

Mag. 09.463

Mag. 09.463 90

Den
Kongelige
Hoved- og Residentz-Stad
K i ø b e n h a v n s
B e s k r i v e l s e,

forestillende

Stadens Tilstand, Bestaaffenhed og Merkværdigheder i en sam-
menhængende Orden i de ældste, mellemste og nyeste Tider.

Med

N. Jonge, Hafniensis.

*Nescio, qua natale solum dulcedine cunctos
Ducit & immemores non sinit esse sui.*

OVID. Libr. I. de Ponto Epist. III. v. 35.

K i ø b e n h a v n , 1783.

Trykt hos Nicolaus Møller, Kongelig Hofbogtrykker.

Zil

R o n g e n.

113

113

Stormægtigste Monark!

Allernaadigste Arve = Konge!

Saa magtpaaliggende som det har været for Deres Kongelige Majestet at kiende sine underliggende Rigers Stater og tilhørende Egenheder, saa behageligt vilde det ventelig ogsaa blive for Deres Kongelige Majestet at vide Begyndelsen til Deres Majestets Kongelige Resident- Stads første Anlæg, dens successive Tilvæxt ved Stadens Grunds firdobbelte Udvidelse i Deres Kongelige Majestets Høiskongelige Fædres Tid, dens tiltagne Flor og nu værende blomstrende Tilstand, de derudi værende publiqve og private Bygninger, saavel som det af Deres Kongelige Majestets Høifalig Hr. Fædres opbygte prægtige Christiansborg Slot, andre Kongelige Slotte og Palais, tilligemed mange mærkværdige Stiftelser og

Ansæg, hvilke findes i Staden og hvormed denne i vor Norden
saa berømte Stad er ziret. I saadan Hensigt fordrister jeg mig
for Deres Kongelige Majestets Gødder allerunderdanigst at
nedlegge dette mit Skrift, hvori jeg har stræbt (efter de Oplys-
nings-Documenter, mig dertil har været forundt) at udføre og
vise alt hvad som af betydelige Ting til denne nærværende Tid er
at iagttage. Andre værdige Mænd som *Thurak* og *Pontoppidan*
have ved deres udgivne Skrifter, (den første ved *Hafnia Hodierna*,
den sidste ved *Origines Hafnienses*), besittet sig at meddele Publi-
samme Materier over den Kongelige Residens-Stad; men som de-
res Bøger kun gaae til deres Levetider, saa har jeg bestræbet mig
for i dette mit Skrift at tilføre det, som i disses maatte feile, og
det paa en mere omstændelig Maade fra enhver Stiftelses første
Begyndelse indtil nærværende Tider.

Hvad større Glæde da for mig, end at dette mit Arbeide saa
lykkelig maatte finde Deres Kongelige Majestets allernaadig-
ste Bifald? da vilde hver derpaa anvendt Tines Bestræbelse
lette og glæde mit bekymringsfulde Sind.

Allernaadigste Konge! Antag da denne min gode Billie
som en allerunderdanigst Pligt, jeg skylder det Høikongelige Ar-
vehuus og mine Medborgere! Forlad, Allernaadigste Konge!

de Mangler, som til Skriftets Fuldkommenhed endnu maatte feile,
og lad mig under Deres Kongelige Majestets Naade allernaadigst
stedse blive beskyttet! Saa skal mine allerunderdanigste For-
bønner anraabe Gud om daglige Betsignelser for den allerbedste
Dannemarks Konge, som Gud til den allersildigste Tid med
Helbred til sine Rigers Lyksalighed vilde opholde!

Hvilket med inderlig Andagt bedes og ønskes af

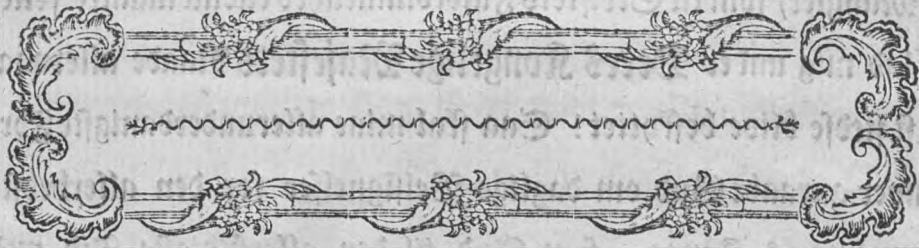
Deres Kongelige Majestets

allerunderdanigste troe Aroe-Undersaat og
trofaste Forbeder hos Gud

N. Jonge,

Sognepræst for Alteslov Menighed i Sieland.

For-

Fornøden Forerindring

til

Den Høigunstige Læser.

Dover alle Europæiske Keiserlige og Kongelige Residens- og Hoved-
Stæder har man store Beskrivelser. Men forunderligt, at man
over de danske Kongers Residens- og Hoved-Stad Kiøbenhavn ingen
tilstrekkelig Beskrivelse har havt hidindtil. Thi vel har man Salig Hr.
Generalmajor Laurids de Thurahs Hafnia Hodierna eller udførlig Be-
skrivelse om den Kongelige Residens- og Hovedstad Kiøbenhavn, skrevet
paa tre Sprog, Dansk, Fransk og Tydsk, og afdeelt i tre Columner paa
Siderne, trykt i Median-Quart Aar 1748. Men samme Skrift har
meest Hensigt (efter sin vidtberømte Auteurs architectoniske Formaal) til at
forestille Architecturen af da værende publicke, saa og andre anseelige pri-
vate Bygninger, hvilke forestilles derfor stukne meget sauber i Kobber og
afstrykte paa 110 Tabeller. Skriftet i sig selv er 368 Sider eller 46 Ark
stort;

stort; men den danske Text eller Beskrivelsen selv udgjør 15 Ark, eftersom den franske og tydske Text indtager de to Tredendele af Verket. Udi disse 40 Aars Forløb fra samme Skriffs Udgave ere mange vigtige Forandringer forefaldne, flere offentlige Stiftelser indrettede og anordnede, mangfoldige anseelige publice og private Bygninger til Stadens Ziir og Nydelse opførte. Udi Salig Pro: Cansler E. Pontoppidans Atlas Danicæ Tom. II. fra pag. 67 til pag. 163 findes en nyere Beskrivelse om Kiøbenhavn, men proportioneret efter samme kostbare Verks Beskaffenhed. Efter den Tid er udkommen en megen kort Beskrivelse om Kiøbenhavn ved Agent Hans Holk, trykt Aar 1774 in 8vo, stor 6 Ark. Samme Piece, tilligemed Ejusdem Beskrivelse om Kiøbenhavns Sogne: Kirker, trykt in 8vo Aar 1775, ere samlede og excerpereede af forommeldte Thuras og Pontoppidans Verker. Aar 1782 udkom Hr. Cancellie: Secretair G. C. Haubers Beschreibung der Königl. Dänischen Residenz: Stadt Copenhagen und der Königl. Land: Schlösser, stor 15 Ark in 8vo. Af samme tydske Beskrivelse udkom Aar 1783 en dansk Overtættelse ved L. C. Dan, in 8vo.

Denne vidtloftige Beskrivelse, som jeg her fremlegger i to Tomer affhandlet for den høi: respectue Læser, er i Henseende til Stadens successive anseelige Tilvæxt, afdeelt i tre Bøger, af hvilke den første Bog affhandler Det gamle eller ældre Kiøbenhavn: Den anden Bog affhandler det ny eller yngre Kiøbenhavn: Og den tredie Bog affhandler Christianshavn. Men i Henseende til Stadens ordentlige civile Inddeling i Qvarterer er dette Skrift afdeelt i Tolv Kapitler, saa at ethvert Qvarter affhandles i et særskilt Kapitel. Beskrivelsen selv forestiller Stadens Tilstand, Gata og Beskaffenhed i de ældste, mellemste og nyeste Tider, og altsaa dens Oprindelse, Tilvæxt og nu værende florissante

Tilstand, samt de Kongelige Slotte med deres Gemakker, Stadens Kirker med deres gamle og nye Monumenter, Inscriptioner, alle offentlige Stiftelser og Bygninger, Torve, Statuer ic., tilligemed alle Stadens Merk- og See-Værdigheder; saa at Læseren til sin Oplysning og Fornøielse finder i en sammenhængende Tid's Orden paa ethvert Sted samlet alt det, som ellers i Henseende til de ældre Tiders Historie derom findes adspredt i mange og adskillige Skrifter.

Anledning til at forfatte dette Skrift efter anførte Plan og Grundlag gav mig Salig Hr. Etatsraad Erich Torm, Politimester og ældste Borgemester i Kiøbenhavn, som opmuntrede mig dertil, og af den Aarsag deels selv gav mig det første Stof til dette Skrift ved at meddele mig til Afskrift baade sine egne Optegnelser om Stadens Gader og dertil henhørende Anekdoter, saa og sit eget store og nitide Kort over Stadens Qvarterer og Gader, deels forskaffede mig ved da værende Raadstueskriver, Etatsraad og Borgemester Hans Nissen, og ved Raadstueskriver - Contoirets da værende Fuldmægtig, men siden Raadstueskriver Cancellieraad Tausen, fri Udgang til Raadstue - Arkivet for at benytte mig af sammes Documenter; hvorudover Raadstue - Arkivets gamle Protocoller, Brevskaber og Tegninger bleve mig noie bekendte, af hvilke jeg da excerperede det, som var fornødent til mit Formaal.

Denne min private Samling blev forevisti Procansler Pontoppidan til Eftersyn, da han forfattede sit Skrift Origines Hafnienses kaldet, som udkom Aar 1760, hvorudover jeg ikke tænkte paa at udgive min Samling.

Men da Stadens Tilvæxt er nu bleven saa anseelig forøget, mange flere vigtige Stiftelse oprettede, Stadens Handel i saa mange Grene udvidet, adskillige anseelige Handels-Bygninger med deres tilhørende Pakhuse opførte, mange vigtige Indretningers Forandringer foresaldne; saa har jeg, som en indfødt Kiøbenhavnner, erindrende mig hiin romerske Poets *Ovidii* Ord: *Libr. I. de Ponto Epist. III. vers. 35. Nescio qua natale solum dulcedine cunctos Ducit & immemores non finit esse sui*, fuldført dette af mig forhen begyndte Skrift, især da saa mange anseelige og bekiendte Embedsmænd i Kiøbenhavn, hver i sit Fag, have meddeelt mig authentique Efterretninger om alt, hvad jeg allerærbodigst har til mit Formaal begiert af dem, og de allerbest i den Afhandling, som angik deres Embede, kunde give paalidelig Dplysning om.

Paa det at derfor den høigunstige Læser kan være betrygget om Beretningernes Paalidelighed, og at han ikke føres bag Lyset i nogen Paragraphs Indhold; saa anføres her i en alphabetisk Orden de bekiendte Embedsmænd, som jeg paa Publicums Vegne skylder og tillige her offentliggen aflegger min allerpligtigstkyldigste og ærbodigste Taksigelse for de mig fra deres Haand meddeelte authentique Dplysninger og Efterretninger, hvormed de have bidraget til dette Skrifs Fuldførelse, nemlig: Hr. Peder Hersleb Abildgaard, Sognepræst ved vor Frelser's Kirke paa Christianshavn, som har meddeelt Efterretninger, angaaende samme Kirke. Hr. Peder Baagøe, forhen Capellan ved Wartau-Hospital og Educations-Inspecteur ved Opfostringshuset, men nu residerende Capellan ved Domkirken i Roskilde, har meddeelt Efterretningen om Opfostringshuset. Hr. Dlus Bang, Klokker ved Holmens Kirke; Hr. Jens Winther Benzon, overst Capellan ved vor Frue Kirke; Hr. Justitsraad Blechtingberg, Kongelig Majestets Slotsfoged ved Christiansborgs Slot, som

har meddeelt den fuldstændige Efterretning om samme Kongelige Residens-Slot. Hr. Johannes Brandt, Klokker ved vor Frelseris Kirke, som har meddeelt adskillige Anekdoter om samme Kirke. Hr. Prof. Thomas Bugge, Professor Astronomiæ ved Universitetet, som har givet mig den udførlige Efterretning om de nye Indretninger ved Observatorium Astronomicum paa runde Taarn. Hr. Professor Bränniche, Professor Histor. Natur. ved Universitetet, som har givet den indførte Oplysning om Theatrum Naturale i Communitetets Bygning paa Universitetet. Hr. Chennitz, tydsk Sognepræst ved den Herre Zebaoths tydsk Menighed; Hr. Doct. Theol. Colmann, Pastor ved tydsk Reformeert Menighed; Hr. Haaber, Klokker ved St. Nicolai Kirke; Hr. Hansen, Kongelig Majestets Hoffskriver; Hr. Stadshauptmand Jürgensen, Hr. Prof. J. N. Kall, ved Universitetet, som, qua Præpositus Communitatis & Collegii Regii, har meddeelt den indførte Efterretning om Regentsens nyere Indretning; Hr. Prof. Krebs ved Artillerie-Skolen, som har meddeelt den Efterretning om samme Kongelige Institut paa forrige Giethuus; Hr. Justitsraad Lange, Raadmand og Raadsneskriver; Hr. Justitsraad Franz Henrich Müller, Inspecteur ved det Kongelige danske Porcelains Fabrike, samt Apotheker, Materialist og Laborant, som har meddeelt Efterretning om samme Fabrike. Hr. Cancelleraad Munk, Postmester ved det lollandiske og helsingørsk Post-Contoir; Hr. Michael Nitz, Klokker ved Trinitatis Kirke; Hr. Etatsraad Friis Notboell, Professor Medicinæ ved Universitetet; Hr. Sartorff, oberst Capellan ved St. Nicolai Kirke; Hr. Schow, Klokker ved Helligestens Kirke; Hr. Sebot, Cantor og Klokker ved den Herre Zebaoths Kirke; Hr. Grosserer Scilling, som har meddeelt Efterretning om sin Brynmølle ved Blaataarn; Hr. Svijer, Kongelig Fuldmægtig ved Rosenborgs Kongelige Lyst-Slot, som baade har corrigeret de Feil, som

findes i de hidtil trykte Efterretninger om samme Slot, saa og meddeelt en accurat og fuldstændigere Efterretning om samme Kongelige Slots Kosbarheder og Herligheder. Hr. Provst Lybring, Sognepræst ved Holmens Kirke; Hr. Prof. Weidenhaupt, ved det Kongelige Maler-Academie paa Charlottenborg, som har meddeelt Efterretning om de af ham forfærdigede Monumenter og Kunststykker; Hr. Justitsraad Wiedewelt, Professor ved nysommeldte Academie, som Publikum har at takke for den fuldstændige Efterretning om bemeldte Kunsternes Academie fra dets allerførste Anlæg, Tilvæxt og Flor indtil nærværende Tid; om hvilket Academie og Institut ikke noget hidtil har været trykt. Ligeledes har Hr. Justitsraad Wiedewelt meddeelt en architectorisk Beskrivelse paa de af ham forfærdigede Monumenter i Stadens Kirker, samt andre hans Kunststykker, som deels findes paa det Kongelige Slot Christiansborg, deels i private Kunst-Samlinger forvarede. Hr. Cancellieraad og Raadmand Voltelin, Hr. Justitsraad Jacob Wildschjott, ved Søe-Statens Commissariat, samt flere andre.

For at forevige lærde Mænds Minde, som have været offentlige ordentlige Lærere ved Universitetet, Kirkerne og den latinske Cathedral-Skole, har jeg ved Universitetet anført de ordentlige Professorer, som have sammesteds offentlig doceret. Ved Kirkerne har jeg anført alle de Sognepræster, som fra Reformations-Tiden ved de ældre Kirker, men ved de nyere Kirker fra deres Begyndelse og Indvielse have været. Ved Stadens latinske Cathedral-Skole har jeg anført baade Rectors og Con-Rectors, som have været Lærere ved samme. Ligeledes er ved Stadens Raadstue anført alle de Præsidenter, Oer-Præsidenter, Borgemestere og Raadmand, som have været efter Souverainiteten. Ved alle Collegier ere anførte alle forhen eksisterede Forandringer, tilligemed deres nu værende

Forfatning. Det samme findes ogsaa tagttaget ved alle pbligke Stif-
telse. Ved det Kongelige Kunstkammer er anført en dansk Oversættelse
af *Laurentzens Musæum Regium*, tilligemed endeel nyere Tillæg, med-
deelt af Salig Hr. Morell, Kongelig Kunstforvalter, tilligemed endeel
af de rare Skilderier, som sammesteds findes.

Muligt mig af en Deel bliver lagt til Laft, at jeg i denne Be-
skrivelse over Kiøbenhavn har været alt for vidtloftig, og at mange Par-
ticulariteter og Punctiller kunde have været udeladte. Men muligt en og
anden i Tidens Længde kunde til sin Fornøielse finde her anført det, som
han da begierede at vide, og som Hukommelse ved Tidens Velde havde tabt
at tilkiendegive Efterslægten, som derudover kunde have Anledning at sige
med Virgil. *Et quorum meminisse juvat.*

Hvad Forandring, der under denne Tomes langvarige Tryk er fore-
falden, især paa de anførte Embedsmænds Lister, eller i anden Begivenhed,
skal blive som et Anhang ved den anden Tome af dette Skrift tilføiet.

N. Jonge.

Indhold

Inhold

af

Kiøbenhavns Beskrivelses Første Tome.

Indledning.

Første Bog om det gamle eller ældre Kiøbenhavn.	pag. 1
Første Kapitel om Nørre-Quarteer.	2
Stadens Gader i Nørre-Quarteer.	6
Publique Bygninger, Kirker, Stiftelser, &c.	12
§. 1. Bispegaarden, som Stadens mellemste Raadhuus og allerførste Studiegaard.	12, 13
Biskopperne i Sjællands Stift, siden Reformationen.	14 : 16
§. 2. St. Petri tydske Kirke.	18
Dens Monumenter.	27
Daføres, siden Reformationen.	47
§. 3. St. Petri Kirkes fattige Skole.	51
§. 4. Kirkens Hospital eller Pleiehuus.	52
§. 5. Det Veltidske Hospital eller Pleiehuus.	52
§. 6. Den tydske Friskole.	52
§. 7. Walckendorffs Collegium.	53
§. 8. Budelphi Kloster eller Hospital.	58
Andet Kapitel om Vester-Quarteer.	59
Stadens Gader i Vester-Quarteer.	60
Publique Bygninger, Kirker, Stiftelser, &c.	67
§. 1. Høe- eller Halm-Torvet.	67
§. 2. Det store Hospital Wartou eller Hellig Aands Hospital.	68
Præsterne ved samme Hospital.	77
§. 3. Vandkunsten.	78
§. 4. Kalleboe, nu Frideriksholms-Quarteer.	79
§. 5. Det Kongelige Pallais.	80
§. 6. Det Kongelige Vaskerhuus.	83

§. 7. Det grevelige Knuthiske Hotel.	83
§. 8. Den Kongelige Hof- og Civil- Statens Material- Gaard.	84
§. 9. Den Kongelige Militair- og Fæstningens Material- Gaard.	84
§. 10. Den Seilingiske Brynmølle.	84
§. 11. Glasur- Tagsteens Fabrikke.	85
§. 12. Blaataarn eller Frideriksholms Arrest- Taarn.	85
§. 13. Det ny Kongelige Bryggerhuus.	85
§. 14. Det Kongelige Høe- Magazin.	86
§. 15. Den philosophiske Gang.	86
§. 16. Lange- Broe.	87
§. 17. Det Harboiske Frue- Kloster.	87
§. 18. Det grevelige Holstein- Lethraborgske Hotel.	89
§. 19. Kalleboe- eller Frideriksholms- Kanal.	89
§. 20. Prindsens- Broe.	90
§. 21. Slots- Broen.	91
§. 22. Storm- Broen.	91
§. 23. Slutteriet.	92
§. 24. Det Kongelige Weysenhuus.	94
§. 25. Raadhuset.	101
a) Præsidenterne siden Souverainiteten.	115
b) Over- Præsidenterne.	117
c) Borgemeisterne.	117
d) Raadmænd.	122
e) Stadhauptmænd.	128
§. 26. Nye- Torv.	129
§. 27. Sammel- Torv.	131
§. 28. Vester- Port.	133
§. 29. De ny Sommer- Pladser.	136
Tredie Kapitel om Klædeboe- Qvarteer.	137
Stadens Gader i Klædeboe- Qvarteer.	139
Publique Bygninger, Kirker, Stiftelser, ic.	144
§. 1. Vor Frue Kirke.	144
Dens Monumenter, gamle og nye.	167
Stiftsprovster og Sognepræster ved Frue Kirke siden Reformationen.	240
§. 2. Kirkens fattige Skoler.	245
§. 3. Vor Frue latinske Skole.	246
Rectores Scholæ.	253
Con- Rectores.	256

§. 4. Universitetet.	258
Det Kongelige Communitet, gemeenlig Klosteret kaldet.	267
Universitetets samtlige Bygninger, Consistorii: Hus.	272
Det egentlige Universitets: Hus.	275
Universitetets Natural: Theater.	283
Communitetet.	286
Præpositi Communitatis Regiæ.	291
Patroner for Universitetet fra dets Stiftelse.	298
Universitetets Professor: Residencer.	300
Professorer ved Universitetet.	301
§. 5. Collegium Regium, eller Regentsen.	312
Regentsens Bibliothek.	296
§. 6. Collegium Elerianum, eller Elersens Collegium.	322
§. 7. Collegium Medicum, eller Borchens Collegium.	324
§. 8. Kul: eller Skiden: Torvet.	328
§. 9. Nørre: Port.	328
§. 10. Inoculations: Anstalten.	331
§. 11. Assistent: Kirkegaardene.	331
§. 12. St. Hanses Hospital og Rosets Stiftelse.	332
Fjerde Kapitel om Frimands: Qvarteer.	333
Stadens Gader i Frimands: Qvarteer.	334
Publique Bygninger, Kirker, Stiftelser, ic.	338
§. 1. Helligestens Kirke.	338
Dens Monumenter, gamle og nye.	347
Dens Sognepræster siden Reformationen.	362
§. 2. Kirkens fattige Skole.	366
§. 3. Graabrøde: Torv eller Ulfelds: Plads.	367
§. 4. Det Kongelige Hof: Apotheke eller Elephant: Apotheke.	369
§. 5. Den Kongelige General: Post: Amts Gaard.	369
§. 6. Det Kongelige Theatrum Anatomico- Chirurgicum.	371
§. 7. Bryggeries: Laugshuus.	375
§. 8. Amager: Torv.	376
Femte Kapitel om Snarens: Qvarteer.	379
Stadens Gader i Snarens: Qvarteer.	379
Om det danske Compagnie, som nu kaldes det Kongelige Kiøbenhavnste Skyde: Selskab, dets Velde, Oprindelse, fornyede Oprettelse, nu værende Flor, Beskaffenhed, ic.	387
§. 1. Stadens Veierhuus.	395

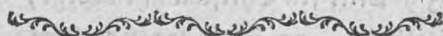
§. 2. Publique Slagterboder.	397
§. 3. Assistenzhuset.	397
Siette Kapitel om Strand = Qvarter.	399
Stadens Gader i Strand = Qvarter.	400
Til dette Qvarter hører Slotsholmen, som indgrændses af Gammel- Strands Kanal.	401
Publique Bygninger, Stiftelser, &c.	404
§. 1. Løve = Apotheke.	404
§. 2. Det Petersenske Joinfrue Kloster.	405
§. 3. Svane = Apotheke.	406
§. 4. Høibro.	407
§. 5. Gammelstrands Kanal.	408
§. 6. Fiske = Torvet.	409
§. 7. Dramlaugets Contoir.	410
§. 8. Slotsholms Grund.	415
§. 9. Børsen.	415
§. 10. Consumptions = Contoirtet eller den lille Accise = Bod ved Børsen.	420
§. 11. Nye = Børs.	420
§. 12. Knippels = Bro.	422
§. 13. Slotsholms Vagthuus, hvor a) Vagtskuen, b) Malsverkets Consumptions = Contoir, c) den Kongelige Skræder = Sal er.	423
§. 14. Slotsholms = eller Børs = Canal.	424
§. 15. Dag Børsen.	424
§. 16. Det Kongelige Generalitets = og Commissariats = Collegii Gaard.	425
§. 17. Cancelliets Bygning.	426
§. 18. Den Kongelige Proviantgaard.	434
§. 19. Det Kongelige store Bibliothek.	436
Det Kongelige Kunstskammer.	442
§. 20. Det Kongelige Luthuus eller Land = Statens Arsenal.	490
§. 21. Kiøbenhavn = Baertegn.	493
§. 22. Det Kongelige Residens = Slot Christiansborg.	494
§. 23. Slotspladsen.	546
§. 24. Holmens = Bro.	548

Indledning

til

Kiøbenhavns Beskrivelse.

Kiøbenhavn er Hovedstaden for Kongeriget Danmark og de danske Kongers Residens-Stad. Den er anlagt imellem Nord- og Øster-Søen paa den østlige Søekyst af Sieland paa det Sted, hvor Sundet imellem Sieland og Skaane er omtrent fire Mile bredt. Og da Dresfund er Hoved-Giennemfarten imellem Nord- og Østerseem, saa er derfor Kiøbenhavns Reed formedelst de fra Nordseem kommende Skibes Opseiling fra Sundet og de fra Østerseem kommende Skibes Nedseiling til Sundet altid fuld af Skibe.

Der hvor Staden Kiøbenhavn tager sin Begyndelse, udgiør Den Almaager, et andet, men langt smallere Sund eller Strom, som danner Stadens ypperlige Havn, der gaaer igiennem Staden saaledes, at Kiøbenhavn ligger ved Havnens høire Side og Christianshavn ved Havnens venstre Side. De Skibe, som hale ind af Bommen ved Stadens Toldbod, have i Opseilingen langs med Strømmen ved Stryrbord-Siden i Syne Frideriksstads Qvarters prægtige

tige Bygninger, det gamle Nærsthus med Handels- og Canal-Compagniets Bygninger; derefter Nyhavn, Gammel-Holm, Holmens Kirkes Kapel, ic. Men ved Bagbord-Siden have de Ny-Holm, den Kongelige Orlogs-Flaade, beliggende i sin Hul, Christiansholm eller See-Arsenalet; derefter den forreste Deel af Christianshavn, de adskillige Handels-Selskabers sammesteds anlagte Skibsbygger-Verffer og Pakhuse; den Kongelige Doque og Asiatische Compagnies Verffer og Bygninger. Skibenes Ind- og Udseiling er ved den nordlige Ende, thi ved den sydlige Ende er Havnen tilsperrret, fordi Vandet af Kalleboe-Strand uden for Lange-Broe er ikke dybt nok for store Fartøier. Denne Skibshavn agtes af kyndige Søfarende at være den største og sikkerste Havn i hele Østersøen for Kiøbmands-Skibe, saa at Kiøbenhavn har af Naturen den aller-ensfeligste og bequemteste Beliggenhed til den meest florissante Handel og Seilads at drive paa Nord- og Øster-Søen.

Kiøbenhavn's Poli-Høide er 56 Grad, den længste Dag er 17 Timer lang og den korteste Dag er 7 Timer lang. Staden ligger 5 Mile fra Dresund, 14 Mile fra Corsør, 59 Mile fra Christiania i Norge, 131 Mile fra Tronhiem, 64 Mile fra Stokholm, 57 Mile fra Hamborg. Stadens Situation er hart ad sirkelrund og holder i sin Omkreds halvanden Mil.

Naar Kiøbenhavn egentlig er anlagt, er meget uvist at kunde nøie bestemme. I det tiende Aarhundrede har den kiøbenhavn'ske Grund været et beficndt Fisker-Leie, thi langs ved den østlige Strandkant vare nogle Strandhuse, hvori boede endeel Fiskere, som horte til Serreslev Sogn, hvis Sædemarker og Enge gik lige ned til den aabne Strand. De Seilende og Søfarende sandt her en tryk Havn og Reed for deres Skibe at ligge sikre paa imod alle Vinde, hvorudover Stedets naturlige Bessaffenhed har foranlediget alle Seilende at give Stedet det Navn af Havn, som til deres Skibes Tryghed passede sig best. Man finder derfor udi de allerældste Documenter og Breve, at Staden er ikkun kalden Hafn eller *Hafna*. Den danske Skribent Caro Grammaticus beretter, at dette Sted Hafn blev flittig besøgt af fremmede Nationers Skibe. Og da deels skaanske Fiskere baade fra Stanør og andre Steder, deels vendiske Kiøbmand fra de nederfarske Hansestæder ved Østersøen seilede bestandig herhid, saa kaldte de

Søefarende Stedets Navn efter deres forskiellige Sprog og Udtale *Kiøpinghafn*, *Køpmanshafn*, *Kiøbmannøhamn*, *Køpendehaffnæ*, *Kiøbmændshavn*, *Kaufmanshaven*, *Køpmannehafen*, *København*; og paa Latin *Hafnia*, *Portus Mercatorum*, *publicus Negotiatorum Portus*, *Portua Danorum*. Siden i Biskop Absolons Tid, da Husene bleve flere i Tallet, er den kaldet *Urbs Absalonica*, *Absalons Bye*, *Villa Hafn*, *Kiøbstad-Hafn*. Men Slottet, som Biskop Absolon lod bygge og befæste efter de Tidens brugelige Befæstningsmaade til at forsvare Havnen, blev kalden *Castrum de Hafn*. Denne Roskildske Biskop Absolon, som siden blev Erkebisp i Lund i Skaane, har Kiøbenhavn at takke for sin første rette Opkomst og tiltagende Flor.

Kong Baldemar den Første skienkede al den Grund og Strekning, som Kiøbenhavns Stad med sine Gader og Fæstningsværker ere anlagte paa, til Erkebisp Absolon Aar 1186, tilligemed den halve Deel af Sockelunds-Herred, som Staden ligger i; og Erkebisp Absolon skienkede igien Kiøbenhavn og al dens Grund til sine Efterfølgere i Embedet paa den Roskildske Bispestol. De pavelige Confirmationer paa Kong Baldemars Gave til Erkebisp Absolon giemes i det Kongelige Geheime Arkiv.

Kiøbenhavn var en biskoppelig Eiendom fra Aar 1186 under de Roskildske Biskopper indtil Aar 1341. I dens Tids Mellemrum begyndte Byen at tage til baade i Handel, Søefart, Møring og Folkemængde; dog vare endnu ikke murede Kiøbstad-Bygninger, men alle Byens Huse vare med klinede Leer-Begge og Kaalhauger indhegnede med Tjerne-Gierder. Byens allerførste Indhegning var med Træ-Planker. Man havde ingen anden Magistrats-Person end Bispens Foged, som af den Roskildske Bisp blev beskillet af have Indsigt med at fremme Ret og Skiel blant Byens Indvaanere. Biskop Jakob Erlandsen gav Kiøbenhavn sin første Kiøbstads-Ret Aar 1254. Ved Folkemængdens Tiltagelse fik Byen i de følgende Roskildske Bispers Tid en ordentlig Magistrat, en Raadstue og et Byeting, samt Aar 1293 en Ting- og Raadstue-Bog, kalden *Liber Civitatis* eller *Stadhs-Baak*. Medens disse Roskildske Bisper eiede Kiøbenhavn, bare Borgerne selv Omsorg for at befæste den bedre end tilforn. For hvilket Fæstnings- Arbeide at fuldføre Biskop Ingvard talkede

dem i et Brev, dateret Roskilde Aar 1289 Fer. Sexta prox. ante Fest. Nat. Virg. glor. Udi 155 Aar var Kiøbenhavn de Roskildske Biskoppers Eiendom.

Men fra Aar 1341 er Kiøbenhavn atter bleven en Kongelig Eiendom, thi Kong Valdemar den Tredie indsaae tydeligen, at Kiøbenhavn (i Henseende til sin af Naturen fordeelagtige Beliggenhed) var saadan en beleilig Havn, som han heiligen behøvede til sine Orlogs-Skibes og Undersaatternes Koffardie-Skibes Sikkerhed, hvorudover Kongen søgte at faae den Roskildske Biskop Johannes eller Hans Nyborg Aar 1341 overtalt til at aistræde Dnen med tilliggende Grunde til Kongen paa nogen kort Tid, hvilket skedte med Biskoppens egen gode Willie. Men Aistrædelses-Terminen blev ofte forlænget, saa at Kiøbenhavn ikke kom mere tilbage til de Roskildske Bisper, endskjønt de ikke ved alle Leiligheder aflode at paaftaae deres Eiendoms-Ret dertil og at tilbagekalde Staden med Slottet, som dem engang var skiedet og skienket af Erkebisp Absalon. Men de Danske Konger ville ei slippe den. Al den langvarige Trette imellem Kongerne og de Roskildske Bisper om Stadens Eiendom blev ved den lutheriske Religion ganske ophævet, da alle de katholske Biskoppers Godser bleve lagte under Kronen.

Fra den lykkelige Tidspunkt, at Kong Christopher af Bayern gjorde Kiøbenhavn til sin Kongelige Residens-Stad, har den overmaade sterk tiltaget hvert Aar i Kiøbmandskab, Handel, smukke Bygninger, snorrette Gaders Anlæggelse, Politiets ordentlige Indretning og Administration, Stadens Befæstnings Forbedrelse, Handelens Udvidelse i alle dens Grene, saa og i Fabrik- og Manufaktur-Væsenets Forøgelse.

Kiøbenhavn er under de Høilovlige Oldenborgske Kongers Regiering bleven fire gange udvidet. Første gang Aar 1526 i Kong Friderik den Førstes Tid, da Kongen lod Stadens Grund og Befæstning udvide nogle hundrede Alen mod den nordre Side paa den indtagne Grund, som tilherte den nedbrudte Landsbye Serresløv. Anden Gang Aar 1608, da Kong Christian den Fjerde lod mod Osten og Nordost indtage inden for Stadens Volde al den Circumference, som udgjør St. Annæ-Oster- og Vester-Quarteer, og tillige anlagde paa Amager Christianshavn, som ved Broer er sammensøiet med Kiøbenhavn. Tredie Gang Aar 1660, da Kong Friderik den Tredie ved Stadens vestre Side lod opfylde Kalleboe-Strands flade Grunde og anlagde Frideriksholms Distrikt. Fjerde Gang Aar 1685, da Kong Christian den Femte lod fra Amager-Port anlegge det ny Verk paa en Sandgrund i Havet, hvilket blev udstrakt til Havens Ende.

At i Kiøbenhavn er en god sund Luft har Prof. Med. *Rasmus Casparf. Bartholin*, i sin Disputats de Aere Havniensi, Francf. 1679 og Doct. *Rob. Steph. Henrici*, i sin Disputats de Salubritate Aeris Hafniensis, Hafn. 1738 tydeligen beviist. Samtlige Indvaaneres Antal af alle Stønder i Kiøbenhavn ere omtrent 100000 Sieler efter Prof. Theol. Ant. Frid. Büschings Beregning. Tallet paa de i Staden aarlig fødte er omtrent 3000, og de aarlig Dødes Antal næsten det samme. Aar 1780 vare af begge Kiøn fødte 3035, og døde 2673, ægteviede 935 Par. Aar 1781 vare af begge Kiøn fødte 2985, og døde 3741, ægteviede 1061 Par. Aar 1782 fødte af begge Kiøn 2822 og døde 4244, ægteviede 1000 Par.

Stadens Gader ere broelagte og de brede Gader ere Aar 1771 forsynede med Trottoirs paa hver Side af Gaden. I de mørke Vinter-Aftener og Nætter igiennem ere Gaderne ved antændte Gade-Løgter oplyste. Egeledes i samme Aar bleve alle Gadernes Navne malede paa alle Hjørner og alle Huse med Matrifuls-Numer tegnede. Stadens Indvaanere have i Overflødighed det deiligste ferske Vand, hvilket de pompe op af Vandposter, som ere satte ned paa de Vand-Kender, der ligge nogle Allen ned under Jorden langs igiennem Stadens Gader. Dette ferske Vand ledes fra 3 store ferske Søer, St. Jørgens Sø, Pøblinge-Søen og sorte Dams Sø, beliggende fort uden for Staden, igiennem Kender under Stadens Volde og Graver ind i Byen. Disse underjordiske Vandledninger ere anlagte Aar 1680, og bestaae af 14 Pompevands Hoved-Kender; desuden ere ogsaa 5 Springvands Hoved-Kender, hvilke føre det ferske Vand fra Emdrup-Sø ved Lundehuset ind i Staden.

Stadens Grund og Eiendom strekker sig paa den vestre Kant til Ledet uden for den saa kaldede Steensholms Gaard, saa at Stadens Grund uden for Vester-Port begynder ved det Huus, Morffe Love, beliggende ved høire Haand, og er samme Huus den sidste Bygning ved Veien af Stadens Grund. Paa den nordre Kant strekker Stadens Grund sig til den saa kaldede Løgte, hvilket Huus er her det sidste paa Stadens Grund. Imellem Vibens Huus og Lundehuset er Bognmøndenes Vangehuus den sidste Bygning paa Stadens Grund. Ved den østre Kant strekker Stadens Grund sig til Rosbeks Broe; uden for Øster-Port er store Mariendahl det sidste Huus paa venstre Haand ved Landeveien. Men uden for Amager- eller Christianshavns-Port har Staden ingen Eiendom, men allene Nættighed til visse Hoveders Græsning.

Kiøbenhavn er overmaade got befæstet, og i Kong Christian den Syvendes Tid ere Fæstnings-Berkerne med nye Anlæg og Indretninger forbedrede. Volden har 25 Bulverker, Kastellet Frederikshavn hører med til Stadens Befæstning

fæstning og ved See: Siden bedækker Inløbet til Havnen. Et meget langt Stykke af Volden, nemlig det, som indelukker Nyeholm og den Kongelige Orlogs-Flaade, er anlagt og opført i Søen. Ved den tillukte Ende af Havnen eller Kalteboe-Strand ere murede Udenverker paa begge Sider. Paa den ved Amager-Siden uden for Gravene fortløbende Dæmning staae paa hin Side Porten nogle murede Batterie-Huse.

Stadens Vaaben forestiller et stort Taarn i Midten og to mindre Taarne i Sølv-Feldt. Over Spidsen af hvert af de to smaae Taarne sees en Stierne og over Spidsen af det store Taarn sees en halv Maane; Udi Porten af det store Taarn, (som er at ansee som en Fæstnings-Port) staaer en bevæbnet Krigsmand med Sverd og Harnisk og derover sees Kong Friderik den Tredies Navn i Chifre med Krone. Neden under Taarnet sees Søen. Paa hver Side af Vaabenet staaer en Løve som Skioldholdere. Oven over Skioldet staaer 3 Hjelme, af hvilke det mellemste bærer en aaben Krone, men bag ved de to andre sees at udstikke ved den høire Side 5 Standarder og ved den venstre Side 5 Faner. Neden under Vaabenet sees alle Slags Krigs-Armatur. Dette Vaaben er givet Staden af Kong Friderik den Tredie Aar 1659.

Efter som Kiøbenhavn er bleven fire Gange udvidet og med flere nye Qvarterers Tillæg forøget, saa pleier man at inndeles Staden i tre Hoved-Parter, nemlig: 1.) Det gamle eller ældre Kiøbenhavn. 2.) Det nyere eller yngre Kiøbenhavn, og 3.) Christianshavn. Den ganske Stad er inndeelt i 12 Qvarterer, ethver Qvarter indbefatter visse Gader, Strøder, Torve eller offentlige Pladse. Til den Deel af Staden, som kaldes det gamle Kiøbenhavn hører 9 Qvarterer; til den Deel, som kaldes det ny Kiøbenhavn hører 2 Qvarterer; og til Christianshavn hører samme Stads eget Qvarter, som er det tolvte.

Vi begive os nu til at beskrive nøiagtigere hver af disse tre Hoved-Dele i Staden i tre Bøger.

Første Bog

om

Det gamle eller ældre Kiøbenhavn.

Det gamle eller ældre Kiøbenhavn bestaaer af ni Qvarterer, som ere følgende: 1) Nørre-Qvarkeer. 2) Bester-Qvarkeer. 3) Klædeboe-Qvarkeer. 4) Friemans-Qvarkeer. 5) Snarens-Qvarkeer. 6) Strand-Qvarkeer. 7) Rosenborg-Qvarkeer. 8) Kiøbmager-Qvarkeer, og 9) Øster-Qvarkeer. Al den Strekning indbefatter vel den Grund af Staden, som Byen forud indsluttede, da Kong Christoffer af Bayern Aar 1443 gjorde Kiøbenhavn til en Kongelig Residens-Stad; men Stadens Grund blev i de følgende Tider udvidet adskillige gange under Kong Friderich den Første, Kong Christian den Fjerde, Friderich den Tredie, saa og i Kong Christian den Femtes Tid. Ved hvilken Leilighed Kiøbenhavns første Grund er bleven udstrakt og forøget til mere end dobbelt saa meget, som dens gamle Størrelse i de allerældste Tider har været; saa at denne Hoveddeel af Staden i denne Henseende ei med Rette kan fortiene Navn af det gamle eller ældre Kiøbenhavn; men den beholder kun endnu samme Navn, fordi de fleste Gader i denne Hoveddeel af Staden fremvise endnu den gamle Smalhed og Krumbøjed, som de altid har havt

fra Stadens allerældste Tider af, ligesom i alle andre gamle Stæder. De Gader, som afbrændte i den store Ildbrand, der overgik Staden i October-Maaned Aar 1728, ere vel siden efter Branden anlagte fuldkommen brede. Men den Krumhed, som de altid tilforn har havt, kunde dog ei aldeles overalt forekommes for adskillige Banfæligheders Skyld. Derimod de nyere anlagte Gader ere alle brede og lige efter Snoren trukne.

Tilforn have Stadens tolv Qvarterer været ulige store, saa at nogle Qvarterer have været af en større Circumference, og indsluttet flere Gader, end andre Qvarterer. Men Aar 1771 befalede Hans Kongel. Majestet, Kong Christian den Syvende, at alle Stadens tolv Qvarterer skulle være lige inddeelte. Af den Marsag udkom den 3 Junii Aar 1771 en Placat, hvorledes Stadens Qvarterer herefter vare inddeelte, og af hvilke Gader ethvert Qvarteer skal bestaae. Man har derfor anført baade den gamle og den nye Inddeling for Estertidens Skyld. Thi først har man anført, hvor ethvert Qvarteer tilforn har taget sin Begyndelse og hvor det endtes; saa og hvilke Gader der da laae inden for samme Circumference og Zirkel. Dernæst har man anført, hvilke Gader, efter bemeldte Placat, høre nu omstunder til hvert Qvarteer. Derefter finder den gunstige Læser Esterretning om hver Gade i Besynderlighed, hvad mærkværdigt derom kan være at agte, i Henseende til de ældre Tider, for at oplyse Egnens Situation og Besskaffenhed sammesteds. Og endelig beskrives nøiagtig og udførligen de i ethvert Qvarteer beliggende offentlige Bygninger, Kirker, Stiftelser, Torve og andre behygte Pladser med deres Merkværdigheder.

Vi afhandle nu ethvert af disse ommeldte Qvarterer i særskilte Kapitler.

Første Kapitel

om

Norre - Qvarteer.

I. Norre-Qvarteer, i Henseende til dets forrige Inddeling og Strekning, begyndte med Gammel-Torv paa Hiørnet af Norregade, og indbefattede den

søndre

af søndre Side af Gammel-Torv og Vester-gade omkring Vester- og Nørre-
BOLD til Hiørnet af Nørregade ned til Gammel-Torv, hvor dette Quarteer
begyndte. Dette hele Nørre-Quarteer ligger til vor Frue Kirke-Sogn.
Ommeldte Hiørnehuus af Gammel-Torv og Nørregade er altid kaldet Blae-
sen. Udi Stadens store Ildbrand i October-Maaned Aar 1728 lod man
(i den Tanke at ville stelse vor Frue Kirke fra den overhaandtagende Brand)
samme Huus, hvorunder da og indtil for saa Aar siden har været en aaben
Wiinkielder, ved Krud springe i Lusten, for, om mueligt, derved at standse
Ildbranden.

II. Nørre-Quarteer, i Henseende til den nye Inddeling efter Placaten af
3 Junii Aar 1771, indbefatter nu omstunder følgende Gader: 1) Ve-
stergade. 2) Studii-stræde. 3) St. Peders-stræde. 4) Bakken.
5) Store og Lille Larsbjørn-stræde. 6) Ved Bolden fra Vester-
gade til Nørre-Port. 7) Teglgård-stræde. 8) Larsley-stræde.
9) Nørregade.

III. Nørre-Quarteers Borger-Compagnies Fane har fire over hverandre i en
Firkant satte Hænder med en Kerne udi Midten, omkringede af Skyer.
Oven over læses disse Ord: Forvar, hvad Du har. Men neden un-
der staaer adskillig Krigs-Armatur, og derunder Fanens Navn: Nørre-
Compagnie. Allerøverst midt paa staaer Kong Christian den Siettes
Navn udi Chiffre med Krone over. Udi de tre Hiørner staaer en brændende
Bombe. Men i det fjerde Hiørne øverst tæt ved Fanstangen staaer Sta-
dens Vaaben.

Efter Souverainiteten Aar 1663 blev Stadens Borgerffabs militaire
Væsen indrettet og Borgerffabet inddeelt i ti Compagnier, hver Compagnie
under sin Capitain, men samtlige under en Stads-Oberst, som nu om-
stunder kaldes Stads-Hauptmand. Men da Christianshavn blev indlem-
met under Kiøbenhavns Magistrat, og Brandvæsenet blev oprettet i Kong
Christian den Femtes Tid, kom to Compagnier dertil, nemlig: Christians-
havns-Compagnie og Brand-Compagnie. Hver Compagnie fik sin Laestes

Fane, ziret med adskillige Merker og Stadens Vaaben i Hjornet paa enhver. Alle tolv Faner forvares hos Stads-Hauptmand, og er ham i den Henseende tillagt en Skildvagt af Borgerfkabets Naadstue-Vagt. Stads-Hauptmand har af Kongen Obersts Bestalling. De første Capitainer ved Borger-Compagnierne, efter Kiøbenhavn's Beleiring og Souverainitetets Introduction, bleve af Kong Friderich den Tredie regalerede hver af dem med en Guldblade. Capitainerne nyde Kongelige Bestallinger, hvilke expederes fra Generalitets- og Commissariats-Colloqium. Disse Borger-Capitainer fik af Kong Christian den Syvende i Februarii Aar 1772 allernaadigst Tilladelse, at bære i deres Munderings-Kaarder det sædvanlige militaire Port d'Epée, eller Felde-Tegn, ligesom alle militaire Officerer ved Armeen. Samtlige Borger-Officerer baade Over- og Subalterne bære rød Uniform med en Guld-Galon eller Tresse om Hatten.

IV. Da Staden blev efter Kongelig Befaling Aar 1771 inddeelt i tolv lige store Qvarterer eller Distrikter, blev samme Tid allernaadigst befaleet, at i hver af de tolv Qvarterer, saavelsom og paa de tre saa kaldede Broer eller Forstæder for Staden, Nørre-Vester- og Øster-Port, skulle antages en Qvarter-Commissair og en Qvarter-Betient, som under Stadens Politimester skal paaagte alt, hvad den almindelige Orden vedkommer, men ogsaa være Qvarterets Indbyggere til Assistance i alle de Tilfælde, som har Indflydelse i Politievesenet, naar deres Hielp bliver forlangt. Over deres Boepæle, enhver i sit Qvarter, skal staae et Bræt over Deren, hvorpaa staaer: N. N. Qvarter-Commissair eller N. N. Qvarter-Betient i N. N. Qvarter. Disse Qvarter-Commissairer og Qvarter-Betientere ere befalede stedse at bære (foruden Politie-Tegnet, hvormed de i fornødent Tilfælde kan legitimere sig) et udvortes Distinctions-Tegn. Alle Qvarter-Commissairerne bære guld-galonerede Hatte, og alle Qvarter-Betientere bære selv-galonerede Hatte med en Cocarde eller Vaand-Sloise af en vis Couleur, som for hvert Qvarter i Placaten af 3 Junii Aar 1771 er anordnet. Qvarter-Commissairen og Qvarter-Betienten for Nørre-

Qvarter

Qvarteer er befalet at bære en Cocarde eller Baand-Sloise af Poncean og hvid Couleur. Det nylig ommeldte Politie-Tegn, hvormed de rette Politie-Berientere, efter Forordningen af 22 October Aar 1701, altid ere forsynede, er en hvid Stok eller Træ-Haandgrib af omtrent fire Tommers Længde, med en Haand paa Enden og et Die inden i Haanden, samt en Krone om Haandleddet, og Sther neden ved Ringen om Træ-Haandgribet. Hvilket Politie-Tegn enhver kan frit oske at see fremviist, naar Politie-Berienterne melde sig i nogen Embeds-Forretning. Aar 1771 blev, ved Placat af 18 April, bekiendtgjort, at Hans Kongel. Majestet havde befalet, at Politie-Tegnet skulde forandres saaledes, at den saa kaldte Politie-Haand skulde være aldeles affkaffet og indkaldet, og derimod skulde Berienterne til deres Legitimation i fornødent Tilfælde gives et andet Tegn af en forgyldt Medaille, som i et rødt Baand bæres om Halsen inde paa Bestem. Paa samme Medaille findes Stadens Vaaben, de tre Taarne med neden under værende Krigs-Armatur og deroven over en kronet Hielm, over hvilken korsviis ligger to Kaarder, som holdes af to Løver, der ere sædvanlige Skild-Holdere ved Stadens Vaaben. Bag ved dem staaer Aarstallet 1771 saaledes deelt, at paa den ene Side staaer 17. og paa den anden Side 71. og omkring i den øverste Rand staaer de Ord i en Runding: Kiøbenhavn's Politie-Tegn. Den hele Medaille er omringet med en Krands, og oven til forsynet med en Øske, hvorefter den bæres. Dette blev siden forandret; thi ved et Kongeligt Rescript af 31 December 1772 til Magistraten blev det befalet, at til Politiets Haandhævelse og dets Myndighed har Hans Majestet befalet, at Politie-Berienterne skal udleveres og hos sig bære den til Politie-Tegn forhen indførte Justiz-Haand. Dette blev ved Placat fra Magistraten den 6 Januarii 1773 bekiendtgjort for Stadens Indvaanere.

V. Paa alle Gaarde og Huse overalt i Stadens Gader, bleve Aar 1771, efter en Kongelig Befaling derom, Matrifkulens Nummer satte med Olie-Farve, og paa alle Hiernehuse ligeledes malede Gadernes Navne. Udi

paakommende Ibebrands Tilfælde, udi de mørke Winter-Aftener og Nætter, blive visse antændte Brand-Lygter udhængte for Husene, paa det at de forbi passerende Sproiter og Brandsolk kan ubehindret see at komme frem. Saadan en Brand-Lygte med Pibe til Lys og med reent Glas for, samt af forsvarligt tykt Blik vel og tæt forsærdiget, skal Mesterne i Blikkenslager-Pauget være pligtige, efter Magistratens Placat af 10 Sept. 1749, at levere paa Anfordring for sex Mark, tolv Skilling. Men naar derudi isteden for Pibe forlanges en Lampe med Tilbehør, da derfor i alt betales syv Mark, otte Skilling. De ordentlige Gade-Lygter, hvoraf findes et vist Antal paa begge Sider i alle Gader, i en vis Afstand fra hinanden, ere anordnede i Kong Christian den Femtes Tid Aar 1687. Deres Antændelse om Winter-Aftener til et vist Klokkeslet, og deres Slukelse i Morgensstunden efter Maanskinnets Af- og Tiltagelse, besørages af hver Gades Vægter.

VI. Om Stadens Gader i Nørre-Quarteer er følgende merkværdigt, i Henseende til de ældre Tider, saa og Egnens Situation, at anføre.

A. Vestergade er en, af sine smukke Bygninger, anseelig Gade, som med den ene Ende gaaer op til Bolden, og med den anden Ende løber ned til Gammel-Torv. Dens søndre Side har tilforn hørt til Nørre-Quarteer, men dens nordre Side til Vester-Quarteer; men efter den nyere Inddeling af Stadens lige store Quarterer Aar 1771 horer nu hele Vestergade til Nørre-Quarteer. Vestergade har faaet sit Navn af den forrige Vester-Port, som da laae lige ud for Enden af Vester-gade, og var bygt Aar 1583, samt ziret med et Spiir, men blev næsten aldeles ødelagt i Kiøbenhavns Beleiring Aar 1658 og 1659. Paa Vestergade ligger fem privilegerede Giestgiver-Gaarde, hvor de til Staden ankomne Reisende kan tage ind for at faae strax Logement for deres egen Person, saa og Staldrum til deres Heste, om de det behøve. Hver af disse Herbergeer eller Giestgiver-Gaarde har sit besynderlige Navn, nemlig: Prindsen, Skibet, Rosen, Biinkanden og de tre Hiorter.

B.

B. Studiistræde gaaer med den ene Ende ud til Nørregade, og med den anden Ende op til Bolden, eller Bold-Siden. Studiistræde har faaet sit Navn af den allerførste Studiigaard, som Aar 1512 blev af Kong Hans anlagt at være udi Stadens Raadhuus; hvilken Gaard paa den Tid var paa Hiernet af Studiistræde og Nørregade, hvor nu omstunder Bispegaarden er. Men tilforn i de ældre Tider er denne Gade bleven kaldet Raadhuusstræde, saalænge bemeldte Hiernegaard var et Raadhuus (see E. Pontoppidans Orig. Hafniens. pag. 198.) Udi gamle Documenter af Aar 1450 kaldes denne Gade derfor Raadhuusstræde. I latinske Breve kaldes den *Vicus Pratorii*, og i nogle Breve eller Documenter af Aar 1493 og 1516 kaldes den gamle Raadhuusstræde, fordi Navnet paa Gaden var allerede paa den Tid i daglig Tale blevet forandret til Studiistræde, eftersom Hiernegaarden, der før havde været Stadens Raadhuus, nu i nogle Aar var bleven forandret til en Studiigaard eller Universitets-Huus for Professorerne. Udi denne Gade ligger to Professor-Residenzer næsten lige over for hverandre, hvis Matrikuls-Nummere ere No. 62 og 116.

C. St. Pederstræde gaaer med den ene Ende ud til Nørregade, og med den anden Ende op til Bolden. Denne Gade har faaet sit Navn af St. Petri Tydske Kirke, hvis søndre Side vender ud til denne Gade. Næst op til Kirkegaardens Brandmuur ligger den ene tydske Præstes Residens No. 118. Lige over for Kirken ligger St. Petri Kirkes Chor-Skole og fattige Skolehuus No. 181. Dernæst ligger i samme Gade en Professor-Residens No. 38; saa og paa samme Side høiere op mod Bolden Walkendorphs Collegium, og næst op dertil ligger Budolphi Kloster eller Hospital. Om disse to Stiftelser forekommer fuldstændigere Efterretning siden ved S. 7 og 8. Udi fordum Tid har i denne Gade været anlagt en akademisk Stiftelse, men af hvad egentlig Beskaffenhed og Indretning den har været, vides ikke tilfulde. Thi man finder i Kong Christian den Tredies Brev, da-

teret Colding Tirsdagen post Assumptionis Aar 1548 til samtlige Professorer ved Kiøbenhavns Universitet: "At saasom Kongens Liv-Medicus, Doctor Cornelius Hamsfort, havde afstaaet St. Birgittæ Alters Vicarie i vor Frue Kirke, tilligemed dets Residens og Abildgaard, beliggende bag St. Vederstræde, hvilket de Høilærde ville have til en Skole og Pædagogium at optugte og lære unge Personer, Religionen til Bæste, og skulle derfor give Doctor Cornelius aarligen 60 Mark Danff; saa havde Kongen stadfæstet denne Opplæelse, med Vilkaar, at der blev bygt en Skole, hvor unge Personer kunde have deres Bærelse." At denne Stiftelse ikke har været en latinsk Skole til Skolebørn, kan tydeligen sees og sluttes deraf, at allerede tre Aar tilforn, nemlig Aar 1545, var vor Frue latinske Skole befaleet at opbygges paa de tre Hoved-Kirkers, vor Frue, Hellig-Geistes og Nicolai Kirkers Bekostning. Man maae altsaa rimelig slutte deraf, at samme offentlige Bygning ikke har været et Skolehus, men et Pædagogium Academicum for unge Studenter. Denne Grund med sin tilhørende Frugthauge eller Plads har formodentlig været den selsomme Grund, som Universitetets Professorer Aar 1691 solgte til St. Petri Kirkes Ældste og Curatores til at bygge Liig-Kapellet paa, og anlægge den nu værende Urtegaard ved Kirken paa.

D. Store Lars Biørnstræde og

E. Lille Lars Biørnstræde. Begge disse Gader have faaet deres Navn efter en Borger, ved Navn Lasse Biørnsen, som eiede en Gaard og Grund, beliggende Norden for Vestergade, af hvilken hans Enke navnlig Sisse gav Aar 1479 en Part til St. Petri Kirke (Pontoppidans Orig. Hafn. pag. 198.)

F. Teglsgaardstræde har faaet sit Navn af en stor Teglsgaard med tilhørende Teglsbrænderie, som i de ældre Tider har været uden for Staden anlagt paa denne Grund, førend samme ved Stadens Udvidelse paa denne Kant blev tagen inden for Fæstningens Volde. Men efter den Tid

blev

blev Teglværket med sine Bygninger nedbrudt, og Pladsen bebøgt med Byens Huse. Man seer samme Teglgård aftegnet paa den Prospect og Aftegning af Stadens Situation for Aar 1520.

G. Lars Leyksstræde, en liden Gade, som efter de Tidens Brug har faaet sit Navn efter en formuende Mand, Lars Layk, (contracte pro Nicolay) som har bygt de fleste Boder eller smaa lave Huse, som samme Gade bestod af i fordum Tid. Af saadanne smaa ringe Bygninger saae man længe indtil Aar 1737 paa de afbrændte Pladser staaende tilbage, frelst fra den rasende Ild, et meget lidet uanseeligt Huus, ikkun halvanden Alen høi fra Gaden til Taget med et skraae Tag af 7 til 8 Allens Høide; dets Stuer, hvis Vinduer vare saa got som lige med Gaden laae ned i Jorden. Hvilken lave Bygning vidnede om Forkædrenes og de ældste Tidens flatte Bygningsmaade, Tarvelighed og Sparsommelighed. Udi denne Gade ligger St. Petri Kirkes Hospital eller Pleiehuis, hvorom forekommer siden ved S. 4. forneden Esterretning; saa og det Peltiske Hospital eller Pleiehuis, ny opbyggt Aar 1780, hvorom mere bliver at anføre siden ved S. 5.

H. Nørregade er en anseelig stor og med smukke Bygninger ziret lang Gade, hvis søndre Ende gaaer ud til Gammel-Toro, og dens nordre Ende ud til Vold-Siden. Tilforn har den vestre Side af Nørregade hert til Nørre-Quarteer, og dens østre Side til Klædeboe-Quarteer, men, i Følge Placaten af 3 Junii 1771, hører nu hele Nørregade til Nørre-Quarteer. Paa begge Sider af Nørregade ligger 28 anseelige Brygger-Gaarde, saa og en privilegeret Herbergeer-Gaard, kaldet de tre Tobaks-Ruller. Dernæst er blant publice Bygninger paa den vestre Side af Nørregade at merke Bispegaarden No. 36, som er de Siellandske Biskoppers Residens, beliggende paa Hjørnet af Nørregade og Studiistræde. Om samme finder den gunstige Caser udførligere Esterretning siden ved S. 1. Næst ved den Tydske Kirkes eller St. Petri Kirkegaards Brandmuur ligger den ældste

Tydske Præstes Residenz, en anseelig Gaard No. 41, hvilken Kong Friderich den Tredie kjøbte og skienkede til St. Petri Tydske Kirke, til at være en Præste-Residenz. Om samme Kongelige Donation vidnede en latinsk Inscription, som stod paa bemeldte Præste-Residenz, og var at læse for Jdebranden, med disse Ord: *Ædeis Has, Munificentia Pientissimi Regis Friderici III. Patriæ Patris Ecclesiæ Germanorum donatis, Provisores ejusdem Ecclesiæ Albertus Itzen, Gerhardus Hökel, Georgius Witte in usum Pastoris Publico Sumptu instaurari curant.* Anno Salutis reparata cIo. DC. LVI. Ud til denne Side af Nørregade vender den østre Ende af Tydske Kirke og Kirkegaardens Hovedport paa Brandmuren, tilligemed Kirkens Spreitehuus. Medens St. Petri Kirke var i forrige Tider en Dansk Sogne-Kirke i Staden og havde sit eget Sognesfolk, da hørte denne vestre Side af Nørregade til St. Peders Sogn i de Aar 1424-1527. Det er ligesledes at merke, at den halve Deel af Nørregade fra Skidenstræde op til Volden har i fordum Tid lagt uden for Staden, og da været bebygget med Bøndergaard og Huse af den siden nedbrudte Bønderbyes Serritslev, da Nørre-Port stod den Tid midt paa Nørregade ved Enden af Skidenstræde. Men i Kong Friderich den Førstes Tid, da Stadens Grund blev udvidet paa denne Kant, blev nyssommeldte nedbrudte Landsbyes Bønder omstiftede til Kiøbenhavns Borgere, saa at Nørregades ældste Beboere have været Bønder og udenbyes Folk, hvilke derfor ofte, naar de havde noget at afgjøre med de andre ældre Borgere paa samme Gade, maatte høre af Begyndelsen denne skiemtesfulde Afviisning: *Hvad har I Serritslev-Mænd heri at sige?* (*E. Pontopp. Orig. Hafn. pag. 12.*) Udi de allerældste Tider har her paa Nørregade været en latinsk Skole anlagt, hvilket sees af en gammel Fortegnelse over vor Frue Kirkes tilhørende Grunde, forfattet omtrent Aar 1370, hvori det heder: *Vor Frue Kirke har en Gaard paa Nørregade tæt ved Skolen, i hvilken Gaard boer*

Hr. Jo. Holric. At samme Skole længe forhen har været stiftet i Begyndelsen af det fiirtende Aarhundrede, sees af de Gaver, som dertil ere stienkede; thi Frue Cecilia John Lilles Daatter har Aar 1307 i sit Testamente givet tre Mark Denarier til fattige Skolebern i Kiøbenhavn. Aar 1343 har Frue Ingeborg, Enke-Hertuginde af Sverrig, Halland og Samsøe, givet i Decani og det Kiøbenhavnske Capitals Hænder Almunderuth eller Alminderød Kirke (*pro Scholasticis Ecclesie Hafnensis*) til Skolevæsenet ved Kiøbenhavns Kirke, dog med de Vilkaar, at Skolemesteren (*Scholasticus Ecclesie Hafnensis*) skulle aarlig holde en Begiengelse for hendes afdede Mandes Siel, Hr. Knud, fordum Hertug i Halland og Samsøe. I bemeldte Aar 1343 udgav Biskoppen i Roskilde en Anordning, som blev gjort for Capitlet i Kiøbenhavn, hvori blant andet læses den Artikel, at Decanus og Canikerne skulle holde en dygtig Skolemester, (*Scholasticum idoneum, non perpetuum, per Dominum Episcopum instituendum.* (*E. Pontopp. Orig. pag. 166.*) Om samme Skole er siden forflyttet derfra og anlagt i Graabrodre-Kloster, hvor Magister Jonas Andersen og flere berømte Mand for Reformationen have været Rectorer eller Skolens Forstandere, vides ikke. Paa den vestre Side af Nørregade ligger ogsaa et anseeligt Sukker-Raffinaderie, kaldet det Peltiske, fordi det er anlagt af Hr. Banco-Commissair Abraham Pelt i Gaarden No. 5. Af alle Stadens Sukker-Raffinaderier, som nu ere, siden den Kongelige Frihed til Sukker-Raffinaderiers Oprettelse Aar 1754 den 19 Oct., anlagte, er dette det ældste; thi det var det eneste private Sukker-Raffinaderie i mange Aar i Staden, naar man undtager det Kongelige (nu det grevelige Schimmelmannske) Sukker-Raffinaderie paa Christianshavn. Hof et andet Sukker-Raffinaderie heiere op mod Bolden af et Interessentskab. Det allerførste Sukker-Raffinaderie, som i Danmark er anlagt, blev oprettet af Cornelius Cuscant, som af Kong Christian den Fierde fik Privilegium derpaa den 17 Febr. 1626,

samt sex Aars Frihed for Told og Licent. Nørregade har faaet sit Navn af Nørre-Port, som i fordum Tid før Stadens Udvidelse paa denne Kant har, som forhen meldt er, staaet først midt paa Nørregade, og siden, efter Stadens Udvidelse, har staaet for Enden af Gaden, hvor man i Voldens Underdeel seer endnu Levninger af den gamle murede Nørre-Port, som der sammesteds har været tilforn.

VII. Udi Nørre-Quarteer forekommer følgende publice Bygninger, Kirker, Stiftelser &c. noiagtigere at beskrives og anføres.

§. I.

Bispegaarden No. 36, som nu omstunder, efter Reformationen, er de Siellandske Biskoppers Residenz, beliggende paa Hjørnet af Nørregade og Studiistrade. Denne Gaard har i fordum Tid i det femtende Aarhundrede været Stadens mellemste Raadhuus, og har været ziret med et Spiir. Tegningen af samme Raadhuus, som i sig selv har været en meget stor og anseelig Bygning, bestaaende af fire Fløie, hvoraf Hovedbygningen ud til Nørregade har bestaaet af elleve store Fag Grundmuur og to Etager høi, med Port paa, sees i *E. Pontopp.* Orig. Hafn. pag. 170. Og var det fra dette Raadhuus-Spiir, at den bekjendte kunstige Viniedandsler i Kong Friderich den Andens Tid havde sit Kæb, paa hvilket han gjorde sine Kunster, bundet lige tvært over Nørregade op til vor Frue Kirke-Spiir. Efterat Kiøbenhavn's Universitet var blevet stiftet Aar 1478, laante Kong Christian den Første dette gamle Raadhuus, som laae Vesten for vor Frue Kirke, af Stadens Magistrat Aar 1479 til en Studiigaard paa ti Aar, og da tilbageleveres, naar saa Kæedte, at Studium eller Collegium, som var begyndt, blev andensteds henfikket. Dette gjorde Borgemestere og Raad, skiont ugierne. Og da de ti Aar eller mere vare forløbne, toge de selv deres Raadhuus tilbage med Magt. Men de udrettede intet derved, som sees af den Befaling, dateret Aar 1491 til Borgemester og Raad, "der siges voldeligen" at have taget det gamle Raadhuus her i Byen fra Docterne og Mesterne, "men skulle strax lade dem det igien bekomme; og hvis de havde noget" deri at sige, da skulle de dermed opholde, indtil Kongen selv kom til-

" stede."

” stede. ” (*E. Pontopp. Orig. Hafn. pag. 145. 146.*) I en gammel Academiets Matricul for Aar 1491 staaer der: ” Alt ved Budolphi Fæst satte Kiøbenhavn’s Borgemeister og Raad sig for at tage med voldsom Haand tilbage det gamle Raadhuus, som af Kong Christiern var forundt til Universitetets Brug; hvilket blev bilagt ved Dronning Christine, og den Sag blev opsat til Kongens Tilbagekomst. Men da Kongen og Dronningen ikke vare hjemme, saa fuldførte de deres Forsæt, og ved Dionysii Fæst, da Kongen ei var i Byen, saa borttog den første Borgemeister, Esbern Skaffue Raadhuset fra Universitetet. Men Aar 1492, anden Helligdag for Pauli Omvendelse, blev bemeldte Esbern Skaffue nødt til, efter Kongens skriftlige Befaling, offentlig paa Byetinget (*in publico Placito*) at give Universitetet tilbage igien det gamle Raadhuus. ” (*E. Pontopp. Marmor. Dan. Tom. I. pag. 127.*) Den forommeldte Aftegning af dette Raadhuus, tilligemed sine tilhørende Sidebygninger, viser tydeligen, at det har været i sin Strekning meget større, end Bispegaarden nu omstunder er, og selgelig har havt saa mange overflødige Værelser, at nogle af dem kunde overlades til Auditoria Academica; saa at det er baade rimeligt og troligt, at i denne Gaard har paa een og den samme Tid i nogle Aar været baade Stadens Raadhuus og tillige Universitets-Huus eller Studiigaard. Men Kong Hans eller Johannes gjorde dette Raadhuus Aar 1512 til en ordentlig Studiigaard, og lod den der til opbygge og indrette, saa at et Rectorium eller Auditorium blev holdet her ordentligen for Universitetets Studenterne. Paa denne første Studiigaard blev strax i bemeldte Aar sat følgende Overskrift: Anno. Milleno. Quingenteno. Duodeno. Conditur. Hec. Ædes. Doctis. Aptissima. Sedes. Antistites. Moritur. Roscildensis. Sepelitur. Illic. Morie. Comes. Jacobo. Cum. Fratre. Johannes. Eligitur. Lago. Presul. Pietatis Imago. Huic Cum Succedit. Devotus Clerus. Obedit. Slavi Cum Danis Componunt Federa Pacis. Dacia. Letatur. Pax. Quia Tuta. Datur. Hec. & — Plura. Lege. Sub. Principe. Facta. Johanne. Quid. Referam. Pluris. Princeps: Est. Jam - - - Spes - Est - Ille. Patris. Est. Dominusque Maris. (*See P. J. Resenii Inscript. Hafn. pag. 247. 248. Pontopp. Marmor. Dan. Tom. I. pag. 127. Ejusd. Orig. Hafn. pag. 144.*) Til denne

gamle Inscription, som bestod ikkun af to Linier, var tilføjet et Vaaben, forestillende tvende hvide Duer, siddende paa tre grønne Vieller med himmelblaa Grund, og midt imellem dem stod et Hjerte. Ved Siden af dette Vaaben saaes et Mands Brysbillede, hvis Dragt forestillede at maatte være en Dansk Adelsmands Effigies. Blant de Danske adelige Vaabener, som stode før Stadens store Ildbrand afmaalede i vor Frue Kirke paa Væggen ved Orgelverket, saaes et Vaaben, som noie lignede bemeldte Vaaben, undtagen at Hjertet imellem Duerne fattedes. Denne Gaard forblev i 28 Aar at være den første Studiiigaard indtil Aar 1540. Men efter Reformationen blev den samme Rectorii Bygning foræret af Kong Christian den Tredie til Universitetet, for at være en ordentlig Professor- og Bispe-Residenz for Biskopperne i Siellands Stift. Og fra den Tid have de lutheriske Biskopper, quæ Professores Theologiae Ordin., altid beboet den. Udi Erkebiskops Dr. Hans Svanes Tid faldt i Stadens Befælings Tid en fiendtlig Bombe ned her i Bispegaarden igiennem Taget og Loftterne, dog uden at crepere og giøre større Skade; hvorudover den til en evig Umindelse om Guds Besskiermelse blev indsat i Muren, og derunder tillige sat denne Inscription: Granat paa 300 Pund Episcopo D. Johanne Svaningio Anno 1658 Die 28 Octob. (See *Viti Beringii* Obsid. Hafn. pag. 68. og D. G. Zwergs Siellandske Clerike pag. 283.) Saavel de første ommeldte latinske Inscriptioner, som denne sidste Inscription, vare at læse paa Bispegaarden lige til Aar 1728, da hele Gaarden ved Stadens ulykkelige Ildbrand i October-Maaned blev lagt i Aske udi Biskop Dr. Christen Worms Tid, som da var til St. Dionysii Landemode i Koffilde. Den nu værende Bispe-Residenz er efter Ildbranden ganske ny af Grunden opbyggt Aar 1730. Siden Reformationen have følgende berømmelige Mænd været lutheriske Biskopper i Siellands Stift, hvilke efter den Kongelige Fundats ere tillige Professores Theologiae ved Universitetet, nemlig:

1. Doctor Petrus Valladius, fød i Ribe Aar 1503, var den første lutheriske Biskop og Superintendent i Siellands Stift efter Reformationen. Allersørst var han Rector ved Odense Skole. Reiste siden udenlands og var hos Luther og Me-

lancton

- lanchton i Wittenberg. Ved sin Hjemkomst blev han Professor Theologiæ i Kiøbenhavn Aar 1535. Doctor Theologiæ til Wittenberg Aar 1536. Døde Aar 1560 den 3 Januarii.
2. Doctor Hans Albertsen, fød i Kiøbenhavn Aar 1525, blev Magister Aar 1546. Derefter først Professor Græcæ Linguae, siden Dialectices, og Aar 1558 Professor Theologiæ. Aar 1559 blev han Biskop, Petr. Palladius i Embedet adjungeret, og som virkelig Biskop succederede Aar 1560. Han døde den 25 May 1569.
3. Doctor Paul Madsen, fød i Kiøge Aar 1527. Efter sin Hjemkomst fra udenlands Reise blev han Aar 1555 Professor Linguae Latinæ & Græcæ. Aar 1557 Prof. Linguae Hebrææ. Aar 1560 Prof. Dialecticæ. Aar 1562 Biskop i Ribe; men Aar 1569 Biskop i Sieland. Aar 1570 Doctor Theologiæ. Døde den 31 October 1590.
4. Doctor Peter Winstrup, fød i Kiøbenhavn Aar 1549. Efter sin Hjemkomst fra sine udenlandske Reiser blev han Lector Theologiæ i Aarhus Aar 1576. Derefter Aar 1578 Sognepræst til Hellig-Geistes Kirke i Kiøbenhavn. Aar 1587 blev han Biskop Bertelsen i Aarhus adjungeret, med Succession, og 1588 virkelig Biskop i Aarhus Stift. Aar 1591 blev han Biskop i Sieland. Han døde Aar 1614 den 24 Junii.
5. Doctor Hans Poulsen Resen, fød Aar 1561 i Resen Præstegaard i Ribes Stift. Efterat hans udenlandske Reise var fuldendt, blev han Prof. Log. Ordin. og Theolog. Extraord. i Kiøbenhavn. Aar 1597 Prof. Theol. Ordin. og Doctor Theol. Aar 1615 blev han Biskop i Sieland. Han døde Aar 1638 den 14 September.
6. Doctor Jesper Brockmann, fød i Kiøge Aar 1585 den 5 August; han blev Rector i Herlufsholms Skole Aar 1608. Derefter Aar 1610 Prof. Pædagogicus ved Kiøbenhavns Universitet. Aar 1613 Prof. Linguae Græcæ. Aar 1615 Prof. Theolog. Aar 1639 Biskop i Sieland. Han døde Aar 1652 den 19 April.
7. Doctor Hans Hansen Resen, fød i Kiøbenhavn Aar 1596 den 19 October. Var først Rector i Herlufsholms Skole Aar 1621. Derefter Aar 1624 Prof. Philos. ved Universitetet. Aar 1635 Prof. Theol. og Aar 1636 Doct. Theol. Men Aar 1652 Biskop i Sieland. Han døde Aar 1653 den 3 April.

8. Doctor Lauritz Mortensen Skavenius, eller Skavboe. Efter fuldendte udenlands Reiser blev han Aar 1620 Sognepræst og Lector Theol. i Roskilde. Aar 1639 Prof. Theol. Aar 1640 Doct. Theol. Aar 1653 blev han Biskop i Sielland. Han døde Aar 1655 den 22 Junii.
9. Doctor Hans Svane, fød i Horsens Aar 1606 den 27 Martii. Aar 1633, paa sin udenlands Reise, blev han Prof. Linguae Sanctae Designatus. Aar 1646 blev han Prof. og Doct. Theol. Men Aar 1655 Biskop i Siellands Stift. Han levede i Stadens Bekvirings Tid, og var et af de store Hiul, som fornemmelig drev Souverainitets-Verket til Fuldkommenhed, hvorudover han Aar 1660 fik Titel af Erkebiskop, Etaaraad, Assessor i Høieste-Ret, og Præsæs i Consistorio. Til en Erindring og Aamindelse om den Danske Arve-Enevolds Magt, lod Erkebiskop Svane paa egen Bekostning mynte en meget stor Medaille baade i Guld og Sølv, af hvilke han i November 1666 allerunderdanigst offere-rede dem i Guld til Kongen, Dronningen og det Høikongelige Huses Personer, men dem af Sølv til andre Personer af Distinction. Paa den ene Side af samme Medaille staaer, midt paa, dette bibelske Sprog: Cum Ipso Ero in Angustia, Eruam Eum & Honore Afficiam Eum. Psal. 91. 15. Rundt omkring sees otte Kongelige Personers Brystbilleder, med deres Navne, nemlig: *Fridericus III. Dan. & Norv. Rex. Sophia Amalia Dan. & Norv. Regina. Celsitudo Regia Christianus. Principissa Anna Sophia. Georgius Princeps. Principissa Uldarica Eleonora. Principissa Wilhelmina Ernestina. Principissa Friderica Amalia*; hver af disse Kongelige Personers Brystbillede er omringet med en Laurbærkrands. Den i Guld veier 47 Ungerste Dukater, og er meget rar; men den i Sølv veier $7\frac{1}{2}$ Lod. Erkebiskop Hans Svane døde Aar 1668.
10. Doctor Hans Bandal, fød Aar 1624 i Wiborg. Efter fuldendt udenlands Reise blev han Aar 1652 Prof. Linguae Hebraeae. Aar 1655 Prof. Theol., og Aar 1668 Biskop i Sielland. Han døde Aar 1675 den 1 May.
11. Doctor Hans Bagger, fød i Lund i Skaane, blev Prof. Philol. og Conrector ved den latinske Skole i Lund. Aar 1674 i April blev han, efter sin Hiemkomst fra sin tredie udenlands Reise fra fremmede Univeriteter, kaldet til Sognepræst ved vor Frue Kirke, og Stiftsprovst i Kiøbenhavn. Og næste Aar 1675 Doct. Theol., saa og Biskop udi Siellands Stift i sit Alders 29 Aar. Han døde Aar 1693 den 30 August.

12. Doctor Henrif Bornemann, fød i Kiøbenhavn Aar 1646, var Vicerektor Aar 1669, dernæst Convector Aar 1671, og Aar 1672 Rector ved vor Frue latinske Skole. Aar 1674 Prof. Logices & Metaphys. Men Aar 1675 Stiftsprovst og Sognepræst ved vor Frue Kirke. Derefter Aar 1683 Biskop i Aalborg. Men Aar 1693 Biskop i Sieland. Han døde Aar 1710 den 31 Dec.
13. Doctor Christen Worm, fød i Kiøbenhavn Aar 1672, blev Aar 1695 Prof. Ordin. Philos. & Theol. Extraord. Derefter Sognepræst til St. Nicolai Kirke i Kiøbenhavn Aar 1699, og Aar 1707 Stiftsprovst og Sognepræst ved vor Frue Kirke. Aar 1710 Prof. Theol. Ordin. Men Aar 1711 Biskop i Sieland, og blev ordineret til Biskop af Doct. Christian Müller, Biskop i Tjen. Han døde Aar 1737 den 9 October.
14. Magister Peder Hersted, fød Aar 1689, blev Selvepræst Aar 1714. Men Aar 1718 Sognepræst til Sønderslev paa Falster. Samme Aar blev han Slotspræst i Friderichsborg. Aar 1725 kaldet til Hofpræst i Kiøbenhavn. Aar 1730 til Biskop i Christiania. Aar 1737 Biskop i Sieland. Han døde Aar 1757 den 4 April. Denne Biskop kronede Kong Friderich den Femte.
15. Hr. Ludvig Harboe, fød Aar 1709 i det Slesvigiske, blev Aar 1738 Sognepræst til Citadellet Friderichshavns Kirke. Aar 1741 General-Kirke-Visitator i Jylland. Aar 1743 Biskop i Trondhjem. Aar 1748 adjungeret og succederende Biskop i Sieland. Aar 1766 tillige Kongelig Confessionarius. Aar 1769 fik Rang med Conferensraader. Denne Biskop kronede Kong Christian den Syvende, hvilken høitidelige Salvings-Aet blev forrettet i Christianiborgs Slots-Capel i Kiøbenhavn. Udi Hr. Biskop Harboes Tid indfaldt det første Jubileum eller Jubelfæst, til Erindring om den for et hundrede Aar siden ved den Kongelige Regiering indførte Enevolds Magt og Herredømme, som blev helligholdt med største Høitidelighed den 12 Oct. 1760. Til samme høitidelige Jubelfæst blev af Geistligheden slagen en Medaille, paa hvis ene Side eller Aversen staaer Kong Friderich den Femtes Brystbillede, hvor omkring læses Kongens Navn og Titel: Fridericus V. Rex Daniæ & Norveg. Vand. Gothorum. Paa den anden Side eller Reversen foreslilles et knælende Fruentimmer, som forestiller Danmark og Norge, og overleverer Regalia i Pietatis Skind med Overskrift: Sponte Oblata, Pie Tuenda. Og med Underskrift: Cler. Dan. Norv. In Memoriam Jubilæi Pro Absol. Dominio Stirpis Oldenburgicæ MDCCLX. D. XVI Oct.

§. 2.

St. Petri Tydske Kirke, hvor den Tydske Menighed eller de Tydske Indvaanere i Staden af civil Stand nu holde deres Gudstjeneste, er beliggende paa Hjernet af Norregade og St. Pederstræde. Denne Kirke har af Begyndelsen i de allerældste Tider ikkun været en Landsbys-Kirke, men er nu omstunder efter sin Orden den fjerde Sognekirke i Staden. Kirken er, i Henseende til sin allerførste Bygning, meget aldgammel; thi i det ellefte Aarhundrede har allerede denne Kirke staaet her paa selvsamme Sted, hvilket kan bevises af aldgamle Documenter. Et Manuscript paa Universitetets Bibliothek No. 74, af den Klostgaardske Donation, beviser klarlig, at den nu værende St. Petri eller Tydske Kirke har i de ældre Tider været en Landsbys-Kirke, og Bøndernes i Serretslev Bye deres Sognekirke. (Denne Landsbye, Serretslevs Marker og Enge har i fordom Tid strakt sig lige ned til Bremmerholm og Gammel-Strand.) Altså har denne St. Petri Kirke været til længe, førend man begyndte Tid efter anden at borttage bemeldte Landsbyes tilhørende Jorder til at bygge Staden Kiøbenhavn paa, og efterhaanden at gjøre dens Bønder og Beboere til de første Borgere og Indvaanere i Staden. Endnu Aar 1500 laae nogle Bøndergaarde og Huse af Serretslev i den Strectning fra midt paa Norregade langs ned ad Skidenstræde indtil Landemerket. Men saa Aar derefter blev samme Landsbye nedbrudt, da Kiøbenhavn og Fæstningen blev udvidet og gjort større paa denne Kant, saa at alle forommeldte Serretslevs Byemarker bleve nu indlemmede under Stadens Circumference til nye Gaders Anlæggelse og Formerelse. Denne St. Petri Kirke, som vi nu see at ligge midt paa Norregade, laae (førend Staden Aar 1526 blev saaledes udvidet) ved Enden eller tæt ved den da værende Norre-Port. Fra denne Tid og lige til Reformationens Tid har St. Petri Kirke været een af Stadens Danske Sognekirker, og havde en god Deel af Stadens Gader til sin eget Sogn; thi i Aaret 1419 og 1450 laae Raadhunsstræde, nemlig gamle Raadhunsstræde, som nu kaldes Studisstræde, og Aar 1481 laae Norregade, saa og Aar 1507 hele Gammel-Torv og andre flere Gader, nemlig Lars Biørnstræde, St. Pederstræde, Vicus St. Petri, Saltboderne,

mod Nørregade Aar 1416=1464. Et Løverstræde, som løber af St. Pederstræde nor neder til Byens Planker Aar 1519. Det lille Stræde, som indløber af Østen i Vesten fra St. Petri Kirkegaard Aar 1499. Man finder, at Aar 1454 har Hr. Hans Hann, Kanik i vor Frue Kirke, været tillige Kirkeherre til St. Petri Kirke; og een af de sidste Danske Sognepræster til denne St. Petri Kirke har været Hr. Erik Nielsen, som Aar 1495 kaldes Doctor i Kirkeloven, Degn, Decanus Capituli i Kiøbenhavn, og tillige Sognepræst til St. Petri Kirke. Paa den Tid var Kirkens Bygning meget mindre, end nu omstunder, og Taarnet havde da kun et lidet Spiir, hvilket kan tydelig sees paa de allerældste Tegninger af Stadens Prospect. Da nu St. Petri Kirke kort efter Reformationens Tid Aar 1537 mistede sit Sognefolk, fordi den laae vor Frue Kirke alt for nær, saa blev Gudstienesten her i St. Petri Kirke nedlagt og Kirken tillukt; ja Kirkens Bygning skulle da have været nedbrudt, efter som samme Kirke blev anseet for at være overflødig. Dog alligevel blev Kirkebygningen staaende bestandig tillukt, og derefter i mange Aar ikke brugt til andet, end til et Gieckhuus at støbe Kanoner udi. I midlertid slog Torden Aar 1567 ned paa St. Petri Kirke og tillige i vor Frue Kirke, da Taarnet paa St. Petri Kirke tog megen Skade. Eftersom nu adskillige protestantiske Familier af den Tydske Nation, formeddelt Religions-Krigen og Urolighederne i Tydskland, flygtede i Hobetal ind til Danmark, og aarligen flere og flere satte sig ned at boe i Kiøbenhavn, saa at en Tydske Menighed blev Aar 1574 indrettet i Kiøbenhavn, som holdt sine Forsamlinger og Gudstieneste i St. Clara Kloster. Hvorudover Kong Friderich den Anden lod Aar 1575 denne forfaldne St. Petri Kirke, efter 48 Aars Forlob, reparere, og gjorde den til den Tydske Menigheds Kirke; men derimod blev St. Clara Kloster gjort igien til et Gieckhuus. Disse Tydske fik da nu i denne St. Petri Kirke, efter Kongelig Befaling, en ugentlig Tydske Prædiken af en Tydske Præst, da saavel Præsten som Degnen fik deres Lon af Kongens Rentekammer. Thi i Cancelliets Registrante-Protocol No. 11. pag. 145 staaer: At Kong Friderich den Anden gav Aar 1575 den 24 Febr. sin Benaading, at Hr. Lars Pedersen, Tydske Præst, skal have to

hundrede Daler aarslig, og den 11 Martii næst efter gav Kongen sin Benaading, at Theophilus Mænius, Tydsk Skolemester i Kiøbenhavn, skal have fyrretvye gamle Dalere Len og fri Huus aarslig, for at synge med hans Disciple i Tydsk Kirke. Siden lod Kong Christian den Fierde Aar 1609 meget forbedre denne St. Petri Kirkes Bygning, samt paa Taarnet lod han opsætte et Spiir 60 Alen høit, og lod det tække med Skvoersteen. Men da endnu mange flere Tydske Familier, formedelst den langvarige Religions-Krig udi Tydskland, reiste ind til Danmark, og boesatte sig i Kiøbenhavn; saa blev denne Kirke af Kong Christian den Fierde Aar 1618 gjort til en ordentlig Tydsk Sognekirke; den fik to Præster, en Sognepræst og en Capellan, saa og ligesaa mange Prædikener som de øvrige Stadens Kirker, undtagen Froprædiken, som her ei holdes. Da høibemeldte Konge Aar 1631 anordnede, at Fredags Prædikener skulle holdes overalt i Stadens Kirker, saa blev her begyndt ligeledes med samme Uge-Prædiken at holdes. Om Onsdagen holdes her Catechisation skifteviis ved Præsterne. Aar 1641 den 27 Martii bleve St. Petri Kirkes Privilegier forbedrede af Kongen, Sognefolkets fik Frihed at søge denne Kirke, i hvor de end boede; men Kongen forbeholdt sig selv den Ret, at kalde Sognepræsten, som blev lønnet af det Kongelige Rentekammer; hvorimod Sognefolkets kunde udvælge sig en Capellan, som Menigheden selv lønnede. Børnedaab, Alterens Sacramentes Uddelelse, Liigbegravelse, Brudevielse ic. maatte skee i St. Petri Kirke, ligesom i andre Kirker, og St. Petri Kirke have alle de Jura og Beneficia, som andre Sognekirker har i Kiøbenhavn. Det maatte staae Menigheden frit for at betjene sig enten af Sognepræsten eller Capellanen ved Børnedaab, Altergang, Brudevielser, Liigprædikener ic. Menigheden fik Frihed til at lade bygge og indrette en Tydsk Læse- Skrive- og Regne-Skole, og dens Disciple at synge baade i Choret og for Liig. Udi de følgende Tider ere disse Kongelige Privilegier fremdeles forbedrede. Capellanen er affkaffet, og derimod ere tvende Pastores med lige Myndighed beskikkede, hvilke alternerer med hinanden i at prædike Høimesse og Aftenfang. I Gærdeleshed gav Kong Christian den Femte Aar 1678 den 5 Nov. St. Petri Kirke sin Kongelige Confirmation paa en Frihed, som hidind-

til vel havde været brugt, paa Grund af Kong Christian den Femtes forundte Privilegier, men dog noget mistydet og taget i Tvivl, nemlig, at St. Petri Kirkes Tydske Præster skulle have Frihed til, at betiene, paa Embeds Begne, alle deres Menigheds Lemmer, i hvor de end boede, og enten de vare Indenlandske eller Fremmede. Samme Tid fik Menighedens Forstandere (eftersom deres Præster nu salareres af deres egne Midler) Frihed til ved foresaldne Præste-Embeds Vacance at foreslaae to eller tre dvelige Subjecta til Præster, af hvilke Kongen ville udvælge een. Tillige blev fastsat, at Kirken skulle have en Kongelig Minister til Patron, saa og nogle anseelige Borgere til Curatores, Forstandere og Eldste, af hvilke, saavelsom af Patronen, de ringere Kirke-Betienteres og Skole-Embeder skulle dependere at bortgive. Nu omstunder skeer et vacant Præstevalg offentligen i Kirken af Menigheden paa en fastsat Dag, da en trykt Liste paa de uden- og indenlandske Præsters Navne, som ere bragte i Forslag at votere paa, nogle Dage forud er uddeelt blant Menigheden. Enhver afleverer sit Votum, hvorefter Præstevalget falder paa den, som har saaet de fleste Bøtter. Hvoorpaa den eligerede Hr. Pastors Vocation udfærdiges og underskrives af Kirkens Patron, Curatores, Forstandere og Eldste, og af Kongen confirmeres. Aar 1649 blev St. Petri Kirke ziret med et smukt malet Pulpitur af Kirkens da værende Eldste, Goddert Bram, som lod samme Pulpitur bekoste og opsatte for de Penge, som hans afdøde Broder Johann Bram, forhen een af de Eldste, havde testamenteret dertil. Derom vidnede følgende Tydske Inscription, som til en bestandig Erindring stod malet paa Pulpituret saaledes: Von dem was Herr Johann Bram selig dieser Teutschen Kirchen vermacht hat seiner hinterlassener Bruder Goddert Bram diese Pulpitur Gott zu Ehren, dem Kirchen zum Zirath und seinem seligen Bruder zum Gedächtniß lassen bekosten und verfertigen. Im Jahr 1649. Johann Bram. Goddert Bram. Udi Stadens Beleirings Tid blev en fiendtlig Kugle indskudt i Kirke-taarnet, hvilken blev siden indmuret og til en Erindring om Guds Varetagt over Staden blev følgende Inscription opsat paa Kirkemuren: Anno 1659. Die Kugel nun Sanct Peter tracht, Damit die Schwerd ihm niederlagt

Vorm Jahr im Herbst Monat; Wie tapfer damals diese Stat Durch Gottes Gnad gewehret sich, Wird Kindes Kind vergessen nicht. Nar 1691 blev Kirkens Bygning anseelig udvidet og giort større til at kunne rumme flere Tilhørere. Til en Erindring derom læses paa Kirkenuren denne Inscription: Anno 1691 des 27 Aprilis hat zu dieses Gottes Haus Erweiterung den ersten Stein geleget hiesiger Teuschen Gemeine hoher Patron, Herr Conrat, Graff zu Newentlow, ic. Daß ganze Werk unter Direction, Vorsorge, Aufsicht der Herrn Eltesten, Lorenß Meyers und Abraham Lehns, Curators Andreas Kellinghusen, Peter Weinberg, ic.

Denne St. Petri Kirke er nu en Kors-Kirke af maadelig Størrelse, indvendig 76 Alen lang og 30 Alen høi til Tagryggen. Den leed stor Skade i Stadens store Ildbrand udi October Nar 1728, og mistede en stor Deel af sin gamle Prydelse og Anseelse, hvoriblant især regnes Taarnet, hvis Muur for Branden var ziret med en høi veldannet Spids, hvis Afsteigning sees i *Pontop*. Orig. Havn. Merkeligt er det, at Doctor Henrik Dürkop, Pastor ved St. Petri Kirke, en for Guds Ære og Menneffens Saligheds Beste at befordre særdeles ivrig og nidkier Lærer, i en Prædiken paa tiende Sondag efter Trinitatis Nar 1720 her i Kirken forudspaaede Stadens forestaaende Hdelæggelse; thi da han over den Tært affhandlede en Materie, som sigtede til at advare Menneffene imod Guds retfærdige Straffe-Domme, saa brugte han i sin Aands heftige Ivrighed blant andre Udtryk ogsaa disse Ord: Førend ti Nar gaaer til Ende, skal Kiøbenhavn blive til en Steenhob. Merker vel, hvad jeg siger, og jeg vil sige det anden gang, at det maa merkes desto vissere, nemlig: Førend ti Nar gaae til Ende, skal Kiøbenhavn blive til en Steenhob. Denne Spaadom lagde mange paa Hierte, andre udloø den, og i Maret 1728 var der ikkun to Nar af Terminen tilovers, da taledede mange derom. I det samme blev Spaadommen usformodentlig opfyldt, og Doctor Dürkop selv shutes saa lidet som andre at have ventet Opfyldelsen den gang; thi hans Skrek over Stadens Ildbrand blev saa stor, at den drog hans langvarige Hælsot efter sig. (See Menoja L. Brev.) Ved en anseelig indsamlet inden- og udenrigs Hielp og Collect blev

denne

denne St. Petri Kirke snart sat i god Stand igien og ny opbyggt, saa at Kirken blev efter Ildbranden indviet af Hr. Biskop og Doctor Christen Worm, og den fjerde Prædiken paa ny holdet den 2 Sept. 1731. Men paa Taarnmuren fatte man kun en simpel Kuppel, hvis Aftegning sees i *L. Thuras Hafn. Hoch. Anno 1748. Tab. 89. pag. 259.* Samme Kuppel blev staaende indtil Aar 1756, da den blev afbrøkket og i dens Sted blev af Hr. Brandmajor og Hof-Tommormester Joh. Boye Junge opført et anseeligt Spiir af 62 Allen Træverks Hoide, og 72 Allen, med Stangen, høit, oven for Taarnmuren. Samme Spiir er takket med 62 Skippund Kobber, og blev ganske færdigt i to Aar. Dette Spiir giver en fin Anseelse, og er overstrøget med søgrogen Oliefarve uden paa Kobber-Takningen, deels til Zirat og deels til Kobberets Conservation. Spirets Stang er ziret med tre Kugler, og allerøverst en Hane, meget stærk forgyldt, iføden for et Kros, og deroven over sees et Kors. Desuden ere otte Kugler derpaa anbragte, paa hvilke Spiret synes at hvile, samt fire Skildter over Udsigterne, saa og drevne Kapitæler. Stangen er ogsaa prydet med endeel Løvverk. Hanen paa Spiret blev opsat den 3 May 1757, da Over-Kammerherre Carl Adolph von Plessen var Kirke-Patron, Hr. Wynant Thyme og Hr. Magnus Mollmann vare Ældste; Hr. Johan Jürgensen, Hr. Johan Andresen, Hr. Nger Ngersen og Hr. Christian Henrik Lund vare Curatores, samt Hr. Albrecht Petersen og Hr. Phil. C. Wette vare Forstandere. Dette nye anseelige Spirets Opsættelse har kostet Kirken over tyve tusende Rigsdaler; hvoraf Kong Friderich den Femte har skienket tolv tusende Rigsdaler, og det øvrige er indsamlet som en Gave af de andre Høikongelige Personer, af Kirke-Patronen, af høie Herkaber, saa og af Menigheden; men det Manglende er taget af Kirkens egne Capitaler. Taarnet er i alt 124 Allen høit, nemlig 37 Allen høit til Vægtergangen, derfra til Spirets Træverks Begyndelse 15 Allen; saa at Taarnmuren er 52 Allen, og Spiret, som meldt er, med Stangen, 72 Allen. Aftegningen paa dette nye opsatte Spiir sees i *E. Woutopp. Atlas, Tom. 1.* Taarnet har fire Klokker, hvilke tilsammen veie 24 Skippund. Paa disse Klokker læses følgende Inscriptioner:

(1.) Anno

- (1.) Anno 1649 hat der Durchleuchtigsten hochgeborner Fürst und Herr, König Friderich der Dritte zu Gottes Ehre dieser Kloche gegossen, der Teutschen Kirchen St. Petri allergnädigst verehret, damals besagten Kirchen-Prediger Doctor Thomas Lindemann und M. Simon Hennings zu selben Zeit waren der Kirchen Eltste und Vorsteher Gotthardt Bram, Marten Schnitznicht Asserens und Hans Herman Hinster. Judith. 16. v. 17. Me Fecit Claus von Dam. Dominus F3. Providebit.
- (2.) Diese St. Petri Kloche ist gegossen in Copenhagen Anno Christi 1646 den 4 Augusti von Meister Claus von Damm, von Hamburg bürtig; und ist damals Predigers gewesen zu der Teutschen Kirchen, D. Thomas Lindemann und M. Simon Hennings. Kirche Eltste Vorsteher Goddert Bram, Marten Schulz, Jost Stapel, Wichman Möller.
- (3.) Aus dem Feuer bin ich gegossen, Felix Fux hat mich gegossen, Anno 1630. Diese Kloche lies giessen Johan Bram, Jürgen Petersen, David Mord, Matthias Klowman, nach Ihro Kön. May. Privilegium Anno 1630 den 18 Decemb. Bernhardus Meyer, Pastor.
- (4.) Diese Kloche haben lassen giessen die Vorsteher der Teutschen Kirchen St. Petri, Johan Bram, Jürgen Petersen, David Moert, Michel Kruse, und ist dazu verehret von etlichen christlichen Gesellen in Copenhagen. Anno 1631 goes mich Hans Kemmer.

Vi betragte nu Kirken indvendig, som er lys, smuk malet og beqvem til at tage imod en anseelig Mængde af Tilhørere, har smukke Pulpitur-Stole, og deriblant een for det Kongelige Herkøb. Alteret er overmaade smukt og tillige net udført efter Bygnings-Kunstens Regler; det er ogsaa prydet med megen sterck Forgyldning og kunstigt Bildhugger-Arbeide. Altertavlens Malerie forestiller Christum ved Oliebierget i sin Sieleangest, og er forfærdiget af den berømte Danske Hoffbildrer, Cancellieraad Krock, og af ham foræret til Kirken. Præ-

dikestolen

dikestolen er ligeledes meget zirlig udarbejdet og ligesom Alteret, ziret baade med kunstigt Bildbugger-Verk og en sterk Forgyldning. Næst ved Prædikestolen hænger et stort og fortreffeligt Malerie, giort af forommeldte Hof-Skildrer Krock, hvilket forestiller Christi Himmelfart, da Apostlerne stode og stirrede op til den Skyer som tog ham bort fra deres Dine. Dette Skilderie admireres af alle forstandige Kiendere og Kunst-Dommere i den allerhøieste Grad, fordi disse stirrende Disciplers Affecter ere saa naturlig og kunstig udtrykte, at jo mere man betragter dem, jo mere levende synes de at vise sig; Det er foræret til Kirken af Geheime-raad og Over-Kammerherre Carl Adolph von Plessen. Lige over for sees et andet stort Malerie, som forestiller Doctor Morten Luther i et Møde eller Forsamling med en Deel andre bekiendte Lærere. Døbe-Funten er en forgyldt Engel i menneskelig Legems Størrelse ganske sterk forgyldt, som bærer det sølv Døbe-fad, hvoraf Daaben forrettes. Orgelverket agtes af alle Kiendere høit for sin Zirligheds og listige Klangs Skyld. I Henseende til Gudstienestens Holdelse er at agte, at, i Følge de Kongl. Rescripter af 3 og 23 May Aar 1760, begyndes Heimeffe-Tienesten i alle Stadens Hoved-Kirker Klokken 9, hvilket tog sin Begyndelse Mikkelsdag Aar 1760, da ellers tilforn Heimeffe begyndte Klokken 8. Catechisationen om Søndag Middag begyndes Klokken 1 og endes mod Klokken 2, og Forretningen begyndes og slutes med et Vers af en Psalme. Hvorefter Aftensang begyndes Klokken 2. I Kraft af forommeldte Rescript er det tilladt i Faste-Tiden at bruge Orgelverk ved Psalmerne som synges saavel til Heimeffe som til Aftensang, men i Dinnel-Ugen bruges ikke Orgelverket. Fredags-Prædiken begyndes Klokken 8. Om Onsdag Formiddag holdes i St. Petri Kirke Catechisation ved Præsterne alternatim med Skolebørn. Ved de daglige Chor-Sange, som holdes For- og Estermiddag i Stadens Sognekirker, læses efter Bonnen et Kapitel i Bibelen.

Kirken har to store Kapeller, indrettede til Begravelses-Steder, hvis Mure saasom de bleve skaarne i Ildbrandens Tid, fremvise endeel herlige Epitaphier af Marmor og Sten, opsatte over adskillige Stands-Personer og andre

berømmelige Mand, som ligge begravne under Hvelvingerne og i Side-Kammerne. Disse to Ligg-Kapeller føre Navn af det gamle og det nye Kapel.

Uden paa det gamle Kapel, som efter Stadens Ildbrand Aar 1728 er opbyggt nye og derfor kaldes nu det nye Kapel, staaer oven i dets Frontispice følgende Inscription i tydske Vers med forgyldte Bogstaver, indhugne i en sort Marmorsteen: Mein Leser! Dieses Leichen-Haus, fiel ebenfalls in Asch und Graus, Da wir vor mehr als zehen Jahren Des Herren schwere Hand erfahren. Im eilften Jahr half Gott es bauen Und ließ es uns vergrößert schauen. So ruht hier samfte Ihr Gebeine, Bis Gott euch mit dem Geist vereine. Anno 1739. Inden til i samme Ligg-Kapel læses følgende Inscription: Anno 1739 haben die Kirchen-Altesten, Curatores und Vorsteher zu St. Petri, Dieterich Barthold Beckmann, Peter Nissen, Nicolaus von Hütten, Wiemand Thyme, Johann Georg Böckler, als im eilften Jahr nach dem grossen Brande diese vorhin so genante alte lange Kapelle von Grund aufbauen lassen, und selbiges Jahr glücklich vollendet. Gott allein die Ehre.

Udi det andet, som fordam kaldtes det nye Kapel, men nu kaldes det gamle Kapel, sees uden paa oven til i dets Frontispice, en ligesaadan sort Marmorsteen som paa det først ommeldte Ligg-Kapel. I samme Steen læses indhuggen følgende Inscription i tydske Vers, ligeledes med forgyldte Bogstaver: Nehmt, wer Ihr seyd, von diesem Stein Die Nachricht dieses Hauses ein; Es legen sich zur Ruh hie nieder Der abgelegten Leib und Glieder, Der, die aus Welt und Eitelkeit Sich aufgemacht zur Ewigkeit Und warten bis Sie Gott läst kommen Zur Schaar der auserwählten Frommen, 1682. Indvendig i dette Ligg-Kapel læser man følgende Inscription: Im Jahr 1681 haben die Kirchen-Altesten, Curatores und Vorsteher zu St. Petri, Thomas Dicksen, Henrik Schupp, Andreas Soebottier, Johan Dröge, Lorenz Croyer, Nicolaus Boye, Peter Weinberg, diesen Platz von der Universitet allhier gekauft und gegenwärtige Begräbniß-Capelle nebst anliegenden so genannten Krautgarten dar-

auf

auf bauen und einrichten lassen. Gott allein die Ehre. Udi dette gamle Kapel seer man en Deel prægtige og kostbare Epitaphier, nemlig:

Et prægtigt Marmor-Monument over Geheimeraad Christian Lente, med efterfølgende latinske Inscription.

D. O. M. S. Et Sempiternæ Memoriam Viri Perillustris & Excellentissimi Domini *Christiani de Lente*, Hæreditarii in Sarlhausen, Dannebrogici Ordinis Equitis Aurati. S. S. R. R. M. M. Christiani Quinti & Friderici Quarti, Dan. & Nor. &c. &c. Consiliarii Intimi & Status, Rei bellicæ Secretarii Supremi, inter Commissariatus Generalis Deputatos Primi & Ceremon. Summi Magistri, Equestris Academiæ, quæ est Hafniæ, Præfetti olim Regii. Ad Potentissimos Carolum Secundum & Jacobum Secundum, Magnæ Britanniæ Reges, nec non ad Præpotentes Foederati Belgii Ordines, quondam Ablegati Extraordinarii. Postea ad Tractatum Pacis Rysvicensis Legati, &c. Denique Prim. Præfetti Fioniæ & Equitis Ordinis Elephantini. Qui vivus Sibi Filiæque Suae hic Ædem exstrui curavit, ut pie Defunctorum Ossa ibi quiescerent. Nat. Flensburgi Id. Mart. Anno MDCXLIX. Denat. IV. Non. Novembr. Anno MDCCXXV.

Bed Siden af Geheimeraad Lentes sorte Marmor-Kiste, staar en anden Liigkiste af hvid Marmor, hvori ligger hans Datter, Fruen Dorothea Christina de Lente, som efter Inscriptionen var født i London den 5 September Aar 1685 og døde i Kiøbenhavn den 10 Februar Aar 1703 i sit Alders 17 Aar.

I Muren over Indgangen til Geheimeraad Hr. Christian Siegfried von Plessens Liig-Kapel, hvor han hviler i en prægtig Kobber-Kiste, som er prydet med mangfoldige udi Ilden stærk forgyldte Zirater, er indsat en stor sort Marmor-Tavle, paa hvilken er at læse følgende latinske Inscription.

Sta Viator, & Venerabundus Locum Agnosce, quem Creditæ nobilitant Exuvia Illustrissimi Herois, Domini *Christiani Siegfriedi à Plessen*, Eleph. Ord. Equ. Aurati, Domini in Parin & Hoickendorf, Sacr. Reg. Maj. Dan. & Norv. Consiliarii Intimi & quondam Ærarii Regii Præfetti Summi & Integerrimi, Nat. Anno MDCXLVI. Denat. Anno MDCCXXIII. Cui Vivo Eximia Virtutes, Sincera Pietas, Mens Semper Recta, Judicium Acre & intemerata Fides, Maximorum Regum ac Principum *Christiani Quinti, Friderici Quarti* Potentissimorum Dan. & Norv. Monarcharum, ut & *Georgii*, Dania Principis Hæreditarii & Hu-

jus Conjugis Serenissimæ *Annæ*, Magnæ Britanniaë Reginaë non summos solum Honores, sed & intimam prorsus Familiaritatem. Mortuo Bonorum Omnium Lacrymas & aperta Desideria meruerunt. Tanto Viro tam simplicem positum Lapidem miraris? Desine! Per ultimas ita iusserat Tabulas Vir ab omni Fastu alienissimus, cujus Voluntati sollicitè non obtemperare Nefas merito duxerunt Liberi Mæstissimi. Quorum Pietati, nisi ipsa obstetisset Pietas, ne aurea quidem suffecissent Monumenta. Certe Bonis illa probata, Malis Solis Futura Fuisse invisâ. Vale, Viator! & quas tam exiguus non capit Locus, veras pie Defuncti Laudes ex communi omnium, quibus ipsa non fordet Virtus, Suffragio discè. Moerens scripsit *Ivarus Rosencrantz*.

Det Weisske Monument over Statsraad Daniel Benjamin Weise, og hans Frue Ingeborg Christine Justesen, er af hviid italiensk og blaa norsk Marmor, circa sex og en halv Alen høi med følgende latinske Inscription.

In Memoriam pie Defunctorum Parentum, *Danielis Benjaminis Weysse*, S. R. M. à Consiliis Status, Reique Maritimæ Curatoris, qui obiit die XVII Julii Anno MDCCXXX & *Ingeburgæ Christinæ Justesen*, quæ obiit die XII Junii Anno MDCCCLXXV. Hoc Pietatis Monumentum ponunt Superstites Liberi.

Inscriptions-Tavlen er indsluttet imellem tvende ristede Bænkener. Oven over er i en Bue paa en sort Marmorgrund anbragt en brændende Lampe, og allerøverst over Frisen og Hoved-Gesimsset sees Familie-Baabenet udhugget. Neden under bemeldte Tavle er Doden forestillet ved en liggende Genius med nedslagnevinger, som i den høire Haand har en omvendt og udslykt Fakkell, og med den venstre Arm hviler paa en Urne, der er behængt med en Cypresse-Krands. Paa Postamentet staaer disse Ord: Vivit post Funera Virtus. Lampen, Baabenet, den liggende Genius, saa og Urnen, er af den beste Statuarie-Marmor, samt Bogstaverne i Inscriptione, og paa Postamentet ere forgyldte. Inscriptionen er udhuggen paa Marmoren med romersk antique Quadrat-Bogstaver. Dette Monument er forfærdiget af Hr. Professor Wiedetwilt, ved det Kongel. Maler-Billedhugger- og Bygnings-Academie i Kiøbenhavn.

Over Geheimeraad Michael Wibes Liig-Kapel, læses følgende latinske Inscription, indhuggen i en sort Marmor-Tavle:

Inter amplissima Boreæ Aulæ Negotia & præstita Augustissimo Trionum Monarchæ cum Fide Obsequia Mortalitatæ Memor & securioris apud Cælites Aulæ Cupidus, Hoc Conditorium Suis Suorumque Ossibus præparavit, ut in Spem secururæ Mortalitatæ molliter quiescerent, Illustrissimus & Excellentissimus Heros, *Michaël Wibe*, Dominus in Freyfeld, Sacr. Reg. Maj. Dan. & Norv. Consiliarius Intimus, Ord. Dannebrog. Equ. Vice-Præses Cancellariæ Danicæ in Supr. Tribunali Iustitiarius, Consiliarius Regius Status, Iustitiæ & Commerciorum, Sereniss. Danorum Principis Hæreditarii *Friderici* Moribus, Studiisque Præfectus. Octo Liberorum Parens ex Coniuge Svavissima, Perillustri & Generosa Domina, *Margaretha Catharina Reimers*, prius Thalami per Annos XV. Nunc Tumuli Socia, quam cum Parte florentissimæ Proles dimidia Cælo præmiserat, tradita Terris altera, utramque inter Ipse Felicissimus, cum Illam in Cælo inveniret æterni Splendoris Participem, Hanc in Terris relinqueret Paternæ Virtutis Hæredem. Hoc Veto excessit Havnîa ad Superos Calendis Maji Anno MDCXC. Ætatis LXIII. quam Senibus fatalem scribunt. Heroi Tanto æternum Bene Sit!

Udi Frontispicem af det Brandtske Familjes Monument, som er af sort Marmor, læses disse Ord: Funesta Incendii Orchestræ Amalienburgensis Memoria. Og der neden for, læses over Fruen Anne Cathrine Brandt, som omkom i den uslykkelige Ildbrand i Opera-Huset paa Amalienborg, den 19 April Aar 1689 følgende latinske Inscription:

D. M. S. Ossa Pia & Cineres Sacri heic requiescunt Virginis, quantum est Hafniensium, Generosissimæ, Nobilissimæ *Annæ Catharinæ Brandt*, Viri Perillustris atque Excellentissimi Domini *Petri Brandt*, Hæreditarii in Peterstrup, Equitis, Regii Quæstoris Supremi & ad Statum Maritimum curandum Deputati, Consilarii Camerae, Tunderæ Præfecti & Perillustris atque Generosissimæ Dominae *Abigællis Mariæ Brandten* natæ von *Stöcken*, Filix natu maximæ, carissimæ, desideratissimæ. Natalibus Magna Fuit, sed Virtutibus, quæ Ipsi nativæ erant Major. Armaverat Sapientia Pectus supra Ætatem, firmaverat Pietas. Inter tenella Ætatis adulta gliscebatur Virtus. Proletarium Nihil, Excella Omnia. Quod Modestum, Pium, Decorum, Jucundum & quicquid est Virtutum, suum facere insudavit. Quibus provectior Ætas, si Fata concessissent, ad Stuporem & Sui

Venerationem protraxisset. Viator! Si Sensum habes in his Exsequiis, etiam Tibi lugendi erunt Tantæ Virginis Luctus. Quæ enim acerbius lugeretur? Vix fuit quæ dignius, vix Futura illicet. Nata Anno MDCLXXX Die XIV Januarii. Obiit Anno MDCLXXXIX Die XIX April. Fecit N. D. B.

Over den tappre danske Admirals Niels Barfods Monument læses følgende danske Inscription:

Her inden fore hviler det, som Jorden fik til Siemme, da Sielen foer til Him-melen, Legemet af en fordum saa forsigtig, som behiertet, og derover saa høispriselig Sæ-Helt; Den Hoiædle og Velbaarne Herre, Hr. Admiral Niels Barfod, Hans Kongel. Majestets til Danmark og Norge, ic. histbetroede Deputerede ved Sæ-Statens General-Commissariat; hvis Fødestavn var Taasinge, hvor han kom til Ver-den Nar 1650 den 5 April. Avlet af brave Forældre, Faderen Edle og Høifornem-me Lars Barfod, Kong Friderik den Tredies Prostant-Commissarius; Moderen den Dydjirede Madame Christine Løve. Lære-Stolen Holland, did hen Nar 1666 af den store General-Admiral Hr. Cort Adeler blev forsendt at lære det saa nyttige Sæ-mandskab. Provestedet Ostindien, hvor han fandt alles Approbation, især hos Os, saa han Nar 1675 efter Capitain Bæhrs Død paa Reisen, tog sig Skibet Olden-borg an, og førte det fra Batavia lykkelig hjem til Danmark. Tumsle-Banen til den største Vres Indleggelse Øster-Nord- og Vestre-Sæ. Paa den første's Strømme vi-se han sit Helte-Mod og roesværdige Conduite, saavel under andres Commando, som ved sin egen Anførsel, med at slaæ sin Konges og Fædrenelands Fiender af Sven; Nu som Capitaine i Slaget ved Heland Nar 1676. Nu som Commandeur-Capitaine ei allene i de tvende Trefninger ved Langeland og Risge-Bugt Nar 1677, men endog ved Bornholm Nar 1679, hvor han selv anden fægtede lykkelig imod fem Orlog-Ski-be. Nu som Schouthynacht. Nar 1700, da han saa mandig forsvarede de danske Pramme imod trende fiendtlige Floders Anfald og Bombardering. Paa den andens Bølger lod han kiende, saa tit han kom, sin Forsigtighed i at conservere baade Krigs- og Coffardie-Skibe fra Svenssens Overfald. Paa den tredies Farvand brillerede hans Nidkierhed Nar 1694 i at maintainere sin Herres Høihed imod den haarde Engellske Attaque. - Altsaa ei Under, at han Nar 1710 avancerede til Vice-Admiral, Nar 1714 til Admiral og Nar 1717 den 10 Martii til Deputered ved Sæ-Statens General-Com-missariat. Og som han i de militaire Charger agerede en aarvaagen og tapper Sæ-mand, saa var han i den sidste og civile til Monarkens Fordeel en forsynlig Huushol-der.

der. Han var en agted Mand af alle, en elsket Herre af sine Hustruer, en æred Fader af sine Børn. Med den ene Frue, Frue Jannik Bøhr, levede han i Ægteskab 10 Aar og avlede en Søn, med Frue Magdalena de Witt 29 Aar og havde 3 Sønner og 2 Døttre. Han overfridede Dødens Kamp den 23. Febr. 1730 i sit 80de Aar og fik den beste Seiers-Palme i Himmelen.

Over Etatsraad Christopher Gabel:

Christophorus Gabel, Consiliarius in Colleg. Status & Camerae, Pro-Rex Hafniæ & Præfectus Insularum Færoensium, mortuus LVI Ætatis Ann. Christ. MDCLXXIII.

Paa det smukke Mothiske Monument læses følgende latinske Inscription, som er forfattet af Professor Thomas Bartholin over den Kongelige Liv-Medicus, Doctor Poul Moth.

Quam vides Urnam, Viator, Corpus tegit Nobilissimi *Pauli Moth*, Med. Doct. & Chirurgiæ Experientissimi, Informatoris quondam Daniæ & Norveg. Regis Christiani Quinti fidelissimi & Friderici Tertii piæ Memoræ Archiatri Primarii. Hic cum toto Vitæ Curriculo Omnibus Bonis acceptus, nulli gravis, Omnibus inservire studuisset, Animam Deo, Famam Æternitati consecravit. Natus MDC. Die XVI Sept. Flensburgi Holsatorum, postquam viginti Annos itineribus consumpsisset peragrando Germaniam, Daniam, Belgium, Angliam, Galliam, Italiam, novendecim inserviendo Sacratissimis Regiis Majestatibus Friderico Tertio & Christiano Quinto. Denatus MDCLXX. Die VI Maji. Nunc prisca Fides jacet & cum omnibus antiqua Medicina, quæ multis Vitam, Spem Omnibus, Sibi Senium & immortalitatem Integritate Vitæ & Rerum Usu ex Voto procuravit publico. Nomen si vultis, nomine majus D. *Paulus Moth* est, qui aliis inserviando, morbo tandem consumtus & Senio, Æternitatem exspectat, quam Arte salutari vel in Terris meruit vel possidebit in Cælis. *Thomas Bartholinus.*

Udi Universitetets Liig-Programma over bemeldte Doctor Poul Moth, første Kongelige Liv-Medicus, hedder det: At han er født i Flensborg Aar 1600 den 3 Sept. Hans Fader var Matthias Moth, Medicus hos Keiser Rudolph og Matthias i Wien. Hans Moder var Ingeborg Jørgens-Datter i Rendsborg. Han studerede i Rendsborg, Königsberg og tilsidst i Kiøbenhavn. Reiste Aar 1623 til Holland, opholdt sig i 3 Aar til Leiden. Derefter til Frankrige og Italien. Blev creeret til Doctor Me-

dicinæ

dicinæ i Basel Aar 1637. Giftede sig med 3de Biren, en Borgemeisters Datter i Kiel, havde med hende 4 Sønner og 4 Døttre; Blandt hvilke den ældste Søn M. Rudolph Moth, blev Hofpræst og siden Sognepræst til St. Knuds Kirke i Odense og adjungeret Vice-Biskop udi Høen. Den anden Søn Matthias Moth studerede Medicinen ic. Den yngste Datter Sophia Amalia Moth, et overmaade deilig Fruentimmer, siden Grevinde af Samsø. Udi Odense practicerede han Medicin i 4 Aar, men Aar 1651 blev han kaldet til Kiøbenhavn af Kong Friderik den Tredie til at være Kongelig Liv-Medicus.

Det Titledeske Begravelses Monument, som er oprettet over den Kongelige Stor-Britanniske Minister og Envoye Extraordinaire Hr. Walter von Titley, som i 40 Aar opholdt sig ved det Kongelige Danske Hof, og døde Aar 1768, har følgende latinske Inscriptioner:

Monumentet bestaaer af en paa trende Soeler hvilende Sarcophage, som bag ved har en Opreisning med en Inscriptions-Table. Paa Sarcophagen, hvilken er af blaagraa norst Marmor, og hvoraf ikkun den forreste Side og begge Ende-Stykkerne ere at see, er foran anbragt Baabenet og paa Enderne Rossetter, hvilke tillige med flere Ornamentter ere af hvid italiensk Marmor, og oven over samme staaer en Base af blaa Marmor. Opreisningen er ogsaa af blaagraa norst Marmor, men den store i to Parter afdeelte Table er af italiensk Marmor. Oven over denne sidste Table staaer den Salige Hr. Titledes Portrait en Medaillon af den beste italienske Marmor, hvilket bliver tildekket, og det hele Monument indfattes, samt insluttet af et Gevandt af en anden Sort norst Marmor med brune Arer. Over Indgangen til den særdeles Afdeling, i hvilken Monumentet er opsat, læses følgende latinske Inscription.

Hic Conditus Voluit D. WALTERUS TITLEY. Eques. Inter Magnam Britanniam & Daniam per quadraginta circiter Annos Fides Internuntius. Natus Staffordschiar d. 28. Novemb. Anno 1700. Denatus prope Hafniam d. 27. Febr. Anno 1768. Pius. Prudens. Verus & verè Doctus. Docebit Posteros Claruisse in Dania Anglorum Legatum, Qui, Danis æque Adamatus ac Suis, Æternum Beneficentiæ Monumentum Utrisque Reliquit & Orbi.

Paa den store Table staae følgende latinske Inscriptioner at læse:

M. S.
 GVALTERI TITLEY Angli
 qui
 Legatione Britannica
 Variis Honorum Titulis Insignita
 Apud Serenissimos Daniæ & Norve-
 giæ Reges
 per Annos ferme XXXX
 Summa cum Laude Functus
 in hac veluti altera Patria
 Magno Utriusque Desiderio
 Diem obiit Supremum
 Tertio Kal. Mart. MDCCLXVIII.
 Ætatis LXVIII.

Vivo Optimo Amicissimo
 EDWARDUS WESTON
 Regi Magnæ Britanniæ
 Ad Res Hibernicas Administrandas
 a Secretis
 Laborum Ejus in Negotia Publica
 Impenforum
 et Testis et Particeps
 Nec non Testamenti idem Curator
 et e Residua Parte Hæres
 L. L. B. M.
 Poni Curavit.

Alle de indhugne Bogstaver ere forgyldte. I Basen eller Urnen paa Sarcophagen findes indlagt en Pergaments-Rulle, hvorpaa er skrevet disse tydske Vers:

Erblastes Titels Asch und Staub
 Hier ist bewahrt für alles Raub;
 Doch sein Geist schwebt jeh über Sterne
 Und siehet die Erde nur von Ferne.
 Dein Ruhm der blühet späth und früh,
 Der wird verwelcken nimmer nie.

So ruhe denn in Gottes Hand
 Der Dich lies aus dies Irdisch Land
 Satt von der Welt, im Frieden fahren,
 Wohnst Du gleich bey den frommen Scharen,
 Man giebt Dir doch ein lebend Grab
 Jedemoch treuer Herzen ab.

Monumentets hele Oppreisning giør circa syv Alen. Alle Inscriptioner ere indhugne paa Marmorren med romerske antique Quadrats-Bogstaver. Dette Monument er forfærdiget ved Hr. Professor Wiedewelt.

Det Wolmannske Marmor-Monument er opsat over Statsraad Bernhard Wolmann, Professor Histor. ved Kiøbenhavn's Universitet, Historiograph. & Bibliothec. Regius, som døde Aar 1778.

Paa Inscriptions-Tavlen, som ved begge Sider er behængt med Tegtblade læses følgende latinske Inscription:

Monumentum Dicitur Memoriae BERNHARDI MÖLLMANNI, J. U. Doctoris, Regis a Consiliis Status, in Academia Hafn. Prof. Publ. Ord. Historiographi Regii, Bibliothecæ Regiæ Præfeti, Academiæ Scientiarum Hafn. nec non Acad. Piæ. Sculpt. Architect. Membri, Nati Flensburgi Die XII Septembris Anno MDCCII. Quem Doctrina Eximia, Exquisita & Solida Conspicuum & Celebrem, Morum Integritas, Religio, Fides, Beneficentia & Humanitas Honore & Amore Dignum, Exitus e Vita, ex qua placide Discessit Die XXV Julii Anno MDCCCLXXVIII. Æterno Beatum reddidit, Posuit *Magnus Möllmannus*, Frater, Per quadraginta Annos ad Templum & Parochiam S. Petri Primum Ædilis, Deinceps Curator & tandem Presbyter, qui sub illo Reliquias Uxoris Catharinæ Bremer Anno MDCCLX. Die XVI Junii pie Defunctæ ac Fratris junxit, Locumque Sibi destinavit Ipse Denatus Anno MDCCCLXXXI.

Oven over sees udi en Niche en siddende Philosoph, som med en brændende Lampe betragter Jordkloden. Paa Buen af Nichen staaer de Ord: *Frødti Seærvd.* (det er: Kiend dig Selv). Og deroven paa er Urnen sat. Alt det ophoiede Arbeide i Nichen, som forestiller Philosophen med en brændende Lampe, at beskue Jordkloden, saavelsom og Inscriptions-Lavsen, samt Urnen, er af den beste hvide Italienske Marmor, men alt det øvrige er af norsk blaa Marmor. Inscriptions-Bogstaverne ere indhugne paa Marmoren med romerske antique Quadrat-Bogstaver og forgyldte. Dette Monument, hvis Høide er circa $6\frac{1}{4}$ Alen, er ligeledes forfærdiget af Hr. Professor Biedewest.

Paa Urtegaarden, som indsluttes af Kapellet, er opsat et Epitaphium over Salig Pro-Cancellarius Erich Pontoppidan. Samme Epitaphium er $5\frac{1}{2}$ Alen høi, og bestaaer af en Steen af hvidgraa norsk Marmor, der er afrundet og derudier anbragt den Salige Pro-Kancellers Portrait en Medaillon, udhuggen i hvid italiensk Marmor. Paa Marmoren er med romersk antique Quadrat-Bogstaver udhuggen følgende latiniske Inscription, forfattet af den Salige Mand selv i levende Live.

Post multos Labores ad Requiem Cælestem properans Fessa huic Humo Membra mandavit ERICUS PONTOPPIDANUS, Dr. Primum Verbi Divini Minister Norburgensis, Hakenbergensis, Friderichsburgensis & Aulæ Regiæ Hafniensis,

Dein

Dein Episcopus Bergensis; Tandem Universit. Reg. Hafniens. Pro-Cancellarius. Ad singulos Gradus non sua, sed Regum Clementissimorum Voluntate evectus, Prodesse maluit, quam Præesse, Sciens Injuriam Fecit Nemini, Sibi Facientibus Facile Condonavit, Suae Infirmittatis non Ignarus. Tria sunt, quæ continuo vitavit, Scandalum, Forum, Æs alienum. Veritatis illius, quæ ad Pietatem est Tenacissimus, inutilium Quæstionum egregius Contemptor, Religionis Causa Neminem odio habuit, nisi vel Blasphematores, vel Hypocritas, Ecclesiæ & Patriæ Vulneribus Lingva & Calamo mederi conatus; Inutilem semper Se Servum agnovit, Solius Jesu Christi Meritis salvandum, Ex triplici Conjugio, Pio, Pacifico & Jucundo Decem non malæ Spei Liberos, ex Otiis Literariis Scripta Futuris Seculis profutura reliquit. Primam Auram hausit Aarhusii Cimbr. Anno 1698. d. 24 August. Ultimam Hafniæ Anno 1764. d. 20 Decembr.

Deene samme Inscription er ogsaa anbragt paa Pladen paa Hans Viigfiste. Den Salige Pro-Cansler E. Pontoppidan ligger begravet i St. Petri Kirkes Urtegaard. Dette smukke Monument er ogsaa forfærdiget og opsat ved Hr. Professor Biedewelt.

Over Salig Doctor Eberhard David Hauber, fordem Pastor ved St. Petri Kirke, er et Monument af Marmor opsat paa Urtegaarden bag Kapellet. Dette Monument er forfærdiget af en Sort norsk Marmor, som er hvid i Grunden og indsprenget med gule og blaa Aarer. Derimod er al Decorationen af hvid italiensk Marmor, og Inscriptionen med forgyldte Bogstaver. Monumentets Heide er circa 6 Alen. Stigstenen er af norsk blaagraa Marmor. Bemeldte Inscription paa Monumentet er forfattet i det tydske Sprog, og indhuggen paa Marmoren med romerske antique Kvadrat-Bogstaver, lydende saaledes:

Mitten unter Vielen, die von Ihm zur Gerechtigkeit gewiesen wurden, Ruhe hier *Eberhard David Hauber*, Der Gott in der Offenbarung, in der Natur und in seinem eigenen Herzen erkannt und empfunden hat, und Der auf dem Ruf der letzten Posaunen gewisz mit der Glanze des Himmels bekleidet, wie die Sterne immer und ewiglich leuchten wird. Daniel XII Cap. v. III. Seinen Durchgang durch die Welt trat Er an den xxvii May MDCXCV. Und ging über in die Ewigkeit den xiii Februari MDCCLXV. Danckbare Freunde heiligten Ihm dieses Denkmahl MDCCLXXIX.

Oven over sees en Cirkul, giort af en Slange, som betegner Evigheden, hvorudi er en Stierne. Neden under er dette Monument prydet med geographiske og til Natur-Riget henhørende Symbolis. Paa Graven neden for er lagt en Marmorsteen, hvorpaa denne Opskrift staaer indhuggen: Eberhard David Hauber, weiland der heiligen Schrift Doctor und Pastor der Deutschen St. Petri Gemeine in Copenhagen, und Maria Catharina Hauber, geborne Sigel, sind nach einer xxxiii jährigen Verbindung durch den Hingang der Letztern den xviii Februari MDCCLIX getrennet. Den xiii Februari MDCCLXV aber hier wieder gesammelt und unter diesem Stein bis zur Erndte Gottes der Erde anvertrauet worden. Dette Monument er ogsaa forfærdiget ved Hr. Professor Wiedewelt.

Over Just Wiedewelt, Kongelig Billedhugger paa Gammel- og Nye-Holm, som døde Aar 1757, er af hans Son, Hr. Professor Wiedewelt, opsat et Epitaphium af hvid italiensk Marmor, oven til afrundet, hvorudi er anbragt den Salige Just Wiedewelts Portrait en Medaillon af den fineste italienske Marmor med denne Opskrift neden under Portraitet med forgyldte Bogstaver: *Iustus Wiedewelt* Statuarius. Nat. Hafniae xviii Novbr. MDCLXXVII. Mortuus viii Sept. MDCCLVII. Hvorunder staaer: *Fecit Filius*. Samme Epitaphium hviler paa et Hovedstykke af norsk blaa Marmor. Det er $3\frac{1}{2}$ Alen høit.

Paa Monumentet over Mag. Daniel Pheiff, som var Pastor ved St. Petri Kirke, og døde Aar 1662. er opsat følgende Inscriptioner.

Heic jacet M. DANIELIS PHEIFFIUS; Ex insigni Pheiffiorum Fabrorumque Profapia, Natus Anno cIoIoCXVIII. Die Jul. xiii. Denatus Anno Ejusdem Seculi LXII. Nocte inter August. xvii & xviii, illa scilicet, Quæ Sabbathum sequebatur Ecclesiae, Abiit, ut Sabbathum celebraret Christo, Ita vixit, ut moreretur Mundo, Ita mortuus est, ut viveret Deo, Verbi Præco Annis undecim, Maritus amabilis uno minus. In Ecclesia Pastor Fidelis, In Pauperes Benignus, Omnibus Amicus, Ita fuit, dum Præfens fuit, Ut Absentem Omnes Lugeant, Anno cIoIoC.LXII. P. M. S.

Siste Gradum, Viator! Cineres heic æstimabis Magni Theologiæ Consulti Et humanæ pariter Sapientiæ quasi Promicondi Dni. M. DANIELIS PHEIFFII, Qui donec

donec Vivus inter Mortales ambulavit, Non nisi immortalia quæſivit, Jam verò Cælestia occupavit; Juventutis Primitias Deo statim dedicavit; Sacra Biblia & Sanctos Patres sapius Pertractavit, Deum & Myſteria Ejus ſubmiſſe adoravit; Sed ad omnia prope Regna ſumma adiit, Et Maximos quosque Doctores in iis audivit, Quæ ab Exteris cunque Optima reportavit, Eccleſiæ Sux fideliffime communicavit; Ibamus ad Eum plenis undique Viis; Alliciebamur Verborum Lepore; Suspendebamur Sententiarum Gravitate; Flectebamur Orationis Viribus. Habitum venerabamur Viri & Statum, Sed & Indolem quandam in Oculis & Vultu, Cum præfari inciperet, omnes arrigebamus Aures, Canora Vox, Verba electa, grandes ſententiæ, qui Rhetorices gnari agnoſcebamus, Inciſa deprehendebamus Membra, Circumductum ſentiebamus, Capiēbamur Numero, Cum partiri pergeret, Nihil ſentiebamus Impeditum, Nihil inane, nihil quod caudam traheret, Cum texeret Argumentorum Nexus, Impediebamur, Cum retexeret, expediebamur, Ubi inferebat Narratiunculas, ducebamur, Ubi premebat, Veris Manus dabamus. Cum tentaret Affectus mitiores Bonis, Per Os Lacrymæ, Cum duriores, multum Roboris in Facie. Denique pro Re ipſa & Figuras variabat Et Vocem Flexu & Actionem Geſtu Commendabat; Omnia vero in ipſo Suggestu crefcere videbantur. Idem poſtridie quaſi Alius audiebatur. Sed eo ipſo melior, qui pridie viſus Optimus. A Rege juſſus Cathedram quoque conſcendere Academicam. Huic Honori, Ah! immortuus eſt, Sublimiori etiam præreptus. Familiares Ejus nihil vidimus Eò Placidius, Nihil etiam Cautius, Quare & à ſummis ſæpe Viris viſebatur, Nec Moleſtus Quisquam illi, Qui fatigari neſciebat. Verbò: Ille omnes æſtimabat Vivus, Nos Omnes deploramus Mortuum. Heic vero jacet Solus. Tu fave Manibus illius Viri, Qui omnes pios tenerrime amavit Et impios quoque in Viam redire juſſit. Jam vade, Viator! Memorque Vive Lethi. Hoc Epitaphium L. M. Q. P. *Hieronymus Weitzeus.*

Deo Opt. Max. Sacrum & Memorix Reverendi admodum & præclariffimi Viri Dn. M. DANIELIS PHEIFFII, Quem, Divus ille tot eruditiffimarum Animarum Carnifex, Calculus, Nigro ipſe notandus Calculo, Vitâ expulſit. Quem acerbiffime lugeſt Mæſtiffima Conjux, geminaque Proles. Quem deplorat Eccleſia Teutonica Paſtorem antehac ſuum vigilantem, Animarum Curatorem fidelem ac zelo gloriæ divinx ardentem, Ipſumque adeo Pietatis emendatiſſimum Exemplar. Quem deſiderat Juventus Academica, Deſtinatum Cathedræ Theologiæ Profes-

forem, Utpote cujus divinis Animi ac Ingenii Dotibus frui non licuerit. Quem deslet Tota Hafnia, Prudentiæ, Humanitatis ac Probitatis Nomine cunctis Amabilem. Quique tandem, Vitâ hic sanctè transactâ, Jam transcriptus in æternas Sedes Sempiterno apud Deum perfunditur Gaudiò; Hic in Terris semper gloriose memorandus. P. N. M. id est *Petrus Nicol. Mehrn*, Sub-Bibliothecarius.

Vaa Mag. Gerlach Siasser, som har været Pastor ved St. Petri Kirke, hans Epitaphium, læses følgende Inscription:

Viro plurimum Reverendo, Clarissimo Domino, Mag. GERLACHO SIASSIO, Ecclesiæ, quæ Christo è Germanis Hafniæ colligitur, Pastori nuper cordatissimo, post Vitam, quantum licet, sine maculis actam, maculosa Febri non sine insigni Multorum Moerore extincto Die XIII Septembris Anno cIoIoCLXXV. Terræ inferendo positum à *Severino Slutero*, Regiæ Viduæ Concionatore.

Siccine cum Maculis Tibi mors obeunda SIASSI,

Libera cui Maculis Vita peracta fuit.

A Maculis Corpus dum Christi immune laboras

Sistere, Tu maculas attrahis ipse Tibi.

Quid tum, si maculis tua Mens deformibus expers,

Menti crede oberit nil maculosa Caro.

Plura darem, at nolim Maculis implere Papyrum

Et nostros jam jam postulat Aula Sonos.

Hier liegt mit Weib und Kind Hr. Siasser begraben,

Der theure Gottes Mann, den frommen Herzen haben

Das Grabmahl aufgericht, damit auch dieser Stein

Der Mann und seiner Lehr Gedencmahl solle sein.

Vaa Doct. Johannes Lassenius, som har været Pastor ved St. Petri Kirke, hans Marmor-Monument læses følgende latinske Inscription:

D. O. M. S. Sacri Fori Princeps, Oratorum Difertissimus Doct. JOHANNES LASSENIUS, in Pomerania clarissimo Loco Natus, accepto in Patria bonarum Artium Cultu, in Exteris elegantioris Vitæ Paratu, Scientias & Humanitatem, Pietatem & Numinis Cultum diu in Holsatia feliciter docuit fidus Magister, Religiosus Antistes, Venerabilis Præpositus. In metropolitana hac Urbe sacram hanc Ædem Voce animavit, Academiam Consiliis rexit. Vivus profuisset si potuisset,

fed

sed Membra fractus male habitavit, donec diu exercitum Corpus pertæsus terreni Ponderis ultro excussit Animus, Dicto Maritæ & Cathedræ, Liberis & Libris postremo Vale. Interim bis Conjux, quinquies Parens, nunc Cælo assertus Exuvias magnæ & desideratissimæ Animæ angusto Sarcophago per nobilissimam Dominam *Jesham Wildeniam*, Conjugum fecundam & superstites Hæredes passus est condi. Vixit Annos quinquaginta sex, Menses sex, Dies sex. Mortuus Anno MDCXCII. Die Augusti xix. Circumvolat Fama, maximi Ingenii relicta Spolia, quæ Cælo ut Astrum lucens, incia Finis, ignara Periodi, in Omnium Animis colitur. Utrique equidem Germaniæ & univèrso Orbi Literario summum Jacturæ & Doloris, sed soli Daniæ immortalis Desiderii tristissimum Argumentum. Posuit O. W. Worm. Eloquent. Prof. Reg. Neden under staaer Doct. Joh. Lassenii Baaben, nemlig: Et Sibus-Aufer inellem to Stierner med en Due deroven over.

Daa Doct. Henrik Dyrkops Ligliste, som har været Pastor ved St. Petri Kirke læses følgende latinske Inscription:

Urna quas capit Exuvias Solo debitas, alma Mater Delicias, Cælum fovet depositum Stirpis, Gentis, Ecclesiæ Decus, Desiderium, Sydus, S. S. Theologiae Doctorem insignem magni Nominis Virum, Doct. HENRICUM DÜRKOP, proximæ Ædis D. Petro sacræ Pastor Primar. Sexagenario Majorem, quippe 1671 natum, 1731 denatum. Cajum Connubio auspiciatissimo ter quaterque beatum. Cajis Radios antiquæ Cæræ, Pietatis ac Virtutum spargentibus Lunarium adinstar Dna. *Elizabettha Leopoldin*, Dna *Catharina Ritter*, Dna *Catharina Lucia Reiken*, Dna *Dorothea Langerfken*; Parentem Prole utriusque Sexus fæcundum, Quaternione Decada absolvente Masculo. Legens Lugens Viator Sta! Lugens Gnatum ingeniorum fertilis Lubeca, vigilantis per Annos undecim Pastoris nunquam oblitura; Plangit Costa Mariti faucia, Thori calibis Custos, desset unicus Filius Bigis Sororum stipatus tenellis, congemit Prophetarum Schola etiam raptum - - - Abi, Viator; Cineres tantos osculatus.

Daa Doct. Franz Julius Lütkenß, som har været tydsß Hof-Prædikan, hans Epitaphium, læses følgende Inscription:

FRANCISCUS JULIUS LÜTKENS, Dr. Dellia-Saxo-Lauenburg Patre *Francisco* - - Luneburg. Magistro, Matre *Anna Sophia Wolff*, Prætoris-Filia natus, Luneburgi

in Gymnasio decem Annis & ejusdem Munificentia in Academiis Quadriennio exactò, Superintend. Sandhagii & Edzardi Hebræi familiaris, Scholæ Salder. in March. Brandeb. Rector Quadriennium, Quinquennium Magdeburgi Diaconus, Triennium Stargardiæ Pomeranorum Pastor Primarius & Præpositus, Assessor Consistor. & Pro-Superintendens XVII Annis Berolini D. Petri Præpositus, Inspect. Synodi & Regis Prussiæ à Consiliis Sacris. Concionator hic Aulicus & Academiæ Professor Anno MDCCXII. d. XII. August. Havniæ in Cælum abiens Exuvias mortales heic deposuit cum *Rosina Elisabetha* Conjuge, M. *Andree Prætorii*, Superintend. Brandeb. & *Annæ Rosinæ Crausæ* Filia mortua d. XXI Decembr. MDCCIX & præmortuis Filiabus *Margaretha Elisabetha* XIX, *Dorothea Elisabetha* XVII Annorum & Nepte XVIII Hor. Superstites lacrimantes reliquit secundam Uxorem *Gertrudem Stuviam*, *Bartholo Stuvio* & *Helena Sophia Merkeræ* præclaro Havn. Civ. genere III Mart. Anno - - natam, d. XVIII Septembr. MDCCXI, cum dirissima Hafniam maxime depopularetur, ut piam Constantiam utriusque agnoscas, ipsi nuptam, Filium *Fridericum* natum d. XXIX Junii MDCC, Filias *Annam Elisabetham*, Uxorem *Christophori Dieterici Chudii*, Archi-Diaconi Soltvedelensis, *Charlottam Sophiam* nat. d. XII Julii MDCCII. Tredecim Liberorum Pater, quorum decem præmiserat in Cælum, Vixit Annos LXV. Mens. IX Dies XXII.

Paa en Liggsteen over Hr. Bernhard Meyer, Pastor ved St. Petri Kirke, som dede Aar 1634 staaer denne latinske Inscription:

BERNHARDUS MEYERUS, Pastor Templi hujus quondam Primarius, Natus Flensburgi Anno 15 . . . ipsa Bruma Anni incuntis 15 . . . Denatus Hafniæ 24 April 1634. Expectat Resurrectionem.

Over Doctor Peter Theodorik Paynge.

Hic quiescit Vir Clarissimus & Excellentiss. Dominus Doctor PETRUS THEODORICUS PAYNGE, Chymicus quondam Regis Christiani IV. Celeberrimus qui Anno Christi M.DC.LXXXV. Ætatis suæ 70 Mens. April. Die XII. Hora XII. Men. Animam Creatori reddidit.

Paa Monumentet over Johan Bram, Kongel. Factor, Kiebsmand og Kirkens Ældste:

Hier unter liget begraben der Ehrenachtig und Wolfornehmer Johan Bram, Ihrer Königl. May. und Prindzl. Durchl. in Dännemarcen gewesener Factor, weit berühmter

rühmter Kaufman und dieser Kirken in die 23 Jahr gewesner Eltster samt dessen vielgeliebte Hausfraw die Ehr und vieltugendreiche *Cæcilia Bruns*, welche gestorben den 7 Decembr. Anno 1641. Er aber Anno 1646 den 1 January, und hat seiner hinterlassener Bruder *Göddert Bram* dies Epitaphium Ihnen zur Gedächtnis aufrichten lassen. Gott verleihe Ihnen und Uns allen eine froliche Auferstehung zum ewig Leben.

Daa Monumentet over *Torgen Pettersen*, Kirkes *Widste*, som døde *Mar 1637*. Under hans Skilderie denne Inscription:

Aken, *Leiden*, *Copenhagen* Wissen von Mir zu sagen; *Aken* lies Ich *Aken* sein Halff der *Lutherschen* Gemein Ein *Kirk* ein *Leiden* *Bawen*, Hir vertraut man meiner *Glauben* Dieser *Kirchen* vorzustehen *Wid* der *Armen* *Bestes* sehe; Habe nun den *Lohn* erworben, Das Ich *Selig* bin gestorben. Anno 1637. Deo & Ecclesie hoc loceri Monumentum reparavit *Gener Steph. V. Essen*. M. DC. L.

Over *Kanzler Theodor Lente*.

Hier ruhen die Gebeine Des *Weyland* *Hoch-Edlen* und *Gestrengen* *Herrn Theodori Lenten*, welcher zu *Ossnabrüg* den 14ten *Marti* Anno 1605 von *Vornehmen* *Eltern* erzeuget, von erster *Jugent* an zu *statlichen* *Wissenschaften* angeführt, durch angewandten *Gleiß* und *Vieltährige* *Peregrinationen* zu *Herrendiensten* tüchtig befunden, Anno 1635 *Verehliget*, mit vier *Söhnen* und *Dreyen* *Töchtern* gesegnet, Anno 1637 von *Ihrer* *Königl* *Majst*. *Herrn* *Friderich* den *Dritte*, bey *dahmahls* geführter *Erzbischofflichen* *Bremischen* und darauf, Anno 1648 erfolgeter *Königl*. *Dennemarcischen* *Regierung* vor *Dero* *Cammer-Secretario* und *Naht* bestellet, dabey *vielsältig* *begnädiget*, nachgehents zum *Teutschen* *Canzlern* und *Assessoren* in *Collegio* *Status* und *höchstem* *Gericht* beruffen, von *Gott* aber den 20ten *Februari* Anno 1668 durch eine *saufft* und *seligen* *Todt* abgefördert worden, da *Ihm* *Gott* *ewiglich* *erfreue*.

Over *Froken* *Regina Magdalena Lente*, som ved en *ulykkelig* *Handelse* *uforsigtig* blev i *Huset* *ihieskudt* i *Stadens* *Beleirings-Tid*, er af *Petr. Nic.* *Mehrn* *forfattet* folgende *latinske* *Inscription*:

Lege Viator Et Securitatem Relega, Disce quam humana vertat evertatque Punctum Temporis, Cumque certissimi Lethi incertissimum & Genus sit & Momentum, Lethum omni Momento bene Vivens Expecta, Adverte vero advertissimum, nec opinatum Casum. Eximia Virginum REGINA MAGDALENA, Nobilissimi & Ampliss. Viri *Theodori Lenten*, S. Reg. Majest. Dan. Norv. &c. à Con-

filiis Secretioribus Filia, Non hostili, non inimica, non destinante Manu, Imprudentius ac infelicius emissa Sclopeto Glande, Proh Dolor! Occubuit, Nempe qui Defunctæ Vitam vel sua ipsius si licuisset Redimere præoptasset. Ille Vitam ipsi adimere, sed inciens ac invitus festinavit. Mirum! Quæ obfessa Urbe prægrandes illos è Tormentis hostilibus vibratos Globos, qui Domos pariter ac Homines sternebant, calitus protecta elusit, Ei minuscula Glands Sclopeti domestici Spiritum elisit, Sic adeo timuit Mortem & evasit, Non timuit & oppetiit, Duræ Vices! Quam Juno jam jam parabat jugali componere Thalamo, Hanc Morte properabat gelido componere Tumulo. Heu! præmatura & præcipitata Mors attamen beata, Neque enim imparatam prorsus oppressit Virginem, Quippe Pietati nunquam non Sacra facientem, Virtuti ac Modestia perpetuo litantem, Ut quæ iis quoque Nominibus enitere inter Virgines quam maxime Niteretur Ipse quidem Flos Pudoris illibatus Ipsum Decus ac Delicium Virginei Chori, Ubi Amabilitas Morum cum ipsa Pietate paria faciebat, Quo ipsam tenerius amabat Sponsus cælestis Maturiusque exemptam Terris, Curis ac Timoribus Cælo ac æternæ Felicitati asseruit. Et denne Inscription er soiet følgende tre Epigrammata: I. Regis ut æterni REGINA accessit in Aulam, Quod sitiit Regni jam fruitura bonis. Cedite Reginae Terrarum, Cedite, dixit Vestra etenim sordent aurea Sceptra meis. II. MAGDALIS illustri vocitata est Nomine vivens, Debuit illustri Vulnere strata mori. III. Funere præcipiti cecidit cum LENTIA Virgo. Hoc ipso cecidit Funere quarta Charis. *Pet. Nic. Mehrnerus.* Sub-Biblioth.

Over General-Auditeur og Assessor Pavalus Tscherning.

Alhier ruhet der Weiland Hochedle und Manhaffter Herr Pavalus Tscherning, welcher Anno 1627 den 25 Janu. am Tage Pauli zu Bunslow in Slesien von fürnemmen Eltern erzeuget und vor ersten zu Eulent in städtlichen Wissenschaften und Erfahrung auffgeföhret bis er Anno 1655 in Dennemarcken kommen bey damahligen Kriege als halt General-Auditeur, und nach demselben noch darzu Assessor bey dem Königl. Krieges Collegio geworden und in beider Ampten rühmlichen Verwaltung entlich am 17 Septemb. 1666 zu Copenhagen seligen entschlaffen ist.

Paa Tiigsteuen over Boghandler Joachim Moltken.

D. O. M. S. & Memorix Optimi prudentissimique Viri JOACHIMI MOLTKEN, Bibliopolæ Hafniensis Primarii, qui inter Literas Librosque perpetuo versatus Quam plurimos docuit, Doctrinam vero non Ore tradidit, sed Manu, Mille Librorum

brorum Venditor, Pluris quam mille Libros unicum Librum æstimavit, Quippe in eum adeoque in novam Civitatem Non atrô Liquore, sed rubrô Sangvine Agni inscriptus erat, Ad quam incolendam pleno semper Gradu Etiam cum quiesceret, contendebat, Quod cum pergebat iter, Arctissimo tandem oppressus Somno, Potiore sui Parte ad dictam Civitatem præmissa; Altera vero, Matri communi commissa, Non nisi ad Clangorem Tubæ, sed citra Angorem evigilabit. Ibi tum omnes omnium aperti Libri, Omnia Omnium Facta, quantumvis ante operata, apertissima facient; At hic, facta dudum gratia Debiti, In experiundo Jure faventem Experietur Judicem. Tui quoque Libri, Lector, memineris. P. N. M. id est: *Petr. Nic. Mehrnerus.*

Paa Liigstenen over Kongelig Liv-Chirurgus Marcus Schmiden.

D. O. M. S. Desideratissimo Marito MARCO SCHMIDEN, Reg. Majest. Dan. Norvegiæ Personæ Chirurgo, Nato Anno MDCXVII. Denato Anno MDCLVII. Ætatis suæ XL. Conjugii VII. Mæstissima Uxor *Catharina Glæsein* Spe gloriosæ Resurrectionis & æternæ Conjunctionis H. M. P.

Over Sal. Brandmajor og Lemmermester Boye Junge, som døde Aar 1778, er i St. Petri Begravelses-Kapel opsat følgende smukke Epitaphium, deels af norsk, deels af italiensk Marmor, tilligemed tvende Inscriptions-Tavler med Latinske Inscriptioner, hvilke ere forfattede af Hr. Doctor Münster, Pastor ved St. Petri Kirke. Men Monumentet selv med sine Decorationer er inventeret og forfærdiget af Hr. Professor Weidenhaupt ved det Kongel. Maler-Billedhugger- og Bygnings-Academie i Kiøbenhavn.

Paa dette Monument sees allerunderst en Soele af norsk Marmor over tre Alen lang og ni Tomer høi. Paa samme hviler en anden norsk Marmor-Steen af to og tresierdedeel Alens Længde og en Alen sex Tomers Høide. Paa begge Ender af denne Steen er en Inscriptions-Table, afrundet oven til. Imellem disse Inscriptions-Tavler sees et bas Relief af italiensk Marmor, halvanden Alen lang og atten Tomer høi. I Midten sidder et klædt Fruentimmer, som forestiller Bygnings-Kunsten, med den ene Haand under Hovedet, samt samme Arm hvilende paa Kapitalet af den Corinthiske Seule og havende i den anden Haand et Vinkel-Jern. Paa den ene Side af denne Figur i Grunden sees en

ganske stad udarbejdet Prospect af Christiansborg Slot, ved hvilket den Salige Brand-Major har haft Temmer-Arbejdet; Og paa den anden Side af Figuren sees St. Petri Kirke og Taarn, hvilket Taarn af ham er bygt. Over denne Steen sees en Plade ligeledes af norsk Marmor, hvorudi er indlagt et Ornament af italiensk hvid Marmor og paa begge Ender af samme er indlagt en Roset, ligeledes af italiensk Marmor. Paa denne Plade er endnu en Opsats af norsk Marmor, noget over een Alen og et Quarteer bred og en Alen høj. I Midten af denne Opsats er den Sal. Brand-Majors Boje Junges Portrait i Medaillon af hvid italiensk Marmor udarbejdet og i samme indlagt. Ved hver Side af denne Opsats paa den forhen nævnte Plade staaer en Urne af italiensk Marmor, hvorpaa er med fordybte Bogstaver udhuggen og forgyldt følgende latinske Inscription om hans Fødsels- og Døds Aar. Paa den ene Urne: Natus xxv August. c1010CLXXXVII. Og paa den anden Urne: Denatus xxi Mart. c1010CCLXXVIII. Over den Opsats, hvorudi Portraitet er indfattet, er endnu en Forheining af norsk Marmor, hvorpaa staaer et Røgsels-Kar af italiensk Marmor. Paa Inscriptions-Tavlerne ere Bogstaverne fordybet indhugne og forgyldte. Paa den ene Tavle staaer: Tegit Hic Lapis Ossa JOHANNIS BOJE JUNGE, in hac Urbe Regia Quondam Architecti & Præfecti Eorum, Qui in coercendis incendiis Laborant. Ob Pietatem, Candorem Deo & Hominibus Carus; Vitam egit Civibus Fructuosam. Paa den anden Tavle staaer: Multis ILLE Bonis Flebilis Occidit; Nulli Flebilior, Quam Mæstissimæ Conjugi FRIDERICÆ LOVISÆ EILERTS. Marito Desideratissimo in Eodem Hoc Sepulcro Socia Futura Monumentum Hoc Collocari Curavit.

Til St. Petri Kirke, dens Præster, Præste-Enker og Menighedens Fatige ere Tid efter anden ved Foundationer skienkede og henlagte følgende Legata.

I. Til St. Petri Kirke ere følgende Legata:

- Af Over-Loimester Peter Kalthoff den 27 Januar Aar 1672 givet 1000 Rdlr.
- Albert Igen, den 20 Juli Aar 1680 givet 500 Rdlr.
- Hennich Schup, den 8 April Aar 1689 givet 1000 Rdlr.
- Geheimeraad Thomas Balthaser von Jessen, den 24 Novemb. Aar 1700 givet 1000 Rdlr.

- Af Johan Walger, den 9 Juli 1701 til Kirken 66 Rdlr. 4 Mk. og til Must-
oven ved Kirken, 33 Rdlr. 2 Mk.
- Hans Wilcken, den 9 August Nar 1701. givet 66 Rdlr. 4 Mk.
- Geheimeraad Christian von Lente, den 25 Juli 1703 givet 2200 Rdlr.
Kroner.
- Johan Christian Jobusch, den 28 Novemb. 1707 givet 500 Rdlr.
- Peter Haubolts Enke, den 10 Sept. 1711 givet 400 Rdlr.
- Hattemager Henrich Brandt, den 19 Sept. 1711 givet 100 Rdlr.
- en Anonymo, den 23 Sept. 1711 givet 100 Rdlr. i Kroner og 10 Rdlr.
i Courant.
- Birgitte Nielsdatter, Nar 1711 givet 100 Rdlr.
- Henrich Eretsmær, den 6 Nov. 1711 givet 50 Rdlr.
- Andreas Kellinghusen og Hustrue Abigael Riber, den 27 Mart. 1717 gi-
vet 200 Rdlr.
- Diderik Meier, den 12 Dec. 1718 givet 10 Rdlr.
- Mikael Meier, den 12 April 1718 givet 13 Rdlr. 2 Mk.
- Geheimeraad Christian Siegfried von Plessen, den 29 Juni 1723 givet
500 Rdlr.
- Skibsbygger Henrich Hansen, den 14 Nov. 1716 givet 33 Rdlr. 2 Mk.
- Arnold Friderich Stangenfeldt, den 15 Oct. 1720 givet 200 Rdlr.
- Peter Helvig Regel, den 12 Jun. 1728 givet 1000 Rdlr.
- Christian Bygom, Herredsfoged i Jylland, den 23 Jun. 1729 givet
200 Rdlr.
- Franciscus von Dorn, Saffeldecker hos Grev Friis den 15 Apr. 1735 gi-
vet 100 Rdlr.
- Dagtnester Carl Neumann, ved Livgarden til Hest, den 15 Aug. 1748 gi-
vet 20 Rdlr.
- Kirkens Eldste, Weimand Thyme, den 11 Dec. 1751, givet 2000 Rdlr.
- Kiobmand Albert Petersen, den 10 Decemb. 1755 givet 2000 Rdlr.

II. Til St. Petri Kirkes Præster ere givne følgende Legata.

- Af Cancellær Theodorus Lente, den 5 Jun. 1668 givet 1000 Rdlr.
- Over-Isimester, Peter Kalthoff, den 23 Jan. 1672 givet 1000 Rdlr.

III. Til St. Petri Kirkes Præste-Enker ere givne følgende Legata.

- Af Johan Bram, den 1 Jan. 1642 givet 2000 Rdlr.
 — Abraham Lehns Enke, Cathrine Elisabeth Kreyer, den 11 Dec. 1709 givet 500 Rdlr.
 — Nicolai Fincke, den 2 Oct. 1711 givet 40 Rdlr.
 — adskillige i en samlet Summa leveret Doct. Dürkop den 12 Januar 1712 150 Rdlr.

IV. Til Menighedens Fattige ere givne følgende Legata.

- Af Cancellen Theodorus Lente, den 5 Jun. 1668 givet 500 Rdlr.
 — Mynthemester Henrich Köblers Enke, Marck Holsterman, den 18 Jan. 1671 givet 200 Rdlr.
 — Over-Loimester Peter Kalthoff, den 27 Jan. 1672 givet 1000 Rdlr.
 — Albert Heins Enke, Magdalena Klingenberg, den 30 Nov. 1677 givet 200 Rdlr.
 — Hieronymus Hieronymi, den 11 Jun. 1685 givet 500 Rdlr.
 — Hans Henrich Nørck og Christian Schupp, den 4 Mart. 1715 givet 500 Rdlr.
 — Friderich Feddersen, Mar 1697 givet 100 Rdlr.
 — Johan Walzer, den 9 Jul. 1701 givet 66 Rdlr. 4 Mk.
 — Steffen Kreier, den 22 April 1705 givet 1000 Rdlr.
 — Christian Glæde, den 17 May 1706 givet 50 Rdlr.
 — Johan Gottfried Becker, Hof-Apotheker, den 29 Oct. 1708 givet 500 Rdlr.
 — hans Son Gottfried Becker, den 11 Nov. 1722 givet 100 Rdlr.
 — Henrik Friderich Kademacher, den 28 Aug. 1711 givet 66 Rdlr. 4 Mk.
 — Peter Hauboldts Enke, den 10 Sept. 1711 givet 600 Rdlr.
 — Habert Wordemann, den 13 Sept. 1711 givet 66 Rdlr. 4 Mk.
 — Birgitte Nielsdatter, Mar 1711 givet 200 Rdlr.
 — Johan Conrad Weyde, Barberer, givet Mar 1711 50 Rdlr.
 — en Enke den 28 Sept. 1711 givet 33 Rdlr. 2 Mk.
 — Henrik Cretzmer, den 10 Oct. 1711 givet 25 Rdlr.
 — en Enke, Mar 1713 givet 33 Rdlr. 2 Mk.
 — Anders Kellinghusen, den 27 Mart. 1717 givet 2000 Rdlr.
 — Jochum Briede, den 15 Febr. 1718 givet 500 Rdlr.
 — Diderich Meier, Mar 1718 givet 10 Rdlr.

- Af Michael Meier, 1718 givet 13 Rdlr. 2 Mk.
 — Abraham Knochers Enke Elisabeth von Lengenken, Mar 1718 givet 1075 Rd.
 — Peter Lund og Lorents Ketels, Mar 1722 givet 1000 Rdlr.
 — Geheimeraad Carl Siegfrid von Plessen, 6 Jul. 1723 givet 500 Rdlr.
 — Henrik Hansen, Skibbygger den 14 Nov. 1716 givet 64 Rdlr. 4 Mk.
 — Maren Wandel, Enke af Raadmand Bæsf, Oberst Hirschnach, og Oberst
 Franck, givet 400 Rdlr.
 — Geheimeraad Christian Lente, den 18 Jun. 1711 givet 1000 Rdlr.
 — Thomas Hartvig, den 6 Jul. 1728 givet 64 Rdlr. 4 Mk.
 — Andreas Bygum, Herredsfoged Mar 1729 givet 200 Rdlr.
 — Baron og Kabinets-Sekretair Peder Lüders, den 14 Jul. 1730 givet 250 Rd.
 — Matthias von der Wittering, den 17 Jun. 1733 givet 50 Rdlr.
 — en ubekjendt, den 11 Jun. 1738 givet til Fattighuset 100 Rdlr.
 — Frue Sophie Hedevig von Drencrona, den 15 Febr. 1740 givet 4600 Rd.
 hvoraf de 4000 Rdlr. ere til Sognets Fattige, og de 600 Rdlr. til
 Hospitalet.
 — David Gieses Enke, Margarethe Langhoff, Mar 1746 givet 400 Rdlr. til
 Hospitalet og Pleiehuset, da hun selv var en Lem deraf.
 — Wagtmester Carl Friderik Reumann, Mar 1748 givet 20 Rdlr.
 — Winand Thyme, den 11 Dec. 1751 givet 2000 Rdlr.
 — Friderich Sidov, den 21 Jun. 1752 givet 10 Rdlr.
 — Hans Hoff, den 16 Aug. 1752 givet 4000 Rdlr. hvoraf de 3000 Rdlr.
 ere til Kirkens Fattighuus, og det ene tusende til Menighedens Fattige.
 — Brandmajor Preisler, den 30 Sept. 1752 givet 10 Rdlr.
 — Kiebsmand Albert Petersen, den 10 Dec. 1755 givet til Hospitalet 2000
 Rdlr. og til Menighedens Fattige 1000 Rdlr.

Om St. Petri Kirkes tydske Præster.

Præsterne eller Pastores ved St. Petri tydske Kirke, har været følgende:

- 1.) Mag. Lars Pedersen, fra Haderslev, blev indkalden fra Wittenberg; han døde Mar 1574 og ligger begravet i vor Frue Kirke i Mag. Hans Alborgs Kapel.
- 2.) Hr. Oenius fra Holsteen.
- 3.) Mag. Johan Homann, døde Mar 1593, er begravet i Vor Frue Kirke.

- 4.) Mag. Johannes Kraft, fra Aar 1593 til Aar 1616 han var tillige Rector ved vor Frue latinske Skole.
- 5.) Hr. Bernhard Meyer, fra Glensborg, først Rector i Hadersleb, derefter Præst ved St. Petri Kirke Aar 1616. Døde Aar 1634. Udi hans Tid blev beskiftet en Diaconus, nemlig: først Mag. Johan Stemann, Aar 1625, som blev siden kaldet til Pastor ved St. Nikolai Kirke i Hamborg Aar 1630 og levede sammesteds til Aar 1647. Dernæst Mag. Hans Beyerling, eller Beurle fra Schwaben Aar 1630, som selv resignerede Aar 1632.
- 6.) Mag. Simon Hennings, blev kaldet til Præst den 2 Febr. 1632, men han begierede sin Afsted fra Menigheden Aar 1651, fordi han var impliceret med Corfis Ulfeld i den bekjendte Dinæ Sag. Siden blev han Hof-Prædikant hos Ulfeld, da han boede i Stralsund, men blev Aar 1654 Sognepræst ved Domkirken i Bremen, hvor han døde Aar 1661. Udi Mag. Simon Hennings Embeds Tid var Hr. W. Langhorst Diaconus fra Aar 1634 til Aar 1637.
- 7.) Doct. Thomas Lindemann, Professor og Doct. Theologiæ i Rostok, blev Sognepræst til St. Petri tyske Kirke den 15 Sept. 1638, han døde Aar 1653.
- 8.) Mag. Daniel Pheis, fra Pommern, kaldet til at være Diaconus eller Comminister ved St. Petri Kirke Aar 1651, og efter 3 Aars Forløb Aar 1654 til at være Sognepræst ved samme Kirke. Aar 1662 den 2 Febr. blev han kaldet til at være Professor Theologiæ ved Kiøbenhavns Universitet, men han døde samme Aar den 18 Aug. Han levede i Souverainitædens Introduction, og i Anledning af samme Solenne-Act den 19 Oct. Aar 1660 lod han ved sin Præste-Resfidens opsætte et Monument med følgende latinske Inscription: Adeste. Reges. Accurrite. Principes. Spectate. Providentiam. Dei. Admirabilem. Exemplum. Sine. Exemplo. *Fridericus Tertius*. Daniæ. Rex. inter. maxima. Belli. Discrimina. Quovis. Rege. Vilus. infelicior. at. inter. maxima. Pericula. Quovis. Rege. Constantior. Postquam. cum. mala. Fortuna. Diu. colluctatus. esset. Meliorem. non. Sorte. Sed. Virtute. Adeptus. est. Nam. Vigiliis. Laborem. Prudentiamque. Fortissimi. Principis. Diu. Admiratus. Daniæ. Populus. Quem. Regem. Pridem. Dominumque. elegerat. Nunc. Titulo. Novo. Appellat. Monarcham. Hoc. Deesse. Suae. Felicitati. existimans. ut. Romanos. imitatus. omne. suum. jus. omnemque. Potestatem. in. hunc. solum. conferret. & Romanos. Supergressus. inter. tanti. Principis. hæreditaria. Bona. Suam. quoque. numeraret.

meraret. Patriam. Sic. Tandem. *Fridericus. Tertius.* Quovis. Daniæ. Rege. Felicior. Qui. post. exantlatum. Bellum. Atrocissimum. tanta. hæreditate. auctus. est. sic. *Fridericus. Tertius.* Quovis. Daniæ. Rege. major. Quippe. cujus. virtuti. Debent. Nepotes. Quod. non. fiant. Reges. fed. nascantur. Vivat. *Fridericus. Tertius.* primus. Daniæ. Hæres. &. tantas. opes. Feliciter. transmittat. ad. Posteros. Applaudite. Reges. Applaudite. Principes.

- 9.) Mag. Johannes Tarnow, fra Rostok, kaldet til Diaconus Nar 1654 ved St. Petri tydske Kirke, i hvilket Embede han døde Nar 1661.
- 10.) Mag. Hieronymus Bueck, fra Lybek, kaldet til Diaconus ved St. Petri Kirke Nar 1661 den 18 April, ordineret den 1 May næst efter. Da Professor Pheif døde blev han kaldet til Sognepræst eller Pastor ved samme Kirke den 9 May Nar 1664. Han døde Nar 1673 den 18 Sept.
- 11.) Mag. Christian Bræmer, fra Lybek, kaldet til Diaconus ved St. Petri Kirke Nar 1662. Derefter kaldet Nar 1676 til Sognepræst ved samme Kirke. Døde den 4 Jan. 1701.
- 12.) Gerlach Siassius, fra Mecklenborg, kaldet til Sognepræst ved St. Petri Kirke Nar 1673. Døde Nar 1675. Hans Epitaphium er anført pag. 38.
- 13.) Doct. Johannes Lassenius, var først Rector i Tzehoe, dernæst Sognepræst i Barmstedt i Holsteen; derefter Nar 1676 kaldet til Sognepræst til St. Petri tydske Kirke. Nar 1678 blev han Professor Theologiæ. Han døde Nar 1692.
- 14.) J. C. Smied, fra Helsingør, blev Præst ved Kirken Nar 1692 døde Nar 1701.
- 15.) Doct. Barthold Botsak, var først Sognepræst til St. Catharinæ Kirke i Bremen; derefter Superintendent sammesteds. Men Nar 1693 blev han kaldet til Sognepræst til St. Petri Kirke i Kiøbenhavn; Nar 1702 blev han Professor Theologiæ honorarius. Han døde den 16 Apr. Nar 1709.
- 16.) Hr. Sigismund Wilhelm Topp, var først Præst i Holsteen; derefter blev han Nar 1701 Diaconus ved St. Petri tydske Kirke i Kiøbenhavn. Han var meget urimelig og ville ei forrette de ugentlige Prædikener, som tilfaldt ham med den anden Diaconus at forrette, og til Aftensang Dom. 8. p. Trin. Nar 1703 tog ufornødentlig Afseed fra Menigheden og resignerede; hvorpaa han reiste bort.
- 17.) S. G. Menzer, fra Pommern, var Præst fra Nar 1701 til Nar 1711, da han døde i Pesten.

- 18.) G. Henrici, blev Præst Aar 1702, men blev Aar 1705 removeret fra Embedet.
- 19.) Doct. Henrik Dürkop, var først Præst i Lybek Aar 1695. Derefter blev han Aar 1706 kaldet til Præst til St. Petri tydske Kirke i Kiøbenhavn og Professor Catecheseos. Han blev Doct. Theolog. Aar 1731. Døde Aar 1731 den 8 Julii.
- 20.) Mag. Matthias Schreiber, fra Holsteen, var Sognepræst fra Aar 1712 til Aar 1746, da han døde.
- 21.) Konsistorial-Raad Anthon Christopher Thone, blev Aar 1729 kaldet til Præst ved St. Petri tydske Kirke; Aar 1736 blev han Konsistorial-Raad. Aar 1767 nedlagde han sit Embede formedelsk Alderdom og Svaghed, og blev af Kirken afsagt med en Pension.
- 22.) Doct. Eberhard David Hanber, fød Aar 1695, var Superintendent i Grevskabet Schaunburg; blev Doct. Theolog. Aar 1727. Derefter blev han Aar 1746 kaldet til Sognepræst ved St. Petri Kirke. Han døde Aar 1765 den 13 Febr.
- 23.) Doct. Balthasar Minter, fød i Lybek Aar 1735; blev Præst i Gotha Aar 1760. Derefter Præst og Superintendent i Lonna Aar 1763. Men Aar 1765 tydsk Præst til St. Petri Kirke i Kiøbenhavn. Aar 1767 Doct. Theolog.
- 24.) Hr. Friderik Gabriel Resewitz, var først Ober-Prædikant i Quedlingburg, men Aar 1767 blev han kaldet til Pastor til St. Petri tydske Kirke i Kiøbenhavn. Derefter blev han Aar 1775 kaldet til Abbed og General-Superintendent i Klosterbergen i det Magdeborgske.
- 25.) Hr. Ludvig Manthey, først Kapellan ved Garnisons Kirke i Kiøbenhavn; derefter Slots- og Sognepræst i Glæckstad. Men Aar 1775 kaldet til Pastor ved St. Petri tydske Kirke i Kiøbenhavn, hvor han holdt sin Indtrædelses-Prædiken den 6 Søndag efter Trinitatis.

S. 3.

St. Petri Kirkes Fattige Skole er stiftet Aar 1643, og var Kammer-
 Secretair Friderich Günter den allerførste, som til samme at anlegge gav 1000
 Rigsdaler i sit Testamente den 1 Jun Aar 1643. Kirkens anseelige grund-
 murede Skole-Huus No. 181 er beliggende i St. Pedersstræde lige over for
 Kirken,

Kirken, og er indrettet til 50 Drengene, hvilke nyde frie Underviisning i Regning, Skrivning og Læsning; de nyde hvert andet Aar fuldstændige nye Klæder af Skolens Fond, som hvert Aar til Haloparten af dem bliver uddeelt. Skoleholderen nyder frie Huus i Skole-Bygningen, saa og i aarlig Løn 300 Rigsdaler, hvoraf han maae holde selv en Undermester. Skolens Capital er ved adskillige Belgiereres milde Gaver stegen til over 12000 Rigsdaler.

Til denne Skole er følgende Legata givne:

- 1 Af Kammer-Secretair Friderich Ginter, 1000 Rdlr. den 1 Jun. Aar 1643.
- 2 — Apotheker Johan Kirchhoff, 500 Rdlr. Aar 1692.
- 3 — Friderik Feddersen, 100 Rdlr. Aar 1697.
- 4 — Geheimeraad Thomas von Jessen, 500 Rdlr. Aar 1700.
- 5 — Hans Bisken, 66 Rdlr. 4 Mk. Aar 1701.
- 6 — Christian Glæde, 50 Rdlr. Aar 1706.
- 7 — Apotheker Johan Gottfried Becker, 500 Rdlr. Aar 1708.
- 8 — Hans Son Gottfried Becker, 100 Rdlr. Aar 1722.
- 9 — Abraham Lehns Enke, 500 Rdlr. Aar 1709.
- 10 — Henrik Cretsmær, 25 Rdlr. Aar 1711.
- 11 — Medailleur Meybustkes Enke, 200 Rdlr. Aar 1712.
- 12 — Andreas Kellinghusen, 200 Rdlr. Aar 1717.
- 13 — Johann Weide, 500 Rdlr. Aar 1712.
- 14 — Michael Meier, 13 Rdlr. 2 Mk. Aar 1718.
- 15 — Professor Masius, 500 Rdlr. Aar 1718.
- 16 — Peder Lund og Lorents Ketels, 1000 Rdlr. Aar 1722.
- 17 — Geheimeraad Carl Siegfried von Plessen, 500 Rdlr. Aar 1723.
- 18 — Povel Klotack, 200 Rdlr. Aar 1715.
- 19 — Christian Kellerman, 50 Rdlr. Aar 1724.
- 20 — Henrik Hansen, 33 Rdlr. 2 Mk. Aar 1716.
- 21 — Maren Wandel, Enke af Raadmand Bæst, Oberst Hirschnach, og Oberst Frank, 500 Rdlr. Aar 1725.
- 22 — Arnold Friderich Stangensfeld, 100 Rdlr. Aar 1720.
- 23 — Thomas Hartvig, 33 Rdlr. 2 Mk. Aar 1728.
- 24 — Andreas Bygum, 200 Rdlr. Aar 1729.

- 25 Af Baron Lüders, 250 Rdlr. Aar 1731.
- 26 — Kammerherre von Harthausen, 100 Rdlr. Aar 1731.
- 27 — Franciscus von Dorn, 100 Rdlr. Aar 1735.
- 28 — Christiana Wedel, 100 Rdlr. Aar 1737.
- 29 — Apellona Müllich, 100 Rdlr. Aar 1732.
- 30 — Henning Thomas Schaef, 4 Rdlr. Aar 1742.
- 31 — Henrich Schlichten, 150 Rdlr. 93 s. Aar 1737.
- 32 — Justitsraad Klinge, 394 Rdlr. 84 s. Aar 1744.
- 33 — Regiments-Feltstier Wulf, 10 Rdlr. Aar 1744.
- 34 — Gouverneur Gardelin, 400 Rdlr. Aar 1750.
- 35 — Winand Thyme, 500 Rdlr. Aar 1751.
- 36 — Brandmajor Preisler, 10 Rdlr. Aar 1752.

S. 4.

St. Petri Kirkes Hospital eller Pleie-Huus, beliggende i Larstestræde, er en grundmuret Bygning, som blev opbyggt Aar 1737 af Begyndelsen ifkun til otte Lemmer, men Aar 1754 blev samme Bygning udvidet, gjort større og indrettet til 16 Personer, hvilke af Forstningen ifkun nød frie Værelser og Ildbrand, men nu nyde de alle, hver for sig af begge Aien, tillige 3 Mark ugentlig til deres Underholdning.

S. 5.

Det Veltiske Hospital eller Pleie-Huus, beliggende i samme Gade tæt op til nyssommeldte Kirkes Hospital. Denne grundmurede Bygning, som er tolv Fag bred og to Etager hei, har Banco-Commisair og Sukker-Raffinadeur Abraham Velt, som et Lem af St. Petri tydske Menighed ladet opføre Aar 1779 og 1780 ganske nye af sine egne Midler.

S. 6.

Ligeledes har St. Petri Kirke en tydsk Frie-Skole for hielpeløse Børn til deres frie Underviisning i Børne-Lærdom og Haandgierning. Denne Skole understøttes af Frie-Skolernes Belgiorere, som dertil have ladet sig tegne at give maanedlig til Skolemesternes Løn 3 Mk. 8 s. Samme Skole tilligemed tre andre danske Frie-Skoler for hielpeløse Børn blev stiftet af Hr. Agent Hans Holck

Holck og aabnet den 1 May Aar 1772 under det Kiøbenhavnsske Adresse-Con-
toirs Direction. Den ældste Pastor ved Kirken er Skole-Patron og besyrrer
denne Skoles indvortes Forsatning.

§. 7.

Walckendorffs-Collegium, beliggende i St. Pedersstræde, er det æld-
ste Collegium, som i Kiøbenhavn er stiftet til Universitetets og Studenternes
Nytté Aar 1595. Den Bygning, hvori dette Collegium er indrettet, har i
fordum Tid i de Katholske Tider været et Karmeliter-Kloster, stiftet Aar 1519
af Kong Christian den Anden, og begyndt, da Doctor Alexander Medicus var
Rector ved Academiét, og blev kaldet De hvide Brødrés Kloster. Stifte-
ren skal have været Anders Christensen, S. S. Theologiæ Doctor, tilligemed
nogle Cistercienser-Munke, som hjalp dertil. (See *Conr. Aslaci Tab. Chronol.*)
Udi dette Hvide Kloster i Kiøbenhavn er allersørst begyndt den rene Evangelii
Lærdom, ligesom den af Doct. Morten Luther var reformeret, thi Aar 1519
Feria II. infra Octavas Ascensionis begyndte følgende dens theologiske Forelæs-
ninger, nemlig: Pater regens *Paulus Eliæ*, Theologiæ Baccalaureus, *Andreas
Liung*, *Nicolaus Mönbo*, *Laurentius Svenonis*, *Magnus Pauli* og *Franciscus Wor-
mondus*, Amstelodamensis. (See *Luther. Triumphant. Joh. Pauli Resenii* pag. 93.
confer. *ibid.* pag. 108. 158. 48. 49. 89. 165. 97. 1. 2. 119. 165. 108. 135.
126. 133. 148. 152. 155. *Arild. Hvitfeldts Danske Bispe-Kronike in Fol.* pag. 96.
Conr. Aslac. Orat. Theolog. pag. 20. *Joh. Baazii Histor. Ecclesiast. Svecic. Lib.*
2. Cap. 4. 5. 7. 11. 12. 13. 14. 20.) Blant disse Mænd, som opholdt sig i
dette Karmeliter-Kloster, blev siden i Reformationens Tid især bekiendt Bro-
der Paulus Eliæ, der for sin Ubestandigheds Skyld i Religionen, blev kaldet
Poul Bentekaaabe, (hvis Liv og Levnet er paa Latin udgivet af Christian
Olivarius, Havn. 1741. in 8.) saa og Rector *Franciscus Wormondus*, el-
ler Franz Wormundson, som siden blev den første evangeliske Biskop og Su-
perintendent i Lund i Skaane, efter de katholske Bispers Affattelse. (See *B.
Ludv. Holbergs Danmarks Histor. Tom. 2.* pag. 240 og 384. Saa og *J.
L. Wolfs Encom. Daniæ*, pag. 639.) Denne Kloster-Bygning stod efter Re-

formationens Indførelse, da Munkene antog den evangeliske Troe, lange ede, forsalden og ubrugt, saa og saldt i private Folkes Hænder, indtil Rentemester og Rigets Hofmester, Christopher Walckendorff til Glorup, som levede i Kong Christian den Fierdes Tid, købte den overblevne Kloster-Bygning Aar 1595, lod den reparere og indrette til en Bolig eller Collegium Academicum for 16 Studenter, hvilke han tillige forsynede med et aarligt Stipendium, overladende Professorerne ved Universitetet at indrette denne Stiftelse paa det allerfordeeligste, hvilket ogsaa siden er skeet, saa at det endnu florerer. I Begyndelsen blev dette Collegium kaldet med det almindelige Navn: Hofmesters Boder. Hegelunds Calendar. Mfl. siger, at dette Collegium blev indviet den 28 Febr. Aar 1589, endskiont dets Stiftelse sees ellers at have været skeet den 16 Jul. Aar 1595; Saa at det er troligt, at den sidste Regning maae være fra den Tid Exercitierne begyndte. (L. Holbergs Danmark Rigets Historie, Tom. 2. pag. 552. og 575. Ejusd. Danmarks og Norges Stat pag. 194.) Den Fundatør selv Hr. Christopher Walckendorff underskrev den 10 Jul. Aar 1595, og findes Ord efter andet anført i Hans de Hofmans Samlinger af Fundatør, Tom. 1. pag. 50. Disse 16 Studenter, hvoraf to og to ligge sammen i en Seng paa et Kammer og ere Contubernaler; de have her i dette Collegio et got frit Logement, bestaaende af tvende rummelige Kammere, forsynede med fornødent Inventarium af et Sengested med Duxhang, Borde, Jern-Window i Sengekammeret, Stole og et Klædeskab til deres Gangklæder at henge fra sig i under Lukke og Laas. Hver Alumnus eller Collegiant af disse 16, ligger i dette Collegio i 5 Aars Tid, og imidlertid under hver for sig til lige aarlig til et aarligt Stipendium, 30 Rdlr. som er Renten af den til dette Collegium henlagte Kapital. Den allerførste Kapital, som af Stifteren selv, Hr. Christopher Walckendorff var henlagt til dette Collegium, var ilkun 6100 Rdlr. Men nu er Kapitalen opstegen til mere end tre gange saameget, nemlig 20000 Rdlr., endskiont den store Ildbrand i Aaret 1728 gjorde dette Collegium stor Skade. Hver især af Collegianterne er forbunden at holde her

inde paa Auditorium en offentlig Disputas eengang om Aaret og at lade samme Disputas trykke. Den ældste Collegiant eller den Alumnus, som har lagt langst her i Collegio, er altid Inspector Collegii, og derfor under en halve Part af Stipendium mere end de øvrige 15 Alumni. Men een af Professorerne er altid Ephorus over dette Collegium, og uddeler det aarlige Stipendium til disse Collegiantere i to Terminer, nemlig 11 Jun. og 11 Dec. Ved Collegium er et maadeligt Gaardsrum forsynet med fersk Vand, beliggende imellem Collegii-Bygning og Auditorii-Bygning. Imellem dette Gaardsrum og Haugen sees en anden liden grundmuret Bygning, staaende for sig selv, i hvilken er baade et temmeligt stort Auditorium forsynet med et Cathedra, saa og deroven for to store Stuer, hvori dette Collegiums anseelige Bibliothek forvares. Udi Auditorium paa dets Cathedra holde Alumni deres aarlige offentlige Disputatser, saavel som og Morgen- og Aften-Ben Sistevis, hvortil ringes altid med Collegii Klokke. Naar den Professor, som har været Ephorus Collegii Walckendorffiani, døer, da holdes altid af da værende Inspector Collegii en latinsk Sørge = Tale eller Parentation oven ham paa dette Auditorium eller Hørsal. Ved Siden af forovmeldte Cathedra sees hængende paa Beggen Stifterens Hr Christopher Walckendorffs Skilderie og Baaben til en taknemmelig Erindring om denne Hans roesverdige Stiftelse for Efterslegten. Under Hans Skilderie paa en sort Tavle læses følgende latinske Vers med forgyldte Bogstaver, forfattede af Jens Grot, Inspector i Collegio Aar 1708. *Has bellatrices Aquilas, Hastasque minaces Jactat Apelléa Mars generosus Ope. Caruleusque patet Campus, juvat ille per Arma, Miraque Virtutis Signa dedisse Sux. His pandit Phoebus, Musis Heliconæ sub Alis, Munificoque fovet Pectora grata Sinu. Tot Meritis Famæ se Walckendorffius olim Sacrat & æterno Nomine Fata domat. Ita posuit Janns Grot, Inspector Loci 1708.* Dette Collegii-Bibliothek, som forvares ved Siden af Auditorium i forovmeldte tvende store Stuer, er en af de ældste Bogsamlinger i Staden, thi det havde den Lykke, at det blev ei fortæret Aar 1728 af den store Ildbrand, hvis Lue da ellers fortæredede de andre Bibliotheker i Staden, efter som denne lave Bygning blev med største Forundring ganske bevaret

bevaret fra den græffelige Ild, som lagde alting rundt omkring den i Aske. Den allerførste Begyndelse til en Bogsamling, skeedte med 429 Bøger, som Stifteren Selv, Hr. Christopher Walckendorff gav dertil, og lod henfette i Collegium, thi paa den Tid vare Bibliothekerne her i Landet kun smaae. Men siden efterhaanden er dette Bibliothek bleven anseelig foreget ved adskillige Bøgers Forøring dertil, som skeer af adskillige Mænd, som i deres akademiske Aar har lagt i dette Collegio og nydt dets Stipendium. Hr. Mag. Tørgen Eilersen, fordum Professor Eloquentiæ og Rector ved Kiøbenhavn's latinske Skole gav Aar 1686 en Bogsamling af 1409 Bøger dertil, og lod føre derhen. Til en Erindring derom staaer over den Eilersenske Bogsamling paa en Tavle at læse denne latinske Inscription: D. O. M. S. Quod Felix Faustumque atque Salutare esse velit Supremum Numen! Librariam hanc Suppellectilem Walckendorfiani Stipendii Alumnis pro feliciore eorundem humanioribus in Literis Profectu juvando, dicatam sacratamque esse voluit *Georgius Hilarius*, honorarius quondam Scholæ Havniensis Rector, Collegii hujus ab Anno 1666 ad 1676 Ephorus & Regius in Academia Havniensi Professor Anno 1686. Dernæst har Hr. Jakob Snistorf, fordum øverst Kapellan ved St. Nikolai Kirke i Kiøbenhavn, givet hertil en Bogsamling af 1014 Bøger. Ved denne Samling sees Hr. Snistorfs Skilderie, og tillige paa en Tavle staaer følgende Inscription med forgyldte Bogstaver til en Admindelse derom: Q. F. F. Q. S. Ut post Fata Liberos generaret, qui Vivus nullos genuit, admodum Reverendus ac Clarissimus Dominus *Jacobus Jani Snisdorffius*, dum viveret ad Ædem Divi Nicolai, quæ Hafniæ est, Comminister Primarius & quondam hujus Collegii Alumnus, librariam hanc Suppellectilem legavit Musis Walckendorfianis Ao. 1731. Ligeledes har Magister Poul Hersleb foræret hertil 199 Bøger. Ved denne Hersleb'ske Bogsamling er ligeledes ophængt en Admindelses-Tavle med følgende latinske Opkrift. D. O. M. Musis Walckendorfianis Donum hocce Librarium Anno 1717 Die 14 Septbr. d. d. d. Magister *Paulus Herflovius*, olim Collegii Walckendorfiani Alumnus, nunc cælestis Curie Civis, cui Mnemosynon hocce pium Anno 1720. Die 14 Sept. p. p. p. Magister *Fridericus Nannestad*, Collegii Inspector. End videre har Hr. Magister *Frants Thesstrup*, fordum Biskop i Nal-

borg-

borg-Stift, saasom han havde været en Lem af Walckendorffs Collegio, foræret 71 Bøger til Bibliothekets Foregelse. Ligeledes har Hr. Mads Hvistendahl, fordmum anden Kapellan ved vor Frue Kirke i Kiøbenhavn, til en Erindring om at han i sine academiske Aar har været Alumnus Collegii Walckendorffiani, foræret til Bibliotheket alle udkomne Dele af Acta Eruditorum Lipsiensia fra Aar 1682 lige til værende Tid, saa og alle Joh. Christ. Wolfens latinske Skrifter, samtlige i smukke Bind. Desuden have adskillige, som ligeledes have lagt herinde paa dette Collegium, foræret en og anden enkelt Bog til at forege dets Bibliothek med. Aar 1761 folgte man alle de Dubletter og Tripletter, eller de Skrifter, hvoraf man havde to eller tre Exemplarer af en og den samme Bog, og for samme Penge købte nyere Skrifter, saa at Bibliotheca Collegii Walckendorffiani er anseeligt, stort og talrigt. En ordentlig forfattet Catalogus over det hele Bibliothek glemmes altid hos Inspector Collegii, som ved sin Bortskjøttelse overleverer Bibliotheket efter Catalogi Indhold til sin Successor. Ved dette Collegium er bag ved Auditorii-Bygning ogsaa en temmelig stor og smuk Hauge, vel anlagt, hvor hvert Kammer i Collegio har sit tilhørende særdeles Urtebed, Byst-Dvarteer og visse Frugttræer. Til samme Hauge at holde i Stand, lænnes en Gartner. Haugen er indhegnet med en kostelig Brandmuur. Af Collegii Midler lænnes en Portner, som reengjør Bærelserne og besørger Røngningen. Dette Collegii Walckendorffiani grundmurede Bygning ud til Gaden, bestaaer af to Etager med en Dvist over, alt af Brandmuur, er 37 Alen bred og Porten midt paa Bygningen; den er 16 Alen høi til Gesimsen, men 28 Alen høi til Tagryggen. Aftegningen sees i *Thuras Hafn. hod. Tab. CVI.* og *Pontoppid. Atlas Daniæ Tom. II.* Uden paa Collegii Bygning til Gaden læses i en sort Steen oppe i Frontispicen eller Dvisten følgende latinske Inscription udhuggen: D. O. M. J. Almæ Hafn. Academiae Domua Hanc XVI Adolefcentum Habitationibus distinctam cum Area, Fonte, Museo Publico, Bibliotheca & Horto, additis necessariis Rediibus perpetuam crescentibus L. M. D. D. *Christophorus Walckendorf de Glorup, &c.* Anno Jesu Christi 1655. XCV. Denne Bygning leed vel i Stadens store Ildbrand i October Aar 1728 temmelig stor

Skade, men brændte dog ei ganske af, hvorfor den snart igien kom i god og forsvarlig Stand til Studenternes Nytte. Om Collegio Walckendorffiano kan ogsaa efterlæses *P. Windingii Academia Hafniens.* pag. 448.

§. 8.

Budolphi Kloster eller Hospital, beliggende i St. Pedersstræde næst ved Walckendorffs Collegium, er en mild Stiftelse eller lidet Almisse-Huus, stiftet af en Student, ved Navn Morten Nielsen Budolph, en Søn af Raadmand Morten Nielsen i Kiøbenhavn og Magdalena Borneman. Bemeldte Fundator har ved sit Testament af 16. Mart. Aar 1725 skienket en Kapital af 4000 Rdlr. Kroner, samt et Huus i Printsens-Gade ved Nye-Boder til frie Beboelse og Underholdning for fire skikkelige, men derhos fattige, gamle eller skrøbelige Personer af Borgereskabet i Kiøbenhavn. Men da samme Huus, der bestod af gammel Bindingsværk, ikke var beqvemt til saadan Stiftelse, blev det af Executores Testamenti Budolphiani solgt paa Auction for 531 Rdlr., og i Aaret 1727 kjøbt i Pustervig tre grundmurede Baaninger, som under eet skulde samles og indrettes til Stiftelsens Brug og Henstgt, hvorpaa Fundatsen den 1 Oct. 1728 blev oprettet. Men de bleve saa Dage derefter ved den store Ildbrand, som da overgik Staden, lagde i Aske. Hvorpaa Statsraad og Professor Thesstrup, som da længstlevende af Executores Testamenti har besørget, opbygget og indrettet dette grundmurede Huus, som kaldes Budolphi Kloster, beliggende i St. Pedersstræde. Af Begyndelsen blev her indlagt en Inspecteur, som med sin Hustru nød hver tre Mark ugentlig; En Læsemester 4 Mark ugentlig og fire skikkelige, men fattige Fruentimmere af borgerlig Stand, hver 3 Mk. ugentlig. Aar 1759 var Capitalen voret til 6400 Rdlr. Courant. Af Renten nød da 7 Pensionister ugentlig hver 3 Mk., men den ældste Pensionist nød 4 Mark ugentlig imod at forestaae Bonnens Holdelse Morgen og Aften. Hvad der for Husets Udgifter og aarlige Vedligeholdelse kan overskøde, saavel som Pensionisternes Betalings Fradragelse, bliver det øvrige samlet til Capitalen, i Forventning, at flere Pensionister kan blive med Liden at imodtage. Een af Pensionisterne, for at blive i dette Kloster antagen, gav dertil

600 Rdlr., hvoraf hun foruden den egentlige Pension, nød Renten sin Livs-
 Tid. Her ligge nu 8 Lemmer, som nyde egentligen hver 3 Mark. Over Ho-
 spitalets Dør ud til Gaden læses denne danske Opkrift udhuggen i en Steen:
 Salig Morten Budolphs Kloster, legeret Aar 1725 med Capital 4000
 Rigsdaler; Forst indrettet i Pusterviig, som brændte Aar 1728; Nu
 atter paa denne større Plads af nye opbygget og til Fremvejt i Tiden med
 Fundas efter Testamentet istandsat Aar 1743 af Justitsraad og Professor
 Christian Thesstrup. Det er at agte, at, endskiont paa Stenen anføres
 Foundationen, saa er den dog ikke oprettet, men hviler i Concept under 1 Oct.
 1728 ved Stiftelsens Documenter.

Andet Kapitel

om

Wester - Qvarteer.

I. **Wester-Qvarteer**, i Henseende til dets forrige Inddeling og Strekning,
 begyndte med Hiørne-Huset af Nye-Torv og Raadhuusstræde, og stræk-
 te sig om den vestre Side af Raadhuusstræde langs Kanalen, (som kal-
 des Kalleboe- eller Friderichsholms-Kanal) omkring Blaae-Taarn; derfra
 omkring det nye Kongens Brygger-Huus, langs med Volden til Hiørnet
 af Vestergade, den hele Søndre-Side af Vestergade omkring Hiørne-
 huset af Vestergade og Gammel-Torv; Dernæst den hele vestre Side baa-
 de af Gammel- og Nye-Torv lige til Hiørnehuset af Nye-Torv og Raad-
 huusstræde, hvor Qvarteret begyndte. Dette hele Qvarteer ligger ogsaa
 til Vor Frue Kirke-Sogn.

II. Vester-Quarteer, i Henseende til den nye Inddeling efter Placaten af 3 Jun. 1771, indbefatter nu omstunder følgende Gader: 1) Farvegaden. 2) Vandkunsten. 3) Longangstræde. 4) Gaasegaden. 5) Hestemollestredet. 6) Rattesund. 7) Sønder- og Vester-Bold, til Vestergade. 8) Lavendelstræde. 9) Mikkelbryggersgade. 10) Fyhrengang. 11) Slutteriegaden. 12) Frideriksberggaden. 13) Kanalen fra Nye-Broe til Printsens-Broe. 14) Stormgaden. 15) Nye Vestergade eller Wigantsgade.

III. Vester-Quarteers Borger-Kompagnies Fane fremviser en stor ottekantet Stjerne med Overskrift: Kinge Magt Ei Foragt. Og deroven over staaer Kong Christian den Siettes Navn i Chiffre med Krone over. Neden under Stjernen staaer adskillig Krigs-Armatur, og der neden under igjen, læses Fanens Navn: Vester-Compagnie. Udi de tre Hjørner af Fanen staaer en brændende Bombe. Men i det fjerde Hjørne øverst staaer Stadens Vaaben.

IV. Den efter Kongel. Befaling Aar 1771 anordnede Quarteer-Commissarius og Quarteer-Betjent, som er befaleet at boe i Vester-Quarteer for at paaagte under Stadens Politimester alt hvad den almindelige Orden vedkommer, skal til et udvortes Distinctions-Tegn bære paa sin galonerede Hat en Cocarde eller Vaand-Sloise af hvid Couleur.

V. Om Stadens Gader i Vester-Quarteer, er følgende Merkværdigt i Henseende til de ældre Tider, saa og Egnens Situation at anføre.

A. Raadhuusstræde, en anseelig bred Gade, hvis hele vestre Side afbrændte gaaft Aar 1749 og derudover blev Gaden ved de nye Gaarders og Huses Opbyggelse gjort dobbelt saa bred, som den havde været tilforn; Nu kaldes den ogsaa Nye Frideriksberggade, efterat den saaledes er gjort bredere og anseeligere. Denne Gade fik det Navn Raadhuusstræde, saasnart det forrige nye Raadhuus, (der afbrændte i Stadens Ildbrand Aar 1728) blev opbyggt af Kong Christian den Fjerde Aar 1605. Men det andet Navn Nye

Frideriks-

Frideriksberggade fik den, efter at den ene Side ganske afbrændte i Aaret 1749 og Gaden efter sin Opbyggelse er gjort bredere og anseeligere med Bygninger. Man finder, at i de allerældste Tider er denne Gade bleven kaldet Skoeboderne, hvorom et gammelt Brev af Aar 1549, som glemmes i det Danske Selskabs Archiv paa Charlottenborg Slot, melder, og har da ligget i Helliggeist-Huus Sogn. Den østre Side af Raadhuusstræde, som med den ene Ende gaaer til Nye-Torv og med den anden Ende løber ned til Kalleboe, hørte fordem til Snarens-Quarteer, og den venstre Side til Vester-Quarteer.

B. Vandkunsten er en stor Plads, vendende med sin venstre Side ud til Bolden. Den har sit Navn af en her i fordem Tid værende stor Cisterne eller Vand-Kant, opmuret af Cement ved Vester-Port, hvori det ferske Vand ved korte Vandledninger, igiennem Muren fra Stadens Graver blev indledt til Stadens Indvaaneres Nytte; Men samme Cisterne blev ved Stadens Udvidelse paa denne Kant Aar 1668 nedbrudt, saa at ingen Mindesmerker er nu omstunder deraf tilovers. Der gunstige Væser finder fuldstændigere Oplysning og Efterretning derom siden ved denne Pladses Beskrivelse under S. 3.

C. Stormgaden er en anseelig bred og stor Gade, hvis ene Ende gaaer ned til Kalleboe- eller Frideriksholms-Kanal, og den anden Ende ud til Bolden. Denne Gade har faaet sit Navn deraf, at de Svenske Aar 1659 den 11 Febr. i Stadens Besættning løbe den stærkeste Storm paa denne Kant af Staden, og gjorde det allerhæderligste Uanfald mod Fæstningen ved denne Side, saa at fem af de bedste svenske Regimenter under General la Boneste og Ascheberg bleve der afflagne og ligge der begravede. Ligeledes fik den svenske Felt-Toimester Erik Steenboeck der sit Dødsfaar; (*Pontoppid Orig. Hafn. pag. 241.*) Thi al den Strefning laae paa de Tider uden for Sta-

dens Bolde. Udi denne Gade ligger det Grevelige Holstein-Lethra-
borgisse Hotel; Ligeledes det Harboiske Frue-Kloster. Det er
ellers at merke, at den nordre Side af Stormgaden hører til Vor
Frue Kirke-Sogn, men den søndre Side af Gaden hører til St.
Nicolai Kirke-Sogn.

D. Wigantsgade, som nu ogsaa kaldes Nye Vestergade, er den mel-
lemste, brede og anseelige Gade, hvis ene Ende gaaer ned til Kal-
leboe- eller Frideriksholms Kanal og den anden Ende gaaer op til
Volden. Denne Gade ligger lige ud for Christiansborgs Slots-
Broe. Den har faaet sit første Navn af en anseelig Groshandler,
ved Navn Gisbert Bygandt Michelbecker, som Aar 1680 be-
bygte en Deel afmaalte Bygnings-Pladser i denne nye anlagte Gade.
Bemeldte Bygandts egen Gaard var en anseelig stor Bygning og
Hjørne-Gaard, beliggende paa den Plads og Grund, hvor nu det
Kongelige Pallais er bygt. Udi denne Wigandts Gaard, holdt de
Reformerte deres Gudstieneste, førend de fik af Kong Christian den
Femte Tilladelse at bygge sig selv den Reformerte Kirke Aar 1688.
See tillige mere herefter ved S. 5.

E. Prindsensgade, som nu ogsaa kaldes Nye Kongensgade, er den
sidste, brede og anseelige Gade, hvis ene Ende gaaer ned til Kalle-
boe- eller Frideriksholms-Kanal, og den anden Ende gaaer op til
Volden.

Anmerkning. Al den Strekning fra Vandkunsten, som indbefatter disse tre
Gader, Stormgaden, Wigantsgaden og Prindsensgaden, saa og lige til
Vlaataarn og lange Broe, kaldes Kalleboe, fordi al denne Grund er
opfyldt af den i fordum Tid værende aabne Kalleboe-Serand, som her
gik ind fra den vilde Sø eller Øster-Sø. Al denne Strekning kaldes
ogsaa Frideriksholms-District. See tillige herefter S. 4.

F. Løngangsstræde, en kort Gade, som løber fra Vandkunsten op til
Volden, har faaet sit Navn i fordum Tid af en lang hvelvet Broe,
bestaaende af mange Arcader eller Buer, kaldet Løngangs-Broen,

hvilken

hvilken gik fra Slots-Holmens Side, eller fra den murede Løngang paa det gamle Slot over Gammel-Strand hen over til Byens eller Vandkunstens Side. Denne Vej pleiede altid det Kongelige Hærskab paa den Tid at kiøre, saa ofte de kiorte fra Slottet ud af Vesterport. (See *Wolfs* Encom. Dan. pag. 155. *Pontop.* Orig. pag. 247.) Samme Løngangs-Droeg blev Aar 1643 i Kong Christian den Fierdes Tid afbrudt, da Kalleboestrånd fra Slots-Holmens Side af blev beghndt at opfyldes for at bebygges. Ud til Løngangsstræde vender den søndre Fløi af Bartov-Hospital, saa og dets Kirke med sit Portal.

G. Farvergaden, hvis øverste Ende løber op til Bølden, men dens nederste Ende støder til Kompagniestræde, har faaet sit Navn af den her i fordam Tid beliggende kongelige Farvergaard, der siden blev i Aaret 1666 indrettet til Store Bartov-Hospital, hvortil Indgangen er i denne Gade. Det Vand, som i denne Egn stød ned fra udenbys Søer, gjorde dette Sted overmaade beqvem til Farvernes Brug. Bemeldte Farvergaard har tilforn været den bekiendte Danske Astronomi Hr. Tycho Brahes Gaard, og havde han Aar 1588 sine astronomiske Observationer paa et Fæstnings-Taarn eller Runddeel, som stod paa den nærliggende Bøld. (*Pontop.* Orig. pag. 16.)

H. Sluttergaden, som har sit Navn af Stadens offentlige Arresthuus eller Slutterie, som der ligger og indtager den ene ganske Side af samme Gade.

I. Gaasegaden, som gaaer fra Farvergaden ind til Vandkunsten. Denne Gades Grund, har til midt i det femtende Aarhundrede været overskyldt af Kattesunds Vand.

K. Hestemøllestræde, i fordam Tid Vandmøllestræde, hvori Aar 1490 har lagt et Kloster, kaldet Munkegaarden. Seen af den liden Fiord Kattesund, gik i fordam Dage vidt op omkring i denne

Egn,

Egn, men da Søen efterhaanden blev opfyldt af Strandsand og stoppet, saa kunde man af Mangel paa Vand ei male længere paa den Vandmølle, som her laae, hvorudover den blev forandret til en Hestemølle, som har givet dette Stræde sit Navn.

L. Ekvendelstræde, som tilforn er kaldet Lasse Bindersstræde, efter en Raadmand i Kiøbenhavn, ved Navn Lauris Binder, som levede Aar 1419, og har bygt Huse og Baaninger her.

M. Henrik Fyrensengang, hvis ene Ende gaar til Rattesundet, og den anden Ende til Mikkelsbryggersgade.

N. Rattesund, er ogsaa en Gade. Den har faaet sit Navn af en liden Fiord eller Havets Indløb, som her i fordum Tid dannede en liden Skibshavn for smaae Fartøier, og Fiskernes Silde-Baade, som her ankom for at sælge, lade og losse. Denne liden Fiord eller Havn blev kaldet Rattesund og dets Vand fra Kalleboe-Strand gik vidt op omkring i denne Egn; men Tid efter anden blev dette Vand saa opfyldt af Mudder, og Indløbet af Strandsand fra Havet saa tilstoppet, at neppe nogen Baad kunde komme frem, hvorudover man opfyldte Pladsen, og anlagte her nogle smaae Stræder, saasom Møllestræde, Mikkelsbryggersgade, Fyrensengang, store og lille St. Klements-gade. (See Pontop. Orig. Hafn pag. 17.) Alereede Aar 1496 var Rattesund blevet forandret til en bebyggt Gade. Man har i de nyere Tider, endog i dette attende Aarhundrede, ved at grave Kieldere, og legge dyb Grundvold til nye moderne Hums-Bygninger fundet i Egnen her omkring Skibs-Baade med Jernlænker, Skibsankere, adskillig Skibs-Kedskab og indpælede Skibsbroer, opfyldte med Kampsteen, &c. Ellers er her at mærke, at ved denne Strandkant af Rattesund eller Fiordens Indløb vare i det trettende, fiirtende og femtende Aarhundrede bygte nogle Strandhuse, hvis Beboere droge skion Næring til sig af Sildefiske-riet. Af den Marsag har man for de ankomne Skibsfolks og See-

farendes

farendes Skyld bygt her en Kirke, St. Klemens Kirke kaldet, til Ære for den romerske Pave St. Klemens, som i Pavedømmet blev æret og dyrket som de Søfarendes Patron. Thi man fortæller dette fabelagtige Mirakel om Pave Klemens, at, da denne Martyrs Døde Legem blev bundet til et stort Skibs-Anker, saa sank Ankeret ikke, men flød til Lands med ham. Denne St. Klemens Kirke i Kattesund holder nogle for at have været den allerældste af Stadens Kirker, endskjønt uden tilstrækkeligt Beviis. Den har haft sin Kirkegaard, som Aar 1256 blev givet dertil af Nisser Uddebrodde-son og hans Hustrue Abild, hvilke ogsaa lode bygge et nyt Stykke til Kirken, for at gjøre den større. Udi en Bog over St. Klemens Kirkes Indtægt og Udgift, som blev forvaret i Helliggeistes Kirkes Arkiv, læses disse Ord strax i Begyndelsen af samme Bog: Ascen Uddebrodde-son, og hans Hustru Abil gaffve Sanct Clement then Jord, som nu er St. Clements Kirkegaard og lothe bygge then Vester Deel aff Kirchen. (See P. Resenii Inscript. Hafn. pag. 262.) Denne St. Klemens Kirke har haft sit eget Sogn og visse Gader, der hørte til Sognet, saasom: Rebinder-Gader Aar 1440. Vestergade, Aar 1448. St. Klemensstræde Aar 1495. Bombestræde eller Badstuestræde Aar 1433. Smedegaden Aar 1433. Vandmøllestræde Aar 1490. Kattesund Aar 1496, som da allerede var bleven forandret til en Gade, bebygget med Huse, hvorom nylig forhen er meldt. Aar 1419 var St. Klemens Kirke saa brøstfældig, at Bisp Nasno i Westeraas i Sverrig, tilligemed Erkebisperne i Lund og Upsal, (hvilke med flere Bisper vare forsamlede i Kiebenhavn) gave et Afskriftsbrev til Veste for samme Kirke til dens Reparation. Efter den Tid blev St. Klemens Sognekald hentagt som et Præbende til Kanikerne ved vor Frue Kirke. Endeligen blev denne St. Klemens Kirke i Kattesund nedbrudt Aar 1530, som var sex Aar for Pa-

vedommets Affkæffelse, fordi den blev anseet som overflødig og mindst værd at holde ved lige; St. Klemens Sogn og Menighed blev lagt til Vor Frue Kirke og indlemmet i dets Sogn. (*Pontop. Orig. Hafn. pag. 37. 199.*) Hjørpaa Kirkens tilhørende Grund blev besat med Huse og Bygninger. Man finder, at paa samme nedbrudte Kirkes Grund har Christopher Hansen, Borgemeester i Kiøbenhavn haft sin Gaard med tilhørende Hauge, som var indrettet af St. Klemens forhen værende Kirkegaard. I samme Hauge var opsat et Monument, hvorpaa følgende Inscription, forfattet af Professor Thomas Bartholin, var at læse: *Divo Alcerio, Jovis olim, nunc Cereris Custodi, Qui in Spem Corporis reviviscantis Læte inter Plantas Florens Tumulo Suo & Saxo perennior Debet Ordini Sacræ Venerationem Perpetuæ Crucis Candidatus Quam Servat Saxum Ne Plures Excrucies. H. M. L. P. Thomas Bartholinus. æt. MDCXLIX.* (See *Resnii Inscriptiones pag. 261.*) I Kattesund ligger Stadens Hølsgaard, som er Stadens Material-Gaard, hvor den civile Skarperetter har frie Værelser til Beboelse.

O. **Frideriksberggade**, som er lige for Vester-Port og gaaer ned til Gammel-Torv. Den har sit Navn efter det uden for Staden paa Valbye Bakke beliggende Kongelige Slot Frideriksberg, til hvis behagelige Slotshaage at promenerere i om Sommeren Stadens Indværaneres Passage og ellers de Reisendes Tour igiennem Stadens Vester-Port falder altid igiennem denne Gade. Efter Stadens store Ildbrand i Aaret 1728 er denne Gade ny-anlagt og giennemfaaeret af et Stykke, af de her i fordum Tid værende store og lille St. Klemensstræder, hvilke begge da førte Navn af St. Klemens Kirke. Denne Gade er en anseelig storret og bred Gade, ziret med smukke Bygninger. Den deles i store Frideriksberggade og lille Frideriksberggade.

P. **Mikkelsbryggergade**, men i de ældste Tider Mikkelsbryggergang kaldet, gaaer fra Frideriksberggade til Lavendelsstræde. Al denne

Grund

Grund er den opfyldte Strand af Kattesundets Vand. Det er troligt, at denne Gade har faaet sit Navn af en Brygger, som her har anlagt sin Bryggergaard, og været bekiendt af sit godt Øls Bryggerie, der har skaffet ham god Næring, baade af de Skibsfolk som ankom i Kattesund, saa og af Byens Folk.

Q. Søndervoldstræde, beliggende omkring ved Vester-Vold. Her ere at agte de to Herbergere- og Giestgivergaarde til de Reisendes Bequemmeligheder, nemlig: Knapsteds-Gaard og Norffe Love, beliggende paa hver sin Side af Frideriksberggaden imod Vester-Port.

R. Smedebakken, som og kaldes Raalhovedgaden, eller paa Bakken, saa og Bakkegaden. Men i fordom Tid Smediegaden kaldet. Denne Gade gaaer fra Frideriksberggade hen til Vester-gade. Her er den høieste Grund og Jordsmon i hele Staden.

S. Den søndre Side af Vestergade. Om Vestergade er allerede meldt forhen i det første Kap. Tit. A. pag. 6. Den nordre Side af Vestergade har tilforn hørt til Nørre-Quarteer.

V. Udi Vester-Quarteer forekomme følgende publice Bygninger, Kirker, Stiftelser, Torve, &c. værdigere at beskrives og anføres:

S. I.

Høe-Torvet eller Halm-Torvet, som holdes paa Vester-Voldgade paa hver sin Side ved Vester-Port. Paa denne brede Plads imellem Volden og Stadens Huse langs med Volden paa begge Siderne af Vester-Port holde Bønderne med deres Hø- og Halm-Læs, som de fiære ind med til Torvs for at sælge til Stadens Indvaanere. Ved den Ende af denne Plads eller Høe-Torv, som vender ned til Wartov-Hospital, har tilforn været en med Plankeværk indhegnet stor Kirkegaard, hvor de Afdødes Ligg fra Wartov-Hospital og Waisenhuset bleve begravede. Men dette Plankeværk blev nedbrudt og Kirkegaardens Plads udlagt til offentlig Torveplads i November Aar 1760. Paa denne Plads stæer nu Kagstrygning efter Rescript af 19 Apr. 1780. De fyv nye Kirkegaarder som Assistent-Kirkegaarder, for Stadens Kirker bleve uden for Sta-

dens Nørre-Port anlagte, og med en Brandmuur indhegnede. Disse syv nye Kirkegaarde, som ere: Een for Frue Kirke, een for Nicolai Kirke, een for Helliggeistes Kirke, een for Trinitatis Kirke, een for St. Petri Kirke, een for Waisenhuset og een for Wartov-Hospital, blev høitideligen indviiede ved en offentlig Tale, holden den 6 Nov. 1760 af da værende Stiftsprovst og Sognes præst ved Vor Frue Kirke i Kiøbenhavn Mag. Henrick Bughov over den Text 1 Cor. 15 Kap. 42 Vers. Det saaes i Forfrænkkelighed, det staaer op i Uforfrænkkelighed.

§. 2.

Det store Hospital Wartov, eller rettere Hellig Lands Hospital, beliggende paa Hiørnet af Farvegaden og Vester-Voldgade, er et af de rigeste Hospitalet i alle protestantiske Lande. Denne milde og gudelige Stiftelse er meget gammel, over tre hundrede Aar. Thi allerførst er dette Hospital under Pavedømmets Tid, stiftet af Kong Christian den Første Aar 1474 til Tyve fattige Menneffers Underholdning og skulle ligne det Hospital, som Kongen paa sin Andagts-Reise havde seet i Rom, og kaldes *Saxia de Urbe*. Det blev da kaldet Helliggeistes Hospital, eller Kiøbenhavns Helliggeistes Huus, fordi det laae ved Helliggeistes Kirke. Hans Gemalinde, Dronning Dorothea formerede Lemmernes Antal Aar 1495, i det hun deels skienkede til dette Kloster et hende tilhørende Huus i Hoibroestræde og deels noget Gods, som ikke tilhørte Kronen, i Ladager, Dalbye, Jernsee og Kraghave, som hun havde kjøbt af Hr. Claus Keenow. Samme Aar tog hun kongelig Confirmation af hendes Søn, Kong Johannes paa dette hendes Testamente. Men Kong Johannes søgte desuden Pavelig Confirmation af Pave Julius den anden, paa dette Hospitals hele Stiftelse, og lod heller ikke mangle Selv at give dertil. Dette Hospital blev Aar 1514 forbedret af Dronning Christine, som var Kong Hanses Enke Dronning, ligeledes af Kong Christian den Anden, hvorom hans Brev, givet Aar 1514 Mandagen efter Vor Frue Conceptionis vidner; saa og Aar 1538 af Kong Christian den Tredie efter Reformationen anseelig forøget med Landgods af 120 Bøndergaarde, saa og med noget af Vor Frue Kirkes Vicarie-

rie-Gods, bestaaende meest i Jordskuld. Deriblant var St. Nymanns Al-
tergods, givet af en Skotländer, hvorfor tvende Senge bleve stiftede til Bese
for den Skotske Nation. Gavebrevet er underskrevet af Walter Simonsen,
Hans Buntmager, Sander Stark, Hans Kupper, Jakob Linkam, Hans
Komeier, Hans Sandersen med menige Skotters Nation, Borgere i Kiøben-
havn Aar 1539 Nativit. Mariae og af Kong Christian den Tredie confirmeret.
Disse to Senge findes endnu i Bartov Hospital og tilhøre Skotlændere frem for
andre, hvis de melde sig dertil ved Vacance. Ligeledes blev dette Hospital for-
øget med Konge-Tienden af Uggeløse-Sogn, hvilken Tiende som i Kong Friderik
den andens Tid Aar 1570 blev ombyttet med Jentofte Sogn, saasom nærmere
ved Haanden, ligesom det nu omstunder er. End videre fik dette Hospital alle
de Tiendomme, som havde tilhørt de nedbrudte St. Jørgens og St. Viertruds
Hospitaler, tilligemed det, som havde tilhørt St. Eriks Gilde i Kiøbenhavn.
Ehi ligesom Stadens Indvaanere toge mere og mere til i Folkemængde, saa
blev ogsaa de Fattiges Antal større og større efterhaanden. Hvorfore disse hei-
lovlige Konger vare betænkte paa at sørge dette Hospitals Midler saaledes, at
flere Nødlidende end tilforn kunde der faae deres daglige Ophold. Hvorudover
hoistbemeldte Kong Christian den Tredie lagde anseelige Godser, Præfaturer og
Kanonikater, som ikke vare skienkede til Universitetet, saa og andre Indkomster
til dette Hospital. Ligeledes bar Kong Friderik den Anden største Omforg for
samme Hospital, da han baade gav Aar 1570 Hospitalers Godser lige Frihed
med adelige Godser, og desuden sørkede Hospitalers Indkomster paa en ansee-
lig Maade. Dette Helliggeistes Hospital bestod af tre Bygninger; men Aar
1616 blev dette de Fattiges Hospitals-Huus udi Kiøbenhavn forordnet af Kong
Christian den Fierde til at skulle være et Lugthuus for Dreng og Piger, hvor-
udover Hans Kongelige Majestæt til Vederlag oplod og bevilgede den kongelige
Gaard, Bartov kaldet, med al dens tilhørende Herlighed af Lykker, Hauger,
Uger og Eng, beliggende uden for Stadens Øster-Port ved Strandkanten (paa
det Sted, hvor endnu det saa kaldte gamle Bartov staaer), at samme Gaard
skulle efter den Dag være og blive evindeligen perpetueret til et Sygehuus og Hospi-

tals Waaning for de Fattige, hvorhen de udslyttede for at være Aar 1617. (See *Wolfs* Encom. Regn. Dan. pag. 378.) Derpaa blev med dette store Hospital forenede det ved Speilbye-Kloster paa Møen værende Hospital; ligeledes viffe smaae Hospitaler i Stege, Nestved, Bordingborg og Kallundborg Aar 1627, hvis Lemmer bleve alle forflyttede herhid og indlemmede i dette store Hospital, som fra den Tid af blev af alle i daglig Tale kaldet *Wartov-Hospital* efter Gaardens gamle Navn. Men som man efter kort Tids Forløb befandt dette Sted at være ubequem og alt for langt bortliggende, saa bevilgede Kong Christian den Fierde, at der maatte bygges et andet Hospital nærmere ved Kjøbenhavn til de samme Fattige. Hvorpaa en kostelig grundmuret Hospitals-Bygning under Navn af *Nye Wartov* blev bygt imellem *Peblinge-Søe* og sorte Dam. Samme Bygning, bestaaende af fire store grundmurede Længder og tre Etager høie med hvalte Kiældere, saa og med Volde og Graver deromkring jiret, kostede 3 1000 Rigsdaler. (See *Pontop. Orig.* 295.) *P. J. Resenit* Manuscript, som giemmes i Raadhusets Archiv, siger: "At disse fire grundmurede Huse vare quadrat i fire Hjørner udi hverandre, bygte og indsluttede med en Brand midt i Gaarden, hvorudi *Wartovs* Fattiges Forstander boede udi den ene Længde. Porten var ud til Gaden og Hospitalets Lemmer havde deres Bærelser udi de andre to Længder, hvor de havde deres Senge og bleve spiste. Saa og var den fjerde Længde for dem, som nogle fremmede Folk af viffe Marsager ville der indsette i viffe Kammerer for Betaling, foruden Brygers-, Kielder og Bagershuse. Og der tvertover fra *Wartovs* Port, saavidt at Landeveien kunde gaae igiennem, var en Ladegaard for *Uvling*, *Doog*, *Torv* og *Udebrand*. Hof et Møllehuus, bygt af Lemmer og Steen. Denne Bygning blev begyndt Aar 1625 og fuldendt med Bygning, Volde og Graver, saa at de Fattige flottede derind Aar 1630 og det alt bekostet af de Fattiges egne Midler, og kostede 27000 courante Dalere." Saavidt bemeldte *Resenit* Manuscript. Lemmerne vare da et hundrede og nogle, hvilke bleve rundeligen bispisede, ligesom Dagen tilhørte, Middag og Aften, foruden ellers anderledes og mere paa Heitids-Aftener og Dage.

tientere paa den Tid vare en Prior eller Forstander, en Prædikant, en Degn, en Skriver, en Kiøldersvend, en Bager og Brygger selv tredie, en Kølkerske og Kølkepige, to Vognsvende, en Portner, en Dvinde, som udfiskede Brød og Æl iblant de Fattige, som og havde Lin-Gade og Lin-Kander i Forvaring; Tre Piger, som rygtede de Syge og gjorde anden Hospitals-Stiering, en Skagter, en Fæhnrde, som og rygtede Dvæget om Vinteren, en Hakkelsestierer til Dvæget om Vinteren, som og var Torvesfoged om Sommeren, og en Bange-Siemmer om Sommeren. (Wolfs Encon. Dan. pag. 379.) Dette Nye Wartov blev i Stadens haarde Beleiring Mar 1659, (efterat de Fattige vare den 3 Nov. Mar 1658 forflyttede derfra ind i Staden, hvor de fik en Gaard i Pilestræde at være i indtil videre) brugt til et Blokhuus og omgivet med Skandser og derved ganske ruineret. Forommeldte P. J. Resenii Manuscript, giemt i Raadstuenes Archiv siger: "At denne (nemlig Nye Wartovs) Bygning blev ikke afbrændt den 11 Aug. Mar 1658, da ellers for Svenskens Ankomst alle Husene uden Porten bleve stukne udi Ild og bleve de Fattige dertil den 3 Nov. i bemeldte Mar, efterat da Svensken brød op Beleiringen och rømte fra Byen, da Hollanderne kom og blev dem tilladt at indflytte i Byen igiennem Nørre-Port, hvor de bleve i Pilestræde udi et Leiehuus efter Tidens Tilstand forsynede; huilken Port bleff igjen tilluft, der de vare indflettede. Men Bygningen blev den 25 Nov. derefter af vore egne Soldatere nedbrudt og temmeret brugt til Pallisader for Kastellet ved Øster-Port, saa at deraf ikke blev det mindste tilbage. Mar 1662 flyttede Lemmerne ud paa Christianshavn, hvor nu Vernehuset er, og derfra kom de Mar 1666 til at boe i Farvegaden, hvor de siden ere forblevne." Saavidt bemeldte Manuscript.

Efter Souverainiteten blev dette Wartov-Hospital af Kong Friderik den Tredie flyttet ind i Staden igjen, hvor det vel tilforn af Begyndelsen havde været, men dog nu anlagt paa et andet Sted, nemlig mod Vester-Vold imellem Farvegaden og Vandkunsten paa det Sted, hvor Tycho Brahe, fordum havde boet og haft sit Observatorium Mar 1588. See tillige forhen pag. 63 ved Litt. G. De Fattiges Forstander købte Mar 1666 samme Gaard af Hr. Joachim Friderik

Friderik Wind til Gierdrup, som da eiede og beboede den, for 3200 Rdlr., hvilke Penge til samme gudelige Brug bleve forarede dertil af Jorgen Willumsens Enke, ved Navn Ellen Willums. Efterat denne Gaard var bleven indrettet til de Fattiges Nytte, flyttede alle Hospitalets Lemmer herind Aar 1666. Og siden den Tid har dette Hospital (hvis rette Navn er Hellig Aands Hospital, men bliver sædvanlig i daglig Tale kaldet store Bartov) været rolig og bestandig paa dette Sted. Ved Tidens Længde blev denne første Bygning saa brøstfældig, at man foretog sig Aar 1725 ganske at nedbryde den og i dens Sted igien at opføre en nye anseeligere grundmured Bygning, til hvilken den første Grundsteen blev lagt af Kong Christian den Siette, som da værende Kronprinds, den 1 May. Aar 1726. Udi samme Aar blev paa Hospitalets egen Bekostning fra Grunden af ny opført og færdig den forreste Floi, som vender imod Løngangsstræde, bestaaende af sytten Fag; indrettet til Lemmerne. Men Aar 1728 blev færdig bygt den Side-Floi, som vender mod Bolden, bestaaende af femten Fag med en Nøst af tre Fag, og er 72 Alen lang; Begge Længder ere to Etager høie uden Kiælder. Disse to Længder kostede Hospitalet Fem og ni tusende, tre hundrede og ti Rigsdaler. Over Døren midt paa Bygningen af ommeldte forreste Floi, som er 87 Alen lang, 13 Alen høi til Gæsthusen, men 27 Alen til Tagryggen, saa og 22 Alen bred, og vender ud til Løngangsstræde, staaer denne latinske Inscription med forgyldte Bogstaver: *Hospitium sublevandis Pauperibus destinatum ut Pietatis Publicæ Exemplum extruit Officium Curatorum Anno MDCCXXV.* Øverst i Frontispicen sees Kong Friderik den Fierdes Navn in Ciffre med Krone over, omgiven med et dobbelt Cornu Copiæ eller Overflødheds-Horn. Midt i denne Bygning var fordem Hospitalets Kirke eller rettere Kirke-Sal indrettet, hvor Gudstienesten blev holdet inde Aar 1755. Denne Kirke gik op igiennem begge Etagerne i Hospitalets Bygning og var aaben paa begge Sider, saa at Gangen oven og neden til stødte til samme. Man kunde i Kirken staae og see Senge og adskilligt Huusgeraad, som stod ved Lemmernes Senge. At Kirken var saaledes anlagt forarsagede megen Allarm, en steck Giennemgang ja megen usund og ubehagelig

ubehagelig Lugt for Tilhørerne i Kirken. Men da den ny Kirke blev opbyggt, saa blev denne Kirke-Sal indlemmet med Hospitalet, saa at 62 nye Senge bleve anlagte. Da Hospitalets Indkomster mere vorte og tiltog, saa bleve disse ommeldte to Floi-Bygninger Aar 1744 endnu forøgede ligeledes paa Hospitalets egen Bekostning med den tredie nye Floi-Bygning, som vender ud til Farvegaden og bestaaer ligeledes af tvende Etager, 21 Fag Brandmuur, 103 Allen i Længden med en Dvift af tre Fag. Den kostede at bygge 11000 Rdlr. efter Contractens Indhold. Vidt paa denne sidste opførte Floi-Bygning er Porten og Indførselen til Hospitalets Gaardsrum anlagt. I denne Bygning ere smukke Bærelser indrettede til Prioren eller Forstanderen i den første Etage og til Præsten i den anden Etage. Udi dette Hospital underholdes nu 358 Lemmer af begge Kion, dog meest gamle Koner, blant hvilke Kiebenhavns Borgerfolk have Fortrin frem for andre til at komme herind. Alle disse Lemmer nyde egentligen hver tre Mark Danske til deres Underholdning og Klæder; desuden nyde Lemmerne, hver især, paa efterfølgende Tider til Offer og Tractement, nemlig til Juul 13 §. til Nye Aar 3 §. til Hellig tre Kongers Dag 3 §. til Fastelavn 3 §. til Paaske 13 §. til Pinse Dag 13 §. til Mikkels Dag 9 §. og til Mortens Dag 3 §. Dernæst have de frie Bærelser, hver sin Seng, saa og ved Sengen saa meget Rum, at et Skab, to Stole og et lidet Bord kan staae paa. De nyde samtlig fri Varme i de dertil indrettede store Spindesuer; desuden nyde de daglig Tilsyn af nogle Opvartersker eller Gangkoner. Den hele Side af Hospitalet ud imod Vandkunsten er i begge Etager, uden derimellem løbende Vægge og Afdelinger, besat med Senge, hvor der er indlagt lutter Fruentimmer. I den ene halve Deel af den nye Bygning i Farvegaden ligger i den øverste Etage ligeledes Fruentimmere, men i den underste Etage ligge Mandspersoner. I den Længde af Hospitalet imod Volden ere neden under, foruden det rummelige Kiecken, to store Stuer, som om Vinteren bliver giort Varme udi, at Lemmerne der kan sidde inde for at giøre hvad Arbeide, de selv vil foretage sig. Oven til ere ligeledes to deslige Bærelser og desforuden to store almindelige Sygestuer, hvorudi der bestandig blive holdte 20 Syge-Senge.

Den gauffe Bygning, hvori saa mange Menneſker logerer, gjør en indbyggt Firkant, ikke ſaa bred ſom lang, og i begge Etagerne ere aabne Gallerier, ſaa at der altid kan haveſes Tilſyn med Jld og Lys overalt. For at ſaae endnu mere Rum til flere Lemmer i denne Bygning, ſaa blev Kirken, ſom før var midt i Bygningen, forſhyttet til Enden af HOSPITALETS Bygning. Af den Anſag blev et Borgerhuus ſom laae næſt op til HOSPITALET ud til Løngangsſtræde, kiebte for at nedrives og paa ſammes Grund blev af HOSPITALETS Midler opbyggt en meget jirlig liden Kirke. Grundſtenen til denne ny Kirke blev lagt den 23 Apr. Aar 1754 af Grev von Berkentin, ſom første Directeur for de Fattiges Væſen. I Grundſtenen blev et Mindesmerke indlagt, ſom var forſærdiget og ſkrevet paa Pergament af Juſtitsraad Chriſtian Magnus Faſſen, Sekretair ved Fattig-Væſens Collegium. Derpaa blev forſfaret med Kirkens Bygning, der ſnart blev bragt i Stand. Kirken er 33 Alen lang, 12 Alen høi og 22 Alen bred, nemlig ligesaa bred ſom den øvrige HOSPITALS Bygning. Alteret og Prædiſteſtolen fra den forrige Kirke-Sal, hvilket fordum Geheimeraad Verche ſom Præſes for de Fattiges Væſen havde ſkienket dertil, blev beholdt og brugt i den nye Kirke. Prædiſteſtolen blev ſat lige over Alteret, deels for at ſpare Rummet og deels at Præſtens Stemme kunde høres desbedre overalt og ind i HOSPITALET ſelv. Men det Malerie, ſom fandtes i Altertavlen, blev til Giverens Jhu-kommelfe og til Kirkens Prydelſe anbragt paa Muren. Midt i Kirken hænger en ſmuk Meſſing Lyſekrone, ſom HOSPITALETS Præſt, Hr. Biſkop Poul Egede har foræret til Kirken. Lige over for Prædiſteſtolen er anbragt et lidet net Orgel-velk, givet til Kirken af Poul Nielsen True, Sverdfeger i Kiøbenhavn. De Lemmer, ſom boe i HOSPITALETS underſte Etage, gaae fra ſamme ind i Kirken, igiennem to Døre, og tage deres Plads nede i Kirken. Paa de tre Sider i Kirken ere rummelige Gallerier, paa hvilke de ſidde, ſom boe udi HOSPITALETS øverſte Etage, og paa hvilke de kan gaae lige ind ad to Døre fra deres Sal. Denne Kirke blev høitideligen indviet af Hr. Biſkop Peder Herſleb, den 11 Jun. Aar 1755 over de Ord. Luc. 19 Kap. 46 Vers. Mit Huus er et Bedehuus. Sungen, eller Degne-Tieneften her, forrettes altid ved tvende af Vor True

Latinſke Skoles Discipler i Meſter-Lectien. Den ældſte af dem nyder aarligen 10 Rdlr. 2 Mk. og den anden aarlig 4 Rdlr. Lon af Hospitalet, ſamt paa Høitiderne Offer af Lemmerne, ſaa og af Byens Folk, der boe i Nærvaarelſen, ſom ſege Gudſtieneſten her. Kirkebygningen har koſtet 7319 Rdlr. End videre er Aar 1758 for Hospitalets egne Midler kjøbt tvende Gaarde, beliggende tæt op til Hospitalet, af hvilke den ene, beliggende ud til Farvegaden og Løngangſtrædet har koſtet 3400 Rdlr. og er indrettet til et Curere-Huus eller Sygeſtuer, hvor tolv Perſoner paa gangen kan modtages, og er en priſelig Auſtalt. Den anden Gaard, beliggende ud til Farvegaden har koſtet 3600 Rdlr. og er indrettet til Hospitalets Udvidelſe. Ved dette Hospital holdes en Portner, en Arbejdskarl og 9 Dienſtepigier til Opvartning. Hospitalets anſeelige Fond og aarlige Indkomſter beſtaaer deels i Jordegods, hvoraf det eier paa Kiøbenhavn og Hoſtildde Amt 537 Tønder $3\frac{1}{2}$ Tjærdingkar Hartkoru, deels i Jordſkyld af viſſe Huusgrunde i Staden, ſom udgior 261 Rdlr., deels i Konge- og Kirke-Tiender, deels i aarlige Renter af dets anſeelige Kapitaler, ſom ere udfatte paa Rente i Jordegodſer, Huſe eller andet ſikkert Pant, og udgior tre Tønder Gulds Midler. Udſtillige formuende Folk have ſienket til dette Hospital anſeelige Capitaler, af hvis Renter underholdes viſſe Senge aarligen. Donators Navn ſtaaer malet paa hver Seng, ſaa og dens Nummer. Og naar nogen Seng ved Dødsfald bliver ledig, har Givernes eller Donatorum Arvinger ſelv Frihed at beſette diſſe Senge med en Lem, ſom de dertil udnævner. Men naar ingen Arving eſter Fundator eller Stiſteren er mere til, da beſettes de ledige Senge af Directeurerne for det almindelige Meie-Væſen i Kiøbenhavn.

Foruden et anſeeligt og betydeligt Antal af Kiøbenhavnſke Senge, ſom af Hospitalet underholdes og hvis Antal eſterhaanden tiltager, hvilke Directionen ſelv belegger med Lemmer, ere her følgende Senge ſtiſtede, nemlig: Møens Hospitals 8 Senge, belægges af Propſten i Stege, eſter Kong Chriſtian den Fjerdes Fundats af 12 Dec. Aar 1618. De tre Kiøſtaders Neſtveds, 9 Senge, Ringſteds 4 Senge og Kallundborgs 6 Senge belegges af enhver Byes Magiſtrat og Sognepræſt eſter Kong Chriſtian den Fjerdes Fundats af 16

Dec. Aar 1631. De Particulaire, som har stiftet her Senge, ere: 1) Krigets Hofmester Peder Dre til Giffelfeld og Holmegaard sunderede 17 Jun. 1575, 8 Senge, nemlig to for Giffelfeld og sex for Holmegaard. 2) Biskop Doct. Hans Resen den 5 Apr. Aar 1633 sunderede to Senge. 3) Bispinde Resen, Anne Eisenberg, den 11 May Aar 1641 givet 2 Senge. 4) Borgemeister Jakob Mikelsen, den 15 Aug. 1641 to Senge. 5) Doct. Niels Poulsen, Professor, den 11 Nov. Aar 1646 stiftet tre Senge. 6) Doct. Jesper Brockmann, stiftet 24 Senge ved tre diverse Fundatser. 7) Det islandske Compagnie den 31 Dec. 1648 stiftet 4 Senge. 8) Margrethe Finck Sal. Jørgen Fiurens, den 11 Mart. 1655 stiftet 2 Senge. 9) Dronning Sophia Amalia, den 9 Febr. 1663 stiftet to Senge til to gamle og syge kongelige Staldfolk. 10) Doct. Thomas Finck, den 11 Jun. 1674 stiftet 3 Senge. 11) Raadmand Johan Droghe og Frue Margrethe Eisebeth Pauli Aar 1697 en Seng. 12) Secretair Didrichsen, Aar 1698, 3 Senge. 13) Kiebmænd Jens Nielsen Hald, Aar 1700, 2 Senge. 14) Justitsraad Bartholomæus Jensen, Aar 1703, 2 Senge. 15) Jep Andersen, Aar 1713, 2 Senge, hvilke Præsterne til Holmens Kirke belegge. 16) Margrethe Sal. Brandt, Aar 1715 en Seng. 17) Etatsraad Eilersen, Aar 1716, 2 Senge. 18) Raadmand Christopher Iversen, Aar 1719, 2 Senge. 19) Professor Hans Steenbuk, Aar 1758, 5 Senge. 20) Justitsraad Voskams Enke - Frue Anne Margrethe Weiberg, Aar 1721, en Seng. 21) Frue Else Cathrine Bartholin, Aar 1723 en Seng, som belegges altid af Stifts-Provsten ved vor Frue Kirke. 22) Geheimeraadinde Walther, F. A. C. von Knuthes, Aar 1724, 2 Senge. 23) Doct. Maffi Arvinger, Aar 1726 en Seng. 24) Raadmand Bøff og Frue Maren Wandel, Aar 1726 en Seng. 25) Bispinde Bagger, Søster Svane, 2 Senge. 26) Generalmajor Friderich Hans von Walther, Christian Bagger Professor og Jeanne Maria Bagger, Aar 1732 en Seng. 27.) Geheimeraad Lerche, Aar 1728 og hans Enkefrue Grevinde af Lerche, stiftet tre Senge. 28) Justitsraad Peder Laffon, Aar 1707, 11 Senge. 29) Professor Birkerods Enke-

Enke-Fruen Ellen Marie Limvigs, Aar 1729 en Seng. 30) Professor Hans Steenbuck, 8 Senge. 31) Commerceraad Jacob Olsen, Aar 1735 en Seng. 32) Commerceraadinde Elisabeth Høfeker, Aar 1736 2 Senge. 33) Abigaël Kellinghusen, 2 Senge. 34) Fruen Rostgaard. 35) Jomfr. Maria Christine Meier, Aar 1752, 2 Senge. 36) Jacob Rosberg og Hustru Anna Catharine de Boff, Aar 1752 en Seng. 37) Conferentsraad Hans Seidelin, Aar 1753, 12 Senge. 38) Etatsraad Helt, Aar 1755, 11 Senge. 39) Rosens Seng for Dronningens Hofdamer. 40) Kammerherre Christian Siegfried von Plessen, Aar 1755 stiftet 4 Senge. 41) Elias Johansen og Hustru, Aar 1756 en Seng. 42) Morten Stephansen, Aar 1757 en Seng. 43) Brygger Gruses Senge, hvortil er af ham til Hospitalet skienket 5000 Rdlr. 44) Etatsraad Jens Dings Senge, hvortil er skienket 4000 Rdlr.

Følgende har været Præster ved Bartov-Hospitals Kirke:

- 1.) Andreas Madsen Hjöring, fød 7 Sept. 1609 var Præst til Bartov, eller Hellig Geistes-Hospital og Børnehuset i Kiøbenhavn; døde 23 Dec. 1679.
- 2.) Johannes Bruusmann, fød 1637 i Tronhiem. Aar 1668 blev han Rector ved Herlufsholms Skole. Aar 1677 frasagde han sig Rectoratet for Svagheds Skuld. Aar 1679 blev han Præst til Bartov, Børne- og Sygehuset i Kiøbenhavn, men Aar 1685 frasagde sig Børnehuset og Sygehuset for Svagheds Skuld og beholdt Bartov allene, i hvilket Embede han døde Aar 1707.
- 3.) Ole Hersleb, var Præst her indtil Aar 1741, da han selv resignerede.
- 4.) Poul Egede, var først Missionair i Grønland. Aar 1741 Præst til Bartov. Aar 1761 Professor Theol. Nat. samt Inspecteur og Provst over den grønlandske Mission. Aar 1779 titulair Biskop.

Paa Pladsen ud for Bartov-Hospital eller Halm-Torvet stæer nu Kagstrygning efter et Kongeligt Rescript til Magistraten af 19 Apr. Aar 1780. Thi Kaget eller Echafanttet paa Nye-Torv skulle efter kongelig Ordre af 29 Mart. 1755 forflyttes til Halm-Torvet, men efter Rescript af 25 September 1761 blev ganske nedbrudt. Dog blev Kagstrygning forrettet ved en Pæl, (som i sligt Tilfælde blev opsat), endnu paa Nye-Torv, indtil Aar 1780.

S. 3.

Den store Plads Vandkunsten, som er vel egentligen ikke et Torv, hvor noget falsholdes, men en offentlig stor Plads, som bruges til Borgerfæbets Bagt- og Parade-Plads ved Solennitæter. Denne Plads er anvist for Amalgernes eller andre Bønders tomme Vogne, naar de ere ledige for Læs, at de da holde her saalænge, indtil de mod Aften kiøre bort, paa det at de ikke skal betage Rummet paa de rette offentlige Torve. Det Navn Vandkunst har denne Plads faaet af en stor Vandkum eller Cisterne, opmuret af Ciment og opbyggt af Kong Friderik den Anden, som paa samme Vandkunst til Byens Bæst havde anvendt 3000 gamle Dalere; Hvilken Summa blev den 9 Jan. Aar 1581 betalt til Rentemester Christopher Walckendorf, under hvis Opsyn den var bleven opbyggt. Denne Cisterne laae ved Vester-Volds Side og i samme blev det ferske Vand ved en muret Hvelvning igiennem Muren fra Stadens Graver indledt. Denne Vandkunst udelukte det salte Vand ved Kalleboe-Strand, som laae strax uden for og derimod opholdt det ferske Vand inden for, saa at det i Stadens Graver stod heit nok til at have sit Fald ned igiennem Voldens Underdeel midt imellem Helmers Skandse og Hahnens Bolwerk til at forsyne siden de ved Vandkunsten næstliggende Quarterer; Thi paa den Tid havde man ellers intet andet fersk Vand i Staden end allene i Brønde, af hvilke de publice vare kun tolv, men de private næsten 500 i Tallet. (*Pontop. Orig. pag. 251.*) Strax neden for Vandkunsten endtes Stadens Fæstning i Beleiringens Tid ved en Muur, som blev kaldet Slotsholms Fæstnings-Muur, besat med Runddele eller runde Taarne med Skydehuller. Et Stykke af samme Muur blev kaldet Kammen og indsluttede det ferske Vand, saa at det blev adskilt fra Havet eller Kalleboestrand, som laae uden for. (*Wolfs Encom. pag. 155. og Pontop. Orig. pag. 17.*) Al denne Fæstningsmuur, tilligemed en Skandse, saa og den forommeldte kostbare murede Vandkunst blev nedreven Aar 1668, da Kong Friderik den Tredie lod Fæstningens Vold nu trekke ud ligesvem til Kalleboe Aar 1669, efterat denne aabne flade Kalleboestrand ved Stadens Udvidelse paa denne Kant var bleven indtaget og indlemmet under Stadens Grund og Circumference, saa

at

at samme blev nu opfyldt for at bebygges med Huse til Beboelse. Vandkunsten er den i Brandsforordningen af 9 May Aar 1749 anordnede Allarm-Plads, hvor Borgerne i Vester-Quarteer i paakommende stor Ildsvaade skal forsamle sig under Gevær med deres Kapitain og Officerer, da Stads-Hauptmand og Kapitainen udcommanderer saa mange, som efter Nødens Storhed og Stedets Udtrævelse til Gaderne at besætte, fornøden eragtes. Den østre Side af Vandkunsten tilligemed Kalleboe hører til Nye Kiøbenhavn.

§. 4.

Kalleboe, nu Frideriksholm kaldet, er al den Strekning og District af Staden, som ligger fra Hjørnet af Vandkunsten langs med Kalleboe- eller Frideriksholms-Kanal (See tillige §. 16.) lige ned til lange Broe omkring Blaae Taarn; derfra omkring det nye Kongelige Bryghuus langs med Vester-Vold op til Løngangsstrædet. Det Navn Kalleboe har dette District faaet af den her i fordum Tid værende aabne flade Kalleboestrand, som fra den vilde See gik ind og oversvømmede Grunden. Men det ny Navn Frideriksholm har det faaet efter kongelig Befaling af 3 Dec. Aar 1660 af Kong Friderik den Tredie, som lod alt dette store Stykke af Kalleboestrand med stor Beføstning ved Dæmning og Opfyldelse indtage inden for Stadens udvidede Volde og Aar efter Aar gjøre beboelig, saa at her nu i dette ny Quarteer findes skionne og prægtige Bygninger. Alt dette District Frideriksholm (som dog i daglig Tale endnu kaldes Kalleboe) indbefatter tre anseelige store og brede Gader, nemlig: Stormgade, Wigantsgade eller ny Vestergade og Prindsensgade eller ny Kongensgade. Kong Friderik den Tredie lod de opfyldte Byggepladse ved Alne-Maal udvise af Ingeniuren Jan Jansen efter udstødte kongelig Befaling af 18 Jun. Aar 1668. De allerførste, som her begyndte at bygge vare Friderik Vogtkenberg og Poul Schindler. Dog blev dette Frideriksholms District ikke ret syndertligen bebygget med Gaarde og Huse, før end i Kong Christian den Femtes Tid, da den kongelige Kiøldermester Gisbert Bygandt Michelbecker distingverede sig frem for andre ved sine mange Bygninger saaledes, at een af de anlagte Gader beholdt hans Navn og blev efter ham kaldet Wigantsgade. Dog gjorde

gjorde han disse Beføstninger ikke uden kongelig Belønning, thi Kong Christian den Fjerde i sit Brev til Magistraten af 10 Nov. Aar 1688 befaler, at, efter som Bygandt Michelbecker havde med mange Huses Opbyggelse jiret Etaden i det Quarteer Kalleboe, saa forundtes ham at handle med alle Slags Vare, Silketøier allene undtagne, baade en Gros og i smaae Partier. (Pontop. Orig. Hafn. pag. 240. og 242.)

Blant Bygningerne, beliggende i dette Frideriksholms-Quarteer eller saa kaldede Kalleboe, merkes:

S. 5.

Det Kongelige Pallais eller egentlig Kronprindsens Pallais, beliggende med sin Hoved-Facade ud mod Frideriksholms- eller Kalleboe-Kanal paa Hjornet af Wigantsgade eller ny Vestergade. Paa denne Grund stod allerførst en stor og anseelig Bygning, der var opført af nys forommeldte Kongelige Kiøldermester og anseelige Kiøbmand Bygandt Michelbecker. Men da Kong Friderik den Fjerde foretog sig at sette det gamle Kiøbenhavn Slot i Stand, og at lade en Deel af samme Slot gaanske nedbryde, saa maatte det Kongelige Hershaf, medens Arbeidet stod paa, forlade Slottet. Hvorfor denne saa kaldte Bygants store Gaard blev kiøbt af dens da værende Eier og Grunden giort større med nogle Gaarde af Naboelaug, som bleve ogsaa af Kongen kiøbt og lagte dertil. Derpaa blev Gaarden indrettet til en Interims-Residents for da værende Kronprinds Christian med sin Gemalinde, Kronprindsesse Sophia Magdalena. Ved hvilken Leilighed Bygningen blev større og anseeligere, saa at Hoved-Facaden mod Kanalen blev 100 Alen lang, og den anden Side mod Wigantsgade blev 150 Alen lang. Men Aar 1743 lod Kong Christian den Siette, (da dette Pallais skulle tiene til en Residents for da værende Kronprinds Friderich med sin Gemalinde, Kronprindsesse Louise) i Grunden nedbryde dets Hoved-Bygning eller forreste Side, som vendte imod Christiansborg Slot, lagde Pladsen af et næst ved staaende Huus dertil og lod Aar 1743 og 1744 foruden en Side- og Bag-Bygning opføre den Facade, som nu sees. Det rette Corps de Logis blev rykket længere ind ad mod Haugen, saa at foran blev

en rummelig Forgaard, indsluttet ved en Bygning saa lav at Hoved-Façaden kan sees deroven over, allerhøjest Forbygningens Tag er plat og dets Postementer ere zirede med maadelig store Statuer, samt Porten midt paa, svarende til Frontispicen, paa Palladset selv, som er udvendig anseeligt og indvendig vel indrettet. Alle Gemakker og Indretninger af de Bygninger, som bleve staaende og som ere af et anseeligt Begreb, bleve da ny indrettede, til mere Bequemmelighed forandrede og alle paa det zirligste og netteste meublerede og udstafferede. Hvorefter Kronprinds Friderik med sin Gemalinde Kronprinsesse Lovisa toge dette Pallais i Besiddelse og residerede her om Vinteren, indtil Kong Christian den Siette døde paa Hirschholms Slot den 6 Aug. Aar 1746, da Kong Friderik den Femte tog det Kongelige Slot Christiansborg til sin Kongelige Residence. Fra begge Ender af Hoved-Façaden paa dette Pallais udgaaer tvende Side-Bygninger af lige Hvide og Længde, saavidt man seer ud mod Kanalen; men mod Wigantsgaden continuerer den ene Side-Bygning halvandet hundrede Alen længer og giver saavel udvending god Anseelse, som indvendig i alle tre Stager en Mængde af Domestique-Værelser, hvilke have Samfund ved et Gallerie, som i sin Længde finder her ingen Lige. Bag ved dette Pallais ligger en smuk og behagelig Hauge, som efter sin Størrelse er zirlig forsynet med deilige Vuegange, Lyst-Quarterer, Springvande og Fontainer, Billed-Statuer og deslige Zirater. Aftegningen af dette Pallais Hoved-Façade findes i *Thuras Hafn. hod. Tab. XX. pag. 90.* trykt Kbhv. Aar 1748. og *Pontop. Atlas Tom. II. pag. 106 og 107.* Udi Kong Friderik den Femtes Regjerings-Tid blev dette Pallais beboet af Enke-Fyrstinde Sophia Wilhelmina af Ost-Frisland, fød Prinsesse af Brandenburg-Culmbach og Søster til Kong Christian den Siettes Dronning Sophia Magdalena, som med sin Hofstat residerede her om Vinteren indtil hendes Død paa Sorgenfrie Slot den 7 Jun. Aar 1764. Siden blev dette Pallais beboet af Prinds Carl af Hessen-Cassel, tilligemed hans Gemalinde, Prinsesse Lovise, Søster til Kong Christian den Syvende.

Det Kongelige Danske Landhuusholdings-Selskab, som blev stiftet paa Kongens Geburtsdag den 29 Jan. Aar 1769 holder paa dette Pallais sine ugentlige Samlinger og Fierdingaars-Møder. Dette Selskabs Protector er Hans Majestet Kongen selv. Selskabet er tilladt at sette Kongens eget Chifre, samt det danske og norske Vaaben i sit Segl. Selskabet fik af Kongen en Capital af 3000 Rigsdaler til en bestandig Fond og 200 Rdlr. aarlig til en Bihjelp til dets betydelige Udgifter. De fik Aar 1771 Brevsener i det Kongelige Pallais til Forsamling, samt til at giemme dets Papirer og indkomne Modeller og andre Merkværdigheder. Til Erstatning for den vidløftige Brevs Bærling, som hører til Selskabets Væsen faaer det aarlig 200 Rdlr. af det Kongelige Kasse, isteden for den forhen forundte Post-Frihed for Breve. Selskabets Præsides er Hans Kongelige Hoied, Kronprinds Friderik, dernæst to Vice-Præsidenter, en Secretair og en Casserer. Dette Selskabs Indsyndelse paa det almindelige Beste viser sig, deels ved Belønninger, som det tilkiender dem, der grundig besvare deres Priis-Spørgsmaal, saavel som og dem, der udmerke sig ved Foretagender i Deconomien, Handelen og Handteringer, deels ogsaa ved egne almindelig nyttige Foretagender og Bekiendtgjørelser. Til sine Priiser har Selskabet ladet præge en stor og en mindre Medaille. Den store Medaille afbilder Selskabet under et Treuentsimmers Figur. Den staaer paa en Fod, som synes at tilkiendegive Selskabets faste Grund i Staten selv og i dens Besserd. Den seer ned med en velgiørende Mine og holder Krandsen i begge Hænder, ligesom bereedt til Belønning. Paa dens høire Side sees en Ploug og paa den venstre et Caduceum, for at bemerke begge Selskabets fornemste Gienstande, som er Agerdyrkning og Handelen. Ved dens Fødder ligge paa begge Sider Overskødheds-Horn. Det Cornu Copiæ ved Plougen er opfyldt med Aa og Frugter. Og det Cornu Copiæ ved Caduceum med Mynter. Omskriften er: Det Kongelige Danske Landhuusholdings-Selskab. Og i Affnittet staaer: Den 29 Jan. 1769, som dets Stiftelses-Dag. Paa Uoversen findes følgende Inscription: Fædts og Winfibeligheds Belønning til Fædrenelandets bedre Flor. Den mindre Medaille forestiller paa Uoversen to sammenbundne op til hinanden

Hinanden satte Korn-Reg. Bag ved dem i Midten er en Caducæum og deroven over en svævende Laurbærkrands. Omkriften og Exerguen er ligesom paa den store Medaille. Paa Bagsiden staaer den korte Inscription: Bewijs paa en god Borger's udbiste patriotiske Fliid. Den store Medaille er 100 Rdlr. værd i Guld, og i Sølv skatteres den efter Priis-Opgaverne lige med 20 Rdlr. Hvilket dog ikke er saaledes at forstaae, som at dens Gehalt beløb sig til saa meget, men at den Bindende har Valget enten at tage 20 Rdlr. i Penge, eller at bette Hres-Legn. Den mindre Medaille bliver i Guld skatteret lige med 50 Rdlr. og i Sølv med 10 Rdlr. Selskabets Forsamlinger holdes hele Vintertiden igiennem hver Uge og om Sommeren engang maanedlig. Fire deraf kaldes Fierdingaars-Moder og vare længere end de øvrige eftersom flere Sager foretages, især de, som angaae Selskabets Forsamling, dets Indtægt og Udgift. Til at forfatte og bedømme Priis-Opgaverne, setter Selskabet visse Commissioner.

§. 6.

Det Kongelige Slots Christiansborgs Vasser-Huus, beliggende ud til Kalleboe-Kanal paa Hjørnet af Wigantsgade, hvilket dirigeres af Hendes Kongelige Majestæts Dronningens Oldfrue. Her giemmes det Kongelige Taffel-Dække-Loi, den kongelige Hof-Stats Sengeskæder, og hvad dertil henhører, samt Gardiner, ic. efter Inventarii Formældning. Denne Gaard har i forliden Tid altid været den Kongelige Confessionarii Residens.

§. 7.

Det Grevelige Knuthiske Hotel, tilforn det Plessiske Hotel, beliggende ligeledes ud til Kalleboe-Kanal, No. 325 er en meget fin og Bygning. Samme Gaard er med kongelig Tilladelse solgt fra Grevskabet til privat Eiendom og i Aaret 1779 ved offentlig Auction bortsolgt til Grosserer Lyncke, som af Staden og Nemisserne har oprettet anseelige store Pakhuse. I den anden Etage i Forhuset ud til Kanalen holdes Frimurer-Logen, Zorobabel af Nordstjernens kaldet, som ved Frimurerernes aarlige anseelige Gave til en af de Holskiske Frihøler i at klæde samme Skolebørn haver distingveret sig.

§. 8.

Den Kongelige Hof- og Civil-Statens Material-Gaard, som ogsaa vender ud til bemeldte Kalleboe Kanal. Denne Material-Gaard No. 342 ligger under det Kongelige Rente-Kammers Departement. Her skal havees i Forraad adskillige Bygnings-Materialier til de Kongelige Slots-Bygninger. Ege ud for denne Material-Gaard tæt ved Bolverket af denne Kalleboe-Kanal staaer en stor Skibs-Krahn, som bruges til at opløste og udlosse de store Blokke af Sandsteen eller Marmor-Blokke af de Skibe, som have dem inde og med slige Steen-Ladninger legge til Bolverket for at losse.

§. 9.

Den Kongelige Militair- og Fæstningens-Material-Gaard, beliggende næst ved, men alleryderst ved Enden af Kalleboe-Kanal paa Hiernet. Denne militaire Material-Gaard No. 341 ligger under Generalitets- og Commissariats-Collegii Departement. Her havees i Forvaring og udleveres de til Stadens Fortifications- og Fæstningsværker henhørende Materialier, Berktoier og Redskaber, og saa videre. Hver af disse Material-Gaarder har sin egen Material-Forvalter, som boer her.

§. 10.

Den Seylingske Grynmølle, beliggende ved Enden af Kalleboe-Kanal eller ved den venstre Side af lange Broe, er et anseeligt Mølle-Værk, tilhørende Hr. Grosserer Johannes Seyling i Kiøbenhavn, som efter et Kongeligt allernaadigst Privilegium anlagte dette nyperlige Værk, hvis kostbare Bygning og Indretninger bleve fuldførte Aar 1780 for Hr. Capitain Holms og Hr. Joh. Seylings egen Regning. Bygningen i sig selv er 56 Alen lang, 23 Alen dyb og 4 Etager høi, og grundmuret paa alle Sider. I den nordre Ende er anlagt Stald til 14 Heste, adskilt fra den anden Bygning, heel igiennem med en Brandmuur, for Ildsvaades Skyld. Korn-Magazinet er til 6 a 8 tusende Tønder. Maleverket bestaaer af en Dørn med Rhinske Møllestene; derved ere fem Sigter og tre Blæse-Værk, som paa eengang drives ved samme Værk. Disse ikke alene rense Sæden fra al Ureenhed og Ukrud, men endogsaa Grynene

fra

fra deres Saaer. Dette ene Verk drives ved Heste. Paa dette Verk formales alene Byg, som forhen er tørret paa en Kelle. Disse Byggryn ere især tienlige til Skibs-Gryn og paa lange Reiser, efterfom de kån forme elst deres Tørhed meget got holde sig. Om Varet kån her formales 11 a 12 tusende Tønder Byg. Ved dette hyperlige Melleverk er ogsaa indrettet en Torre-Kelle, der er indrettet alene af Steen og Jern, og gjør den øvrige Bygning sikker og frie for Jidsvaade. Paa denne Kelle tørres om Varet ovenmeldte Quantum Byg. Fra denne Gryn-Melle forsynes al den Kongelige Flaade med de behøvende Gryn, ligeledes alle andre oprettede Compagnier tage her til deres Skibes Provision de behøvende Skibs-Gryn.

§. II.

Glassur-Tagsteens-Fabrikken, anlagt af Hr. Grosserer Chr. Hansen i Kiøbenhavn, er beliggende strax ved Sommerpladsene ud mod Vandet til Christianshavn.

§. 12.

Blaae Taarn eller Frideriksholms Arrest-Taarn, beliggende for Enden af Kallesboe-Quarteer tæt ved Lange-Broe, er en firkantet grundmuret massiv-Bygning, indrettet til et Fange-Taarn og er Hof-Statens og Kiøbenhavns-Amts ordentlige Fængsel. Det har arvet sit Navn efter det saa kaldte Blaae Taarn, et Arresthuus, som i fordum Tid har været paa det gamle Kiøbenhavn-ffe Slot. I dette Fange-Taarn logerer vel undertiden nogle Hof-Tienere af det Slags, som kunde have gjort sig uwardige til bedre Medfart; men egentlig er det et Arrest-Taarn alene for Udenbys Misdadere af Kiøbenhavns-Amt, hvilke, naar de for begangne grove Forbrydelser sidde paa Livet, blive her i dette Fængsel preparerede til Døden. Her omkring forbi Blaae-Taarn falder Veien og Kiørselen ud til de nye anlagte Sommerpladser.

§. 13.

Det Nye Kongelige Bryggerhuus, opbyggt ganske ny fra Grunden her Aar 1768. Her brygges alt det Skibs-Øl, til Kongens Orlogs-Flaade, hvormed de provianteres, naar den enten ganske, eller et vist Antal af Orlogs-

Skibe og Fregatter equiperes og bemandes, for at gaae ud i Seen paa nogen Expedition. Men ellers bruges Kongens Bryggerhuus af Brygger-Lauget i Kiebenhavn, for her at brygge alle Sorter Øl, baade brunt og hvidt Øl, Iaa og Brenhane eller dobbest sterkt Øl til at forsendes bort til Vestindien og paa andre længere Søe-Reiser. Man begyndte at brygge her Aar 1771 alle Sorter Øl, som kan her faaes tilkiøbs. Tilførn har Kongens Bryggerhuus lagt paa den anden eller østre Side af Kalleboe-Kanal mod Enden af samme ved Siden af den Kongelige Beed-Hauge og var opbyggt af Kong Christian den Fierde, efterat den hese Plads var med stor Bekostning ved Dæmning og Indpæling indtagen fra Seen og opfyldt. Men da samme gamle store Bryggerhuus ved uheldelig Ildbrand afbrændte den 7 May Aar 1767, holdt man for best, ikke at opbygge Kongens Bryggerhuus igien paa selsamme Plads, paa det at det ikke for Farligheds Skyld skulle være de kongelige Slots-Bygninger saa nær. Hvorudover det Nye Kongelige Bryggerhuus blev Aar 1768 anlagt og opbyggt paa den anden eller vestre Side af Kalleboe-Kanal ved Lange-Broe. Aar 1771 den 25 Jan. var Kong Christian den Syvende og Dronning Carolina Mathilde paa dette af Brygger-Lauget nye opbygte Bryghuus og besaae de deri værende prægtige Indretninger, hvilke bleve Deres Kongelige Majesteter anviste af Directionen for Bryggerlauget. Og besaae Deres Kongelige Majesteter det deri værende Faderverk og Forraad til Flaadens Nødvendighed. Derefter besaae begge Deres Kongelige Majesteter ogsaa det gamle afbrændte Bryghuus.

§. 14.

Det Kongelige Høe-Magazin er en lang Bygning, som vender ud til Vester-Vold. Her giemmes alt det Høe, som bruges til de Kongelige Vogn-Ride- og Material-Heste, som staaer i Slots-Staldene.

§. 15.

Den Philosophiske Gang er en bred Allee, langs med Vester-Volds Fortog, besat paa begge Sider med Linde-Træer. Denne Allee giver Stadens Indbyggere en overmaade behagelig Spadseregang, hvor det om Sommeren, især mod Aftens Tid, vrimler med Mennesker. Denne særdeles fornøielige Allee

gaaer

gaaer langs med Voldens Fortog neden til lige fra Lange-Broe op til Vester-Port. Langs uden for Alleen er en bred Vand-Eluse eller Kende, bekladt paa begge Sider med Steen, over hvilke ere lagte nogle Steen-Broer lige ud for Prinsensgade, Wigantgade, Stormgaden og Løngangsstræde, til storste Nødværlighed for de Spadsferende at kunne komme baade fra Alleen ud paa Voldgaden og fra Voldgaden ind paa Alleen.

§. 16.

Lange-Broe, beliggende ved Blaa-Taarn og ved Enden af den nyssom-meldte philosophiske Gang, er en meget lang Broe, bygt paa Pæle og bestaaer af lutter Lemmer, overaalt anstrøgen med rød Olie-Farve, som giver Broen en smuk Ansættelse langt borte. Denne Broe er anlagt fra Kalleboe- eller Fride-riksholms-Distrikt over til Christianshavn tvært over Strømmen eller Vandet, hvor Østerseen flyder ind til Kalleboe, og er en Nødværlighed for sin store Børgdes Skyld. Den er vel midt paa indrettet som en Vindebroe, men bruges aldrig dertil, eftersom Grunden her er af for flad og ei dyb nok til Skibes Passage derigennem. Denne Broe vedligeholder Communicationen imellem Kiøbenhavn og Christianshavn paa denne Kant for Gaaende, som have i omlyggende Egn noget at forrette. Ingen Kiørsel over denne Broe tillades, uden allene paa den Tid, naar Knippels-Broe eller Christianshavns-Broe for Brossaldigheds Skyld er under Reparation i nogle Uger, da Amagerne tillades med deres Torve-Læs at køre ganske langsom derover ind til deres Torvestader i Staden.

§. 17.

Det Harboiske Frue-Kloster, beliggende i Stormgaden, er en mild Stiftelse for Enker af adelig Stand, hvis Mænd have tjent Kongen og Fædre-landet, men ikke efterladt dem det, hvoraf de kunde leve utrængende til anden Hielp. Dette Kloster bærer Navn af sin Stifterinde, afgangne Geheimeraad Jens Harboes Enkefrue, Geheimeraadinde Christiana Harboe, fød Baronesse Piuren, som gav ved et Testamente sin her paa selvsamme Sted beliggende og iboende Gaard til et Enke-Frue-Kloster, saa og alle sine anseelige Midler med alt sit Efterladenskab, tillige med sit Baronesse Støttinggaard i Jylland,

at deles i lige Dele for at oprettes af disse Hendes Midler baade dette Enke-Frue-Kloster i Kiebenhavn, saa og Jomfrue-Klosteret Stofringgaard i Jylland. Dette Hærbeiske Frue-Kloster blev indrettet Aar 1741. Men da Bygningen var for liden til sin Bestemmelse, blev Aaret 1758 opført en anden nye til alle Sider grundmured Bygning, som var parallel med den gamle, men begge Bygninger bleve sammenfæiede ved en lavere Forbygning, saa at begge Corps de Logis forestille et Par store Pavillons. Hver af disse to Hoved Fløie eller Pavillons ere tre Etager høi og sex Fag bred. Udi hver Pavillon ere Logementer til sex Fruer og deres Piger, saa og sex Kiekkener i en Linie. I hver Etage ere fire Værelser til to Fruer og det fættte til deres Piger. Hver Frue har et Kiekken, et Spisekammer paa tre Fag alt i en Linie. Derforuden har hver Frue sine Kiebdere i samme Bygning. Imellem disse to Pavillons er Mellem-Bygningen, som er to Etager høi og sex Fag bred med en Altan over, ziret med Sandsteens Lendeverk og Stifterindens Baaben ud til Gaden. I den anden Etage af Mellem-Bygningen er Priorindens Værelser og den Sal, hvor Prædiken og Ben holdes. Saa og Directurens Værelse, hvori giemmes Klostersrets Obligationer, Brevskaber og Protocoller. Under denne Bygning ere Kiebdere til Priorindens og Directurens Brug. Neden under er et Kiekken og Pigekammer for Priorinden, saa og en Stue til Portneren. Samme Portner nyder aarlig Len 60 Rdlr. og 10 Rdlr. til Jildebrand. Ved Stiftelsen er et Vasskerhuus og to Material-Huse. Ligeledes ogsaa en smuk liden Hauge, som kom i Stand Aar 1760. Paa Bygningen ere tre Porte, nemlig en Port ved hver Ende, hver paa to Fag, og en Hoved Port i Mellem-Bygningen som er Hoved-Indkørselen. Dette Frue-Kloster er en Stiftelse for en Priorinde og 12 Enke-Fruer, hvis Mand have været af de fem første Classer i Rangen. Priorinden nyder foruden fri Logemente aarlig i Pension 250 Rdlr. og hver af de 12 Fruer foruden fri Logemente nyder aarlig 160 Rdlr. I dette Kloster prædiker hver Søn- og Helligdag en Student, som derfor nyder aarlig 60 Rdlr. Len og 10 Rdlr. Tiden mere, saa og Offer af Conventualinderne. Der findes tvende Skilderier, som er Salig Geheimeraad Jver Harboes og Frue Christina

Fiurens, med nogle af deres Familiers Skilderier, hvorom dog ingen Oplysning findes formedelst deres Ælde og Ukiendelighed. Frue Geheimeraadinde Harboes Fundats paa Enke-Frue Klosteret er dateret den 23 Nov. Aar 1735, og er at læse i H. de Hofmanns Samling af Fundatser og Gave-Breve, Tom. 10. pag. 5. Ustegningen paa dette Harboiske Frue-Kloster findes i *Pontoppid. Atlas Dan. Tom. II.*

§. 18.

Det Grevelige Holstein-Lethrabortiske Hotel, beliggende i Stormgaden, hvis Hoved-Facade er 55 Alen. Portalet midt paa Bygningen er et af de kosteligste i Staden af graae og lys Marmor med toskanske Villastrer. Indvendig er Dvgangen paa en ffien Marmor Hoved-Trappe; og blant mange vel meublerede Værelser er den store Sal over Porten særdeles anseelig. Tagets Kant er beprydet med Statuer, Vaser og andre Ornamenteer, saa og med det grevelige Husets Vaaben. Hagen er adskilt fra Gaarden ved en lav Muur, besat med Statuer. Det Kongelige Kiøbenhavniske Videnskabers Societet (som begyndte den 13 Nov. Aar 1742, men af Kong Christian den Siette stiftet og confirmeret den 11 Jan. Aar 1743) holdte i denne Gaard under da værende illustre Eiers, Hans Høigrevelige Excellences, Hr. Greve Johan Ludvig af Holstein, hans Præsidio sine Forsamlinger, indtil det siden fik Værelser paa det Kongelige Slot Charlottenborg. Ustegningen paa dette Grevelige Hotel findes vel i *Thuras Hafn. Tab. XXXI.* saaledes som det var i Aaret 1748, men da samme Hotel har siden den Tid faaet endnu en Etage, saa og en langt prægtigere Anseelse og Decorationer, saa finder en Utskæft af Architecturen den nu værende nyere accurate Ustegning paa samme Grevelige Hotel i *Pontoppid. Atlas Danicæ Tom. II.*

§. 19.

Kalleboe-Kanal eller Friderichsholms-Kanal er det Stykke af Kanalen, som begynder ved Enden af Gammel-Strands-Kanal lige ud for Enden af Vandkunsten og strækker sig ud til Havet eller Enden af Kalleboe-Quarteer. Paa det at den gunstige Væser kan gjøre sig et ret Begreb og Idee om Stadens forrige Situation

tion og Beskaffenhed i de ældre Tider paa denne Kant, saa maae dette vel merkes: At i fordam Tid endtes Gammel-Strands-Kanal lige nedan for Vandkunsten. Men da Kalleboe-Strand imellem Kiøbenhavn og Amager formedelst sine høie Sandgrunde ikke kunde beseiles, saa blev samme flade Strand, der tilforu ved en Muur og Skandse var adskilt fra Slottet, (See tillige §. 3.) nu kort efter Stadens Beleirings-Tid ganske opfyldt lige ud for Slotsholmen paa Stadens vestre Side; hvorpaa Kong Friderik den Tredie lod denne nye Kalleboe-Kanal grave, paa det at Vandet i Gammel-Strands-Kanal kunde have sit Udlob i Havet bag Slotsholmen. Nu er det sammenslybende Vand imellem Kiøbenhavn og Amager fra begge Sider sanket ved de tvende Broer, nemlig: Lange Broe og Knippels-Broe til en overmaade sterk Strom. (*Pontoppid. Orig. pag. 241.*)

Førend vi forlade Kalleboe- eller Friderichsholms-District, maae vi først bese de tre Broer, som gaae tvært over nysommeldte Kalleboe- eller Friderichsholms-Kanal fra Byens Side over til Slotsholmen, hvor de Kongelige Slots-Bygninger ligge. Disse tre Broer ere:

§. 20.

Prindsens-Broe, som har sit Navn efter den Gade Prindsensgade, fordi Broen ligger lige ud for samme Gade og i lige Linie med den. Denne Broe ligger tvært over Kalleboe-Kanal og er den sidste af disse tre Broer, fordi den er mod Enden af samme Kanal. Den er en sterk Broe, hvilende paa fire af Steen opmurede Piller; den har ikke været opløst, siden den nye Slotsbroe er bygt; thi de Skibe, som ligge i Kalleboe-Kanal for at losse deres indehavende Ladninger, komme ei længere op end til denne Broe. Veien fra Kalleboe over til de Kongelige Staldbygninger, Løihuset, Kunstammeret, Proviantgaarden, Rentekammeret, Børsen ic. og tilbage igien falder meget beseilig over denne Broe, som derfor vedligeholder Communicationen imellem Friderichsholms-Quarteer og Slotsholmen.

§. 21.

Slots-Broen, liggende lige ud for Wigantsgaden, er den mellemste af de tre Broer over Kalleboe-Kanal. Den kaldes Slots-Broe, fordi Hoved-Indkørselen til det Kongelige Residens-Slot Christiansborg falder over denne Broe. Den er en overmaade prægtig Broe, meget bred, opført paa tre murrede og med Sandsteen beklædte Piller, og efter Bygningskunsten halvsplagne Buer med et zirligt Steen Gelender ved begge Sider. Over denne Broe er ikke allene en frie og rummelig Kørsel for Vogne ind til Christiansborg Slot over den store Slots-Forgaard eller Ridebanen; men ved begge Sider af Broen er ogsaa anlagt en bred Gang for Fodgængere, belagt med norske Marmor-Fliser. Samme Gang er nogle Tomter høiere end Kørsels-Veien. Denne Slots Broe gaar ret op til de to af Kvaderstene opførte Pavillons, hvis Aabring er forsynet med en stor prægtig Jern-Port, bestaaende af tvende med et zirligt Gitterverk udarbejdede Fleie, hvorigennem Indkørselen til Slottet falder. I Steden for Bolwerk ved Kanalen er ved begge Ender af denne Broe opført en kostbar Muur af linter norske Marmor-Blockstene.

§. 22.

Storm-Broen er den første af de tre Broer over Kalleboe-Kanal, og har sit Navn af Stormgaden, fordi Broen ligger lige ud for samme Gade og i Linie med den. Denne Broe er bygt paa fire af Kvaderstene opmurede Piller. Tilforn har den stedse været indrettet til at vinde op indtil Aar 1762, da den ved sin Reparation blev forandret og er nu ikke mere til at lukke op, som tilforn. I Bolverket paa Byens Side er indrettet et stort Sand-Magazin eller en af Bræder indrettet Sandkiste, omtrent en Alen høiere end Gaden. Heri forvaars de diverse Slags Sand, som Pramslaugets-Contoir ved sine Sandbaade og Arbeidsfolk ugentlig lader optage og indbringe for at lade samme daglig ved en beskikket Udsælger sammesteds udsælge i store og smaae Portioner til Stadens Indvaanere, som behøve Gulfsand, Broe-Sand, eller Muursand til Kalk.

Anmerkning. I de ældre Eider lige til midt i det forrige syttende Aarhundrede gik den vilde Ege og Kalleboe-Strand imellem Amager og Sieland lige op til Vandkum-

stens Side, (S. 3.) og tvært over at regne lige op til Bremerholm. Men i Kong Christian den Fierdes Tid blev al den Strekning paa Slottets Side, hvor nu Børsen, Nye Børs, bag Børsen, Rentekammeret, Proviantgaarden, Løihuset, Staldbygningen, det forrige kongelige Bryghuus, den kongelige Veedhauge ic. staaer, indtagen ved kostbare Dæmninger fra den aabne Søe og opfyldt til at bebygges. Der næst i Kong Friderik den Tredies Tid blev al den øvrige Strekning paa Byens Side, som kaldes nu Frideriksholms-Quarteer, indtagen ved Dæmninger af Kalleboestrønd og ligeledes opfyldt til at bebygges. Og endskjønt al denne vidløftige Strekning burde henregnes til den nyere Deel af Staden, saa dog alligevel indbefattes den under den ældre Deel af Kiøbenhavn.

S. 23.

Slutteriet, eller Stadens offentlige Arresthuus for den civile eller borgerlige Stand, er en stor og stærk grundmuret Bygning, fire Stager høj, foruden Kielder-Stagen. Over Døren midt paa Bygningen staaer Kong Friderik den Fierdes Navn en Ciffre indhuggen i en Steen og øverst i Frontespicen sees i Steen udhuggen Stadens Vaaben med sine sædvanlige tilhørende Decorationer. Denne Bygning er i Kong Friderik den Fierdes Tid opført for at tiene til Stadens offentlige Arresthuus. Det er til denne Brug beqvemt indrettet; thi som dette Huus ei allene bruges til grove Misdædernes Bevaring, som har forbrudt deres Liv, men og til skikkelige og brave Borgerfolks Arrest, som for Gieldes Skyld eller for andre Forseelser kan geraade i Fortrød; saa ere og Bærelserne indrettede paa en Maade, som kommer overeens med enhver Stand og Forseelse, saa at det sidste Slags Arrestantere ere forsynede med skikkelige Bærelser, der med de Førstes ei have nogen Slags Sammenhæng. Gieldes-Arrestanterne nyde daglig Underholdning i Penge 6 ß ., som Creditorerne, der har ladet dem arrestere, betale. Men Delinqventerne nyde ifkun daglig 4 ß ., som svares af Sigt- og Sagesalds-Cassen, som i fordum Tid var under Byesfogdens Administration, men nu omstunder under Hof- og Stads-Rettens Administration. Alle Arrestanterne ere under Arrest-Forvarerens Opsyn og Ansvar. Aar 1771 iudi May blev af Magistraten foranstaltet, at i Stadens Arresthuus i et dertil anvist Bærelse skal herefter indlægges de Cadavera eller døde Mennecker, som undertiden findes liggende døde i Kanalerne og paa Gaderne, isteden for at slige Cadavera

Cadavera tilforn ere altid blevne indbaarne og lagre i Stadens Volsgaard i Kattesundet. I de ældre Tider finder man ingen synderlig Efterretning om et offentligt Arresthuus eller Slutterie. Kong Christian den Tredie befalede ved et Brev af 25 Jan. Aar 1556, at, saasom der klagedes over saa mange onde Betalere, skulle der for dennem indrettes et Arresthuus og ikke gives de Fanger mere end een dansk Hviid dagligen; Døde de deri, da skulle Ingen derfor tiltales. Udi Kiøbenhavn's Stads-Ret, eller (efter N. Hvitfelds Ord Tom. 1. pag. 383) Birke-Ret udgiven af Kong Christopher af Beieren paa Calixti-Dag eller den 14 Oct. Aar 1443 tales der i det siette Kapitel om et Stads-Arresthuus. Kielderne under Stadens Raadhuus have i fordum Tid været Stadens Fængsel, da de have været usædvanlig sterke og store. Udi Graaebroder-Kloster var fordum et Prison eller Fængsel for Munkene i den nederste Deel af den Bygning, som nogle Aar derefter blev indrettet til Tugthuus-Kirke. Hvilket Huus da tilhørte Byen og i nogle Aar var anordnet til Fængsler for Byens Arrestantere, indtil det blev forandret til en Kirke. (See *J. L. Wolffs* Encom. Dan. pag. 369.) Dette Arresthuus eller Slutterie har en net liden Huus-Kirke, hvori Gudstienesten forrettes paa Søn- og Hellig-Dage af Arresthusets egen Præst, der har sine egne frie Værelser i Huset at beboe. Hvimeffe-Prædiken holdes til sædvanlig Klokkeslet, men isteden for Aftensang bliver her holden Catechisation. Samme Præst bereder til Døden de Misdådere af Borgerstanden, som her sidde paa Livet og have saaet deres Døds-Dom.

De, som have været Præster ved Arresthuset, ere følgende:

- 1.) Morten Wemmenhøy, kaldet 6 Sept. Aar 1737.
- 2.) Hans Teilman, den 14 Nov. Aar 1738.
- 3.) Casper Kølischen, den 14 Apr. Aar 1741.
- 4.) Hans Christian Hansen, den 4 Aug. Aar 1741.
- 5.) Morten Thrane Nothenburg, den 25 Apr. Aar 1750. blev dømt fra Embedet.
- 6.) Nicolai Willig, den 2 Oct. Aar 1767.
- 7.) Marcus Monrad, den 16 Sept. 1771.
- 8.) Andreas Wibe, den 17 May Aar 1777.

§. 24.

Det Kongelige Weysenhuus, allerførst stiftet af Kong Friderik den Fierde, Aar 1727, er en meget stor og anseelig grundmured Bygning, bestaaende af fire sammenbygte Længder i en langagtig Kvadrat af tre Etager foruden høie Kioldere derunder. I Henseende til de ældre Tider er dette at merke, at det Sted og Plads, hvor nu dette Kongelige Weysenhuus staaer opbyggt paa, var fordem et greveligt Hotel, tilhørende den grevelige Frisfiske Familie. Men sidst i forrige Aarhundrede købte Kong Christian den Femte denne de Frisers Gaard og lod den paa Kongelig Beføstning indrette til et Ridderligt Academie til den adelige Ungdoms Underviisning ei allene i Sprog og Videnskaber, men ogsaa i adskillige legemlige Øvelser. Dette Ridderlige Academie blev oprettet den 26 Jul. Aar 1691, og heitideligen udi Hans Kongelige Majestets, samt tvende Prindsers høie Nærværelse indviet ved en jrlig Oration, holden paa Kong Christian den Femtes Fødsels-Dag den 15 Apr. Aar 1692 af da værende Siellandske Biskop Doct. Hans Bagger. (See Zwergs Siellandske Cleresie pag. 314.) Om dette Ridderlige Academie og dets Statutis kan læses i *Pontoppidans Annales* Tom. IV. pag. 677. Da Forelæsninger og Exercitia toge sin Begyndelse, blev Academiet ved en offentlig Oration den 2 Jun. Aar 1695 inaugureret af Dr. Jens Birkerød, Professor Theologiæ ved dette Academie. Dets Stiftelse eller Fundas er dateret den 14 Sept. Aar 1695 og blev publiceret i dansk, latinsk og tydsk Sprog, trykt in Folio, Kbhv. Aar 1695. Af Fundasen sees, at en Prinds, som holdte tre Dienere maatte give til Introduction 150 Rdlr. og aarligen 650 Rdlr. En Greve, Baron og Adelsmand, som holdte to Dienere, maatte give til Introduction 50 Rdlr. og aarligen 450 Rdlr., men holdt han kun een Tjener, da gav han 350 Rdlr. Iblant de anseelige Personer, som studerede ved dette Ridderlige Academie, vare følgende: Landgreven Carl af Hessen-Cassel, som Herman Frid. Meier, Alumnus ved samme Academie beneventerede med en offentlig fransk Oration den 27 Sept. Aar 1698. (See *Nova Litter. Maris Balthici & Septibr. Ao. 1698. pag. 185.*) Grev Friderich Christian Dannefeld, Greve af Laurvig og Hirtsham, Grev Ferdinand

Anton

Anton af Dannefkiold og Lærøvigen, Grev Erpach, Grev Lovenstein, Grev Wedel, Grev Ranzow, Grev Christ. Gustav af Jarlsberg, Baron Christian Friderich Lillienkrone, Baron Christian Ranzow, Baron Theodor Giuren, den russiske Envoje ved det Danske Hof, hans Søn Nicolaus Ismailow ic. Aar 1704 den 10 Jun. holdt Jergen Jacob von Dylow paa dette Academies Auditorium en offentlig Tale de Ludis Veterum cum Exercitiis Academiæ Equestris comparatis.

Dette Ridderlige Academie havde følgende Over-Hofmestere, nemlig: 1) Hr. Wiglas von Schindel. 2) Hr. Marcus Gise, Ridder, Geheimeraad, Herre til Brabesborg. 3) Hr. Christian de Lente, Ridder, Herre til Carls-hausen. 4) Greve Carl af Ahlefeldt, Langeland og Kiringen. 5) Hr. Henrik Ernst von Calnein, var den sidste Over-Hofmester, og blev siden Statsraad og Stiftamtmand i Ribe. De, som vare Professorer ved dette Ridderlige Academie, vare følgende: I. Professorer Theologiæ vare: Doct. Jens Jakob Birkerod, fra Academiets Stiftelse Aar 1692, han var tillige Prof. Theolog. ved Universitetet og tilsidst Biskop i Aalborg. Doct. Christian Rudolph Møller, var tillige tydsk Hof-Prædikant og blev siden Biskop i Syen. Doct. Frank Julius Lütken, var tillige tydsk Hof-Prædikant. II. Professorer Juris vare disse to: Doct. Henrik Weghorst, som ogsaa tillige var Profess. Juris ved Universitetet. Doct. Otto Sperling, som tillige var Professor Eloquentiæ & Hist. Udi Mathesi vare disse to Professorer, nemlig Mag. Sebastian Laurenberg, tilførn Professor Mathel. ved Sorø Academie og ved Universitetet i Kiøbenhavn. Hr. Georg Dyendorf var her Professor i 18 Aar, indtil Academiet blev ophævet. Udi Eloquentia og Historiis vare følgende Professorer: Hr. Stephen Kenfel, som siden blev Sold-Kammereet ved Dresunds Soldkammer i Helsingøer og Statsraad. Doct. Otto Sperling, hvorom nys er meldt, at han var tillige Profess. Juris. Hr. Ole Willumsen Worm, som siden blev Profess. Medicinæ ved Kiøbenhavns Universitet. Tillige var Mag. Johannes Hieronymus a Petkum, Professor Moralium, som siden blev creeret til Licentiat Theolog. Aar 1697.

Men dette Ridderlige Academie, efterat det havde vedvaret i 18 Aar, blev ophævet Aar 1710, da Kong Friderik den Fierde forandrede det Aar 1712 til en Krigs-Skole for Land-Cadetter. Dertil blev det brugt i 8 Aar. Men da disse Land-Cadetter bleve forflyttede Aar 1720 til det forrige Opera-Huus, beliggende i Dronningens Bredgade, saa bleve Bygningerne, som vare saa forfaldne, at de ei kunde hjælpes med Reparation, ganske i Grunden nedbrudte; og derimod bleve Aar 1727 af Kong Friderik den Fierde opførte nye Bygninger, hvilke bleve bestemte til et Kongeligt Weysenhuus, som fik Kongelig Fundats, dateret den 21 Jul. Aar 1727, samt kongelig anordnet Spise-Tart for Børnene i Weysenhuset af samme Dato. Til dette Weysenhuus gav Kong Friderik den Fierde strax i Begyndelsen 60000 Rdlr. rede Penge, samt Forsikring paa 2000 Rdlr. aarligen. Dette Kongelige Anlæg og Stiftelse blev siden understøttet med rige Gaver fra adskillige formuende Personer. Weysenhusets-Kirke blev indviet af da værende Hof-Prædikant, Mag. Peder Hersted, paa Stifterens høie Fødsels-Dag den 11 Oct., hvorfor ogsaa samme Dag til en taknemmelig Erindring om saa høipræiselig en Stiftelse, hvert Aar indkommes høitideligen med Gudstieneste og Prædikens Holdelse i Kirken. Men neppe vare dette Weysenhusets Bygninger fuldførte, seerend de ved den store Ildbrand i October Maaned Aar 1728 bleve lagte i Aske, undtagen nogle saa Baghuse. Men efter Ildbranden lod Kong Christian den Siette i Aaret 1731 opbygge af Grunden det nu værende Weysenhuus, hvis Bygning gjør meget til Nye-Torvs Anseelse og blev Weysenhuset ganske færdigt og Kirken høitideligen indviet den 17 Febr. Aar 1734. Weysenhusets Hoved-Facade af 108 Alens Længde, og tre Etagers Høide, indtager den ene Side af Nye-Torv; Bygningen er 24 Alen høi til Gesimsene, men 34 Alen høi til Tag Ryggen. Aftegnningen derpaa findes i *Thuras Hafn. Tab. Cl. og Pontoppid. Atlas Dan. Tom. II.* Udi denne Stiftelse opdrages 150 Fader- og Moderløse-Børn af begge Kion. Alle disse Børn klædes med grøn Uniform. De nyde dagligen to Maaltider, Middags- og Aftens-Maaltid efter foreskrevne Spise-Tart. De undervises i deres Christendom, saavel som og i Regning og Skrivning af Husets Præceptorer

og Adjunker. Skolerne ere fire, nemlig to Dreng- og to Pige-Skoler. Hver Dreng-Skole har sin Præceptor og Adjunctus. Hver Pige-Skole har sin Præceptor og Lære-Moder. Pigerne undervises ogsaa i at kniple og at strikke Strømper, til hvilke sidste Underviisninger et par Skoler især ere anlagte. Børnene modtages ikke under 8 Aar, og gaae ud igien, naar de ere komne til den Alder, at de har været til Confirmation, saa at Drengene kan settes til et Haandverk og Pigerne tiene for deres Brød. Desuden er endnu oven over Kirken en Dreng- og Pige-Skole, kaldet de Fattiges-Skoler, hvor andre fattige Børn af Byen nyde ikkun frie Information og de Klæder, som Weysenhusets Børn aflegge, naar de hvert andet Aar klædes paa ny. Udi dette Kongelige Weysenhuus holdes to Collegier, nemlig: Missions-Collegium de Cursu Evangelii promovendo og General-Kirke-Inspectionis Collegium. De to Secretairer i Kirke-Inspectionis-Collegio have deres frie Bærelser her inde at beboe. Weysenhuset har sin Inspector, sin egen beskikkede Præst, sin Deconomus eller Epifemester, som bespiser saavel Børnene, som Læremesterne og Læremødrene, saa og andre under dem herende Folk tvende gange om Dagen. Ligeledes har Weysenhuset sin egen Bogtrykker, en Portner og andre Betientere, hvilke alle, hver for sig, efter deres Embede og Stand have deres fri behørig og tilstrækkelige Bærelser at boe i. Desuden har Weysenhuset sit eget rummelige Apothek, tilligemed behørigt Laboratorium, saa og tilstrækkelige Bærelser for en Apotheker; deraf tages aarlig visse Forpagtnings-Penge af en Apotheker, som finder her baade rummelige og tilstrækkelige Bærelser, saavel til bekvemmelig Deboelse, som til Provisions-Kamre og Laboratorii Indretning. Ligeledes har Weysenhuset sin egen Boglade, hvori daglig udsælges ved Husets egen beskikkede Boghandler, baade dets egne Oplags-Bøger af danske Bibler i diverse Formater, den nye til almindelig Brug i Kirkerne anordnede Psalmebog, som udkom Aar 1778, den i danske Skoler til Ungdommens Underviisning at læse autoriserede Forklaring, saa og det Særdorpske Udtoget af samme, hvilke Bøger især ingen uden Weysenhuset allene efter en kongelig Befaling er berettiget at trykke og oplegge; saa og andre Bøger af Husets eget Forlag, tilligemed udenlandske Skrifter.

Udi Kielderen under Bogladen har Weysenhuset et stort Bogtrykkerie med sex Presser, som er forsynet med et stort Forraad af Typi eller Skrifter. Det bestyres af Husets egen Bogtrykker, som er fritagen fra al borgerlig Lyngde. Dette Bogtrykkerie er altid i fuld Gang, thi her trykkes ikke allene Husets egne private legerte Bøger, men ogsaa andres ny udgivne Skrifter for Betaling. Endnu er at merke, at Weysenhuset har et temmeligt stort Bibliothek, bestaaende meest af danske Bøger, kistet ved Professor Theologiae Hans Steenbuchs Gæmildehed, da han dertil har skienket 600 Rdlr. for hvis Rente skulle aarlig kjøbes ny Bøger. Ligeledes har Weysenhuset ogsaa en Naturalie-Samling.

Midt i den store Bygning ud til Nye-Torv imellem Apotheket paa den søndre Side og Bogladen paa den nordre Side er Weysenhusets Kirke bygt, ziret med et maadeligt Spir, behængt med Klokker og prydet med en forgyldt Krone imellem to forgyldte Rugler og allerøverst en forgyldt Hane til en Floi. Spiret er 37 Alen høit og har et Seierverk. Da Klokkerne ved Ringning med dem, satte Underbygningen i nogen Bevægelse, blev Kirke-Muren midt paa bestrykt med et zirligt Forspring ud mod Nye-Torv, hvor ogsaa Hoved-Indgangen til Kirken er. Kirkens Længde udvendig er 42 Alen. Uden paa Kirken over Kirke-Døren læses i Steen udhuggen dette Bibelske Sprog: Jac. 1, 27. En reen og ubesmattet Gudsdyrkelse for Gud og Faderen er denne, at besøge Faderløse og Enker i deres Trængsel og at holde sig selv ubesmattet fra Verden. Øverst i Frontespicen sees i Steen udhuggen det Kongelige Danske Vaaben med Krone over, holden af to Bildmænd. Weysenhusets Kirke blev efter Ildbranden indviet den 17 Febr. Aar 1734 i Kong Christian den Siettes og Dronning Sophias Magdalene Nærværelse. Indvendig er Kirken lidet aflang. Øverst i Kirken er Alteret, ligeover Alteret er Prædikestolen, og Orgelverket er igien lige oven over Prædikestolen anlagt. Over de tvende nederste Rader Stole ere paa hver Side tvende aabne Gallerier, som bæres af to Rader Pillarer, og ere afdeelte til Kirkestole for adskillige af Stadens Indvaanere, som søge Gudsstienesten her, foruden en særdeles Stool til Directeurernes Tieneste. Denne vigtige Stiftelses-Dag bliver aarligen med Gudsstieneste og Prædiken den 11 Oct. ihukommet.

Efter

Efter 37 Mars onskeligste Flør blev denne herlige og gudelige Stiftelse imod al menneffelig Tanke og Formodning ophævet med Mars 1771 Udgang. Gudstienesten og Prædiken ophørte, Kirken blev tilluft, Weysenhuus-Børnene bleve udsatte i Kost for to Mark ugentlig til deres Underholdning hos Borgere og Bønder af den kongelige Direction over den almindelige Pleie-Anstalt efter Placat af 5 Dec. Mar 1771. En ny Forfatning i de Fattiges Pleie og dermed forbunden Kongelig Real-Skoles Oprettelse i det forrige Weysenhuus, som efter Hans Kongelige Majestæts Befaling ved den Kongelige Direction for den almindelige Pleie-Anstalt skulle istandsættes, blev solgt paa Weysenhusets-Dog-lade for 6 R . Udi den Kongelige Forordning af 16 Nov. 1771 om Pleie-Anstalts Indretning til Underholdning for Stadens Fattige mælder S. 8. at det er Kongens landsfaderlige Billie, at der skal anlægges en Real-Skole, hvorved Dienstedet skal være at skaffe de Unge saadanne Kundffæber, at de, uden at være egentlige Lærde, kunde blive bequemme til de mange i det borgerlige Liv foresaldende Haandteringer. Imidlertid blev en Real-Skole i forrige Weysenhuus indrettet, hvortil blev beskikket en Rector og en Con-Rector, dernæst en Inspector over Fattig- og Arbeids-Skolerne og blev Hr. Bendix Krell, hidtil Capellan pro Persona ved store Wartov-Hospitals-Kirke, dertil antagen og til den Ende holdt sin Afskæeds-Prædiken i Wartov-Kirke Dom. II. Advent. Mar 1771, for at være herefter Skole Inspector ved den almindelige Pleie-Anstalt. Planen til denne Real-Skoles Oprettelse blev publiceret at skulle have taget sin Begyndelse i Maret 1772. Men dette Anlæg til en Real-Skoles Oprettelse i det forrige Weysenhuus kom dog ei til Fuldkommenhed, men ophørte ganske. Thi efter nogle Maaneders Forløb blev det Kongelige Weysenhuus den 12 Nov. Mar 1772 oprettet igien paa sin sædvanlige forrige Fod, og fik sine Directeurer og Curatorer som tilforn, og den 19 Nov. 1772 blev Skole-Inspector ved den almindelige Pleie-Anstalt, Hr. Krell, beskikket af Directeurerne til at være tillige Præst ved Weysenhuset. Dog gik der en rum Tid forbi, inden alle Ting kom igien i sin forrige Orden. Kirken, som nu havde staaet tilluft i 21 Maaneder fik Præst og Gudstieneste igien. Og efterat Kirken imidlertid ved en fuldkom-

men indvendig Reparation havde faaet en langt smukkere Anseelse end forhen, især ved den nu overalt jirlig forgyldte Prædikestoel, som falder got i Dinene, blev Kirken paa ny heitideligen aabnet ved Gudsstieneste og Prædiken, holden Mandagen den 11 Oct. Aar 1773, som var Weysehufsets første Indstiftelses-Dag, da Weysehufsets nye Præst, Skole-Inspector Hr. Bendix Kroll, efter en kort Intrædelses Tale over de Ord: Esaie 6 Kap 8 Vers. See! her er Jeg, send Mig; holdt Tale til Kirkens og Stiftelsens Aabning over Texten Esaie 49 Kap. 23 Vers. Kongerne skulle være dine Foster-Fædre, men Erord. af Psalm. 28, 10. Fader og Moder forlode mig, men Herren skal ankomme mig til sig. Ved denne heitidelige Aar blev af Cancellieraad Bekmann, een af Weysehufsets Curatorer, foræret til Kirken to smukke Tavler, den første af dem for Weysehufset, og den anden Tavle for Præsten. Hvilke to Tavler paa samme heitidelige Dag bleve første gang blant Tilhørerne ombaarne. Af Directionen for Weysehufset blev Aar 1774 udgivet et Reglement for Børnenes moralske og physiske Opdragelse i denne Stiftelse, hvorefter Inspecteuren haver allene Over-Opsigt over Børnenes physiske Opdragelse, men Præsten allene over deres moralske Opdragelse. Hvert Aar af Børnene inddeler Præsten tilligemed Informatorer i tvende Hoved-Klasser, hver Klasse i to a tre Parter og hver Klasse under sin egen Informator. I enhver Klasse føres en Skole Protocol, hvori betegnes ethvert Barns Opsørsel, Flittighed og Fremgang. Hvert Halv-Aar nemlig Paaſke og Mikkelsdag skeer offentlig Examen i Christendommen udi Kirken om Formiddagen, og om Estermiddagen i Epistien over Skrivning, Regning og andre Videnskaber. De Børn, som ved Examen have udmerket sig ved Flittighed, concurre til de Premier, som uddeles den 11 Oct. som er Weysehufsets Stiftelsesdag. Uden for Stiftelsen antages ogsaa Forældres Børn for Betaling at nyde lige Underviisning med Weysehufsbørnene af Weysehufsets Præceptorer. For saadanne fremmede Børns Underviisning ligemed Stiftelsens egne Børn i nederste Klasse betales 7 Mark kvartaliter og i øverste Klasse 9 Mark kvartaliter. Al Slags Straf, hvormed Ungdommen kan affrekkes fra det Onde, henføres beqvemmelig efter Forseelsernes Beskaffenhed til tre Klasser, nemlig:

nemlig: 1) Beskæmmende. 2) Berovende, og 3) Følelige; hvilke hver for sig maae bruges med den allerførste Forstand og Vaersomhed.

De, som have været Præster ved Weysenhuset siden dets første Stiftelse, ere:

- 1.) Hr. Enewald Ewald, fød Aar 1696 i Lønder-Amt, blev Aar 1727 Præceptor ved Weysenhuset, da det af Kong Frederik den Fjerde blev stiftet. Aaret 1728 blev han den første Præst ved Weysenhuset. Aar 1747 blev han Professor Theologie Extraordinarius. Døde Aar 1754.
- 2.) Hr. Hans Lindegaard, fød Aar 1702., var først Præceptor ved Weysenhuset, derefter Sognepræst til Blinstrup i Aarhuus Stift, siden Sognepræst i Ebbekøst, derfra kaldet til Provst og Sognepræst til vor Frue Kirke i Aarhuus; endelig Præst ved det kongelige Weysenhuus i Kiøbenhavn. Døde den 28 Jun. Aar 1770.
- 3.) Hr. Berendt Sverdrup, var først personel Capellan i Norge, blev Aar 1770 den 2 Nov. kaldet til Præst ved Weysenhuset. Da denne Stiftelse blev nedlagt ved Aarets 1771 Udgang, blev han Aar 1772 kaldet til Slotspræst ved Aggershuus Slot og Sognepræst for Aggers-Menigheder i Christiania Stift.
- 4.) Hr. Bendix Krøll, først personel Capellan ved Helliggeistes Hospital eller store Bartovs Kirke, derefter Skole-Inspecteur ved Fattig- og Arbeids-Skolerne Aar 1771. Men Aar 1772 den 19 Nov. kaldet til Præst ved Weysenhuset, da det blev oprettet igien. Aar 1779 tillige Slotspræst ved Christiansborgs Slots-Kirke.

§. 25.

Raadhuset er en ny og moderne Bygning, ganske af ny opført efter Stadens store Ildbrand paa selvsamme Grund, hvor det forrige afbrændte Raadhuus stod. Det ligger ganske frit uden at stede op til andre Bygninger, saa at det allene gjør Skildsmisse imellem Gammel-Torv og Nye-Torv. I Henseende til de ældre Tider maae merkes, at Stadens allerførste og ældste Raadhuus laae i det femtende Aarhundrede paa Hjørnet af Nørregade og Klædeboerne, hvorom meldes mere siden i det tredie Kapitel om Klædeboe-Quarteer Tit. A. Men da samme Raadhuus blev ved Stadens Tilvæxt omfæddet for li det, saa blev det ved Mageffiste overladt til Kanikkerne ved Vor Frue Kirke. Dernæst blev anlagt og bygt et nyere og større Raadhuus paa Hjørnet af Nør-

regade og Studii-stræde paa det Sted, hvor nu omstunder Bispe-Residenten er. (See tillige forhen pag. 12.) Udi gamle Breve kaldes Raadhuset Prætorium eller Consistorium nostrum Hafnis eller Domus Consulatatus og Byetinged kaldtes Placitum nostrum Civile. Dette andet eller mellemste opbygte Raadhuus, eller rettere en Deel af dette Raadhuus laante Kong Christian den Første af Stadens Magistrat paa ti Aar til at holde det af Høibemeldte Konge nye anlagte Universitets Collegia udi indtil videre. Men da mere end 20 Aar vare forløbne, tog Borgemeester og Raad det gamle Raadhuus tilbage med Bøld og Magt Aar 1491, men de maatte ugierne levere det igien tilbage til Professorernes Brug. Siden gjorde Kong Hans denne Raadhuus-Bygning til en ordentlig Studii-Gaard eller Universitet.

Det tredie Raadhuus, som Staden har haft, blev bygt Aar 1605 i Kong Christian den Fierdes Tid meget anseeligt af Steen ganske ny paa den søndre Side af Gammel-Torv (See L. Holbergs Danmarks Histor. Tom. 2. pag. 902.) Da Raadhuus-Spiret ikke stod paa Taget, men paa et Taarn, som stod ud fra Muren, var opmuret fra Grunden, jiret paa alle fire Sider med en skøn Seierskive. Hvorhos er at agte, at paa al den Plads, som nu er det Nye-Torv, vare i fordum Tid bygte mange Baaninger og Huse bag fra Raadhuset langs ned ad Gaden paa de tvende Sider inden for Rødestenen, som nu Torvet er. I disse Huse boede Rættens Betientere, Borgemeesternes, Byfogdens Tienere og Bøttskriveren med andre flere Slags Folk. Men da samme Huse bleve ved Jdsvaade, som opkom i en Pottemagers Huus, afbrændte, saa blev den hele afbrændte Plads forordnet til et Nye-Torv, saa at Raadhuset kunde have baade bag og for til lige stor Anseelse. (See Wolffs Encom. Dan. pag. 367.) Paa dette Raadhuus lod Kong Christian den Fierde prægtig tractere Rigets Stænder af Sieland, da de havde paa Nye-Torv holdet hans Sen, Prinds Christian i hans Alders syvende Aar til at være Danmarks og Norges Konge efter hans Kongelige Majestets Død. (See Wolff l. cit.) Over Indgangen til dette Raadhuus stod denne vigtige og betydelige Opsskrift:

Hæc Domus Odit,	Amat,	Punit,	Conservat,	Honorat,
Nequitiam,	Pacem,	Scelera,	Jura,	Probos.

Indvendig stode adskillige latinske, danske og tydske Inscriptioner, af hvilke man vil anføre de betydeligste. Sufficit Actori Querulo Altera Si Patet Auris, Servetur Pavido Judiciis Una Reo. *Johannes VIII* Cap. Tum Justus Judex Fueris & Criminis Ultor, Cum Sceleris Non Sis Consciens Ipse Tibi. *Esaiæ X* Cap. Væ Judicibus iniquam Ferentibus Sententiam & Scribis injusta scribentibus, ut opprimant Judicio Pauperes. *Aristotel.* Amor, Odium & proprium Commodum Sæpe Faciunt Judicem non cognoscere Verum. Lad Ingen Bild fra Ratten gaae, Lad Skienk Dig ei besvige; Som Sagen er, Dom hver Mand saa, Den Fattig' med den Rige. Til en Erindring om Stadens Beleiring stod følgende Inscription: Anno 1659 den 11 Febr. var der Storm hier vor Kopenhagen, da var Ich Andreas Fricchen von Breslou, Muurmeister hier in Kopenhagen, Eltermann für die Brand-Meister und Brand-Gesellen allzusammen diese Brandzangen brauchten wir vor die Feur-Kuglen. Anno 1662. Dette Raadhuus blev i Stadens store Ildbrand i Oct. Mar 1728 næsten ødelagt, saa at ikke meget deraf blev sfaanet af Ilden; dog beholdt man samme Grund og opførte nu efter Ildbranden den nu varende moderne grundmurede Bygning, bestaaende af to Etager.

Raadhusets Bygning er 50 Alen bred og 18 Alen høi til Gesimsen, men 36 Alen høi til Tagryggen. Paa Raadhusets Hoved-Facade, som vender ud til Gammel-Torv er Hoved-Indgangen. Dernæst er Raadhuset prydet med et jirligt Spir, hvilende midt paa Overdelen af et italiensk Tag, ziret med et skient Seierverk paa begge Sider ud til hvert Torv. Taarnet er 39 Alen høit over Taget og i Floiet staar Kong Christian den Siettes Navn en Ciffre med Krone over. For ved ovenmeldte Hoved-Indgang til Raadhuset er et jirligt Steen-Portal med tvende fristaende Romerske Piller, hvilke bære en Balcon eller Altan, der er uden for det midterste Vindue i den anden Etage. Deroven over er en høi rundagtig Frontispice, hvori sees i Steen udhuggen Kong Christian den Siettes Buktum eller Brystsbillede og neden under samme sees det Kongelige Danske Vaaben

Baaben med sine Baabenholdere eller Bildmænd, og derhos to siddende Billeder, eet paa hver Side af Baabenet, hvilke forestille Forsigtighed og Nødsædighed. Allereverst oven over Gesimsen af Frontispicen sees ligeledes i Steen udhuggen Kong Christian den Siettes Navn en Ciffre med den Kongelige Krone over, baaren af to basunerende Engle. Paa denne Hoved-Side ud til Sammel-Toro er op til Raadstue-Bygningen en forheiet Dypgang med en anseelig bred og frie Steen-Trappe af faa Trin, som nu er aaben paa alle Sider og oven til er en bred rummelig Plads, hvor Tal-Lotteriet i General-Lotto-Administrationens Overbørelse offentlig trekkes paa de bestemte Dage hver Maaned i Maret Denne Trappes forheiede Dypgang er en Levning af det forrige afbrøundte Raadstues Taarns Grundvold. Tilforn var denne Trappe-Plads omgivet med et meget kunstig udarbejdet Jern-Gitterværk, eller Gelender, hvilket blev borttaget Aar 1766 og Trappe-Pladsen blev gjort aaben, som den havde været tilforn. Da der ogsaa midt over Indgangs-Portalet blev opsat Stads-Baabenet, holden af tvende Løver, udhuggen i Steen. Begge Aftegninger paa Dypgangens Forandring sees i *Thuras Hafn. Hod. Tab. XXXIII. og Tab. XXXIV.* saa og i *Pontop. Atlas Tom. II.* Paa denne Forhøining uden for Stadens Raadhuus trekkes det Danske Tal-Lotterie med følgende Anstalter paa de bestemte Dage maanedlig. Paa ovenmeldte Forhøining sidde omkring et Bord de Kongelige Commissarier, iblaant hvilke Over-Præsidenten præsiderer, de Herrer Deputerede og een Secretair, som fører Protocolen. Paa en anden Forhøining staaer den ved Trekningen værende Inspecteur, og ved Maskinen, paa en endnu større Forhøining oven paa Bordet, staaer en af Friestolernes Drengedøtre prægtig klædt i guldgalonerede Silkeklæder, hvis Dine blive tilbundne, naar han skal tage de fem Gevinster ud af Maskinen. Paa Bordet, som er overtrukket med grønt Klæde, staaer denne Lotterie-Maskine, som er gjort af Kobber, meget smuk malet og stærk forgyldt. Oven paa den staaer Fortuna. Midt paa Bordet staaer en grøn malet og forgyldt Kasse, hvori ligger de 90 Nummere med deres hosliggende 90 Capseler. Eaasnaar een af de Herrer Commissarier kommer tilfjorende, begyndes en Instrumental-Musique fra Raadstuen

stuenes Altan, bestaaende af Pouker og Trompetter for at sorneie Tilskuerne. Naar Commissarierne ere samlede og have sat sig, aabner den første Commissair den tilforn ommeldte for ham paa Bordet staaende Kasse, hvoraf han udtager alle disse 90 Nummere, som alle ere af Pergament i sin Orden fra 1 til 90, og leverer samme stykkevis til Inspecteuren, hvorpaa Inspecteuren opraaber dem tydelig hver for sig, og foreviser Tilskuerne samme; derpaa indslutter han dem i den til hvert af Nummerne indrettede Capsel, som ham til den Ende leveres af den anden kongelige Commissair, hvorpaa han igien overleverer den til en anden, af hvilken sidste Herre den af Triskolen ommeldte Dreng igien modtager den for at legge den ned i Maskinen. Ved hvert femtende Nummer, som er indslagt, tillukkes Maskinen og omdreies nogle gange, hvorved tillige Musikken høres efter et dertil med en Klokke af den første Commissair givet Signal. Naar da alle Nummerne paa denne Maade ere vel melerede, bliver Drengens Dine tilbundne og med en Hantske paa den høire Haand udtager han de fem Capseler stykkevis af Maskinen med de deri værende fem Nummere, som han derefter legger paa en Selv-Tallerken. Dette frembæres af Over-Præsidenten, som leverer samme til den første Commissair, der aabner det, og efterat have forevist Tilskuerne det, leverer bemeldte Nummer til Inspecteuren, som ligeledes foreviser og tydelig opraaber det, hvorpaa det protokolleres af Secretairen. Inspecteuren legger det derefter igien i sin Capsel og kaster det ud blant Mængden af Tilskuerne paa Torvet, og en Table, hvorpaa Nummeret med forgyldte Chiffre findes, hænges ud paa Forheiningen for at sees af alle Tilskuerne. Ved hvert af disse Nummeres Trefning igientages tillige den ommeldte Musik. Paa den Maade forholdes med ethvert af disse Nummeres Trefning, indtil de alle fem ere udrukne, da denne Solennitet endes med den ferommeldte Musik.

Fra denne Frie-Trappe træder man igiennem Portalet ind i en stor publique Sal, der egentlig tiener til en offentlig Samlings-Plads for alle dem, som have noget at anbringe for Raadet og forblive her, indtil de af Magistraten ved en Raadstue-Tiener indkaldes. Veggene i denne publique Sal ere behængte med de Danske Kongers af den Oldenborgske Stamme deres Skilderier. Ligeledes

finder man ogsaa her ophængte adskillige Kæmpe-Gevær, store Slag: Sverd, som er en antiquarisk Kæst, der er reddet fra Stadens store Ildbrand. I nogle Stæbe i Beggen med Døre for af Staaltraad-Gitterverk sees staaende Maal og Vægt. Fra denne Forsamlings-Stue i første Etage træder man nogle faa Trappe-Trin op til et langt Gallerie, fra hvilket alle udkomne Kongelige Forordninger, Rescripter, og andet, som skal kundgiøres Borgereskabet, bliver af Magistraten oplæst og forkyndet for den her i Salen tilstedeværende Almue. Fra dette Gallerie kommer man ind i Raadets sædvanlige Forsamlings-Stue, som er et stort og anseeligt Værelse, hvor Over-Præsidenten, Borgemestere og Raad forsamle sig visse Dage om Ugen for at raadslaae om Stadens Læve og Beste, saa og for at afgjøre de Ting, som angaae Staden og dens Borgereskab. Et Stykke af denne Raadstue eller Magistratens Forsamlings-Stue er ved Indgangen affondret fra den øvrige Deel ved en Ballustrade eller Trælverk; Uden for samme bliver den eller de, som indkaldes for Raadet staaende, paa det at ingen skal trænge sig ind paa Magistraten, som sidder inden for Balustraden, forsamlet ved et med grønt Klæde overtrukket langt Bord. I samme Sal forsamle sig ogsaa nogle gange om Aaret Brand- og Vand-Commissionens Directeurer, for at anordne og afgjøre et og andet i deres Indretninger.

Næst ved denne Sal er Stadens Arkiv eller Raadstue-Arkivet, hvort glemmes, foruden de sædvanlige Protokoller og Documenter, en Deel meget gamle og rare Manuscripter, baade Staden og Raadhuset angaaende; ligeledes endeel accurate og tilforladelige Tegninger af Staden, bestaaende baade i generelle Kort over hele Staden, saa og i spicielle Kort over hvert Quarteer saavel som og Kort over det ferske Vands Indledninger i hvert Quarteer og Vandrendernes Beliggenhed i Jorden, saa og Kort over andre mærkværdige Indretninger. Udi dette Arkiv glemmes et rart Manuscript paa Pergament, som indeholder Kiøbenhavn's Statuter, Privilegier og Friheder, hvilke Rigets Hofmester, Christopher Walskendorff, har Aar 1582 ladet samle og meget zielligen udskrive, derefter ladet dette rare Manuscript indbinde i en Bog, bestagen med Sælv og henlegge i Forvaring paa Kiøbenhavn's Raadstue.

Man finder her
Kiøbens

Kiøbenhavns første Stads-Ret og skrevne Lov i sin latinske Original, udgiven idus Martii tertio Anno Domini MCCLIV af Jakob Erlandsen, Biskop i Roskilde og siden Erkebisk til Lund i Slaane. Ligeledes finder man her i Stadens Arkiv Biskop Stigoti latinske Brev, dateret in crastino beati Matthiae Apostoli, Anno Domini MCCLXXX om Tilladelse for Kiøbenhavns Indvaanere at bryde Steen og Kalk paa Saltholm. Saa og Biskop Ingvar Hiorts latinske Brev, angaaende Politien, dateret in Die Inventionis sanctæ Crucis Anno Domini 1281. Samme Biskops Brev, dateret Roskilde Anno Domini 1289. Feria sexta proxima ante Festum Nativitatis Virginis gloriosæ om Hielp til Byens Befæstning. I dette Stadens Arkiv giemmes ogsaa et rart Manuscript af P. J. Resenii Haand i et Pergaments Bind. Ligeledes findes i Raadhuis-Arkivet en jellig skreven Bog in Folio under følgende Titel: Dett Danske Compagnies Broder-Bog her udi Kiøbenhaffn, hvorudi findes andtegnit alle Compagnie Laugs-Brodre deris Naffn, som sig udi den Hellig-Trefoldigheds-Laug haver indladet, siden Mand schreff efter Christi Durd 1542. hvilchen Bog er renueret og fornyett paa Menige Laugs-Brodres Beføstning den 29 February, da man schreff Aar 1623. Man laser i denne Bog et Register paa alle Laugs-Bredrenes Navne, deriblant Kongers, Hysters, Adeliges, Biskoppers, Præsters, Rectorers og Borgeres egenhændig optegnede Navne, saasom Aar 1542 Kong Christian den Tredie med 15 Adelsmand. Aar 1556 Kong Friderik den Anden med 23 Adelsmand. Aar 1595 i Pintse-Drik Kong Christian den Fierde og med ham 6 Adelsmand. Hertug Ulrich, Biskop til Schverin. Aar 1622 den Kongelige Prinds Christianus *Electus*, (saa kaldet, fordi han af Stænderne var udvalgt Aar 1608 og hyltet til Successor Aar 1610.) Ligeledes Aar 1650 Kong Friderik den Tredie med 20 Adelsmand. End videre Aar 1573 Doct. Poul Madsen, Superintendent. Doct. Hans Franken, Doct. Knubbert, Doct. Andreas Lemvig, Mag. Rasmus Katholm, Mag. Hans Guldsmed, Mag. Niels Hviid, Mag. Andreas, Slotspræst. Aar 1581 i Jule-Drik, Mag. Iver Stub, Mag. Hans Diriffen, Mag. Niels Krag. Aar 1631

Hellig tre Kongers Aften, Doct. Claus Blom, Mag. Hans Reisen. Aar 1639 Poulsen, Mag. Thomas Bang, Mag. Erik Olsen. Aar 1643 Doctor Niels Doct. Christian Stougaard &c. Om dette Danske Compagnie finder den gunstige Kæser Oplysning og Esterretning herester ved det 5 Kap. om Snarens-Quarteer.

Udi anden Etage af Raadhusets Hoved-Facade ud til Gammel-Torv er de To og Tredive Mænds Sal, som er det største og anseeligste Værelse i Raadhuset, hvor disse Deputerede Borgere med deres Formand forsamles og holde deres Conference med Magistraten. Paa denne Sal blev Kiøbenhavns Hof- og Stads-Ret holdet første gang den 15 Jul. Aar 1771 og vedvarede dens Sessioner her indtil videre Arrangement blev søiet, da Hans Kongelige Majestet siden købte Gaarden No. 35 paa Østergade, hvor samme Hof- og Stads-Ret nu holdes. Den gunstige Kæser finder udførligere Esterretning om Hof- og Stads-Retten i det syvende Kapitel om Kiøbmager-Quarteer.

Lige ud for Raadhusets Trappe forsamles hver Aften Stadens Natvægteres-Compagnie til et vist Klokkeslet efter Aarets forskiellige Tider alle i deres sædvanlige Uniform, bevæbnet i Haanden med deres Morgenstjerne, som er en lang Stang, paa hvis yderste Ende er en rund Kugle, besat med Jernpigge, hvilke under deres foresatte Vægter-Capitains og Vægter-Lieutenants Opsyn udsendes herfra hver af dem til sin anordnede Post og Gade at beoagte om Natten, og derefter om Morgenens at give Rapport til deres Foresatte om hvad der paa deres Post om Natten kan være forefaldet og passeret. Aftegning af Stadens Raadhuus paa den Side, som vender ud til Gammel-Torv, findes i *Thuras Hafn. hod. Tab. XXXIII og XXXIV* saa og *Pontoppid. Atlas Dan. Tom. 2.*

Den anden Side af Raadhusets Bygning, som vender ud mod Nye-Torv, hviler paa tvende Arcader i Kielder-Etagen, som der er meget høiere end paa den anden Side ud til Gammel-Torv. Hver Arcade er sex Alen høi. Midt paa denne Side af Raadhuset sees allerøverst en rund Frontispice, hvori under Gesimsen i Steen sees udhugget det Kongelige Danske Vaaben med Krone over, hvilket holdes af to Løver. Paa hver af Enderne af denne Side af Raadhuset, sees en spits Frontispice, hvori under Gesimsen staaer i Steen udhugget Stadens Vaaben.

Baaben. Kielderne ere indrettede deels til Arrest-Kammere, deels til en aaben Vinkielder med Skienke-Stue mod Nye-Torv, som af Magistraten paa visse Aar ad Gangen ved Auction leies og forpagtes bort til een af Stadens Vinhandlere. Udi de Bærelser, som vende ud mod Nye-Torv er Borger-Bagts og Brand-Bagts-Stuen, ligeledes den Stue, hvori Byetinget i fordom Tid blev holdet, førend Hof- og Stads-Retten blev anordnet Aar 1771; men Byetingets forrige Bærelser ere nu indrettede til Arrest-Kammere. Oven paa i anden Etage ud til Nye-Torv er Stadens Brand-Assurance-Contoir for dets Officiantere. Dernæst ogsaa Politie-Kammeret, hvor Politie-Retten holdes af Stadens Politie-Mester, som til Politie-Retten at betiene har en Fuldmægtig, Protokolist, to Copiister, og en Adjutant. Under Stadens Politiemester ere subordonerede et vist Antal Politie-Betientere, og de Aar 1771 anordnede Qvarteer-Commissairer og Qvarteer-Betientere. Om disse er forhen meldt Kap. I. Dernæst ere her to Bærelser til Raadstue-Skriver-Stuen, saa og to Bærelser til Stadens almindelige Over-Formynderie for alle Umyndiges Midler af alle Etater. Imellem Raadstueskriver-Stuen og Over-Formynderie-Stuen er et Bærelse indrettet til de Fattiges Bæsens Contoir, hvilke Contoirer ere nu indrettede af de fordom værende Byeskriver-Stuens Bærelser. Facaden af Raadhusets Bygning ud til Nye-Torv er ei saa ziirlig, som den anden Facade mod Gammel-Torv, dog er den en anseelig Prydelse for Nye-Torv, hvis nordre Side den aldeles indtager. Aftegningen paa Raadhuset mod Nye-Torv findes i *Thurars Hafn. Hod. Tab. XXXV. og XXXVI. saa og Pontoppid. Atlas Dan. Tom. 2.*

Dette Stadens Raadhuus er prydet med et herligt Spir, hvilende midt paa Overdelen af et Italiensk Tag, og ziret med et skiont Seierverk paa begge Sider til hvert Torv. Spiret er 39 Alen heit over Taget, bred 9 Alen neden til og i Floiet staaer Kong Christian den Siettes Navn en Chiffre med Krone over. Men i Taarnet er ingen Klokker.

Stadens Magistrat har i de allerældste Tider bestaaet af to Borgemestere og fire Raadmænd, indtil at Kong Friderik den Første Aar 1526 anordnede, at Stadens Magistrat skulde bestaae af fire Borgemestere og tolv Raadmænd.

Men Kong Friderik den Tredie reducerede Raadmandenes Antal til otte. Aar 1660 fik Stadens Magistrat til Formand en Præsident, som var Hans Nansen, der var Borgemeester og havde været et af de store Hjul, som befordrede Souverainitets-Acten, hvorudover han blev den første Præsident i Kiøbenhavn. I de ældre Tider blev Magistraten udvalgt af Borgereskabet, dog altid med Samtykke af Bøgeden paa Slottet. Sligt Valg havde Sted indtil de urolige Tider og Stadens dobbelte Besæiring under Kong Friderik den Første og Kong Christian den Tredie gave den berngtede Borgemeester Ambrosius Bogbinder og hans Anhang Anledning til at ophidsse Almuen. (Om samme Mand kan læses Holbergs Dann. Histor. Tom. 2. pag. 283. 297. 310 og 342.) Hvorudover Kong Christian den Tredie i Capitulationen forbeholdt sig den Ret at bestikke saadanne Mand, som Byen kunde være tiert med. Udi *Excerptis Cosmi Bornemannii* Mss. meldes om en gammel Kiøbenhavns Raadstue-Bog, kaldet Stads-Bog, eller rettere Ting-Bog, hvori følgende stod antegnet: Anno 1293 anordnede først Biskop Johannes Krag af Roskilde, rigtige Bøger at skulle holdes paa Tinget og paa Raadhuset, paa alle Sager, som der ageres. Det samme igientog Biskop Oluf i Roskilde Anno 1303 og kaldede Bogen *Libellum Villæ Hafniensis*, leggende dette til, at alle Contracter, Skederrc. derudi skulle ogsaa indføres, og at de, som derudi ei vare skrevne, intet skulde gielde. Den nævnes i Documenter af Anno 1294 *Liber Civitatis* og i Erici Pomerani og Christian den Førstes Privilegier af Aar 1422 og 1461 theses Stads-Baak. Naar en Bøfoged i de ældre Tider tiltraadte dette sit vigtige Embede, saa blev altid brugt ved hans Indsættelse denne Ceremonie, at man gav ham i Haanden et af de store Slag-Sverd, som hængte paa Raadhuset. Kong Christian den Fierde forordnede, i den af ham Aar 1618 anlagte ny Stad Christianshavn, to Borgemeestere og fire Raadmænd, samt en Bøfoged, der skulle betiene Retten i samme Stad; men slikt blev siden forandret, da Christianshavn blev af Kong Christian den Femte indlemmet Kiøbenhavn og lagt under Kiøbenhavns Stads Magistrats-Jurisdiction; Christianshavns Bøeting blev afføffet den 31 Jan. 1685, og fra den Tid af har Kiøbenhavn ikkun haft en Bøfoged, som

altid

altid var Borgerfkabets Under-Dommer i alle civile og criminelle Sager, der bleve førte for Byetinget.

Stadens Magistrat i vorende attende Aarhundrede, hvorunder Stadens Borgerfkab sorterer, bestaaer af en Over Præsident, to virkelige Borgemeestere, samt otte virkelige Raadmænd, som nyde Gage og Indkomster, desuden Vice-Borgemeestere og Vice-Raadmænd, som vel have Characterer og Sæde i Raadet med Stemme og Succession, men nyde ingen Løn, førend een af de virkelige ved Dødsfald giev Plads. Foruden disse er en Raadstue-Skriver. Tilforn har Staden haft en Byesfoged og en Byeskriver, men disse to Embeder ere nu ved Hof- og Stads-Rettens Anordning Aar 1771 nedlagde og afskaffede. Til Magistratens Underholdning og Stadens Nødterst skienkede Kong Friderik den Tredie Aar 1661 Bidstrup Gaard og anseelige Gods af Roskilde Lehn, som i fordom Tid havde været de Katholske Roskildske Bispens Herresæde, hvis Hovedgaards-Taxt er 85 Tdr. 2 Skppr. 2 Fkr. 2 Album. Skovskuld 2 Tdr. 2 Skpr. 2 Fkr. saa at hver af dem nyder det halve af Godsets Indkomster. Magistraten faaer aartlig af Brygger-Lauget 200 Rdlr. Kroner, som leveres hver St. Thomæ Dag og er en Refusion eller Erstatning for det Paalæg, som Kong Friderik den Anden Aar 1573 paalagte Byen, at af hver Tende Sl, som blev udtappet i Staden, skulle svares 1 ß. til Magistraten. Af Stadens Magistrat beffikkes følgende Byens Embeds-Mænd. 1) Raadstue-Archivarins. 2) Stads-Kammeren, hvilke man finder, at Kong Friderik den Anden Aar 1580 har beffikket at være tvende til at besørge den almindelige Indtægt og Udgift, men Aar 1643 blev Kammer Embedet betroet een Mand; derimod i de sildigere Tider ere atter igien beffillede to Stads-Kammere. 3) Accise-Skriveren. 4) Bogholder ved Brand-Cassen. 5) Aldermænd og Rodemeestere. 6) Vægter-Inspecteuren. 7) Vægter-Lieutenanten, som tillige er Brænde-Magazins-Inspecteur. 8) Renovations-Inspecteuren og Betienter. 9) Veiermester paa Stadens Veierhuus med dertil hørende Arbeidskarle. 10) Kornskriveren med Kornmaalerne og Dragerne, Bragerne med de ved Broen værende Bødker og Arbeidskarle. 11) Raadstue-Tjenere. 12) Stadens fem Bedemænd,

af

af hvilke enhver har sit visse District med dertil hørende Gader. 13) Port- og Passage-Betientere. 14) Brænde-Favnsettere og Læssere. 15) Saltdragere. 16) Arrest-Forvarere. 17) Raadstue-Bagtmesteren. 18) Stads-Mæglere. Ellers har Magistraten gammel vedtagen Rettighed til at kalde Kapellaner til St. Nicolai Kirke og Helliggeistes Kirke, saavel som og Organister, Klokkere og Gravere til disse samme to Kirker, saag til vor Frelsers Kirke paa Christianshavn. Om Magistratens Rettighed til at kalde Kapellanerne ved St. Nicolai Kirke, ligesom ved Helliggeistes Kirke, er Aar 1678 forefalden en Disput med da værende Sognepræst ved Nicolai Kirke, Mag. Michael Henriksen Tistorf, som tillige med Kirke-Borgeren ville kalde efter en foregIVEN gammel Brug. Men Magistraten fandt kongelig Bisald i at afvise Sognepræstens og Kirkeborgerens Paastand som ugrundet, da Magistraten baade for og efter Souverainiteten havde haft samme Ret til at besætte Kapellanierne ved Nicolai Kirke og Helliggeistes Kirke som Professores Universitatis havde og udøvede i slige Tilfælde med at kalde Kapellaner til vor Frue Kirke og Trinitatis Kirke. Derimod havde Sognepræsten Mag. Michael Henriksen Tistorfs Foregivende ingen Grund, eftersom det paaberaabte ældre Exempel angik kun en personel Kapellans Vocation, hvilket var Sognepræsten bevilget. Men ved Menighedens Tilvæxt var af et personel Kapellanie for længe siden blevet et residerende Kapellanie. Og at bortgive et residerende Kapellanie kunde ikke tilkomme Sognepræsten. Aar 1771 den 3 Apr. behagede det allernaadigst Kong Christian den Syvende at afskedige det da værende ganske Raad eller Magistrats Personer, saavel som og da værende Politimester, Raadhuus-Skriver og samtlige To og Tredives Mand, og beholdt de afgaaende Magistrats-Personer en tredie Part af den aarlig fastsatte staaende Gehalt eller Gage, som de hidtil havde nydt. Kiøbenhavns Magistrat, som afgif den 3 Apr. Aar 1771 var: 1) Over-Præsident Hr. Geheime-Conferentsraad von der Lühe. 2) Virkelige Borgemestere: Conferentsraad Johan Christian von Schrødersee, Etatsraad Christian Feddet, Etatsraad Herman Henrik Kennemann. Vice-Borgemestere: Etatsraad Johannes Valleur, Etatsraad Hans Christopher Herffeb, Etatsraad Friderik Horn.

Etats

Statsraad Johan Jakob Høfeker, Statsraad Abraham Falk. Virkelige Raad-
mænd: Statsraad Johan Friderik Holmsted, Cancellieraad Johan Diderik
Beckmann, Raadmand Gerhard Hoffgaard, Raadmand Johan Christian Wille-
brandt. Vice-Raadmand: Raadmand Andreas Storp, Raadmand Peder
Casse, Raadmand Peder Liunge, Raadmand Johan Peder Suhr, pro tempore
Stads-Physikus Prof. og Doct. Wandeler, General-Auditeur Borneman,
Raadmand Matthias Lunding, Raadmand Morten Munk og Raadmand Val-
thaser Schiøth.

Det af Hans Kongelige Majestet allernaadigste udnævnte ny Raad sam-
ledes paa Raadstuen Onsdagen den 3 Apr. 1771 og bestod af følgende Membra.
1) Grev Ulrich Adolph af Holstein, Ridder, Kammerherre og Amtmand til
Løndern, som Over-Præsident. 2) Justitsraad Kothe, som første Borgeme-
ster. 3) Hr. Johan Peder Suhr, som anden Borgemester. 4) Hr. Mat-
thias Lunding, som Syndikus. 5) Pro Tempore værende Stads-Physikus
Doct. Wandeler. Dernæst fire Raadmand, nemlig: 6) Hr. Svend Riøble.
7) Hr. Hans Christian Beck. 8) Hr. Matthias Hundewadt. 9) Hr.
Jørgen Thulstrup. Saa og tvende Borgerskabets Repræsentanter, nemlig Hr.
Christen Waage, og Hr. Matthias Lange. Ved en trykt Placat af bemeldte
Dato under den ny Over-Præsidents Navn og Underskrift blev Stadens Ind-
vaanere bekiendtgjort baade det ny Raad eller Stadens ny Magistrats-Personers
Antal og Navne, saa og tillige i samme Placat alle og enhver bekiendtgjort, at
alle Sportler herefter og Indkomster af Stadens Gods og Jorder henlægges til
at formindske de borgerlige Udgifter; at Stadens Indvaanere skal til alle Tider
have tvende Repræsentanter, som kan iagttage deres Beste i Raadets Samlin-
ger. Og at disse tvende Repræsentanter, tilligemed fire Raadmænd, skal her-
efter hvert Aar udvalges ved et frit Valg og for denne gang ikkun allene-
stævnes af Hans Kongelige Majestet. Strax derpaa lod dette ny Stads-Raad
ved en trykt Placat, dateret Kiøbenhavn's Raadstue den 8 Apr. Aar 1771
tillkiendegive Stadens Indvaanere, at alle de Indtægter, som forrige Magi-
strat haver haft til deres Belønning, skal herefter indflyde i Stadens alminde-

lige Kasse, saasom ingen Sportler for det nu værende Raad finder Sted, saasom skal Indvaamerne, saasnart skee kan, blive givet Underretning om Kassens nu værende Tilstand, ligesom og Publicum herester aarligen skal blive givet Estersretning, hvorledes Kassen tiltager. Dette ny udnævnte Raad forblev nitten Maaneder, da det allernaadigst behagede Hans Kongelige Majestet, Kong Christian den Syvende, den 1 Oct. Aar 1772 at indsette den forrige Magistrat igien, som da den 5 Oct. Aar 1772 tog Sæde i Raadstuen saaledes: Over-Præsident Hr. Conferentsraad Braem. Virkelige Borgemeester: Hr. Conferentsraad Johan Christian von Schrodersee, Hr. Etatsraad Hans Christopher Hersleb. Vice-Borgemeester: Hr. Etatsraad Høfeker, Etatsraad Falk, Borgemeester Suhr, Hr. Syndikus Lunding. Raadmænd: Etatsraad Holmsted, Cancellieraad Beckmann, Raadmand Hoffgaard, Raadmand Willebrandt. Vice-Raadmand: Raadmand Storp, Raadmand Casse, Raadmand Lunge, Raadmand Munk, Raadmand Schiøth, Raadmand Riisbølle, Raadmand Beck, Raadmand Thulstrup. I dette Mellemrum var Etatsraad og Borgemeester Horn, som tillige var Politimester, forhen allernaadigst udnævnt til at være Justitiarius i Hof- og Stads-Retten. General-Auditeur og Vice-Raadmand Bornemann udnævnt til Politimester, men nu til Assessor i Høieste Ret. Etatsraad Fædder udnævnt til Politimester, men blev sin Tour forbeholden som Borgemeester. De tvende Borgerskabets Repræsentanter afgik, efterdi de To og Tredive Mands Korps eller Collegium igien blev oprettet. Thi Stadens 32 Mænd, som den 3 Apr. Aar 1771 bleve ophævede, bleve nu igien den 16 Oct. Aar 1772 allernaadigst restituerede og toge deres Sæde i deres Forsamlings-Sal paa Raadhuset. Disse To og Tredive Mands Collegium er anordnet af Kong Christian den Tredie i Stadens Privilegiens Diploma af 24 Jun. Aar 1661 anden Paragraph, hvilke tillige med Præsidenten, Borgemeesterne og Raad, Stadens Beste, saavel som dens Indtegt og Udgift kan overveie og derom handle og slutte; to af dem, tilligemed Præsidenten og een af Borgemeesterne maae altid have frie Udgang til Kongen, Stadens og det gemene Anliggende at andrage. Disse 32 Mænd have deres Formand. Hos een af Stadens Magistrats-Personer

soner holdes altid hjemme i hans iboende Gaard: Det Kongelige Justeer-Kammer i Kiøbenhavn, hvor al Dansk Maal og Vægt udselges til følgende Priser, nemlig: En complet Urtevegt i en Kasse, 10 Mk. En dito Sølv-Vægt i en Kasse, 11 Mk. Urtevegten separeres og koster et Pund 3 Mk. Et halvt Pund 2 Mk. $\frac{1}{4}$ Pund 1 Mk. 4 Lod 12 $\frac{1}{2}$ s. 2 Lod 10 s. Et Lod 8 s. Et halvt Lod 6 s. Et Qvint. 6 s. Af Sølv-Vægten separeres allene: 2 Lod 12 s. Et Lod 12 s. $\frac{1}{2}$ Lod 8 s. Et Qvintin 8 s. Grov Kiebmands-Vægt: Af Malm: 10 Lispund 28 Rdlr. 5 dito 16 Rdlr. 4 dito 14 Rdlr. 2 dito 7 Rdlr. Et dito 21 Mk. 8 Pund 11 Mk. 4 dito 8 Mk. 2 dito 1 Rdlr. Et halvt dito 2 Mk. Et fierdingpund 1 Mk. Af Jern: 10 Lispund 7 Rdlr. 24 s. 5 dito 22 Mk. 4 dito 16 Mk. 8 s. 2 dito 9 Mk. 8 s. Et Lispund 6 Mk. 8 Pund 5 Mk. En Skippunds-Bismer, 14 Rdlr. 4 Mk. En fire Lispunds Bismer 2 Rdlr. En to Lispunds Bismer, 11 Mk. Et Pottemaal af Tin, 7 Mk. 8 s. Et halvt dito 4 Mk. 8 s. Et fierdedeel dito 2 Mk. 12 s. Et ottendeel dito 2 Mk. Et septendeel dito 24 s. Et Pottemaal af Blik, 18 s. Et halvt dito, 14 s. Et fierdedeel dito, 10 s. Et ottendeel dito, 6 s. Et septendeel dito, 5 s. Et Pottemaal af Træ, 10 s. Et halvt dito, 8 s. En Korn-Lønde 27 Mk. En halv dito, 3 Rdlr. En Sakt-Lønde, 5 Rdlr. En Skieppe, 5 Mk. En halv Skieppe, 3 Mk. En fierdedeel Skieppe eller Fierdingkar, 2 Mk. 8 s. En ottendeel Skieppe eller halv Fierdingkar, 2 Mk. En septendeel Skieppe, 12 s. En Jern-Alen, 4 Mk. En Træ-Alen, 1 Mk. Et Træ-Bøger, en halv Pot og en Pøgel, 18 s.

I. Præsidenterne i Kiøbenhavns Raadstue siden Souverainiteten Aar 1660.

- I.) Aar 1660. den 28 Oct. indkom Hans Nansen og var den allerførste Præsident i Kiøbenhavn. Han var fød Aar 1598 den 12 Nov. blev Raadmand i Raadstuen Aar 1639. den 11. Mart. blev siden Borgemeister Aar 1644. den 5. May. Han var eet af de stovne Hvir, som befordrede Souverainitets-Acten, og blev derfor strax K. M. Raad og Assessor i Collegio Status. Aar 1661. den 25. Febr. Assessor i Høieste Ret. Døde Aar 1667. den 12. Nov.

- 2.) Peter Volk, *Petrus Bullichius*, blev Præsident den 17 Dec. Aar 1667. Var Kammerraad, Assessor i Collegio Status og Høieste Ret. Døde Aar 1671. den 13 Nov.
- 3.) Peder Hansen Resen, J. U. Doct. blev Præsident Aar 1672. den 22. Jan. blev Borgemeester Aar 1664. Justitsraad Aar 1677. den 17 Apr. Var tilforn Professor Juris Aar 1662. Blev Etatsraad Aar 1684. Døde Aar 1688. den 1. Jun.
- 4.) Hans Nansen, blev Præsident Aar 1688 den 7 Aug. forhen Kammerraad og Assessor i Høieste Ret. Aar 1709 den 9 Nov. Justitsraad. Døde Aar 1713 den 9 Jul. Hans Datter Catharina Nansen blev gift med Grev Peder Griffensfeldt den 13 Nov. Aar 1670.
- 5.) Johannes Christensen Møller, blev Præsident Aar 1713 den 16 Aug. Han blev Raadmand Aar 1692 og Stadshauptmand Aar 1701; men Aar 1709 Justitsraad, og Aar 1710 den 3 Oct. Borgemeester. Aar 1713 blev han Etatsraad, og Aar 1722 Conferentsraad. Døde Aar 1724 den 10 Oct.
- 6.) Johannes Schrader, blev Præsident Aar 1724 den 24 Nov. Tilforn Justitsraad. Aar 1712. og Aar 1719 Etatsraad. Døde Aar 1736 den 20 Sept.
7. Christian Bram, blev Præsident Aar 1736 den 5 Oct. var forhen Aar 1720 bleven Justitsraad. Aar 1726 Justitiarius, og samme Aar Etatsraad. Dimitteret Aar 1747 den 16 Jun.

II. Over-Præsidenterne.

- 1.) Jacob Bendsen, blev Over-Præsident Aar 1747 den 16 Jun. Var forhen Aar 1731 den 21 Jun. bleven Ridder. Aar 1750 Geheimeraad. Tog Afsked Aar 1750 thi den 11 Sep. blev han Vice-Stattholder i Norge.
- 2.) Fridrich Otto von Rappe, indkom Aar 1750 den 11 Sept. Var Aar 1740 bleven Ridder. Aar 1747 Geheimeraad. Tog Afsked Aar 1754 den 22 Apr. Døde Aar 1758 den 2 Dec.
- 3.) Wolrath August von der Lühe, indkom Aar 1754 den 13 May. Blev Aar 1745 Ridder og siden Over-Kammerjunker. Aar 1750 Geheimeraad og siden Geheim-Conferentsraad. Aar 1771 den 25 Mart. gav han i Raadsfuen tilkiende, at Hans Majestæt havde entlediget ham fra hans Over-Præsidents Charge.
- 4.) Grev Ulrik Adolph von Holstein, blev Over-Præsident den 3 Apr. 1771, da Hs. R. Majestæt allernaadigst udnævnte et nyt Raad udi Staden. Han var tilforn Kammerherre, Ridder og Amtmand til Løndern.

Ved en trykt Plakat af 3 April 1771 under Over-Præsident Grev U. A. von Holsteins Underskrift blev anmeldt Borgerfabet, at Hs. K. Majestet havde ophævet det hele hidtil værende Raad, saavelsom Politimester, Raadhuusfriver og samtlige 32 Mænd, og nu allernaadigst fundet for godt at udnavne et nyt Raad udi Staden, bestaaende foruden U. A. Greve af Holstein som Ober-Præsident, af Hr. Justitsraad Kothe, som første Borgemeester, Hr. Johan Peder Suhr, som anden Borgemeester, Hr. Matthias Lunding, som Syndicus. Pro tempore værende Stats-Physicus Hr. Doctor Wandeler, Hr. Svend Riøbke, som Raadmand. Hr. Hans Christian Beck, ligeledes. Hr. Matthias Hundewadt, ligeledes. Hr. Jørgen Thulstrup, ligeledes. Dernæst Hr. Christen Waage, og Matthias Lange, som Borgerfabetets Repræsentanter. Dette ny Raad samledes paa Raadstuen Onsdagen den 3 Apr. 1771. Efter nitten Maaneders Forløb behagede det Hans Kongelige Majestet, den 1 Oct. 1772 allernaadigst at indfatte den forrige Magistrat igien, hvilken den 5 Oct. tog Sæde i Raadstuen igien. Men de tvende Borgerfabetets Repræsentanter afgik, efterdi de 32 Mænds Corps igien blev oprettet. I dette Intervalle, eller forommeldte 19 Maaneders Mellemrum, var af forrige Magistrats-Personer døde Etatsraad og Borgemeester Kønneemann, og Etatsraad og Borgemeester Valeur. Dernæst Etatsraad og Borgemeester Horn, af Hans Kongelige Majestet udnævnt til Justitiarius i den under 15 Jun. 1771 oprettede Hof- og Stads-Ret. Etatsraad og Borgemeester Fædder udnævnt til Politimester, som dog blev sin Tour forbeholden som Borgemeester; og General-Auditeur og Raadmand Bornemann, udnævnt til Assessor i Høieste Ret.

- 5.) Gotthart Albert Braem, Ridder, Geheimeraad og Over-Præsident Nar 1772 den 1 Oct. Tog Sæde i Raadstuen med den forrige Magistrat den 5 Oct. 1772.

III. Borgemeesterne i Kiøbenhavns Raadstue siden Souverainiteten:

1. Peder Hansen Resen, J. U. Doct. og Professor Reg. indkom i Raadstuen som Borgemeester Nar 1644 blev Præsident Nar 1672. Døde Nar 1688 See om ham forhen blant Præsidenterne No. 3.
- 2.) Titus Bolch, eller Bullichius, blev Borgemeester Nar 1665. Var Kongelig Commissair over Kirkerne i Norge. Døde Nar 1684.
- 3.) Peder Volk, eller Petrus Bullichius, blev Borgemeester Nar 1667 derefter Præsident. See om ham forhen blant Præsidenterne No. 2.
- 4.) Christian Caspersen Schøller, blev Borgemeester Nar 1667 Var Assessor i Høieste Ret. Døde Nar 1677, og er begravet i vor Frue Kirke.
- 5.) Jørgen Fogh, J. U. Licentiatus, blev Borgemeester Nar 1668 den 21 Aug. Han blev Raadmand Nar 1667 den 16 Dec. og Nar 1675 blev han Stads-

- Oberst. Var gift med Grev Peder Griffenfelts Søster, Cathrine Schumacher. Døde Aar 1685 i Jylland af Grønnelse. Om ham kan efterlases Holbergs Danm. Riges Hist. Tom. 3. pag. 652.
- 6.) Balthasar Seckman, blev Borgemeester Aar 1675, men døde samme Aar den 20 Sept. og ligger begravet i Hiembel-Kirke i Ludse-Herred i Sieland. Han havde tilforn i Kong Christian den Fierdes Tid været Skriver paa det kongelige Klædekammer, derefter Raadmand, saag og Assessor udi Collegio Status og Høieste Ret.
- 7.) Hans Pedersen Blat, blev Borgemeester Aar 1676 den 7 Mart. Tilforn ældste Raadmand. Døde Aar 1677.
- 8.) Christen Andersen Dvering, blev Borgemeester Aar 1676, havde tilforn været Commissarius, og Aar 1678 Assessor udi Høieste Ret.
- 9.) Bartholomæus Jensen, blev Borgemeester Aar 1677 den 16 Nov. Var Raadmand Aar 1676, blev Assessor i Høieste Ret Aar 1679. den 30 Nov. Siden Justitsraad. Døde Aar 1697 den 5 Aug. og er begravet i St. Nicolai Kirke.
- 10.) Cosmus Bornemann, blev Borgemeester Aar 1677, var Professor og Doct. Juris paa Universitetet. Cancellieraad og Assessor i Høieste Ret. Døde Aar 1692 den 21 Sept.
- 11.) Sigvard Friis Dverg, blev Borgemeester Aar 1677, var Assessor i Høieste Ret, blev Justitsraad Aar 1702 den 2 Mart. Var gift med Sophia Mansen, som Aar 1713 fik Præsident Skrader. Han døde Aar 1710 den 23 Mart.
- 12.) Bartholin, blev Vice-Borgemeester Aar 1677. Døde Aar 1703 den 16 Nov.
- 13.) Johan Bertram Ernst, blev Vice-Borgemeester Aar 1703 den 12 Dec. Var tillige Politiemeester. Døde den 22 Dec. 1722.
- 14.) Oluf Rømer, blev Borgemeester Aar 1705 den 24 Jan. var tillige Politiemeester, blev Etatsraad Aar 1706. Døde Aar 1710 den 19 Sept.
- 15.) Anders Jacobsen, blev Borgemeester Aar 1705, var Assessor i Høieste Ret, blev Justitsraad Aar 1702 den 14 Mart. og Etatsraad Aar 1717 den 19 Mart. Døde Aar 1717 den 5 May.
- 16.) Johan Eichel, blev Borgemeester Aar 1710 den 22 Sept. Aar 1717 Justitsraad. Aar 1728 Etatsraad. Døde Aar 1736 den 26 Mart. i sit 70 Aar.

- 17.) Johannes Christensen Møller, blev Borgemeester Aar 1710 den 3 Oct. Sid den Præsident Aar 1713. See forhen blant Præsidenterne No. 5.
- 18.) Christian Berregaard, blev Borgemeester Aar 1714 den 15 Jan. Udgik af Raadstuen Aar 1729 den 2 Mart., da han blev Deputeret i Rentekammeret. Aar 1731 Conferentsraad. Døde Aar 1750 den 5 Aug. paa Borrebys-Gaard i Sieland.
- 19.) Jacob Sidenboeg, blev Vice-Borgemeester Aar 1717 den 12 Jul. Var Assessor i Høieste Ret. Døde Aar 1718 den 8 Sept.
- 20.) Nicolai Wibet, blev Vice-Borgemeester Aar 1718 den 2 Dec. og Cancellieraad. Døde Aar 1725 den 17 Jan.
- 21.) Johan Poul Brandt, Vice-Borgemeester Aar 1723 den 11 Jan. Aar 1729 Justitsraad. Døde Aar 1731 den 26 Febr.
- 22.) Johan Philip Katchen, Vice-Borgemeester Aar 1723 den 27 Jun. Blev Aar 1710 Cancellieraad, Aar 1713 Justitsraad, Aar 1723 Politimester. Udgik 1725 den 25 Oct. som civiliter mortuus.
- 23.) Hans Himmerich, Vice-Borgemeester Aar 1726 den 4 Oct. og Politimester. Udgik Aar 1731 den 22 Febr. som civiliter mortuus.
- 24.) Rasmus Byssing, Aar 1726 den 14 Oct. Justitsraad Aar 1729. Døde Aar 1744 den 3 Sept.
- 25.) Peter Ramshardt, Borgemeester Aar 1728 den 21 Jul. Justitsraad Aar 1740 den 26 Aug. Døde Aar 1748 den 8 Jul.
- 26.) Michel Worm, Borgemeester Aar 1728 den 16 Nov. Blev Amtmand i Norge Aar 1729 den 10 Aug. og Aar 1736 den 13 Apr. Justitsraad. Døde Aar 1743 den 13 Aug.
- 27.) Erik Worm, Borgemeester og Politimester Aar 1731 den 19 Febr. Aar 1737 den 28 Jun. Justitsraad. Aar 1747 den 4 Sept. Statsraad. Aar 1760 virkelig Statsraad. Aar 1761 den 4 Sept. affod han Politie-Embedet til sin Sviiger-Søn, Borgemeester Friderik Horn. Døde som ældste Borgemeester Aar 1764 den 23 Febr.
- 28.) Edvard Wium, Vice-Borgemeester Aar 1731 den 12 Mart., tilforn Stads-Physicus og Commmerceraad. Døde Aar 1731 den 3 Oct.
- 29.) Lorenz Fischer, Borgemeester Aar 1731 den 28 Oct. og tog Sæde i Raadstuen, men uden Lon sørend efter Senium, men nød imidlertid den ham tillagde Pension.

- Udgik og tog Afsked Aar 1733 den 6 May, og blev tredie Deputered udi See-Statens General-Commissariat.
- 30.) Friderik Holmsted, Vice-Borgemeester Aar 1733 den 27 Apr. Justitsraad Aar 1737 den 28 Jun. Aar 1747 den 4 Sept. Etatsraad. Døde Aar 1758 den 12 Jun.
- 31.) Michael Grøn, Vice-Borgemeester Aar 1739 den 17 Jul., dog uden at vente Løn af Raadsfuen. Døde Aar 1742 den 20 Jan.
- 32.) Envold de Falsen, Borgemeester Aar 1743 den 6 Sept. var tilforn Raadmand Aar 1729 den 27 Jun. Aar 1733 den 28 Nov. Justitsraad. Aar 1747 Etatsraad. Aar 1752 den 11 Oct. virkelig Etatsraad. Aar 1758 den 18 Aug. nobiliteret. Aar 1760 den 17 Oct. Conferentsraad. Døde den 30 Jul. 1761.
- 33.) Niels Hendrikfen, Vice-Borgemeester, var Aar 1727 den 21 Jul. bleven Raadmand. Aar 1739 Justitsraad. Døde Aar 1745 den 9 Oct. i sit 70 Aar.
- 34.) Peder Helt, Vice-Borgemeester Aar 1745 den 29 Oct., tilforn Aar 1733 den 12 Febr. Assessor i Høieste Ret. Aar 1740 den 12 Febr. Justitsraad. Aar 1747 den 4 Sept. Etatsraad. Døde 1752 den 20 Febr.
- 35.) Anthon Raff, Vice-Borgemeester Aar 1748 den 23 Mart., blev Raadmand Aar 1729 den 8 Oct. Aar 1740 Justitsraad og Aar 1750 den 15 May Etatsraad. Døde Aar 1758 den 5 Febr.
- 36.) Johan Christian Schrødersee, virkelig Borgemeester Aar 1749 den 7 Mart. Aar 1747 den 13 Jan. Justitsraad. Aar 1752 den 11 Oct. Etatsraad. Aar 1759 nobiliteret den 28 Dec. og Aar 1760 virkelig Etatsraad.
- 37.) Herman Henrik Rennemann, virkelig Borgemeester Aar 1749 den 15 Sept. Aar 1729 den 10 Oct. blev han Raadmand. Aar 1731 den 2 Mart. Commerceraad. Aar 1740 den 26 Aug. Justitsraad. Aar 1755 den 28 Nov. Etatsraad. Gik ud af Raadsfuen den 3 Apr. Aar 1771, da den gamle Magistrat blev ophævet. Døde Aar 1771 den 11 May.
- 38.) Christian Fædder, Vice-Borgemeester Aar 1749 den 2 Nov. Aar 1758 Justitsraad, derefter Etatsraad. Aar 1770 den 21 Nov. lod han oplæse i Raadsfuen Over-Secretairens Brev, dateret 30 Dec. 1769, at hans Son Friderik Fædder, naar han har reist udenlands, skal være Raadmand nest efter Raadmand Morten Manck.

- 39.) Johannes Baleur, Vice-Borgemester Nar 1750 den 11 Sept., var tilforn Nar 1727 den 23 Jun. Assessor i Hof-Retten og Cancellieraad. Nar 1729 den 23 Dec. Raadmand. Nar 1739 den 28 Nov. virkelig Justitsraad. Nar 1749 den 28 Oct. Etatsraad, gif ud af Raadstuen den 3 Apr. 1771. Døde Nar 1771 den 20 Sept.
- 40.) Herman Vengeke Klocker, Borgemester Nar 1750 den 11 Sept., tilforn Nar 1734 den 19 Apr. Raadmand. Nar 1740 Justitsraad. Nar 1740 den 20 May Etatsraad. Nar 1760 nobilitered. Døde Nar 1765 den 5 Dec.
- 41.) Gabriel Hillman, Vice-Borgemester Nar 1754 den 22 Jun., var Raadmand Nar 1731 den 25 Mart. Nar 1746 og 1755 den 31 Mart. virkelig Justitsraad. Døde Nar 1765 den 24 Dec.
- 42.) Hans Fogh, Vice-Borgemester Nar 1754 den 28 Jun. var forhen Raadmand Nar 1731, blev Justitsraad.
- 43.) Samme Nar og Dato blev Landsdommer og Justitsraad Hans Christopher Hersleb Vice-Borgemester.
- 44.) Friderich Horn, Vice-Borgemester og adjungeret Politimester Nar 1754 den 18 Jun. blev Nar 1761 den 4 Sept. virkelig Politimester, samme Nar den 13 Nov. Justitsraad, gif ud af Raadstuen ved det ny Raads Indsettelse den 3 Apr. 1771. blev samme Nar den 15 Jun. Justitiarius i Hof- og Stads-Retten, derefter Conferentsraad. Døde Nar 1781.
- 45.) Kay Kock, Vice-Borgemester Nar 1766 den 8 Aug. tog Ede Nar 1768 den 15 Jun. Døde Nar 1770 den 15 Sept.
- 46.) Johan Jacob Hæfeker, Vice-Borgemester Nar 1770 den 28 Sept. gif ud af Raadstuen den 3 Apr. Nar 1771, kom ind igien ved den gamle Magistrats Indsettelse Nar 1772 den 1 Oct.
- 47.) Hans Nicolai Nissen, Vice-Borgemester Nar 1770 den 28 Sept. forhen Raadmand Nar 1745 den 25 Febr. og Raadstue-Skriver Nar 1749 den 21 Febr. Justitsraad Nar 1755, og Etatsraad. Døde Nar 1771 den 10 Febr.
- 48.) Abraham Falk, Vice-Borgemester Nar 1770 den 28 Sept. Forhen Raadmand Nar 1746, derefter Justitsraad og endelig Etatsraad, gif ud af Raadstuen Nar 1771 den 3 Apr. men kom ind igien med de øvrige forhen dimitterede Magistrats-Personer Nar 1772 den 1 Oct.

- 49.) Eysch Rothe, blev første Borgemeester Aar 1771 den 3 Apr. da det ny Raad tog Sæde i Raadstuen, men efter faa Maaneders Forløb gif ud af Raadstuen.
- 50.) Cancellieraad Matthiesen, blev første Borgemeester i Borgemeester Rothes Sted, men gif ud af Raadstuen Aar 1772 den 1 Oct. da de forrige Magistrats-Personer kom ind igien og toge Sæde.
- 51.) Johan Peter Suhr, som anden Borgemeester i det ny Raad Aar 1771 den 3 Apr. men da samme Raad afgik og Hans Kongelige Majestet allernaadigst behagede at indsette den forrige Magistrat igien, blev han Aar 1772 den 1 Oct. Vice-Borgemeester.
- 52.) Matthias Lunding, indkom som Syndicus Aar 1771 den 3 Apr. i det ny Raad, og da samme afgik, blev han Aar 1772 den 1 Oct. Vice-Borgemeester ved den gamle Magistrats Indsættelse, og tog Sæde med dem i Raadstuen den 5 Oct. 1772. Blev Justitsraad, derefter Etatsraad og Aar 1781 Conferentsraad.
- 53.) Johan Friderik Holmsted, blev Vice-Borgemeester Aar 1773 den 7 Jan. var tilforn Raadmand, blev Justitsraad Aar 1758 den 6 Jan. derefter Etatsraad. Døde Aar 1781.

IV. Raadmændene i Kiøbenhavn's Raadstue siden Souverainitæten.

- 1.) Aar 1660 blev Claus Iversen Raun Raadmand, var Byfoged i Kiøbenhavn Aar 1638, døde Aar 1669.
- 2.) Samme Aar Henrik Jakobsen, var Ober-Formynder, døde Aar 1668.
- 3.) Samme Aar Wilhelm Juven, døde Aar 1664.
- 4.) Aar 1666 Hans Pedersen Klein.
- 5.) Aar 1667 den 16 Dec. Jørgen Fogh, blev siden Vice-Borgemeester.
- 6.) Aar 1668 Johan Lehn.
- 7.) Aar 1669 Jakob Eliesen.
- 8.) Aar 1676 Niørn Jacobsen, døde Aar 1679 er begravet i vor Frue Kirke.
- 9.) Aar 1676 Bartholomæus Jensen, blev derefter Borgemeester. See blant Borgemeesterne No. 9.
- 10.) Aar 1677 Hans Bladt, siden Borgemeester. See No. 7.
- 11.) Aar 1677 den 16 Nov. Hans Knudsen Leegaard.

- 12.) Aar 1679 Jver Caspersen Scholer.
- 13.) Aar 1680 Bendix Meisen.
- 14.) Aar 1684 Peter Morsfeld, døde Aar 1702 den 10 Apr.
- 15.) Aar 1686 Claus Sohn, døde Aar 1688 den 9 Sept. begravet i Trinitatis Kirke.
- 16.) Samme Aar, Frank Jonson.
- 17.) Samme Aar, Arent Berentsen, var tilforn Byskriver i Kiøbenhavn, døde Aar 1682. Han har udgivet Danmarks og Norges frugtbare Herlighed, trykt Aar 1656 in Quarto.
- 18.) Samme Aar Hans Stampe, døde Aar 1694.
- 19.) Samme Aar Jørgen Sechman, døde Aar 1696, ligger begravet i St. Nicolai Kirke.
- 20.) Samme Aar Morten Nielsen Budolph, døde Aar 1696.
- 21.) Aar 1688 Christen Winterfen, var tilforn Borgemeester udi Odense, døde Aar 1691 den 1 May.
- 22.) Samme Aar Bøffe, døde Aar 1709.
- 23.) Samme Aar, Søren Nielsen Møller.
- 24.) Samme Aar Jens Riber, døde Aar 1709 den 26 Apr.
- 25.) Aar 1692 Johannes Christensen Miller, see blant Præsidenterne No. 5.
- 26.) Aar 1697 Laurik Nielsen Fogh, døde Aar 1735 den 19 Nov.
- 27.) Samme Aar Mads Christensen, døde Aar 1701 den 21 May.
- 28.) Samme Aar Peder Møksfeldt, døde Aar 1702 den 10 Apr.
- 29.) Samme Aar Niels Jacobsen Sletting, døde Aar 1706.
- 30.) Samme Aar Meulengracht, døde Aar 1706 den 11 Sept.
- 31.) Samme Aar Laurik Andersen, døde Aar 1717 den 25 Sept.
- 32.) Aar 1701 den 19 Jan. Jens Kuur, var Commerceraad og Stempelpapirs-Forvalter. Døde Aar 1738 den 29 Dec.
- 33.) Samme Aar, Arve Michelsen.
- 34.) Samme Aar den 12 Oct. Edelberg Senior, døde Aar 1706 den 28 Mart-82 Aar gammel.
- 35.) Aar 1702 den 26 Apr. Hans Carstensen, døde Aar 1709 den 6 May, begravet i St. Petri Kirke.

- 36.) Samme Aar den 29 Nov. Jens Rostgaard, var først Amtsforvalter over Kronborg Amt; saa og Krigs- og Land-Commisair i Sieland, Folland, Falster og Møen. Døde Aar 1715 den 11 Nov.
- 37.) Samme Aar den 13 Dec. Clovius Mangor, døde Aar 1714 den 8 Febr.
- 38.) Aar 1704 den 4 Aug. Christian Simonsen, døde Aar 1723 den 18 Jun.
- 39.) Aar 1705 den 21 Febr. Christopher Jøversen, døde Aar 1714 den 1 Mart.
- 40.) Aar 1710 den 30 Apr. Kai Klinge, døde Aar 1727 den 17 Mart.
- 41.) Samme Aar den 3 Jul. Matthias Pedersen, var Stadshauptmand, døde Aar 1719 den 16 Nov.
- 42.) Samme Aar den 3 Jul. Jens Olsen, døde Aar 1719 den 13 Febr.
- 43.) Samme Aar den 27 Oct. Jacob Arildsen Edelsborg Junior, var Stads-Capitain. Døde Aar 1711 den 20 Apr.
- 44.) Aar 1711 den 10 Oct. Christian Meier, men døde førend han tog Sæde i Raadsruen, den 15 Oct.
- 45.) Samme Aar den 14 Oct. Anders Larsen Beck, døde Aar 1734 den 2 Dec.
- 46.) Aar 1714 den 9 Oct. Hans Stuve, Vice-Stadshauptmand. Døde Aar 1728 den 19 Dec.
- 47.) Samme Aar den 9 Oct. Ogelbye, døde Aar 1720 den 16 Mart.
- 48.) Samme Aar den 9 Oct. Nicolai Broe, Eldste ved St. Petri Kirke og Committeret ved Silkehuset. Døde Aar 1726 den 11 Oct.
- 49.) Aar 1718 den 12 Febr. Herman Hoier, døde Aar 1725 den 14 Oct.
- 50.) Aar 1719 den 19 Dec. Hans Mikelsen, døde Aar 1721 den 25 Oct.
- 51.) Aar 1720 den 13 Jan. Rosenberg, døde Aar 1729 den 4 Jul.
- 52.) Samme Aar den 15 Jan. Michael Fieldsted, blev Aar 1729 den 3 Jan. Stadshauptmand og Justitsraad. Døde Aar 1741 den 3 Jan.
- 53.) Aar 1722 den 4 Febr. Christen Sørensen, døde Aar 1730 den 30 Nov.
- 54.) Aar 1725 den 12 Nov. Christian Schupp, døde Aar 1729 den 30 Aug.
- 55.) Samme Aar den 12 Mart. Hans Pedersen Giested, var Aldermand for Rødemeserne. Døde Aar 1727 den 30 Jun.
- 56.) Samme Aar den 12 Mart. Nicolai Burmæster, blev Justitsraad Aar 1739 den 28 Nov. Døde Aar 1742 den 26 Nov.
- 57.) Aar 1727 den 21 Jul. Jens Lassen, døde Aar 1729 den 11 Dec.
- 58.) Samme Aar den 14 Jul. Niels Henriksen. See Borgemeserne No. 33.

- 59.) Aar 1729 den 27 Jun. Enevold Falsen. See Borgemesterne No. 32.
- 60.) Samme Aar den 8 Oct. Anthoni Raff. See Borgemesterne No. 35.
- 61.) Samme Aar den 10 Jun. Herman Henrik Rønnemann. See Borgemesterne No. 37.
- 62.) Samme Aar den 23 Dec. Johannes Valeur. See Borgemesterne No. 39.
- 63.) Aar 1731 den 25 Mart. Gabriel Hilmann. See Borgemesterne No. 41.
- 64.) Samme Aar den 19 Apr. Gregorius Nielsen, blev Justitsraad Aar 1741 den 13 Jan. Døde Aar 1745 den 6 Oct.
- Hans Brev var ældre end Raadmand Foght, og derfor i Sæde og Løn præfererede.
- 65.) Samme Aar den 2 Apr. Hans Foght. See Borgemesterne No. 42.
- 66.) Aar 1732 den 12 May. Johan Edinger, blev Justitsraad Aar 1741 den 13 Jan. Døde Aar 1763 den 19 Jan.
- 67.) Aar 1734 den 10 Febr. Kasimus Kiølsen, i Raade dimitteret Aar 1737 den 18 Jan.
- 68.) Samme Aar den 19 Apr. Herman Lengeke Kjøcher. See Borgemesterne No. 40.
- 69.) Aar 1738 den 19 Dec. Johan Jakob Hæseker, blev Aar 1752 den 24 Nov. virkelig Cancellieraad og 1758 den 6 Jan. virkelig Justitsraad.
- 70.) Aar 1739 den 30 Nov. Iver Grønnegaard, døde Aar 1755 den 17 Jun.
- 71.) Aar 1742 den 11 May Thomas Siemer, døde Aar 1755 den 25 Sept.
- 72.) Aar 1745 den 15 Jan. Kasimus Holm, døde Aar 1751 den 13 Febr. Blev Aar 1758 den 26 Dec. virkelig Cancellieraad og Aar 1758 den 6 Jan. virkelig Justitsraad.
- 73.) Samme Aar den 15 Jan. Stephen Hæger, døde Aar 1753 den 10 Aug.
- 74.) Samme Aar den 25 Febr. Hans Nicolai Nissen, siden Borgemester. See blant Borgemesterne No. 47.
- 75.) Aar 1746 den 22 Jul. Abraham Falck, blev siden Borgemester. See blant Borgemesterne No. 48.
- 76.) Samme Aar den 14 Oct. Hans-Holst de Place, var forhen Aar 1741 den 12 Dec. virkelig Commerce-Assessor. Døde Aar 1770 den 15 Jan.
- 77.) Aar 1749 den 28 Mart. Jens Gregeresen Klitgaard, døde Aar 1755 den 3 Apr.
- 78.) Samme Aar den 28 Mart. Søren Jørgensen, døde Aar 1758 den 6 Sept.

- 79.) Aar 1749 den 10 May Johan Friderik Holmsted, blev siden Borgemeester. See blant Borgemeesterne No. 53.
- 80.) Aar 1751 den 5 Oct. Johan Diderich Beckmann.
- 81.) Aar 1755 den 17 Oct. Johan Bøhrns, døde Aar 1757 den 23 Jun.
- 82.) Samme Aar den 17 Oct. Hans Munch, døde Aar 1760 den 18 Dec.]
(Begge disse To vare Formænd for de 32 Mænd.)
- 83.) Aar 1758 den 25 Mart. Gerhard Hoffgaard, Justitsraad, tillige Høvsghuus- Directeur og efter Rescript af 20 May Aar 1763 tog Sæde den 30 Nov. Aar 1761.
- 84.) Aar 1759 den 12 Jan. Johan Christian Willebrandt.
- 85.) Samme Aar den 12 Jan. Andreas Storp, Justitsraad.
- 86.) Aar 1760 den 23 May Peter Cassé.
- 87.) Samme Aar den 23 May Friderik Liunge.
- 88.) Aar 1761 den 29 May Johan Peter Suhr, siden Borgemeester. See blant Borgemeesterne No. 51.
- 89.) Aar 1766 den 8 Aug. Wilhelm Bornemann, General-Auditeur, Politiemeester, Assessor i Høieste Ret, Statsraad, Conferentsraad 1781.
- 90.) Samme Aar den 8 Aug. Andreas Johan Andresen, døde Aar 1767 den 25 Dec.
- 91.) Aar 1768 den 1 Jan. Matthias Lunding, blev siden Borgemeester. See forhen blant Borgemeesterne No. 52.
- 92.) Aar 1769 den 29 Dec. Morten Munk, Justitsraad.
- 93.) Aar 1770 den 16 Nov. Balthasar Schiøt.
- 94.) Pro Tempore Stads-Physicus Doct. Wandeler. Et kongelig Rescript af 23 Jan. Aar 1771 befalede, at Stads-Physikus skal som før tage Sæde blant Magistraten. Rescript af 8 Febr. næstefter befaler, at han bestandig skal have Sæde, dog uden Løn, men 400 Rdlr. af Stadens Kasse. Rescript af 22 Mart. at han skal anses som virkelig Raadmand og have Sæde næst efter dem, der ere i Sæde. Den 25 Mart. 1771 tog han Sæde i Raadstuen og forblev der efter Forandringen med det ny Raad, samt siden til hans Død.
- Om Forandringen med Magistraten i Raadstuen den 3 Apr. Aar 1771 og atter den 1 Oct. Aar 1772 er forhen meldt.
- 95.) Aar 1772 den 1 Oct. Svend Kjøbke.

- 96.) Aar 1772 den 1 Oct. Hans Christian Beck, Justitsraad.
 97.) Samme Aar den 1 Oct. Matthias Hundewade.
 98.) Samme Aar den 1 Oct. Jørgen Thulstrup, Justitsraad.
 99.) Samme Aar den 10 Dec. Friderich Fødder, Justitsraad.
 100.) Aar 1776 den 25 Sept. Diderick Beckmann.
 101.) Samme Aar den 25 Sept. Christen Waage.
 102.) Samme Aar den 25 Sept. Michael Lange.
 103.) Aar 1779 den 10 Febr. Svenning Lange, tillige Raadsfue-Skriver og Cancellieraad.
 104.) Samme Aar den 10 Febr. Jens Hansen, Cancellieraad.
 105.) Aar 1781 den 21 Febr. Poul Freese.
 106.) Samme Aar den 16 May Just Henrik Vostelin, Cancellie-Secretair.

Da Jubelfesten for Souverainiteten eller de danske Kongers Enevolds-Regiering blev høitideligen helligholdt i October 1760, lod Magistraten i Kiøbenhavn paa Stadens Vegne, til Erindring om den for 100 Aar siden skeete lykkelige Forandring udi Regieringen i disse Riger, mynte og uddele en Medaille, paa hvis ene Side sees Hans Kongelige Majestet Kong Friderik den Femtes Bustum med Omskrift: *Parens & Conditor Alter*, og neden under Bustum staar Aarstallet MDCCLX. Paa den anden Side af Medailen sees Kong Friderik den Tredie i fuld Corpus staaende under en Baldachin, holdende et Roer à l' antique udi sin venstre Haand, og givende med sin høire Haand en Krands til et Fruentimmer, der forestiller Staden, og knælende præsenterer sig for Hans Kongelige Majestets Fødder, havende Stadens Vaaben liggende ved sin venstre Side, en Stads-Krone paa Hovedet og modtagende med sin høire Haand den af Hans Majestet givende Krands. Omskriften er: *Urbis Melioris Origo*, og neden under i Affnittet staar det Aarstal MDCLX. Denne Medaille veier i Guld 12 Lod og i Sølv 8 Lod.

Til Erindring om den Kongelige Enevolds-Regiering skienkede Kong Friderik den Femte i October Aar 1760 til Stadens Indvaanere en Capital af 4000 Rdr. hvis aarlige Renter uddeles hvert Aars 16 Dec. til 10 trængende og fattige Mennesker af Stadens Indvaanere til en evigvarende Erindring om

denne

denne store og betydelige Dag. Fundamen er dateret den 25 Sept. Aar 1761 og beserges Renternes Uddelelse af Magistraten.

Ligeledes er ved Raadstuen et Legatum, givet af Justitsraad og Borgemeister Bartholomæus Jensen, stor 500 Slettedaler til fattige Raadstue-Enker, dateret 3 Nov. 1716, samt det af Magistraten dertil giorte Tillæg af dens Len aarlig, i alt 28 Rdlr. dateret den 31 Jan. 1753.

Ligeledes et Legatum af Oberste Hirschsnach til Borger-Enker i Kiøbenhavn, stor af Begyndelsen 1200 Rdlr. men nu voret til 1700 Rdlr. hvis Renter to gange om Aaret uddeles til 8 fattige Enker ved Stadens Magistrat. See Hofmanns Fundamen og Gave-Brev. Tom. 10. pag. 381. 385 og 389.

V. Stadshauptmænd i Kiøbenhavn siden Souverainiteten, Aar 1660.

- 1.) Friderik Thuresen, var Borger-Capitain, og blev Stads-Oberst i Beleiringens Tid, og i samme Tid indlagde sig stor Ere, efter Souverainiteten blev han confirmeret i samme Charge af Kong Friderik den Tredie, samt bar denne Konges Portrait paa sit Bryst.
- 2.) Niels Envoldsen, Capitain ved Frimands-Compagniet, af Profession en Guldarbejder, var ogsaa Capitain udi Beleiringens Tid og fik en Guldkiede med en Medaille udi, ligesom de øvrige Capitainer til at bære paa Brystet. Ved hans Tiltrædelse udi Chargen blev Navnet forandret til Stadshauptmand, men Embedet blev det samme.
- 3.) Johannes Christensen Møller, var Brygger, har været Capitain ved Christianshavns-Compagnie, blev Stadshauptmand og Borgemeister og siden Præsident i Raadstuen.
- 4.) Matthias Pedersen Ramshardt, en Kiøbmand og Capitain i Vester-Compagnie, blev Vice-Stadshauptmand og Raadmand Aar 1711 den 2 Oct. samt succederede omfider Aar 1713. Han døde udi Ildbrands-Tiden ved Proviantgaarden. Og da Borgerfabet dermed var bestieftiget, saa maatte de Militaire af Garnisonen give Commando med liget, foruden Artilleriet med Kanoner.
- 5.) Hans Stube, Capitain ved Vester-Compagnie, var Kiøbmand, blev Vice-Stadshauptmand og Raadmand, og tilsidst Stadshauptmand. Han døde i Stadens

Stadens store Ildbrands Tid Aar 1728 og blev desformodt i al Stilhed begravet. Udi hans Tid blev Aar 1726 den 17 May Capitain Woller af Nørre-Compagnie beskikket til Vice-Stadshauptmand, men ved Stadshauptmand Stuves dødelige Afgang, avancerede:

- 6.) Michael Fjeldstedt, Raadmand, som havde været Capitain ved Christianshavns Compagnie til Stadshauptmand den 4 Dec. Aar 1729. Han døde Aar 1741 den 3 Jan.
- 7.) Friderik Fabricius, Hof-Juveler og Capitain ved Riismager-Compagnie, blev Stadshauptmand Aar 1741 den 16 Jan.
- 8.) Johan Walbohm, Capitain ved Snarens-Compagnie, succederede som virkelig Stadshauptmand.
- 9.) Søren Treeld, Capitain ved Nørre-Compagnie, blev Vice-Stadshauptmand Aar 1755 den 22 Febr. og succederede Stadshauptmand Walbohm Aar 1759 den 31 Mart. Saame Dag fik den ældste Capitain Gerhard Hermann, Capitain ved Strand-Compagniet, Caracteer af Stadshauptmand. Aar 1772 den 17 Jan. fik Stadshauptmand Treeld et Tillæg af 300 Rdlr. samt Obersies Rang for sig og alle Eftermænd i Embedet.
- 10.) Johan Jørgensen, Riismand og Cancellieraad, samt Capitain ved Snarens Compagnie, blev Stadshauptmand Aar 1777 den 20 Aug.

§. 26.

Nye = Torv ligger bag Raadhuset eller paa Raadhusets søndre Side. Det kaldes Nye-Torv i Henseende til Gammel-Torv, som er ældre. Dette Nye-Torv er anlagt Aar 1648, hvortil Anledningen var denne: Da nogle Huse, som i fordum Tid vare bygte bag Raadhuset, til Boliger for adskillige Retteens Betientere med andre Slags Folk, blev ved en uhykkelig Ildsvaade, der opkom hos en Pottemager sammesteds, Aar 1647 ganske ødelagte, saa blev al den Plads, hvor disse afbrændte Huse havde staaet paa, gjort ryddelig til Sikkerhed for Raadhuset og dets Arkiv, og efter den Tid indrettet til et Torv, kaldet Nye-Torv. (See forhen §. 25. pag. 102.) Paa dette Nye-Torv blev Kong Christian den Fierdes Son, Prinds Christian hyllet i hans Alders syvende Aar, til at være Danmarks og Norges Konge efter Hans Hr. Faders Død,

af Stænderne udi Sielland paa en Plads, dertil opreist og prægtig stafferet, hvilken, efterat Eeden af Stænderne var aflagt, blev given Almuen til Priis. Siden om Eftermiddagen havde Kong Christian den Fierde alle Stænderne til Giest paa Raadhuset, hvilke bleve over al Maade kosteligen tracterede, og om Aftenen, da Maaltid og Dands var holden, afgik paa Gammel-Torv et meget stort Fyrverk. (See *J. L. Wolfs* Encom. Dan. pag. 367.)

Midt paa dette Nye-Torv blev i Kong Friderik den Fierdes Tid opsat et heit opmuret ottokanted Echafout, gemeenlig Skafottet kaldet, eller offentlig Executions-Sted, indsluttet rundt omkring oven til med et Jern-Rækværk eller Brystvern, og Gulvet belagt med Klinker. Ved hvis ene Side stod en Steen-Støtte opreist, paa hvis Overdeel stod Retsfærdigheds Billede med et Sværd i den ene og et Riis i den anden Haand. Paa dette Echafout bleve de Malesciantere af Borgerstanden, der havde sat i Slutteriet paa Livet for begangne Mord, henførte og offentligen af Skarpreteren henrettede. Men forommeldte Støtte maatte de omfavne, som mistede deres Hud og bleve pidskede enten for Tyverie eller for Løsagtighed. Anledningen til dette Echafouts Opbyggelse var denne: En Ruffer, navnlig Mikel Pihl med sin Hustru havde forført adskillige Borgerbørn til Rufferie hos sig, blev for sit rufferiske og løsagtige Forhold straffet og tillige dømt, at, dersom de tiere bleve overbeviiste om sligt Rufferie og Forsførelse til Rufferie, da skulle han, som var bemidlet, baade lade opbygge et nyt Kag og være den første, som der skulle pidskes. Han blev atter overbeviist om samme rufferiske Forhold og adskilliges Forsførelse hos sig til samme ligesom forhen, hvorudover dette Echafout blev af hans egne Penge opbyggt, og han med sin Hustru vare de allerførste, som her bleve for Løsagtighed pidskede og derefter hensatte paa Livstid i Børnehuset. Aftegningen paa dette Echafout sees i *Thuras* Hafn. Hod. Tab. XXXVI. pag. 173.)

Efterat dette Echafout havde i mange Aar været den sædvanlige Retterplads inden Stadens Volde og forvoldte Almuens store Opleb paa Nye-Torv ved saadan Leilighed: Saa blev bemeldte Echafout efter Kongelig Befaling af 25 Sept. Aar 1761 nedbrudt i Kong Friderik den Femtes Tid og Torvet gjort ganske

ganske ryddeligt og bequemere til sit Brug. Efter dets Nedbrydelse blev dog Kagsstrøgning forrettet ved en Pæl, men efter Kongelig Rescript af 19 Apr. 1780 skal Kagsstrøgning nu skee paa Pladsen ved Wartov-Hospital. Paa Nye-Torv sidde Bønder-Koner fra nærliggende Landsbyer, Balbye, Hvidoure &c. med slagtede Gies, Kapuner, Høns, Pularer &c. at sælge. Saa og andre Sælge-Koner med Fødevarer at forhandle. Ligeledes sidde ogsaa her de, som handle med alle Slags gammel Jernfram. Paa den vestre Side af Nye-Torv staaer et stort Trykverk, med fire Pomper, som alle samtlig under eet ere beklædte med Bræder og maledede. Dette Trykverk kaldes de Fire Jomsruer, og give overflødig Vand til fire Sider, naar de bruges i paakommende Jldsvaade. Dette Nye-Torv er omgivet med store og skionne Bygninger.

§. 27.

Gammel-Torv, beliggende for ved Raadhuset eller paa Raadhusets nordre Side, er efter sit Navn det allerældste Torv i Staden, thi i gamle Documenter og Skieder af Aar 1446 og Aar 1458 kaldes det: Det gamle Marked, og i nogle andre Documenter af Aar 1475 og Aar 1488 kaldes det Gammel-Torv. Dog maae man merke, at det ikke paa den Tid blev kaldet Gammel-Torv i Betingning med Nye-Torv, thi Nye-Torv var ikke endnu den Tid til, efter som dets Torveplads var da behøgt med Huse lige til Aar 1647 (hvorom er meldt i §. 26. pag. 129.) Men det er altid bleven kaldet Gammel-Torv, fordi det var et ældre Torv end Fiske-Torvet, som nu omstunder kaldes Amager-Torv. Da Kong Christian den Fierdes Søn, Prinds Christian, var hyllet af Stænderne til at være Konge efter sin Hr. Faders Død, lod Kongen her paa Gammel-Torv afbrænde et meget smukt Fyrverkerie, gjort i adskillige Kreaturers Esterlignelse og mange hundrede Raketter og Svermere, som opføre i Luften. (See *Wolfs Encom.* Dan. pag. 368.)

Midt paa Gammel-Torv staaer en smuk og kostbar Fontaine eller Vand-spring, som er prydet med mangfoldige Zirater af sterkt forgyldt Kobber, saa og omgivet med et kunstigt og kostbart ottekantet Jern-Gitterverk, i hvilket sees paa nogle Steder Stadens Vaaben forgyldt indfattet. Den paa Middelpunk-

ten staaende og med Afløbs-Render omgivne Piedestal bærer et i sin Circumference meget stort Kobber-Bækken, hvis Abninger slippe det Vand, som i adskillige Aarer udspringe af det midt i Bækket udi fuld Legems Størrelse staaende Nierlighed- eller Barmhiertigheds-Billede, gjort af Kobber, som holder et Barn ved Haanden, hvilke Billeder ere stærk forgyldte. Paa de kongelige Geburts-Dage og ved andre Solenniteter springer dette Vand med store forgyldte Træ-Kugler bestandig mange Alen høit op i Veiret. Denne Fontaine er af Kong Christian den Fierde oprettet Aar 1609, da en stor Brønd, indvendig belædt med huggen Steen, blev her anlagt, hvorudi det ferske Vand blev indledsaget. Men Aar 1634 efter Resenii Manuscripts Formeldning blev paa den forrige Brønds Sted anlagt en Fontaine og blev der i Juni Maaned begyndt at mures derpaa. Denne Fontaine, som med en indtagende og henrykkende Forundring og Fornøielse betragtes, giver ud af sine ommeldte Billeder Nat og Dag uden Dphold overflødig Vand fra sig.

Det ommeldte smukke og kunstige Jern-Gitterverk omkring denne Fontaine er bekostet og indrettet af Kong Friderik den Fierde. Uden omkring dette Gitterverk er en forhøiet bred Trottoir, belagt med store Fliser og huggen Steen, hvorpaa Tilskuere kan gaae for med Fornøielse at besee dette Vandspring. Man seer her daglig een af Stadens Vægtene at gaae for at have Opshyn, at ingen skal beskædigge Gitterverket eller giøre Indbrud til Fontainen selv. Uden om dette Trottoir eller brede Fortog staaer Avistene for at affhindre Torve-Vogne at fiøre for nær hertil. Paa Torve-Dage seer man dette store Torv rundt om at være opfyldt med Torve-Læs. Paa Gammel-Torv salholde Bønderne fra Landet alle Slags Kornvare, Hvede, Rug, Byg, Havre, Byg- og Havre-Gryn, saa og Frugt, Æbler, Pærer, Kirsebær, ligeledes Fedevare, røget og grønsaltet Fleesk, Eg, samt levende Fieder-Kreature, Gies, Vender, Hens, ligeledes slagtede Fiedergies og Løndebaand. Paa dette Torv holdes af Stadens Politimester altid en Torvemester, som dertil lønnes af Politiekammeret for at have Opfigt med Orden og Skik blant den Mængde af Torve-Læs.

Gammel-Torv støder til fem Gader, alle Huse og Gaarde, som omgive dette Torv, ere høie, smukke og anseelige Bygninger. Tvende Gange om Aaret, nemlig ved Paaske og Mikseldags Tider holdes her paa dette Torv Mynstring af Brand-Compagniet med alle Stadens Spreiter, som blive proberte og efterseete. I paakommende Jldsvaade er Gammel-Torv den i Brand-Forordningen af 9 May Aar 1749 anordnede Allarm-Plads, hvor Borgerne i Nørre- og Snarens-Quarteer skal samles under deres behørigte Gevær, tilligemed Capitainer og Subalterne-Officerer.

§. 28.

Vester-Port, som nu er beliggende lige ud for Enden af Frideriksberggaden, laae i forrige Tider lige ud for Enden af Vestergade; Men blev af Kong Friderik den Tredie Aar 1668 flyttet længere ned, saa at den kom i Linie med da værende St. Klemensstræde, nu med Frideriksberggaden. Det ved nuværende Vester-Port har i fordum Tid staaet St. Klemens-Kirke, som blev nedbrudt Aar 1530. (See forhen pag. 65.) Forommeldte forrige Vesterport havde for Stadens Beleiring et Taarn med Spir. Det er ellers at merke, at i forrige Tider havde alle Stadens Porte vel Taarne, men de vare af Facon og Skikkelse, som vore Landsbye-Kirke-Taarne, med høie Gavl og Kamme. Hvilket tydelig kan sees paa de Aftegninger af Kiøbenhavn for Aar 1618. Vester-Port var af ny ganske ombyggt Aar 1583 i Kong Friderik den Andens Tid. Men samme Port blev Aar 1619 ziret med et temmeligt høit Taarn og Spir, saa og med Kong Christian den Fierdes Brystbillede i en overnaturlig Størrelse, udhugget i Steen. Som noget besynderlig Merkværdigt maae endnu anføres, at, endskient denne Vester-Port blev i Stadens haarde Beleiring saa ganske ødelagt af de fiendtlige Bomber og Skud, saa blev dog høibemeldte Konges Billede aldrig rørt, eller truffet. Hvorudover Kong Friderik den Tredie, da Beleiringen var ophævet, lod sin Hr. Faders Brystbillede nedtage og til en evig Andelse lod det opsette paa det Kongelige Kunst- og Aritet-Kammer, hvor det endnu er at see. Efter som denne Vester-Port var, som nys er meldt, i Stadens haarde Beleiring i de Aar 1658 og 1659 bleven ødelagt, saa og Taar-

net tillige med Spiret nedskudt, efterfom her skedte det største fiendelige Anfald og heftigste Storm. Saa lod Kong Friderik den Tredie efter Beleiringen forfytte Vester-Port og lod den gaafe ny af Grunden opføre eller ombygge Aar 1668. Denne ny Vester-Ports Hoved-Facade ud imod Marken blev da forøget og beprydet med Krigs-Armatur i huggen Steen. Blant andre Bygnings-Strater paa denne Port merker man den ingenieuse Indretning, at isæden for de i Bygningskunsten sædvanlige Pillere, ere her anbragte ordenlige Kanon-Piber, hvilke bære Hoved-Gesimsen. Paa disse Kanon-Piber staaer Kong Christian den Fierdes Navn en Chiffre med Krone over. Lige oven over Portalet eller Indførselen af den i Volden gehveltede Port sees Kong Friderik den Tredies Navn en Chiffre med Krone over og neden under samme staaer Aarstallet 1668. Allereverst i Frontispicen staaer Kong Friderik den Fierdes Navn en Chiffre med Krone over, og neden under paa Gesimsen staaer: Aand 1722, i hvilket Aar den er repareret.

Vester-Ports Facade ud mod Marken er $14\frac{1}{2}$ Alen i Bredden. Porten er 6 Alen bred og $7\frac{1}{2}$ Alen høi, men det hele Portal er 13 Alen høit. Udi de Aar 1778 og 1779 er denne Port ud imod Marken, tilligemed Voldene efter nyere Regler i Ingenieur-Kunsten anseeligen forøgede og forbedrede, samt med Pallisader forsynede. Igiennem Vester-Port falder den største, folkrigeste og stærkeste Passage af Reisende, af Torve-Bogne og af Gaaende, fordi denne Port vender ud til den almindelige Landevei igiennem Sieland. Veien fra Vester-Port til den store Allée, som fører til Frideriksbergs-Slot og er en liden Fierdingvei lang, er efter en kongelig Kabinets-Ordre til Magistraten i Februar Aar 1771 bleven gaafe ny og jevn anlagt og paa begge Sider besat med Lindes Træer, saa og forsynet med en bred Sidegang for Fodgængere. Efter Forordningen af 2 Jul. 1695 aabnes Vester-Port i Januar Maaned om Morgenen Kl. $7\frac{1}{2}$ og lukkes Kl. 4 om Estermiddagen. Udi Februar aabnes Kl. $6\frac{1}{2}$, lukkes Kl. 5. Udi Marts aabnes Kl. $5\frac{1}{2}$, lukkes Kl. 6. Udi April aabnes Kl. $4\frac{1}{2}$, lukkes Kl. 7. Udi May aabnes Kl. 4, lukkes Kl. 9. Udi Juni aabnes Kl. $3\frac{1}{2}$, lukkes Kl. 9. Udi Juli aabnes Kl. $3\frac{1}{2}$, lukkes Kl. 9. Udi August

August aabnes Kl. 4, lukkes Kl. 8. Udi September aabnes Kl. $4\frac{1}{2}$, lukkes Kl. 7. Udi October aabnes Kl. $5\frac{1}{2}$, lukkes Kl. 6. Udi November aabnes Kl. $6\frac{1}{2}$, lukkes Kl. 5. Udi December aabnes Kl. $7\frac{1}{2}$, lukkes Kl. 4. Der Port-Skilling, som betales af hver igiennem Stadens Porte passerende Bondes Bogn, item Passage-Penge eller Bompenge, som betales af alle Ind- og Ud- passerende om Søndagen og Hellige Dage, samt Fredag Formiddag og om Aftenen, efterat Vagt-Klokken har ringet, bliver af de beskikkede Passage-Betientere indleverede i Stadens Renovations-Kasse. Af disse Port- og Passage-Penge bekostes Stadens Gaders, Torves og publique Pladsers, samt Broernes igiennem Stadens Porte, deres Renovation.

Paa Vester-Ports Consumtions-Contoir eller Accise-Boe, som ligger strax uden for Stadens Kavelin og Vester-Ports yderste Fald-Vom ere udi Aaret 1772 bleve cifede følgende Wahre til Indførsel igiennem Vester-Port i Staden, nemlig:

Algerhøns, 904 Par. Kal (røget), 27 Lpd. Dito saltede, $4\frac{1}{2}$ Fierding. Afke, $153\frac{7}{8}$ Lønder. Agurker, (syltede)-78 Glas. Dito grønne $6\frac{2}{3}$ Edr. Anchovis, 3 Dunker. Banke-Vng-Bryn, $2033\frac{1}{2}$ Lispd. Bngmeel, $46\frac{5}{8}$ Edr. Baandstager, 226800 Stykker. Bred af Hvedemeel, 42 Lpd. Blomkaal, $89\frac{1}{2}$ Skok. Bark, 811 Læs. Broksugle, 140 Par. Bukkeskind, (raae) 45 Deger. Bekassiner, 92 Par. Blommer, $19\frac{3}{4}$ Edr. Kommen, 34 Edr. Kaniner, 2 Stkr. Klid, 3 Edr. Dyr, af Hiorter og Hinder 747 Dyr. Duer, 376 Par. Dyrhuder, beredte 32 Stkr. Dito, uberedte 54 Stkr. Eg, $52534\frac{1}{2}$ Snees. Ender, $4979\frac{1}{2}$ Par. Erter, $5364\frac{7}{8}$ Edr. Edise, $7\frac{3}{8}$ Edr. Engkfier, $2\frac{1}{4}$ Skpd. Erter, grønne 5782 Edr. Frugt, frisk $2708\frac{7}{8}$ Edr. Dito, tørre $16\frac{3}{8}$ Lpd. Flesk, 31078 Sider. Fleskeborster, 243 Stkr. Foder, (alle Slags Halm) 17039 $\frac{1}{4}$ Læs. Fier, $1322\frac{3}{8}$ Lpd. Fasaner, 39 Stkr. Fissetunger, 114 Snefe. Flyndre, 16800 Stkr. Gies, 24992 Stkr. Bryn, $2974\frac{3}{8}$ Edr. Grise, 2082 Stkr. Grønkaal, $33\frac{1}{2}$ Læs. Giedder (tørre) $22\frac{3}{4}$ Lpd. Brynmeel, $3\frac{2}{8}$ Edr. Havre, $35688\frac{1}{2}$ Edr. Harer, 2373 Stykker.

Stykker. Huder, (beredte) 239 Stkr. Hareffind, $56\frac{1}{2}$ Zimmer. Hampe- og Hørfrøe, 41 Tdr. Høns, 7933 Par. Hvidkaal, 218 Skok. Huder, (raae) 6554 Stkr. Hvedemeel, $718\frac{1}{2}$ Lpd. Humle, (Siellandsk) $16\frac{1}{2}$ Lpd. Honning, $7\frac{1}{2}$ Fierding. Jster, $139\frac{1}{2}$ Fierding. Kier, 897 Stkr. Kalve, (fede) 3891 Stkr. Kalve, (spøde) 402 Stkr. Kalkonffse Høns, $2151\frac{1}{2}$ Par. Kalveffind, (raae) $482\frac{1}{8}$ Deger. Kalveffind, (beredte) 1531 Stkr. Kied, $38724\frac{7}{12}$ Lpspd. Kallun, $45\frac{1}{2}$ Tdr. Khlinger, 11706 Par. Kofte, 366 Traver. Kiøffensit, $6\frac{1}{2}$ Fierding. Kied, (saltet) $26\frac{1}{2}$ Tønde. Kul, $17\frac{1}{4}$ Læs. Kramsfugle, 207 Snes. Kirsebær, (friske) $3095\frac{1}{2}$ Fierdinger. Kirsebær, (tørre) 62 Lpspd. Lammesskind, (raae) 4487 Deger. Lam, 34906 Stkr. Lammesskind, (beredte) $1179\frac{3}{4}$ Deger. Lar, $24\frac{1}{2}$ Stkr. Lar, (saltede) $4\frac{1}{2}$ Fierdinger. Løg, 7 Tdr. Linger, $3\frac{3}{4}$ Tdr. Melk, $4432\frac{1}{2}$ Tdr. Maarffind, 107 Stkr. Mied, $12\frac{1}{2}$ Tdr. Nodder, $68\frac{3}{4}$ Tdr. Ost, $2030\frac{1}{2}$ Lpspd. Dretunger, 4121 Stkr. Odderskind, 135 Stkr. Perlegryn, $197\frac{1}{4}$ Lpspd. Qvier, 18 Stkr. Røveffind, 363 Stkr. Rugmeel, $648\frac{3}{4}$ Tdr. Rugbrød, 417 Lpspd. Rødder, alle Slags 127 Tdr. Røefrøe, $27\frac{2}{3}$ Tdr. Stude, 3137 Stkr. Sviin, 8781 Stkr. Senop, $33\frac{1}{2}$ Tdr. Schild, (ferff) $253\frac{3}{4}$ Tdr. Snepper, $389\frac{1}{2}$ Par. Selhunde=Skind, $4\frac{1}{2}$ Deger. Tors, $1516\frac{1}{2}$ Læs. Tyrer, 9 Stkr. Tellehs, $37\frac{2}{3}$ Lpspd. Telle, $943\frac{1}{8}$ Fierdinger. Uhrhøns, 31 Stkr. Vox, $862\frac{1}{2}$ Lpspd. Viffer, 62 Tdr. Brandevod 266 Læs. Waldnødder, 14 Tdr. Orter, 10 Stkr.

§. 29.

Tømmerpladsene, gemenlig de ny Tømmerpladsse kaldne, fordi de ere her anlagte Aar 1765, da de forhen værende gamle Tømmerpladsse, alle indhegnede med Plankeverk og nummererede, vare beliggende for Enden af Toldbodgaden, langs med Bulverket og Seen i en lige Linie ud til Stadens Toldbod, men bleve nedbrudte og forshyttede derafter Kongelig Rescript af 30 May 1755, og vare i nogle Aar anlagte paa Grenland ved Øster-Port, men derefter bleve disse ny Tømmerpladsse til Tømmerhandlernes Brug anlagte paa en lang Grund,

Grund, der med stor Bekostning i nogle Aar er ud i Søen opfyldt og indpælet mod Kalleboestrand strax uden for Vester-Port paa venstre Haand, og efter Kongelig Rescript af 25 Mart. 1765 forshyttede herhid. Disse Sommerpladse ere nogle og 20 i Tallet og ere tillukte med tvende Porte, hvilke aabnes i Januar og December Maaneder Kl. 7 $\frac{1}{2}$ om Morgenen og lukkes Kl. 4 $\frac{1}{2}$ om Eftermiddagen. I Februar og November aabnes de Kl. 6 $\frac{1}{2}$ og lukkes Kl. 5 $\frac{1}{2}$. I Marts og October aabnes de Kl. 5 $\frac{1}{2}$ og lukkes Kl. 7. Udi April og September aabnes de Kl. 5 og lukkes Kl. 8. Udi May, Juni, Juli og August Maaneder aabnes de Kl. 4 og lukkes Kl. 9 $\frac{1}{2}$. Til disse Sommerpladse er Indkørselen for Stadens Indvaanere fra Kalleboe forbi Blaataarn ved Lange Broe, men for udenbys Folk og Bønder-Vogne er en Wei anlagt hen til dem strax uden for Stadens Navelin. Iblant Sommerpladsene har Staden en Magazin-Brændeplads, thi efter Kong Christian den Syvendes Befaling Aar 1771 skal Staden holde et Brænde-Magazin, for om Vinteren dermed at moderere Prisen paa Brænde til Soulagement for de Fattige. Saa anskaffes aarlig et Quantum Brændeved af Bøg, El, Fyr, som udsælges Favneviss af Pladsen, men fornemmelig i smaat for 2, 4, 8, 16 β . udhugges paa to dertil beleilige Steder de Fattige til Nytte og Brug, og udsælges deels i Universitetets Kielder paa Nørregade, deels i Vinggaardstræde.

Tredie Kapitel

om

Klædeboe - Qvarteer.

I. Klædeboe - Qvarteer (i Henseende til dets gamle Streckning og Circumference indtil Aaret 1771) begyndte med Hjørnehuset af Nørregade og

S

Klæde

Klædeboderne og indbefattede da den nordre Side af Klædeboderne og Skindergaden lige ud til Riismagergade. Den venstre Side af store Riismagergade, derfra om til Skidenstræde, den samme Side af lille Riismagergade, Nørre-Torv, St. Giertrudstræde og Tornebuskegaden til Bolden. Derfra langs med Bolden forbi Nørre-Port, samt til Nørregade, den østre Side af Nørregade lige ned til Hjørnehuset af Nørregade og Klædeboderne, hvor dette Qvarteer tog sin Begyndelse. Til Klædeboe-Qvarteer henhører Stadens Nørre-Broe og Øster-Broe, eller Forstadens Huse uden for Nørre-Port og Øster-Port, hvilke have deres egne Modemestere. Klædeboe-Qvarteer ligger til Vor Frue Kirke.

II. Klædeboe-Qvarteer (i Følge den ny Inddeling efter Placaten af 3 Jun. Aar 1771) indbefatter nu omstunder følgende Gader, som ere: 1) Klædeboerne. 2) Store- og Lille-Kannikestræde. 3) Store- og Lille-Fiolstræde. 4) Skidenstræde. 5) Rosengaarden. 6) Kul-torvet. 7) Frederiksborggaden. 8) Rosenborggaden. 9) Lille Riismagergade. 10) St. Giertrudstræde. 11) Tornebuskegaden. 12) Ved Bolden fra Nørre-Port til Solvgaden. 13) Vedderhvitfeldtsstræde. 14) Frue-Kirkegaard. 15) Pustervig.

III. Klædeboe-Qvarteers Borgers-Kompagnies Fane fører tvende Hænder, som komme ud af Skyer, og rekke hen efter hverandre. Deroven over læses følgende Overskrift: Troe og Mistroe. Neden under Hænderne sees Krigs-Armatur, og derneden under igjen læses: Klædeboe-Qvarteer. Udi de tre Hjørner af Fauen staaer en brændende Bombe, men i det fjerde Hjørne øverst staaer Stadens Vaaben.

IV. Den efter Kongelig Befaling anordnede Qvarteer-Commissarius og Qvarteer-Betient, som er befalet at boe i Klædeboe-Qvarteer for at skulle paaagte under Stadens Politimester alt hvad den almindelige Orden vedkommer, skal til et udvortes Distinctions-Tegn bære paa sin gallonerede Hat en Cocarde eller Baand-Slæife af blaa og gult Couleur.

V. Om Stadens Gader, som henhøre under Klædeboe-Quarteer, er følgende Merkoeverdigt at anføre.

A. Klædeboerne, (hvis nordre Side har kun tilforn hørt til Klædeboe-Quarteer med den søndre Side til Kjøbmager-Quarteer), er en snorret og anseelig Gade. Den kaldes i gamle latinske Breve af Aar 1392 Tabernæ Pannicidarum; Plateæ Klæthabodæ 1370. I andre Breve af Aar 1415 og 1444 Vicus Pannicidarum. Denne Gade har faaet sit Navn af Klædeboe-Lauget, hvorom tales i Kong Christian den Tredies Brev, dateret Mikkels-Aften Aar 1549, som fastsætter hvad de, som ere i samme Klædeboe-Laug, maatte sælge, nemlig allehaande Klæde, Fløiel, Damask, Silketoi, Sardug &c. I Henseende til de ældre Tider er ogsaa at merke, at Hiørnehuset eller det Huus No. 1, beliggende paa Hiørnet af Klædeboerne og Nørregade, har i fordum Tid været Stadens ældste Raadhuus lige til Aar 1492, da samme Huus, fordi det var for lidet til et Raadhuus, blev ved Mageffiste overladt til Kanikerne ved vor Frue Kirke. Dets Kiøldere vare usædoanlige store og sterke, saasom de havde været brugt til Stadens Fængsel.

B. Store-Kanikestræde, hvor Hoved-Indkørselen er til Universitetet, eller den saa kaldede Studiigaard. Dernæst ligger i denne Gade sex Professor-Residentser, som ere: No. 33. No. 34. No. 35. No. 41. No. 42. og No. 247. Ligeledes Borckens Collegium for 16 Studenter. Clerusens Collegium for 16 Studenter. Og Regentsen eller Collegium Regium, stiftet af Kong Christian den Fjerde for 100 Studenter, beliggende paa Hiørnet af denne Gade og Kjøbmagergade.

C. Lille-Kanikestræde, disse tvende Stræder eller Gader have faaet deres Navne af vor Frue Kirkes Kaniker og Prælater, som i de katolske Tider fordum boede her Aar 1511 og længe for den Tid i deres tilhørende Kanike-Boliger. Men efter Reformationen blev

disse Kanike-Boliger, ligesom de da værende Kaniker afgik og døde, efter Kong Christian den Tredies Befaling tillagde otte Professorer til deres Residentser. Til en Erindring derom stod fordem før Stadens store Ildbrand over Indgangen til een af Professor-Residentserne disse Ord at læse: C3. Hanc curiam & VII alias Cononicorum Capituli Hafniensis assignavit Habitationibus Professorum Regiæ Academiæ c1o.1o.XXXIX. C.M. E.L. J.M. N.T. J.R. C.B. J.R. T.B. J.V. D.H. E.V.P. Hvilke Bogstaver forklares saaledes: *Christianus Morfianus. Erasmus Lætus. Jacobus Matthiæ. Nicolans Theophili. Johannes Pauli Resenius. Casparus Brockmannus. Joh. Joh. Resenius. Thomas Bangius. Joh. Vandalinus.* Domum Habitan-
tans *Erasmus Vindingius* Posuit.

D. Store-Fiolstræde.

E. Lille-Fiolstræde, i hvilken ligger to Professor-Residentser, som ere No. 250 og No. 251. Ligeledes den øverste Kapellans ved vor Frue Kirke, hans Præste-Residents No. 254.

F. Store-Skidenstræde kaldes ellers Kryсталstræde. Ud til denne Gade vender den nordre Fløi af Regentzen og den søndre Fløi af vor Frue Kirkes danske Fattiges Skole. Denne Gade endes ved store Fiolstræde. Det stette Navn Skidenstræde har denne Gade faaet deraf, at den indtil Aar 1526 var en Kloak eller en almindelig Sammenløbs- og Afløbs-Kende af alt det urene Vand og Dynd, der gik ud i Stadens Graver, serend Fæstningens Volde og Graver, til lige med Nørre-Port blev flyttet omtrent 500 Alen længere ud. Desuden var Grunden her i de Dage langt nedrigere og tildeels oversvømmet med Vand fra Pustervig, hvor det løb ind fra den ferske Sø. Udi gamle Breve kaldes Skidenstræde commune Canale Villæ borealiter, det er, Byens almindelige Kende mod Norden. (*Pontoppid. Orig. pag. 18.*)

G. Lille-Skidenstræde, begynder fra store Fiolstræde og gaaer i lige Linie med store Skidenstræde ud til Nørregade. I fordem Tid har

Nørre-

Nørre-Port lagt ved Enden af Skidenstræde midt paa Nørregade. Den nordre Side af Universitetets Botaniske Hauge vender ud til Lille-Skidenstræde.

H. Den nordre Side af Skindergaden, hvori ligger vor Frue latinske Skole med Rectors og Con-Rectors Residentser, hørte i fordum Tid til Klædeboe-Quarteer, men den søndre Side af samme Gade hørte da til Frimands-Quarteer. Men ved den ny Inddeling af Stadens Quarterer i Følge Placaten af 3 Jun. 1771 hører nu hele Skindergaden til Frimands-Quarteer, hvor den gunstige Løser finder udførlig Efterretning om samme Gade.

I. Frue Kirkegaard, hertil vender den søndre Side af vor Frue latinske Skole-Bygning.

K. Lille-Kiøbmagergade er beliggende for Enden af Store-Kiøbmagergade, og tager sin Begyndelse fra Skidenstræde, og gaaer op til Kul-Torvet. Tilføren har den vestre Side af Lille-Kiøbmagergade hert til Klædeboe-Quarteer og den østre Side af samme Gade hert til Rosenborg-Quarteer, men nu hører den hele Gade i Følge Placaten af 3 Jun. 1771 til Klædeboe-Quarteer.

L. St. Giertrudsstræde, i forrige Tider St. Giertruds-Gade kaldet. Den har faaet sit Navn af St. Giertruds-Hospital eller Sygehuus, som her omtrent i fordum Tid har staaet, men blev i Reformationens Tid af Kong Christian den Tredie indlemmet med Helliggeistes-Hospital. (See Kap. 2. §. 2. pag. 69.) Samme St. Giertruds-Hospital var stiftet af et Fruentimmer, der efter sin Død blev regnet blant Helgenes Tal og kaldet St. Giertrud. Paa dette Hospitals Kirkegaard blev Slotsherren Torben Dyrke fordum halsbuggen den 29 Nov. Aar 1517 efter Kong Christian den Andens Befaling, da han var dømt af 12 Vænder fra Solbjerg-Landsbye, hvilke udgjorde en Ret uden for Kiøbenhavns Slots-Port. (See L. Holbergs Danm. Hist. Tom. 2. pag. 27. 28. Svanning Christ. II. Lib. II. Cap. II.

- M. Rosengaarden, denne Gade har faaet sit Navn af en kongelig Hauge, som her har været anlagt og blev kaldet Rosengaard, da man læser tillige i gamle Documenter om en Gade her, kaldet Rosengaardstræde, som formodentlig har løbet tet ved samme Hauge omtrent, hvor nu Kul-Torvet er, førend Stadens Udvidelse i Kong Friderik den Førstes Tid paa denne Kant. Andre mene, at Gaden har faaet sit Navn af den adelige Herremand Hr. Jens Rosengaard, som her har haft sin Gaard og Hauge. Man finder ogsaa en adelig Herremand, ved Navn Christopher Rosengaard, som har været Embedsmand paa Kiøbenhavns Slot Aar 1580. Lige op til Rosengaarden har Kirkegaarden ved St. Giertruds Hospital strakt sig. Ligeledes finder man ogsaa, at paa Rosengaarden har den berømmelige danske adelige Herremand Hr. Henrik Ranzov byggt en anseelig Gaard, ziret med et Taarn i det forrige St. Giertruds Kloster, saa at samme Gaard i følgende Tider altid beholdt det Navn: De Ranzovers Gaard. Bemeldte Hr. Henrik Ranzov levede i Kong Friderik den Andens Tid, og formedelst sin store og grundige Lærdom, Ferdighed i de galante europæiske Sprog, samt i Latin, Græsk og Hebraisk, sin Capacitet og Dyder var et Vidunder paa de Tider i Norden. Han var tilsidst Statholder i Holsteen. Om ham kan læses i Holbergs Danm. Hist. Tom. 2. pag. 513. Paa et Huus, beliggende paa Rosengaarden, læste man før Stadens Ildbrand disse Ord under et udhugget Billede af en Dre. Diese Ochsen habe ich gebraten auff der König Friderici III. Seine Krönung den 23 Novembr. 1648. Zochim tre Wieder.
- N. Rosenborggaden, som har sit Navn af det kongelige Slot Rosenborg, beliggende strax derved. I denne Gade sees den nordre Side af den Reformerte Kirke.
- O. Tornebuskægaden har faaet sit Navn af et vidtløstigt Tjørne-Fang, som her i fordum Tid, da denne Egn laae uden for Staden, har faaet

staaet paa denne Kant og tilhørt Bønderne i den nu nedbrudte Landsbye Serritsløv, hvor de huggede deres Tjørne-Gierfel og Luffe, som de brugte til deres Markers Indhegning, samt solgte deraf til Stadens Indvaanere, hvis Hauge-Pladser og Kaalhauger vare da indelukte med Tjørne-Gierder, indtil efter Kongelig Befaling Eierne skulde opføre Kjøbsted-Bygning og Steentag isteden for klinede Vegge og Straatag. (Pontop. Orig. pag. 71.) Da Staden blev udvidet paa denne Kant, saa bleve ommeldte Serritsløvs Bøndermarker indtagne under Stadens Grund at bygge Huse paa, den Landsbye Serritsløv nedbrudt og deres Tjørnehug ødelagt.

P. Frideriksborggaden fører Navn efter det kongelige Slot Frideriksborg, og løber ud til Kul-Torvet.

Q. Peder Hvitsfeltstræde, som har sit Navn af en adelig Herremand Peder Hvitsfeldt, som levede i Kong Christian den Tredies og i Begyndelsen af Kong Friderik den Andens Regjerings-Tid, og har her haft sin Gaard at boe i. Udi denne Gade er vor Frue Kirkes danske Fattiges Skole.

R. Den østre Side af Nørregade, hvortil vender vor Frue Kirke-Taarn, eller den venstre Ende af vor Frue Kirke, saa og Communitetet, eller den vestre Side af Universitetets Bygninger, har tilforn hørt til Klædeboe-Quarteer, og den vestre Side af Nørregade til Nørre-Quarteer. Men nu efter Placaten af 3 Jun. Aar 1771 hører hele Nørregade til Klædeboe-Quarteer. Den gunstige Læser vilke derfor behage tillige at esterses Kap. 1. Tit. H. pag. 9.

S. Pustervig. Denne Gade er lukt i den østre Ende, men den vestre Ende gaaer ud til Kul-Torvet. Tilforn har denne Gade hørt til Rosenborg-Quarteer, men efter Placaten af 3 Jun. 1771 om Stadens Quarterers ny Inddeling hører den nu til Klædeboe-Quarteer. Gaden har sit Navn af den flade Strand, Pustervig, som her oversvammede denne Egn, men blev med stor Beløftning ind-

pølet og Aar 1447 opfyldt af Kong Christopher af Bayern. Den gunstige Kæser ville behage tillige at efterlase Kapitelet om Rosenborg-Quarteer, hvor der atter tales om Pustervig.

VI. Udi Klædeboe-Quarteer forekomme følgende publice Bygninger, Kirker, Stiftelser, Torve &c., nsiagtigere at beskrives og anføres.

§. I.

Vor Frue Kirke, i Pavedømmets Tid kaldet den hellige Jomfrue Maria Kirke, er beliggende med sin vestre Ende eller med sit prægtige Taarn ud til Nørregade. Denne Kirke er den største af alle Stadens Kirker og tillige den fornemste i hele Danmark. Thi Aar 1568 blev det befaleet, at alle Kirke-Ceremonier overalt i Danmark skulle holdes efter Kiøbenhavns Kirker, og i Kirke-Ritualet befales, at de Kirke-Ceremonier, som her bruges paa Sen- og hellige Dage, skal være en Kettesnor for alle Lærere ved de danske og norske Kirker at følge. Alle Danske, Norske og Islandske Bispers Bielser og Solenniteter forrettes her af Biskoppen over Siellands-Stift.

Kirkens første Bygnings-Aar og Ælde er temmelig uvis, thi den har været underkast adskillig haard Skiebne. Men at vor Frue Kirke er i det aller mindste 700 Aar gammel, saasom den af Begyndelsen er bleven bygt paa den Plads, hvor den staaer, maae sluttes tilforladelig af følgende Efterretninger: Af ældgamle Documenter sees, at Kirken har været til, ferend den berømte Roskilde Biskop og siden Erkebisp i Lund Absolons Tid, nemlig i hans Formands, den i Historien saa bekiendte Roskildske Biskop Eskilds Tid. Denne Bisp Eskild var Biskop i Roskild indtil Aar 1138, da han blev Erkebisp i Lund i Skaane. (Om ham kan læses *Wolfs* Encom. Dan. pag. 467. og *L. Holbergs* Danm. Hist. Tom. 1. pag. 218. 243.) Af mange gamle Huus-Skieder og Breve seer man, at Frue Kirke har været een af Byens Sogne-Kirker, og har haft sit visse Sogn og sin ordentlige Menighed. (See *N. Hvitfeld* pag. 1334. Art. 2.) Saa tales der om Curia in Copmannæhafæn, at den laae in Parochia S. Mariae Anno 1248. Denne St. Mariae eller vor Frue Kirke fik i Begyndelsen af det trettende Aarhundrede det Fortrin frem for de andre Byens Kirker,

Kirker, at den blev gjort til en Collegiat- eller Domkirke, og fik et Capitulum Canonicorum. Thi Aar 1209 stiftede den Roskildske Bisp *Petrus Sunonis* eller Peder Suneson et Dom-Kapitel ved denne Kirke. Bemeldte Bisp Peder Suneson, som ogsaa kaldes Peder den Gamle eller den Første, og har fordem været Kong Waldemars Raahger, døde den 29 Oct. Aar 1214. Og fordi han saaledes berigede og bearbejdede Kirken med Capitulo Canonicorum, derfor kaldes han *Ecclesiæ Hafnensis Fundator & Canonicorum in eadem Deo servientium Insktitutor*. (See *Obituarium Eccles. B. Virg. Hafn. Mss. in Collectaneis Bartholinianis.*) Udi den tredie Artikel af den katolske Biskop Joachim Nonnovs Skrift, indleveret paa Rigsdagen Aar 1530, heder det: At Biskop Peder af Roskild, den Første af det Navn, haver funderet sex Kanik-Demmer udi samme Collegiat-Kirke paa de Sogne-Kirker her i Byen og nogle uden for. (See N. Hvitsfeld pag. 1334.) Dette Capitul havde af Begyndelsen allene een Prælat ved Navn Absalon, som var Decanus Capituli og levede Aar 1209. Siden kom en anden Prælat dertil, under Navn af Cantor, som foruden sin Gaard havde et stort Enemerke, kaldet Decani-Hauge eller Degne-Haugen, beliggende fra Pustervig øster ud imod Stranden, og blev siden overladt Staden til Græsning ved en Accord, men er nu ved Stadens og Fæstningens Udvidelse indlemmet under Stadens Grund. Bemeldte Prælaturer vare ved Magt indtil Reformationens Tid. Ved denne Collegiat-Kirke vare af Begyndelsen ifkun 6 Præbendarier eller Kaniker; Og vare deres Kanonikater eller Kanike-Demmer funderte paa de andre Byens Kirker, St. Nicolai, St. Petri og St. Clemens Kirker, samt paa nogle udenbyes Kirker, men siden bleve de forøgede indtil 12. Til vor Frue Collegiat-Kirke laae Aar 1436 disse 12 Præbender eller Kanonikater, nemlig: 1) St. Nicolai Præbende. 2) St. Petri Præbende. 3) St. Clemens Præbende. 4) Brøngøvs Præbende. 5) Uvordes-Øvres Præbende. 6) Walbyes Præbende. 7) Buthinges Præbende. 8) Østbohe Præbende. 9) Tune Præbende. 10) Wandløse Præbende. 11.) Øg-Herrets Præbende. 12) Wassingerødts Præbende. Ved Universitetets Stiftelse bleve disse Præbenders Tal reducerede til 6 igien; Thi Kong Christian

den Første forsynede Professorerne med disse Præbender, og Kong Christian den Tredie henlagde efter Reformationen det meste af Kapitulets øvrige Gode til Professorerne. (See Pontop. Orig. Hafn. pag. 38. 41.)

Vor Frue Kirke har udstaaet adskillige Ødeleggelse, thi den er cengang ruineret af de Lybske under den Rygenske Fyrstes Færners Anforsel Aar 1259 (M. Hvitfeld Tom. 1. pag. 259. Cod. de Ludvig Reliqv. Mss. omnis Aevi Tom. IX. No. XII. pag. 216.) Ligeledes er Kirken ødelagt engang af de Nørskes Indfald Aar 1306. Da vor Frue Kirke udi Aaret 1316 blev opbyggt, havde den allerede fire gange været afbrændt, hvilket den latinske Inscription, som for Stadens store Ildbrand i Aaret 1728 stod udhuggen paa den nordre Kirke-Port, tydeligen udviste. Paa samme Dør saaes de fire Evangelister afbildede under de sædvanlige hieroglyphiske Signelser af en Engel, en Dyr, en Løve og en Ørn. Og midt imellem disse fire Dyr saaes Verdens Frelser afbildet under et Lam, bærende Korsets Fane og af dets Bryst saaes Blodet at udspringe i et Beger. Dernæst i Omkredsen stod disse Ord at læse: Anno Domini MCCCXVI. Reedicatur ista Ecclesia prius quater per incendium devastata. Paa den søndre Kirke-Port mod Westen saaes Kapitulets aflange Segl, spids til begge Ender, hvori blev forestillet Jomfrue Mariæ Behudelse ved Engelen med de Ord paa en af hans Haand nedhængende Seddel: Ave. Maria. Gratia. Plena. Saa og Jomfrue Mariæ med de Ord paa en af hendes Haand ligeledes nedhængende Seddel: Ecce. Ancilla. Domini. Øverst saaes den Hellig Mand i en Dues Skikkelse at nedkomme over Maria. I Omkredsen ved Kanden stod disse Ord: † Sigillum Capituli Sancte Marie * De * Copmanne Hafn. Ved denne søndre Port stod ogsaa disse latinske Vers: Hoc Tibi Cara Mihi Posui *Christine Johannis* Costula Defunctis Pignoribusque Tribus. Vive Viennensis *Carolus* Tibi *Wormser* Id Optat, Qui Genus Austriaco Sangvine Duxit Avum. Ante Obitum Moriens Non Moriturus Obiit. Obiit August. 8. Anno 1618. Paa den søndre Port mod Østen saaes Universitetets Segl, som præsenterede Kong Christian den Tredies Brystbillede i fuld Kronings-Dragt, med Zepteret i den høire og Rigs-Øblet i den venstre Haand, saa og Krone paa Hovedet, havende et langt Skieg og store

Knæbelsbarter. Midt paa stod Aarstallet 1537. I Omkredsen eller ved Randen stod denne latinske Opsskrift: +Sigill+Schole+VNIVERS+HAFFNIEN+A+CHRISTIANO+3 REGE+DAN+Et Norve+instaurate.

Bed Siden af vor Frue Kirke blev i Kong Hanses Tid Aar 1500 bygt et nyt Kapel, kaldet St. Kochi Kapel, hvis Stifter var en Prælat, ved Navn Anders Friis, som var Cantor Capituli Hafnensis. I di samme Kapel var et Altar, hvortil Indgangen var lige for Prædikestolen. Under Gehvelten af St. Kochi Kapel vare ophængte mangfoldige Rytter-Faner, som i den Ditmarske Krig vare erobrede. Paa begge Sider af dette St. Kochi Kapel vare opsatte smukke Epitaphia over Professor Rasmus Winding, Professor Thomas Bartholin, Professor Thomas Fink og Frue.

Ligeledes var ved vor Frue Kirke et skønt Bibliothek, given af Franz Willumsen, Kongelig Majestets Solder og Kanik i Lund til Studenterne i Kiøbenhavn. Bemeldte Franz Willumsen laae begravet neden for Trappen, som man gik op til samme Bibliothek. (Wolfs Encom. Dan. pag. 337.) Over Døren ind til dette Bibliothek, som blev kaldet *Bibliotheca Franciscana*, var at see hans Epitaphium af Træ med følgende latinske Inscription.

Francisci Wilhelmi, Canonici Lundensis & Regii Telonarii in Arce Hafnensi instructissimæ hujus Bibliothecæ Fundatoris, Viri Optimi & Ornatissimi, in Domino mortui An. 1573. Die Mart. xxii Epitaphium. Hoc Pietas, Hoc prisca Fides, Hoc inclyta Virtus Subjecto recubant, marcida facta Solo. Num Terræ repetant tales Penetrabilia Dotes? Per quas ad Cælum dicitur esse Via: Scilicet hi lecti Cineres & putre Cadaver, Virtutum Sedes & Pietatis erant. Nam, Franciscæ! Tuæ complèsti Munera Vitæ Publicæ; Privatæ quæque fuère Domus. Ut Tua persisterit semper Mens Conscia Recti, Famaque sit nullis contaminata Notis. Nomen at æternum meruit Tibi publica facta A Te Doctorum Bibliotheca Virum. Cujus ut est longus Meriti septuplicis Usus; Sic Tua per cunctos Laus erit aucta Dies. Spiritus Astrifero dudum vestitus Amictu Splendet & est nivei Pars speciosa Cleri. Interea Manes Thecam hanc servare Librorum Vos voluit vigiles hoc superesse Loco. Amico & Collegæ Viro Opt. & Conjunctiss. Memor. grat. ergo Christianus Machab. Alpinas.

Aar 1514 blev Klokke-Taarnet allerførst ziret med et Spir, ligesaa heit som Kirkegaardens Længde, nemlig 114 Alen, samt paa de fire Hjørner omgivet med fire mindre Spire, hvort af dem var 8 Alen heit. Ved dette første Spirs Opsettelse den 20 Sept. 1514 reiste sig en Trette imellem Bygnings-Mesteren og hans Mestersvend; thi Svenden meente, sig at være ligesaa god som Mesteren selv. Da nu Knappen skulle legges paa Spiret, befalede Mesteren, at en Vielke skulle udlegges og fastgjøres. Paa denne Vielke gik Mesteren ud lige til den yderste Ende deraf og huggede en Øre fast derudi, hvilken han bød Svenden hente tilbage, efterdi han trodsede saa meget paa sin Capacitet. Svenden, som var hidsig og ærgierrig, vegrede sig ikke for at gjøre det, og gik ud for at tage Øren tilbage, men blev hovedsvimlende, faldt ned til Jorden og dede. Den Confusion, som saadan uhykkelig Hændelse foraarsagede, har formodentlig været Aarsag i, at Knappen paa samme Spir ikke blev vel og forsvarlig apteret; thi kort derefter blæste den ned i en Storm. (See Holbergs Danm. Hist. Tom. 2. pag. 20.) Dette Spir stod kun et Aars Tid, da det deels af Storm, deels af Lynild blev saa beskadiget, at man i næstfølgende Aar maatte bygge det om paa ny. Udi Kong Friderik den Førstes Tid kort for Reformationen skedte Aar 1531 paa Tredie Jule-Dag i vor Frue Kirke et stort Opløb af nogle Borgere under Anførsel af den bekiendte Borgemester Ambrosius Bogbinder med flere, hvilke af en utidig Nidkierhed ville fordrive Kanikerne, nedreue mange Helgenes Billeder fra deres Sted i Kirken, kastede dem ned til Jorden, huggede baade Helgenes Billeder og deres Altare i Stykker. Men denne Tumult blev dog stillet, da Byfogden med noget Mandskab indfandt sig, saa at det store Altar med dens kunstige Alter-Tavle blev dog ved hans Forsvar ubeskadiget, da det stod ogsaa Fare for at blive paa samme Maade mishandlet. (Holbergs Danm. Hist. Tom. 2. pag. 242.) Efter en gammel Jordskylde-Bog, vor Frue Kirke tilhørende, findes Kirkens Altare med tilliggende Præbender at have den Tid været 16 i Tallet, nemlig: 1) Altare Compassionis B. Virginis. 2) Altare S. Olai. 3) Altare Trium Regum. 4) Altare Elegii. 5) Altare Gregorii. 6) Altare Trinitatis. 7) Altare Omnium Sanctorum. 8) Al-

fare quinque Vulnerum. 9) Altare Georgii. 10) Altare Lucii. 11) Altare Lucii. 12) Altare Dionysii. 13) Altare Mariæ Magdalenaë, stiftet Aar 1464. 14) Altare Lucix. 15) Altare Johannis Evangelistæ. 16) Altare Michaelis. Foruden disse vare der endnu i vor Frue Kirke ni andre Altare, som gamle Documenter melde om, nemlig: 1) Summum Altare Chori, Anno 1340. 2) Altare Apostolorum, Anno 1357. 3) Altare Andreæ, Anno 1458. 4) Altare Theobaldi, Anno 1414. 5) Altare S. Johan Baptistæ, & S. Birgittæ, Anno 1466. 6) Altare S. Annæ, Anno 1491. 7) Altare Resurrect. J. Christi, Anno 1501. 8) Altare Jodoci, alias quatuor Doctorum, Anno 1531. 9) Altare Viviani, Anno 1539. For at forekomme videre Dyrer, lod Kong Friderik den Første tillukke Kirken for begge Partier, saavel for de Evangeliske, som for de Katholske, noget over et Aar. Men Kanikerne fik Kirken ved den katholske Biskops udi Roskild, Joachim Kennovs Befordring igien Aar 1533, og de beholdt den indtil Aar 1536; da ved Religionens Forandring eller Lutheri Reformationens Indførsel i Kong Christian den Tredies Tid blev vor Frue Kirke (der i Pavedømmets Tid havde haft sit Capitulum Canonicorum) gjort nu til en luthersk Sogne-Kirke for St. Peders og St. Klemens Kirkes Sognekfolk, saa at vor Frue Kirke fik nu ved Reformationen til sit Sogns Forøgelse og Tillæg al den Deel af Byen, som tilforn søgte St. Peders Kirke. (Om St. Klemens Kirke, der fordum laae i Rattesund og blev nedbrudt Aar 1530, er forhen meldt Kap. 2. Tit. N.)

Strax efter Reformationen nemlig Aar 1537 den 2 Sept. blev udi vor Frue Kirke holdet en særdeles heitideligt Act, nemlig de syv første evangeliske Biskoppers solenne Dispe-Ordination udi Kong Christian den Tredies og hans Dronnings, saa og Rigets Raads Nærværelse. Disse syv Superintendenter vare: 1) Mag. Franciscus Wormondus, Superintendent i Lund i Skaane, som havde i lang Tid været Lector Theologiæ udi Malmee. 2) Doct. Peder Palladius, Superintendent over Siellands Stift. 3) Mag. Jørgen Sadalin, Superintendent over Jyds Stift. 4) Mag. Jakob Skonning, Superintendent over Viborg Stift. 5) Mag. Jens Tomsen, Superintendent

over Aalborg Stift. 6) Mag. Johannes Bandalus, Superintendent over Niber Stift. 7) Mag. Mads Skade, Superintendent over Aarhus Stift. L. Holberg i sin Danm. Hist. Tom. 2. pag. 348 siger, at der vare syv Superintendenter, og at denne høitidelige Act skedte den 26 Aug.; men E. Pontoppidan i sin Orig. Hafn. pag. 271 siger, at de vare syv danske og en norsk Biskop eller Superintendent, saa og at denne Act skedte den 2 Sept. Bemeldte Bispe-Ordination blev forrettet ved den Wittenbergiske Theologus Doctor Johannes Bugenhagen af Pommeren, som Kong Christian den Tredie havde ladet forskrive for at betjene sig af hans Raad i den evangeliske Kirke-Stats Indrettelse, efterat de katolske Bisper vare affatte. Siden den Tid ere begge Nigets Biskopper altid blevne indviiede til deres biskoppelige Embede af den Siellandske Biskop i vor Frue Kirke.

I fordam Tid har det altid været Skik og Brug, at den af Professorerne, som skulle vare Rector Magnificus Universitatis, er hvert Aar Torsdagen efter Trinitatis Søndag med sædvanlige Ceremonier creeret for høie Altar i vor Frue Kirke i alle Professorernes Nærværelse. Ligeledes naar nogen skulle promoveres in Doctorem, i hvilket Facultet det end var, saa skedte samme Doctor-Creation med sædvanlige Ceremonier ogsaa for Alteret her i Kirken af den Professor, som i det Aar var Decanus i samme Facultet.

Aar 1550 blev vor Frue Kirke sat i en fuldkommen smuk Stand baade indvendig og udvendig. Indvendig var Kirken meget herlig og skion; Alters-Tavlen meget forgyldt og kunstig udskaaen, med halvslagen fint Guld forgyldt. Ligeledes var Choret prydet med Pulpitrer, Prædikestolen meget net udskaaen og forgyldt; Messing-Døbeskål staaende paa fire Evangelister; Et stort Orgelværk. Udi Choret paa Gulvet stod en meget stor Messing-Lyestage, hvorpaa kunde settes fem store Børlys. Udi Kirkens store brede Gang hengte tre store Messing-Lysekroner med Inscriptioner, som siden anføres, og paa alle Villerne vare Messing-Arme til at sette Lys i, saavel som paa Beggene i de andre Gange. (Wolfs Encom. Dan. pag. 161. 162.) Kirken blev ogsaa i bemeldte Aar 1550 udvendig prydet med et Spir, hvilket blev nogle gange beskadiget af Tordenflag

denstlag Aar 1573 og Aar 1585, saa at Kirkens Hvelving ogsaa fik stor Glæde. Men efter dens Reparation blev den store Hvelving prydet med en kunstig og overmaade smuk Malning Aar 1555, saa at den ene Due ikke lignede den anden i fortreffeligt Arbeide, og alle Kunsternes Kiendere maatte hoelligt forundre sig derover. (*Wolfs* Encom. 1. cit.) Paa den ene af forommeldte Lyskroner stod denne plattyske Opkrift: Anno Domini disse Croner hebbe Jek Marie Mag Dochter Weddel in uaser lewen Frauen Kirken in die Ehre Gottes gegeben, och Thor Gedencnis meiner Seeligen Mandh, Gott vorlehen em ein frölick Upstandinge, samt all vrommen Christen, Almen. Paa den anden Lyskrone stod disse Ord: Anno 1618 den 15 Febr. haffver Erlige Gudfrotige Qvinde Dorothe Doctors Kiencit og giffvet denne Crone til vor Frue Kirke, Gud til Ere og Kirken til gavn og Besset at hange offver hendes Salige Husbonde Doctor Anders Lemwigh, og hendes fiere Brödre ligge begraffne. Paa den tredie Lyskrone stode disse Ord: Anno 1635 haffver Erlig og Welagte Mand Christen Pedersson med sin Hustru Maren Svends Datter foræret denne Chronen til denne Kirke. Aar 1669 blev til Kirken givet en Lyskrone, som blev ophængt i St. Rochi Kapel, af Frue Bente Urne, Sal. Henrik Rosenvinges med sin Mand Philip Joakim Barstorph, og til at reenhoide samme Lyskrone, saa og til Lys dertil givet Penge 125 Specie-Daler. Ligeledes blev Aar 1672 givet en Lyskrone til Kirken af Niels Nielsen og hans Hustru Elline, som var Sal. Christen Jensens, Slagter, hans Esterleverke; saa og 50 Rdlr. som altid skulle staae paa Rente til at holde deres Lyskrone reen, ligemed de andre Kirkens Lyskroner og Lys derpaa at sette. Tilforn var af Niels Persen, foruden 100 Rdlr. for sit Leiersied, givet Aar 1618 den 3 May for Lys i Kirken at holde vedlige med at brænde fra Mortensdag og indtil Dagen blev langere 200 gode Dalere. Ligeledes gav Daniel Bundtmager Aar 1626 til Lysene at holde vedlige i vor Frue Kirke 100 courante Daler.

Aar 1555 blev ved den søndre Side af Kirken indrettet et Convent-Huus. Aar 1576 den 13 Nov. befalede Kong Friderik den Anden, at den Fredags-

Prædiken,

Prædiken, som hidtil ugentligen havde været holdet i Helliggeistes Kirke, skulde efterdags holdes i vor Frue Kirke, saasom der var bedre Rum for Tilhørerne. Indtil Aar 1583 havde begge Kion siddet blant hverandre uden Forffiel i Kirkerne, men i bemeldte Aar blev i vor Frue Kirke og siden efter dens Exempel i alle andre Kirker gjort Forffiel paa Stolestaderne. Udi Aaret 1606 blev vor Frue Kirke-Spir for sin Brystfældigheds Skyld nedtaget og paa Kong Christian den Fierdes Bekostning blev det paa ny igien opsat i Aaret 1609. Dette ny Kirke-Spir var 100 Siellandske Alne i Heiden foruden Jernstangen, som var 14 Alen, hvilket var prydet med en forgyldt Krone. Spiret blev tækket med 96 Skippd. Kobber, og paa de fire Hiørner paa Taarnet stode fire smaae Spirer, af hvilke hvert var 28 Alen høit. Men da eet af dem nogen Tid derefter blæste ned, saa bleve de andre tre ogsaa tillige nedtagne. For dette Spir at opsætte, fik Tommermændene 4000 Rdlr. og Kobbertækkeren fik 700 Rdlr. Dette Spir stod i 117 Aar, og afbrændte i Stadens store Ildbrand i October Maaned Aar 1728.

Udi vor Frue Kirke under Kirke-Hvelvingen hængte fordum en Mængde Krigs-Faner eller Standarter, hvilke Kong Friderik den Anden i den syv Aars Feide imellem Danmark og Sverrig havde erobret; men da Kong Christian den Fierdes Kroning skulde skee her i Kirken, bleve de nedtagne. Vel blev siden igien Aar 1613 ophængte her i Kirken de Faner og Standarter, som Kong Christian den Fierde i de to Aars Krig med den Svenske Konge Carl den Niende havde taget med bevæbnet Haand baade til Lands og Vands; men nogle Aar derefter lod Kong Christian den Fierde alle disse Faner, Standarter med flere gamle Trophæer samle sammen og hensætte paa det af ham selv ny opbygte store Zeihuus ved Slottet. Udi Stadens Beleirings-Tid Aar 1659 bleve nogle indsfudte fiendelige Kanonkugler siddende halv indtrykte i Kirkens heie Spir, og, saavidt de vare synlige, forgyldte til en Erindring om Guds Beskiermelse.

Vor Frue Kirke fik Aar 1675 en smuk Prydelse ved Joh. Höfneri, J. U. Licent. Bibliothek, som af ham i hans Testamente var givet, tilligemed 1500 Rdlr., af hvis Renter det aarlig skulde forøges med flere Bøger. Det blev hen-

sat i et Kapel paa den søndre Side af Kirken, hvilket siden blev kaldet Hofners Kapel, og stod aabent visse Timer til Studenternes Brug og Nytte under tilbørlig Opsyn. Siden blev saavel det Hofnerske, som det forhen pag. 147 ommeldte Franz Willumsens Bibliothek forflyttet derfra hen til Universitetets Bibliothek paa Runde Kirke. I selsamme Aar blev Kirkens store Orgelverk sat i saa fuldstændig Stand med nye Orgelpiber, hvoraf nogle vare saa store, at en fuldkommen stor Mand kunde staae inden i een af dem; saa at dette Orgelverk neppe havde sin Lige nogensteds; ja dets Lyd og Klang var saa overmaade sterk, at Kirke-Muren rystede derved, hvorudover Organisten sielden torde bruge det med alle sine Orgelpiber. Dette Orgelverk blev ødelagt med Kirken i Stadens Ildbrand Aar 1728.

Ati vor Frue Kirke er i fordum Tid forrettet endeel af de danske Kongers og Dronningers Kroninger. Thi Aar 1536 den 12 Aug. blev Kong Christian den Tredie og hans Dronning Dorothea kronet af Doct. Johan Bugenhagen. (Holbergs Dann. Hist. Tom. 2. pag. 348.) Aar 1559 blev Kong Friderik den Anden kronet paa Søndagen efter St. Lauris-Dag af Mag. Nicolaus Paladius, Biskop i Lund i Slaane, estersom hans Broder Doct. Peder Palladius, Biskop i Sielland, laae sig. Aar 1596 den 29 Aug. paa en Søndag skeete Kong Christian den Fierdes Kroning af Doct. Peder Jensen Winstrup, Biskop i Sielland, da de toende Bisper, Mag. Mogens Madsen af Slaane paa den høire Side og Mag. Jakob Madsen af Fyn paa den venstre Side af Ordinator assisterede ved Kroningen. Professionen skeete fra Stottet igiennem Dyen over Amager-Torv til vor Frue Kirke; Kongen reed paa en graa Hest, og over Kongen blev baaret en Himmel af Gyldenspykke. De fire Rigens Raad gik foran Kongen og bare Regalierne, nemlig: Steen Brahe med Rigets Øble, Peder Munk, Rigens Marsk, med Sverdet, Christian Friis, Sangler, med Zep-teret, Christopher Balcendorff, Rigets Hofmester, med Kronen. Om denne Kronings-Aet er slagen en Medaille, paa hvis ene Side forestilles Kong Christian den Fierde i fuld Kronings-Dragt med Krone paa Hovedet og Zep-teret i sin høire Haand, siddende paa en prægtig udstafet Hest under en Himmel, som

bæres af de fire Rigers Raad, Jørgen Friis, Præben Gyldenstjerne, Axel Brahe og Henrik Lyffe. Oven over Himmelen staaer: Christiani 4. Danicæ. Norveg. Regis. C. A. Nat. 1577. Elect. 84. Cor. 96. Neden under Himmelen læses disse Ord: Conjug. 97. Men. No. 27. Udi Affnitted under Hestens Fødder staaer: Vivat Et Valeat. C. L. R. M. Nic. S. F. 1598. Hvilke Bogstaver forklares saaledes: Cum Licentia Regiæ Majestatis N^o Colaus Schauben Fecit. Paa den anden Side midt paa, sees Gudsfrugts Billede og Pallas staaende at kusse hinanden til Lykke, og at holde fast med deres heire Haand ved en blomstrende Lillie i en Urtepotte imellem sig. Saa og Hercules med sin Kelle liggende ved deres Fødder med de Ord imellem sig: Dormiat, Dum Liceat. Neden under dem staaer Kongens Symbolum: Regna Firmat Pietas, og derunder en Elephant med Kongens kronede Navn en Chifre. Rundt om ved Kanten af Medallien staaer elleve Rigers Vaabener og inden for dem læses disse Ord: Nil Salubrius Pallade, Pietate instructa. Ligeledes er i vor Frue Kirke bleven kronet Kong Christian den Fierdes Dronning Anna Catharina paa Trinitatis Sendag Aar 1598. Endelig og er i vor Frue Kirke kronet Kong Friderik den Tredie Aar 1648 den 23 Nov. og hans Dronning Sophia Amalia den 24 Nov. af Doct. Jesper Rasmussen Brokmann, Biskop udi Siellands Stift, da Doct. Hans Wikkelsen, Biskop udi Jøn, og Doct. Peder Winstrup, Biskop udi Slaane assisterede ved denne solenne Act. (See Wolf's Encom. Dan. pag. 305. 335.) Siden den Tid er ingen kongelig Kronings-Act forrettet her i Kirken, men efter Souverainiteten er den skeet udi Frideriksborgs Slots-Kirke.

Efter som ingen Kirke var paa Kiøbenhavns Slot, saa lod Kong Christian den Tredie, (indtil Slots-Kirken blev ferdig paa Slottet) holde Prædiken for sig og Dronningen i vor Frue Kirke, hvortil Kongen forordnede den Kirkes Tjeneste, som blev kaldet Solv-Prædiken. Til samme Prædiken at bivaane, førte Kongen med Hof-Junckerne, og Dronningen med sine Jomfruer. Men naar det var smukt Veirligt, saa reed baade Kongen og Dronningen med sine Jomfruer til Kirke paa Gangere. Men Slotsherren og andre Slottens Folk og Tienere gik ned til St. Nicolai Kirke at høre Prædiken. (See Wolf's Encom. Dan. pag. 145. 146.)

Udi vor Frue Kirke ere adskillige Kongelige og Fyrstelige Personers Liig i fordum Tid begravne. Aar 1612 blev Kong Christian den Fierdes Dronning Anna Cathrina, som døde paa Kiøbenhavn Slot den 29 Marts, Hendes Liig med kongelige Ceremonier indsat i vor Frue Kirke, hvor det forblev staaende = 30 Aar, men Aar 1642 blev det ført ud til Roskilde og sat i de kongelige Bei gravelsler sammesteds. Ligeledes er Hertug Ulrik's Liig, som blev ført fra Sle sien til Kiøbenhavn, indsat i vor Frue Kirke Aar 1634. Hertug Hanses Liig, som kom fra Rusland, og blev her begravet Aar 1637. Prinds Christi- ans Liig, som døde paa Reisen til Karlsbad, blev ført til Kiøbenhavn og ind- sat her i Kirken Aar 1647. Da Kong Christian den Fierde var død den 28 Febr. paa Rosenborg Slot, som den Tid laae udenfor Kiøbenhavn, blev det kongelige Liig med alle kongelige Ceremonier indsat Løverdagen den 18 Nov. Aar 1648 i vor Frue Kirke.

Udi Choret laae begravne mange adelige Mænd, hvis prægtige Epitaphia fremviste smukke latinske Inscriptioner, nemlig: Paa den nordre Side, Peder Dre til Gisselseld, Rigens Hofmester; Christopher Walckendorff til Glorup, Otto Rud, Rigens Admiral. Af lærde Mænd: Biskop Hans Hansen Resen, Biskop Lauritz Morten Skavenius, Professor Caspar Bartholin. Paa den søndre Side af Choret saaes smukke Epitaphia med Inscriptioner deels over adelige Personer, nemlig Ransker Johannes Friis til Hasselager, Christian Friis til Borrebye, Ransker Christen Tommesen Sehestedt; deels over lærde Mænd: Professor Theologiae Doct. Hans Rasmus Brock- mann, Professor Theologiae Doct. Niels Skandorph. Udi Chorets Gulv laae smukke Liigstene med Inscriptioner, deels danske deels latinske, hvilke svarede til de paa Beggene opreiste Monumenter, saag og mange andre Liigstene med In- scriptioner over Adelige, Stands-Personer og lærde Mænd. Uden for Choret midt i Kirken saae man ogsaa mange prægtige Epitaphia, jirede med Inscriptio- ner. Ligeledes paa begge Sider i St. Rochi Kapel vare at see adskillige Epita- phia med Inscriptioner over nogle Professorer med deres Fruer. Udi Stadens store Ildbrand Aar 1728 bleve alle disse Epitaphia, tilligemed Kirken selv

deels opbrandte, deels ødelagte, undtagen St. Kochi Kapel, hvor en Deel Epitaphia bleve conserverede. De Monumenter, som af Ilden bleve kun lidet beskadigede, ere efter Ildbranden, da vor Frue Kirke blev opbyggt paa ny, satte i Stand igien af Arvingerne. Naar vi komme til at beskrive vor Frue Kirkes nu værende Tilstand med sin indvendige og udvendige Zirak og Veskaffenhed, da finder den gunstige Læser en Samling af alle de Inscriptioner, som i fornuftig Tid for Branden vare at læse paa de opsatte Monumenter og betydeligste Eigestene i Kirken over herommelige Mænd i Staten og Kirken, at ikke deres herommelige Estermale med Tiden skal forgaae, saa og alle de Monumenter med deres Inscriptioner, som nu ere at see i Choret, Kirken og under Taarnet, hvoraf en Deel i de nyere Tider ere opsatte, og ere Kirken til anseelig Prydelse.

Kirkens Dobe-Funt, som Aar 1550 var bekoftet af Messing, blev Aar 1622 ganske af ny omgiort og opsat, da Professor Claus Plum var Rector Magnificus ved Academiets, Doctor Hans Resen var Biskop og Professor Johannes Allan var Kirke-Børgere. Estersom samme Døbefunt ei blev ødelagt af Ilden i Kirkens Ildbrand, men er endnu til; Saa findes de Inscriptioner, som staae paa samme, anførte siden herefter, naar vi ved Kirkens nu værende indvendige Beskrivelse kommer til at melde om Dobe-Funtten.

I det forhen værende store Kirke-Taarn hængte forud fem Klokker, af hvilke den største kaldtes Kongens Klokke. Paa samme stod denne Inscription: Anno 1646 war Claus vom Dam dem i Salvatores Widen Namen gegeben als men M. V. vant beschreven in XXVII Jahr na ons Herren doct. Konning Friderich den Anden gaf Borgemeister og Raad her i Kjøbenhavn denne Klocke. Kongens Klocke er mit Naven Kongen til Ære og Byen til Gaven. Anno 1581. Campanam Hanc sub Frid. I. Anno 1627 primum fusam & Anno 1631. in pios Usus a Friderico Secundo donatam post fatalem Pulsam Anno 1646 fundi denuo & Turri suæ Templi Academici quarta Parte auctiorem restitui curavit Rex Daniæ Augustissimus Christianus Quartus. Det er: Kong Friderich den Første lod denne Klocke allerførst støbe Aar

1527. Kong Friderik den Anden lod den omstøbe Aar 1581, da den i Ringningen var revnet, og forærede den til gudelig Brug; Men Kong Kristian den Fierde lod den gjøre en sterbedeel større til Taarnet. Den anden Klokkes ferte Navn af Grimands-Klokke, og havde følgende Inscription: Annus Signatur M.D. dum Jota Locatur Baptizata Pie Matris Campana Marie Normine fiti fusa fidei virtutibus usa. Ejus licet nunc Jacobi fieri dedit Christianus = vere Sumptibus cernit. Paa den tredie Klokke, kalden Dagt-Klokken, stod disse Ord: Anno 1651 heft mich gegaten Claus von Damiu Kopenhagen und sein domals Kirckvater gewesen H. Magister Jacob Finke und H. Hans Terefelsen. Den fierde Klokke kalden Tolv-Klokken, havde denne Opkrift: Anna ben ig ghenaeempt hut Jonsten aus heblaempt BBBI twee geloopen van eender Moedere M. VCXLV. Den femte Klokke blev kalden Pinken, hvorpaa stod dette latinske Munke-Vers: Cantor Hafnensis Junii Sub Tempore Mensis Maria Qui Me conflavit M. J. CV. Quique Locavit. Udi det lille Taarn over Choret hængte tre smaa Klokker, af hvilke den ene ferte Navn af Fem-Klokken, hvorpaa stod disse Ord: Si Deus pro Nobis, Quis contra Nos. Her Lauritz til Loekerups Kirke Anno Domini 1574. D. N. G. Paa den anden Sex-Klokken kalden, stod: Verbum Domini manet in aeternum. Borchard Giesser M. F. Anno 1611. Paa den femte Klokke, Pinchen kalden, stod: Veni cum Pace, Michael Laurentius Fecit.

Stadens store og græffelige Ildbrand i October Aar 1728 fortærede baade Taarnet og Kirken. Thi da det Hjørnehuus, Blasen kaldet, paa Hjørnet af Nørregade og Gammel-Torv ved Krud sprang i Lusten (hvorom er meldt pag. 3.) saaes omtrent en halv Time derefter en lang klar Straale af samme Ildfunkler, at opsyldte Lusten og endeligen at heste sig til Taarn-Spiret, som strax deraf blev antændt og efter en Times Forløb at staae i en Glød fra øverst til nederst, hvorpaa det, efterat have vallet nogle saa Minuter, faldt ned paa Kirken, slog den nordre Side af Kirken ind og antændte den. Dets Fald knuste ogsaa de næst derved staaende Huse, som ogsaa kom i Brand strax. Ilden

fortærede den hele Kirke saa nær som et Stykke af Choret, og det hvelvede saa kaldte Hofners Kapel, hvilket blev saavidt frelst fra Ilden, at det med Reparation kunde hjælpes, og derover blev samme staaende og indlemmet i den ny Kirke-Bygning, som nu staaer opført. Det øvrige af Kirken blev efter Ildbranden vel fra Grunden af opbyggt ganske nyt, men den gamle Bygnings-Plan blev fulgt og opført en gothisk Bygning for at betjene sig af den gamle Grundvold. Derudover er Anordningen ikke i alle Stykker efter de nyere Tidens Smag. Hoved-Bygningen, eller det saa kaldte Skib, er et meget langt og proportionerligt Stykke, dog med Affald til begge Sider, saa at under de heieste Vinduer, meder igien et Tag, som dækker de lavere Hvelvinger under Side-Bygningen, hvilken atter bestyrkes ved massive Piller uden paa Muren.

Aar 1731 den 11 Sept. blev Grundstenen til vor Frue Kirkes ny Bygning lagt af Kong Christian den Siette. Da man nedbrød Aar 1732 en gammel Muur af vor Frue Kirkes Sakristie, fandt man 26 Kofferter staaende her indmurede under en Hvelving. Alle disse Kofferter vare fyldte med Papirer af Regninger, Contracter og Protocoller ic., hvilke vare mere end 200 Aar gamle fra Kong Christian den Fjerdes Tid. Især fandtes blant disse Documenter endeel Contracter paa de Godser, som læg Mænd havde givet Geistligheden for Afstadsbreve. Kirkens Længde er nu 140 Alen, men dens Bredde er 48 Alen inden for Muren. Den er udvendig 32 Alen høi til Taget og 50 Alen høi til Tagryggen. Men over Choret, hvor Taget er lavere, er der kun 43 Alen til Tagryggen. Omgangs-Choret er $12\frac{1}{2}$ Alen høi til Taget og 15 Alen høi til Tagryggen. Denne Kirke er af skion Anseelse baade uden og inden til.

Kirkens udvortes Pragt befordres af dens prægtige Taarn, som er det heieste i Staden, og staaer tillige paa den heieste Jordsmon eller Grund i Staden. Den rige Forgyldning, som paa dette Taarn er anbragt saavel paa alle Pillarernes Kapitaler og Skæft Gesimser, som og paa de mangfoldige andre Zivater, foreger Taarnets Anseelse og Pragt i alle Tilfueres Dine. Taarn-Muren er i sin Høikant 80 Alen og i sin Høide fra Horizonten indtil Tømmerverket 74 Alen eller 148 Fod, men er nu, tilligemed sit kunstig udarbejdede og paa Zivater

rigelig forgyldte Kobber = Spir 191 Siellandske Alne eller 382 Fod i altheit. Af denne Høide kan man lettelig slutte, at dette Kirke-Taarn lader sig tilshyne meget langt borte i klart Veir 5 til 6 Mile fra Staden. Strax neden under Vægtergangen sees paa alle fire Sider af Taarnet et Seilverk. Efter kongelig Befaling Aar 1771 skal alle Stadens offentlige Uhrverker stilles efter et givet Signal fra Observatorium Astronomicum paa Runde-Taarn, da hver Onsdag og Leverdag Kl. trekvarteer til tolv præcise hidses et Flag op paa den Mast, som gaaer langs med Observatorii Bygning og præcise Kl. 12. om Middagen bliver samme Flag indtaget; hvilket tog sin Begyndelse paa Nye-Aars Dag Aar 1772, paa det at Klokkernes Gang kan være rigtig og overeenstemmende i at vise Tiden.

Dette anseelige Kirke-Taarn lod Kong Christian den Siette opføre under General-Major og General-Bygmester Lauritz de Thura, hans Direction. Men dets Architectur er inventeret af Geheimeraad Vincenz Lerke. En halv Enees Alen over Vægtergangen, som hviler paa Knæstykker af huggen Steen og haver en Jern-Ballustrade eller Gelænderverk, reiser sig den saa kaldte Dom, hvilken bærer Spirets første og firkantede Etage, omgivet med 16 joniske og romerske Pilastrer, rigeligen forgyldt med halvslagen Guld paa dens Fod- og Hovedstykker. Den derpaa hvilende anden Etage, som er ottekantet, omgives med ligesaa mange Pilastrer af Corinthisk Orden, ligeledes forgyldt. Derefter følger den egentlige Pyramide, hvis Spidse endes nu omstunder uden Floi med tre forgyldte Kroner af Kobber i aftagende Størrelse, den ene mindre end den anden. Den største Krone veier 17 Lispund 10 Pund. Den mellemste Krone veier 12 Lispund og 12 Pund. Og den mindste eller øverste Krone veier 8 Lispund og 2 Pund. Allereverst sidder et Kors, isteden for en Floi-Knap. Spirets mellemste Kanter og Luft-Huller ere prydede med forgyldte Kugler, Urtepotter og deslige Decorationer.

Det maae tillige her merkes, at det Spir, som blev opført paa Taarn-Muren, var af Begyndelsen 123 Alen eller 246½ Fod heit, da dets Floi med stor Ceremonie blev opsat Aar 1745. Saa at Frue Taarns gauffe Høide

var

var paa den Tid $394\frac{1}{2}$ Fod eller 197 Alen. Thi fra Horizonten til det Sted, hvor Spiret tager sin Begyndelse, er 148 Fod. Spiret fra Murens Overkant af indtil det allerøverste over Floiet at regne, holdt da $246\frac{1}{2}$ Fod. Den lange Jernstang, hvorpaa Kronerne og Kuglerne vare fastgjorte, var, saavidt den rakte over Tømmerverket, $38\frac{1}{2}$ Fod hoi og veiede tilligemed Skinnerne, ved hvis Hielp Stangen blev gjort fast paa Tømmeret, 13 Skippund, 13 Lispund, 6 Pund. Paa denne lange Jernstang saaes tre forgyldte kongelige Kroner, en over den anden, saa og to forgyldte Kugler, hvoraf den største Kugle sad neden under Kronerne og den mindste Kugle sad allerøverst oven over dem alle. Den største Kugles Diameter var halvtredie Alen eller fem Fod. Den mindste Kugles Diameter eller Tversnit var fem Quarteer eller halvtredie Fod. Begge disse Kugler veiede tilsammen 11 Lispund $1\frac{3}{4}$ Pund, deroven over igien sad Floiet, som fra dets Bevægelses-Punkt ud til Enden var $7\frac{1}{2}$ Fod langt og $3\frac{1}{2}$ Fod hoi. Dette Floi veiede et Skippund, et Lispund og et Pund. I Floiet saaes Kong Christian den Siettes og Dronning Sophia Magdalenes Navn i Trek med Krone over, altsammen sterkt forgyldt. Oven over Floiet sad et Kors isteden for en Flisknop. Aftegningen paa dette Spir med Floiet, Kroner og to Kugler findes i *Thuras Hafn. Hod. Tab. LXXXVI. pag. 235.*

Men da man efter nogle faa Aars Forløb fengtede for, at denne Spirets saa betydelige Hoide ikke skulde være af Bestandighed, eftersom Floistangen saaes at slingre meget sterkt udi Stormveir, saa blev Aar 1755 sex Alen tagne af den lange Jernstang, som forhen var nitten Alen over Tømmerverket. Forommeldte Floi blev da ogsaa nedtaget og tillige med begge Kuglerne ikke mere opsatte, eftersom Spirstangen blev nu gjort kortere og er nu kun tretten Alen lang. Aftegningen paa Spirstangen, jiret med tre Kroner uden Floi saaledes som det nu omstunder sees at være, findes i *E. Pontoppid. Atlas Dan. Tom. II.*

Til dette store Taarn skienkede Kong Christian den Siette fire kostbare Kinge-Klokker, hvilke ere støbte i Kiebenhavn paa det forhen værende kongelige Giehuus paa Kongens Ny-Torv. Den største Klokke kaldes Kongens Klokke, men i daglig Tale Storm-Klokken, den veier 37 Skippund, 11 Lispund, 6 Pund

6 Pund, og holder $3\frac{1}{2}$ Alen eller 7 Fod i Diameter eller Tversnit. Den har følgende Inscription: Den Kongens Klokke isteden for den forrige af samme Navn, som med Kirken i Byens ulykkelige Ibebrand forgik Aar 1728, først støbt Aar 1527 under Kong Friderik den Første, og skienket til gudeligt Brug af Kong Friderik den anden Aar 1581. Siden da den brast, blev omstøbt en fjerdedeel større og givet Kirken af Kong Christian den Fjerde Aar 1646. Er nu endelig Aar 1747 ved den Stormægtigste Allernaadigste Konges, Christian den Siettes, store Gæmildhed og gudelige Forsorg, tilligemed denne Hoved = Kirkes og Taarnets prægtige Bygning, end meget hyperligere og en tredie Deel større af ny støbt og givet til Kirkens Hoitids- og Storm-Klokke med fem andre mindre Klokker. Gud give dem Lykke og Beskiærmelse til sin Kirkes bestandige Brug! Kongens Klokke er mit Navn; Gud til Vre og Folket til Gavn. Støbt Aar 1747 i den Stormægtigste Monark, Kong Friderik den Femtes første glørværdigste Regterings Aar. Blant andre Zirater paa denne store Klokke seer man det Kongelige Vaaben.

Den anden Klokke kaldes Søndags-Klokke, og veier 18 Skippund 7 Lispund 6 Pund; den holder $5\frac{1}{2}$ Fod eller 2 Alen og 3 Qvarter i Diameter eller Tversnit, og har følgende Inscription: Aar 1746 gav den gudfrygtige og allernaadigste Konge, Christian den Siette mig som anden Klokke, af nye støbt med fem andre, til at samle Folket til Gudstienesten udi den efter Byens Brand af nye opbygte Frue Kirke, kaldet Søndags-Klokke.

Den tredie Klokke kaldes Vagt-Klokken, og veier 10 Skippd. 11 Lispd. 2 Pund, den holder halotredie Alen eller fem Fod i Diameter eller Tversnit og har følgende Inscription: Denne Tredie Klokke, som med fem Andre er ved den store Monark Kong Christian den Siettes landsfaderlige Forsorg og Godhed Aar 1746 af nye støbt, er givet denne Byens Hoved = Kirke, som af Jomfrue Maria fordum er kaldet: Frue Kirke, til en Vagt-Klokke. Hver Aften ringes med denne Klokke til Portens Lukkelse i et Qvarter, førend Stadens Porte tillukkes.

Den fjerde Klokke er Middags Bede-Klokke og kaldes Tolv-Klokke; den veier 4 Skippd. 6 Lispd. 13 Pund, og holder halvanden Alen og $\frac{7}{8}$ Tome eller 3 Fod og $4\frac{7}{8}$ Tome i sin Diameter eller Tversnit. Denne mindste Klokke har følgende Inscription: Af sex Klokker, som ved den Fromme og Allernaadigste Konges Christian den Siettes christelige Omhu for Guds Kirke ere af nye støbte, og Aar 1746 skienkede til Guds Tjeneste og denne Hoved-Kirkes Prydelse, er denne Middags Bede-Klokke den Fjerde, kaldet Tolv-Klokken. Med denne ringes, saasnart Klokken er slagen Tolv om Middagen. Alle disse fire Klokker ere af en fortreffelig og angennem Lyd, alle efter Musikkens Toner indrettede. De ere støbte af Capitain Holzmänn, hvis Navn staaer paa hver Klokke især med disse Ord: Me Fecit Johann Barthold Holtzmann, Hafnia. Soli Deo Gloria. Disse fire Klokker bleve ophidsede i Taarnet den 15 Aug. Aar 1747. Man begyndte første Gang til en Prøve at ringe med disse Klokker i Kongens Paahør den 4 Oct. næst efter fra Tolv til Et om Middagen. Men Nye-Aars Dag Aar 1748 have disse Klokker først begyndt at giøre Tjeneste ved Kirken.

Tre af disse ommeldte Klokker kom i Aaret 1768 til Skade ved Røngingningen, saa at de maatte omstøbes. De tre ny støbte Klokker bleve ophængte i vor Frue Kirkes store Taarn den 17 Jan. Aar 1769, og fører nu følgende Inscriptioner: Den første og største af disse Klokker veier 18 Skippd. 17 Lispd. 12 Pund og fører denne Inscription: Af sex Klokker, som høifalig Kong Christian den Siette lod støbe og forære til vor Frue Kirke i Aaret 1746, er denne den Anden og kaldes Søndags-Klokken. Den kom siden til Skade og maatte omstøbes, hvilket skedte i Aaret 1768. Den anden Klokke veier 10 Skippd. 9 Lispd. 12 Pund og har følgende Inscription: Vor Frue Kirkes tredje Klokke: Bagt-Klokken kaldet, blev i Aaret 1746 given af høifalig Kong Christian den Siette og da støbt af Capitain Johann Barthold Holzmänn i Kiøbenhavn, men kom siden saaledes til Skade, at den endelig i Aaret 1768 maatte omstøbes. Den tredie og mindste Klokke veier 4 Skippd. 10 Lispd. 6 Pund, med Inscription: Vor Frue Kirkes fjerde Klokke, som kaldes Middags-
Bede-

Bede-Klokke eller Told-Klokke, blev i Aaret 1746 skienket af høiselig Kong Christian den Siette, og da købt af Capitain Joh. Barth. Holkmann i Kiebenhavn; men kom siden saaledes til Skade, at den endelig i Aaret 1768 maatte omskibes. Omkring den øverste Rand paa alle disse trende Klokker staaer: *Me Fecit Michael Carl Troschel, Königl. Hof- Glockengießer in Copenhagen. Soli Deo Gloria.* Man begyndte at ringe med dem til en Prøve den 4, 6 og 7 Febr. og den 9 Febr. med dem alle tre paa eengang.

Udi Taarnet er ogsaa et Sangverk eller Klokke-Spil, hvilket Aar 1747 blev forflyttet fra St. Nicolai Kirke-Taarn til denne Hoved-Kirke. Paa dette Sangverk ligesom paa et Klavecør, bliver af Kirkens Organist spillet en Time eller to ved Ligbegængelser i Staden, naar det af Vedkommende forlanges for Betaling. Til dette Sangverk betales efter de kongelige Privilegier af hver Huusvielse 2 Rdlr., men af de fem første Classer i Rangen betales 4 Rdlr. af en Huusvielse, endskjønt det ikke bruges. Og for hvert Liig, som begravnes paa usædvanlig Tid, gives 4 Rdlr. til Sangverket. Men for Ligbegængelser for en Time at spille derpaa, gives sex Rdlr. om Sommeren, og 7 Rdlr. 3 Mk. om Vinteren. Paa Taarnet have fire Vægtere deres Værelser og bestandige Vagt for at tilkiendegive ved at klemte med Storm-Klokken, naar de fra Taarnet see nogensteds i Staden Ildbrand at opkomme, da de tillige fra Vægtergangen udhænge et rødt Flag paa en Stang, naar det er om Dagen, og en antændt Laterne, naar det er om Natten, paa den Kant af Vægtergangen, som vender lige mod Branden.

Lige over Choret har vor Frue Kirke et lidet Taarn eller Spir, som hviler paa Kirkens Hvelving. Det er 37 Alen høit over Kirken, men 80 Alen høit fra Kirkegaardens Overflade, er ziret med et Floi, hvori staaer Kong Christian den Siettes Navn en Chiffre med Krone over. Udi dette Taarn hænger to Klokker, hvormed ringes til den daglige Bøns Holdelse i Kirken om Formiddagen Kl. 8 og om Eftermiddagen Kl. 3; saa og til Skriftemaals Holdelse tre gange om Ugen. Ligeledes hver Tirsdag Formiddag Kl. treqvarteer til 9 til Catechisations Holdelse af Præsterne med Kirkens danske Skoles Ungdom.

Naar man fra Nørregade træder ind i vor Frue Kirke igiennem Hoved-Indgangen, som er under Taarnet, saa betragter man allerførst Kirkens prægtige Portal, som er 14 Alen høi; forferdiget af Steen. Det er med alle sine Zirkler udført paa det smukkeste og kunstigste, saa og høit og her prydet med riig Forgyltning, samt med Kong Christian den Siettes og Dronning Sophia Magdalena Navn en Chiffre. Paa begge Sider af Kirken ere i Midten ligeledes smukke Portaler af Steen, hver af dem er 10 Alen høi, zirede med høit bemeldte kongelige Personers Navne og samme Konges Symbolum: Deo & Populo. Indvendig er denne Kirke meget anseelig formedelst dens store Længde og dermed vel overeenstemmende Høide. Hvelvingerne i Kirken bæres af 14 meget høie Pillere; Tvende Rader lange Binduer paa hver Side, nemlig den ene Rad øverst paa Hoved-Bygningen; den anden Rad Binduer er neden under paa Vingene, give en ganske fuldkommen Lysning. Kirkens Perspectiv igiennem dens ganske Arcade er ugemeen herlig og lys.

Choret er meget stort og adskilles fra Kirken ved et lavt Tralverk, ziret med Messing-Pillarer. Begge Siderne af dette Chor behænges overalt med smukke Tapeter ved foresaldne Bispe-Bielsers Solenniteter, da de Høikongelige Personer ofte ere nærværende ved samme solenne Act. Altaret er zirligt og vel udført efter Bygningskunstens Regler. Det viser allerøverst i en stor forgyldt Gloria, Christi Opstandelses Billede; men nederst paa Alter-Tavlen i sig selv forestilles Christi Fødsel malet af Tanke. Til Altaret hører følgende Vasa sacra: En Sølv-Kande, indvendig forgyldt, vog 132 Lod, et Sølv-Skrin til Abelaterne, ligeledes indvendig forgyldt, vog 54 Lod 2 Qvint. En Sølv-Kalk eller Beger indvendig og udvendig forgyldt, vog 36 Lod 2 Qvint. Et Sølv-Fad eller Patellet ind- og udvendig forgyldt, vog 19 Lod 1 Qv. Paa Kanden, Skrinet og Begeret staaer under Bunden: Vor Frue Kirke tilhørende. For dette Altar forretter Biskoppen i Sielland alle Bispe-Bielsers, da alle tolv Biskopper i Danmark, Norge og Island blive her efter Kirke-Ritualets Forsskrift høitideligen indviede til deres biskoppelige Embede. Ligeledes forretter ogsaa her Biskoppen i Sielland alle Præste-Bielsers,

fer, da alle de Candidater, som ere vocerede til Præster og henføre under Siellands Stift og Bispedom, saa og Felt- og Skibs-Præster blive efter Kirke-Ritualets Forskrift indvædte her til det hellige præstelige Embede. Da den Russiske Czar eller Keiser Peter Alexiowik den Store opholdt sig i Kiøbenhavn Aar 1716, saa bivaanede Czaren, tilligemed Kong Friderik den Fierde en Præstevieffe i vor Frue Kirke. Samme Præste-Ordination blev for Czarens Skyld efter kongelig Befaling forrettet med al biskoppelig Ordinations-Ceremonie-Solenitet. Og da den russiske Czar forundrede sig høiligen over Ordinator, Biskop Doct. Christen Worms, store Beltaalighed i alt hvad han i sin Ordinations-Tale fremsførte, og Czaren spurgte Kong Friderik den Fierde, om Biskoppen taledede alt det uden ad, som han prædikede, fik Hans Czariske Majestet af Kongen det Svar: Ja vist. Hvorpaa Czaren sagde: Naar jeg kommer hjem, skal jeg og lære min Patriark til at prædike uden ad. De Præster, som i vor Frue Kirke ordineres, give hver fire Mark til Kirken. I fordum Tid har vor Frue Kirke haft Jordskyld, men en Deel har kiøbt sig fri. Nogle ere endnu tilbage, som derfor betale. Hvilket aarlig kan belebe sig til 83 Rdlr. 1 Mk. 4 ß. Kirken har Jordegods i Sielland, især Bispeverskov Kirke-Tiende, saog Lindemark og Taarnbye Konge-Tiende.

Døbe-Funten er endnu en Levning fra den gamle Kirke, som ei af Ilden i Kirkens Brand blev ødelagt. Den bæres af fire Engle, som staae paa en Fod, der hviler paa fire Lever, alt af støbt Metal. Paa denne Døbe-Funt læses følgende latinske Inscription, som viser, at den er forferdiget og opsat Aar 1622.

Deo & Pietati, S. Rectore Acad. Magnif. *Claudio Plumio*, J. U. D. *Johan Resenio*, S. Theol. Doct. & Episcopo, Templi Procuratore *M. Joh. Alano*. Anno MDCXXII. erectum. (See tillige forhen pag. 150.) Derneff disse to bibelske Sprog paa Latin, nemlig: Luc. II. Gloria. In. Excelsis. Deo. Et. In. Terra. Pax. Hominibus. Bona. Voluntas. og Marc. XVI. Qui Crediderit & Baptizatus fuerit, Salvus erit, Qui non Crediderit, Condemnabitur. Disse tre Inscriptioner staae i tre smaa Rundedele, og alt er med store Bogstaver. Døbe-Fadet er af støbt

Selv, af prægtig høvet Arbeide. Under Kanden staaer Bægten 200 Lod. Paa Kanden indvendig staaer i en Runddeel. Vas Hoc Argenteum, Quod in Usum Sacri Baptismatis Morti Jam Vicinus Voverat Anno MDCXCI. D. viii Maji, Rectore Magnifico Dno. *Oligero Jacobæo*, Dedicabat Anni ejusdem D. xxv. Novembris, Rectore Dno. *Helfore Gothofredo Masio*. Episcopo Dno. *Johanne Baggero*. Procuratore Templi *Paulo Vindingio*. Pastore Ecclesie M. *Johanne Adolpho Bornemanno*. *Laurentius Tott*, Uxore Conscia *Barbara Muus*, Petri Filia. Amoris Futurum Pignus, Quo Hanc Divæ Virginis Ædem Prosequitur.

Ligeledes lige over for i en Runddeel staaer følgende danske Inscription med latinske Bogstaver: I dette Bad er Livsens Flood. Ved Kandens Kraft og Jesu Blod. Som Begge Vandet rører. Den Gamle Adam Druknes Her. Den Nye Opkommer Keen og Skier. Som Herren Selv Tilhører. O! Jesu Mild, Vor Siæles Haab. Som Bilde ved Din egen Daab Vor Daab sin Hæder Gifve. Lad Hver en Siæl der ffiden var Og renses skal i dette Kar, Et Vrens Kar forblifve. J. E. Schmidt. Midt imellem Forestaaende er en liden Runddeel med tvende Billeder udi. Paa Kanden om samme staaer: Sigillum Capituli Sancte Marie De Copmannehafn. Imellem Billederne staaer disse Ord: Ecce Ancilla Dni. Ave Maria Grat. Plena Lige over for staaer en liden Runddeel med et Billede, paa Kanden om samme staaer: Sigillum Schole Universe Hafniens. à Christiano 3. Rege Danie & Norvegie instaurate. (Disse tre Inscriptioner svare til den forhen pag. 147 auserte Opsskrift, som fordem stod paa den søndre Kirke-Dort for Branden.) Paa Bunden i Døbe-Fadet staaer allene dette bibelske Sprog: Denne Er Min Elskelige Son. Alle Inscriptioner ere indgravne med lutter initiale Bogstaver.

Prædikestolen er efter Bygningskunsten vel anordnet og med mange forgyldte arkitektoniske Zirater prydet. Den hviler paa et grønt Palme-Træ, som synes at bære denne Byrde. Kirken er prydet med tvende Gallerier af lulte Pulpitur-Stole, hvilke udløbe hen imod Choret. Lige for Prædikestolen er Kongens Stoel, som af de heikongelige Personer ved indfaldne Dispe-Bielsers Solenniteter ofte betrædes, og er prydet med smukke forgyldte Decorationer.

Paa Orgelverket, som har en sflen og liflig Klang med rene Stemmer, er anvendt jirkligt Arbeide. Men dette er ei saa overmaade stort som det forrige, der i Kirkens Brand blev ødelagt.

Udi Kirken hænger tre Messing-Lyskroner, den store Lyskrone har 30 Arme, er given Aar 1752 af Borger og Tobakspinder Christen Nielsen Tromp, og har kostet 500 Rdlr. Den midterste Lyskrone har 16 Arme, er skienket af Svineslagter Rasmus Hansens Enke, Karen Hansen, Aar 1738, og har, foruden et Skippund 12 Lispund 2 Pund Messing, som Kirken eiede, kostet 130 Rdlr. Den tredie Lyskrone er given Aar 1750 af Madame Munk, afgangne Brygger Anders Munks Enke, og har otte Arme. Desuden i Choret ere to Messing-Arme, givne Aar 1752 af Brandeviinsbrander Niels Bertelsens Enke.

Nesten midt i Kirken paa Kirkegulvet paa en Borgers Andreas Byrger Nyegaard, hans Begravelses-Sted, der blev ganske urørt og ubeskadiget ved Kirkens Ruin i den store Ildbrand, har den Afdødes Arvinger til Erindring om dets Frelse, ladet paa Vigstenen udhugge følgende danske Vers: Da hver en Grav blev ødelagt (Aar 1728 den 21 Oct.) Og Manges Been opbrændte, Holdt Gud paa mine Bene Vagt, At intet Ont dem håndte. Til Tegni i Tiden det skal staae Iblant Guds Bunderverker; At Han derfor kan Vren faae, Naar Folk min Tavle merker.

Udi vor Frue Kirke have mange berømmelige gamle adelige Familier, ligeledes mange Stands-Personer, geistlige og verdslige, deres Arve-Begravelses-Sted. Efterat Kirken er opbyggt igien, have mange Familier ladet sette istand igien deres Forfædres Begravelser, som ved Kirkens Ildbrand vare ødelagte. Saaledes seer man under Taarnet paa den høire Side af Indgangen i Kirken, det Gyldenløvske Kapel som til Taarnet er anbyggt, hvor den høigrevelige Familie af Danneskiold-Laurvigens har sit Hvilested. Samme Kapel var for den uhykkelige Ildbrand jiret med et prægtigt Epitaphium af Marmor, og forferdiget af en Italiener, ved Navn Quilino, men blev i Branden næsten ødelagt. Paa dette Gyldenløvske Monument, som var opsat over General-Lieutenant Ulrik Christian Gyldenløve, stod da denne latinske Inscription: Non

Non Est, Quod Mirere, Viator! Funus Hoc educi jam serius, Quod vellemus nunquam. Aliud enim quam hoc mærentium Agmen Rectius ipse duxisset, Tot ante Legionum inclytus ac fortissimus Imperator ULDARICUS CHRISTIANUS GÜLDENLOV. Nobile Magni Donorum Regis *Christiani Quarti* German, *FridERICI* Amor, Patriæ Desiderium, Castrorum Delicium ac Metus, Hostium Terror, Urbis Tutela; Et, si vis semel omnia, Heroum Danorum Gloria immortalis. Vix enim Adolescentem induere vacavit, Cum fecit de Patre Fidem. Cujus ille dignum Exemplar Ætatis suæ Momenta singula Illustribus Curis occupavit; Virtutumque laudabili incremento Vix positus sub magno Hispaniæ Rege Militiæ Tyrociniis, Non pretiis, sed Meritis, Supremos militaris Gloriæ Titulos adeptus Documentum dedit, Non Titulis Viros, Sed Viris Titulos crescere, Spretisque Meritorum Cunabulis, Omnia Honorum Pretia anteivit Totus ipse aureus, Censeri que voluit Non unde, sed qualis esset. Et ne Nomini credas defuisse Omen, Fide Aurum, Fortitudine Leonem vicit, Fama melior, Metu major, Consilio & Manu præfens Non imperare quam facere promptior Exemplo suo docuit, Rectius fieri, quam nasci Heroës. Factus Condæo militaris imperii Comes, Belgica, Gallicaque Lauru Svecicis Trophæis prælusit. Stant ad Rateliam, Stant ad Monsonium, Vinoxbergam, Dunkerkam, Gravelingam & tota Flandria Æterna invicti Herois Monumenta. Et memorabiles ad Lauholmiam Engelholmiamque Pugnæ mori vetant. At nusquam rectius Heroëm explicuit, Quam cum in subjectas Urbi insidias grassatus, Quasi alteram ante Trojam Hector Danicus, Optima ab Hoste Sveco Spolia referret, Non civicâ modò Coronâ insignis, sed & Regiâ & tota Danicâ. Longa jam per Hostium Strages Mortis Experimentiâ, Licet Annis immaturus, vitâ deficitur. Notoque quod triginta Annis calcasset, itinere Eo contendit, Ubi nunquam moriturus, Unum hoc dolens, Quod sicca Morte vincendus esset, Qui toties Heroicam provocasset, Et cruentæ sæpius Timorem fecisset. Cæli jam certus, nihil timuit nisi Deum, Quem conciliatum jam sibi ac propitium Futuris Cæli Deliciis plenus Toto Pectore excepit. Sic scilicet, ne exitialis Anni Finis Cladibus initio cederet, Hac Tanti Herois Strage nobilitatus exiit. De Anno ne curiose quæras, Memineris eum fuisse, Quem ut tacere velimus! Obliviscemur nunquam.

Herunder hviler Høyedle och Welbiurdig nu Salig Ulrich Christian Guldenslov til Wdrichholm, Stormectige och Høybaarne Førstes Kong Friderichs III. Danmarks,

dis, Morgis, Wendis och Gottes Konges General-Lieutenant ofver Militien Oberst til Hest och Foeds och Befalings-Mand ofver Skanderborg, som er fød paa det Kongl. Huuss Ibsstrup Anno M.DC.XXX den vii Aprilis, och bortkaldet Gud Hannem udi Kiøbenhavn's Beleiring Anno M.DC.LVIII. den xi Decemb. der han hafde lefved udi denne Verden xxviii Aar, viii Maaneder och ii Dage. Gud gifve hannem med alle tro Christne en ærefuld Opfiandelse.

I dette Gyldeuloviske Lig-Kapel var ogsaa hensat Hr. Hans Ulrich Gyldeulof til Bindinge Gaard, Kongelig Majestets Befalingsmand paa Cronborg og Friderichsborg Slotte, som er fød paa Cronborg Slot den 10 Martz Aar 1615, og døde paa Cronborg Slot den 31 Jan. Aar 1645 i sit Alders 30 Aar.

Ligeledes Hr. Ulrik Friderik Gyldeulof, Ridder af Elephanten, Stadtholder, General-Feldt-Marskalk, Greve af Laurvig, fød Aar 1638. Død Aar 1704 den 17 Apr. i sit Alders 66 Aar.

Ulricus Fridericus Guldenloeu, Regius Elephantini Ordinis Eques, Norvegiæ quondam Pro-Rex Generalis Campi Mareschallus & Camerarius Supremus, Dominus Comitatus Laurvigensis & in Hartzhorn, Mundum Die xx Julii Anni MDCXXXIIX ingressus, postquam rarum & insignæ per XIII, & quod superest, Lustra Nomen Faltis dedisset, Morti tandem Diem Aprilis xvii Anni MDCCIV Vitæ ultimum heic notandum reliquit.

Over Hr. Christian Gyldeulof.

Exspecta Spectator; Lege & Luge; Jussere Fata, quem Fama vetat mori, immortalem Danorum Atlantem, Ajacem, Achillem. Unus ille est, sed instar omnium Heros illustrissimus, Excellentissimus *Christianus Gyldeulovius*, quondam, cheu! quondam Dominus Comitatus Sansøe, Liber Baro in Lindenberg, Eques Elephantini Ordinis Auratus, Sacr. Reg. Maj. Dan. Norv. Archistrategus Supremo Proximus, Præfectus Cubiculo Regio & Rei Tabellariæ publicæ Supremus. Flet Morboniam furentem decollantemque Spem non Irene minus quam Bellona. Orbam suo Palladio non fictis plorat Lacrymis, sed feris; Sed feris plangit infelix Patria, Præfica inconsolabilis in Sinu gavifura illa & impense gratulatura Sibi, Nestorem vivendo vincere si potuisset Gyldeulovius, quem, cum sanguine potuisset vel solo niti, Heroa Virtute sola nisum Virtute Nemo vicit.

Nec vero Suavitate nativa Nestor vicit, sed ætate sola. Emensus nempe tot olim Secula, quot illustravit Hic immensa Virtute Lustrorum Seculi nostri paria. Numeræ Virtutes utrinque & Annos numeræ, putabis, si computaveris, Nostrum Triseeli Senem Annorum 30 Nestorem, Æternitatis adeo nihil deesse visum immortalitatis huic & Gloriæ Candidato, nisi quod mortalis esset. Gloriæ adeo nihil jam deest tam nesciis mori Virtutibus, nisi dignus & mori nescius Encomiastes. Fuit enimvero, dum fuit, magnum Patriæ Patris Delicium Orbisque Borei Deus. Magnus Civium Honor, Omnium Amor. Loquentur Marmora, quem habuit Lingua Dana, Germana, Galla, Itala & quæ non. Nec Ævo nostro tam surda sit & absurda Posteritas, nec Posteris tam ignava & ignara Fama, quin gemat funestum Diem 15 Jul. quo DeLItIæ DanICæ DeLetæ.

Dette Gyldenløvske Monument er nu af Hr. Greve Ferdinand Antost af Danneffjold Laurvig, Ridder af Elephanten og Over-Staldmester paa ny overmaade prægtig bekostet og af Professor Carl Stanley den yngre forfærdiget. Paa dette ny opsatte Monument sees Døden at skrive i en opslaaet Bog følgende Ord:

Ulricus Fridericus Guldenlew. Regius. Elephantini. Ordinis. Eques. Norvegiæ. Quondam. Pro-Rex. Generalis. Campi. Marschallus. Et Camerarius. Supremus. Dominus. Comitatus. Laurwicensis. Et. in. Hertzhorn. Mundum. Die. xx. Julii. Anni. MDCXXXIIX. Ingressus. Postquam. Rarum. Et. Insigne. Per. xiii. Et. Quod. Superest. Lustra. Nomen. Fastis. Dedisset. Morti. Tandem. Diem. Aprilis. xvii. Anni. MDCCIV. Vitæ. Ultimum. Heic. Notandum. Reliquit.

Paa den venstre Side af samme Indgang under Taarnet er ligesaadant et Kapel, som til Taarnet ogsaa er anbygget og tilhører den Høigrevelige Familie af Danneffjold-Samsøe, men dette er ei endnu sat i Stand.

Det Lovensørnske Lig-Kapel, hvori er nedsat General-Lieutenant Poul de Lovensørn, Ridder af Elephanten, er ei heller endnu sat i Stand.

Det grevelige Holstein-Lethrabortgiske Lig-Kapel er strax ved Daaben. Paa dette Monument sees denne Families mange adelige Forsædres Baaben og Ahner at staae udbugne paa begge Pillarerne ved Indgangen til Kapellet. Igiensnem Jern-Tralverket sees her at staae fem sorte Marmor-Kister med hvide Ziraater, nemlig Geheimeraad Johan Georg von Holstein, død Aar 1730. Begge

hans

hans Fruer, Frue Friderica von Bülow, død Aar 1725, og Frue Charlotte Amalia von Meffen, død Aar 1740. Greve Johan Ludvig von Holstein, død Aar 1763, og hans Frue Hedvig Wind.

Det Bartholinſke Monument er opsat paa den søndre Side af Kirken over en Dør, som paa begge Sider er decoreret, og hvorigiennem er Gang til nogle indelukte Stole.

Dette Epitaphium er for den største Deel, (saavidt det angaaer Decorationen) af italiensk Marmor, men det øvrige er af norsk Marmor. Samme Epitaphium er indziret med trede Medaillons, hvoraf den mellemste forestiller den Salige Frue selv, men de øvrige to Medaillons forestille hendes bortdøde to Mænd, Salig Statsraad Ole Romer og Statsraad Thom. Th. Bartholin. Paa Siderne staae to Vaser og to Figurer, nemlig, Hengivenhed og Gudsfrøgt, og oven over dem staaer det Bartholinſke Familie-Vaaben. Derimellem læses følgende latinske Inscription, forfattet af hans Excellence Hr. Geheimeraad Bolle Willum Lüdorph.

P. M. Matronæ ELISÆ MAGDALENÆ BARTHOLINÆ Filiae Caspari Bartholini Thomæ F. Casp. N. Conjugis primum Olai Roemeri postea Thomæ Bartholini Th. F. Th. N. Quæ Pietate, Castimoniâ, Consiliò, Beneficentiâ Tantis Nominibus Non inferior vixit octogenaria Major, Deo Favente, Patriæ at duraret Exemplum, Seculo Si proficere velit Profuturum. Hæres Casp. Christoph. Bartholinus Christoph. F. Th. N. M. P. Nata D. xxiv Junii An. 1610. Obiit D. ix Julii 1683.

Heiden af dette Monument fra Gulvet af er $6\frac{1}{2}$ Alen, det er forferdiget af Professor Wiedewelt.

Bemærkning. Frue Statsraadinde Elise Magdalena Bartholin var en Datter af Conferentsraad Caspar Thomassen Bartholin, og først gift med Statsraad Ole Romer; derefter med sit Sødkendebarn Thomas Thomassen Bartholin, som var Aar 1715 Professor Philosophiæ, Aar 1721 Assessor i Høieste Ret: Aar 1722 Justitsraad, Aar 1729 General-Procureur. Aar 1730 Statsraad. Aar 1732 Quæstor Universitatis. Aar 1736 Justitiarius i Høieste Ret, og døde Aar 1737.

Monumentet over Professor og Doct. Med. Georg Friderich Franck de Frankenu, Assessor i Høieste Ret, bestaaer af en stor sort Marmors Inscription-

tions-Table, som er anbragt paa en af Villerne paa den søndre Side af Kirken mod Alteret. Bemeldte sorte Marmor-Table fremviser følgende latinske Inscription med indhugne sørgylde Bogstaver:

EXUVIAS HIC DEPOSITUIT VIR BONIS OMNIBUS, DUM VIXIT, CHARUS, DEO JAM CHARISSIMUS GEORGIUS FRIDERICUS FRANCUS DE FRANKENAU. IN SUPREMO TRIBUNALI ET CONSIST. OLIM ASSLOR, MEDICINÆ DOCTOR ET IN UNIVERŒ. HAFN. PROFESSOR PUBL. ORDIN. NATUS ARGENTORATI D. 28. AUGUST. AN. M.D.CLXIX. DEFUNCTUS HAFNIAE D. 7. MAJI ANNO MDCCXXXII. CUM BINIS IISQUE LECTISSIMIS CONJUGIBUS PRIUS THALAMI, NUNC TUMULI SOCIIS: *Maria Sybilla Roderiguez Et Sophia Aмалия Runge*, LIBERISQUE POSTERIORI THORO NATIS, IMMATURA AUTEM MORTE PRÆREPTIS.

Securus MORTE EST, QUI SCIT, SE MORTE RENASCI;

MORS EA NON DICI, SED NOVA VITA POTEST.

PIIS PARENTUM CINERIBUS AMORIS ET HONORIS ERGO PONI CURÂRUNT FILII SUPERSTITES *Joh. Ern. Et Frid. Christ. De Frankenau*. ANNO MDCCCLXIII.

Oven over denne Inscription-Table er at see den Salige Professor Frankenaus Portrait en Medaillon af hvid italienssk Marmor under en Jæstene. Dette Monument er forferdiget ved Professor Wiedewelt.

Anmerkning. Prof. og Doct. Med. Georg Frid. Francé de Frankenau, var fød i Stradsborg Aar 1669, kom med sin Fader Prof. Med. Georg Francé de Frankenau, (da han var blevet Kongl. DanŒ Liv-Medicus) til Danmark, blev Aar 1708 Professor Medicinæ ved Kiøbenhavns Universitet, og siden Assessor i Høieste Ret. Døde Aar 1732.

Paa Monumentet over Professor og Stifts-Propst, samt Sognepræst ved vor Frue Kirke Mag. Erich Olsen Torm stod i forduin Tid følgende Inscription:

D. O. M. S. HIC OSSA QUIESCUNT VIRI VENERABILIS & REVERENDI MAG. ERICUS OLAI TORM, QUI MORTALITATEM, QUAM IPSIS IDIBUS SEPTEMB. ANNO M.D.C.VII. APUD CIMBROS IN TERRA SALINGORUM OPPIDO, TORUM DICTO, A PIIS ACCEPTAM PARENTIBUS INDUERAT, QUI VITAM, QUAM POST PERACTAS IN BELGIUM, ANGLIAM & GALLIAS PEREGRINATIONES PRIMUM IN ACADEMIA HAFNIENSI MATHEMATUM PROFESF. PUBL. MOX ITIDEM AD ÆDES D. VIRGINIS SACRAS PASTOR PRIMARIUS ET SOCHELUNDENSIS PRÆPOSITUS, MORIBUS PROBUS, DOCTRINA VIGIL, CHARAM DEO, GRATAM HOMINIBUS TRADUXERAT. TANDEM EX XXVII ANNORUM CONJUGIO, ANNO M.DCXL INCHOATO, duorum

duorum Filiorum, Filiarumque totidem Parens factus, non tam Annis quam Meritis gravis, Dexteram Corporis sui Partem per aliquot Menses exiit, finivit. Animamque Cælo Sexagenarius reddidit Anno M.DC.LXVII. iv. Non. Junii. Da Lector! Mortuo Lachrymas, Qui Vivo debuisti Obsequia.

Over Professor og Stifts-Provst Erik Torm har Peder Nicolai Mehren, Sub-Bibliothecarius ved Universitetets Bibliothek gjort følgende latinske Vers:

Non Ego Sustineo Defuncti Dicere Laudes,
Nam Vefor Ingenii Debilitate Mei.

Barlæum satis est Viventis prodere Famam,

Hocce olim Juveni cum canit ille modos.

TORMUS Exemplo est, quem doctæ gratia Linguae,

Quem placidi Mores & sine Felle probant.

Tales Arctois JAVENES cum mittis ab Oris

Dania, quæ fueras Barbara, Phocis eris.

Hoc TORMI Elogium leget Ætas sera Nepotum,

Aurea *Barlæi* dum Monumenta leget.

Dette Monument med Inscription undergik i Kirkens Ildebrand Mar 1728. Men Mar 1762 lod Stifts-Provst Torms Datter: Søn, Statsraad og Politimester Erik Torm i Kiøbenhavn, af ny bekoste og opsette paa Kirkens nordre Side, hvor Daaben er, et ganske nyt Epitaphium over forommedte Prof. og Stiftsprovst Erik Olsen Torm.

Dette ny Epitaphium bestaaer af en sort Marmor-Tavle. Oven over samme sees baade Salig Stiftsprovst Erik Torms og Statsraad Erik Torms Portraits en Medaillons af hvid italiensk Marmor anbragt, hvilke vende Ansigtterne imod hinanden, og ere sammensættede ved en sig passende Festone. Inscriptionen paa Marmor-Tavlen af indhugne forgyldte Bogstaver er forfattet paa Dansk og lyder saaledes:

I Stæden for den Gravskrift, som her haver været opsat, og i Ildebranden 1728 undergik, over Den Høyærværdige og Høyærede Magister ERICH OLUFSSON TORM, fød i Aaret 1607, der blev Professor Mathematicum ved Kiøbenhavns Universitet i Aaret 1635. Sogne-Præst til Vor Frue Meenighed og Stifts-Provst over Sokkelunds Herret i Aaret 1645. Døde den 2 Junii, 1667 i Hans Alders 60 Aar.

Var udi et 27 Aars Ægteskab med *Søster Olufs Daatter Worm*, der den 8 Junii 1667 tilforhandlede Sig og Arvinger dette Hvilested. Haver Hands Daatter-Søn ERICH TORM, fød 1684. Kongelig Majts Virkelig Etats- og Justitz-Raad, samt Politie- og Borgemeister her i Kiöbenhavn 1731, været tvende gange i Ægteskab med *Anna Christina Ravn* og *Anna Thygesen*, og efterat Hand formedelst sin höie Alder 78 Aar havde nedlagt det Ham over 30 Aar Allernaadigst anfortroede Politie-Meister-Embede, ladet denne Marmor-Steen opsette til Afmindelse i Aaret 1762.

Dette Tormske Monument er forferdiget og opsat ved Professor *Wiedewelt*, og er Inscriptionen indhuggen paa Marmoreu med romerske antique Quadrat-Bogstaver.

Paa Ligstenen over Professor og Stifts-Provst *Torm*, stod denne latinske Inscription:

Clarissimi, Religiosissimi M. *Erici Olai Tormii*, Pastoris Ecclesie D. Virginis atque Præpositi Districtus Sochelundensis & Conjugiis Lectissimæ *Sofratæ Worm Olai F.* Eorumque Liberatorum Sepulchrum Anno M.DC.LXVII.

Det Bingiske Monument over Statsraad og Doctor *Med. Jens Bing* fremviser en stor Marmor-Tavle, fastgjort paa en af Kirkens Pillere ved Opgangen til Choret. Paa samme Tavle sees indhuggen følgende latinske Inscription med sergyldte Bogstaver:

D. M. S. Memorem Hæc Columna habet Tabulam Sepulchri Ad ipsos Gradus Chori, prima in Navi siti, Quò tegitur Illustris quondam & Experientissimus S. R. M. Cancell. Justit. & Status Consiliarius, Medicusque Practicus Celeberrimus, Nunc Beatus *JANUS BING*, Animò & Corpore *Magnus*, Arte salutari, Simplicitate Morum, Pietate Semetipso *Major*, Meritis Beneficiisque in Posteris erogatis Privatorum *Ævi Sui Maximus*. Natus Reinæ prope Nidrosiam Mense Augusto c10cCLXXXI. Decessit Hauniz D. x Octobris c10cCCLI. Bene Merenti poni curavit Senatus Universitatis Regiæ.

Anmerkning. Statsraad og Doctor *Jens Bing*, var fød Aar 1681, blev Aar 1712 Doctor Medicinæ. Derefter Cancellieraad Aar 1726. Justitsraad Aar 1727. og Statsraad Aar 1746. Dode Aar 1751 ugift og testamenterede til Academiets og anden gudelig Brug omtrent 37000 Rigsdaler. See *Hofmanns Fundaker* Tom. 1. pag. 228. *Kothes Estermale* Tom. 2.

Monumentet over Professor og Doct. Theologiae Peder Holm er ved den venstre Side af Hoved-Dgangen til Choret, hvor man paa en af Kirkens Pilder seer opsat og fastgjort en stor hvid Marmor-Table, paa hvilken læses indhuggen følgende latinske Inscription med sørgylde Bogstaver:

Suspice, Qui Transis, Manes juxta conditos; Cave, læferis. Mortales Exuvias infra destituit Vir sempiterna Saxique, cui insculpitur, duritie perenniori Memoria dignus Senex, si quis unquam Venerabilis, PETRUS HOLMIUS, in Universitate Reg. Havn. S. S. Theolog. Doct. & Prof. Publ. Ordinar. Facult. Theol. diu Senior. Qui Mouv prope Fridericopolim Norv. Anno MDCCVI. Die vi. Mens. Junii Natus *Jacobo Holmio*, Rei Auctionariæ Præfecto & *Ida Sophia Ölгод* Parentibus prognatus Adolevit In Spem & Decus pristinum Familiæ, Cujus Imaginum Nobilitas Sua cum Virtute reviruit, Studiis Academicis initiatus, Pietate, Diligentia, Doctrina Comitibus, Ducibus ivit ad Honores & Officia. Anno MDCCXXVII. in Communitate Regia Decanus. Anno MDCCXXXV. Communitatis & Collegii Regii Præpositus. Anno MDCCXXXVIII. Theologiae Professor constitutus; Sed Anno demum MDCCXLVI. Ordinarius. Divinas Ille Veritates Ore & Exemplo docuit. Veræ & Christianæ Virtutis strenuus, rigidusque Sateles; Custos Conscientiæ reverens & cautus; Meritissimo Cuique Facilis & Beneficus; Religioni, Litteris, Patriæ semper utilissimus Vixit. Vitam Cælebs finiit Havniæ Anno MDCCLXXVII Die iv Mensis Junii eheu! mortuus. Ossa Terræ, Nomen Posteris, Animam Cælo commendavit. Justum Viri, quod apud Bonos Omnes reliquit, Desiderium Domitrix Invidiæ Mors non delebit. Defunctum æmulentur et ament. Quotquot Virtutem personatam non amant! I Lector! in Rem Tuam Et Vestigia Tanti Viri, Si potis es, sequere. Poni fecit *Wilhelmus Knuff*.

Over denne Marmor-Table sees Professor Doct. Peder Holms Effigies med Præstekrave og Dyrk paa, meget net og zirlig udhuggen i italiensk Marmor. Monumentet er beløstet af hans universelle Arving og Søster-Søn *Wilhelm Knuff*, Over-Graver ved vor Frue Kirke sammesteds.

Anmerkning. Profess. Theolog. Dr. *Peder Holm*, fød Aar 1706, blev Aar 1735 Præpositus Communitatis & Colleg. Reg. Aar 1738 Prof. Theol. Extraord. Aar 1746 Prof. Theol. Ordin. Aar 1749 Doctor Theolog. Døde som Primus Theologus Aar 1777.

Det Adlerſke Monument paa Kirkens nordre Side ved Thorets Dm-gang ſees fuldkommen paa ny, Aar 1761 opreist og forferdiget over den vidtberømte Danſke See-Helt, Admiral Cort Sivertſen Adler.

Dette Epitaphium er af hvid og ſort italieniſk Marmor, og er et af de anſeeligſte Epitaphier i Danmark, thi det er nu ſat i langt ſkønnere Stand, end det var før Branden. Dette prægtige Monument beſtaaer af følgende Dele:

Førſt et glat Godſtykke af ſort Marmor, hvor man i en Bue ned i Begravelſen paa ſamme Godſtykkes Ender ſeer to tyrkiſke Slaver af hvid italieniſk Marmor i Legems Størrelſe, hvilke foreſtille denne Admirals tappre Forhold og ſtore Fordele over den tyrkiſke Nation. For det andet nok et Godſtykke oven paa det førſte med Gefimsværk, hvorpaa den Admiral Cort Adlers Billede ligger paa en Maatte, lidet opheiet, i fuld Harniſk med Dannebroege og St. Marci Ridder Orden paa, og Commando-Stav i den heire Haand. Oven over Admirals Billede ſees Fama med en Trompet i den høire Haand og med en Laurbær-Krands i den venſtre Haand ſor at krone Admirals Hoved, ſom en ſeier-rig Helt. Ved hans Fod ſees en liden Cherub, bærende Admirals Helm, ſom er ziret med en Laurbær-Krands, altſammen af hvid italieniſk Marmor. Bag ved Admirals Billede ſeer man en meget ſtor Inſcriptions-Table af ſort Marmor med forgyldte Bogſtaver og rød Marmor-Indfatning, ſom betager Pladsen imellem de to hvide Marmor-Piller og Hoved-Gefimsen. Paa denne Table læſes følgende latiniſke Inſcription:

CUNRADUS ADELAER, Dominus de Brasberg & Giemſøe, Ordinis Dannebrogici & D. Marci Venet. Eques. S. R. M. Daniæ & Norvægiæ Generalis Admiralius, Collegii Maritimi Vice-Præſes, Turcarum Terror, Barbarorum Horror, Candiæ Clypeus, Venetorum Murus, Belgarum Honos, Norvagorum Gloria, Militiæ Navalis Daniæ Decus, Orbis Arctoi Miraculum, Qui excelsum Caput usque eo exſeruit ſub *Martino Harbregti Trompio*, ut reata Venetiis Roma, Hunc ſibi præoptaret - - maritimi Imperii Adſervatorem. Quot enim intra Calpen Maria, quot Sinus, Flumina, tot perpetuos numeravit Triumphos. Ad Dardanellas ac Vollo, ad Rhodum ac ſingulis sæpe Infulis æterna inviæti Ducis Monumenta - - ſurgunt altius Tropæa, proprio Acinace truncato *Ibrahim Baſſa*, ---

Sed maxime supra Homines ivit Heros, quum in bellicas Naves septuaginta septem sola adeo Prætoria intonuit, ut, millibus Turcarum quinque percussis, quindecim harum ad Scudam in Candia perforavit, Belli Fulmen hæcenus inimitabile. Illasam ergo tot - - *Aquilam* Jovi suo restitui placuit Augustissimo Monarchæ *Fridrico Tertio*, sub cujus ut & Augustissimi Successoris *Christiani Quinti* serenissimis Auspiciis qualis fuerit, quæ caperit, quanta perfecit, norunt, qui Patriam norunt, omnes ac singuli. Tandem post infinitos Expeditione Suecica Labores Triduo a Classe Regia supra Fidem servata, quum immensa gloria Orbem impleset, implevit Fata ac Naturæ cessit, qui Hosti nunquam. Natus Brevigæ Norvagorum Anno MDCXXII. Obiit Hafniæ Anno MDCLXXVI. Tu, Viator! ad Te ut redeas, Abi ac nusquam Luge Mortalem, qui ubique Immortalis.

Under Admiralens Billede i det øverste Godslykkes Fyldning sees man to See-Batailler i hvid Marmor en bas relief, hvor Skibet St. Jørgen, som Cort Adeler commanderte, allene sees iblant de tyrkiske Skibe. Ved Hovedet og Fødderne af Admiralens Billede uden for Villerne sees adskillig Armatur, og tillige oven over i Fyldingen sees Familiens Baaben af hvid italiensk Marmor. Oven paa Hoved-Gefimsen sees en liden Bygning af sort Marmor, prydet med en Vase eller Urne, behængt med en Blomster-Snor, som to Cheruber, en ved hver Side, gribe efter, for dermed at pryde Admiralens Aske. Epitaphiets Hoide fra Gulvet til det øverste af Vasen er 16 Alen og dets Brede er otte Alen. Neden til er dette Epitaphium forvaret med et smukt Jern-Gitterverk, og i begge Dørene staae de Bogstaver: C. S. A. i dobbelt Træk ægte forgyldte. Over Epitaphiet sees hængende to Faner, af hvilke den ene er en Sorge-Fane og den anden er en Fryde-Fane, hvilke begge ere brugte ved denne Admirals Lige-Begængelse den 4 Febr. Aar 1676. Paa den ene Fane sees de Adelsers Baaben, og deromkring læses følgende danske Opkrift: Den Høiædle og Velbaarne Herre, Hr. Cort Adeler, Herre til Bradsbierg og Giembsøe &c. Ridder af Dannebrog, Hs. K. Ms. til Danmark og Norge &c. heibetroede General-Admiral, Vice-Præsident udi Admiralitets-Collegio, samt Admiralitets-Raad, og til Venetien Ridder af St. Marco. Er fød i Brevig i Norge den 16 Dec.

Anno 1622. Døde i Kiebenhavn den 5 Nov. Aar 1675. Gud vare Hannem paa Jesu Dag. Et Christen Mod, forsegt i Nøden, Det sqaer sin Prøve midt i Døden.

Over Stifts-Provst Jens Jakob Hegelund, Sognepræst ved vor Frue Kirke, som døde Aar 1773, er opsat et zirligt Epitaphium af hoid italienskt Marmor over Arvingernes Eiendoms Begravelse.

Paa dette Epitaphium sees hans Brystbillede og læses tillige følgende latinske Inscription:

Excessit e Vita, qui conditus hoc Tumulo est, Curis confectus & fractus Labore JANUS JACOBUS HEGELUND, Fridericiæ Cimbrorum editus An. Ch. Nat. MDCCXINonis Octobris, Patrem, qui Duobus ante natum Filium Mensibus functus Fatis erat, *Jacobum Hegelund*, Mercatorem olim & Civem Fridericiensem nunquam vidit posthuma Proles. Mater *Maria Lindvig*, cum esset relicta Vidua & egens, Miserata Orbum, successit in Locum Parentum *Beneburga, Gerstorphiæ* Vidua Conjugis, Alumnumque milit mature in Scholam, quæ est Fridericoburgi, Latinam, Academica Civitate donatus est Anno MDCCXXIX. Et Omnium Primus Regio Stipendio, constituto Peregrinantibus Literarum causa: Quibus cum dedisset operam Halæ Saxonum & Jenæ, post Biennium Rediit Domum & datus est Præceptor militari Puerorum ingenuorum Seminario, Supplemento Præceptorum regiis Copiis Terra Marique. Anno MDCCXLI primo in Castris divina Oracula jussus est interpretari. Mox in Capitulo Walloæ recens constituto tum Germanica, tum patria Lingua, Factus simul Curio Vallebyensis & Taarnbyensis. Hinc evocatus est Anno MDCCCLX Hauniam a Rege ad gerendum nomine Pastoris Primarii Sacerdotium, quod ad Ædem pertinet, dicatam Sancto Spiritui. Et Anno MDCCCLXIII Sacra curare jussus est Pastor Primarius Templi, quod Virginie Deiparæ Pontificiorum consecravit Superstitio; Diæceseos Idem Siellandiæ & Parochiæ Sochelundiæ Præpositus. Ita Honores adeptus est in Ordine Sacro amplissimos. Nullos (vera loqvor) petiit, recusavit aliquos. Duxit in Matrimonium Anno MDCCXLI *Abelam Johannam Fieldslediam*; Ex qua suscepit Liberos XVII; Quorum undecim, Filii septem & Filia quatuor humanis ante Patrem Rebus erepti, Superstites sex, Unus admodum Filius & quinque Filia. Diem obiit supremum Annos natus LXI & Dies CLXII, Anno MDCCCLXXIII. xv. Cal. April.

Bene

Bene Serve Bone & Fidelis! in Exiguo Fidelis Fuiſti, ſuper multa Te conſtituam, ingredi in gaudium Domini Tui, Matth. XXV. v. 21.

Optanda Mors eſt

Palmæ

Sine Metu Mortis mori

Victoribus

Senec.

Pretium.

Natus ad Homines demerendos id agebat ſedulo, ut quos Sibi Beneficiis obſtringeret, Laborioſus, ſi quis alius; Nulla, quæ ferebat Officii Ratio, detrectavit Munia; Moleſtiis vincebatur nullis, quoad tulere Vires, Accuratiffime adminiſtravit Negotia, quin iis impendit Spiritum. Facundo Ore pandebat Myſteria, Religionis ardens proferre Pomoeria Officioque Chriſtiani Hominiſta ſuetus inculcare Animis, ut mallet blande ſuadere, quam minis terrere. Eo quod mite erat ingenium & Pectus Chriſto unice dicatum. Precare Viator, ut Hujus Oſſibus Terra ſit Levis. Tu Fave & Vale.

Udi Choretſ Omgang ligg de fleſte af de ſjællandſke Biſkopper eſter Reformationen begravne, paa hviſ Epitaphia og Vigſtene man læſer ſelgende latinſke og danſke Inſcriptioner, eſterſom Ildens fortærende Lue dog ſparede Kirkeſ Chor.

Over Doct. Peder Palladius, den forſte lutherſke Biſkop eſter Reformationen, ſom døde Aar 1560 og ligger begravet i det øverſte Chor læſes ſelgende Inſcription paa hans Vigſteen.

PETRUS PALLADIUS, Ripenſis, Sacræ Theologiæ Doctor, Academiæ Hauſnienſis Profeſſor & Sædlandicarum Eccleſiarum Superintendens vigilantiffimus, Vir Pietate, Eruditione, Comitæte & vera Virtute ornatiffimus, in invocatione Filii Dei obdormivit tertio Die Januarii. Anno Domini 1560. Ætatis ſuæ 57. Noſtra Converſatio in Cælis. Philip. 3.

Over Doct. Hans Albertſen, den anden evangelifke Biſkop, ſom døde Aar 1590 læſes paa hans Vigſteen i det øverſte Chor ſelgende latinſke Inſcription:

Hunc Lapidem caſto poſuit *Catharina* Marito,

JOHANNI ALBERTO, Fæmina moeſta ſuo.

Ipſe Scholæ Rector, Doctorque & Epicoſopus acri

Judicio valuit cum Pietate pari.

Obiit autem Anno Domini 1569, Die 25 May,

Ætatis suæ Anno 44 fere.

Over Doct. Poul Madsen, den tredie sielandſke Biſkop, ſom døde Aar 1590, læſes følgende latinske Inſcription paa hans Eigtſteen i det øverſte Chor.

PAULO MATTHIÆ Coagiensî, Theologiæ Doctori, Episcopo primum Ripen-
fi An. viii. Deinde xx Roschild. vii olim in hac Academia Linguae Lat. Græc.
Heb. Artiumque Professori Optatissimo Viduarum Orph. Paup. Fautori, Viro ve-
re bono. Qui summo Bonorum obiit Desiderio Prid. Id. Kal. Novembr. An. Sa-
lutis c1569. Æt. 63. Hæred. Patruo Chariss. P. P. Soli Deo Gloria. Prudens
Simplicitas.

Over Biſkop Doct. Poul Madsens Frue, Cathrina Hasebard, paa-
hendes Monument i Dørgangen ved Choret.

Matronarum Decori *Catharinæ*, Patre *Jacobo Hasebardo*, Chirurgo & Ma-
tre *Abigaele Loir*, honesto Loco nata; Reverendî ac Clariss. Viri Dn. *Pauli
Matthiæ*, S. S. Theologiæ Doct. & Episcopi Roschild. vigilantiss. Uxori dilectiss.
quocum legitimo Thori Foedere sociata pie ac caste in Amore conjugali vixit An-
nis plus minus X, atque in hoc Patris Dormitorio ad illum gloriosum Diem se-
positæ *Jacobus Hasebardus*, Medicinæ D. Sorori chariss. ne hoc Honore aut Me-
moriam præter Meritum privaretur, ab Dn. Episcopi p. m. Hæredibus hanc
Tabellam F. ac P. C. Inj Vocatione Mediatoris Filii Dei decessit Anno Salutis
M.D.LXXVIII. xviii Sept.

Over Doct. Peder Winstrup, den ſierde sielandſke Biſkop, ſom døde
Aar 1614, læſes følgende latinske Inſcription paa hans Monument, ſom er
af Mabaſter.

In Nomine D. J. Doct. PETRO JAN. WINSTRUP. Hafn. olim Mag. Lect. S.
S. Th. Aarh. Ann. II. post Pastori ad S. Hospital. Hafn. Ann. IX. Hinc Episco-
po, tum illic vicissim Ann. IV. tum heic rursus, sicut tunc simul Doct. Theolog.
in Reg. Acad. & Canon. Roëskild. Ann. 23. P. *Anna Eisenberg* C. L. Qui natus
An. c1569. Die xix Marti exspiravit in Die xxiv Junii Anno c1614.

Monumentum Dni. Doctor PETRI JOAN. WINSTRUPH, Superintendentis Se-
landiæ, qui obiit Anno M.DC.XIV. Nec non *Annæ Eliæ Eisenbergii* F. quæ pla-
cide obdormivit post in Domino Anno Jes. Christ. M.DC.XLVI. Die xxvii Maji
Ætatis suæ LXXI.

Denne

Denne Gravskrift staaer paa en Steen med deres Vaaben paa uden for Choret. Paa en Ligsteen over Bissop P. Winstrups første Hustru, midt i Kirken staaer disse Ord:

Her ligger begravet Erlig og gudfrøctige Qvinde Marine Espens Datter, Dr. Peder Winstrups Hustru, som udi Herren hensoff den 10 Septembr. Anno MDC.

Over Doct. Hans Poulsen Resen, den femte siellandske Bissop, som døde Aar 1638 læses følgende latinske Inscription paa hans Monument, opsat paa den nordre Side udi Choret imellem tvende Pillere.

In Nomine D. J. C. Venerabili Viro D. JOHANNI PAUL. RESENIO, Cimbro, in Regia hac Academia olim Magistro, Professori Publ. Logie. Annis vi. Hinc Doctori Profess. S. S. Theolog. ibid. An. xix. Tandem Episcopo simul Sædland. & Canonico Roeschildensi una Annis xxiii & Mensibus III. Qui natus 11 Febr. Ann. M.D.LXI. Obdormivit in Domino Anno M.DC.XXXIIX. D. xix Septemb. Bis marito & ex prima Conjuge *Barbara Andr. Laurentii Fil.* iv. Liberorum Patri. Postrema Conjux *Anna Elia Eisenbergii Fil.* cum Superstite Filio D. D. *Johanne Resenio* & Filia *Anna D. D. Nicolai Paschasii* moestissima Posuit.

Symbol. *Ora & Spera.* יהוה יראא Joh. 14. v. 6. Ego sum Via, Veritas & Vita.

Da Bissop Hans Poulsen Resen, ligger begravet jevnsides ved Bissop Peder Palladius, saa ere følgende Elegiaca udhugne paa den Ligsteen, som ligger nordlig, over Bissop Resen.

Hujus tam patuli recubat sub Tegmine Busti

Non modo *Palladius*, sed quoque *Resenius*.

Sicut Utrique fuit spiranti Spiritus unus,

Unica sic ambos nunc tegit Urna Viros.

Resenius post *Palladium* dum vixit in Orbe

Claruit, ut Lumen, perstitit ut Columen.

Præclarus patrii Doctor fuit ille Lycæi,

Sæpius ejusdem Rector & Ille fuit.

Multos Ille fuit Præsul Sædlandicus Annos,

Zelo pro Cælo præditus eximio.

Lutheri fuit Ille sui sincerus Amator,

Ejus sincerus quin Imitator erat.

Numine quam plenus fuerit, quam Lumine plenus
 Enthea Scripta docent, Enthea Facta probant.
 Christus eum Cælo redivivum sistet, ut illic,
 Qui fuit hic Lumen, Stella sit usque micans.

Pet. Winsstrup. Dr.

Over Doct. Jesper Kasnusen Brokmand, den siette siellandske Biskop, som døde Mar 1652, er bag Choret et smukt Epitaphium, forferdiget af Marmor og Steen, paa hvilket læses følgende Inscription:

Monumentum Deo Opt. Max. & æternæ Memoriae, D. CASPARI ERASMI BROCHMAND, Roeskildensis & Lundensis Canonici, qui postquam Literas Romanas ac Græcas An. 5. S. S. Theolog. 23. in Acad. Hauniens. incomparabili ingenio, Fide, Facundia, docuisset, sed et medio Temporis in S. Palatium excitus C5. Adolescentiam Sapientiæ Præceptis instituisse Anno 1639. D. 19 Janu. invitatus ad An. 14. S. Theol. Facult. Decanatum & Sædlandiæ Episcopatum evehctus est; In quo dum strenue sollicitè, providenter Academiae, Ecclesiæ, Scholis, Pauperibus, Seculo, Pøsteris & copiose & undique consulit, contra vota Bonorum Omnium & verissimis Lacrymis Ann. Ætat. 67. Conjug. 41. Sal. Publ. 1652. Paschaliæ Feriarum Secunda. O Miseriam! Oriente Sole occidens, heic cum infantibus geminis & natu maxu. 22. An. *Christiano Casparo B.* in ipsa hac Acad. Prof. Eloqv. destinato placidissime quiescens solam concordissimæ Opt. Uxoris conjunctionem desiderat, ut mox & cum ea & cum illis ex hoc Loco resurgat. Id brevi futurum est. Incomparabili Marito, Dulciss. Fratri, Indulgentiss. Patruo pie Opt. Mer. Uxor, Frater, Patruales, heu infelices! unanimes posuerunt. In eodem hoc sita est Marita desiderata vere optima *Sillia Balkenburgia* def. An. Ætat. 80. Sal. Publ. 1661. Cave, quisquis sis, ne unquam dehinc hoc Sepulcrum aperias, inquietes: Nam tali semel surgere demtum est. Conquiescant in Pace. Deus Vindex.

Imellem tvende Piller paa den søndre Side i det øverste Chor sees Epitaphium over Biskop Jesper Brokmand med denne latinske Inscription:

C. E. B. ΕΝΘΕ ΧΡΕΙΑ. Luc. Cap. X. Vers. xli. Sufficit Mihi Gratia Tua, Domine. 2 Corinth. XII. v. 9. CASPARUS ERASMUS BROCHMAND, Selandiæ Episcopus, in Regia Academia Hafniensi Facultatis Theologicæ Senior ac Decanus &

Sillia

Sillia Balkenburgia, Conjux. Hoc Monumentum Sibi & tribus Liberis pie defunctis Vivi posuere Anno Christi M.DC.XLVII. Ille Vitam beatus finiit Anno 1652. Ætatis suæ Anno 67. Hæc autem pie obiit Anno 1661. in Jul. Annos nata 80. Apoc. XXII. v. 20. Veni Domine Jesu, veni cito.

Over Biskop Dr. Hans Hansen Resen, den syvende seelandske Biskop, som dede Aar 1653, er i Choret paa den nordre Pille opsat et Steen-Monument med hans Effigies, og denne latinske Inscription:

D. M. S. JOHANNI JOHANNIS RESENIO, Theolog. Doctori & in hac Regia Academia Professore P. Sielandiæque Episcopo, Qui ærumnosam hanc Vitam cum beata commutavit Die Dom. Palmarum Anno Christi M.DC.LIII. Ætatis LVI. Nec non *Thaliæ Winstrupiæ*, Matri XIII Liberorum, Quæ eodem Chr. Anno Annos nata XLIX. Vitam Beata finivit. Parentibus Hisce Piis bene meren. Hoc Memoriae Monumentum Filii & Filiae iugentes meritoque poni curavere Anno Chr. M.DC.LVII. Spero, dum Spiro, Mea Spes est unica Christus.

Paa Ligstenen over Biskop Hans Hansen Resen staaer denne latinske Inscription:

Pietati & Posteritati Sacrum. JOHANNES JOHANNIS RESENIUS, Regius S. S. Theologiæ Professor atque Doctör nec non Præsul Seelandiæ Venerandus, Deo ac Regi Fidus, Patriæ Utilis, Omnibus Carus, Amicis Animo constanti Amicus, Lætus Lætis, Miseris Patronus, Delicium Juventutis, Decus Academiæ, Ingenio, Doctrina, & Candore, *Thaliæ Winstrupiæ* Maritus, Parens IX. Natorum & Natarum IV. Hoc tegitur Tumulo, in quem Liberis Posterisque Ejus ad Latus Hujus Saxi venerabilis Jus est inferendi perpetuum. O triste Jus Sepulchri! Tristi Fato ereptus est Anno M.DC.LIII. Magno Ordinis Scholarumque Dispendio, Majori Amicorum & Liberorum Luctu, Maximo Studiosæ Juventutis Desiderio, cum vixisset Annos plus LVI. In Academia Hafniensi docuisset XXIX; Præfuisset Episcopatu Annum circiter. O Patriæ Dolor! Verum vivit adhuc Vitam; Vitam mutavit, non reliquit; Secessit, non discessit, Abiit, non Obiit; Mors, Superum Ministra, Eum Mortalibus eripuit, Immortalibus reddidit. Tuum, Lectör! adde, quisquis Doctrinam & Candorem amas, quorum Ille Thesaurus erat. Abi, Flores sparge, si non Lacrymas. Plangebatur & pangebatur *Petrus Resenius*, major natu; Filius, J. U. D. & P. P. Die S. Johannis M.DC.LX. S. D. S. Micha. Apolt. Centur. XIV. Num. XXV. Ὁ Κόσμος Σκηνή. ἡ Βίος πάροδος. ἡλθες; εἶδες; ἀπ᾽ ἡλθης.

Æternæ

Æternæ Memoriae Sacrum, quod Optimi atque Integerrimi Viri JOHANNIS RESENI JOH. FIL. Theolog. Doct. & Professoris P. & Selandiæ Episcopi candidissim. & sanctissima Anima Terris condendum reliquit Hoc situm. Fave qui vides & Candori collachruma, cujus magnum Decus occubuit Anno M.DC.LIII. III Nonas Aprilis. Vixit Annos LVI. M.V.D.XV.

Nar efter Guds Biurd M.DC.LIII. Palmesøndag den 3 April døde den Erverdig, Hæderlig, Høyærede og nu hos Gud Salige Mand S. D. Hans Hansen Resen, S. S. Theolog. D. & Prof. i det Kongl. Universitet, Bisp over Sielands Stift, hvilcken barnesød er her i Kiøbenhavn Nar M.D.XCVI. den xix Octob. aff meget hæderlige fornemme og ægte Forældre, den ærverdige, hæderlige og høylærde Mand D. Hans Hovelsen Resen, Bisp over Sielands Stift oc S. S. Theologiæ D. & Prof. her i Universitetet og den hæderlige oc gudfrøctige Matrone *Barbara D. Andreæ Laurentii*, fordom Professor Theolog. Daatter, blev strax ved Daaben Christo indpodet oc i samme Tro oc Fryet opfød, derhos underviist i Boglige Konster saavel hiemme i Huset som i Bor Frue Skole til Nar M.DC.XIV. den xx Oct. da han bleff *Civis Academicus*, reiste Nar M.DC.XV den xx Novemb. efter sin Salig Faders Raad til Klostock, derfra paa Wittenberg, kom igien M.DC.XVIII. xiv. Martii. Tog atter ud den xxvi February M.DC.XIX. til Stradsburg. Derfra igiennem Svitzerland igien ind ad Franckerige paa Lyon, giennem Burgundien ad Paris oc Orleans, deden giennem Nederlandene hiem igien, hvor han ankom xx Decembr. M.DC.XX. bleff Nar efter M.DC.XXI. den xi April fatdet Rector Scholæ Herloviannæ. Den xii May næstfolgende cræret til Magister och M.DC.XXIV. den iv Marts Prof. Philos. Kom samme Nar i Ecteskab med den Erlige, Dydige og gudfrøctige Pige Thale Peders Daatter *Winstруп*, S. D. Peder *Winstрупs*, fordom Biscop over Sielands Stift oc Theol. Professor. Daatter, aulede med hende xiii Børn, ix Sonner og iv Døttre. M.DC.XXXII. Decan. Facult. Phil. oc M.DC.XXXV. Theol. Doctor och M.DC.XLI. Magnif. Acad. Rector. M.DC.LII. den xxv May indset at være Biscop, vied siden den xviii Juli; ordinerede i trende Ordinationer xvi Præster, indsatte en Proost, bleff med denne Umgangs-Skole aff Herren besøgt. Ved hvilcken seldet, lod her Leget, Sielen i Himlen, och i alle Dyrtigtiges Hierter en erlig och velsigned Thukommelse. Ligget bleff nedsat den xv April M.DC.LIII. forventendes her Frelsens Nabenhævelse.

Paa Frue Bispinde Thalia Resens Liggsteen læses følgende Inscription; Her under hviler den hæderlige og meget gudfryctige Matrone, nu Salig hos Gud Thalia Hans Hansen Resens, hvickens barnfødt er her i Kiøbenhavns Nar M.DC.IV. den xii May aff hæderlige og høylærde Mand Peder Jensen Winstrup, fordum Biscop ofver Narhuus Stift och derefter S. S. Theolog. Doct. udi det Kongl. Academie och Biscop ofver Siellands Stift, Moderen den hæderlig och gudfryctige Matrone Anna Eliæ Eisenbergii, Konning Fridrichs den Anden høyloftig Ihukommelse Tyffe Secretærens efterlatte Daatter, nu tillige hos Gud. Vaar strax ved Daaben indpodet i den christen Kircke och siden der hienne i sine Forældres Huus paa x. Mars Tid, da hun efter sin Salig Faders Afgang kom til sin kiære Mormoder Anna Eliæ Eisenbergs udi det Kongl. Academie og derefter til sin kiære Søster Eline M. Niels Klausens. Kom omsider hjem igien i sin Moders Huus, hvor hun forbleff til Nar M.DC.XXV. da kom hun i det hæderlig Egteskab den xiv. Novemb. med den hæderlige och høylærde Mand Hans Hansen Resen, da Philos. Magister og Prof. i det Kongl. Academie, mens derefter S. S. Theolog. D. sammestæds och omsider Superintendent ofver Sielland, nu Salig hos Gud; hvilcket Egteskab Gud velsignede med 13 Børn, och varede det xxvii Nar och vi Maaneder. Anno M.DC.LIII. er hun aff den Sorg hun havde efter sin Mand's Død, angreben haardeligen med en stor Siugdom, hvor aff hun och den 13 Dag efter sin S. Mand's Afgang, som var Dagen efter hans Liigbegængelse den 17. April der Kloffen vaar 4. om Eftermiddagen facteligen og sødeligen udi Herren er hensofvod, efter hun her i Verden havde leved ved LI. Nar ringer 3 Uger och 5 Dage. Legemed som her er nederlagt i Forkrenckelighed, venter her en glædelig Opstandelse i Vforkrenckelighed.

Over Biskop Laurig Mortesen Skavenius, den ottende siellandske Biskop, som døde Nar 1655, læses følgende latinske Inscription paa hans Steens Monument.

D. O. M. Et Memoriae perenni Parentum Optimorum Dn. LAURENTII MART. SCAVENII, S. S. Theol. Dr. Profess. & Zeland. Episcopi, qui An. M.D.LXXXIX. in Lucem editus a puero Stud. bon Artium. innutritus Animum porro in Peregrinationibus per German. Helvet. Gall. & Belgium uberiore Doctrina exornavit, quam in Schol. Past. Prof. & Episcop. munere ab Anno M.DC.XX. ad Diem Obitus An. M.DCLV. ea Solertia, Integritate, Prudentia impendit, ut Deo Pietatem,

Regi Fidem, Auditoribus Diligentiam, Cunctis Viri boni Officium probarit. Nec non *Elisæ Petraæ*, quæ nata An. M.DC.I. & facta Conjux An. M.DC.XX. Facunda xv. Liberorum Mater totam Vitam raro Pietatis Pudicitia ac conjugalis Amoris Exemplo ad Ann. M.DC.LIII. transegit debita Pietatis & Amoris erga Parentes bene meritos Monumento hoc subiectum Tumulum exornandum curarunt tres superstites Liberi *Petrus, Martinus, Elisa Scavenius*. An. Chr. M.DC.LXIII.

Daa Liigstienen over Bisskop Scavenii Grav staaer følgende latinske Inscription.

Ex hoc Conditorio Manes Viri Religiosissimi Dn. Doct. *Laurentii Martini Scavenii*, S. S. Theologiæ in Acad. Regia Hafn. quondam Professoris laudatissimi, Ecclesiarum Selandicarum Superintendentis vigilantissimi; Canonici Roeschidensis meritissimi cum summo Desiderio expectant gloriosam Carnis hic repositæ Resurrectionem. Die 3 Julii Anni Christi M.DC.LV. Esto Fidelis usque ad Mortem & dabo Tibi Coronam Vitæ.

Over Erkebisskop Doct. Hans Svane, den niende siellandske Bisskop, som dede Aar 1668, sees i det overste Chor Monumentet med denne latinske Inscription:

Magnum & venerabile Nomen Dr. JOHANNIS SVANINGII ob egregia in Republica Merita Consilarii Regii, Supremi Tribunalis Assessoris, Archiepiscopi, Præsidisque Consistorii Titulis raro Exemplo Celeberrimi, Meriti incomparabilis, ipso Ætatis decretorio magno MDCLXVIII. D. xxvi Julii ingenti Bonorum Omnium Luctu extincti Relicta Conjux *Maria Ruiren*, Lætorum & Tristium per Annos xxx Socia individua, sex Liberorum Mater, vix dimidia Sui Parte Superstes Æternitati sacravit.

JOHANNES SVANINGIUS unico ad hanc Diem Exemplo per omnes Honorum Titulos vectus, Summæque Rerum in Aula, Academia & Ecclesia junctim adhibitus post exactos florentissimo in Conjugio, sex Liberis aucto, Annos xxix beatissimam Animam Cælo, cui debebatur, vindicavit, Mortalitatæ reliquum huic Conditorio intulit Anno redempti Orbis LXVIII supra sedecim Secula Ætatis LXIII.

Siste impetum, Viator! pioque Manes JOHANNIS SVANINGII respice attentius, qui, dum vixit, Deo, Regi, Patriæ religiose vixit, Cunctis semper vivus,
Sibi

Sibi Soli mortuus, Nulli non innocuus. Mortem non timebat, utpote non conatam. Vitam non amabat, quippe mutuam. Hinc pio discessit Obitu, suam Cuique restituens. Unum tamen abstulit, quod optares, redditum, parem; Heu! reliquit Neminem! Si hæres, Fossii excute Facundiam. Hic adulari nescit. Is permulceri negat. Fucum Neuter amat. Si Fallo, libere renuncia: licet!

Over Biskop Doct. Hans Bandal, den tiende sielandiske Biskop, som døde Aar 1675, er følgende latinske Inscription at læse paa hans Monument i det øverste Chor.

Monumentum B. Doct. JOHANNIS WANDALINI, Seelandiæ Episcopi & Facult. Theol. Decani, qui obiit Anno MDCLXXV. Nec non B. *Annæ Catharinæ Winstrupiæ*, quæ dilectissimum Maritum placida Morte secuta est Anno MDCLXXVIII.

A & Ω. JOHANNES WANDALINUS, S. S. Theol. D. & Prof. Reg. Episcopus Selandiæ & Facult. Theol. Decanus Sibi ac Uxori suavissimæ *Annæ Catharinæ Winstrupiæ* una cum XII Liberis parvis in utroque Sexu Numeri, quorum Duo jam jam præmissi, Monumentum hoc Winstrupiano cohærens in optatam Exuviarum requiem usque ad supremæ Tubæ Clangorem Vivus extrui fecit Anno MDCLXXI ut tam Ipse, quam Illi mortui Vivis interessent.

Paa Biskop Doct. Hans Bandal's Ligsteen er udhuggen denne Inscription:

Et Hic Tuum Decus & Miraculum est Cimbria. Hic ingens Illè jacet Doctor JOH. WANDALINUS, S. S. Theol. Prof. & Selandiæ Episcopus, qui inter Nutricum pene Lallo, Studia & Linguas, etiam orientales, edoctus post amplas Peregrinationes & non unam Domi in Academicis Cathedris Functionem Mitra bicorni clarus Doctrinam argutatricem, quæ Diffidiis concutit Ecclesiam, potente dejecit Fulmine, Scientiarumque omnium Circulum Vitæ æquans Sanctitate, decoravit Muneris sui, dum viveret, Sublimitatem, interque Scripta & Libros, suos veræ Pietatis Obsides, viridi propemodum ætate ante Senectutem defunctus ipsam obstupefecit Eloquentiam, quæ tantis Meritis se imparem professa, ut Vivum loquendo, ita nunc Mortuum tacendo comitatur. Natus est Ann. 1624. D. 26. Januarii. Mortuus 1675. D. 1 Maji.

Paa det zirlige og kostbare Monument bag Alteret i det øverste Chor over Biskop Doct. Hans Bagger, som døde Aar 1693, læses denne forte latinske Inscription:

Magnum Seculi sui Ornamentum Dr. JOHANNES BAGGERUS, Seelandiæ Episcopus, Exuvias hic deposuit Anno MDCXCIII. Cætera Superstes nunquam moriturus. U. M. P.

Dg derunder læses disse tolv Linier af danske Vers, som den fynske Biskop Doct. Hans Ringo har opsat til hans Erminde:

Gaf, Læser! ey forbi, Du haver her at lære Ved Doctor Baggers Grav, Bektalenhed og Vere Alt hvile i. Hands Been og Alt hvad pryde kand En Biskop, fuld af Gud og Nidkærheds Forstand. Og om Du træder ned Hands Hvilested at stue! Tænk da hvert Gran udaf Hands Afke er en Drue, Der modnes immerfort til Himlens Herlighed; Trods Satan, Avind og hvad Misgunst Verden veed. Den Kiste som Hands Been er her betroet at gienne, See den ærbødig an, Dig Selv dog ey at glemme; Thi Du for Syndsens Sold er Dodsens Underpant; Veed Jesus løse Dig, ved hvilken Bagger vandt. Th. Ringo.

Det er ellers mærkværdigt, at Biskop Bagger har længe holdet en fortrolig Correspondence med den romerske Pave Clemens XI, hvilket man aldrig enten før eller siden har hørt, at en romersk Pave har ført Brev-Berling med en luthersk Biskop. L. Pontoppidan i Marm. Dan. Tom. I. pag. 66. Saa og D. G. Zwerg i Sielandske Cleresse pag. 338. fortæller, at Etatsraad Niels Foss, Præsident i Under-Admiralitets-Retten i Kiøbenhavn, (som døde Aar 1751 og efterlod et anseeligt stort og rart Bibliothek) medens han opholdt sig i Rom Aar 1705 og havde der stor Udgang hos Fyrsten Carpegna og hans Broder Cardinal Carpegna, som den Tid var Vicario della Chiesa, spurgte Cardinalen bemeldte Niels Foss engang, om han ikke havde Lyft til at have Audienz hos Paven. Hvorpaa Foss svarede, at han ønskede det gierne, naar han som en Protestant maatte befries fra den Ceremonie at kysse paa Pavens Toffel. Hvilket da ogsaa blev lovet ham, naar han fik privat Audienz hos Paven. Der Pave Clemens XI. fornam af Samtale med N. Foss, at han var fra Kiøbenhavn, spurgte Paven fornemlig, om Biskop Hans Bagger levede endnu? Og da Foss svarede, at Biskop Bagger var død allerede for 10 Aar siden, sagde Paven: E peccato, bisogne che il Segnor Baggero sia stato huomo vailantissimo. Det er paa Dansk: Det er Skæde, thi Hr. Bagger maae visselig have været en meget brav Mand. Foss bad om Tilladelse at spørge, ved hvad Leilighed Biskop Bagger var bleven Hs. Paveelige Hellighed saa noie bekiendt? Paven svarede: Jeg kiender ham af mere end tyve Breve, som jeg har vekslet med ham i den Jesuits, Pater Henrich Kirchers Sag, som havde opholdt sig i Danmark.

Overt

Over Doct. Henrik Bornemann, den tolvte siellandske Biskop, som dede Aar 1710, er opsat et kostbart Marmor-Monument bag Choret, paa hvilket læses denne vidtseftige latinske Inscription:

D. O. M. S. Mens Deo Soli confisa, inter omnes humanarum Rerum Vicissitudines manet inconfusa. Id suo testatus est Exemplo HENRICUS BORNEMANN, S. S. Theolog. Doctor & in Acad. Hafn. P. P. Selandiæ Episcopus & Facult. Theolog. Decanus, qui post exantlatos per Dei gratiam Officiis publicis XLI Annorum Labores, primo in Schola hac Metropolitana, ubi ultra VII integros Annos ceu Vicarius Rectoris, Con-Rector & Rector multa cum Laude Juventuti præfuit, Logices ac Metaphysices in Academia Regia Professione interea simul conspicuus. Deinde in Templo ac Coetu hoc a Diva Virgine nominato, ubi ultra VIII Annos ceu Pastor Primarius & præcipuus Diæceseos Selandinæ nominatimque Eparchiæ Sochelundensis Præpositus multo cum Fructu Sacris Dei operatus est; Postea in Episcopatu Wensalico sive Aalburgensi, ubi ultra Decennium ab Anno MDCLXXXIII. Die XXIV Julii ad Annum MDCXCIII. D. XIV Octobr. cum insigni Templorum, Scholarum, Ptochotrophiorum, Successorumque Utilitate ac Emolumento, Deo adjuvante, sedit. Et sicut Auxilium Manus Divinæ secum perenne semper intellexit, ita grata iterum manu IOCCC Thaleros Danicos piis ibidem Usibus ante Abitum legavit, Id quod erectum Aalburgi in Memoriam abeuntis in Æde Butolphi Epitaphium amplius ostendit. Tandem in Episcopatu hoc Selandico & Decanatu Professionis Theologicæ Hauniensi, ubi per XVII jam Annos sola caelesti Vocatione fratus Academiæ, Ecclesiæ, Scholis & Pauperibus, quantum potuit, prodesse studuit, quibus etiam accumulata quotidie in Officio hoc super se suosque Divinæ Misericordiæ & Regii Favoris ac Clementiæ in Hostium quorumlibet invidiam, Beneficia, Summam MMMCCC Thalerorum Danicorum pio juxta Programma publicum Testamento reliquit. Hoc denique Tumulo Anno Ætatis LXV Exuvias deposuit & Die XXXI Decembris Anno MDCCX inter Mortales ulterius esse desiit, promissis in Requiem antea Conjugibus Suavisimis & Dilectissimis *Susanna Worm, Olai Filia*, ex Conjugio vix bimo unius Filioli *Olai Bornemanni* Matre. *Anna Würge Henrici Filia* Lubecensi, ex dulcissimo & mellitissimo XXIV prope Annorum Conjugio IV Liberorum, pari in utroque Sexu Numero, *Hieronymi & Philippi Julii, Susannæ ac Hedevigæ Margarethæ* Genitrice Laudatissima ac Desideratissima.

Paa Doct. Christen Worms, den trettende skellandske Biskop, som døde Aar 1737, Hans Monument staer følgende danske Inscription udhuggen.

Her giæmmes i Jorden de jordiske Leoningier af den uskatterlige og nu i Himlen Gæstige Mand, høyrædle og høyrværdige Doctor Christen Worm, Biskop i Siællandses Eufst, S. S^e Theologicæ Profess. Publ. og Facultatis Theologicæ Decanus, hvis Dyder forgiæves skal søges, hver for sig, iblant Mange og neppe skal findes samlede hos Een. Hands uuyggelige Værlighed og ubevægelige Trofskab; Hands reene og sunde Fornuft; Hands usorfallkede Gudsfrøgt og sagtnodige Ridktærhed viiste, hvor unisfelig en Mand han var til faa magtpaaliggende et Embede. Een af Gud Gæts opllyst Kundskab udi de Ting, som hore Gud til, kronede de Forretninger, hvorudi han opofrede Sig til Guds og Landets Tieneste. Een meer end menneskelig Veltalenhed bekræftet af det rene Sandheds Ord, lagde Kraft og Fynd i de Ord han taledede. Han blev fød til Verden Aar 1672 den 10 Junii, og flydede Livet næst Gud til sin anseelige og af Rætsfærdighed og Gudsfrøgt høyrægtede Forældre. Faderen den høyrædle og Velbaarne Mand Willum Worm, Hands Kongl. Majestæts Conference-Raad og Justitiarius udi høyrætte Rætt; Moderen den høyrædle og Velbaarne Frue, Frue Else Luydorph. Ibland de Velsignelser, Herrernes Herre gav hannem her paa Jorden, stionede han paa dem som den færsie, at han i Aaret 1699 blev samlet med den uskatterlige Frue, Frue Kirstine Listorff, som efterat hun i et kærligt og lykfsaligt Egteskab af 29 Aar hafde ved livfsalig Duingiængelse indtaget Hands Hierte, endelig ved sin, efter Hands Vnske alt for tilig, Fræskillelse gif i Forveien den 18 Januarii Aar 1729 og arvede det Rige, som Dem Begge var bæreed fra Verdens Begyndelse. Hands Egteskab var af Gud rigelig benaadet, i det han saae sig en Fader af fire Børn. Og da de Evende i deres spæde Aar igien forlode ham og bleve indtagne at see deres himmelske Faders Ansigt, erkendte han det for en stor Naade, at han indtil sin Død saae de Evende Sig beholdne, nemlig, Hands ælskelig og kære Søn, Velædle og Velbyrdige Michael Worm, Hans Kongel. Majestæts Justice-Raad og Borgemeester i den Kongel. Residende-Stad Kiøbenhavn, og Hands dyrebare og livfsalige Daatter, Frue Else Worm, som ved et i Herren besluttet Egteskab er foreenet med den Velædle og Velbyrdige Mand Caspar Christopher Bartholin, Hands Kongel. Majestæts Justice-Raad, Assessor i høyrætte Rætt og Secretair i det Danske Cancellie. Hvillke han nu har efterladt sig overvundne af Sorg og sældende paa Hands Grav de Taaver, som Gud allene har forbeholdt sig at afstørre. Hwad Landet, hvad Kirken, hvad Enhver savner i ham, vil den tilkom-

tillkommende Tid bedre lære, end den nærværende Land beskrive. Hands Navn glemmes aldrig, førend Landet glemmer sig selv. Hands Amdelse dør aldrig, førend af Røstfærdighed uddør af Jorden. Hands dyre Siel, som Jorden ei var værdig at beholde, fandt sit Fædreneland i Himmelen den 9 Octobris 1737, og forlod et af Arbejde træt og af Sygdom udmattet Legeme. Hans Værelse skal suldkommes, naar Hands og alle Troendes Legemer opvækkes for at indtage de evige Boliger.

Over Frue Bispinde Friderica Lovise Harboe, Hr. Biskop Ludvig Harboes Frue, er forfattet følgende Inscription:

Her ligger i sin stille Hvile det Dødelige af Frue Friderica Lovise Harboe, som var en værdig Datter af Herr Biskop Peder Hørsteb og Frue Bolette Dierth, En dyrebær Hustru for en dybsørgende Mand Ludvig Harboe, Biskop over Siellands Stift, En omhyggelig Moder for syv Børn, Blant hvilke Tre møde Hende i den salige Evighed og Fire begravde des store Tab, De ved Hendes dødelige Bortgang smertelig føle; En om Mormoder for en fiar Datter-Datter, En sand Jesu Ven og Hands Ords Elsker. Den Salige saae denne Verdens Lys Nar 1720 den 20 Julii; Traadde i et fornøieligt Egestab Nar 1748 den 11 September; Gulddenede Lobet Nar 1780 den 24 December, Fuld af Troe Lidsid til sin Frelser, Efterat have levet i Gud og med Gud 60 Nar 5 Maanedes og 4 Dage. Ebr. IV. v. 3. Vi, som have troet, gaae ind i Hvilen.

Ligeledes seer man bag Choret mange smukke Monumenter over adelige Personer.

Over den danske tappre og berømte Helt Axel Urop med sin Frue Cecilia Grubbe seer man et prægtigt Marmor-Monument, paa hvilket læses disse latinske Vers:

Hic situs est Uror, Belli Dux atque Senator,
Cautior a Fabii Tempore Nemo fuit.
Magnos Magna decent, Fantoque Cecilia Grubbe,
Mater Egenorum, Conjuge digna fuit.

Paa deres Liigsteen staaer følgende Inscription:

Illustris & Generosus Dominus Dnus. AXELIUS UROF, qui tribus Regibus Consiliis & Armis fidelissime inserviundo nunquam quievit, hic quiescit cum Conjuge charissima Illustri ac Generosissima Domina Cecilia Grubbe. Obiit Anno 1671. D. 15 Martii.

Over

Over en Adelsmand Nicolaus Nider, som døde Nar 1425.

Anno ab Incarnatione Dni MCDXXV. Diverfionis Apostolorum obiit *Nicolaus Nider*, Armiger, Orate pro eo.

Paa den nordre Side af Choret sees et Epitaphium over Rigens Hofmester Peder Oxe med denne danfke Opfkrift:

Her ligger begravvet Erlig og Welbyrdig Mand Peder Oxe til Giffefeld, R. M. och Danmarks Rigens Hoffmester, som var Hr. Johann Oxis Søn til Nielstrup og faldede Gud hannem paa Friderichsborg then Mandag nest for Simonis og Judæ Dag, som var den xxiii. Octobris Formiddag, der Klochen var imellem xi och xii. Gud unde Hannem med alle fromme Christne ehn hæderlig og arefuld Opstandelse. Anno Domini M DC. LXXV.

Paa Monumentet over Hr. Albert Oxe.

Virtute & Genere nobili *Alberto Oxo* de Nielstrup, *Johannis Oxi*, Auroti Equitis Filio dulcissimo Marito, qui pie ex hac Vita migravit 7 Die Septembris Anno 1577 in Hylleröd juxta Friderichsburgum Uxor Moestiff, Nobilis Domina Cecilia Wrne de Boserup Memor Futuræ æternæ cum Illo & gloriosæ Conſuetudinis fieri Fecit.

Paa Monumentet over Frue Mette Oxe.

Her ligger begravven Erlig och Welbyrdig Frue, Frue Mette herr Johan Oxis Hofſtru til Nielstrup, som var Mogens Oxes Dotter til Krencherop och hafde hendis Salige Hoſbonde och hun v Sønner och vii Døttre eſſter thennom och døde hun i Kiøbenhavn Nar M.D.XXXVI. Den Almæctigſte Gud gifſſe hende en glædelig Opſtandelse med alle Christne.

Her ligger begravven Erlig och Welbyrdig Mand, Salig Jørgen Brahe til Tostrup, Herr Tyche Brahis Søn, som døde i Kiøbenhavn den xxi Dag Junii Nar 1565. Gud gifſſe hannem en glædelig Opſtandelse. Her ligger begravven Erlig och Welb. Frue, Frue Inger Salig Jørgen Brahiſſ herr Johan Oxis Dotter til Nielstrup, som døde Nar 1592.

Paa Rigens Hofmester Hr. Chriſtopher Walkendorffs Alabaſter-Monument læſes denne latinſke Inſcription:

D. S. CHRISTOPHORUS WALKENDORPHIUS de Glorup, humanæ Conditionis memor hoc Sibi Monumentum Vivens fieri curavit, qui tribus Regibus Chriſtiano

ftiano III. Friderico II. Christiano IV. ob fingularem induftriam & in Rebus adminiftrandis Sedulitatem fummam carus, quod Favorem Laboribus respondiffe fenferit, Numinis Benignitati attribuit, idque in Votis habuit: *Vices Fortunæ variæ interdum graves ferendo ſuperantur.* Aulæque Magifter factus Oeconomiam ad Regis Votum ita reparavit, ut Sui Defiderium bene meritus relinqueret. Morbo tamen gravi ſolutis vitæ Vinculis, jugi Suſpirio, a quo hauferat, Deo Opt. Max. Spiritum commendavit. Luxere Muſarum Alumni Patronum beneficum & ſaventem. Moritur Hafn. 1601. Januar. 17.

Paa Hans Liigſteen læſes diſſe Ord:

Chriſtophori Walkendorphii de Glorup, quondam Aulæ Magiſtri. Exuvia Revelationem Filiorum Dei Spe viva hic exſpectant. Obdormivit in Domino Hafniæ Anno 1601. Jan. 17.

Anmerkning. Hans Skilberie findes paa Conſiſtorium, ſaa og paa det af ham ſtiftede Walkendorffs Collegium, hvor det ſees ophængt ved Siden af Cathedra paa Auditorium ſammeneſteds. Hans Liv og Levnet læſes i Kothes Etermæle.

Paa Admiral Otto Ruds Monument læſes denne latiniſke Inſcription:

Genere & Virtute Nobilis Vir OTTO RUD, Domini *Canuti Rud* de Wedby, Equitis Aurati Filius, Præfectus Regiæ Arcis Corſör, navalis Belli Summus Imperator fuit, quod cum Svecis Illuſtriſſimus Princeps Fridericus II. Daniæ & Norvegiæ Rex geſſit Anno Dom. M.D.LXV. Eodem Anno Die VII Menſis Julii Hoſtem inſtructa Claſſe petens, cum eodem prope Littora Pomeraniæ XI Horas fortiter pugnavit, caſiſque multis Millibus adverſæ Partis, V Naves inſtructiſſimas expugnavit, Signa tenuit. Paulo poſt fociis Navalibus auxilium non portantibus, proſtigata Claſſe protritit & oppreſſus eſt, deſideratis in ea Nave, qua vehebatur, MCC Viris. Ipſe vero magno Vulnere in Capite accepto Navem, quæ Nomen *Venatoris* habebat, iſtibus Globorum ferreorum dehifcentem & ſubiſſioni proximam coactus eſt Hoſti tradere et ſeſe dedere. Captus autem extemplo in Sveciam delatus eſt & ſervatus in Arce *Svarensöe*, ubi Peſte correptus Vitam cum Morte pie commutavit XI. Die Octobr. ejus Anni, cujus Obitus Multis, imprimis autem Uxori Dilectiſſimæ Nobili & Piæ Matronæ *Petronellæ Oxe*, relictis maxime III Filiis, totidemque Filiabus luctuoſus eſt. Pace vero inter Danos & Svecos compoſita, oſſa humata fuerunt in Daniam deportata cura moeſtiſſimæ Conjugis & ſepulta in Templo Divæ Virginis Die Julii Anno Ubi

jam quiescunt & expectant Diem futuræ Resurrectionis atque Gloriæ æternæ; Quam Ipse Vivus conjugali Thoro sociaverat Sibi, hanc mortuus habet Sepulcræ Sociam, Nobilem & Præstantem Matronam *Petronellam Oxæ* Domini *Johannes Oxæ* de Nielstrup, Equitis Aurati Filiam, donec Dies expectatus aderit, in quo tertio fiet caelestibus gaudiis plenissima Conjux in æterna Vita cum Sanctis Omnibus. Obiit autem Illa Anno M.D. Mense Die

Paa Liigstenen over ham:

Her ligger begravnen Erlig och Welbyrdig Mand *Otte Rhud* til *Mogeltier*, Sælige Hr. *Knud Rhud* til *Wedby* Ridders Son, Høybaarne Første, *Friderich* then *Andens*, *Danmarchis* *Rorgis* *Konings* *Hofvoismand* paa *Korsers* *Slot* och *Oberst* *Admiral* i then *Teide* imellem *Danmarch* och *Sverig*. Nar efter *Guds* *Byr* 1565, som videre er at lese paa then *Table* her ret ofver staar, med sin *Efftelige* *Hustru* *Erlig* och *Welbyrdig* *Frue* *Vernille* *Oxe*, Sælige Hr. *Johan* *Oxis* til *Nielstrup* *Ridders* *Datter* och forvønte en glad och ærefuld *Opstandelse* med alle *Guds* *Wdvalde*, *Døde* *Han* i *Sverig* then 11. *Dag* *Octob.* fornesnte 1565. *Døde* *Hun* efter *Guds* *Byr* 15. . . .

Paa det *Albaster*-*Monument* over *Kansler* *Johannes* *Friis*.

JOHANNI *FRIS* ab *Hesselager*, *Viro* *Clariss.* de *Regibus* & *Repub.* *Daniæ* plurimis & maximis in *Rebus* bene merito *Friderici* *I.* *Vice*-*Cancellario*, *Christiani* *vero* *III.* & *Friderici* *II.* *Cancellario* fideliss. & prudentiss. *cujus* *Consilio* & *Auctoritate* *Ecclesiæ* & *Scholæ*, *Disciplina* & *Reditibus* ornata, *Legum* *Emendatione* *Reipubl.* *Forma* *stabilita*; *Qui* *posteaquam* *Familiæ* *Suæ* *Decus* *Virtute* & *Meritis* *amplificasset*, *vegeta* *Senecta*, *sed* *Annorum* *satur* *Vitam* *Naturæ*, *Spiritum* *Servatori* *Deo* *plenus* *Fide* & *Spe* *reddidit*. *Moritur* *Coagii* 5. *Dec.* *Anno* 1570. *Hæredes* *Patruo* *B. M.* *Pos.* *Vince* *Bono* *Malum*.

Paa Liigstenen over *Kansler* *Johannes* *Friis*.

JOHANNIS *FRISII*, quondam *Cancellarii* *Ossa* *Horam* *Archangeli* *beata* *Spe* *hic* *expectant*. *Familiæ* *Insignia*, *Vitæ* *Officia*, *Mortis* *Momentum* *vicina* *Columna* *indicat*. *Obiit* *Anno* 1570.

Demeldte *Kansler* *Johan* *Friis* af *Hesselager* var *Universitetets* første *Patron* efter *Kong* *Christian* *den* *Tredies* *nye* *Fundation*. *Nar* 1539. See *Solbergs* *Dann.* *Hi-* *storie* *Tom.* 2. *pag.* 399.

Paa *Steen*-*Monumentet* over *Kansler* *Christian* *Friis*, som levede i *Kong* *Christian* *den* *Fierdes* *Tid*, og blev *Kansler* *den* 9. *Jun.* *Nar* 1596.

Deo Trino & Uni Gloria 1625. Memoria Illustris & Generosi Viri CHRISTIANI FRIS de Borby, Cujus innata Virtus Literis & Usu Domi Forisque sedulo excolta in Aula & Archivo Ser. Regis Friderici II. probata & approbata, Regimine variarum Praefecturarum gnaviter exercitata, Ipsum tandem ad summam Archivi Ser. Regis Christiani IV. gubernationem & Sedem Regni Senatoriam evexit, ubi fideliter atque prudenter Annis xx exantlatis insigni Regis Favore, magno Reipubl. Fructu & Applausu, demum in Comitibus Norvegicis in Navi Regia pie obiit d. 29 Julii Anno Christi 1616. Aetat. 59½. Nec non generosæ Ipsius Conjugis *Mette Hardenberg* de Schioldmose, quæ cum Ipso Fida Socia vixit pie & caste Annos XXXI. Dies, qui supererant pauci, Viduitatis Integritate Vitæ ac Redemptionis Spe refocillans Animam Deo reddidit 15 Junii Anno Christi 1617. Aetatis 54. Honoris & Gratitude ergo hoc scripsit & poni curavit *Pallas Rosenkrantz* de Krenkerup.

Om denne Rangler *Christian Friis* til *Borreby*, hans Død og Character findes Efterretning i *Solbergs Danm. Hist. Tom. 2. pag. 655.* *Palle Rosenkrantz*, som har forfattet Inscriptionen, var Befalingemand over *Nyckøbings*, og *Kaleholms* Lehn og signalførde sig i den *Calmarste* Krig. (See ibid. pag. 831.)

Vaa Ligstenen læses disse Ord:

Christian Friis til *Borby*, Kongl. Mayst. Cancellær og *Danmarchis* Rigis Raad. Frue *Mette Hardenberg* til *Schioldmose*.

Illorum recubant hic uno Membra Cubili,

Expectant Faciem, Christe, videre Tuam. I.H.S.

Den bekjendte latinske Poet *Willichius Westhovius* har ogsaa forfattet følgende Inscription over Cansler *Christian Friis*.

Magnificus & Generosus Vir *Christianus Frisus* de *Borby*, insignibus gravium Meritorum Titulis Regi ac Reipubl. Danorum desiderabilis, Venerabilis, idque justo exercitæ Virtutis Omine. Primum *Friderico II. D. R.* in Secretis Regni Archivis taciturna Fidelitate assiduus. Exinde *Christiano IV. Patriæque Regno* per xx Annorum Periodos Cancellarius Senator ingenii Fideique Dexteritate Magnus, ejusdem provida consultæ Auctoritatis Magnificentia Sacros Religionis Legum Literarum Usus fovit, Adauxit, Tutata est. Ejusdem munifica tam in honestarum Artium Sectatores, quam nullos non rerum egenos Liberalitas obscura Nemini esse potuit. Optabiles Rerum ac Negotiorum Successus faventi Numinis indul-

indulgentiæ pia Viri Modestia adscripsit. Innumeras variorum Itinerum Molestias operosis Reipubl. Negotiis impensas minime capit arcta brevis Tabulæ Angustia. Omnis fatalis demum clausit Expeditio, qua Regem ac Dominum Christianum IV navali Protectione comitatus apud Asloam Norvegiæ Oppidum (VI. Calend. Sextil. cIo.cI.XVI.) usurariam felicis Animæ Possessionem Locatori Deo reddidit. Cujus Transitum complures turbida luctuosi Cordis moestitudine prosequuntur. Omnes gratabundo Cælitum Amplexui religiosa Votorum Pietate commendant. W. W.

Over Rigets Raad og Kansler Christian Thomsen Sehestedt læses denne latinske Inscription:

Exequiæ Perillustris ac Generosissimi Herois CHRISTIANI THOMÆI SEHESTED, Cancellarii Regii, Regni Senatoris, Equitis Aurati, &c. factæ sunt in hoc Templo Anno 1657, qui circa horam nonam Mense Augusto expiravit, cum vixisset Annos sexaginta septem, quinque Menses, decem & octo Dies.

Siste, Viator! & Tumulum intuere æternæ Memoriae Herois, immortalis Vita dignissimi æternaque donati Dn. CHRISTIANI THOMÆI SEHESTED, cujus afflictissimo Patriæ Statu diuturniora Merita Mors Nobis, Vitam indignatio in Nos divina abstulit. Qui Regni Daniæ Senator duos ac triginta Annos & Cancellarius Regius decem & septem fuerat, Christianarum vero Virtutum ab Ortu Vitæ ac heroicarum ad Exitum usque Vitæ Exemplum novennali per Germaniam, Italiam, Galliam & Angliam peregrinatione, ut nihil mirari, sic cuncta mortalia despiciere didicit; Legationibus variis ad Hispanos, Anglos, Belgas, Germanos, Svecos Splendorem Aularum & Pompam inter Fortunæ Ludibria habere Sibi edoctus, earum ad R. P. Fructum refulit, Sanctitatem præcæm retinuit, Pietatem & Religionem, quam multos ubique mentiri viderat, sincere ac constantissime Exemplo & Patrocinio tuebatur; Acerrime autem Animoque invictissimo, postquam illius & justa Mularum Patriæ Deo & Rege datus erat publicus Vindex, privatas res suas (quod unum est Seculi Nostri Miraculum) R. P. haudquaquam prætulit. Bonis Omnibus favit; Optimos promovit; Malos ferre non potuit; in Omnes Beneficus; Sultentavit Egenos & in Eo, sive Homine, sive Heroë, quid desideraveris? nisi quod mori quotidie voluerit, quem quotidie mortem meditari ipsa Morum & Vultus gravitas ostendebat, cujus Vitam Rex, Proceres & Populus

Populus Clade multorum, sed afflicti suamet Vita redimissent, ut Patria Posterique valerent. Abi Viator & hoc quoque Cancellarium in Exemplum Posteris vixisse, quod Libens mori Heros voluerit, cogita. *Erasmus Joh. Brochmand*, R. & Equ. Acad. Sor. p. t. Decanus & Histor. ac Pol. ib. Prof. Publ.

Epitaphium.

Inhibe coactos Præfica Fletus,
Sistunt ad Urnam hanc Funere Lessos,
Letho datus est Magnus Heros.

Quod Natura potuit, Genus dedit ac Nobilitatem; Quod Fortuna, Dignitatem ac Decus; Quod Amor, devotas Omnium Mentis; Quod Virtus, innocentiam ac Pietatem; Quod Pietas, immortalitatem dedit ac beatas Sedes. Ex istis Genus cognoscis & Nomen Viator, conjicis denicales Feras, justitiumque toti Daniæ lugenti beatissimos Cineres CHRISTIANI THOMÆI, qui ex illustri SEHESTEDIORUM ortus Familia, Pietate & optimis imbutus Præceptis omni, quod mirere, caruit infantia. Adhuc Juvenis Legatione ad Hispanos ostendit se Hispanis, qualis esset & visus est Danis, qualis futurus esset, qui Ætatis Jura feliciter anteverterat. Ita prima Ætatis parte se omnibus commendavit, qui pro Regibus ortus erat. Amplexus ejus Virtutes est *Christianus Magnus*, ut Filiis Regiis adhiberetur. Præesse Moribus Principum debuit, cujus tota Vita Morum Sanctitas, qua meruit Nobilem Virginem *Mettam Rosenkrantziam*, cujus raras Virtutes si quæras, scias, Filiam fuisse *Oligeri Rosenkrantzii*. Cum ea Pater octo & trium Liberos ita vixit Annos viginti quatuor, ut plures optasset. In primas Regni Daniæ Curas vocatus admitti statim ad secretiora Regum Consilia debebat, qui Legibus erat datus. Elegisset eum Sibi *Fridericus*, nisi id ante fecisset Pater. Sibi consulere nesciebat generosus Animus, ut publico commodius consuleret. Regis, Regni, Patriæ utilitati intentus neglexit suam. Ita dum mortalem se meminit ante Mortem immortalis, prosperos Regi Successus, felix Regno incrementum, crescentem Patriæ gloriam exoptans, æterna in illud Tempus dilata Gaudia Anno septimo supra sexagesimum securus admittit. Ne quis in Testamento præteritum se quereretur, felicibus Pietatis & Modestiae, Miseris Patientiae, Aulae Ministris Fidei & Candoris Exemplum, Musis Languorem, Heroibus optimam vivendi Formam, Omnibus Desiderium Sui reliquit. Adeste Luctuum Socii, quos gaudiorum optaremus. Discite, nihil hic esse perenne, quod eximie placeat, sed de-

beri Coelo coelestia. Gratulamini beatissimæ Animæ & gaudete, nisi solutis forte
in pluviam Nubibus, læsæ Serenitatis frustra expectetur Aspectus.

Johannes Haber.

Over Marskalk Melchior Rantzow.

Anno 1539 Do starf Selige Melchior Rantzow un de was Ra. May. to Den-
nemærk Raath og Holstens Marschal dem Gott gnade.

MELCHIOR hic RANZO fitus est clarissimus atque

Nobilibus veteri Stemmate natus Avis.

Qui Virtute sua, multis & Dotibus, ample

Inclyta Ranzow Gloria Gentis erat.

Quem dolet in media sublatum Ætate virili

Cimbria, præstantem magnificumque Virum.

Illius in duris industria cognita Rebus

Danorum & Regi sæpe probata fuit.

Corporeisque Bonis nunquam Vitæve pepercit

Pro Domini salva Posteritate sui.

Impiger, assiduus, celer imperterritus, acer

Præfectus Pacis Militiæque fuit.

Eloquio gnarus, magna cum Laude disertus,

Mentis abundanter promere fensa suæ.

Quantum & præsterit, cum res poscebat, in Armis,

Pallida testatum reddere Trava potest.

Invida cur Lachesis non hunc es vivere tantum

Passa diu meritum Stamina longa Virum?

Rumpere sed meritæ nequeas cum Stamina Famæ;

Post Cineres viget hæc vivaque semper erit.

Denne Melchior Rantzow var Kong Christian den Tredies Marskalk og Rigsraad. Han
fangede de to katholske Bisper Torben Wilde og Joachim Hennow. Kongen gram-
mede sig saa meget over hans Død, at han glad og sagde: At der salde en
Edelsteen af hans Krone. See Holbergs Donn. Hist. Tom. 2. pag. 402.

Anno Dni. M.D.LXIII. xii Martii, obiit Nobilis, Generosus & Pius Vir
Corwinius Wisfeld de Røxbølle & Sielsøe, illustrissimi Friderici II. Danorum Re-
gis &c. Consiliarius, qui hic xxviii, ejusdem Mensis est sepultus.

Hic

Hic sepultus est Nobilis Vir *Georgius Rosengaard*, qui a proprio Fratre suo *Johne* innocenter occisus - - in Pace requiescat. Anno Dni. 1532. Dies vero Obitus erat decimus quartus Aprilis.

Paa de Podebuskers Monument.

Fr. Jørgen Podebusch, Ridder, || Fru Emengaard Bilde, Fr. Anders
til Kragerup. Fr. Preben Podebusch || Bildiss Daatter Salig Fr. Jørgen Po-
Søn hans Fødrene och Moderne. 1559. || debussis efterlefferste Fødrene och Mo-
derne. 1559.

Paa det Bernechowske Monument.

Nobiles & Generosi *Fridericus* cum Fratre suo *Martino*, Filii *Johannis Bernechov* de Birchholm & Castissimæ Dominæ *Mettæ Oxe*, Nepotes *Johannis Oxe* de Nilstrup. Equitis Aurati cum ob præclaram Indolem & Eruditionem summam de se Expectationem reliquissent, immatura Morte pie obierunt, Ille Anno Christi 1570 die 6 Septemb. Ætatis suæ Anno 19. Hic vero Anno Christi 1577 die 23 Novemb. Anno Ætatis suæ 23 & cum generoso *Eshillo Oxe* de Logismose hic una sepulti sunt.

Paa Liggstenen over Fr. Peder Gaodsche.

Her ligger Erlig och Welbyrdig Mand Peder Gaodsche til Liemark, som vaar Kongl. May. Befalningsmand paa Kiøbenhafns Støtt och Løn udi xx Aar til Gud kaldede hannem Anno Christi 1557 den 8 Dag April, hvis Siel Gud haffver.

Her udi hviler Erlig och Welbyrdig Mand Jørgen Wind til Sunderup, Danmarks Rigis Admiral och Befalningsmand paa Drægholms Slot, som var fød udi Roskilde den 7 Juli Anno 1593 af Erlige och Welbyrdige Foreldre Jacob Wind til Grundet og Fru Else Høg til Klaropgaard, och dede udi Kiøbenhavn den 17 Juli Anno 1644 af et Skud, som han fik den 1 Juli udi samme Aar imellem Kongl. Mayst. och Rigens Fiende de Svenskes Skibsfloder, hvor han mandelig som en god og redelig Patriot och Rigens fornemme Admiral for sit Fædernelands tro og oprigtig Tjeneste godvilligen udstøste sit Blod och berømmeligen endte sit Liff. Sielen er i Guds Haand, Legemed forventer paa Dommens Dag en arefuld och glædelig Opstandelse.

Her hviler Erlig och Welbyrdig Frue, Salig Frue Ingeborg Ulfstand, Salig Jørgen Winds til Sunderup, som var Erlig och Welbyrdig Mandes Holger Ulfstands til Hæberig och Welbyrdig Salig Frue Anne Skraugaards deris tiere

Daatter.

Daatter, fød paa formeldte Hickeberig Nar 1598 den 16 May. Døde paa Ellinge i Skaane den 2 Augusti Nar 1652. Legemed som her er saaed i Forkrenckelighed forvehter en glædelig Opstandelse i Usforkrenckelighed.

Her ligger og hviler udi Gud den høyærede och Welbaarne Mand Herr Sigward Urne til Kaarup, Ridder, Hans Kongl. Mayest. til Dannemark Raad, Rigens Staldmester och Befalingsmand paa Drapholm Slot, som blev fød paa Halsted-Kloster Anno 1603 den 14 April. Døde udi Windekilde ved Drapholm Anno 1661 den 16 Februarii udi hands Alders 57 Nar 10 Maaneder og 3 Dage. Gud giffve hannem med alle troe Christne en glædelig Opstandelse.

Her ligger begravet Erlig og Welbiurdig Mand Niels Blfstand til Barsbeck, salig Herr Trud Blfstands Søn til Torup, som døde paa Amager den 5 Dag Octob. Nar 1575 med sin kiere Hofru Erlig Welbiurdig Fru Margrethe Schaffve, Harluff Schaffvis Datter til Eskildstrup, som ocsaa døde samme Sted och Nar den 6 Dag Octob. og blefve her begge begrafne den 16 Dag Novembr. Nar 1575. Gud giffve dem en ærefuld och glædelig Opstandelse.

Paa Epitaphium over Jørgen Ruds.

Her ligger begravden Erlig og Welb. Mand Jørgen Ruds til Eggaardt, som var Erlig og Welbiurdig Mand Erich Ruds Søn til Fuglsang, som bleff ihjelslagen her i Kiøbenhaffu den Sondag nest for St. Michels Dag, som var den 27 Septemb. Anno Domini 1584.

I et andet Epitaphium over den samme hedet det:

Her ligger begravden Erlig og Welbiurdig Mand Jørgen Ruds til Enggaardt, som var Erlig og Welb. Mand Erich Ruds Søn til Fowilsang, som blev ihjelslagen i Kiøbenhaffu aff hans egen Moders Søster-Søn den 30 Junii Nar 1584.

Her ligger begravden Erlig och Welbiurdig Mand, Peder Ruds til Fugelsang, som var Erlige och Welbiurdige Mand Erich Ruds Søn til Fugelsang, som bleff hastig ihjelsluken ved Frederichsborg aff Christen Hansen til Nørgaard i Laaland. Den Alsonmectigste herre Gud giffve hannem med alle troe Christne en glædelig og ærefuld Opstandelse. Anno Domini 1592.

Her ligger begravden Erlig och Welbiurdige Salige Frue Pernille Ruds, Otte Ruds Daatter aff Møgelkier, och var hun fød paa Wißborg Slot paa Gulland Nar 1556. Hendis Hoffbunde var Erlige och Welbiurdige Mand Frederich Dvighou til

Dvighous

Dvigoussholm och kallede Gud hende her i Kiøbenhaffu Anno 1608 den 21 Dag Junii, der Kloeken var ved et Slet om Morgenen. Gud gifve hende med alle tro Christne en ærefuld og glædelig Opstandelse paa den yderste Domme Dag.

Paa Kantsler Holger Winds Monument.

Hic beatam Sui Restitutionem operitur Perillustris & Generosissimus Dominus OLIGERUS WIND, Dynastes Harrestadii, Ord. Eleph. Eques. S. R. Maj. Dan. & Norv. Cancellarius, Confiliarius Intimus & in Supremo Justitiæ Tribunali Assessor gravissimus in Aula trium potentissimorum Daniæ Regum cum illustri Laude diutissime versatus. Cui prima experiundi sui Arena Svecia, florentissimæ quæque Europæ penetrata Aularum, etiam Cæsareæ, recondita, collectus ingens Prudentiæ civilis Thesaurus, quem Patriæ postea liberaliter impendit, in Consiliis providus, in Rebus gerendis infatigabilis, in administranda Justitia incorruptissimus. Domus Ejus Pietatis & prisca Fidei Palæstra. Quas Dotes ut in Posteritatem quoque diffunderet, inito Conjugio, ex Generosissima & Sanctissima Uxore *Margaretha Gedde* sustulit Filios septem totidemque Filias, ex quibus quatuor in Cælum præmissi sunt; Reliqui in Virtutes Parentum generosa Æmulatione consurgunt. Obiit Sexagenarius, Vitæ mortalis satur, æternæ persuasissimus Anno MDCLXXXIII quinto Junii. Habes hic Patria, quod ereptum lugeas. Habetis Posteris, quod in consummatum Sapientiæ Exemplar Animo vestro proponatis.

Paa Baron Diderich Fuirens Monument.

Silere mallet, infelix Marmor! quam Tibi narrare, quisquis hæc legis, vicino Pulveri immixtos esse Cineres Perillustris & Generosissimi Domini DIETERICI FUIREN, Baronis de Fuirendal, Domini de Søndervang & Ströbingegaard S. R. M. Confiliarii Justitiæ & Cancellariæ & in Supr. Justitiæ Curia Assessoris. Qui inter Belgas, Angl. Gall. Ital. Germ. Hungar. sed maxime inter Patriæ Proceres mitissimæ Indolis & consummatæ Integritatis Lumine usquequaque effulsit, sed nimirum sex Lustris nec ultra inter Mortales versatus Cælum repetiit XIII Die Sextilis Anno MDCLXXXVI. folis e quaterna Prole *Dieterico* & *Christina* Superstitibus. Deficienti oculos clausit Conjux moestissima (quæ me hic posuit) *Margaretha Elers*, claudens dixit:

Ille meos, primus qui me Sibi junxit, Amores
Abstulit; Ille habeat secum, servetque Sepulchro.

Inscriptionen paa det store Marmor- Stigsteen, hvorunder de Begge hvile:

Qui eodem quondam Thalamo querimonia omnis experte per novem fere Annos quieverant, Perillustres & Generosissimi Conjuges *Dietericus Fuiren & Margareta Elers*, Eorum pretiosissimos Cineres (evocato post exacta in his Terris sex Lustra ad Superos Marito, Die xiii Sextil. Anno MDCLXXXVI, moestissima autem Vidua per continuo manantia Lacrumarum Flumina ad Sedes beatas transvecta xv Die Mensis Septembr. Anno MDCCVIII Ætatis nempe septimi supra quinquagesimum) Illustrissima Domina *Christina Fuiren* unica tantorum Parentum e quaterna Sobole superstes Filia, suavissima Genetricis Desiderio pie satisfactura splendidissimo hoc Conditorio, quasi de novo instructo Thalamo, locari curavit, sine ulteriori Ossilegio secura posthac Quietē, nullis vel turbanda vel terminanda Moeroribus, fruituros. Abito nunc, quisquis hæc legisti & credito exultasse, si quis extinctis sensus sit, & pene revixisse tam tenere se invicem amantes Reliquias, post tristissima duorum & viginti & quod excurrit, annorum divortia in communi tandem Dormitorio tam arcte confociatas. Abi Viator & noveris etiam Te nunc oculis iustrasse Urnam τῶν Φιλόσῳν. Moestus p. qui immortalia in Fuireniana Domus Merita in hoc quoque Marmore vivere ac superesse voluit *L. Thura.*

Over Conferentsraad Niels Slange.

Siste gradum, Viator! Sub hac Urna conditur *NICOLAUS SLANGE*, olim *S. R. M.* Conciliarius Conferentiæ, Status, Justitiæ & Cancellariæ Assessor, Secretarius Cancellariæ Danicæ. Natus Anno MDCLVII. D. xxvi Mens. Julii. Denatus Ao. MDCCXXXVI. D. xxi Mens. Julii. Vitæ hujus satur, futuræ sitientissimus, Annorum plenus, quos LXXX compleverat, additis xi Mensibus. Exuvia ejus haud temerandæ sub Pace hic quiescent, nam Resurrectionem Primogenitorum expectant. At memento, quomodo Divus noster, dum vixit, vixit Deo Gratus, Regi Fidus, Patriæ Probus. Abi jam Viator! nec plura quæras Elogia, extrema hac Linea omnium Virtutum tulit Punctum.

Ligeledes finder man smukke Epitaphia over lærde og berømmelige Mænd ved Universitetet, Kirken og Staten. Endskjønt de fleste af de Epitaphier, som for Stadens Ildbrand var at see midt i Kirken, bleve af Ildens Magt ødelagte;

lagte; saa vil man dog til en evig Erindring om disse Mænd fornoie den gunstige Læser ved at anføre de vigtigste Inscriptioner paa samme Monumenter.

Paa Professor Theol. Doct. *Cunradi Aslaci* (Kort *Apelsen* eller *Aslaksson*) Monument.

Memento Mori! Viro Reverendo & Clarissimo Dn. Doctori *Cunrado Aslaco*, Bergis Norvegorum Anno 1569 nato insigni vero Ecclesiæ Damno Hafniæ Anno 1624 denato. S. S. Theologiæ in Academia Hafniensi Professore Primario. Marito desideratissimo Sex Liberorum Parenti optatissimo. Cui Amorem & Obsequium Vivo amplius testari cum non possit moestissima Coniux, *Barbara Olai Filia*, intemeratum in Demortui Ossa Affectum hoc qualicumque Monumento testari voluit. Invita licet istud Marito præstet Officiam, quod Sibi a Marito exsolvi unice optasset. Tu Quisquis hæc legis memor Mortalitatæ tuæ, Æternitatem meditare.

Paa Professor Doct. Kort *Apelsens* Liigsteen.

Her ligger begravet hederlig och høylærde Mand, en Salige med Gud Dr. Kort *Apelsen*, som vaar barnesød til Bergen i Norge af Erlige og velfornemme Forældre Anno 1569, som efter lang Studering haade her og i fremmede Lande vaar Philosophiæ Professor her i det Kongl. Academi och Theologiæ i xvii Aar, heden soff dødelig i Herren Anno 1624 den 7 Februarii, forventendis en glædelig Opstandelse, hvis efterlevendis bedrøvede Hustru, haderlig och gudfræctige *Barbara Olufs* Daatter med begge deres II. overlevendis Børn den salig Mand til Hofommelse be- kostede denne Steen.

Anmærkning. Professor *Aslaci* var fød i Bergen den 28 Jun. Aar 1569, deponerede Aar 1584. Blev Aar 1600 Prof. Lingvæ Latinæ og Aar 1602 Prof. Lingvæ Græcæ & Hebrææ. Aar 1607 Professor og Doctor Theologiæ. Han blev siden indviklet i Uenighed med Biskop Dr. Hans Resen i Anledning af Mag. *Oluf Eccii* Sag. Han var gift med Borgemeister *Oluf Mortensens* Daatter i Kjøbenhavn. Han døde den 7 Febr. Aar 1624. Om hans Død læses i *Niels Mickelsens* Legebog.

Over Professor *Johannes Machabeus Alpinas*.

In ipso & per ipsum ipsius causa nascendi morimur victuri *JOHANNES MACHABEUS ALPINAS*, ex Nobili *Macalpinorum* Familia oriundus in Scotia, Religionis causa in Exilium actus; Hinc vicissim Pseudo-Pontificatum Romanum exigit; Cumque Annis plus minus xv. in hac Academia Salutis Doctrinam propa-

gasset & illustriff. Regis Dan. Christiani III. & omnium Bonorum Favorem meruisset, in caelestem Patriam translatus est Anno 1557 Decemb. Die 5.

Hunc *Agneta Machinsona* ex generosa Stirpe Scotorum prognata, Exillii & Thalami illius Socia, cum 86 Annos Ætatis, Viduitatis vero 32. innocenter & pie admodum complevisset, ad aeternæ Vitæ Contubernium subsecuta est, Anno 1589. Die Febr. 26. In Spem futuræ Resurrectionis hoc gratissimi Animi Monumentum Parentibus suis duleissimis *Christianus Machabaus Alpinus* F. F.

Hans rette Navn var *Johannes Mecalpinus*, en Skotlander. Han maatte formedelst Forsølgelserne af Dronning Maria flygte til Tydskland til Wittenberg, hvor han blev Doct. Theologiæ og Aar 1542 af Kong Christian den Tredie kaldet ind til Danmark for at være Prof. Theologiæ ved Universitetet.

Paa Professor *Johannes Alans* Frues Liggsteen.

C. J. E. D. Hoc est Sepulchrum pulchræ Fæminæ *Helene Martini* Hafniensis, Quæ Stirpe honestissima, Connubio spectabili primum Cragiano, post Alano, pia, pudica & proba, Matronarum Decus, Mundum ut immundum despexit, Coelum Solium Beatorum solum suspexit, Animam beatam Deo reddidit. Anno Christi MDCXV Maji xxiv. Ætatis XLIX. Incomparabili Matronæ & Matri dilectæ *Benedictæ Laurentianæ vicinæ*, *Johannes Janus Alanus* P. P. M. P.

Professor *Johannes Alan* var først Prof. Pædagogicus Aar 1602 og Aar 1621 Prof. Lingvæ Græcæ. Døde Aar 1631. Var gift med Professor *Anders Krags* Enke, *Ellen Mortens* Datter.

Paa Monumentet over Professor Theolog. Doct. *Thomas Hansen Bang*.
Memoriæ & Meritis Viri admodum Reverendi, Clarissimi D. Dr. THOMÆ JOAN. F. BANGII, Lingvæ Sanctæ XXII. Theologiæ Annos IX in Regia Hafniensi Academia Professoris Publici & Regii Palatii Librarii Præfecti Primi. Qui iterato Academiæ hujus Rectoratu, quarto Facultatis Philosophicæ Decanatu, atque duodecennali Publicæ Bibliothecæ administratione feliciter functus, Anno Chr. MDCLXI. Ætatis suæ LXI inter Mortales esse desit. Cujus Cineres huic Conditorio, Nomen Saxo, Effigiem Tabulæ, Famam Posteritati commendarunt Vidua relicta *Elisa Theodorici F.* & sex Liberi superstites Anno MDCLXIV.

Justi in perpetuum vivent habentque in Domino positam Mercedem, eorum curam gerente Supremo, ideo Regnum præclarum adipiscuntur & de Domini Manu Diadema pulcherrimum. *Sapient. V.*

Paa Professor Thomas Bangs Ligsteen.

Thomas Johannis Bangius, Flemlosiæ in Fionia natus An. M.DC. Annos xxii Hebrææ Linguæ in Regia Acad. Hafn. Prof. Publ. S. S. Theol. Doctor & Professor Primarius ix Annos. Primus Regii Palatii Librarii Præfectus. Denatus Hauniæ 27 Octobr. Anno M.DC.LXI. ΕΛΠΙΣ ΟΥ ΚΑΤΑΙΞΥΝΕΙ.

Anmerking. Professor Thomas Bang var fød Aar 1600 i Flemlose i Fyen, hvor hans Fader Hans Bang var Præst, som nedstammede fra den Oluf Bang af Middelfart, som fordm var Legations-Secretair hos den pavelige Nuntius Thomas Cardinalis Strigouensis og Patriarch. Constantinop. til Ungarn, hvor han af Kong Ludvig Aar 1517 blev nobiliteret. Aar 1630 blev han Prof. Linguæ Orient. og Aar 1652 Prof. Theolog. og Doct. Theolog. Aar 1653. Han blev den første Bibliothecarius Univerf. Døde Aar 1661.

Paa Professor og Doct. Casper Bartholin's Monument.

D. O. M. S. CASP. BARTHOLIN. Mahmog. Theolog. Med. ac Philosoph. Doct. Reg. Acad. Hafn. Prof. Publ. & Rosch. Cap. Canonic. Ingenio Divino, differendique Acumine, Pietate, Prudentia, Justitia, Integritate, singulisque inserviendi Voluntate non Domi minus xvii Ann. in Artium Human. Med. ac Theol. Profess. Regniq.ue Gymnasiis vel Regio Jussu destinata Industria, quam Foris in meliore Orbi Europ. variis obitis peregrin. & Monum. editis Nobilitato. Ex Recitura Acad. iterat. & Honore & Onere in caelest. Patriam immat. Morte evocato *Anna Fuchia* cum vi. Fil. & I. Filia superstes, Amoris Fideique Conjug. & paren. Desiderii Monum. B. M. P. C. M. Soræ obiit xiii Julii M.DC.XXIX. cum Annos vixisset XLIII. & Menses v.

Paa Ligstenen over Professor Caspar Bartholin.

CASPAR. BARTHOLINUS Theolog. Medic. ac Philosoph. Doct. Acad. Hafn. Prof. P. & Roschild. Canon. Post varias Peregr. & Meditationum exantlatos Labores in hunc securæ Quietis Locum illatus gloriosam Resurrectionem exspectat.

Denne Professor Caspar Bartholin var fød i Dalmsø Aar 1585. Blev Doct. Medic. Aar 1610 og Prof. Medic. Aar 1611. Han saldt Aar 1623 i en heftig Sygdom, i hvis Anledning han lovede at opofre sin øvrige Livstid til Theologien; Han blev Aar 1624 Prof. Theolog. og Doct. Theolog. Aar 1628. Formedelse den grasserende Pest reiste han til Sorø, hvor han døde Aar 1629.

Paa Ligsteneu over Secretair Jesper Brochmann.

Hic sepultus est Reverendus & Clarissimus Vir, M. CASPARUS BROCHMANNUS Hafniensis, olim in hoc Regno trium ordine Regum Secretarius fidelissimus, qui obiit Anno Domini 1562. Die xi Novembris, cujus Animam non amissam, sed in caelestia præmissam, congratulemur.

W. Jesper Brochmann blev Secretair hos Kong Christian 2. og Kong Friderik 1. See Kølbergs Danm. Hist. Tom. 2. pag. 102 og 255. Over ham har Hr. Daniel Chrysostronus, Sognepræst i Hvirving i Jylland, skrevet et Epicedion Metricum, trykt Kbhv. 1562.

Paa Professor Theolog. og Doct. Johannes Rasmussen Brochmanns Monument.

D. O. M. S. Rever. & Clariss. Viro D. JOHAN. ERASM. BROCHMANNO Coagienf. Philosoph. & Theol. xvi. æqu. sort. Prof. P. Ann. Chr. M.DC.XXXIIX. VI. Id. Octob. Æt. XLIV. itera. Rect. Mens. v. pie defunct. *Druda Finchia* xv. Conjugii Anno II. Filiis & 19 Filiabus superstes hoc Parent. Memor. Monument. moestiss. P. C.

Johanni Erasmo Brochmanno, Theologo Hauniensi & Academiae iterato Rectori, Viro sanctissimis Moribus & antiqua Fide, Deo & Literarum Saluti unice devoto, Marito bene merenti, *Druda Finchia* cum mascula Prole feminea dimidio minore etiam in Morte conjugalis Fidei tenax Conditorium hoc suas olim recepturum Exuvias moestissima paravit.

Paa Ligsteneu:

D. O. M. S. *Johannes Erasmi Brochmann*. S. S. Theol. D. & in Acad. Hafnien. Philos. ac Theologiae pari xvi. Anno decursu Prof. P. natus Coagii An. M.D.XCIV. Hafniæ vero in amiciss. quindecim. Conjugio vi Liber. Pater. iterati Rectorat. sui Mense v. placidissime denatus Anno M.DC.XXXIIX. VI Idus Octob. Ætatis suæ XLIV.

Professor Johannes Rasmussen Brochmann var fød Nar 1594, blev Rector i Sørge Nar 1619. Prof. Philos. Nar 1621 og Prof. Theolog. Nar 1630. Doct. Theolog. Nar 1634. Døde Nar 1638. Var gift med Prude Fiske, Doct. Thomas Fiskes Daatter.

Paa Professor Rasmus Bartholinus Monument i Kochi Kapel.

ERASMUS BARTHOLINUS, Regius Mathematicus atque Med. & Math. Prof. Publ. Cælis in Terra intentus, ut Cælos depositis Terræ Sordibus possideret; Medicæ

Medicæ & Mathematicæ Artisque Analyticæ Interpres, Postremæ Analyseos Memor Sibi & Suis Monumentum hoc destinavit c1010CLXVII.

Paa Mag. Albert Bartholin's Stigsteen.

M. ALBERTI BARTHOLINI CASP. F. Gymnasii Friderici - Burgensis Rectoris emeriti, nati Hafniæ MDCXX. & ibidem MDCLXIII. pie defuncti Cineres hac Urna clausi gloriosam Resurrectionem expectant.

Mag. Albert Bartholin fød Nar 1620, blev Rector ved Frederiksborg Skole Nar 1645, resignerede for sin svage Helbreds Skyld Nar 1660. Døde i Kiøbenhavn i sin Broders Professor Thomas Bartholin's Huus Nar 1663. Han er bekiendt af Liber posthumus de Scriptis Danorum editus a Fratre Th. Bartholino, Hafni. 1666. Samme er med Tilleg af Joh. Møller udgiven Nar 1699 in Biblioth. Septentr. Erud.

Paa Professor Thomas Bartholin's Monument i Nocht Kapel.

Thomas Bartholinus, Professor Medicinæ Honorarius, Spe futurae Quietis, quam Vivus Animo possedit & Corpori optavit, ut Posteritati suæ interesset Superstes Sibi Sisque M.H.F. c1010CLXIII.

Feralis Loculus Thomæ Bartholini Caspari Fil. Medicinæ per Annos xx Professoris & Facultatis Decani ac ii Rectoris. Lactei Thoracis in Homine Ductus & Vasorum Lymphaticorum Inventoris primi. Nati Hafniæ xx Octobr. c1010CXVI. Denati c1010CLXXX. Et *Elisæ Christophori Fil.* ix. Liberos Matris sanctissimæ, nobilissimis Parentibus natæ Hafniæ v Novembr. c1010CXXXII. Denatæ c1010CLXX. Conjugum per Annos xx felicissimorum.

Pingamus quanquam sacrato in Marmore Formas,

Et fignent Titulos aurea Vela novos;

Omnia fluxa tamen, jubeat nisi Gratia Christi

Æthereis scribi Nomina nostra Locis.

Paa Stigstenen over ham:

Sub hoc Saxo Exuvia Thomæ Bartholini & *Elisæ Christophori F.* Conjugum eum Filiis v & Filiabus iv. Æternitatem post Fata Redivivæ expectant.

Professor Thomas Casparsen Bartholin, fød Nar 1616. Blev Doct. Med. Nar 1645 i Basel. Blev Prof. Mathem. Nar 1647 og Nar 1648 Prof. Anatomie & Medicinæ. Han er den første, som har observeret Ductum Thoracis Lactæum og Vasa Lymphatica. Nar 1661 tog han sin Afsked fra Academiet som Prof. Honorarius. Blev Nar 1675 Assessor i Høieste Ret. Døde Nar 1680. Han blev

50 Aar efter sin Dod og hans Descendenter nobiliteret af Kong Christian VI.
Aar 1731.

Følgende latinske Inscription over Professor Thomas Casparsen Bartholin er forfattet af Professor Christian Ostenfeld.

Principi ac Instauratori suo inelyto, Gentis Danorum Gloriæ, Orbis ac Litterarum Decori, magno Medicinæ incremento *Thomæ Bartholino*, quod infelicitibus tot Seculorum ac doctarum Mentium Erroribus ostensis, expurgatis, profligatis (*) victaque invidi malitia Seculi, imperante Regum Optimo *Friderico Tertio* Anno Seculi decimiseptimi LII. Vasa Lymphatica, perennes illos Lymphæ vitalis Latices Seculisque omnibus ignota ac invisâ limpidissimi Roris fluentia & Alveos, qua per Partes humani Corporis universas, Sinusque ac Recessus intimos decurrit, Coelo congener verumque ac familiare Nectar, ingenuum Corporis Nutrimentum, Alimentî Pars cælestissima & quantum quasi Elementum, Primus invenerit, ostenderit, clarissimi gloriam inventi, Lauros, Adoreas, Aras, Æternitatem L. M. Q. decernit, offert Anatomia per *Christianum Ostenfeld*, Med. Doct. & Prof. P. in Reg. Acad. Hafn.

(*) Med denne Talemaade sigtes til de Stridigheder, som Professor Th. Bartholin havde baade med den parisiske Anatomicus, Johan Riolan i Anledning af Lacteis Thoracis, saa og med Ole Rudbeck Prof. Med. i Upsal, som tilegnede sig Opfindelsen af Lacteis Thoracis.

Endnu en anden Inscription over Professor Thomas Bartholin er forfattet af Professor Vitus Bering.

D. THOMÆ BARTHOLINO m. p. *Vitus Bering*. Et vero hæc Apotheosis est, Lector, hic magni BARTHOLINI Tamulus, quem ad Laquearia Templi sub hoc evectum, cum inferre Coelo publica Pietas non posset, quod proximum fuit, admovit Coelo. Cæterum multo quam Ære perennius excidit Monumentum jam Sibi, qui Musarum Tutela ingens & Palladium, primus Mortalium post Tergum reliquit Naturam, id est, plures scripsit Libros, quam accepit Annos, magnoque Famæ plausu & Præconio Gentium supra omne provectus Exemplum, Daniam industriæ suæ, sed universum Orbem Laudum Theatrum effecit. Quo Namine ad Archiatri & Professionis Honorariæ Decus, vel ut clarius dicas, supra omnem Honorem evectus, quæ Alii pro Officio, Is pro Gloria effecit, inque

Ingeniis

Ingeniis Hominum & uni substractus Loco omnium Negotia procuravit. Ruperunt tantos impetus infelices, quod doleas, flammæ & quo nullum ne Alexandrinis quidem ignibus illustrius raptum est Spolium, tanti Viri nondum editos Labores interciderunt. Caterum stat Fama supra Librorum Ruinas, quæ Decus suum præoccupavit Fatis & perenni illa ac sepulchri Legibus exempta gloria accepit a Literis, quam Literis dedit, immortalitatem. Surgite Decora per Daniam Pectora, quorum bono scripsit tantus Literarum Princeps, quorum erunt tot Laborum Fructus & Commoda. Erectum videtis Vexillum publicum, ad quod se exigere humana industria, ad quod Virtus & Doctrina possit. Vos qualia futura sitis, Virtutibus ostendite, *Bartholinus* ostendit.

Imellem de tvende Inscriptioner over Professor Thomas Casp. Bartholin og Professor Rasmus Winding stod paa den Gehvelot-Bue, som sammenføier Muren til begge disse tvende Mænds Begravelser i Kochi Kapel disse latinske elegiske Vers:

Quos Amor in Terris sincero Foedere junxit,
Mors ubi disjunget, juncta Sepulcra tegent.
Sic Humus hæc uno disjuncto Pariete condet,
Donec in Ætheria junxerit Arce Deus.
Turbari interea prohibebunt Ossa Patroni
Ædis & His Jus est hoc prohibere nefas.

Paa Professor Rasmus Windings Monument, som han selv i levende Tive lod opsætte i St. Kochi Kapel over sit og sin Families Hvilested.

B. Eugen. Episcopus Toletanus Opusc. XII.

Libet, relictis omnibus, quæ transeunt,
Deum timere, sempiterna quærere,
Terrena Lucra deputare Pulverem,
Orare semper atque flendo dicere:
Abite pessum vana Mundi Gaudia,
Opes caducæ, luculenta Prædia,
Fasces, Honores, Blandimenta noxia,
Jam Finis instat & Ruina proxima,
Jam Mors cruenta nostra pulsata Limina.

S. A. c15.15. CLXVI. *Erasm. Paul. Windingius.*

Paa Liigstenen over Professor Rasmus Winding.

Hic situs sum, qui Nihil sum; si quid, dum vivebam, fui; Fui id aliorum Opinione magis quam mea; Ero aliquid, quando cum Deo immortalis ero. *Erasmus Pauli Windingius*, natus Anno 1615. d. 19 Martii. Vivere in Terra desii Anno 1684 die 4 Septembr. ut in Coelo sine Annorum, Mensum & Dierum Mensura vivam.

Paa en anden Liigsteen næst ved over Professor Winding og hans Frue, saa og Børn.

Tantum in caduco Solo Terræ possidet, Qui Spe ac Jesu Fiducia æternam in Coelo Possessionem exspectat *Erasmus Pauli Windingius*, cum Uxoribus *Margarita Jacobi Pinkii F.* Cumque Liberis *Paulo, Margarita, Anna, Jacobo, Paulo, Jacobo, Johanna, Margarita Windingiis.* P. A. 1684. CLXVII.

Paa et andet Monument over Professor Rasm. Winding.

Erasmus Pauli F. Windingius, Professor Regius, hujus Ædis Procurator.

Vivus paravit hunc Sibi Locum Quietis Mortuo.

Id unicum Superstites rogans Laborum Præmium,

Ut abstinere a Mortuo Vivi velint injuriam,

Quam vivus Ille Nemini Sciens Volensque fecerit.

Anno 1684. CLXI.

Følgende Inscription over Professor Winding er forfattet af Vitus Bering.

Aspicias, Lector! suspensos prope Tholum funerales Capulos ac imaginem ac Honorem Mortis supra Mortem ipsam attolli. Ita condi *Erasmus Windingius* voluit, ingens illud Integritatis non Homini Nomen, qui Mortis Elementa jam inde ab infantia doctus, quotidie se animadvertit rapi ad Tumulum, nunquam reformidavit. Et vero nunquam defuere, quæ fidentem facerent rectæ Vitæ Propositum & in eo perseverandi Constantia, quibus post obitas cultioris Europæ Terras, ita peregrina vidit Regna, ut illustraret suum, interque amplissimas Domi Procuraciones haud unam Provinciam nactus, in Supremo tandem dicundi Juris Senatu summum Fastigium privati Homini impleret. In quo pleno Dignitatis Munere non Pars tantum Justitiæ, sed publicum Os & Lingua præire Verba, excutere ingenia Caularum usque ad Miraculum gnarus, auxit Pietate & Eloquio

quo Manus, quod Incrementum ex Magnitudine non habebat. Et vero dedere tantæ Functioni non leve Pretium excussæ a Fundamentis Patriæ Leges, quas iussu Regio inter Tribonianos Seculi sui Allectus ab abditis Salebrarum Anfractibus & inis Elementis refecit, quodque gloriosissimum est, nondum proditas Prælo, expressit semper Moribus, perpetua Lex ipse, perpetua Virtutum imago, qui Vitia in aliis quam in Se libentius excusans, Veritatemque Nullius gratia professus, Timore nullo priscorum Danorum, quantacunque fuit per Orbem, gloriam superfusa nova Luce illustravit. Meretur his in Sacris Ædibus Locum, qui universas tot per Annos conservavit Templi Tutor & Dei Templum. Monumentum hoc, dum viveret, Fidei & post Fata Monumentum Integritatis in hoc Templo futurus. Quorum cum geminum videas, Lector, alterum Tumulum crede, alterum Trophæum, quorum alterum struxit Ipse Sibi, alterum publica Veneratio & Omnium Nomine *Vitus Beringius.*

Endnu en anden Inscription over Professor *Nasmus Winding* paa Vers.

Quid Funeris Ambitus iste

Et Honor datus Ossibus Orbis?

Quid concamerata Sepulcra

Et pervia Lumini & Auris?

Quid Janua, quid Simulacra,

Viros imitantia Vultus?

Incisaque Carmine Saxa

Et sparsa Virentibus Herbis?

Nisi quod Revirescere Tabo

Dilapsa Cadavera certum.

Et reddere Corpora Luci

Adaperta Sepulcra necesse est.

Quo mox Rediviva receptis

Animis rapiantur in Auras,

Superaque in Sede locata

Referant de Morte Triumphum.

Over Professor *Vitus Bering.*

Io! Fama, resolve Ora, & postquam siluerit *Beringius*, Tu loquere. Redde tanto Præconi vices, & postquam cessarit ille, repone tuas, qui, Vox, dum

viveret & Eloquium Seculi sui e media Cimbria eductus provexit Mufas, & quicquid Bolus vel Alaricus in Romanam diruendo peccarunt eloquentiam, redonavit Orbi. Viburgo Cimbrorum orta hæc Virtus circumtulit per longissimas Peregrinationes Juventutem & nota summis per Orbem ingeniis ac par maximis, post geminam in utraque Patriæ Academia functionem adlecta est Aula, inque Ærario Assessoriam, quam vocant, dignitatem, mox in supremo dicendi Juris Tribunali supremum togatæ Felicitatis Splendorem nactus, læta animi sublimitate in exemplum omnis Ævi suffecturus. Inter quas Functiones adjecit, quod rarum, aperto eloquio carminis adstricti gratiam, qua ita peregrinas per Orbem Potestates, hinc Cæsaream, inde Galliarum Regem permulfit, ut alter Juveni & adhuc peregrinanti Palatinos offerret honores; Alter pretium illud, quod magnis per Orbem ingeniis novo, sed illustri invento Galliarum munificentia decernit. Et vero post hos Honores silet demum beata Lingua & illas in ore gratias surripit Orbi, hocque Monumento conditur, qui ubique etiam in patria Historia viva exhibet Monumenta & fastigia functionum vitæ sanctitate adæquavit.

Anmerkning. Professor Vitus Bering var fød Nar 1617. Blev Nar 1650 den første Prof. Poëseos ved Universitetet. Samme Nar Profess. Histor. ved Sorøe Academie og Historigraphus Reg. Nar 1661 blev han Assessor i Højeste Ret og Kammer Collegio. Døde Nar 1675.

Daa Professor Vitus Bering's Ligsteen.

Vitus Beringius hic beatam exspectat *ἀνάστασιν*. Patria illi Cimbria, Prens Viburgensis Consul, ingenium ardens, amoenum & ad summa natum, quo etiam meruit a summis Europæ Principibus, Romano Imperatore, Danorum, Gallorum, Svecorumque Augustis prolixè amari. Post ostentatam Exteris Lucem suam in patrio Lyceo primum Poeseos constituitur Professor, hinc in Sorano Historiarum. Tandem Historicus Regius & postea simul Ærarii summique Justitiæ Fori Assessor, par Officiis, a Seculi Labe immunis. Duplex ei Conjugium, utrumque Prole felix. Opera Seculum omne intrabunt, Anima Coelos habitat, quam Deo suo reddidit xx Maji Anno MDCLXXV. nondum plene Sexagenarius.

Daa Secretair Philip Julius Bornemann's Monument.

D. O. M. S. Hoc tegitur Tumulo *Philippus Julius Bornemann* pervetusta apud Stadenfes *Bornemannorum* Familia, nobilique *von der Meden* Stirpe prognatus. Primum illustrissimi Comitiss Oldenburgici & Reverendiss. ac Celsissimi Principis

cipis *Joh. Friderici* Archiepiscopi Brem. & Lubecensis, deinde duorum Potentissimorum Daniæ Regum, divi Parentis *Christiani IV.* & Augustissimi Filii *Friderici III.* xxvi Annorum Spatio Secretarius Intimus. Maritus heic itidem recubantis lectissimæ Matronæ *Hedvigæ Zoëgæ* Parens xi Liberorum, quorum iv Filii iii Filix hodieque superfunt. Vitam non sine acerbo Suorum omniumque Bonorum Luctu finiit Anno M.DCLII die ix August. Annos natus LII. M.XI.DVII. Vir sincera Pietate, prisca Fide, antiqua Probitate nulli Secundus. Deum timens, Regi obsequens, Reipublicæ amans; in egenos beneficus, Nemini gravis, omnibus, quæ potuit, commodus, de quo in vita jure questus est Nemo, quod præpropere obiit, dolent omnes. Tu quisquis hæc legis, ipsi æternum gaudeat, terraque, ne gravis sit, precare. Have & Mortalitatæ tuæ memor æternitatem cogita.

Paa Professor *Rnud Bieskes* Monument.

Deo Triuni Sacrum M. *Canuti Bieschii* Cortemundani Memorix Lector! quisquis ades, Saxum hoc rogat, se adspicias. Nos Sapientix tum ejus, quæ profunda Dei intime, tum quæ exteriora proxime sapit, Simulacra testatum Posteritati hic sistimur M. *Canutum Bieschium* Sapientix ipsius utriusque, quæ in ipso pariter, immane quam religiosa devinçione certabat hoc ipso in Loco, unde publico Patriæ Bono & Saluti proluet, funditur utraque Lumen juxta ac Columnen; Ut rarissim. Vita desideratiss. inter mediam Vitæ jam virefcentis Spem Mortalitati, quam immortalitatem præstare natus ipse erat, desiderio frustratis longe plurimis ingenti suo exemptum quicquid in se immortale, siquidem fas illud Mortales flere immature nimis Patriæ præreptum, æterna memoria lugendum nobis Coelo intulisse; Quicquid mortale in Vitam æternam regenerandum hic deposuisse, id quod, nescius ne esses, erigi nos fecit, qui ipsum, dum vixit, dum vivit, sincero in Spiritu amore constantissime prosequitur *Oligerus G. Rosenkrantz* in Rosenholm. Tu Deo Bonisque Vive & Vale. Det Billeden ved den høire Side holdt en Bog med denne Opsskrift: Scriptura dicto facta profunda Dei præsciens. Derveden under stod disse Ord: Spiritus Sapientix, qui ex Deo, Morti Caput deterrit. Det Billeden ved den venstre Side holdt et Skjold med denne Opsskrift: Clypeus Dicto Facta exteriora Dei cluens. Derveden under var at læse disse Ord: Spiritus Sapientix, qui in Homine, Morti pedes stringit.

Paa Tiigsteuen:

Seminatur Corpus Animalo, surgit Corpus Spirituale. Qualis Terrenus, tales ferreni, qualis supracælestis, tales supracælestes, 1 Cor. 15. *Camuti Bieschii*, in Morte jam vivi, Quicquid Terra hac in vitam regenerandum restabat ultra. Interea dum mortale quicquid ipsius absorbetur a vita. Corpus inquam animale hoc clauditur Lapide. Existentes in Habitaculo suspiramus onerati eo quod nolumus exui, sed superindui, ut absorbeatur Mortale a Vita. 2 Cor. 5.

Professor *Knud Biese* var fød Nar 1575 i Sirteminde. Blev Profess. Pædag. Nar 1608 og Profess. Linguae Græcæ Nar 1610. Døde Nar 1612.

Over Professor og Doct. *Ole Borck*, som har stiftet Collegium Medicum eller *Borkens Collegium*.

Quicquid ex aeterno Naturæ rescripto communem Mortalitatæ Sententiam deprecari non potuit, post longam eum interno Hoste Luctam & Dolores humana fere Constantia majores in melioris Vitæ Expectationem & desideratæ Quietis Fructum hoc in Loculo reliquit Vir incomparabilis *Olaus Borrichius*, Sacr. Reg. Majest. Consiliarius Cancellariæ, Assessor in Supremo Tribunali Justitiæ, Justitiæ & Colleg. Consistoriali, Medicinæ & Philologiæ Professor. Cætera Orbi tradidit immortalæ Nominis sui Memoriam & Famam cum Æternitate certuram. Vixit Cælebs, sed ex Musarum Filiis tot adoptavit Liberos, quot in Collegio, a Se pie fundato, Pietatis & Virtutis Exercitiis tanto Parente dignos se ostenderit. Natus est Anno MDCXXVI die septimo Aprilis. Denatus Anno MDCXC. Quiescat in Pace.

Professor *Ole Borck* var fød Nar 1626. Blev Prof. Philolog. & Chémico-Botanicus Nar 1660, Blev Assessor i Høieste Diet Nar 1686, og Cancelleraad Nar 1689. Døde Nar 1690.

Paa Professor og Doct. *Peder Capitanei* Monument.

Natalium Splendore, Virtute & Doctrina ornatissimi Viri D. *Petri Capitanei*, Zelandi Mittelburgensis, Medicinæ Doctoris eximii & Archiatri Regii, &c. Epitaphium.

Numerus Anni, Mensis, Diej & Horæ Obitus,

OCCVbVII Fatis CapitaneVs, aLta MÏCaret

JanI sexTa VbI LVX horaqVe nona foret.

Non dispar Medica Capitaneus Arte Galeno

Petrus in hoc Tumulo post sua Fata cubat,

Qui

Qui quantus fuerit scit Lovanienſe Lycæum
Et Schola, cui Paridis Nomen inefſe ferunt.

Extulit Hunc plenis formoſa Valentia Buccis

Doctōriſque Illum juſſit habere Decus.

Urbs quoque Vernovio ſtupuit vicina docentem.

Nec non æquoreis Hafnia cincta Vadis:

Sæpius Hic triſti Morborum Turbine Regem

Examinem Vitæ reddidit Ille ſuæ

Octo decemque fere cum Conjuge vixit in Annos,

Viderit ut ſimilem vix Pietate Sibi.

Ter Tribus at tandem Luſtris ſine Labe peractis,

Siſtitur æthereo morte necante Polo.

Antonius Balderſleben. Sang. C. F.

Paa Ligſſenen over Doct. Capitanei Gravſted.

Har 1557. 6. Jann. iſt der Aſtbar und Hoſgelerte Doctor Petrus Capitaneus
Rom. May. Leibarg E. C. in Chriſto enſlaſen. Denen-Gott genade.

Numerkning. Prof. Petrus Capitaneus var fød Har 1512 i Midelburg i Jeeland. Blev
Profeſſ. og Doct. Medic. i Koſtof, derefter ved Kiøbenhavn's Univerſitet, og blev
illige Har 1547 Kongel. Liv-Medicus hos Kong Chriſtian den Tredie, var Har
1556 Decanus i Lund Domkapitel. Døde Har 1557.

Paa Profeſſor og Doct. Thomas Finke's Monument i St. Rochi Kapel.

D. O. M. S. THOMAS FINCHIUS, Flenſb. Philoſ. & Medicinæ Doctor, illu-
ſtriſt. Hølfatiæ Ducis Philippi Medicus quondam Aulicus, Academ. poſtea Hafni-
enſis Mathemat. & Eloquentiæ per XII. Medicinæ vero LIII. Profeſſor Publ.
Facult. Decanus & Senior, Canonicus Roſchildenſis, Regiæ Stud. Oeconom. LIV.
Ann. Præfectus. Dum vixit, Pater, Avus, Abavus, Atavus, LXXIX Lib. Vi-
duitat. XLII. Æt. XCVI. vi Kal. Maji MDCLVI. placide defunctus ex Dormito-
rio ſuo glorioſam Reſurrectionem expectat.

Profeſſor Thomas Finke var fød i Flensborg Har 1561, blev Doct. Medic. Har 1577
99. Har 1590 Prof. Matheſeos ved Kiøbenhavn's Univerſitet. Har 1602 Profeſſ.
Eloquentiæ. Har 1603 Prof. Med. Døde Har 1656 i ſit Alders 96 Har. Var
gift med Søſter Jvarts.

Paa Professor Thomas Finke's Frue, Søster Ivaria, hendes Monument.

D. O. M. S. *Sofratæ Ivariæ* Eidorensi, postquam Virgo Anno xvi. *Th. Finckio* Flensb. illustriss. Sl. ac Hoff. Ducis Philippi L. M. Medico mox Hafn. Acad. Professori nupsisset; Conjugi ut reliq. An. xxiii ac Dies CCC amicissimæ III Filiar. & VI Filiar. Matri fideli pientiss. Cætero prisca virtute Matronæ honoratiss. Ita vita hac virtutis in illam gloriæ XXV Junii An. MDCXIV. In Christo Redemptore commutata desideratissimæ Maritus acerbo in officio gratus cum VI Lib. III. Gen. Med. D. D. D. Et III Nep. superstes; In perennem Amoris Memoriam B. merenti moerens P. Mens Generosa ultra Polos in Manibus Domini Sortes nostras inquiri.

Paa Liigstenen over dem begge:

Thomas Finckius, Acad. Profess. ultra Ann. xxii Senior. Postquam non tantum *Sofratam* suam dilectiss. Sed etiam Comm. L.I.B.B.B.B. Moriendi ordine *Drudam* & *Birgittam*, *Ivarum* & *Thomam* huic Sepulcro intulisset; Demum Saxum illi imponi C. Anno MDCXXXVII. Beatam dimissionem ad divinæ Voluntatis Arbitrium præstolaturus.

Over Professor Jakob Finke, (en Sen af Professor Thomas Finke) i Rodji Kapel.

D. M. Sacrum. Hic situs est M. *Jacobus Finckius*, in Acad. Hafn. Physices Professor P. Senior & Emeritus, Felicissimi Parentis felix Æmulator; Vir Fide ac Virtute antiqua, haud Facie nova; Solida etiam Doctrina ac pari Prudentia, gravitate quidem conspicuus, sed Nemini gravis; Certe Bonis Omnibus carus; Jamque plenus Annis, plenus Honoribus, quo Anni Tempore Deus nascitur ad Mortem, Hic pie denasceitur ad Vitam; Cumque illi recens nato Carmen Genethliacum gloriose concinnunt Angeli, Huic funerato Nenias luctuose concinnunt Musæ. Itaque cum veteri hic Anno veteribus rejectis Exuviis Novum ingressus Annus est, nullis Terminis claudendum; Simulque sub novo illic Sole, novi Orbis novus Incola Gaudia æternum fruenda, quæ moriens Deus precioso precio redemit, Hic jam a Morte vivens gratis occupavit. P. N. M. (id est) *Petrus Nicolaus Mehrn.*

Paa Professor Jakob Finckes Monument i St. Rochi Kapel.

Jacobus Finckius Profapiam Familiis *Finckiorum* & *Ivariorum* e Ducatu Sleivicensi. Lucem & Educationem Hafniæ Danorum, melioribusque Europæ Aulis & Academiis debuit. Mathesin, Physicam, Artesque Liberales in Academia Regia Hauniensi publice docuit. Senior & Emeritus immunitate a Rege donatus. Plus Suis quam Sibi vivere studuit. Morum integritate, solidaque Eruditione, vivus æmulationem, mortuus admirationem meruit. Plus esse quam videri voluit. Nec superbius quid Tumulo inscribi optavit, quam quod vivus semper in ore habuit: Beati, quorum Nomina scripta sunt in Coelo.

Duorum Filiorum, totidemque Filiarum Parens Conjugem *Margaretham Tetens*, Oldenvorti apud Eyderstadorenses sepelivit, heic ossa Tumulo Paterno inferri jussit. Natus 1592. Denatus 1663.

Professor *Jacob Fincke* var fød Nar 1592. Blev Prof. Physicæ Nar 1623. Døde Nar 1663. var gift med *Margrethe Tetens*, Doct. Joh. Tetens Datter.

Paa Liigstenen over Professor Jørgen From, som døde Nar 1651.

J. H. S. M. *Georgius Frommius*, olim Mathematicum Professor in Academia Hafniensi Anno MDCLI. D. xix August. Ætatis suæ XLVI. Conjugii vero Ann. v. Mens. iv mortuus. Ex hoc Tumulo gloriosam expectat Mortuorum Resurrectionem.

Paa Liigstenen over Professor Froms Sen, Hans Jørgensen From, som blev ihelstagen Nar 1666 paa Studiigaarden af en liden Steen paa den Dag, da de unge Studentere skulle indskrives. Hvorudover den hidtil blant de gamle Studentere brugte usømmelige Maade med at banke de unge Studentere med Stokke og Steen, naar de skulle immatriculeres, blev ved en alvorlig og streng Befaling af Consistorio, affasset og forbudet.

Johannes Georgii Frommius, Ingentis Spei Adolefcens, dum Prætextam ponere & Foro se sistere parat Togam sumturus, primo Tyrocinii Die lugubri casu Purpuratus Mortis declaratur, sed mox inter supremi Fori Candidatos receptus, exactis nondum Annis undeviginti, uno gradu omnes Honorum Laudumque Titulos superavit. Obiit Anno 1651. Calendis Quint.

Paa Professor og Doct. Med. Joh. Francisci Monument.

Clarissimo Viro, Doctrina, Pietate, Virtute atque Prudentia excellenti, Dno. JOHANNI FRANCISCO Ripensi, Facultatis Medicæ Doctori eximio, Poetæ atque

Musico summo, Marito dulcissimo, qui Ætatis LII Anno, Christi vero 1584 die 4 Julii ex Vita hac migravit, Uxor mæstissima *Marina Laurentii* Filia postquam cum eo in sancto ac placido Conjugio Annos 23 vixisset, ac ipse in hac Academia Ann. 24. Professionem Medicam fideliter & cum Auditorum Fructu docuisset, in Posteritatis Memoriam Monumentum hoc fieri curavit.

Paa et andet Monument over Prof. *Johan. Francisci.*

Doctiss. & Humaniss. Viro, Domino *Johanni Francisco* Ripensi, Medicinæ Galenicæ Doctori, Poëtæ & Musico Eximio, Omnibusque Bonis charo.

Si mortale nihil deceat perferre Camenas,

Sique Poetarum Vita perennis erit.

Arte Machaonia docuit qui primus Apollo,

Si Libitina tuum jus inhibere licet.

Musica Lætitiæ genitus convictus Amicus

Si cita Parcarum sistere fila queant.

Quæris, in hoc Tunulo cur condidit ossa *Johannes*

Franciscus? Curque is concidit ante Diem?

Quem Musæ & Charites adeo coluere, quod inter

Præcipuos Vates nomen habere darent.

Et cui contribuit facundi Cura Galeni,

Conspicius Medica Doctor ut Arte foret.

Musica mentem hilarem, facilis Convictus Amicos,

Egregium Mores attribuere Decus.

Ille severa tamen poterat nec flectere Fata

Et multos Lustris plus superesse decem.

Scilicet est certi præfixus Terminus Ævi,

Quem superare nequit, Stat sua cuique Dies.

Nec Mors sava ulli parcat, licet ipse Machaon

Arte fiet Medica, Carminibusque Maro.

Orphea seu Cantu superet, seu Thesæ Amore,

Est adeo claris Mors inimica Viris.

Ergo nihil mirum est, quod Fatis cessit iniquis,

Vir, qui perpetuo vivere dignus erat.

Forſitan & Mores, Hominum Terrasque perofus
 Optabat Superis Civis adesse Diis.
 Nec fruſtratus in hoc Chriſto Duce gaudet Olympo
 Hic ſine Fine Quies, Vita Salusque datur.

Obiit Anno MDLXXXIV. Ætatis ſuæ LII. Amico poſt Fata quod Vivo ad-
 dixit *Tycho Brahe*. F. Hafn. In Patruſi vero Memoriam collapsum reſtitui curavit
 C. P. D. (id eſt) *Claudius Plumius*, Doct. Anno MDCXXII.

Vaa de Foffiſſe Arvingers Monument.

Quos communis olim Uterus fovit, ſolers Parentum Cura ſimul enutrivit,
 mutuuum in Peregrinationibus Officium ſociavit, conſtans denique per totam Vi-
 tam Amicitia junxit, ut, qui Vivi non niſi ægre divellebantur, mortui quam
 proxime ſibi accederent, hunc Tumulum, humanæ quidem Fragilitatis Argumen-
 tum, ſed ultimum feſſis Præſidium Rebus Sibi Suiſque Vivi compararunt Fra-
 tres *Matthias Foff*, S. S. Theol. Prof. Reg. & *Janus Foff*, Philoſophiæ & Medi-
 cinæ Doctör Ao. 1610. CLXXI. Vitam non relinquimus, ſed mutamus.

Anmerkning. Diſſe to Brødre, nemlig: *Matthias Foff*, fød i Lund i Skåne Åar
 1627, blev Rector ved den latiniſke Skole ſammesteds Åar 1653. Derefter kaldet
 til Hoſprædikant i Kiøbenhavn Åar 1660. Siden blev han Åar 1665 Profeſſ.
 Theolog. Ordin. og Åar 1672 Biſkop i Aalborg, hvor han døde Åar 1683.
 Den anden Brøder, *Jens Foff*, fød Åar 1629. Blev Doct. Med. Åar 1654,
 Blev Stads-Phyſicus i Kiøbenhavn Åar 1664. Derefter Aſſeſſor i Høieſte Ret
 Åar 1679, og Cancellieraad Åar 1684. Døde Åar 1687.

Vaa Doct. Chriſtian Foff, Liv-Medicus hos Kong Chriſtian den Femte,
 og Aſſeſſor i Høieſte Ret, fød Åar 1626, (en Brøder til de nysommeldte Fos-
 ſer) død Åar 1680, hans Monument.

Sta Hoſpes & jacturam Luge publicam, ſi pars ipſe es Publici! Sta Viator
 & privatum geme Damnum, ſi qua Privatorum Cura Te tangat. Hoc enim im-
 plet Conditorium magnum Medicinæ Numen, illuſtre Chemiæ Sidus, Auguſtæ
 Domus Archiater, Supremi Tribunalis Aſſeſſor & Arctoi Orbis Æſculapius CHRI-
 STIANUS FOSSIUS, cui Cunas & Famam amica dedit Scania, invidiam & Obtrec-
 tationes inimica, ſed nequicquam ratas, cum pro innocentia ſtare Candor, pro
 Candore Pietas, pro Pietate Juſtitia, pro Omnibus Coeli Favor ac indulgentia.
 Quippe quo Vindice Familiæ Securitatem ſpontaneo redemit exilio, exilium nun-

quam meritis. Interea nec auri tenax, nec odii, sua inimicis ceu Beneficia, reliquit omnia, maleficia condonavit singula. Unius autem Gentis dum declinat injurias, in alterius amorem incurrit. Sic ad officia factus, ut aliis non sibi vixerit. Sic a Candore instructus, ut Animum in Fronte gesserit candide, Frontem Animo nunquam occultaverit subdole. Proinde vix visus, auditus tamen, Potentissimo Danorum Monarchæ *Christiano Quinto*, ita suavissima indolis integritate, ita magno perspicacis ingenii Acumine probari cepit, ut Regiæ Sanitati summus Seculi sui adstare Hippocrates juberetur. Adstitit autem ita, ut Procerum Suspiriis repetatur, medioximorum Singultibus requiratur, infimorum Ploratibus deploratur. Deplorandus utique, quamdiu Mortalitatæ Regnum Mortis infestant Prodromi. At dum Fata domat & parce furere Parcas jubet, Fatorum in se vertit invidiam, omni, dum vixit, invidia major. Scilicet dolebant inimica immortalitati inter Mortales Numina, suos Inferis Manes, suas Plutoni Umbras, sua Vespillonibus Funera invideri, subtrahi, intercipi, et Mortem fere ipsam, mori alioquin nesciam, in Tabulas Libitinæ tam stupendo trahi Medico. Hinc insidiæ, retia, doli & occulta Machinationes, quibus ad Rogum Rhadamantheo poscitur judicio, qui Rogo multos eripuerat. Præmittitur quippe Febris, primum quartana ex intervallo noxia, post continua & ardenti æstu sine induciis infesta. Subsequitur Diarrhæa, Prædatrix Virium potentissima. Comitantur turbantia Caput insomnia, divum Medicinæ Capitolium. Tandem Catastrophæ addunt in tragica non tragicam Singultus, Spasmi & Retortus in se Spiritus, Præcones Mortis præsentissimi. Quibus singultim velut deficientibus, quod ex Merito inter homines invenit, Coelum inter divos ex gratia occupavit Fama, Mortalibus Corpore mortuus, Anima æternum viventibus interfuturus. Abi Hospes & Parcis dicitur, optima haud esse Spolia, quæ non Feretrio, sed Feretro sunt dicanda. Abi Viator & Fatis narra, non posse ægrotare Sanitatem, jacere Remedia & Vitam invitam mori, ex quo Medicinæ inter Cælites factus est Dominus, qui Medicinæ in Terris Minister fuit.

Daa Professor Peder Gøelstrups Lægesteen.

Heic recubat Linguis pollens Collega Lycei

Hafniaci *Petrus* nomine *Gøelstrupius*.

Qui varias Hominum variorum floridus Urbes

Lustravit Juvenis, doctiloquasque Scholas.

Albis,

Albis, Danubiū, Rheni, Ligerisque, Tybrisque

Affudit Latīces, Artis amore Labris.

Cætera quis fuerit, doceant, quos condidit olim.

Solerti clarus dexteritate Libri.

Obiit Anno Domini 1630 die 9 Septembris Ætatis suæ 49. *Elisa Petri* Flensb. Amoris Fideique Conjugalis Monumentum pro Tempore multis cum Lachrymis posuit iv Augusti Anno Dni MDCXXXI.

Professor *Peder Gølstrop* var fød Nar 1581. Blev 1608 Præpositus Communitatis Regiæ. Nar 1614 Prof. Literar. humaniorum. Nar 1621 Prof. Logices. Døde Nar 1630.

Paa Professor *Christiani Longomontani* Monument.

D. O. S. Instaurata Astronomia Danica, inventa Cyclometria vera, *Christianus Longomontanus*, Professor Mathematicum P. Sibi, Liberis & imprimis Uxori suæ desideratissimæ *Dorotheæ Bartholinæ*, Hoc Monumentum Anno Chr. MDCXXXIIX. F. F. Anagramma M. *Johannis Christophori* Græc. Lingu. Prof. M. *Christianus Longomontanus* Cimber. *Astronomus Magni vere es nunc inclitus orbis.*

Paa Liigstenen over Professor *Longomontanus* og hans Frue *Dorthe Bartholin*.

Christianus Severini F. Longomontanus Cimber, Superior. Mathemat. Professor P. Annis 40 Astronomiæ Danicæ interea Confector, Cyclometriæ veræ primus Repertor. Nec non B. *Dorothea Bartholina* Malmog. Carissima ipsius in Annum xxx Conjux, Pietatis, Prudentiæ & reliquarum Virtutum sui Sexus & Sortis Exemplum, quæ in Christo Jesu obiit d. xx Mensis Junii Anno MDCXXVII. Ætatis suæ XLVIII. Hi una cum duorum Filiorum præmissorum Ossibus, juxta positis, in certissimam Spem beatæ Resurrectionis ob sola Christi Merita hic recumbunt & in pace quiescunt.

Professor *Christian Longomontanus* var fød Nar 1562. Blev Prof. Matheleos Nar 1607. Døde Nar 1647. Var gift med *Dorthe Bartholin*, en Søster til Doct. *Caspar Bartholin* den Ældre. Han var een af sine Tidens største Mathematicis. Det runde Astronomiske Taarn ved Trinitatis Kirke er hans Indretning paa Kongelig Beføstning.

Paa Licentiat Johannes Hopners Monument.

Johannes Hopnerus Hafniensis, Andr. F. Johannis clari Mathematici Nep. J. U. Licentiatuſ, Philologuſ & Poſta excellens, vitæ integer, Liberalitate, in adverſo hujus Tabulæ Latere deſcripta, inclytuſ infra hoc æneum Monumentum quieſcit. Nat. d. vi Maji Anno cIoIoCXLII. Denat. d. xxii Jun. Anno cIoIoCLXXV.

Johannes Hopneruſ, cum nullos ex ſe natos Hæredes haberet, & ſi habuiſſet, brevi potuiſſent deficere, pio gratoque in Deum ac Patriam animo Hæredes ſcripſit cum Mundo duraturoſ. Deducto enim cum Funeris impenſis ære alieno bona Fide diſſolvendo legavit Regiæ Academiæ Bibliothecam IIM. Numm. Uncial. emptam. Bibliothecæ ordinandæ ac conſervandæ Sortem cIoCI. Numm. Uncial. æſtimataſ. Studioſo Philologiæ & Theologiæ Sortem V Numm. Uncial. Huic ſacræ Ædi Sortem cIoCC Numm. Uncial. Studioſiſ pauperibuſ Sortem cIo. Numm. Uncial. Aliiſ, quibuſ bene voluit, præter Supellectilem Sortem IIC. Numm. Uncial. Egentibuſ honeſtiſ, quos oſtiatim mendicare pudet, & Hafn. Ptochotrophio, quicquid Bonorum ſuperreſſet. Quæ hic in Tabuliſ Teſtamenti perſcripta, ut Omneſ ſciant, huic Tabulæ in Exemplum inſcribi juſſit. Teſtiſ *E. Windingiuſ*. Voſ, quibuſ bene fecit, beatiſ Manibuſ bene precamini, & Viriſ beneficiſ Memoriam ſanctæ ac perenni Laude colite.

Anmerkning. Johannes Hopners, fød Nar 1642. Blev Licentiatuſ Juris til Orleans i Frankrige, levede ſin Tid hen i Stilhed og Studeringer, anvendte ſin Tid paa den latiniſke Poæſie og Fædrenelandetſ Hiſtorie. Døde Nar 1675. Af ham har Hopneri Kapel ved Frue Kirke ſit Navn. Han teſtamenterede til Kirken Nar 1675 1200 Rdlr., hvoraf førſt ſkulle tages hviſ fornøden giøred til hans Grav i Daab-Choret at mure og til en Steen at paalegge, ſaa og til et hæderligt Epitaphium, ligeledes til Meſſing-Piller med Snekkerverk i ſamme Chor, ſamt til en Sølv-Rande til Alteretſ Brug. Det øvrige at ſette paa Hente til Kirkens Nytte og Prydeſe, ſaa og til Graveneſ og Epitaphiiſ Drøffældighed at reparere. Graven eſter ham og hamſ Forældreſ Liigſ Nedſættelſe er med Hvelvning tilluſt og maane ei under noget Sten aabneſ til andre Liigſ Nedſættelſe. Epitaphium at opſette koſtede 514 Rdlr. 4 Mk. Meſſing-Pillerne koſtede 114 Rdlr. foruden Snekker-Verket. Sølvkanden til Alteret veier 150 Lod 3 Qot., og koſtede med Arbeids-Løn 87 Rdlr. 5 Mk. 2 ſ.

Paa Profeſſor og Doct. Medicinæ Andreaſ Lymvigiſ Monument.

Andreas Lymvici, Medicinæ Doctoriſ & Profeſſoriſ, qui exceſſit e vita Anno Salutis Humanæ MDCIII. Die Maji iii. cum vixiſſet Annos LXVII.

Epitaphium.

Epitaphium.

Pæonia celebris *Lymvicus* in Arte Magister

Andreas ægris Cura Salusque Viris.

Qui potuit varios aliorum tollere Morbos,

Iatrica multos qui bene juvit ope.

Non potuit proprium Medicus depellere Morbum,

Proditus insidiis, Parca maligna, tuis.

Occidit in viridi, vitæ satur ipse, Senecta,

Et fractum curis Mors violenta tulit.

Cimbria natales Huic Patria præbuit ortus,

Ad Maris occiduas subsilientis aquas.

Hic Christum teneris cognoscere coepit ab Annis

Et Latio didicit parvulus ore loqui.

Ad nostras major factus devenit Athenas,

Hic ubi stant claræ Regia Tecta Scholæ.

Præbuit attentas ubi Præceptoribus aures,

Quos coluit studio, Religione, Fide.

Ingressus Latiam Trojani Antenoris Urbem,

Quæque natant mediis Mænia vidit aquis.

Felsina visa Huic est Urbs, visaque Roma superba,

Et quicquid tota claret in Italia.

Doctoris Titulum, Phæbo Basilea monente,

Contulit ad Rhæni prætereuntis aquas.

Tractantem audivit multas Schola publicæ messes

Hippocratis Libros, Pergameique Senis.

Defunctum lugent Pietas, Probitasque Pudorque

Et quos sæpe sua fovit amicus ope.

Corporis Exuviæ Tumulo conduntur & ossa,

Spiritus in Christi vivit agitque Sinu.

Amico incomparabili & Collegæ, ob Animi integritatem Morumque & singularis Doctrinæ Elegantiam, addictissimus *Nicolaus Theophilus*, Amicus & Collega, memoriæ causa dolens faciebat.

Professor og Doct. *Andreas Lymvig*, fød Aar 1538 i Lemvig i Jylland, hvor hans Fader Mag. Jens Andersen var Sognepræst. Aar 1577 blev han Prof. Medic. i Kiøbenhavn. Døde Aar 1603 og testamenterede sit Bibliothek til Akademiet og 200 Rdlr. til vor Frue Kirke. Faderen Mag. Jens Andersen, en ung Munk i Aarhus, blev Aar 1521 sendt af de sorte Munkte til Rom og blev ham givet et Stipendium af 200 florentinske Gylben, at han, naar han kom tilbage, kunde være dygtigere til at sette sig imod de Lutherske, men da han paa Hjemveien havde hørt Luther og Phillip Melancthon i Wittenberg, saa ville han ikke vende tilbage til Klosteret, men med stor Modkiøhed satte sig nu imod sine forhen værende Brødre, de katholske Munkte.

Paa Monumentet over de tvende Svogre, Prof. Theol. *Jakob Madsen* og Professor Medicinæ Doct. *Andreas Lymvig*.

Reverendis & clarissimis Viris, Animorum Candore, Integritate, Pietatis Studio, Doctrina, Prudentia, Modestia & multo Rerum Usu præstantibus, *Jacobo Matthiæ* Arhusiensi, & *Andreas Lymvico* Cimbri, viam universæ Carnis ingressis; Quo ille Latinam, Græcam & Hebræam Linguas & S. S. Theologiam publice in Academia hujus Oppidi feliciter & fideliter docuit. Hic medendi Artem in hoc Regno exercuit eandemque in Regio Gymnasio Annis fere xxv. professus, uterque Doctorea Laurea ornatus, sanctissimis Moribus præditus, de Re Literaria & Studiis Adolescentiæ bene meritus, munus suum magna cum Nominis & Famæ gloria sustinuit. *Dorothea* Uxor Viri amantissima & Soror Fratris charissima Monumentum hoc pro Tempore multis cum Lachrymis posuit. Omnis Caro gramen & omnis Gloria Hominis quasi Flos Graminis.

Paa Professor og Doct. *Christen Torckildsen Morsings* eller *Christiani Torckilli Morsiani* Monument:

Anno 1560. 6 Calend. Augusti

Cum ter quinque suæ compleerat Lustra Senectæ

Doctōr CHRISTIERNUS tristia Fata tulit.

Vir bonus & Medicæ Doctōr celeberrimus Artis,

Qui summo gessit Munia digna Viro.

Præfuit Hafniacæ Rectorque Paterque Juventæ,

Profuit & Patriæ gloria prima suæ.

Membra levi nunc hic defuncta teguntur ab Urna,

Mens cum Cælicolis illius Astra tenet.

Professor og Doct. **Christen Tortildsen Morsing**, var fød paa den De Mors i Jysland. En overmaade grundlaerd Mand i Sprog, Philosophie og Medicin. Blev Prof. Medic. ved Universitetet og først Rector Universit. efter Reformationen. Aar 1544 blev han Academiets Vice-Kansler og Aar 1557 Canonicus Rosch. Døde Aar 1560.

Over Professor og Doct. Medicinæ **Christian Ostensfeld**.

Christianus Ostensfeld, J. U. & M. Doctor, postquam, peragrata politiori Europæ Parte, in Schola, Academia, Aula, animo valens, Corpore æger, diu se Patriæ impendisset, pertæsus haud commodæ Vitæ, mortalitatem, quali jam Annos - - detinebatur, placide exiit Calendis Septembris Anno MDCLXXI. Ossa hoc Robur claudit; Nomen Orbis, Animam Cælum habet. Famæ Æternitatem, Cineribus Quietem apprecare, Lector, Vale & quoque Fatum exspecta.

Locus Sepulturæ *Christiani Ostensfeld*, Dani Medicinæ Doctoris & Professoris Regii Haffniensis, qui Academiam Juris Consultorum Patavii Anno integro pro Rectore administravit, missus pro ea sæpius ad Principem & Senatam Venetum Orator, Reque bene & ex usu Academiae gesta, imaginem e Marmore in Palatio Academico & alteram æri incisam meruit hac Inscriptione:

Genio & Meritis Clariss. Viri CHRISTIANI OSTENFELD Dani, Universit. Patav. & Nation. German. Juris Consultorum ad Seren. Venet. Princip. Oratoris ob navatam strenue Difficilibus Temporibus Operam Natio. German. Juris. Consultorum M. P. Patavii MDCLIV.

Professor **Christian Ostensfeld**, fød Aar 1619, opholdt sig paa sin udenlandske Reise en lang Tid i Padua, hvor han var Pro-Rector Nationis Germ. Juris consult. og talede Academiets Sag for Dogen og Raadet i Venedig saaledes, at hans Effigies i Marmor og Kobberstik blev som et Vreminde sat i Academiets Sal med en Inscription, som læses i Pontoppid. Gestæ & Vestig. Dan. extra Daniam Cap. II. de Italia. Aar 1656 blev han Prof. Medicinæ ved Universitetet i Kjøbenhavn. Aar 1661 Bibliothecarius Universit. Aar 1670 Assessor i Høieste Ret. Døde Aar 1671. Var gift med Søster Finke.

Paa Professor og Præsident Doct. **Peder Hansen Resens** Monument.

D. *Petrus Resenius* Johannis Filius, Johannis Pauli Nepos, post peragrata viridioribus Annis nobiliora Europæ Regna, Hispaniam, Italiam, Gallias cum inferiore & superiore Germania, redux in Patriam fas commune & Sanctiones publicas professus est in Lyceo & administravit in Urbe: Raroque in Danis, sed

non primo, Exemplo Professor & Consul, ita juris sibi adscripsit Titulos, ut facto exerceret. Supra quæ Munia Regio Mandato assidere in supremo dictandi Juris Senatu & Tribunali iustus, nullo in Republica gerenda Fastidio, Negotiorum nullo Bonum unquam suum distinxit a publico nudaque Fide & nil obtendente Moribus, avito gentis Symbolo talem se exhibuit Civibus, qualem sibi optavit Deum. Uxorem duxit *Annam Meyeram* Holfatam, cum qua pro Stirpe & Posteris Amorem Tibi legavit, Patria, & hoc, quod cernis, Lapidis, quod unum ex mundo aufert Sibi. Si quid supra hunc erit, dabit Fama, aut, si hæc cesset, Deus.

Quisquis Avum Patremque legis, nunc cerne Nepotem,
Et da candidius, si potes, Orbe Genus.

Nascimur impares, pares morimur, Cinis æquat omnes; Nulli præclusa est Virtus; Omnibus patet, non quærit Censum, sed nudo homine contenta est.

V. Beringius

Anmerkning. Professor og Præsident Peder Hansen Resen, fød Nar 1625. Blev Prof. Ethices Nar 1657, og Prof. Juris Nar 1662 ved Academiet. Nar 1664 blev han tillige Borgemeester i Kiøbenhavn. Nar 1669 Assessor i Høieste Ret. Nar 1672 Præsident. Nar 1677 Justitsraad. Nar 1684 Etatsraad. Døde Nar 1688.

Paa Monumentet over Doct. og Liv. Medicus Petrus Severini og hans Hustrue Drude Thorsmede.

Clar^{mo} Præstamo Viro PETRO SEVERINI Ripensi, Phil. & Med. D. Ser. Reg. Dan. divi Friderici II. & R. Christiani IV. Archiatro cle^{me} charo, Canonico Roschildensi, Universitatis Hafniensis in Juventute Professori & in Senectute destinato & honestæ Matronæ *Drudæ Thorsmede*, Conjugi ac v Liberis Sepulturæ communis Quietæ hic una fruentibus. G. P. P. G. E. F.

Condita sub placido senserunt Funera Testo,
Heu nimium immitis tetrica Jura Necis.

Perpetua dignum vitali sustulit Aura

Artis Apollinæ, gloria summa, Virum.

Pieridumque Jubar, nulli hac Ætate secundum,

Ut Monumenta dabunt, utque dedere Fidem.

Famineæ Virtutis Honos, Pietatis Ocellus,

Conjux Fata sequi dura coacta fuit.

Æmula Pars Stirpis quoque Proles quina Parentum

Spes illa occubuit sorte subacta pari.

Quid meritos Luctus solabitur inclyta Coeli

Gaudia, quæ meritis sunt data Christe tuis?

Exuvias etenim quas hospita continet Urna

Sacratas, vitæ reddet aperta novæ.

D. Petr. Severini obiit Anno 1602 Jul. 29. Æt. 62. *Druda Thorfmede* obiit Anno 1610 Sept. 21. Æt. 43. Filia *Giesæ* nupta M. in Æde S. Sp. Sepulturæ data. In Puerperio obiit Anno 1613. Jul. 2. Anno Ætat. 18. Mens. 8. D. 2.

Vaa et andet Monument over Doct. P. Severini.

D. O. M. A. Celebritatis Splendore & immortalis Memoria Viro longe dignissimo Dn. Doct. PETRO SEVERINI Rip. Ph. ac Med. mira excell. aliarumque Scientiarum & Virtutum Præstantia omnibus Ordinibus summe charo, duorum potentiss. Regum Dan. Patris & Filii Archiatro, Canon. Roschildensi, qui in Sacello postico cum lectiss. Conjuge & Liberis Sepulchro & Epitaphio honoratur, Tabellam hanc perpetui sui desiderii Testem.

GR. P. GEC. J. Ch.

Occidit, Heu! toties tua qui victribus Armis,

Mors, celeri docuit cedere Tela Fugæ.

Inviçto est Animo victus mortalia Morti

Liquit & Æthereis haud peritura Choris.

Prælia sic victo victrices dura Triumphos,

Et Calo atque Solo constituere Decus.

Illic astrigenas intervicture Cohortes

Perpetuum hic vivo Nomine, Petre, clues.

Quæ Vita interiit, fuit hæc melioris Origo,

Grataque Supremo est reddita Præda Deo.

P. Anno MDCXV. Mense Novemb.

Professor Petr. Severini eller Peder Sørensen, fød i Ribe Aar 1542. Blev Prof. Poëtes Aar 1562. Blev Kongel. Liv-Medicus Aar 1570, og Aar 1602 Prof. Medicinæ, men døde strax derpaa af Pest Aar 1602.

Over Professor og Doct. Medicinæ Johannes a Prato eller Pratenfis.

Advenæ hic estis, Patriam quærite, o fallaces Hominum Spes. Ne festina Viator, Vitæ & Viæ meæ Modum accipe & abi. JOHANNES EGO PRATENSIS, Philippo Patre Gallo, Regibus olim ab Officiis cæro, Arhusiæ Cimbrorum natus fui. Ingenii Dotes & Morum, quæ multos mihi pepererunt Amicos Formam commendent, si velint amici Posterii, Mihi vitæ Fontem cognovisse & amasse Lucrum fuit. Quinquennium in hac Schola Medica & Philosophica proposui. At vero, dum publico fungor docendi Munere, non improvise, sed subito, morte occupor. Sic debui, sic decuit. Nexus corporeos celeri solutione linquens quantum potui languida Lingua dixi Christo Deo, Spiritum ut susciperet, reliqua Cor peregit & indissolubili Foedere æternum peraget. Si Lacrymis, si Mærore, acerbum flecti potuisset Fatum, triste hoc tam caræ Memoræ Obsequium incomparabili Amico non detulisset *Petrus Severinus*, Med. Doct. Vixit Annos 32. Mens. 6. Dies 3. Obiit Anno 1576. Kal. Jun. Hor. 3.

Paa Liigstenen over Doct. Johannes Pratenfis.

JOHANNES PHILIPPI PRATENSIS, Medici & Philosophi Clariss. Ossa hic quiescunt. Mens Coelo fruitur. Ad Tubæ Angelicæ Clangorem Tumulus hic Depositum bona Fide reddet. Moritur Anno 1576 Die 1 Jun. Hora 3. P. S. A. S. P.

Anmerkning. Professor Johannes Pratenfis, (hvis Fader var Philip a Prato fra Neuen i Normandie i Frankrige og fulgte til Danmark med Dronning Isabella, Kong Christian den Andens Gemahlinde, og blev siden Canonicus i Aarhus). Vlev Doct. Medic. og Har 1571 Prof. Medic. ved Universitetet. Døde Har 1576.

Paa Liigstenen over den Kongel. Kabinets-Secretair Niels Truckenroth.

Nicolao Truckenroth, Franco Genere, virtute Rerumque plurimar. Ufu ornatiss. postquam Annos xxix summa Fidei & integritatis Laude ab Epistolis fuisset Regiis, Tandem cælestem in Regiam divinitus evocato Marito, Parentique opt. Clariss. Uxor *Anna*, Filiaque unica *Dorothea* hunc Tumulum mærentes F. F. Obiit Anno Salut. c1576. die vi Decembris. Ætatis suæ LIV.

Paa Liigstenen over Kongel. Liv-Medicus, Doct. Ahasverus Payngh.

Pietati & Posteritati *Ahasverus Payngh*, Medicinæ Doctor, Chymicus eximius & Archiater Regius e clara & honesta apud Hufumenses Holfatiæ Profapia variis per Orbem Peregrinationibus edoctus Orbi magis vivendum quam Sibi, in

Dania

Dania per Annos xxiv Medicinam feliciter exercuit. Tandem Hafniæ Anno Christi MDCLXVII. iii Iduum Maji, Ætatis vero LIX vivere desuit, Vitio Pulmonum Mortalitatæ vitium absumentæ. Mæstissima Conjux *Christina Tidemanni Filia*, quacum Annos xxiv & quod excurrit, sine jurgiis vixerat superstes, hic poni voluit Reliquias Mariti, Cujus Animam Deus, Famam Mundus habet, Æternum ut vivat, apprecare Lector.

Doct. *Abasverus Payng*, (hvis Fader Doct. *Petrus Theodoricus Payng* var Kong Christian den Fierdes Chymicus), blev Doct. Med. Aar 1645, og siden Hof-Medicus i Kong Friderik den Tredies Tid. Døde Aar 1667.

Paa Monumentet over *Christian Hammer*.

D. O. M. S. Memoriae & Meritis Optimi & Prudentissimi Viri *Christiani Hammer* Hafniensis, qui exacto tenellæ Ætatis Flore variis Sereniss. Regiæ Majest. Negotiis procurandis, Rebus nauticis & dispensandis Regiis Stipendiis Anno x adhibitus Spartam ea Judicii ac Industriæ Dexteritate ornavit, ut Regi & Bonis Omnibus ubique gratissimus extiterit; Periclitanti autem Regiæ Classi cum indefessam operam locaret, imbecillitate & Morbo oppressus obiit Anno MDCIX. i Calendarum Januarii Ætatis LV sub vicino Pulvere gloriosam Resurrectionem expectanti *Jacobus Michaelius*, relictae Uxor Maritus ii & *Anna Martini F.* Utriusque Conjux Dulciss. caelestis ac sempiternæ Felicitatis Societatem sperantes hoc Monumentum F. F. 1618. Ante Obitum moriens non moriturus obit.

Paa Monumentet over Professor Juris *Claus Plum*, som dede Aar 1649.

Viro Consultiss. Clariss. *Claudio Plumio*, J. U. D. ac P. P. in Regia Acad. Hafn. per xxxii Ann. celeberr. quater interea Reçtori & bis marito ac ex utroque Conjugio xix Liberorum Patri, relicta Vidua *Kirstina Conradi* Fil. cum Liberis superstitionibus hoc Monumentum mæstissime poni curavit Anno MDCL.

Paa den Kongel. Proviantstjorvalter *Claus Olsens* Epitaphium.

Ao. 1621. Deo Triuni Sacrum Memoriae & Meritis Humanitate, Integritate ac Prudentia spectatissimi Viri *Claudii Olai* Megalopurgensis quondam Ser. Reg. Majest. Annonae Præfecti solertissimi. Qui Haterslebi Anno Christiano 1556 a Parentibus consulari Dignitate conspicuis prognatus solidæ Virtutis Viam naviter seduloque pressit. Quo ipso gratiam & Favorem constantem a Magistratu suo impetravit, firmam sibi conciliavit æqualium amicitiam & Inferiorum Benevolentiam,

Latum Fortunæ despexit, Mortis insultum contempsit ac tandem Hafniæ 26 Junii Anno 1619 Animam Deo Creatori pie placideque reddidit. *Ingeburga Petra*, relicta Conjugæ mæstissima, hoc Epitaphium erigi curavit.

Ut Tibi Mors felix contingat, vivere disce;

Ut Felix possis vivere; Disce mori.

Vive, sed ut semper vivas, sic ergo beatus,

Vive Deo: Moritur, qui sibi vivit Homo.

Paa Monumentet over Professor Theologiæ Nicolaus Petrus.

D. O. M. S. *Nicolaus Petro*, S. S. Theolog. ac Philosoph. Doct. Viro ab ingenio & industria incomparabili. Qui postquam varias Germ. & Gall. Acad. Insuperat inque Regia hac prius per quadriennium ferme oriental. Lingu. vari. Profess. fructuose egisset ac post per totidem Ann. cum semestri Cathedram Theolog. Religiose animasset, animam Creatori suo iv Octob. Anno J. Ch. MDCXXXIV. Etatis vero xxxiv pie reddidit. *Medea Winstrupia* cum iv Filiabus, præmissis ii Filiis post Conjugi. vi Ann. & v Mens. superstes, Marito desideratiss. hoc Monumentum P. C. mæstiss.

Paa Biigstenen over Professor Theologiæ, Doct. Nicolaus Petrus.

Nicolaus Petrus, S. S. Theologiæ & Philosophiæ D. &c. Post. varios Reipubl. exantlatos Labores Mortalibus heic subtus depositis exuviis cum ii Filiis Petro & Nicolao Posthumo gloriosam Archangeli Tubam præstolatur.

Professor Nicol. Petrus eller Niels Pedersen blev efter fuldendt udenlands Reise paa Kongel. Stipendium, Aar 1626 Prof. Linguarum Oriental. ved Universitetet, og Aar 1630 Profess. Theolog. Døde Aar 1634. Var gift med Mette Winstrup, som var Biskep Peder Winstrups Datter.

Paa Monumentet over Stifts-Provst Hans Tommesen.

D. O. M. S. Beati Mortui, qui in Domino vivunt, Vita enim Mortalium Spelunea est Tenebrarum & Lacrymarum Charybdis: Hæc quæsi, didici & vidi, Vobisque, qui adhuc in Antro suspiratis, quia extra invidiam sum, gratis communico. Sum enim, sed non hic JOHANNES THOME Ripensis, Qui Annos xii Ecclesiæ huic æternæ Vitæ viam, qua & ipse constanter sequutus sum, demonstravi. Morum & Vitæ integritate, Exemplum Pietatis, quod potui, reliqui. Labore, Consiliis, Admonitionibus, si non Fundamenta collocavi, Latera tamen collabentia paululum sustentavi, Cupiensque clarius contemplari, quæ hic per
animata

animata obscure aspexi, Carnis Desideria & Vincula reliqui. In Christo Vitam, Scientiam & Veritatem inveni. Parentes, sed turbato Naturæ Ordine, Uxor, Liberi voto Mæsti pie satisfacere. Vixit Annos XLI, Menses vi. Dies xxiv. Obiit Anno 1573 die xxii Septemb.

Anmerkning. Faderen til denne Mag. Hans Thommesen var Thomas Knudsen, Sognepræst i Hygom uden for Ribe, som Aar 1520 forlod Pavedømmet, hvori han var opfødt, antog den lutheriske Religion og skrev adskillige gudelige Psalmer, som første Delen findes i Sønnens Hr. Mag. Hans Thommesens Psalmebog, trykt i Kbhv. Aar 1569 og 1592 in 12. Først var Mag. Hans Thommesen Rector i Ribe latinske Skole; derefter Aar 1561 Stiftsprovst og Sognepræst ved vor Frue Kirke i Kbhv. Døde Aar 1573.

Paa Professor Søren Pedersen Calinburgs Monument.

Iniqua plerumque Hominum Judicia, qui Deo placet, sat habet, si vel toti Mundo displiceat. SEVERINO PETRÆO CALINBURGIO, Regio in Academia Hafniensi Professore Annos fere XII. nato Anno 1610 CVII. Die xxiii Octobris. Mortuo Anno 1610 CLVII. Die xxv Novembris & *Christinæ Burmannæ Caspari* Fil. natæ Anno 1610 CXIV. Die xxvii. Januarii, mortuæ Anno 1610 CLIX. Die xx Maji. Parentibus bene meritis posuerunt Liberi superstites *Casparus, Petrus, Bodilla*.

Paa Stigstenen over Professor Søren Pedersen Calinburg eller Kallundborg.

Severini Petræi Calinburgii, Regii Professoris quondam in Aademia Hauniensi & Uxoris *Christinæ Burmannæ Caspari F.* Ossa hic quiescunt.

Anmerkning. Professor Severinus Petrus Calinburg eller Kallundanus, (Søren Pedersen Kallundborg) fød Aar 1607. Blev Præpositus Communis. Reg. Derefter Aar 1635 Con-Rector og Aar 1638 Rector ved vor Frue latinske Skole. Aar 1646 Prof. Ethices ved Universitetet. Døde Aar 1657.

Paa Stigstenen over Professor Christian Mikkelssen.

M. Christiano Michaelis F. Koagiensi, Viro optimo & doctissimo, qui cum aliquot Annos in hac Academia Linguam Latinam, tandem græcam docuisset, obiit Anno 1592. d. 12 Septembris Ætat. suæ 43. Marito suo dulcissimo *Margaretha Johannis F. P.*

Paa Monumentet over Professor Christian Steenbuck.

M. Christianus Steenbuchius, Linguae Ebrææ in Academia Hauniensi Professor Regius, exacto Annorum prope XL Curriculo, Vitæ Mundique satur divinam

Animam

Animam Origini suæ adscripsit & tabidum Corpus, Mortis, antequam moreretur, Simulacrum Urnæ huic intulit. A. D. vii Kal. Septemb. Anno c1o1oCLXV.

Exuvias *Christiani Steenbuchii*, Ebr. Linguae Prof. Reg. Viri integræ & Famæ & Conscientiæ post innocentem XL Annorum sub Coelo Peregrinationem, æternam in Coelis Civitatem adepti, Mariti incomparabilis & unius ex se Filii Parentis exiguo hoc æterni Amoris Monumento Vidua superstes *Dorothea Brochmanna*, Gemitu & Lacrymis delassata condidit Anno c1o1oCLXV.

Professor *Christian Steenbuck*, fød Aar 1625. Blev Prof. Linguae Hebrææ Aar 1655. Døde Aar 1665. Var Fader til Prof. Theolog. Hans Steenbuck.

Over Professor Doct. *Christian Jensen*, Slotspræst.

Arctoi Nathan fuit alter Regis in Aula,

Qui cubat hic, fatis est, cætera Fama dabit.

Jesum & Animam Reducem præstolatur heic tumulatus Venerabilis Vir *Christianus Janus*, Hafniensis, S. S. Theologiæ Doctor, qui natus Anno 1596. d. 24 Januarii, Rector quondam Scholæ Othinianæ 10 Mensibus, Professor Gymnasii Othiniani Mensibus 2. Pastor Viellensis Annos 3. Concionator Aulicus Annis 5. Maritus Ann. 11. Parens Liberorum 4. Filiorum 2 & Filiarum totidem. Fridericiburgi beate obiit Anno Ætatis 39. Anno Christi 1635. d. 10 Januarii. Id quod Cippo mæstissime testatum voluit Vidua superstes *Elisa Johannis Ripensis* Consulis Hottersnesiensis Filia. *Ego vadam ad Eum; Ille vero non revertetur ad Me*, 2 Sam. XII. 23.

Om Slotspræst *Christen Jensen* kan esterlases Zwergs Siellandske Cleresse Tom. 1.

Paa Liigstenen over Slotspræst Mag. Morten Poulsen Grum.

D. O. M. S. Sacrum & Piæ Memoriam *M. Martini Pauli Grumii* Concionatoris S. R. in Arce Hafniensi, Viri per omnia Vitæ eruditissimi, integerrimi & optimi, cujus quod claudi potuit, heic jacet. Excessit e Vita Anno J. C. MDCLII. Augusti Die vi, Muneris Sacri primo, Conjugii non. toto Ætatis xxxvii. Fine cum Exordiis conjuncto. Hæc Gaudia humana sunt.

Om Slotspræst Mag. Grum kan lases Zwergs Siellandske Cleresse Tom. 1.

Paa Liigstenen over *Matthias Knudsen*, Kapellan ved Kirken.

Memoriæ novissima tua Dn. *Matthias Canutius* Ottoniensis, fidelis in hæc Ecclesia Verbi Dei Minister, qui post multos Labores placida Morte in Domino obdormiviit Anno 1568 die 29 Julii Ætatis suæ 48. Hic una cum tribus Liberis

Bodilda

Bodilda, Dorothea, Canuto quiescit. His apposita est pia & honesta Mulier *Metta Nicolai F. D. Matthiæ* Uxor, quæ obiit Anno - - - - Beata Tranquillitas.

Paa Monumentet over *Jakob Mikkelsen*, øverst Borgemeester i Kjøbenhavn og hans Hustru *Anna Mortens Datter*.

D. O. M. S. Memoriae & Meritis *Annæ Martinæ* Conjugis Suaviss. vixit Ann. LXIV. Mens. ix. Dies xix. Mentem Coelo, Corpus Terræ Anno c1010CXLII. Die xxiv Mens. Aug. reposuit *Jacobus Michaelius*, Urbis Consul, cujus hec quoque Ossa Spe gloriosæ Resurrectionis & Conjunctionis æternæ communi quiescunt Sepulchro mutuæ per Annos xxix Concordiæ Monument. P. C. Moritur Anno Domini c1010CXLIV. Muneris xix. Ætatis LXVII. Die xxv Mens. Aug.

Paa Liigstenen over dem begge.

Her under ligger begrafven Erlig *Belvis* och fornemme Mand *Jacob Michelsen*, fordum Øfverste Borgemeester i Staden, som døde Anno MDCXLIV. Med sin fiere Hustru, Erlig dydig och gudfræctige Dvinde *Anne Mortens Datter*, som døde Anno MDCXLII. Forventendis en ærefuld Dystandelse. Mors hæc Reparatio Vitæ est. Tandem bona Causa triumphat.

Paa Liigstenen over *Elisabeth Hasebard*, som var Stiftsprovst *Rasmus Katholms* Hustrue.

Fæminæ Pietate, Modestia & Humanitate præstanti *Elisabethæ Hasebard* Lubecensi, Conjugi *Erasmii Katholmii*, hujus Ecclesiæ Pastoris dulcissimæ, in vera Jesu Christi Fide & invocatione Anno Servatoris 1575. Ætatis suæ 24 fere, die 22 Febr. defunctæ moestissimus Maritus posuit. Vive ut vivas.

Paa Liigstenen over *Dorthe Hasebard*, som var Stiftsprovst *Desider. Johannis Fosses* Frue, der døde Aar 1590 i sit Alders 34 Aar.

Honestæ, Sanctæ, Prudenti & in Re Oeconomica industriæ Fæminæ *Dorotheæ Hasebard*, honestiss. Parentibus *Jacobo Hasebard*, Regis Christiani III. Chirurgo peritiss. & *Abigaele Bonifacii F.* natæ piæ Liberatorum 8 Matri. Uxori multo cariss. Maritus mæltissimus *Desiderius Johannes Fossus*, hujus Ecclesiæ Pastor Monumentum hoc posuit. Vivere moriens cepit 3 Novembris Anno Christi 1590. Ætatis vero suæ 34. Spes est recuperandæ olim dulcissimæ, nam

Δῶρα Θεοῦ πρæbens repetit si πρæbita Δῶρα,

Haud repetita aufert, sed repetita refert.

Paa Stigstenen over *Margarethe Fyring*, Professor og Stifts- Provst *Jens Dineson Jersius Frue*.

Margaritæ Fyringiæ Venustæ, Castæ, Probæ & vere in Jesu Christo Piæ, Uxori jugiter desideratæ, quam die a Partu Filioli xvii. Annos xvi. Mens. Jan. II. natam Verus Sponsus Jesus Christus ad se deduxit Anno MDCXXIIX. Mart. XIX. *Janus Dionysius Jersimus M. P.*

Paa Professor *Theologiæ* og *Stifts- Provst Niels Skandorphs* Monument.

D. N. P. H. W. D. Piæ Memorix Viri admodum Reverendi & Religiosi Dn. *Nicolai Schandorphii*, Theologiæ Doctoris & in Regia hac Academia Professoris Ordinarii, qui die 1 Novembr. An. 1645 ærumnosam hanc Vitam cum beata illa commutavit. Uxor superstes *Helwiga Paludana* poni curavit.

Anmerkning. Professor *Niels Schandorph* fød Nar 1596, var Rector i *Biborg* Nar 1625. Derfra kaldet Nar 1626 til Sognepræst til *Budolphi* Menighed udi *Nalberg*. Nar 1634 Stiftsprovst og Sognepræst til vor Frue Kirke i *Kiøbenhavn*. Nar 1639 Prof. Theolog. Døde Nar 1645.

Paa Monumentet over *Stiftsprovst* og *Sognepræst Johan Adolph Bornemann*.

Piæ Memorix Plurimum Venerabilis, Nobilissimi & Amplissimi Mag. *Johannis Adolphi Bornemanni*, ad Templum hoc, quod Divæ Genetrici sacrum, Pastoris Primarij & Nomarchiæ Sochelundensis Præpositi, qui Virtutum omnium Possessor felicissimus haustum domi ingenij Cultum eumque in Belgio, Anglia, Gallia, Italia, Germania auctum Patriæ suæ impendere gloriosum ducens primos informandæ Juventuti Labores in Schola Coagiensi impendit; Hinc in Cathedra Arcis Regiæ Hafniensis, tandem in Pulpitis Ædis hujus sacris, Voluntatis Divinæ Interpres Religiosus extitit & Pietatis incredibili Fervore, Vitæ integritate verum Dei Sacerdotem Facundia inexhausta Oratorem disertum, Pectore niveo Orbis Delicium se exhibuit. Hæc Marmora, hos Titulos Conjux maestissima *Elisa Catharina Bartholina Thom. Fil.* quæ cum Marito clarissimo Annis xiv vixerat, cum duobus Filiis *Philippo Julio* & *Thoma Bornemannis* pos. Natus Anno MDCXLIII. Desiit esse Anno MDCXCVIII. Vivet cum Æternitate.

Anmerkning Mag. *Johan Adolph Bornemann*, fød Nar 1643. Blev Nar 1675 Rector i *Risge* Skole. Nar 1676 Slotpræst i *Kiøbenhavn*. Nar 1683 Stiftsprovst og Sognepræst til vor Frue Kirke i *Kiøbenhavn*. Døde Nar 1698.

Over Mag. Morten Keenberg, Stiftsprovst og Sognepræst ved vor Frue Kirke, sees dette Epitaphium, skrevet med forgyldte Bogstaver paa en sort Steen ved den østlige Side af vor Frue Kirke.

Hic situs est Mag. *Martinus Keenberg*, Cimbr. Past. Æd. Div. Virg. Præpos. Diac. & Soccheland. Christum lueratus, Nemini quid credidit, debuit, reliquit, LXXVI fere An. moriens Mundum, Momento Mortem, vicit. Anno Æræ Christianæ MDCCXXXVI. D. xxiii Febr.

Over Oberst og Vice-Commendant i Kiøbenhavn Johan Jacob Hirschnach og hans Frue Maria Bandal, (en Datter af Biskop Doct. Hans Bandal) var næst ved Biskop Bandals Begravelse opsat et smukt Epitaphium med Decorationer, hvilket i Stadens Ildbrand blev ruineret Aar 1728. Paa samme sted følgende latinske Inscription.

D. O. M. S. Memoria illustris & generosi Viri JOHANNIS JACOBI HIRSCHNACH, qui natus Anno MDCXLIV. Die 27 Decembris in Villa Honborg Jutiæ Septentrionalis, Patre claro & inclyto *Jacobo Johanne Hirschnach*, quondam Arcis Regiæ Coldingensis Præfecto, Matre proba *Anna Johanna Müller*. Anno Ætatis 14. a Suecis, Jutiam cum exercitu ingressis, raptus. Deinde in Horum cum Cæsareis Bello a quodam earum Partium Centurione gravis Armaturæ Equestris captus Anno 1659. inque Sacræ Cæsareæ Majestatis Militiam equestrem Dragonariam cooptatus ab infimo ejusdem gradu Annis 17, per intermedium Officiorum strenue & fortiter rem gerendo ad Centuriatus Dignitatem cataphractos inter Equites, quos Dragonarios appellant, adscendit, cui muneri per triennium præfuit cum laude eximia; Adeoque viginti annos sub Signis Austriacis & quidem sedecim Expeditionibus, hinc adversus Turcas, illincque adversus Gallos Arma pro Cæsare tulit, magnanimus ubique & felix. Demum Anno 1679, exauctorata per Pacem Legione *Trautmansdorpha*, in qua terna Stipendia Centurio fecerat, in Patriam Redux a Gloriosissimæ Memoræ Rege Christiano Quinto inte Excubitores Aulae nobiles ad annum adscitus. Mox Centuriæ Militum Legionis, quam Marinam dicunt, Præfectus, per octennium tunc in eadem Legione Vigiliis Præfectus. Sexennio inde Castello Friderichshavn vicaria potestate, cui octennio præfuit, Protribunus interea suæ Legionis factus. Tandem jussu Augustissimi Regis Friderici Quarti Anno 1701, una cum Auctoritate Tribuni, curam secun-

dam Militiæ Urbanæ hujus Metropoleos capessivit. Vixit Annis sexaginta quinque. Obiit Anno 1709.

Et Uxoris Generosæ atque Nobilissimæ *MARIÆ VANDALINÆ*, quæ Anno MDCLIX. Die 28 Junii orta Parente, eminentissimo Doctore *Johanne Wandalino*, Siælandiæ Episcopo, Facultatis Theologicæ Decano, et generosa atque Nobilissima *Catharina Winsstrupia*, ad Pietatem & omne Decus sui Sexus educata; Prius Marita nobilis & generosi *Böfke*, Senatoris Hafniensis, paulo post Vidua ad secunda Vota transit cum memorato Domino *Hirschnachio* Anno 1702. Vixit - - -

Paa den Spade, som af Præsterne altid bruges ved Jords Paakæstelse paa Liig, er en Soloknap, dannet som en liden Liigkiste. Paa den ene Side af samme Knap staaer dette bibelske Sprog, Rom. 6. v. 23. Thi Døden er Syndsens Sold. Og paa den anden Side staaer disse Ord: Er Forøret til Vor Frue Kirke af Christen Nielsen Stiern. Anno 1711. Formodentlig har Donator været Graver her ved Kirken. Aar 1771 den 29 Apr. blev det ved Placat befalet, at intet Liig for Eftertiden maae begraves paa anden Tid end om Natten imellem Klokken 1 og 6 om Morgen, dog ved Placat af Magistraten af 10 Oct. 1771 blev det tilladt til Klokken 9. Men Aar 1772 blev det igien forandret. Vor Frue Kirkegaard er i paakommende stor Jldsvaade den anordnede Allarmplads for Borgerne i Klædeboe-Quarteer.

Vor Frue Kirke er udvendig tækket med blaae hollandske Tagsteen, men paa Bingerne, Dmgangen og Spirene er Taget belagt med Kobber. Kirken har kostet at ombygge efter ofte ommeldte Stadens store Jldbrand over halvanden Tønde Guld. Kirken blev med den største Solennitet indviet af den siælandske Biskop Mag. Peder Hersleb den 30 Apr. Aar 1738, i Kong Christian den Siettes og hans Dronnings *Sophiæ Magdalens* høie Nærværelse, over Lerten Psalm. 93, v. 5. Herre! Dit Ord er en ret Lærdom, Hellighed er dit Huses Prydelse evindeligen. Vor Frue Kirke har tre Præster, nemlig en Sognepræst, som altid er Stiftsprovst i Siællands Stift og Provst over Sokkelunds Herred; dernæst to Kapellaner: Aar 1573 den 23 Aug. befalede

Kong

Kong Friderik den Anden, at Durendre Sogn (Hvidoure) skal altid være og blive annecteret til vor Frue Kirke i Kiøbenhavn, samt at den ældste Kapellan til vor Frue Kirke skal nyde al Præste-Rettighed af samme Sogn, imod at betiene Sognesølkene inden og uden Kirken som en ret Siæle-Sørger. Men ved Kapellanens Mag. Kølifens Død den 6 Jan. Aar 1746, blev Hvidoure Kald annecteret til Frideriksbergs Sognekald; hvorimod Sognepræsten til Frideriksberg betaler gaarlig 150 Rdlr. til den øverste Kapellan ved vor Frue Kirke til Refusion. I forðum Tid har Professorerne altid kaldet og beskikket Sognepræst til vor Frue Kirke. Da Aar 1598 den 15 Nov. strax efter Kong Christian den Fierdes Kroning indfaldt Tvistighed imellem Professorerne og Stadens Borgemeistere om Jure Patronatus at kalde Mag. Christen Jensen Guldager til Sognepræst til vor Frue Kirke, saa haver Kongen med Kansler Christian Friis til Borrebøye resolveret, der Rector Academiæ Doct. Thomas Fincke, Doct. Peder Winstrup, Doct. Hans Resen og Doct. Claus Theophilus med fire Borgemeistere bleve paa Slottet opkaldet, at Rector og de høilærde skulle have Magt at kalde Sognepræst til Frue Kirke. Og i den Doms-Act, udstædt den 20 Jul. Aar 1630 af Kong Christian den Fierde og Danmarks Riges Raad i en Proces imellem Universitetet og Stadens Magistrat, da Rector Univers. Doct. Claus Plum, Doct. Hans Resen, Biskop, Doct. Jesper Brockmann og Doct. Thomas Fincke agerede deres Sag for Kongen og Raadet, heder det: At Professorerne som Canikker andensteds efter Ordinantsen pag. 44. udgiver Kaldsbrev til Sognekaldet til vor Frue Kirke, som er Templum Collegiatum eller Domkirke. (Pontoppid. Orig. Hafn. pag. 320.) Kirken staaer under Professorernes Forsvar, hvoraf Een er altid Procurator Templi. Professorerne have Rettighed til at kalde de to Kapellaner. Naar det øverste Kapellanie er vacant, ascenderer altid den nederste Kapellan; og da udvælges 5 a 6 Candidater, eller ordinerede Præster, deels Studiosi til at prædike paa Valg; af hvilke ved pluralitet af Professorernes Bøta paa Consistorium udvælges Een til at være nederst Capellan, hvis Vocation confirmeres af Kongen. Alle Kirkens tre Præster have deres frie Præste-Residenzer. Professorerne beskikke alle Kirkens Betientere, saa og Skole-

Lærere ved Kirkens fattige Skoler. Ved Kirken er en Organist, en Klokker, en Over-Graver og to Under-Gravere. Hver Morgen Kl. 8. holdes i Kirken Bon og Sang af en Hører i vor Frue latinſke Skole med sine Disciple, og ligeledes hver Eſtermiddag Kl. 3. Denne Morgen- og Aften-Bøn i Stadens Kirker er paabudet at holdes i Kirke-Ordinantsen den 14 Jun. Aar 1539, samt i Kiøbenhavns Beleiring den 16 Aug. Aar 1658. Foruden Froprædiken, Høimeſſe- og Aftenſangs-Prædiken hver Søn- og Hellig-Dag holdes her i Kirken Onsdags-Prædiken, ſom egentlig er den ſaakaldte Syvſlets-Prædiken; Fredags-Prædiken, ſaa og Skrifteprædiken hver Løverdags Eſtermiddag Kl. 2 for Conſtenterne. I Folge det Kongelige Reſcript Aar 1760 begyndes nu i Stadens Kirker Froprædiken om Morgenens Kl. 7. (ſom ellers tilforn blev begyndt Kl. 6.) Høimeſſe-Tienesten begyndes Kl. 9, (ſom tilforn blev begyndt Kl. 8.) Denne Forandring tog ſin Begyndelſe paa Mikkeldags Feſt Aar 1760. Iſteden for den hidindtil ſiden Aar 1689 brugte Dr. Thomas Ringøvs Pſalmebog blev efter Kongelig Befaling Aar 1781 anordnet herefter i Stadens Kirker at bruges den Aar 1778 udgivne Pſalme-Bog eller Samling af gamle og nye Sange; hvilket tog ſin Begyndelſe med Kirke-Aaret Førſte Advents Søndag Aar 1781. Samme Pſalmebog havde været brugt i tre Aar forhen i de kongelige Slots-Menigheder og Wensenhufets Kirke.

I Henſeende til de ældre Tider er endnu at merke, at Aar 1625 blev paa vor Frue Kirkes Befoſtning uden for Stadens Nørre-Port (ſom da laae ved Enden af Nørregade, og hvis Ruðera endnu ſees ſammesteds i Bolden) bygt en grundmuret nye Kirke. Paa den ſøndre Kirke-Port af ſamme nye Kirke ſtod at læſe denne latinſke Inſcription:

Ædem hanc Sacram Juſſu Regiæ Majestatis Chriſtiani Quarti ædificavit Templum Divæ Virginis Havnienſe ſuo Sumptu.

Bemeldte nye Kirke laae imellem Veſter- og Nørre-Port og var opbygt for dem, ſom boede i Huſene i Forſtaden. Samme Kirke, bygt Aar 1625, blev indviet Dom. I. poſt. Trinit. Aar 1628, men blev afbrændt Aar 1658. Udi den Doms-Act, ſom Aar 1630 den 20 Jul. er udſtædt af Kongen og Dan-

marks Riges Raad i en Proces imellem Universitetet og Stadens Magistrat, heder det: At Professorerne kalder Graver og Klokker til den nye Kirke, som vor Frue Kirke har uden uogens Tillæg bygt, hvorfor og samme Kirke dependere af vor Frue Kirke og er under dens Kirke-Væрге. Da Frue Kirke, som hidtil ifkun havde haft een Kapellan, fik sin anden Kapellan, saa fik han Befaling at boe ude ved den nye Kirke. Dog dette varede ikke længere end til Kiøbenhavns Beleiring Aar 1658, da baade bemeldte nye Kirke og den derhos liggende Forstad betimelig blev nedbrudt og afbrændt, paa det at Fienden ikke derved skulle finde noget Skjul eller Kanonerne paa Stadens Volde skulle finde Hinder i at vise deres Virkning. (*Pontoppid. Orig. Hafn. pag. 291.*) Man finder, at følgende Mænd have været Præster ved denne nye Kirke, nemlig: 1.) Mag. Thor Rasmussen, som var Sognepræst til Hoidaure uden for Kiøbenhavn, var tillige beskikket at skulle være Præst til denne nye Kirke Aar 1625. Men Aar 1627 blev han kaldet til at være Biskop paa Gulland. I hans Tid blev Kirken ei færdig bygt. (*L. Wolfs Encom. Dan. pag. 679.*) Efter ham var 2.) Hr. Peder Nicolai Saby, fra Aar 1628 Dom. I. p. Trinit. da Kirken blev indviet, indtil Aar 1629 udi August. 3.) Hr. Peder Nielsen, fød i Stagelse, var Præst her fra Aar 1629 til Aar 1644 anden Pinte Dag. 4.) Peder Iversen Munk, en Borgmesters Son af Kiøbenhavn, fra Aar 1644 den 10 Jul. til Aar 1654 den 5 Aug. da han døde. 5.) Hr. Wendt Olsen Halland, kaldet Aar 1654. I hvis Tid Kirken blev afbrændt og ødelagt. (*See Hjørings Leier-Krants.*)

Til vor Frue Kirkes Sogn hører nu omstunder følgende Gaarde med deres Gaarde og Huse, som i alt ere 986. nemlig: 1) Store Kanikkestræde, som har 16 Huse og Gaarde. 2) Farvegaden, har 42 foruden store Wartøys Hospital. 3) Store Fiolstræde har 44, og lille Fiolstræde. 4) Frideriksberggade har 33, lille Frideriksberggade har 4. 5) Gaafegaden ved Stadens Arresthuus, har 4. 6) Gammel Torv har 14. 7) Henrikfyrengang har 14. 8) Kalleboderne har 2. 9) Kattesundet har 34. 10) Paa store Kiøbmagergade 2. 11) Paa lille Kiøbmagergade, den ene Side 9.

12) I Klædeboderne, den ene Side 10. 13) Store Larsbiørnstræde 18.
 14) Lille Larsbiørnstræde 11. 15) Larsleistræde 30. 16) Mikkelbrøng-
 gersgade 21. 17) Nye-Torv og Slutteergaden 21, foruden Wensenshuset og
 Raadstuen. 18) Nørregade har 50, foruden Studiigaarden, St. Petri,
 vor Frue Kirke og Præste Residenserne. 19) Uden for Nørre-Port den ene
 Side har 6. 20) Nørre-Bold har 8. 21) Pederhvitfeldtsstræde har 23.
 22) Raadhuusstræde, den ene Side har 5. 23) Rosengaardens ene Side
 har 15. 24) Skidenstræde har 26. 25) Skiden-Torvet har 5. 26)
 Skindergadens ene Side har 19. 27) St. Pedersstræde har 62, foruden
 Walckendorfs-Collegium og den tydske Præstes Residents. 28) Stormgadens
 ene Side har 8, foruden det Harboiske Kloster. 29) Studiistræde har 54,
 med tvende Professor-Residentser. 30) Sønder Bold, fra Stormgaden til
 Wartov har 4. 31) Teilgaardstræde har 20. 32) Wandkunsten har 33
 foruden Wartovs Hospitals Kirke. 33) Vester-gade har 39. 34) Vester-
 Bold fra Farvegaden til det andet Huus fra St. Pederstræde har 59.

Bed vor Frue Kirke have siden Reformationen været følgende Stifts-
 Provster og Sognepræster, nemlig:

- 1.) Mag. Jørgen Jensen Sadolin, den første lutheriske Sognepræst ved vor Frue
 Kirke; Han var først Prædikant i Viborg og blev siden Biskop i Odense, hvor-
 til han blev ordineret Aar 1537, og døde den 19 Dec. 1559.
- 2.) Mag. Olaus Chrysofomus eller Oluf Gyldehemund, fød i Vendsyssel, var først
 Professor ved Gymnasium i Malmø og Lector sammesteds, blev siden Professor
 Lingu. Ebrææ ved Universitetet i Kiøbenhavn, og Aar 1537 Sognepræst ved vor
 Frue Kirke; Aar 1542 Professor Theolog. Tilfaldt blev han Aar 1547 Biskop
 over Berglum, nu Aalborg Stift, hvor han døde Aar 1553.
- 3.) Mag. Niels Palladius, fød i Ribe, var først Sognepræst ved St. Nicolai
 Kirke, derefter Stiftsprovst og Sognepræst til vor Frue Kirke. Aar 1552 blev
 han Biskop over Lunds Stift i Skaane, til hvilket Embede han blev af sin Bro-
 der Doct. Peder Palladius, Biskop i Sieland, indviet paa anden Søndag efter
 Paaske i samme Aar udi Lunds Domkirke. Han var med som Biskop at fette Kro-
 nen paa Kong Friderik den Anden. Døde Aar 1560. (See Wolf's Encom. Dan.
 pag. 640.)

- 4.) Mag. Niels Jespersen, fød i Viborg Aar 1519. Var først Abbed i Sorø-Kloster, derefter Præst i Aalborg, siden i Malmøe, og omsider Aar 1558 Sognepræst til vor Frue Kirke i Kiøbenhavn, hoorfra han blev forflyttet Aar 1560 til at være Biskop i Fyens Stift, hvor han døde Aar 1587. Han har efter Arild Hvitfeldts Beretning skrevet Gradualet eller den almindelige Sang- og Choral-Bog til Kirkens Brug.
- 5.) Mag. Tycho Asmund, blev Stiftsprovst og Sognepræst til vor Frue Kirke Aar 1560, og derefter Biskop i Lund i Skaane efter Doct. Niels Palladius. Han blev ordineret i Lund af den siellandske Biskop Doct. Hans Albertsen. (See Wolfs Encom. pag. 640.)
- 6.) Mag. Hans Tommesen, blev Stiftsprovst og Sognepræst Aar 1561. Døde Aar 1573. Om ham er meldt mere ved Monumentet over ham.
- 7.) Mag. Rasmus Katholm, blev Stiftsprovst og Sognepræst Aar 1573. Døde Aar 1582. Om ham læses i *Windings Acad. Hafn.* pag. 114. 115.
- 8.) Mag. Desiderius Foss, fød i Odense, var først Rector i Roskilde Skole, blev Aar 1580 Professor Pædagogicus i Kiøbenhavn. Aar 1582 Sognepræst til vor Frue Kirke. Fra samme Embede tog han sin Afskæd formedelsi Hufommelsens og Sindets Kræfters Svækkelse, og døde kort derefter Aar 1598.
- 9.) Mag. Christen Jensen Guldager, kaldet Aar 1598 til Sognepræst til vor Frue Kirke og Stiftsprovst, hvilket Embede han foreslod i fire Aar, thi Aar 1602 blev han af Kong Christian den Fierde kaldet til Hofpræst, og omsider be-naadet med et Canonicat i Roskilde, hvor han døde Aar 1611. Om ham kan læses i Zvergs Siellandske Cleresie.
- 10.) Mag. Niels Clausen Sinding, blev Stiftsprovst og Sognepræst Aar 1602 og Aar 1607 Biskop i Opslo eller nu Aggerhuus Stift, hvor han døde Aar 1617.
- 11.) Mag. Peder Skielderup, var Aar 1604 Sognepræst i Mandal. Aar 1607 Slotspræst i Frideriksborg, derefter Aar 1608 Stiftsprovst og Sognepræst til vor Frue Kirke i Kiøbenhavn, og Aar 1622 Biskop i Trondhiem.
- 12.) Mag. Jacob Hasebard, fød i Kiøbenhavn Aar 1591. Blev Professor Mathematicum ved Universitetet, og Aar 1608 Stiftsprovst og Sognepræst ved vor Frue Kirke. Døde Aar 1625.

- 13.) Mag. Jens Dienesen Jensen, fød Aar 1587, blev Professor Metaphysices ved Universitetet Aar 1619, og Aar 1626 Stiftsprovst og Sognepræst ved vor Frue Kirke. Aar 1629 Biskop i Ribe, hvor han døde Aar 1634.
- 14.) Mag. Hans Burchardi, fød Aar 1597, var Aar 1622 Informator hos Kronprinds siden Konge, Friderik den Tredie. Blev Aar 1629 Stiftsprovst og Sognepræst ved vor Frue Kirke, og Aar 1634 Biskop i Ribe, hvor han døde Aar 1643.
- 15.) Mag. Niels Paussen Skandorph, var Sognepræst i Aalborg, derefter Professor Theologiae ved Universitetet, og Aar 1634 Stiftsprovst og Sognepræst til vor Frue Kirke, hvor han døde Aar 1639. (*Windingii Acad. Hafn. pag. 341 — 346.*)
- 16.) Mag. Vilman Jacob Hasebard, fød Aar 1601, var Rector ved Hertugholms Skole. Aar 1636 blev han Sognepræst til vor Frue Kirke i Odense. Aar 1640 Stiftsprovst og Sognepræst til vor Frue Kirke i Kiøbenhavn. Aar 1642 blev han Biskop i Viborg, hvor han døde samme Aar.
- 17.) Mag. Ole Bind, fød Aar 1590. Blev Aar 1617 Rector i Slagelse, Aar 1619 Con-Rector i Roskilde, og Aar 1625 Rector ved Frue latinske Skole. Samme Aar blev han af Kiøbenhavns Magistrat og de fornemste Borgere i Hellig Seistes Menighed udvalgt til Sognepræst ved Helligseistes Kirke. Aar 1642 blev han af Universitetets Professorer udvalgt at være Stiftsprovst og Sognepræst ved vor Frue Kirke. Aar 1645 blev han Hofprædikant og Kongelig Confessionarius hos Kong Christian den fjerde. Han døde Aar 1646. Om ham læses i Zwergs Siellandske Cleresie.
- 18.) Mag. Erik Olsen Form, var Professor Mathematicum ved Kiøbenhavns Universitet, blev Aar 1641 den 27 Jun. af Professorerne paa Consistorio udvalgt og beskikket til Stiftsprovst og Sognepræst ved Frue Kirke, i hvilket Embede han døde Aar 1667 den 2 Jun. (*See Windingii Acad. Hafn. pag. 338.*)
- 19.) Mag. Jakob Faber, fød Aar 1622. Var Con-Rector i Viborg. Aar 1647 Sognepræst i Skive i Jylland. Aar 1667 kaldet af Kong Friderik den Tredie til Stiftsprovst og Sognepræst til vor Frue Kirke, hvor han døde Aar 1674 den 20 Febr.

- 20.) Mag. Hans Bagger, fød Nar 1646 i Lund i Skaane, var Professor Linguar. Oriental. og Nar 1675 kaldet til Stiftsprovst og Sognepræst ved Frue Kirke Nar 1675 Biskop i Sieland. (See blant Bisperne No. 11. pag. 16.)
- 21.) Doct. Henrik Bornemann, fød Nar 1646. Var Stiftsprovst fra Nar 1675 til Nar 1683. (Om ham er meldt allerede blant Bisperne No. 12. pag. 17.)
- 22.) Mag. Johan Adolph Bornemann, fød Nar 1643. Var Rector i Kiøge Skole Nar 1675. Nar 1676 Slotspræst i Kiøbenhavn. Nar 1683 Stiftsprovst og Sognepræst til vor Frue Kirke. Døde Nar 1698.
- 23.) Mag. Johannes Petri Dorschæus, fød Nar 1661. Var Feldtpærest Nar 1689. Blev Nar 1692 Sognepræst i Colbing. Nar 1695 Reisepræst og Confessionarius hos Prinds Christian paa hans udenlands Reise. Nar 1697 blev han Sognepræst til Hellig Geistes Kirke i Kiøbenhavn. Nar 1698 Stiftsprovst og Sognepræst til vor Frue Kirke. Han døde Nar 1706 den 19 Nov.
- 24.) Doct. Christen Willumsen Worm, fød Nar 1672. Blev Nar 1694 Profel. Philos. Ord. og Theol. Desig. Derefter Sognepræst ved St. Nicolai Kirke Nar 1699. Men Nar 1707 Stiftsprovst og Sognepræst ved vor Frue Kirke. Og Nar 1710 Biskop i Sieland.
- 25.) Prof. Jacob Lødberg, fød Nar 1672. Blev Nar 1695 Prof. Theol. & Phil. Extraord. Nar 1699 Lector i Aarhus; Nar 1701 Stiftsprovst i Christiania. Nar 1707 Sognepræst til St. Nicolai Kirke i Rhyn., Nar 1711 Stiftsprovst og Sognepræst til vor Frue Kirke. Nar 1717 Biskop i Syens Stift. Døde Nar 1731.
- 26.) Mag. Søren Knudsen Sevel, fød Nar 1653. Ved Biskop Doct. Søren Gluds Recommendation blev han af Kongen kaldet den 16 Oct. Nar 1680 til Sognepræst ved Domkirken i Viborg, og blev den 17 Dec. ordineret til samme Embede af Biskop Glud. Efter 30 Aars Forløb blev han Nar 1711 kaldet til Provst og Sognepræst ved Holmens Kirke i Kiøbenhavn. Nar 1718 den 3 Jan. blev han kaldet til Stiftsprovst og Sognepræst ved vor Frue Kirke. Han døde Nar 1720 den 6 Jan. Hans Liig blev siden ført til Viborg.
- 27.) Mag. Morten Neenberg, fød Nar 1660. Blev Nar 1693 i Februar Feldtpærest ved de danske keiserlige Hielpe-Tropper i Flandern. Samme Nar i Junii kaldet til Sognepræst i Stege paa Møen. Nar 1709 den 6 Sept. blev han Sognepræst ved Helliggeistes Kirke i Kiøbenhavn, og Nar 1720 Stiftsprovst og Sognepræst ved vor Frue Kirke. Han døde Nar 1736 den 23 Febr.

og blev efter hans Forlangende begravet tæt i den østre Ende af Choret paa Kirkegaardens i en muret Grav ni Ellen dyb og med en muret Gehvelst over.

28.) Hr. Niels Dorph, fød Aar 1681. Blev Aar 1707 Capellan pro Persona i Maastrichts Præstegield. Aar 1709 Feldtpreest ved et norsk Regiment. Aar 1712 Sognepreest til Wang paa Hedemarken, og Aar 1726 Provst i samme Provstie. Aar 1733 den 28 Aug. blev han af Kong Christian den Siette paa den norske Reise kaldet til Sognepreest ved Nicolai Kirke i Kiøbenhavn. Aar 1736 den 28 Apr. blev han Stiftsprovst og Sognepreest ved vor Frue Kirke, og 28 Nov. i Jubelfestens Tid Consistorialraad. Aar 1738 den 14 Febr. blev han Biskop i Aggerhuus Stift og den 4 May ordineret til Biskop i Frue Kirke. Og var denne den første Bispevielse, som blev holdt i Frue Kirke efter den store Ildbrand, da Kirken var indviet den 30 April; thi Biskop Dorph, uagtet han i to Aar havde været Sognepreest til Frue Menighed, havde ikke haft den Fornøielse at prædike i Frue Kirke, førend paa den Dag, da han blev indviet til Biskop, saasom (førend Frue Kirke blev opbyggt) holdt Frue Menighed sin Gudstieneste i Nicolai Kirke alternativement. Aar 1758 den 3 May døde han i sit Biskopelige Embeds 20 Aar, sit præstelige Embeds 51 Aar, og Alders 77 Aar.

29.) Hr. Mads Holm, fød Aar 1673. Blev Aar 1702 Sognepreest til Hammel i Aarhuus Stift. Aar 1706 blev han Sognepreest for Qvismark Menighed i Sieland, og Aar 1715 Provst i Øster-Flokkelby-Herred. Aar 1738 den 14 Febr. blev han Stiftsprovst og Sognepreest ved vor Frue Kirke i Kiøbenhavn. Han døde den 8 Oct. Aar 1738, efterat han havde været Stiftsprovst i ni Aaaneder og blev begravet den 14 Oct. ved den vestre Side af Sal. Hr. Keenberg.

30.) Hr. Henrik Gerner, var først Sognepreest til Waale-Præstegield i Aggerhuus Stift; Blev Aar 1738 den 14 Nov. kaldet til Stiftsprovst og Sognepreest ved Frue Kirke i Kiøbenhavn. Aar 1747 in May resignerede han, for at reise hen til den herrenhuttiske Menighed. Han har udgivet sit eget Vita & Fata, trykt Rhøn. Aar 1772 in 8vo.

31.) Professor Søren Bluf, fød Aar 1696. Blev Aar 1730 den 24 Jan. Sognepreest til Barret i Aarhuus Stift. Aar 1741 den 4 Aug. Professor Theolog. Ordinarius ved Universitetet. Aar 1746 den 15 Apr. Stiftsprovst og Sognepreest til Budolphi Kirke i Aalborg. Aar 1747 den 30 Jun. Stiftsprovst og Sognepreest til vor Frue Kirke i Kiøbenhavn, og blev indsat den 20 Aug. Han døde Aar 1753 den 18 Sept.

- 32.) Mag. Henrik Christopher Bûghow, fød Aar 1693. Blev Aar 1719 den 2 Jul. Feldtpræst ved de danske Tropper. Aar 1720 den 28 Jun. Sognepræst for Nis i Viborg Stift, og Aar 1733 Provst i Hinsted-Herred. Aar 1741 den 21 Jul. Stiftsprovst og Sognepræst ved Domkirken i Viborg. Aar 1747 den 30 Jun. Stiftsprovst og Sognepræst til Budolphs Kirke i Aalborg. Aar 1754 den 1 Mart. Stiftsprovst og Sognepræst til vor Frue Kirke i Kiøbenhavn. Han døde Aar 1763 den 9 Jul. i sit Alders 71 Aar.
- 33.) Hr. Jens Jakob Hegelund, fød Aar 1711, blev Aar 1741 den 10 May ordineret til Feldtprovst ved de Kongel. Tropper, som gik i Storbrittannisk Tjeneste, men strax derpaa den 19 May kaldet til dansk Præst ved det kongelige Stift Valløe og Sognepræst til Valløebye Menighed. Aar 1745 blev han ene Stifts-Præst Dansk og Tydsk, og Aar 1759 Provst i Bøverskov-Herred. Aar 1760 den 22 Dec. blev han Sognepræst ved Helliggeistes Kirke i Kiøbenhavn, og indsat Aar 1761 den 22 Febr. Aar 1763 den 21 Jan. befalet at forrette Provste-Embedet i Provst Bûghovs Svaghed. Aar 1763 den 26 Aug. blev han Stiftsprovst og Sognepræst ved vor Frue Kirke, og holdt sin Indgangs-Prædiken den 16 Oct. Han døde Aar 1773 den 18 Mart. 61 Aar gammel.
- 34.) Hr. Jakob Hvild, fød Aar 1713. Blev Sognepræst til Fogedbye Sogn i Sieland Aar 1748, men Aar 1755 Sognepræst til Nøvslemark, og Fourendal-Menigheder. Aar 1766 den 20 Jun. Sognepræst ved vor Treflers Kirke paa Christianshavn. Og Aar 1773 den 1 Apr. Stiftsprovst og Sognepræst ved vor Frue Kirke. Aar 1779 den 31 Dec. General-Kirke-Inspector.

§. 2.

Vor Frue Kirke har to danske Skoler for Sognets fattige Børn af begge Kien, nemlig en Dreng-Skole og en Pige-Skole, som hver for sig ere separerede. Begge stiftede Aar 1718 af da værende Stiftsprovst og Sognepræst Hr. Jakob Lodberg, siden Biskop i Nyens Stift. Skole-Capitalen er nu voren over 14000 Rdlr., af hvis aarlige Renter 30 til 40 Dreng- og ligesaa mange Pigebørn gives hvert Aar nye uldene og linnede Klæder, saaog Skoe og Strømper; og 81 Skolebørn faae daglig Bred for 1 ß. De nyde frie Undervisning i Læsning, Skrivning og Regning. Disse Skolers Lærere, som ere en Skolemester, en Hører og en Læremoder, nyde aarlig 283 Rdlr. i Løn,

samt frie Bærelser, Lys og Brænde til Skolen. Hver Tiirsdag Formiddag møde disse Skolebørn i Kirken fra Kl. 9 til 10, da alle tre Præster catechisere selv med dem og skifte saaledes, at hver af Præsterne har sit Fierdingaar at holde Catechisation med dem i. Skolens Fundas er af Kong Friderik den Fierde confirmeret den 4 Mart. Aar 1718. Dronning Lovise, Kong Friderik den Fierdes Gemalinde, skienkede Aar 1711. 1000 Rdlr. til denne Skole; de øvrige Donationer og Legata, som af adskillige Personer i de følgende Aar ere skienkede til denne Skole findes anførte tilligemed Fundaken i Hofmans Samling af Foundationer og Gave-Breve Tom. 9. pag. 117. 119.

Foruden disse to Kirken tilhørende Skoler har Frue Sogn en Frieskole for hielpeløse Børn, stiftet af Hr. Agent Hans Holk under Adresse-Contoires Direction i Kiøbenhavn Aar 1771. Den blev aabnet den 1 May Aar 1771. Samme Skole understøttes af Frie-Skolernes Belgioreres frivillige Gaver, som dertil have ladet sig antegne at give noget vist maanedlig.

§. 3.

Vor Frue latinske Skole er en Cathedral-Skole, hvis grundmurede Skole-Bygning ligger paa vor Frue Kirkegaard ved Kirkens søndre Side, men Skolens Rectors og Con-Rectors Residens her vende ud til Skindergaden. Man finder at i Pavedommets Tid har udi Graabrødre Kloster været en latinsk Skole, hvis Rector Aar 1546 har været Magister Jonas Andersen. Disse Skoles Discippler havde paa den Tid en særdeles Dragt; thi saasnart nogen blev examineret af Skolemestere, om han havde Naturalier til boglige Kunster og blev antaget blant Discipleenes Tal, maatte han, ligesom alle Disciplene bære Kappe, som skilte det hele Legeme, undtagen den høire Arm, der var frie. Paa Hovedet havde de en Kabus med en Svants, som hængte ned ad Nakken. (See Joh. Svaningii Hist. Christ. II. Libr. 2. Cap. 8.) Men efter som en Deel af disse fattige Skole-Disciple gik om i Staden at betle, saa udgav Kong Christian den Anden Aar 1519 den Forordning, at ingen Forældre maatte holde deres Børn til Studeringer og sette dem i Skolen med mindre de selv formaaede at underholde dem uden Hielp af Ziggerie. (See Holbergs Danmarks Historie Tom.

Tom. 2. pag. 49.) Men da Graaebødres Kloster-Bygning, (efterat Magistralstraten havde modtaget den til de Fattiges Bøste) blev anvendt til andet Brug, saa blev Aar 1545 befalet, at de tre Hoved-Kirker, nemlig vor Frue, Helleggeistes og Nicolai Kirke skulle bygge og vedligeholde en trivial latinsk Skole. Til denne Skole at anlegge købte man den Plads, beliggende ved Enden af Skindergaden paa vor Frue Kirkegaard, hvor de Skotske Soldatere efter Arild Hvitfeldts Beretning bleve Aar 1519 overfaldne af nogle Tydske og tilligemed Huset opbrændt. Denne latinske Skole blev da allerførst opbyggt Aar 1548 af ny paa forommeldte tre Kirkers Bekostning. Denne første Skole-Bygning stod indtil Aar 1591, da den blev nedbrudt og en større, saa og smukkere Skole-Bygning blev opført ved Bygmester Jørgen Schult paa en Deel fornemme og formuende Mænds Bekostning, hvoriblant vare de tre Riddere, Christopher Parsberg, Eric Munk og Axel Gyldenstjerne, og andre flere, hvilke ved deres milde Gaver sammenskiød til den ny Skole-Bygning en Summa af hent mod 3000 Rdlr. Til en Amindelse derom stod følgende latinske Inscription udhuggen i Steen over Skolen:

Rege Daniae & Norveg. &c. *Christiano Quarto*, Aulæ Regiæ Magistro *Christophoro Walckendorphio*, Episcopo Selandiæ Doct. *Petro Jani Winstrupio*, Consule *Olao Martini*, Architectore *Georgio Schult*, Sumptibus *Christophori Parsberg*, *Erici Munck*, *Axeli Gyldenstjerne*, *Benedicti Gregorii*, Vicarii Roskild. *Petri Coldingii*, *Engelberti Henrici*, *Claudii Jacobi Studiosi*, *Johannis Scribæ*, Hæredum Dni *Johannis Skoning*, *Andræ Francisci*, Civis Coagiensis, *Johannis Wormii*, (qui simul 2859 Taler. 1½ Marc. 6 Solid. obtulerunt) & Aliorum.

Hvilket sees af den latinske Skoles Regnskabs-Bøger, som giemmes paa Kiøbenhavns Universitets Archiv; (*P. Resenii* Inscript. Hafn. pag. 253.) Indtil Aar 1616 havde den latinske Skole ikkun en Rector, men ingen Con-Rector. Kong Christian den Fierde oprettede Con-Rectors Embede og lagde til Con-Rectors Inkomst et Vicariat af Roskilde Domkirke efter sit kongelige Brev, dateret Skanderborg den 4 Sept. Aar 1616. Dmsider blev den latinske Skole Aar 1634 foreget med en ny Bygning til Rectors og Con-Rectors Residens, som er Skolens Forhuus og vender ud til Skindergaden; Ligeledes til sex Høres

res Bærelser oven over Skolen, altsammen opbyggt paa de ovenmeldte tre Kirkers og Skolens sælles Bekostning, thi Skolen havde i nogle faa Aar sanket en Capital af 17000 Rdlr. hvortil det meste blev foræret af Peder Dye, Christopher Walckendorff, Sille Brokmanns, Doct. Hans Resen og Doct. Peder Resen, Friderik Juiren, ic. Over samme Bygning blev sat følgende latinske Inscription, indhuggen i en Steen:

D. O. M. S. Residentia Rectoris & Collegarum Scholæ B. Virginis Trium Templorum Sumptibus & Sch. Exstructa Anno 1634.

Alle disse Skolens Bygninger forbleve ved Magt indtil Aaret 1728, da de i Stadens forfækkelige Ildbrand udi October Maaned bleve næsten ganske ødelagte. Men de ere alle efter Ildbranden af ny blevne opbygte, saavel Skolens Bygning, som ogsaa Rectors og Con-Rectors Residenzer af Grundmuur meget jirligen og beqvemt. Den nordre Side af hele Skole-Bygningen vender, ligesom tilforn, ud til vor Frue Kirkegaard og er 55 Alen lang, 13 Alen høi til Taget, men 22 Alen høi til Tag-Ryggen, bestaaende af to Etager med en Dvist i Midten elleve Fag breed af to Fag. Man seer her i samme Grundmuur siddende, endnu tilovers fra Branden frelst, i Steen jirlig udhuggen det Kongelige danske Vaaben, samt derunder Kong Christian den Fierdes Navn i Chiffre med sit Symbolum: Regna Firmat Pietas, stæft forghdt. Udi den første Etage er Skolen, men i den anden Etage eller langs over Skolen ere beqvemme Bærelser til samtlige Skolens Collegæ eller Hørere, saa at hver af dem haver to rummelige Bærelser, hvis Vinduer vends ud til Kirkegaarden. I Dvisten er et Bærelse, Sange Loftet kaldet, hvor Skolens Cantor informerer Disciplene i at synge Psalmer efter Noder, naar de sædvanlige Læse-Timer i Skolen ere til Ende. Men i den Bygning, som vender ud til Skindergaden, har baade Rector og Con-Rector, hver for sig, sin egen Residenz med beqvemme Bærelser til deres Huusholding.

Indvendig i Skolen, som er høi, fielig og lustig, saa og Gulvet belagt med Steen-Fliser, seer man syv Classer eller Lectier, een paa hver Side, indrettede og enhver Classe har sin Collega eller Hører, som underviser sine underhavende

havende Disciple efter de Metas og Fremgang, som ere foreskrevne hver Lectie for sig. De fire øverste Collegæ have hver sin Sogne-Kirke at være Degn til, og opvarter Sungen i Kirken med sine Disciple ved Guds-Tienesten om Søndagen, Fredag og Loverdags Eftermiddag. Den siette Lecties Hører er Degn til vor Frue Kirke, den femte Lecties Hører er Degn til Nicolai Kirke, den fjerde Lecties Hører er Degn til Helliggeistes Kirke, og den tredie Lecties Hører er Degn til Runde Kirke. Hver af dem indsamle to gange om Aaret Degnepenge af de i Sognet boende Familier i hvert Huus. Nu omstunder ere Hørernes Tal ikkun fem, da første Lectie tilligemed nederste Lectie eller Singsker er nedlagde. Siette og femte Lectie er med Tralverk og Døre ganske aflukkede fra de øvrige ringere Classer. Derefter er den saa kaldede Mester-Lectie eller øverste Klasse ved en Forheining af to Trin saa og med Tralverk og dobbelte Døre aflukket for sig selv, samt med Trægulv bestingveret fra Skolens øvrige Lectier. Den er tillige forsynet med et Cathedra, hvor Rector og Con-Rector har hver sine visse Dage og Timer at læse med deres Disciple, som ere fordeelte paa tre Parter. Skolens Rector er efter Kong Christian den Fierdes Anordning tillige Professor Musices, og efter Kong Christian den Siettes Skole-Forordning af Aar 1739 har Rector ved Kiøbenhavns latinske Skole altid Rang næst efter Sognepræsterne i Staden. Til Rectors Løn er henlagt Phanesfiords Sogns Konge-Tiende paa Møen og af Degne-Pensioner aarlig 84 Rdlr. 4 Mk. Som Professor Musices nyder Rector 30 Rdlr. aarlig. Af Kirkerne nyder han hver Paaske 19 Rdlr. 2 Mk. 4 Sk. nemlig: af vor Frue Kirke, 10 Rdlr. 1 Mk. 4 Sk. Af Helliggeistes 5 Rdlr. Af Nicolai Kirke 4 Rdlr. 1 Mk. saa og af Skolens Liigpenge den fjerde Deel og Copulations-Penge ic. Degne-Pensionerne til vor Frue latinske Skole er i alt 234 Rdlr. Til Con-Rector er henlagt Birse, Hersted-Øster og Kaleboe Unpart Konge-Tiende, Skibbinge Konge-Tiende, Asminderups Konge-Tiende, samt af Degne-Pensionerne 51 Rdlr. Skolen har sin egen Cantor, som paa visse Dage om Ugen i en Time informerer Disciplene in Musica Figurali paa et dertil anvist Værelse paa Skolen, naar de sædvanlige Formiddags Skole-Timer ere til Ende. Samme Cantor opfører Kirke-Musiken med Disciplene paa de tre

store Høitider i Stadens Kirker, samt ved academiske Solenniteter, saagod ved Sørge-Musikens og Cantaters Opførelse ved Liigbegængelser. Cantor nydet af Skolen aarlig 86 Rdlr. Løn, nemlig af Skolen 20 Rdlr., af Copulations-Penge 50 Rdlr., for Musikken til de store Høitider 16 Rdlr. Saagod af Stadens Kirker i alt 244 Rdlr. aarlig, nemlig af vor Frue Kirke 70 Rdlr., af St. Nikolai Kirke 50 Rdlr., af Helliggeistes Kirke 50 Rdlr., af Trinitatis Kirke 30 Rdlr., og af St. Petri nydske Kirke 44 Rdlr. Desuden faaer Cantor sin Deel for Musikken ved academiske Solenniteter og af Discant Penge fra Slottet. Skolen har ogsaa en Succentor, som altid er een af Collegis Scholæ, og opvarter ved Musikken. Han informerer Disciplene i Choral-Sang og derfor nyder 26 Rdlr. aarlig og for Musikens Opvartning 20 Rdlr. Dernæst har han af Stadens Kirker 37 Rdlr. 2 Mk. aarlig, nemlig af vor Frue Kirke 10 Rdlr., af Helliggeistes Kirke 6 Rdlr. 4 Mk., af Nikolai Kirke 6 Rdlr. 4 Mk. af Trinitatis Kirke 6 Rdlr. og af St. Petri Kirke 8 Rdlr. Desuden er hans tillagt som Præcentor ved Thurensens Bøns Holdelse hver Fredag Eftermiddag Kl. 3 i St. Nikolai Kirke aarlig 19 Rdlr. 4 Sk. Som Præcentor ved Sny-Slets Prædikens Holdelse i Helliggeistes Kirke nyder han aarlig 10 Rdlr. af Skolen, og besørger Sangens Forretning ved een af Skolens Disciple. Aar 1775 den 11 Mai udgav Kong Christian den Syvende en Forordning, angaaende Skolevæsenets Forbedring ved de publique latinske Skoler og hvad den studerende Ungdom der saavel fra publik som privat Information kommer til Academiet skal giøre Rede for. Aftegningen af den latinske Skoles Bygning findes i *Thuras Hafn. Hod. Tab. CIX.* Ved denne Skole er et Skole-Bibliothek.

For Stadens Ildbrand saae man ved Siden af Rectors Cathedra hængende paa Væggen de tvende sllandske Biskoppers, Doct. Hans Poullsens Resens og Doct. Jesper Brosmanns Skilderier, hvilke begge havde været denne latinske Skoles store Belgjærere. Under deres Skilderier var af Rector Scholæ, Mag. Jørgen Eilertsen, forfattet og opsat følgende latinske Inscriptioner i lapidal Stil.

Under Sal. Biskops Doct. Hans Poussens Resens Skilderie læste man følgende latinske Inscription:

Memoriæ & Immortalibus in hanc Scholam Meritis Venerabilis in Christo Patris, *Joh. Pauli Resenii*, S. S. Theolog. Doctoris, ejusdemque in Academia Hafniensi Profess. Senioris, itidem & Decani Selandiæ Episcopi & Canonici Roschildensis Ob liberalissimum cloco Uncialium Nummum, In Pauperes Scholæ hujus Alumnos legatum & procuratam pro Scholæ Conservatione Monetæ vulgar. duum itidem Milium octoginta Thaler. Ex communi Pauperum Filco in singulos Annos Eleemosynam, Nec non Propensissimum in Musicam instrumentalem, pariter ac Vocalem, Studium & liberale in Ejusdem Cultores Stipendium Annuum, Hoc Monumentum suis impensis poni voluit, qui Tanti Viri Beneficentia, Cura & pro Scholæ Conservatione Sollicitudine in difficillima ejusdem Administratione plurimum se adjutum gratus profitetur *Georg. Hillarius*. Scholæ Rector.

Under Biskop Doct. Jesper Rasmussen Brockmanns Skilderie var at læse denne latinske Inscription:

Immortalitati & Æternæ Memoriæ Dn. *Casp. Eram. Brochmann* S. S. Theologiæ Doctoris, Professoris Senioris & Decani, Selandiæ Episcopi, Scholarum Diæcefsos suæ, interque has præcipue hujus Metropolitanæ Patroni Euergetæ, Nutritii & Conservatoris, Omnium ante Se laudatissimorum Episcoporum Munificentiam & Liberalitatem supergressi ob largissimas sine Exemplo Eleemosynas annuas incredibilem pro Schola conservanda Sollicitudinem, summumque Humanitatis atque Benevolentiæ in Ludi hujus Docentes, Discentesque Studium, quo privatim publiceque Vivus Mortuusque inclaruit. Hoc Monumentum suis Sump-
tibus posuit *Georgius Hilarius*, Scholæ Rector.

Foruden disse tvende Biskopper have mange andre, saavel af adelig som borgerlig Stand, givet anseelige Kapitaler til denne latinske Skole. Blant disse Skolens Velgioreere regnes især Peder Skram, Ridder og Rigets Admiral; Peder Dye til Biffelselt, Rigets Hofmester, saag hans Søster Inger Dye, Jørgen Brabes Enke Frue; Christopher Walekendorff, Rigets Hofmester; Gunde Lange, Doct. Jesper Brockmanns Enke, Bispede Sille Balkenburg, Doct. Henvik Juiren, Stads-Oberst eller Stads-Hauptmand Friderik Thunæsén, Doct. Hans Poulsen Resen, Etatsraad Peder Resen, Etats-

raad Jorgen Elers, Professor Soren Calundan, Peder Phyg, Kenteffri-
 ver Hans Mikelsen, Slotsfriver Hans Mikelsen, Bente Schulz, Kir-
 stine Jorgen Bentsens, Margrethe Hans Lausings, Raadmand Hans
 Wibe, Peder Thommesen, Christen Jensen Aalborg, Soren Lademager,
 Raadmand Mikel Sorensen, Raadmand Hans Stampe, Jens Pedersen
 Darup, Klokker Soren Matthisen, Soren Jakobsen Graahe, Professor
 Hans Steenbuck, Biskop Edvard Løndemann af Rosenkrone, Anne Ca-
 thrine de Boss, afgangne Jakob Nossborgs Enke og adskillige flere. Blant
 Skolens Foundationer er et Legatum Musicum paa 300 Specie Daler til tre Di-
 sciple; Frue Sille Brokmanns paa 1000 Rdlr. til tre Disciple; De Reseners
 Legatum paa 3000 Rdlr. til Brød; Eilers Legatum paa 500 Rdlr. til Brød.
 Dr. Henrik Fuirens paa 500 Rdlr. til tre Disciple. Professor Soren Calun-
 dans paa 300 Rdlr. til en Discipel. Raadmand Hans Stampe paa 500
 Slettedaler til fem Disciple. Jens Darups paa 100 Rdlr. til en Discipel;
 Klokker Soren Matthisens paa 200 Rdlr. til 4 Disciple; Soren Graahes paa
 100 Rdlr. til en Discipel; Dr. Hans Steenbucks paa 400 Rdlr. til en Disci-
 pel. Rosenkrones paa 200 Rdlr. Anne Bosses paa 1000 Rdlr. Klæder for
 500 Rdlr. svares aarlig af Bornehuset ic. Alle Skolens Legata findes anførte
 i Hofmans Foundationer og Gave-Breve Tom. 9. pag. 90 — 116. Denne
 latinske Skole, som formedelt sin Veliggenhed ved Frue Kirkegaard kaldes i
 daglig Tale Bor Frue latinske Skole, men ellers *Schola Metropolitana*,
 eller Kiøbenhavn's latinske Skole, er altsaa forsynet med anseelige og rige Do-
 nationer af Legatis til Disciplenes Nytte, saa at Skolen er nu Eier af 36000
 Rdlr. i frugtbringende Kapitaler, hvorfor een af Magistrats-Personerne aflegger
 et aarligt Regnskab under Direction af Biskoppen og Magistraten. Hvilket
 Regnskab, tilligemed Rectors eget a parte aarlige Regnskab revideres af visse
 Magistrats-Personer og quitteres af Directionen. Uden for Skolens Bygning
 eller ved Enden af den, ud til Frue Kirkegaard er et meget lidet Gaardsrum,
 indsluttet med et Portal, som af nye blev opsat Aar 1777, da her tilforn stod
 ikkun en liden Muur, med en Laage paa, som en Levning fra Ildbranden.

Over det nye Steen-Portal eller Indgangs-Port til vor Frue latinske Skole næst op til Kirkegaarden staaer i Steen med forgyldte Bogstaver indhuggen denne latinske Inscription:

Studiis Juventutis Scholasticae Sacra Hæc Domus Impensis Templorum instructior & ornatior. Anno MDCCLXXVII.

Bed Kiøbenhavns latinske Cathedral-Skole have følgende været Rectores, nemlig:

- 1.) Mag. Jonas Andersen, blev Rector Aar 1546, og siden Lector i Opslo i Norge. Han har først været Rector ved den particulaire latinske Skole i Graabrødre-Kloster. (See om ham siden i Kap. 4. §. 1.)
- 2.) Mag. Andreas Petri Coagijs, eller Anders Riøge, blev Rector Aar 1558 og Aar 1562 Professor Matheseos ved Universitetet; Men Aar 1578 blev han Canonicus i Skaane. See *Windingii Acad. Hafn.* pag. 115. *Alb. Bartholini de Script. Dan.* pag. 7.
- 3.) Olaus Theophili, blev Rector Aar 1566. (See Bartholin Hyp. pag. 112.) Han er udeløst i Resens Fortegnelse i *Ejurd.* Inscript. Havn. pag. 253.
- 4.) Mag. Laurentius Welhadi, eller Lars Billadsen, fød i Hadersleb. Blev Rector Aar 1576. Efter hans Død stod Rectoratet nogen Tid ledigt og imidlertid stiftedes Professorerne ved Universitetet til at læse hver Dag i Skolen med Discipulene. (*Windingii Acad. Hafn.* pag. 192.)
- 5.) Mag. Niels Krag, fød i Ribe, blev Aar 1577 Rector i Kiøbenhavns Skole, tog sin Afsked derfra Aar 1582, og reiste udenlands. Efter sin Hiemkomst blev han Aar 1589 Professor Extraord. og Aar 1592 Professor Græcæ Linguae. Aar 1594 Historiographus Regius. Aar 1601 Forstander over Sørge Kloster. Døde samme Aar. Han har skrevet *Annales Christiani tertii.*
- 6.) Mag. Iver Stub, blev Rector Aar 1582 og derefter Professor ved Universitetet Aar 1589 (See *Winding.* Acad. Hafn. pag. 158 — 160. *Bartholin. de Scriptis Dan.* pag. 94.)
- 7.) Mag. Lars Nielsen Scavenius, blev Rector Aar 1590. Derefter Professor ved Universitetet Aar 1594. Siden Sognepræst til Taarnbye paa Amager. Omfiden Biskop i Stavanger. (See *Winding.* Acad. pag. 194.)

- 8.) Mag. Franh Jonæsen, var først Rector i Slagelse, derefter Rector ved Kiøbenhavns Skole Aar 1606. Siden Sognepræst i Store-Heedinge i Sieland.
- 9.) Mag. Johannes Kraft, var Aar 1593 Præst ved St. Petri tydske Kirke og tillige Rector ved vor Frue latinske Skole, saasog Canonicus i Roskilde. Døde Aar 1616. (*Alb. Bartholin de Script. Dan. pag. 74.*)
- 10.) Mag. Franh Jørgensen eller *Franciscus Georgii*, var Aar 1602 Sognepræst til Undløse i Sieland, derefter Aar 1616 Rector ved Kiøbenhavns latinske Skole, og Aar 1625 Lector Theologiæ ved Gymnasium i Roskild, hvor han døde Aar 1646.
- 11.) Mag. Ole Wind, var først Rector i Stangerup Skole Aar 1617. Derefter Con-Rector ved Roskilde Skole Aar 1619. Reiste udenlands og efter sin Hjemkomst blev Rector i Kiøbenhavns Skole Aar 1625. Efter tre Maaneders Forløb kaldet til Sognepræst ved Helliggeistes Kirke. Tilslidst Aar 1645 Confessionarius Regius. Døde Aar 1645. (See Zwergs siellandske Clereste, Tom. 1. *Alb. Bartholin de Script. Dan. pag. 112. Mölleri Hypomn. pag. 355.*)
- 12.) Mag. Andreas Pedersen Hegelund, var først Rector i Slagelse, derefter Rector i Kiøbenhavns Skole Aar 1625. Omfider Provst og Sognepræst i Stege paa Møen. Døde Aar 1638.
- 13.) Mag. Søren Pedersen Calundan, var Provst ved Communitetet og Regentzen, derefter Con-Rector og siden Aar 1638 Rector ved Kiøbenhavns Skole og Professor Ethices ved Universitetet. (*Winding. Acad. Hafn. pag. 370—375.*)
- 14.) Mag. Jørgen Eilersen, eller *Georgius Hilarius*, blev Aar 1641 Con-Rector og Aar 1646 Rector ved Kiøbenhavns Skole. Aar 1654 blev han Professor Literar. humaniorum. Aar 1672 afstod han Rectoratet til Mag. Henrik Bornemann. Døde Aar 1686. og testamenterede sit Bibliothek til Waldendorffs Collegium. (*Winding. Acad. Hafn. pag. 408 — 413.*)
- 15.) Mag. Henrik Bornemann, var først Con-Rector og siden Aar 1672 Rector ved Kiøbenhavns Skole. Aar 1674 Professor Log. & Metaphysices. Aar 1675 Stiftsprovst og Sognepræst ved vor Frue Kirke. Siden blev han Aar 1682 Biskop i Aalborg Stift, og tilslidst Aar 1693 Biskop i Siellands Stift. Døde Aar 1710.
- 16.) Mag. Jakob Foss, var først Rector i Kiøge Skole Aar 1666, dernæst Rector ved Kiøbenhavns Skole Aar 1675. Døde Aar 1676.

- 17.) Mag. Peder Joss, Broder til den forrige. Var først Rector i Slagelse Skole
 Aar 1663, men derefter Rector ved Kiøbenhavn's Skole Aar 1677. Døde Aar
 1698.
- 18.) Mag. Søren Blud, var først Con-Rector Aar 1686 og derefter Rector ved
 vor Frue Skole Aar 1698. Blev Professor Philosophiæ designatus Aar 1704.
 Døde Aar 1705.
- 19.) Mag. Andreas Frosund, var først Rector ved Sorø Skole Aar 1702 og
 Professor Philosoph. designatus. Blev Aar 1705 Rector ved Kiøbenhavn's
 Skole. Aar 1708 Professor Metaphysices, og Aar 1709 Professor Linguae
 Ebraeae. Døde Aar 1731.
- 20.) Mag. Clemens Schade, fød Aar 1683, var først Con-Rector ved vor Frue
 Skole Aar 1720. Derefter Rector ved samme Skole Aar 1731. Blev Professor
 Philosophiæ Aar 1747. Formedst Alderdom resignerede han, og i Januar Aar
 1760 holdt med en Solenne-Act i Skolens Cathedra en jårlig latinsk Affeds-Tale,
 da Hr. Professor Munthe blev indsat igjen som Rector, og Mag. Lars Lykke,
 som Con-Rector, saavog Jørgen Rhode som Sub-Rector, der forrettede Vice-
 Rectoris indtil Professor Schades Død. Han døde den 28 Jan. Aar 1765.
- 21.) Mag. Caspar Friderik Munthe, fød Aar 1704. Blev Con-Rector ved vor
 Frue Skole Aar 1736. Blev Vice-Rector med Adjunction og eventual Succes-
 sion Aar 1740. Blev Aar 1747 Professor designatus Linguae Graecae. Aar
 1748 virkelig Professor Linguae Graecae. Aar 1760 indsat som Rector ved
 Skolen, men forblev i sin Professione Graeca ved Universitetet. Blev virkelig
 Justitsraad Aar 1762. Døde 10 Dec. Aar 1763.
- 22.) Mag. Lars Lykke, var først Con-Rector ved vor Frue Skole Aar 1760, men
 ved Professor Schades Død blev Aar 1765 Rector ved denne Skole. Døde Aar
 1770.
- 23.) Mag. Johannes Christopher Neuchs, blev Aar 1759 Rector ved Friderici
 latinske Skole i Jylland. Dernæst Aar 1770 den 14 Sept. Rector ved Kiøben-
 havns latinske Skole, og indsat den 6 Nov. af Hr. Biskop Harboe. Døde Aar
 1776. den 16 Nov.
- 24.) Mag. Sculo Theodori Thorlacius, først Rector ved Coldings latinske Skole i
 Jylland 1769 den 17 Febr. Derefter Aar 1777 den 8 Jan. Rector ved Kiø-
 havns latinske Skole. Aar 1780 blev han Justitsraad.

Ved Kiøbenhavn's latinske Cathedral-Skole have følgende været Con-Rectores, nemlig:

- 1.) Mag. Rasmus Sørensen, Aar 1620. Blev siden Sognepræst i Faxe i Sieland og Provst i Herredet. (See Alb. Bartholin de Script. Dan. pag. 40.)
- 2.) Mag. Niels Mortesen Skelderup, blev Con-Recteur Aar 1620. Derefter Aar 1622 blev han Rector ved Sorøe Skole, siden Professor først Logices, dernæst Theologiæ ved Sorøe Academie og Sognepræst i Sorøe, hvor han døde Aar 1640. (See Bartholin pag. 108.)
- 3.) Mag. Andreas Jakob Langebek, Aar 1622 blev han Con-Recteur ved vor Frue Skole, siden blev han Aar 1625 Rector ved Slagelse Skole; men Aar 1630 blev han Sognepræst til Kallehauge Menighed i Sieland, hvor han døde Aar 1645.
- 4.) Mag. Jørgen Theophili Sadolin, blev Con-Recteur Aar 1625. Derefter Aar 1626 Sognepræst til Stokkemærk i Volland og Provst i Sønder-Herred. Døde Aar 1650.
- 5.) Mag. Lauritz Pedersen Thura, blev Con-Recteur Aar 1627. Siden blev han Aar 1628 Provst og Sognepræst i Nyekisbing paa Falsler, hvor han døde Aar 1655. (See Bartholin de Script. Dan. pag. 97.)
- 6.) Mag. Jørgen Palæmonsen, blev Con-Recteur Aar 1628. Men Aar 1630 reiste han udenlands, hvorpaa Con-Rectoratet stod ledigt indtil Sommeren i Aaret 1631. Efter ham kom
- 7.) Mag. Knud Hansen Weise, fød i Odense, blev Con-Recteur Aar 1631. Siden Rector i Slagelse Skole Aar 1635. Og omsider Aar 1640 Slots-Prædikanant paa Antvorskov. Døde Aar 1647.
- 8.) Mag. Søren Pedersen Calundan eller Callundborg, blev Aar 1633 Provst paa Klosteret. Aar 1635 Con-Recteur i vor Frue latinske Skole, og Aar 1638 Rector ved samme Skole. (See foran blant Rectores No. 13.)
- 9.) Mag. Christopher Ludvig Munthe, blev Aar 1638 Con-Recteur ved Frue Skole, siden Præpositus Communitatis Regiæ og Professor Poeseos ved Universitetet Aar 1639, men siden Professor ved Lund Universitet i Skaane.
- 10.) Mag. Jørgen Eilersen, blev Con-Recteur Aar 1641, men Aar 1646 Rector ved Frue Skole. (See foran blant Rectores No. 14.)

- 11.) Mag. Hans Jensen Viborg, blev Provst paa Klosteret Aar 1645, og Aar 1646 Con-Rector ved Frue Skole. Aar 1649 Sognepræst i Lund i Skaane. Til sidst Provst og Sognepræst i Stege paa Møen. Døde Aar 1682.
- 12.) Mag. Jørgen Christensen, var Con-Rector fra Aar 1649 til Aar 1657, da han blev Lector Theologiae i Ribe, hvor han døde Aar 1664. (See *Terpagri Ripæ Cimbrica* pag. 226.)
- 13.) Mag. Jørgen Hammer, blev Con-Rector Aar 1664 og tillige i samme Aar Præpositus Commun. Reg. Strax derefter Professor Poeseos. Aar 1670 frafagde han sig Con-Rectoratet og forblev allene ved Academiet og Communitetet. Han døde Aar 1683. (*A. Thura Idea Hist. Lit.* pag. 179.)
- 14.) Mag. Henrik Bornemann, blev Con-Rector Aar 1671 og Rector Aar 1672. (See om ham blant Rectores No. 15.)
- 15.) Mag. Morten Jørgensen, var Con-Rector fra Aar 1672 til Aar 1676. Siden Præst paa Samsøe.
- 16.) Mag. Niels Biørnskov, var Con-Rector fra Aar 1677 til Aar 1686. Derefter Rector ved Christiania Skole i Norge.
- 17.) Mag. Søren Glud, først Con-Rector Aar 1686 og Rector Aar 1698. Om ham er meldt forhen blant Rectores No. 18.
- 18.) Mag. Jørgen Ursin, blev Con-Rector Aar 1698, men Aar 1702 blev han Sognepræst i Raskov i Lolland.
- 19.) Mag. Torfild Grænov, blev Con-Rector Aar 1702. Blev Aar 1703 Rector ved Frederiksborgs latinske Skole. Døde Aar 1730.
- 20.) Mag. Henrik Hierrild, blev Con-Rector ved denne Skole Aar 1703. Siden kaldet til Sognepræst i Riege.
- 21.) Mag. Caspar Joachim Rølichen, døde Aar 1711 i Pesten. Han har været overmaade berømt for sin Styrke i latinsk Poesie, saa at han havde saa Lige-mænd.
- 22.) Mag. Hans Gram, blev Con-Rector Aar 1711, og Aar 1714 Professor Linguae Græcæ ved Universitetet. Aar 1730 Historiographus og Bibliothecarius Regius. Aar 1731 Geheime-Archivarius og Justitsraad. Aar 1745 Statsraad. Døde Aar 1748. Over denne Mand blev slagen en Sølv-Medaille vog 3 Lod. Paa Aversen staaer hans Brystbillede med Umskrift: *Johannes Grammius* Consiliar. Status. Hist. Bibl. Arch. Reg. Græcæ Linguae Professor. Paa

- Reversen sees en tilluft Bog liggende paa et Bord. Oven over læses disse Ord: Lugentibus Muls. Reden under: Occlusus Die 19 Febr. 1748.
- 23.) Mag. Clemens Schade, blev Con-Rector Aar 1720, og Rector Aar 1731. Om ham er meldt fuldstændigere blant Rectores No. 20.
- 24.) Mag. Johan Peter Ancherfen, fød Aar 1700. Blev Con-Rector ved vor Frue latinske Skole Aar 1732, og Aar 1733 Bibliothecarius Univerf. Aar 1736 Professor Philosophiæ. Aar 1737 Professor Eloquentiæ. Aar 1752 virkelig Justitsraad. Døde Aar 1765 den 22 Apr.
- 25.) Mag. Casper Friderik Munthe, blev Con-Rector Aar 1736. Derefter Vice-Rector Aar 1740. (See om ham blant Rectores No. 21.)
- 26.) Mag. Lars Lykke, blev Con-Rector Aar 1760 og Rector 1765. (See om ham blant Rectores No. 22.)
- 27.) Mag. Lars Sahl, blev Con-Rector ved Skolen Aar 1762 og Vicarius i at læse ved Universitetet i den vacante Professors Græcæ Lingvæ Sted. Aar 1780 den 10 Jan. blev han Professor Lingvæ Græcæ.

§. 4.

Universitetet eller Academiet, i daglig Tale Studiigaarden kaldet, ligger paa Hiørnet af store Kannikestræde og Norregade ved vor Frue Kirkes nordre Side. Den Hoved-Side af Bygningen, som vender ud til Norregade, er 155 Alen lang, to Etager hei, 20 Alen hei til Gesimsen, men 30 Alen het til Tagryggen. Om dette Universitets første Oprindelse og Stiftelse maae følgende Begivenheder merkes: Kong Erik af Pommeren var den første Konge i Danmark, som fik i Sinde efter andre Nationers Exempel at stifte og anlegge et Universitet i sit eget Rige til Studeringers Opkomst. Til den Ende forhvervede han Aar 1418 den romerske Paves (som paa den Tid ansaaes for at have Monopolium i deslige Naaders Uddelelse) Martini den Femtes Brev og Bulla til Erkebispnen i Lund i Skaane og til Biskoppen i Roskild, at de skulle paa et befeiligt Sted indrette et almindeligt Studium eller Høi-Skole, som skulle have samme Friheder som Universitetet i Paris, og hvor alle Videnskaber, undtagen Theologie, maatte læres og forhandles; dog med den Limitation eller Indskrænkning, at, dersom det ei blev sat i Verk inden to Aars Forløb, da skulle denne

denne Paves Tilladelse ophæves. Men formedelst den forvirrede Tilstand, som paa samme Tid var i Riget og de indfaldende urolige Tider, blev der intet af dette nyttige Anlag og Stiftelse, hverken i Kong Eriks af Pommeren, eller i hans Eftermands Kong Christophers af Bøhnen, deres Regjerings Tid, men det stod hen indtil Slutningen af Kong Christian den Førstes Regjering.

Heibemeldte Kong Christian den Første paa sin Pillegrims Reise til Rom Aar 1474 fornyede samme Begjering, og erhvervede ny Frihed af den romerske Pave Sextus den Fjerde til at stifte et Universitet i sit Rige Danmark, og fik ommeldte Paves Brev og Bulla, dateret xiii Calend. Julii Anno 1475 til Erkebispfen i Lund Johannes Brostorp om samme Academie at oprette, hvilket skulle nyde ligedanne Friheder og Herligheder, som andre Universiteter, især det Bononiske, enten vare eller fremdeles bleve forundte. Derpaa overlagde Kong Christian den Første efter sin Hiemkomst fra sin udenlands Reise denne Sag nærmere med Rigets Biskopper og Prælater, hvorledes og paa hvad Sted, at Universitet skulle oprettes. Efter den Koffildske Biskops *Olai Martini* Raad og Samtykke udvalgte Kongen den Kongelige Residens-Stad Kiøbenhavn til boglige Kunstes Hoved-Sæde. (See *E. Pontoppid. Orig. Hafn.* pag. 140. L. *Holbergs Danmarks og Norges Geistlige og Verdslige Stat* pag. 163 sqv.) Efter samme Biskops Raad og Tilskyndelse blev ogsaa Mag. Peder Albertsen, Kanik i Lund, som kort derefter antog Doctor-Graden, udseet af Kongen til at være den Middels-Person, som Kongen betroede det hele Verk til, baade i at indrette alle Ting paa beste Maade, saa og i at opsege bequemme Lærere. Da fornævnte Mag. Peder Albertsen havde faaet kongelig Befaling at skulle tage til sig visse Doctores og Magistri, som skulle tilligemed ham selv lære og undervise offentlig i alle Faculteter, endogsaa Theologien, saa reiste han med Erkebispens af Lund Hr. Johan Brostorps Tilladelse ud til det Colnske Universitet ved Rhein; thi dette Universitet var paa den Tid, næst det Parisiske, meest bekendt og besøgt af de Danske. Paa dette Colnske Universitet udvalgte Dr. Peder Albertsen adskillige Magistri, Baccalaurei og Studentere, som han bragte med sig til Kiøbenhavn, men han bragte ifkun en Doctor Theologiae, ved

Navn *Petr. Davidis de Scotia* og en *Juris Baccalaureus* ved Navn *Mag. Tilemann Schlecht*. (See *Winding. Acad. Hafn. pag. 55. sqv.*) De første academiske Lærere vare efter *M. Thuras* fuldstændige Fortegnelse paa dem i sin *infantia Acad. Hafn. pag. 12.* disse: *Petrus Gunneri Gryswaldens, Birgerus Gunneri, Ericus Nicolai de Tange, Gen. Rossecrandz, Hermannus de Nienborg, Andreas Christierni, Petrus de Falsria, Martinus Rennhard, Paulus Eliæ, Christianus Morfianus, Amelungus Amelungi, Wincentius Stege, Johannes Cusanus, Alexander Kynsonus, Canutus Wiburgensis, Mathias Petri, Thomas Alme, M. Torbern,* hvilke deels strax efter Universitetets Stiftelse, deels siden indtil Reformationen, ja nogle, (saasom *Christianus Torkilli Morfianus* især) have efter Reformationen befordret Guds Ære og gode Videnskabers Udbredelse i Danmark. Bemeldte *Christian Tork. Morfian* kaldes af Statsraad Gram een af Nørre- Jyllands Ornamenteer i Kiøbenhavn's Videnskabers Societets Skrifter Tom. 4. pag. 271. Da nu alting efter tre Aars Forløb var bragt i Orden og Stand, blev det nye Universitet anlagt i Kiøbenhavn Aar 1478, og forshynet med sin allerførste kongelige Fundas og Diploma, paa Latin forfattet og dateret in Castro Hafniensi Die B. Francisci Confessoris, eller paa Kiøbenhavn's Slot den 4. Oct. Aar 1478. Dette latinske Diploma kan læses i L. Holbergs Danmarks og Norges Geistlige og Verdslige Stat pag. 164. Saa og i *Pontoppid. Orig. Hafn. pag. 140.* Den forhen ommeldte Roskildske Biskop *Olaus Martini*, som var Kongens Kankler, blev nu tillige Universitetets Kankler. Doctor *Peder Albertsen*, som nu var kaldet til Professor ved dette Universitet, blev af Biskop *Olaus Martini* beskikket til at være Vice-Kankler, og blev nu den allerførste Pro-Cancellarius. *Mag. Jesper Henriksen*, Herre til Sandager Gaard, som da var Decanus Capituli Hafniensis, blev udvalgt til at være den allerførste Rector Magnificus. Men Erkebisp Johan Brostorp af Lund gav *Academiet Statuta*, og foreskrev Maaden, paa hvilken en Rector skulle udvalges, samt adskilligt andet. Universitetets første Indkomster til Professorernes Len bleve tagne af visse overflødige Præbender i det Roskildske og Kiøbenhavn'ske Kapitel, samt af nogle Kirker, saasom *Faxe* og *Sæby*, som vare forshnede med rige Tiender. (See *Pontoppid. Orig. pag. 142. 143.*) Da Rector og Pro-

fessores

fessores nu vare udnævnte og endeel Studerende sammensankede saavel af Landets egne, som Fremmede, saa blev Universitetet i det næstfølgende Aar 1479 høitideligen indviet af Universitetets Vice-Kansler og Professor Doct. *Petrus Alberti* eller Peder Albertsen, udi Kongens, den Roskildske Biskops og de fornæmste Rigets Stænders høie Nærværelse, ved hvis Samtykke der paa samme Tid blev creeret den første Rector Magnificus, nemlig Mag. Jesper Henriksen. Denne høitidelige Indvielse skeedte den første Jun. Aar 1479 i vor Frue Kirke, hvor forommeldte Doct. Peder Albertsen holdt en Inaugural-Oration in Laudem Scientiarum, og Præsten holdt en Messe de Spiritu Sancto. (See *Wind. Acad. Hafn. og A. Thurar Infant. Acad. Pontoppid. Orig. Hafn. pag. 143.*) Efterat Orationen var til Ende bærede Kongen og Hoffet dette nye Universitet med at indskrive deres Navne udi Academiets Immatriculations-Protocol. Det samme gjorde adskillige høie Stands-Personer, samt Bisper, Abbeder og Prælater, omtrent 70 i Tallet. Om Universitetets første Opkomst, Skiebne, Privilegier kan efterlæses *Willichii Westhovii 'Αυτοκεδίασμα* in Laudem Regiæ Dan. Academiæ Hafn. 1604. in 4. *Caspari Bartholini* (Senioris) Oratio de Ortu, Progressu & Incrementis Academiæ Hafn. Trykt Hafn. 1620. in 4. og atter Witeb. 1645. *M. Thomæ Wilhelmi*, Canonici Lund. & Theol. Lectoris, Tract. de Fundatione Academiæ Hafn. *E. Windingii* Acad. Hafn. Trykt Kbhv. 1665 in 4. *Joh. Isaac. Pontani* Rer. Dan. Part. IV. pag. 769. *Frid. Chr. Bircherodii* Oratio, habita de Acad. Hafn. Trykt Kbhv. 1694. *Nic. Petr. Sibberns* Bibliotheca Hist. Dano-Norv. Cap. X. §. 1. pag. 308. sqv. Og af udenlandske kan efterlæses *Frid. Lucæ* Europæischer Helicon, handlende om alle Nationers Academier, især i Europa, Part. III. Cap. V. §. 6. pag. 259. sqv.

Paa dette Universitet lærtes nu offentlig alle Vidensskaber endogsaa Theologien, hvorudover Biskop Lauge Urne og flere katholske Bisper siden anstaae Theologiens offentlige Læsning som en stor Anledning til Kirke-Reformationens Fremgang. Af Begyndelsen havde Professorerne ingen egne Auditoria, hvor de kunde holde deres Forelæsninger for de Studerende; men de havde paa nogen Tid til Laans af Dom-Kapitlet nogle Skole-Værelser i den søndre Side af vor Frue Kirke. Thi i en af Universitetets gamle Registranter findes disse Ord:

Anno 1478 Litteræ Capituli Hafniensis, quibus gratiose conceduntur Petro Alberti Scholæ, in Parte Meridionali Ecclesiæ D. Virginis situatæ, pro Lectionibus & Exercitiis, donec prædictus Magister & sui Conscii de Scholis melioribus fuerint provisi. Dette varede kun et Aar, at Professorerne havde her deres Auditoria. Thi Aar 1479 laante Kong Christian den Første af Stadens Magistrat til et Studii- eller Universitets-Huus Byens gamle Raadhuus, beliggende Vesten for Frue Kirke paa Hiørnet af Nørregade og Studiistræde just paa det Sted, hvor nu omstunder den siellandske Biskops Residenz er. Dette Aaars skulde ikkun vare i 10 Aar og efter den Tids Forløb skulde samme Huus blive Magistraten leveret tilbage igien, naarsomhelst at Studium eller Collegium, som var begyndt, blev paa et andet beqvemt Sted anlagt. Men da disse 10 Aar og flere vare forløbne, tog Magistraten deres Raadhuus tilbage med Magt Aar 1491, men de maatte efter kongelig Befaling strax lade Doctorerne og Mesterne bekomme det igien til deres Brug. (See foran pag. 12 og 102.) Kong Hans lod derpaa samme Raadhuus Aar 1512 indrette til en beqvem Bygning og et ordentlig Universitets-Huus, hvor Professorerne kunde holde deres offentlige Lectier. Paa denne allerførste Studiigaard blev sat en latinisk Overskrift, som allerede forhen er anført pag. 12. Udi den følgende Tid blev dette nye Universitet begavet med en og anden Herlighed for at holde det ved lige; adskillige nyttige Anordninger bleve ogsaa gjorte for at bringe det i en mere blomstrende Tilstand. Kong Hans forordnede, at ingen Adels eller Uadels maatte udsende deres Børn i fremmede Lande for at studere, førend de i 3 Aar havde studeret ved Kiøbenhavn Academie. Kong Christian den Anden anordnede, at ingen maatte begive sig fra Academiet for at studere udenlands, førend han var bleven promoveret til Baccalaureus. Men desuagtet kom Academiet dog paa nogen Tid i Forsald, deels formedelst den megen Uro, som Kong Christian den Anden var indviklet i, deels siden i Kong Friderik den Andens Tid, da Academiet formedelst Religionens Forandring blev bragt udi stor Forvirrelse, saa at Universitetet havde i 8 Aar ingen Dyrighed. Men Kong Christian den Tredie satte dette Universitet Aar 1539 igien i sin fulde Stand og forbedrede det. Thi Professorerne, som

udi de vanskelige Tider vare adspredte, bleve kaldte tilbage, og Universitetet fik sin Rector, nemlig Professor *Christianus Torkilli Morfianus*. Kongen gav Academiet en ny Fundah paa Latin, dateret Odense paa Rigsdagen den 10 Jun. Aar 1539 under Kongens og Rigsraadernes Hænder. Denne Fundah kan læses i *E. Pontoppid. Orig. Hafn. pag. 302*. Kongen forskrev Doctor Johan Bugenhagen fra Wittenberg i Sachsen ind til Danmark og efter samme Mands Naad oprettede han Kiøbenhavns Universitet, saa at der nu maatte læres offentlig Theologie, Exekunst, Lovkyndighed, det latinske, græske og hebraiske Sprog. Dernæst lagde Kongen nye visse Indkomster til Academiet, saa og til Professorernes Løn lagde han af de forhen værende katholske Bispe: Tiender, Knardrups Kloster af stællandske og skaanske Kirker, af Øresunds Told og Jordskjld af 103 Huse, som havde tilhørt vor Frue Kirke, eller egentlig Kanikerne i Kapitelet: hvilcke Indkomster beløb sig til 1400 Rhinske Gylden aarligen. Studiigaarden blev nu forandret, thi isteden for Universitetet hidindtil havde været i det gamle Raadhuus paa Hiernet af Studiistræde, saa gav Kongen nu et nyt Sted til en Studiigaard eller Universitets-Huus, nemlig den forrige Bispegaard, hvor de katholske Biskopper havde boet.

Denne store Gaard, beliggende paa Kapitelets Grund, tilhørte for Reformationen altid Biskoppen i Roskild, som der residerede, naar han nu og da opholdt sig i Kiøbenhavn, men da denne Bispegaard tilligemed alt det øvrige geistlige Gods blev efter den store Forandring i Religionen lagt under Kronen, saa forærede Kongen bemeldte Bispegaard til det kiøbenhavnske Universitets Nytte og Brug. Udi denne forrige katholske Bispegaard med alle sine tilhørende Bygninger bleve nu indrettede ordentlige Auditoria til Universitetets Brug, samt tilige Boliger for Læsemesterne, og Logementer for Studenterne saa og Værelser til en Spisemester. Dernæst bleve Kanik-Boligerne, ligesom de nu værende Kaniker afgik og døde, tillagte otte Professorer til deres Residentser. (See vidtløftigere herom *Nic. Cragii Hist. Christiani III. edit. à Joh. Grammio* fra pag. 93 — 136.) Til en Erindring om denne Forandring stod over Indgangen paa en af disse Professor-Residentser en latinske Inscription, som er anført for-

hen pag. 140. Kong Christian den Tredie beskikkede sin Kankler til at skulle herefter bestandig være Academiets Kankler og Conservator, som skulle paasee Fundamentens og Ordinansens bestandige Esterlevelse. Til hvilket Embede Rigets Kankler Johannes Friis til Hasselager blev beskikket. Denne nye anordnede Studiigaard eller Universitets-Huus blev indrettet Aar 1540. Men af al den gamle Bygning sees i vore Tider intet mere tilovers end den liden Bygning, som bruges til Consistorii Forsamlings-Sted, og i Stadens store Ildbrand blev staaende, fordi det var en lav Bygning, som Ilden mindre fattede udi, da alle de øvrige Academiets Bygninger afbrændte. Aar 1543 blev efter Kongens Befaling holdet paa det store Auditorium i dette nye Universitet et Colloquium Theologicum eller Disputas i 8 Dage imellem de lutheriske og papistiske Lærere baade For- og Estermiddag offentlig fra Klokken 7 til 12 om Formiddagen og fra Klokken 2 til 5 om Estermiddagen ofte i Kongens egen Nærværelse, som hørte derpaa med stor Fornøielse. Dette Colloquium blev holdet i December Maaned, hvor alle Canonici af Dom-Kapitlerne og Prælater i Klosterne, som agtede at tage et og andet Stykke af deres papistiske Lærdom i Forsvar vare indbudne at møde. Den siellandske Biskop Doct. Peder Palladius var Præsens iblant Collocutores, nemlig Johannes Maccabæus, Christianus Morsianus, Olaus Chrysostomus og Johannes Synningius, paa de Evangeliskes Side. (See E. Pontoppid. Annales Hist. Eccles. Tom. III. pag. 280. sqv. Zwergs Siellandske Clerisie Tom. I. pag. 61.) Iblant de fornemste papistiske Lærere vare de tvende Abbeder af Esserom og Herritsvad, Doct. Jacob Heye, Cantor, Mag. Joh. Laurentii, Doct. Nicol. Blachius nomine Capituli Roschildens. M. Erasmus Sartorius af Sorøe-Kloster, Petrus Severus, Petrus Jareus, Mag. Jonas Thuronis og Mag. Bernhardus Arvidi. Esterat disse længe havde twistet om Religions-Artiklerne, saa underskrev de omsider Troens Artikler efter den antagne Religions-Form og Bekjendelse. Derpaa efter Disputatsens Slutning blev Aar 1574 af Doct. Petrus Palladius disse tre promoverede til Doctores Theologiæ, nemlig: Mag. Olaus Chrysostomus, Professor Theologiæ, Mag. Johannes Synningius, Professor Theologiæ ved Universitetet, og Mag. Nicolaus Cragius,

Cragius, Tydsk Hof-Prædikant, som offentlig en udi denne Forsamling havde forsvaret den Evangeliske Troe. (See Holbergs Danmarks Hist. Tom. 2. pag. 370. Zwergs Clerike pag. 449. *Pontop.* *Annales Eccles. Dan.* Tom. III. pag. 282.)

Kong Christian den Tredie gav atter Aar 1555, 1556 og 1557 endnu mere Gods og Løn til Professorernes Underholdning, efter som deres Løn var kun ringe; thi Aar 1555 tillagde han dem mere af Uroe og Terlunds Bøndergaard; Aar 1556 tillagde han hver Professor 144 Skiepper Korn aarliggen at nyde, hvilket i Consistorio blev publiceret af Kankleren; Aar 1557 den 13 Jul. beskikkede han, at Professor *Lingua Hebræa* skulle have sin ganske Løn og Underholdning af Vollands og Falters Menigheder. De selgende Konger have endnu mere forbedret det Kiøbenhavniske Universitet og foreget baade Professorernes Antal, saa og deres Indkomster. Kong Friderik den Anden confirmerede Aar 1560 den 30 May ved et Kongebrev *Academiet*s Foundation, tilligemed alle de Tillæg, som vare givne Aar 1555 og 1557, samt og Universitetets Privilegier. Aar 1569 gav han 400 Rdlr. in Specie af Soers, Antvorskovs og Ringstedes Klosters Indkomster til Reise-Stipendier paa fremmede Academier for tre Studentere af Theologie og en *Studiofus Medicinæ*. Aar 1561 byttede Kongen med *Academiet* og gav *Claræ Kloster* i Roskild isteden for *Knardrup-Kloster*. Aar 1571 forbedrede han Professorernes Stipendia af Roskild- og Lunde-Kapitlers *Canonicater* og *Vicariater*. Aar 1573 den 22 Aug. confirmerede han de *Jura Patronatus* til nogle Præstekalde, som *Academiet* vare forundte af hans Forsædre. Og Aar 1587 den 12 Jun. tilkiendte han Universitetet noget Gods udi *Farøe-Herred*, som i en Trette om samme Gods var Universitetet frademt af nogle Commissarier. Kong Christian den Fierde beskikkede, at der skulle være fire Professorer mere end tilforn, og tillagde enhver af dem deres Løn nemlig en Professor *Metaphysices* blev indsat den 3 Apr. Aar 1619. Siden blev Aar 1630 den 10 Sept. anordnet en Professor *Theologie* og en Professor *Lingua Latina*. Aar 1636 den 23 Dec. blev beskikket en Professor *Poeseos*. Aar 1658 den 6 Jul. gav Kong Friderik den Tredie

Professorene Jus Patronatus til den ny opbygte Trinitatis Kirke. Og fordi Academiet ved de indfaldne vanskelige Krigstider havde mistet en Deel af dets Indkomster, saa erstattede høibemeldte Konge Academiet samme Forliis; thi han tillagde til Professorernes Pen Nar 1651 den 3 Jul. tre Vicariater udi Roskilds Capitel og derforuden tillagde han dem aarlige Pensioner af Kirkerne i Jylland. Nar 1658 den 14 Jul. ordinerede han Academiet at tillegges tvende Præbender, som først bleve vacante i Jyllands Dom-Capitler. Og da et Canonicat ved Doct. Jacob Madsens Død blev vacant Nar 1660, fik Academiet det samme efter Kongens Befaling. Saa stor en Iver, som tre Konger have ladet see ved Academiets Opkomst, saa stor en Nidkierhed have de efterfølgende høilovlige Konger bestandig viist i at conservere det og bringe Academiet i anseelig Flor og Velstand. Men især kan Kong Christian den Siette ansees ikke allene som en Fornyer, men endog som Stifter af det nu blomstrende Kiøbenhavns Universitet, thi strax efter hans Regjerings Tiltrædelse anordnede han en Commission for at arbejde paa, hvorledes saavel Deconomien, som Academiets Studia og Exercitier kunde mere ordentligen indrettes; hvad Deconomien angik, da vare Indkomsterne ringe og ulige deelte. Professores vare deelte i tre Klasser, nemlig Doctores, Magistros og Pædagogos, hvoraf de første af tilfælles Indkomster node tre, de andre to og de sidste ikkun een Part. For at have den almindelige Mangel udi Indkomsterne, lod Kong Christian den Siette ved Forordning af 18 Marts Nar 1732 paabyde en ny Studii Skat, som af Præster og Kirker aarligen skulde ydes til Universitetet. Og for at have den Ulighed, som før var udi Delingen, reducerede han trende Professioner, hvis Indkomster bleve lige reparterede paa de øvrige sex Philosophos, hvilket sees af den almindelige Eigning, dateret Frideriksberg den 18 Apr. Nar 1732. Men ligesom Kong Christian den Siette reducerede tre Professioner, for at forege de sex Philosophorum Indkomster, saa anordnede han derimod en ny Professor Juris, til hvis Underholdning han tillagde Leuten, Stange og Romdals Konge-Tiende i Hedemarkens Fogderier udi Norge. Og paa det at samme ny Professor skulde have lige Indkomster med de andre, blev til samme Tiende lagt en Deel af til-

fælles

fælles Distribuer. Hvad academiske Exercitier angaaer, da bleve de tilligemed Indkomsterne forøgede, adskillige Ting affskaffede og andre tillagde, saa at det Kiøbenhavnste Universitet fik en ganske anden Skikkelse, hvilket kan sees af den Kongelige Foundation, dateret Frideriksberg den 31 Martz Aar 1732, og bestaaer af 104 Paragrapher. Udi Kong Friderik den Femtes Tid blev den ny Indretning ved Universitetet giort, at den 2 May Aar 1755 blev Doct. Erik Pontoppidan, Biskop over Bergens Stift, beskikket til at være Pro-Rankler ved Universitetet efter den ham givne Kongelige Instrux, bestaaende af 25 Paragrapher. Samme er trykt i Holbergs Danm. og Norg. Stat, pag. 237. Hvilket Embede ved samme Pro-Ranklers Død Aar 1764 igien ophorte. Universitetets nu værende ypperlige Indretning og Forsatning til Studeringers og Videnskabers fuldkomne blomstrende Tilstand er til en udødelig Ære for vor Allernaadigste Konge, Kong Christian den Syvende, som udgav en ny Fundak og Forordning af 11 May Aar 1775 angaaende hvorledes saavel ved Examen Artium, som andre Examina Academica herefter ved Universitetet i Kiøbenhavn skal forholdes. Ligeledes under samme Dato en ny forbedret Fundak for de tvende ved Universitetet værende Kongelige Stiftelser, Communitetet og Regentzen.

Ved Siden af Universitetet blev Aar 1569 ud til Norregade ganske ny opbyggt af Bindingsværk Det Kongelige Communitet gemeentlig Klosteret kaldet. Om denne Stiftelse forekommer siden at melde udsærligere ved Universitetets nu værende Bygninger Lit. B. Dette Communitet eller Studenternes Convent-Huus, som det ogsaa i fordum Tid kaldtes, afbrændte Aar 1641, men blev strax langt skønnere opbyggt end det var tilforn, saa at det kom Aar 1643 i fuldkommen Stand; hvilket sees af følgende latinske Inscription, der stod paa samme Bygning at læse med disse Ord:

D. O. M. A. Anno Christi MDCXLIII. Ædes Hæ Communitatis Regiæ a Friderico Secundo, Daniæ & Norvegiæ Rege, MDLXIX. Fundatæ a Calamitate Incendii MDCXLI de Novo excitatæ.

De gamle og af Ælde forfaldne Bygninger af Universitetet lod Kong Christian den Fierde nedbrænde Aar 1597 og igjen med stor Bekostning lod opføre en ny Studiigaard, som blev fuldført Aar 1600. Denne anseelige og kostbare ny Universitets-Bygning, som udgjorde den hele Øster-Længde af Studiigaarden, blev i Begyndelsen kaldet *Collegium Novum*. Til dens Opbyggelse har hver Præst i Kiebstæderne og paa Landet givet en Daler. Domkirken i Roskilde gav 300 Daler; Capitulares sammesteds, nemlig de residerende gave 150 Daler, og de andre gave 300 Daler. Samme Bygning blev høitiligen indviet i Kong Christian den Fierdes og Kongens Broders Hertug Ulriks Overværelse af da værende Rector Universitatis, Professor Niels Krag, den 26 Jun. eller VI Calendar. Julii Anno 1601. Samme Oration er trykt med denne Titel: Panegyricus Christiano IV. Daniae, Norv. &c. Regi dictus, in Dedicatione augustissimæ Basilicæ, seu novæ Academiæ, Deo & Musis consecratæ A. D. vi Calend. Julii Anno cl^ol^oci. a Nicol. Cragio, Acad. Hafn. Rect. Hafn. Typis Henr. Waldkirchii in 4. Udi denne Bygning lod Kong Christian den Fierde hense Aar 1605 Universitetets Bibliotheqve, som hidtil i mange Aar, nemlig fra Aar 1539 havde staaet forvaret i Helliggeistes-Kloster, efterat han havde givet sit eget Kongelige Bibliothek til dets Forøgelse. Men da dette Universitets-Bibliothek ved Tidens Længde blev meget større og talrigere, saa at det ei her kunde længere rummes, saa blev det Aar 1657 forflyttet h^{er} paa Overdelen af Trinitatis Kirke, som dertil blev indrettet af Kong Friderik den Tredie. Udi *Alberti Thuras* *Idea Historiæ Literariæ Danorum* findes en Fortegnelse paa alle de lærde Mænd, som her paa Universitetet fra dets første Stiftelse af ere blevne promoverede til Doctores Theologiæ, Juris & Medicinæ indtil Aar 1720. Blant disse academiske Heitideligheder og Promotioner er især at regne den saa kaldte store Doctor-Grad in Facultate Theologica, da Aar 1675 bleve af Doctor og Professor Theologiæ ved Universitetet Georg Wisleben promoverede og creerede til Doctores Theologiæ følgende elleve lærde geistlige Mænd, nemlig: Mag. Hans Røssing, Biskop over Christiania Stift; Mag. Niels Envold Randsolph, Biskop over Bergens Stift, Mag. Matthias Foss, Biskop over Aalborg

Aalborg Stift; Mag. Rudolph Meth, Vice = Biskop i Fyens Stift; Mag. Erik Pontoppidan, Biskop over Trondhiems Stift; Mag. Soren Glud, Biskop over Viborg Stift; Mag. Hans Leth, Kongelig Confessionarius og Hof-Prædikanant; Mag. Jens Birkerød, Professor Theologiæ ved Universitetet; Mag. Christopher Schletter, Professor Theologiæ ved Universitetet; Mag. Hans Bagger, Stiftsprovst og Sognepræst ved vor Frue Kirke i Kiøbenhavn, og Mag. Jacob Birkerød, Professor Theologiæ og Lingvæ Ebrææ ved Odense Gymnasium.

Ved Universitetets søndre Side, som vender ud til vor Frue Kirke, paa det samme Sted, (hvor nu Vedellens Bolig er) var for Ildbranden opbyggt et skient Anatomisk Huus, *Theatrum Anatomicum* kaldet, hvilket Aar 1644 var opført paa de stællandske Kirkers Bekostning. Til samme *Theatrum Anatomicum* gav Communitetets Deconomus, Professor Thomas Finke, 1000 Rdlr. Dette *Theatrum Anatomicum* blev aabnet af Doct. Simon Pauli ved den første Section af et Fruentimmer-Cadaver, som blev forettet af ham sammesteds den 3 Mart. Aar 1645. Det er ellers at merke om Anatomien paa Universitetet, at Medicinen begyndte at florere lidet i det sextende Aarhundrede, og Biskop Knud i Aarhus var den første, som begyndte at skrive i denne Videnskab. Doct. Andreas Christensen eller *Christiani*, fød i Ribe, blev efter sin Hiemkomst fra udenlandske Universiteter Aar 1584 Professor Medicinæ ved Kiøbenhavns Universitet og var den første, som ved Academiet svæde Anatomien, hvilket forarsagede saadan en Bæmmelse hos adskillige efter de Tidens Enfoldighed, at næsten ingen skikkelige Folk ville gaae til Bords med ham, hvorfor han maatte afstaae fra dette sit Forehavende. Men i det følgende syttende Aarhundrede var Doctor Ole Worm og Doct. Simon Pauli de første, som retskaffen tracterede Anatomien ved Universitetet i Kiøbenhavn. Ligeledes i Botaniken excellerede Georg Fiuren, Ole Worm og Otto Sperling den yngre. Men i Chymien Petrus Syverinius og Doct. Ole Bork. Bemeldte Anatomiske Huus er af Doct. Thomas Bartholin omstændelig beskrevet og trykt Aar 1662 i Kbhv. in 8. under Titel: *Descriptio Domus Anatomicæ Hafniensis.*

Følgende latinske Inscription eller Elegiaca vare forfattede af Doct. Michael Kirsten, siden Medicus i Hamborg, og stode at læse over dette Anatomiske Huus: Hic aut Ossa vides aut Corpora lecta, Viator: Hic Ars Naturæ solvit & unit Opus. End videre saae man her indvendig følgende latinske Inscriptioner opsatte: O! Stirps, O! Serpens, O! Poma, O! flebile Factum. Tanti vera vides hic Simulacra Mali. Hoc Adas, hoc Eva fuit, cum Poma voraret: Aut mox si nondum tum fuit, illud erat. 1645.

HOMO BULLA: Hippocrates præclara Sui Monumenta Laboris, Ossa Tibi Delphis ærea Phæbe sacrat. Hafniades Musæ Vobis dicat ossæ PAULLI Ossa, illi suus est, huic suus extet Honos. Quid Formam, Narcisse tui, venaris in unda? O! Miser! hic melius conspicienda fuit. Hoc Speculum veras, non vanas obijcit umbras, Hoc omni melius Te Tibi sistit Homo. 1645. *Michael Kirstenius* Morau.

HOMO UMBRA. Prima recens structum Mulier dissecta Theatrum Imbuit. Hæc Artis Gloria prima fuit. Dumque Loco donat Famam Caput ipsa vicissim, Prima fuit; Primum Munus & Ossa dedit. Vertice sic calvo sic nudis Dentibus albet, Hoc gerit oblongos ossæ larva Pedes. Sic Venter, sic Pectus hiat, quam scitus Apelles Mors est! quam vere, quid sit, adumbrat Homo. 1645.

Paa dette Anatomie-Kammer stod ogsaa et Skab, hvorudi var forvaret et Sceleton, foræret af Doct. Henningius Arnisæus, Kong Christian den Fierdes Liv-Medicus. Paa Skabet stod denne latinske Inscription:

Quisquis es, Mortalitatæ Memor, Disce ad immortalitatem properare. Reg. Hafn. Academiæ Ornamento Human. Fabric. Studios. Commodo Hæcce Corporis Humani Ossa donaria Viri Clariss. Doct. *Henningii Arnisæi*, Medici Regii, in Sceleti Formam redegit *Olaus Worm*, Doct. Med. Profess. P. Anno MDCXXIX.

Over en Høne, hvis usædvanlige store Lever veiede halvtolvt Unger var at læse denne Inscription: Hæc Sceleton Gallina fuit, sed prædita Monstro Monstrosam fecit grande voraxque Jecur. Over en Hane med et usædvanlig stort Hoved: Hic huic Gallinæ *Gallus* bene jungitur. Illa Epar monstrosam gessit & iste Caput. Over en Svane stod denne Inscription: Hoc *Cygni* est Sceleton, recte Phæbeius Ales Haud sacra Phæbi debet abesse Domo. Cum nullos metuant Hostes

Hoftes hæc Limina Phæbi, Osseus excubiis sufficit iste Vigil. Over en *Ube*: Ora licet Cauda me Sors privaverit Hospes. Dic tamen: Hic quondam *Cercopithecus* erat. Ossibus humanis similem se *Simia* præstat. Ut credas; Hic en *Simia Vera* Tibi est. Over et *Pindsviin*: Quem cernis, non jam Spinis exhorret *Echinus*, Non se conglomerat, non petit Antra fugax. Over en *Maahr*: Omnia Mors æquat, non *Mortes* improba Gallam Jam petit; Haud Martem mortuus ille timet. Oven over dette *Theatrum Anatomicum* blev Aar 1657 bygt en ny Etage til et Naturalie-Kammer kaldet *Palatium Novum*, hvor mange af Naturens selsomme og rare Producter vare med største Forundring at bese. Dette Karitet-Kammer var bygt deels paa de Kirkers Beføstning, til hvilke Universitetet har Patronat-Ret, deels i Særdeleshed paa Grøvinge Kirkes Beføstning, som tilhører altid den anden Medicus, deels ogsaa paa Sal. Doctor Thomas Finckes Arvingers Beføstning. Den beste Deel af Kariteten i dette *Palatium Novum* eller Naturalie-Kammer havde Doct. Henrik Juiren skienket dertil, og en Catalogus derover findes trykt af Thomas Bartholin Aar 1662 i hans *Domus Anatomica* pag. 41. til pag. 47. Siden blev atter en ypperlig Samling af Naturalier foræret dertil af Broderen Doct. Thomas Juiren Aar 1663. Al denne rare Samling blev ødelagt og opbrændt i Stadens store Ildbrand, da Universitetets Bygninger afbrændte Aar 1728. Paa dette Naturalie-Kammer over Indgangen dertil stod denne latinske Inscription at læse:

Museum Naturæ Liberali Sumptu Divini Senis D. Thomæ Finckii Professoris per Annos LVI Optime Meriti, In quem Natura omnia sua Munera contulit, Publico Bono Exstructum, ut cum Naturæ Perennitate Fama Ejus esset semper Superstes. A. C. 1663. CLVII. (See *Sibbern* in *Biblioth. Histor. Dano-Norveg.* Cap. XII. §. 2. pag. 342; 343.)

Alle disse ommeldte Universitetets Bygninger bleve ved Stadens ulykkelige Ildbrand i October Maaned Aar 1728 ødelagte indtil en Deel af Grundvoldene og Murene, undtagen den forhen ommeldte siden lave Bygning Consistorii-Huset kaldet, som Ildens Lue ei fortærede, men blev staaende ubeskadiget. Efter Ildbranden bleve ved Kong Friderik den Fierdes høipriselige Omhu giort Begyndelse med at opbygge af ny alle Universitetets afbrændte Bygninger, men i

Kong Christian den Siettes Regierings Tid bleve alle Bygninger, Universitetet tilhørende, fuldfærdigede og af ny Grundmuur opførte i fuldkommen Stand.

Det Kiøbenhavniske Universitets samtlige Bygninger, som nu omstunder indsluttes af en meget stor, firkantet, rummelig og tillige broelagt Gaardsrum, Studiigaarden kaldet, ere disse fire følgende:

- (A) Consistorii-Huset, som er en meget ældgammel, lav og uanseelig, men derhos massiv grundmured Bygning, i alt $34\frac{1}{2}$ Alen lang, hvoraf den lavere Deel, hvor Opgangen med Steen-Trappen, ziret med Jern-Geslender-Berk, sees, er 13 Alen lang, $7\frac{1}{2}$ Alen til Taget og 11 Alen til Tagryggen høi. Men den høire Deel, som indbefatter Consistorii Stue, er $21\frac{1}{2}$ Alen lang, 9 Alen til Taget og 16 Alen til Tag-Ryggen. Denne siden Bygning og dens Kiældere, beliggende paa Studiigaardens nordre Side, er endnu en Levning af de roskildske katholske Bispers Residenz. Paa denne Bispegaard ere adskillige Breve og Documenter daterede saa tilig, at man seer tydelig nok, at disse Prælater have fra Kong Baldemar den Tredies Tid af, længe førend Byen blev afstaaet, ikke haft deres Bolig paa Slottet. Saaledes finder man et Brev af den roskildske Biskop Oluf Mortesen, hvor det heder: *Datum in Curia nostra Episcopali Hafnis* 1464. Et andet paa Dansk, som begynder saaledes: *Ni Olaf Mortensson, Biskop i Roskilde ic. udi Kopendehaffn paa vor Gaard var skicket p. 1474.* Da Kong Christian den Fierde nedrev Aar 1597 de gamle Bygninger for at opbygge en ny Studiigaard, saa lod han dette Huus blive staaende; dog lod han det reparere, thi hans Navn en Chiffre med Krone C4. sees udhuggen i Steen over Døren med denne latinske Inscription: *Domus Consistorialis Regiæ Academiæ Hafniensis.* Denne Bygning maas ellers være bleven forbedret baade i Kong Frederik den Tredies Tid, thi hans Navn staaer en Chiffre med Krone oven over Kong Christian den Fierdes Navn, udhuggen i Steen udi Frontispicen; saaog i Kong Christian den Femtes Regierings Begyndelse, thi paa Muren ved det første Vindue staaer C5. 1671. Dette gamle Consistorii-

sistorii-Huus havde den Lykke i Ildbranden, at blive skaanet, formo-
 dentlig fordi det var saa lavt, og blev ei angrebet af den gresselige Lue,
 der ellers fortærede de øvrige Bygninger rundt omkring det. Paa Consi-
 storium glemmes Universitetets Arkiv og Protocoller. Omkring paa Væg-
 gen i Consistorii Stue henge endeel gamle originale Skilderier af de Danske
 Konger af den Oldenborgske Stamme, samt af Academiets Patroner og Pro-
 fessorer. Paa Consistorii Auditorium eller Høre-Sal holdes alle offentlige
 Examina Academica af Professorerne i alles Paahør. Ligeledes holdes her
 Professorernes Deliberations-Samlinger og Voteringer, naar noget Embede,
 hvortil Professorerne conjunctim have Jus vocandi og constituendi, bort-
 gives per plurima vota. Naar Rector Magnificus tilfører, da forsamle
 Professorerne sig her for at raadslaae om Academiets Lærv. Udi fordum
 Tid blev ogsaa paa Consistorium paa de fire Tamper-Dage om Aaret, alle
 i Sielland foresaldne Egteffabs-Sager affhandlede og paademte for Tam-
 per-Retten, indtil Aar 1771, da samme Ret blev henlagt under den
 oprettede Hof- og Stads Ret. Paa Consistorium bliver hvert Aar den
 ny Rector Universitatis solenniter creeret paa første Torsdag efter Trini-
 tatis Søndag med de sædvanlige Ceremonier og en latinsk Oration, som
 holdes af den Professor, der nedlegger sit Rectorat og overleverer samme
 Embede tilligemed Rector-Kaaben, Academiets Segl, Love og Zeptré
 til den ny Rector. Tilforn skedte altid denne Ceremonie med Rectors
 Creation udi vor Frue Kirke med stor Solennitet, men nuomstunder gan-
 ske stille i Professorernes Overværelse paa Consistorio. I det Aar, som
 en Professor er Rector Magnificus Universitatis, kaldes han deres Magni-
 ficence og har nuomstunder Rang med en Statsraad. I fordum Tid var
 Rector Universitatis i saadan Anseelse, at han udi academiske Sessioner
 havde Sæde oven for den kongelige Kansler, som kan sees af Kong Christian
 den Tredies Ordination. Ja, Rector Universitatis cederede ikke nogen frem-
 med Ambassadeur, hvilket sees af samme Ordination. Det fornemste
 Embede blant Professorerne er Rectoris Magnifici Embede, som vedvarer

ikkun eet Aar omkring. Rectors Embede bliver af Professorerne, som sidde i Consistorio, forrettet veyelviis. I Førstningen var hvert Halvaar en ny Rector, siden efter den Constitution giort Aar 1669 hvert Aar. Hvorledes Rectors Udvalgelse skeer, kan sees af den Constitution, som blev giort Aar 1569. Om den academiske Rectors Værdighed kan læses Thomæ Bartholini's Oration, holden den 6 Jun. Aar 1672, da han tredie gang nedlagde sit Rectorat, og er trykt samme Aar in 4. Professorerne bleve deelte udi tre Klasser, hvoraf enhver skulle have Rectoratet veyelviis sit Aar. Under den første Klasse befattedes Theologi, under den anden Jurister og Medici, under den tredie Artium Professores. Udi den sidste Klasse falder Rectoratet allene paa de tre Ældste og ikke til de yngre Philosophos, med mindre nogen af de første findes udygtige, hvilket kan sees af Constitutionens første Artikel. Efter Rector følger Professorerne ved Universitetet, hvilke inddeles udi fire Faculteter, som er det Theologiske Facultet, det Medicinske Facultet, det Juridiske Facultet og det Philosophiske Facultet. Ethvert Facultet har sin Decanus, hvis Embede det er, at conferere de academiske Honores, og at censurere de Skrifter, som henhøre til hvert Facultet, og bleve indleverede til Censur, førend de kom til Trykken. Men denne Censur er nu ganske ophævet ved et kongeligt Rescript af 14 Sept. Aar 1770. Udi Facultate Theologica ere fire Professores Ordinarii, hvoraf een saasom Biskoppen af Sieland, der er tillige Tertius Theologus, er Decanus perpetuus. Udi Facultate Medica er to Ordinarii Professores, hvoraf den Ældste er Decanus perpetuus. Udi Facultate Juridica ere to Professorer, hvoraf den ene profiterer Jus Naturæ & Gentium, Jus Publicum, saa og Philosophia Moralis; den anden læser over Jus Justinianicum, og forklarer den danske og norske Lov, samt Natur- og Folke-Retten. Under det, som man her kalder Facultas Philosophica, befattes alle andre Videnskaber. Udi det Facultet ere sex Philosophi Consistoriales og fire Extra-Consistoriales. Der er ingen perpetuus Decanus udi det Philosophiske Facultet, men Decanater

gaaer

gaaer veyelviis fra en til en anden blant Philosophos Conſistoriales. (See Holbergs Geiſtl. og Verdsl. Stat pag. 197. 198.) Under Conſistorii Bygning ere to Kieldere, ſom tiene til Fængſel for Universitetets Bønder. Tet op til Conſistorii Bygning i ſamme nordre Længde eller Side-Bygning har Communitetets Deconomus ſine Værelſer og frie Reſidenze. I de ældre Tider har een af Profefſorerne været tillige Oeconomus Communitatis Regiæ, men Aar 1621 lod Kong Chriſtian forbyde, at ingen Profefſor tillige maatte være Deconomus i Kloſteret. Bag ved Universitetet ud mod Skidenſtræde er Universitetets anſeelige Botaniſke Hauge, indſluttet med en Brandmuur.

(B) Det egentlige Universitetets-Huus, beliggende paa Studiigaardens øſtlige Side, er 80 Alen langt, to Etager høit af Grundmuur, 17 Alen høit til Taget og 25 Alen høit til Tagryggen. Denne Bygning er jiret midt paa med et liden Spir, hvori hænger en Klokke. Hermed ringes af Universitetets Famulus eller Pedel ved hver Time til Profefſorernes Lectier eller offentlige Forelæsninger paa Academiet paa de Dage, der læses af dem for Studenterne i Sprog og Videnskaber efter det trykte latiniſke Programatis Formelding, ſom hvert Aar midt i Auguſt Maaned opſlaaes paa Universitetet og bekendtgjøres for Studenterne. Af ſamme Programma, ſom viſer Lectiones publicæ og privatae af ſamtlige Profefſorer i det Theologiſke, Juridiſke, Mediciniſke og Philoſophiſke Facultet, ſees og erfares baade hvad Materie enhver Profefſor har udvalgt og forefat ſig at læse over det ganſke Aar igiennem, ſaaog til hvad Klokketiet han holder ſamme ſine Forelæsninger. Diſſe offentlige Lectiones holdes her paa Universitetet fra Klokken 8 til 12 Formiddag, og fra Klokken 2 til 5 Eſtermiddag. Baade i den nederſte og øverſte Etage af denne Bygning ere indrettede Auditoria til Profefſorernes Forelæsninger, begge jirede med Cathedra for Profefſorerne og med Bænke for deres Auditores. I den nederſte Etage er Auditorium inferius. Naar Præpoſitus Communitatis Regiæ indſetter een eller flere Decani ved foreſaldne Vacance paa Communitetet, da ſkeer

samme Indsættelse af ham paa Auditorium inferius. Men i den anden eller øverste Etage er et meget stort og langt Auditorium, kaldet Auditorium Superius. Dette øverste Auditorium eller Høresal er 82 Fod lang og den øverste Ende ziret med et Cathedra, hvorover er en Himmel, som ved Solenniteter prydes med rød Silke-Betræk og Gardiner. Paa den østlige eller høire Side af dette Cathedra er langs ned med Binduerne et forhøiet Sæde, indelukt med Skranke til Professorerne; og lige over for paa den vestlige eller venstre Side af samme Cathedra er ligeledes langs med Binduerne et forhøiet Sæde, indelukt med Skranke til de øvrige fornemme Tilhørere af Stands-Personer og Stadens Sognepræster. Men her midt imellem over hele Auditorii Gulv ere faste Bænke med Rygslykker, ligesom Kirkestole for 7 til 800 Studentere og Auditores. Inden for Tverrskranke (ved hvilke Universitetets tvende Famuli eller Pedeller staae hver med sit Selv-Zepter i Haanden, med hvilke de gaae i Procession foran for Rector Universitatis) lige for ved Cathedra settes endeel Stole for Riddere, som ville bivaane de academiske Solenniteter. Øverst ved den venstre Side af Cathedret er Kongens Stool, eller et ordentlig Gemak med Kaffelovn i, adskilt med Binduer fra Auditorium. Af denne Stool betiene Kongen og de Kongelige Personer sig, saa og Stats-Ministre, samt fremmede Gesandtere og Høistelige Personer sig, naar de med deres allerhøieste og høie Nærværelse bære Universitetet at høre paa de academiske solenne Acter. Paa Kongens Geburts-Dag holder altid Rector Universitatis paa dette Auditorium Superius en latinsk Oration, som for og efter er accompagneret med en behagelig Instrumental- og Vocal-Musik, der opføres af Stads-Musikanten og den latinske Skoles Cantor med sine Disciple. For Orationen ringes altid samme Dag i to Timer med den største Klokke i vor Frue Kirkegaard. Og Dagen for Alle Helgens Dag holder den yngste Professor paa samme Auditorium en latinsk Oration til en Erindring om Lutheri Reformation. Dette Auditorium Superius eller øverste Auditorium blev efter Ildbranden paa ny solenniter indviet

ved en latinsk Oration, holden af da værende Rector Universitatis, Professor Hans Gram, udi Kong Christian den Siettes og Kronprinds Frederiks høie Nærværelse, Aar 1732. Paa dette store eller øverste Auditorium holdes altid de solenne Doctor-Promotioner, Orationer og Disputaker, som enten udgives af Professorerne selv, eller af Doctorandis ved deres Doctor Promotioner. Alle Academiske Solenniteter tilkiendegives altid nogle Dage forud ved et trykt latinsk Programma, som skrives af den Professor, der er Notarius Universitatis, og udstædes under Universitetets Segl, hvorefter det af Universitetets Famulus opslaaes til Beskiendtgjørelse paa et stort Bret eller Tavle, som til den Ende er fæstet fast i Muren ved Universitetets Port.

Naar Deposituri eller de unge Studentere, som aarligen dimitteres fra de latinske Skoler eller privatim til Academiet, have paa Consistorio underkastet sig den første Examen Artium eller saa kaldet Deposih, og ere examinerede af samtlige Professore Philosophiæ in Præceptis Scholasticis, da samles de paa en vis fastsat Dag om Morgenen tilig for at forfatte det specimen Styli, som dem under en Professors Opsyn forelægges og dicteres. Efter to til tre Dages Forløb, naar Examen Styli er foretagen af Facultas Philosophica, samles de igien her til Honores paa en fastsat Dag, da den Professor, som det Aar er Decanus Philosophiæ, holder en Oration og ved at opregne alle deres Navne, creerer dem til at være Studiosi Philosophiæ & Artium bonarum. I fornum Tid var denne solenne Act geleidet med nogle Ceremonier, som nu omstunder ganske ere affkaffede. I de ældste Tider kom de unge Studentere sammen paa Studiigaarden, forklædte, maskerede og øvende mange narriiske og latterlige Spøg, hvorpaa de bleve overstænkedes af Universitetets Pedel med Band, som stod øst dertil udi et Kar. Men Aar 1666 blev sligt Gøgleverk efter Consistorii Befaling affkaffet, da Professor Froms Søn var bleven ulykkeligvis ihjelslagen (See forhen pag. 217.) og Candidati bleve befalede at gaae paa den Dag med en hvid Kappe, som de paa Studiigaarden toge paa og igien

siden lagde af, naar Honores var til Ende, og de kom ned paa Studiigaar-
 den igien. Denne Skik blev affkaffet Mar 1674. Efter den Tid er det
 brugeligt, at de unge Candidater forsamle sig paa Auditorium Superius,
 som tillige er opfyldt med en talrig Mængde af Tilhørere. Hvor da, es-
 terat Decanus Philosophiæ eller Professoreen haver holdt sin latinske Oration
 af Cathedra til dem, den øverste af de unge Candidater begierer i sit og
 de øvrige Candidaters Navn af Decanus at faae academisk Borgerret eller
 at antages iblant Studenternes Tal. For at efterkomme sig Begiering
 gif Decanus i fordom Tid ned af Cathedra til enhver af disse unge Candi-
 dater og gav dem lidet Salt i Munden, derhos forklarede for dem, at
 Saltet betydede Wiisdom, derefter øste han lidet Bliin paa enhveres Ho-
 ved, forklarende for dem tillige, at Vinen betydede aandelig Velsignelse,
 Glæde, Fryd og Fred i Gud, saa og indbyrdes Kierlighed. Efterat
 denne symboliske Act var forrettet, (hvilken nu ved Fundagen af 31 Mars
 Mar 1732 er affkaffen) gif Decanus op igien i Cathedra og i den hellige
 Trefoldigheds Navn creerede, forkyndte og ved Navn speciatim udraabte
 alle disse Candidater til at være Artium liberalium & Philosophiæ Studiosi.
 Naar Decanus har sluttet sin Tale, holder den næst øverste Candidat en
 Taksigelse paa latinske Vers, hvormed Acten sluttet. Næste Dag der-
 efter blive disse unge Candidati paa Consistorio indskrevne af Rector Mag-
 nificus i Universitetets Protocol eller Matricul, da de tillige udvælge sig een
 af de Philosophiske Professorer til deres privat Præceptor, hvis Raad og
 Ansørsel de betiene sig af i deres Studeringers Fortsættelse ved Academiet.
 De, som fra udenlandske Academier komme ind til Kiøbenhavn's Universi-
 tet, anmeldte allene deres Navne hos Rector Universitatis, paa det at de-
 res Navne kan blive immatriculerede blant de academiske Borgeres Tal.
 Naar nogen Theologisk Candidat besordres til Præste-Embede, da skal
 han forevise i det danske Kansellie sit Testimonium Publicum fra Universi-
 tetet, hvilket Notarius udstæder under Rectors Sigillo, førend hans Rec-
 cation expederes.

I de ældste Tider var det Brug og Skik, at Studenterne gif med Kappe paa, saa at ingen maatte bære Kaarde, hvilket ogsaa ved Kong Friderik den Andens Befaling Aar 1577 er bekræftet. Dette vedvarede indtil Kong Friderik den Tredies Regjerings Tid, som tillod de Studenterne, der tilligemed Borgerne havde med utrolig Trofskab og Tapperhed udstaaet Kiøbenhavn's Beleiring Aar 1659, at bære Kaarde, dog finder man en Forordning af Kong Friderik den Tredie af Aar 1667, som forbøder saadant. Men at Studenterne nuomstunder gaae med Kaarde, grunder sig ikke efter B. Holbergs Mening paa en vedtagen Skik og Brug, hvormed Ærigheden har seet igiennem Tingre, eftersom den Skik er bleven almindelig blant alle Kiøbenhavn's Indbyggere. (See Holbergs Danm. Hist. Tom. 3. pag. 310.) Men Kong Christian den Femte i Rescript af 16 Sept. 1681 har tilladt det. I Henseende til Studenternes Forhold og Pligter ved Universitetet har man *Ordinatio Lectionum in Acad. Hafn. per Regiam Majestatem instaurata*, Hafn. Anno 1537, edita à *Christiano Morfiano* in 12. *Georgii Dybvadii Commonefactio de Disciplina*, quæ in *Legibus Acad. Hafn. describitur*, Hafn. 1597 in 8. *Joh. Pauli Resenii Oratio de Officiis Studiosorum Acad. Hafniens.* Hafn. 1611 in 8. *Leges Studiosorum Acad. Hafniens.* in 12. Anno 1623. Ligeledes *Nicolai Theophili Dissertatio de Privilegiis Studiosorum*, Anno 1603 in 4. I Henseende til Kong Friderik den Fjerdes Forordning om Studenternes udfordrende Examen Theologicum og Kald til det hellige Prædike-Embedet i Danmark og Norge af 1 Aug. Aar 1707, (hvis vigtigste Artikler findes anfert i *Nova Literaria Maris Balthici & Septentr.* Aar 1708. pag. 315. sqv.) er slagen en prægtig Medaille, som af Kongen blev uddeelt iblant da værende Professorer. Paa den ene Side af samme Medaille sees Kongens Bryllbillede med sædvanlige Omskrift: *Fridericus IV. D. G. Rex Dan. Norv. V. G.* Neden under staaer Medailleurens Navn *P. Berg*. Paa den anden Side forestilles Gudsfrøgt, staaende for ved et Altar at giøre Regelse-Offer for Gud. Øverst sees Guds bestandige alseende Dte. Rundt omkring Kanten læses dette bibelske Sprog: *Et Placebit Domino Sacri-*

Sacrificium. Malach. III. Neden under i Afsnittet staer: Edict. de Nominandis Sacerdotibus. Cal. Aug. Anno MDCCVII.

De Examina Publica, som holdes paa visse Tider af Professoribus Philosophicis & Theologicis, ere disse: Den første og største Examen, kaldet gemeentlig Deposits eller Examen Artium, hvorom den Danske Lov melder 2 Bog 20 Kap. 3 Art. holdes engang om Aaret, tilforn kort efter St. Hans Dag, men nu i Kraft af Forordningen af 11 May 1777 i September Maaned. Denne Examen er indstiftet, at ingen i Fleng uværdig skal blive Student, uden han har Testimonium af Rector Scholæ om sit Levnet og Lærdom, og har selv aflagt Prove paa Academiet ved sin Examen. Den anden store Examen er Examen Philosophicum, hvorom Loven taler 2 Bog 20 Kap. 4 og 6 Art. Da Candidati overhøres udi alle philosophiske Videnskaber af Professoribus Philosophiæ, hvilke antegnes udi Protocollen, hvorledes enhver svarer og derefter give dem adskillige Characterer, saasom Laudabilem, haud illaudabilem &c. Den tredje store Examen er Examen Philologicum, som ei tilforn har været i Brug, men ved Forordningen af 11 May 1777 er befalet isteden for den forhen brugelige Baccalaurei-Grad. Den sidste store Examen er Examen Theologicum, kaldet gemeentlig Attestafs, da alle tre Professores Theologiæ examinere Candidaten, og Provsten paa Communitetet som Notarius sidder hos Examinator for at antegne i Protocollen hvilke Spørsmaal, der blive givne, og hvorledes Candidaten besvarer dem. Hvorefter Candidaten efter Theologorum holdne Censur, aflegges med Characterere Laudabili eller haud illaudabili &c. i Henseende til alt hvad han har giort Rede for. Derpaa aflegger han sin Sed med oprakte Fingre at ville uryggelig blive ved den usforandrede Augsburgiske Troes Bekjendelse.

De academiske Vres-Grader ere: 1) Den philosophiske Baccalaurei-Grad, til hvilken at erholde Academiet har tilladt de Studentere, som med Flid og Berømmelse have sustineret Examen Philosophicum, og uden samme Baccalaurei-Grad eller prima in Philosophia Laurea ingen maatte
antages

antages til Examen Theologicum efter Lovens 2 Bog 20 Kap. 6 Artik.
 Om Baccalaurei-Grad, dens Oprindelse, Nytte og Privilegier kan læses
 Olai Worms Skrift, de Baccalureo Philosophiæ, trykt Kjøbn. 1622.
 in 12. Thom. Finckii Invitatio ad hunc Gradum Anno 1594. Thom.
 Bangii 1650. Chr. Steenbuchii 1663. Petr. Joh. Resenii 1667.
 A. Thura Dissertat. de Gradu Baccalureatus Philosophici, 1719 & 1720.
 Denne Baccalaurei-Grad er nu affkaffet ved Forordningen af 11 May
 Aar 1775, da Hs. Kongl. Majestet Kong Christian den Syvende an-
 ordnede Examen Philologicum.

De øvrige Academiske Honores eller Vres-Grader ere: Magister-
 Grad, Licentiat-Grad og Doctor-Grad, hvilken sidste er den for-
 nemste; thi i Følge af det kongelige Reskript af 24 August Aar 1736
 have Doctores Theologiæ Rang med Konsistorial-Raadere, Doctores
 Juris Rang med Cansellie-Assessorer efter Forordning af 10 Febr. 1736,
 og Doctores Medicinæ Rang med Kammer-Assessorer efter Reskript af
 20 Julii 1742. Om Magister-Grad, dens Oprindelse, Ælde,
 Værdighed og Rettigheder kan læses Søren Gluds Tractat Aar 1701.
 Efter Magister-Grad følger Licentiat-Grad, som Akademiet meget
 sparsommeligen har uddelt ved mange Aars Mellem-Rum. Men det
 meest ærede og fornemste er Doctor-Grad, som gives adskillige saavel i
 det Theologiske, som medicinske, saa ogsaa saa i det Juridiske Facultet,
 da Doctorandus i forveien holder Inaugural-Disputats. Udi fordem Tid
 blev altid den Theologiske Doctor-Grads høytidelige Ceremonier forrettede
 i vor Frue Kirkes Chor, hvor Orationerne bleve holdne, og prægtige
 Doctor-Handsker forærede til enhver af de fornemste Tilhørere. Udi
 Kong Christian den Fierdes Forordning af 23 Febr. Aar 1625 om
 Moderation og Eindring i Bekostningerne ved de academiske Promotioner
 heder det: at af de graduerede Personer udi alt ikke maae udgives meer
 end 30 eller 34 halve Rdles Handsker eller og 40 Par i det allerhøieste.
 Saa at Doctores af Professorerne, saa og enhver af de Borgemestere af

Kiøbenhavn, som til academiske Promotioner vare tilstede og inviterede, blev givet et par Handsker saa godt som en Rdlr. in Specie; siden enhver af Pastorerne, de andre Professorer og Raadmændene, som ved Promotionen vare tilstede, skulde gives et Par Handsker, saa got som en halv Rdlr. in Specie. Til andre lærde Mænd og Borgerskab, som var inviterede, maatte foræres et par Handsker saa got som en halv Rdlr. Men disse Doctor-Handsker ere nu affskaffede. Nu omstunder skeer de theologiske Doctor-Promotioner med mindre Pragt paa Auditorium Superius og Creationen forrettes af Decanus Facultatis Theologicæ, som selv er Doctor Theologiae. Her blive ogsaa Doctores Juris og Doctores Medicinæ creerede, hver af sit Facultets Decanus, da Doctorandus bliver paafat en Glands Doctor-hat paa Hovedet og en Ring paa Fingeren. Den medicinske Doctor-Promotion foresalder oftest, ja undertiden for en eneste Doctorandi Skyld. Men Doctor-Promotioner in Theologia og in Jure foresalde ikkun sielden, gierne ved indfaldende store Solenniteter ved Hofset eller i Staten, saasom Aar 1749 i Anledning af Jubelfesten for den Oldenborgske Konge-Stammes Regiering i 300 Aar. Aar 1752 blev holdet Doctor-Promotion ved Solenniteten af Dronning Juliane Mariæ Indtog. Aar 1760 atter Doctor-Promotion ved Souverainitetets Jubelfestes Solennitet. Aar 1769 den 11 Oct. blev paa Universitetets øverste Auditorium holdet den academiske Jubelfest for det Kongelige Communitets Stiftelse for 200 Aar siden. Orationen blev holdt af Doct. og Professor Theologiae Joh. Andr. Cramer. Aar 1779 den 11 May blev holdt Universitetets Jubel-Aar med stor Solennitet. Ved samme Leilighed blev holdt høitidelig Doctor-Promotion, da ti Doctores Theologiae, een Doctor Juris og een Doctor Medicinæ bleve creerede. Disse Acta solennia Jubilæa ere trykte Aar 1779 in Fol.

Udi den anden Ende af samme Etage af Universitets-Huset eller lige over for Auditorium Superius paa den anden Side af Hoved-Dgangs-Trappen er det Anatomiske Theater, hvor Sectiones Cadaverum foretages af
 Professor

Professor og de academiske Forelæsninger over Anatomien for de medicinske Candidater holdes om Vinteren af Professorerne ved det medicinske Facultet. Paa Universitetets Anatomie-Kammer findes adskillige Præparata og Scheleta eller Beenrader. Aftegningen af denne Længde eller Universitetet sees i *Thuras* Hafn. Hod. Tab. CIII. Opgangen til Auditorium Superius og til Theatrum Anatomicum er midt paa denne østlige Længde.

Universitetets Natural-Theater er paa Kongelig Bekostning indrettet i Universitetets vestlige Bygning ud til Nørregade oven over Communitetets store Sal Aar 1770. Det har alle de Fordelte og den Anseelse, som kan bidrage til Orden, Varighed og Indretningens Prydelse. Hr. Professor Brännich holder der om Foraaret og Sommeren Forelæsninger for Studerende og andre Elskere af Natur-Historien og ellers foreviser det naar forlanges. Salen blev ved et kongeligt Rescript af 5 Jan. Aar 1770 overdraget til ham, for der at sette sin egen Samling og strax efter ved Kongelig Gavnildhed og Hans Excellences Hr. Grev Thotts Naavaagenhed for Videnskaberne paa Hans Kongelige Majestets Bekostning indrettet af Professor Brännich til et Natural-Theater: Den Kongelige Samling af Naturalier, som var paa Charlottenborg anlagt, blev siden forøret til Universitetet og i Marts Maaned Aar 1772 ved Professor Brännich, (som efter Professor Uscanius var Samlingen betroet) forflyttet hen i forebemeldte Universitetets Natural-Theater. Siden er ved Kongeligt Rescript af 26 Nov. Aar 1776 til Rector og Professorer anvist til Vedligeholdelse af Natural-Theatret en aarlig Summa af 100 Rdlr. Hvilken Kongelige Gave med mere til den botaniske Hanges Fremmelse allerede i Aaret 1769 blev Universitetet ved Hans Excellences Grev Otto Thotts Bevaagenhed Universitetet forsikret. Natural-Samlingen bestaaer af en talrig Mængde og tildeels seldne Stykker af indenlandtske og fremmede Malm-Bjerg- og Jord-Arter. Iblant de udenrigske Samlinger er den Svenske og Hærker de betydeligste. Dyre-Samlingen, som i disse senere Aar er anseeligen forøget, indeholder for-

uden indenlandſke Dyr-Arter en ſtor og koſtbar Samling af fremmede, ſom deels ere udſtoppede og i Glas henſatte, deels tørrede eller i Viingeiſt paa det omhyggeligſte bevarede. Ved Hans Excellences Hr. Grev Adam Gottlob Moltkes Gavnildhed havde Samlingen af Dyr i Viingeiſt faaet en anſelig Tilvæxt, medens den endnu var paa Charlottenborg. Samlingen af Conchylier og andre Søe-Producter, ſaavelſom Inſect-Samlingen er meget udvidet ved de ſtore Samlinger, ſom det i Arabien for en Deel Aar ſiden reifende Danſke Seſſkab med megen Noie og Omkoſtning paa Kongelig Regning indſendte, og ſiden tillige med den Charlottenborger-Samling til Univerſitetet af Kongen ſkienkede. Derfra har ogſaa Natural-Theatret nogle vel bevarede Mummier. Urte-Samlingen er giort af den afdøde Profeſſor Tycho Holm. Bog-Samlingen ved Charlottenborgs Amphitheater blev efter Kongelig Reſolution af 25 Jan. Aar 1772 til det Kongelige norſke Kammer beſtemt at forblive under Profeſſor Brünnichs Opſigt, de Bøger undtagne, ſom deraf efter bemeldte Ordre bleve til Seminarium paa Kongsberg overdragne. Alt dette, ſom ſtaaer under Profeſſor Brünnichs Opſigt, bliver ved ſamme Profeſſor aarligen formeret, ſom for Udgifterne aflegger Regning til Conſiſtorium. *Laboratorium Chymicum*, ſom før var indrettet paa Charlottenborg, blev efter Kongelig Befaling til Rector og Profeſſores, dateret Kiebenhavn den 7 Jan. 1778 anlagt i det forhen til botaniſk Brug opbygte Huus i Univerſitetets gamle Botaniſke Hauge, hvor det af Profeſſor Brünnich paa Kongelig Bekoſtning er indrettet. Til dette Huſes Vedligeholdelſe betaler Univerſitetets Bygnings-Caſſe aarligen 10 Rdlr. En fuldſtændig Beſkrivelſe over Univerſitetets Natural-Theater i nogle Tomer, udgives af Profeſſor Morten Thrane Brünnich. Endnu er at agte, at for nærværende Tid er Hr. Profeſſor Brünnichs egen Samling ogſaa opfat paa Natural-Theatret, og beſtaaer for det meſte i et temmelig fuldſtændigt Valg af de ſieldneſte og koſtbareſte Mineralier og Forſtninger, ſom ſtørſtedelen ere ſamlede af ham ſelv paa hans udenlandſke Reiſer ved de fleſte

og betydeligste europæiske Biergverker og udgior omtrent 6000 Stykker; saa og af Søe-Verter fra adskillige Verdens Dele og en Samling af Insecter og Urter. Hr. Professor Martinus Thrane Brünnich er fød i Kiøbenhavn den 29 Sept. 1737. Hans Fader, Andreas Brünnich, var Portrait-Maler, og Moderen Margarethe Thrane Hvasf. Han blev dimitteret fra Kiøbenhavns Skole Aar 1757 til Academiet. Efterat han havde cum Laude sustineret Examen Philosophicum Aar 1758 og ligeledes Examen Theologicum Aar 1760, blev han Aar 1762 Alumnus Collegii Elerfiani. Aar 1765 den 7 Jun. blev ham tillagt aarlig Løn 300 Rdlr. for at reise paa de oeconomiske Studia og Natur-Historien, og ved Hjemkomsten at docere samme Videnskaber ved Academiet. Samme Aar i Julio tiltraadte han sin Reise til Holland, Engeland, Frankrige, Italien, Istrien, Dalmatien, Temesvarer-Banat, Ungarn, Siebenbürgen, og dersfra igiennem Østerige, Bøhmen, Ober-Saxen, Vareuth og Hark tilbage til Kiøbenhavn udi October Aar 1769. Paa hvilke Reiser han især studerede Natur-Historien af Dyr-Riget, Mineralogien, Ehymien, og de øvrige Bergverks-Videnskaber. Medens han var i Ungarn, blev han den 4 Febr. 1768 valgt til Medlem af det Botaniske Selskab i Florenz. Ved hans Ophold i Freiberg i Ober-Saxen blev han den 5 May 1769 kaldet til at være Professor Oeconomix & Historix Naturalis ved Kiøbenhavns Universitet. Efter sin Hjemkomst blev han valgt den 17 Nov. 1769 til Medlem i det Kongelige Danske Videnskabers Selskab, og samme Aar den 22 Dec. til Medlem i det Kongelige Norske Videnskabers Selskab. Aar 1772 den 23 Jul. blev han beskikket til Kongelig Commissarius ved Sølvverkets Undersøgelse paa Kongsberg i Norge. Reiste did den 4 Aug. samme Aar, og kom tilbage ved Commissionens Slutning i Julio 1775. Aar 1776 i Januar blev han Medlem af det Naturforskende Selskab i Berlin. Samme Aar blev han gift med Jomfrue Wibekke Schou. Af ham er udgivet: Prodromus Insectologiæ Sielandiæ, Hafn. 1761 in 8. Ederfuglens Beskrivelse

velse med 3 Kobbere, Kbhv. 1763 in 8. Ornithologia borealis, Hafn. 1764. c. Tab. æn. 8. Entomologia eller Insect-Lære, Dansk og Latin, Kbhv. 1764. c. Tab. æn. Ichtyologia Massiliensis — Spolia Maris Adriatici. Lips. 1769. 8. Nogle Tillæg til Cronstedts Versuch einer Mineralogie, Copenh. u. Leipz. 1770. 8. Zoologiæ Fundamenta, prælectionibus Acad. accommodata og paa dansk Grunde i Dyre-Læren, Hafn. 1771. 8. Udi det Kiøbenhavniske Selskabs Skrifter 12 Deel pag. 291. er af ham indført Bessen, en Fiske-Art (Gadus Raninus) beskreven. Ligeledes en Beskrivelse over Trilobiten, en Dyre-Slegt og dens Arter i de Kiøbenhavniske Danske Videnskabers Selskabs Skrifters nye Samling, 1. Deel pag. 384. Beskrivelse over en Mussel, kaldet: Tellina inæquivalvis, Berlin Beschäftig. 2. D. Upgift om Stenen Oculus Mundi, Kongl. Sv. Academ. Handl. 1777 pag. 345. Afhandling om tvåanna nya Arter af Tenn-Malm Kgl. Svensk. Acad. Handl. 1778 pag. 320. Mineralogie afhandlende Egenskaber og Brug af Jord- og Steen-Arter, Salter, mineraliske Vegemer og Metaller. Kbhv. 1777. 8. Nogle Tillæg til Hr. Professor Georgii tydske Oversættelse af samme Bog, Petersborg 1781. 8. Afhandling om Saltgruberne i Siebenbürgen med et Kobber, indført i det Kongelige Norske Videnskabers Selskabs Skrifter, 5 Bind pag. 177. En Deel Beskrivelser paa Dyr, som i Linnei Systema Naturæ Tom. I. og Mantilla ved hans Navn findes indrykkede. Dyrernes Historie og Dyr-Samlingen udi Universitetets Natural-Theater, første Heste med 7 Kobbere in Folio minori, Kbhv. 1782.

(C) Universitetets største og længste Bygning er den vestlige Side, beliggende ud imod Nørregade; thi denne Længde er 155 Alen lang lige til Hjørnet af Skidenstræde. Udi den første Etage af denne Bygnings søndre Ende er allerførst Klosteret eller det Kongelige Communitets store Sal, hvortil Opgangen fra Studiigaarden er af en Steen-Trappe med et Jeru-Selender. Her modte hver Dag i forrige Tider fra Klokken 10 til 11, 100 Alumni eller Studentere, hvilke vare fordeelte ved 10 Borde,

hvoraf

Hvoraf de 9 Børde havde hver sin Decanus, men det tiende eller øverste Bord havde Præpositus Communitatis eller Provsten paa Klosteret til sin Præses. I forommeldte Time maatte en Alumnus ved hvert Bord som Opponents og hans Sidemand som Defendens, skifteviis af Commensales, disputere over visse Theses af Theologie og Philosophie, men Decanus som Præses deciderede. Disse Theses bleve i fordom Tid foreskrevne af Præpositus Communitatis og for hver Uge offentlig til Alumnorum Esterretning opslagne af Communitetets Pedel; da der om Mandagen blev disputeret af Logica, om Tirsdagen af Physica, om Onsdagen af Metaphysica, om Torsdag, Fredag og Lørdag af Theologien over visse Artikler udi Doct. Caspari Brockmanni Systema Theologicum, men om Søndage og Hellige Dage af de sædvanlige evangeliske og epistoliske Lexter. Paa ethvert Bord blev sat en Sparebøsse, hvori lagdes af Decanus dens Penge, som blev borte uden lovlig Undskyldning af Sygdom eller detslige. Saasnart Exercitia vare til Ende om Lørdagen, blev af Provsten paa Klosteret uddeelt 4 Mark til hver Alumnus til Kostpenge for den Uge i Overværelse af 2 Decani hver Gang. Den Forandring, som hermed er skeet, forekommer siden. Næst ved samme Communitets store Sal, er det dertil store indrettede Kjøkken og Bryggerstet, som blev brugt af Decanus, saalange Episingen paa Communitetet vedvarede.

Dette Kongelige Communitet, som i daglig Tale sædvanlig kaldes Klosteret, fordi af Begyndelsen Studenternes frie Spiisning blev givet dem i Helliggeistes Kloster udi Kong Christian den Tredies Tid, som gav 20 fattige Studenterne sammesteds frie Spise og Underholdning to gange om Dagen, Middag og Aften, blev stiftet Aar 1569 den 25 Jul. af Kong Friderik den Anden for 100 Studenterne til deres frie Spiisning og Underholdning, saa at de første 20 Alumnorum Sal bleve forøgede til 100. (See Literæ Regiæ de Regia Eleemofyna pro centum pauperibus Studiosis datis Anno 1569.) Til dette Communitets Oprettelse skienkede Kongen Bispe-Tiende og andet Bøndergods, som derfor blev kaldet

Communitetets Gods. Derover blev sat en Forstander eller Deconomus, som blev beordret at giere Regnskab den ottende Dag efter Philippi Jacobi hvert Aar, hvilket kan sees af samme Diploma. At saadan Deconomus haver i Førstningen været een af Professorerne, kan sees af Kong Christian den Fierdes Novell. Constit. dateret til Kiøbenhavn Aar 1621, hvor disse Ord findes i den tredie Artikel: Og skal, naar Os Elskelig Thomas Fincke er ved Døden afgangen, ingen Professor mere være Deconomus. Tilgemaade blev beskicket, hvor mange Retter Mad Alumni skulde have til Middag og Aften. Dette Kongelige Communitets-Huus blev i forommeldte Aar 1569 bygt ved Siden af Universitetet ud mod Nørregade af Bindingsværk eller muret imellem Stølperne. Og blev det ved en heitidelig latinssk Tale, holden af Doct. Nicolaus Hemmingius, Professor Theologiae ved Kiøbenhavns Universitet, indviet Dominica Jubilate eller den 1 May Aar 1569 Klokken 9 om Formiddagen. Aar 1619 forøgede Kong Christian den Fierde denne sine Forsædres priselige Stiftelse, saa at Alumnorum Tal blev 120. Og Aar 1630 blev deres Tal atter forøget med 24, saa at det bleve nu 144 Alumni, foruden 12 af vor Frue latinsske Skoles Disciple, som kaldtes Davidici, hvilke, fordi de opvartede ved Sengen i den Kongelige Slots Kirke, fik først Maa-neds Kost paa Proviantgaarden, ligesom Matroserne, men nu fra den 6 Dec. Aar 1630 bleve bespiste ved det nederste Bord paa det Kongelige Communitet. Samme Aar lod Kongen ogsaa bygge en Spisestue til dem samtlige at spise i. Denne Communitets-Bygning af Bindingsværk afbrændte Aar 1641, tilligemed nogle andre nærliggende Huse, men blev fort derefter inden halvandet Aars Forløb Aar 1643 opbyggt af Grundmuur langt smukkere end tilforn, saa og indrettet saaledes, at Deconomus og de Studerende, som af ham skulde bespises, havde bedre Rum og Leilighed end tilforn. Efterat Provintsen Skaane er bleven skilt fra Danmarks Rige, hvorudover Communitetets aarlige Indkomster ved Jordegodsernes Afgang bleve formindskede, saa bleve ogsaa Alumnorum Tal

forminset, saa at Antallet paa Alumni Convictorii Regii i mange Aar ifflun har været 100. Om det Kongelige Communitets Oprindelse og Fremgang holdt Mag. Peder Hunderup, Provst ved Communitetet og Regentsen en Afskeds-Tale den 8 Febr. Aar 1720, da han nedlagde samme Embede og var kaldet til Capellan ved Trinitatis Kirke.

Denne nu værende nye grundmurede Communitets-Bygning blev, (efterat den i Stadens store Ildbrand Aar 1728 med de øvrige Universitetets Bygninger vare ødelagte) dog saa hastig i Kong Christian den Siettes Tid bragt til Fuldkommenhed, saa at endog sidst i Aaret 1731 blev Communitetet indvoiet ved en latinsk Oration af da værende Præpositus Communitatis Mag. Friderik Mønnestad. Indtil Aar 1755 var Alumnorum Tal 100. Siden er det aarligen foreget til 172 og efterhaanden formes til et større Antal, muligt til 200, ligesom Tienderne, der paa Livs-Tid ere bortfæstede, blive ledige ved Fæsternes Dodsald, hvorpaa de stilles til offentlig Auction til større Afgift at svare deraf aarlig. Paa Communitetets Sal bleve i Pro-Canzler Doct. Erik Pontoppidans Tid indrettede 12 Borde isteden for de hidtil værende 10 Borde. Enhver Decanus, som med Provsten eller Præpositus Communitatis nu er 12 i Tallet, har faaet siden bemeldte Aar et ugentlig Tillæg af to Mark, saa at hver Decanus har nu ugentligen een Rigsdaler. Ved et Kongeligt Rescript af 4 May Aar 1759 er befalet, at Decani Communitatis skal anses som Magistri legentes og skal de læse to eller flere Timer om Ugen publice in Theologia & Philosophia. Ligeledes efter et Kongeligt Rescript af 27 Jul. Aar 1759 nyder fire Decani Legentes aarligen hver 50 Rdlr. Hvilke 200 Rdlr. ere henlagte til dem af de 300 Rdlr., som Communitetet sparer ved Deconomi Embedes Forandring. Communitetet faaer hvert Aars 11 Dec. 500 Rdlr. af Kongens Zahl-Casse for Consumtion. Af Brygger-Lauget i Kiøbenhavn faaer Communitetet aarlig 100 Rdlr. i Recognition for den Communitetet forundte Brygger-Rettighed. Professore Theologiæ antage og beskikke Præpositus Communitatis

eller Provsten paa Klosteret og Regentsen. De beskikke Deconomus paa Communitetet, som tillige er Secretarius Communitatis & Collegii Regii. De vælge Decani og udnævne Alumni. Deconomus har Opsigt over alle Communitetets Bygninger, hvorunder henføres ogsaa Regentsen. Secretarius Communitatis & Collegii Regii er tillige Archivarius og har Communitetets og Regentsens Arkiv, Sigillum Communitatis & Collegii Regii med Kongens Chiffre C7 og Omskrift, hos sig. Hans Løn er 500 Rdlr., nemlig 250 Rdlr. for hvert Embede. Han nyder fri Værelser paa Academiet. (See Forordn. af 2 Jul. 1777.)

For de tvende ved Kiøbenhavn's Universitet værende kongelige Stiftelser, nemlig Communitetet og Regentsen, eller Collegium Regium, udgav Kong Christian den Syvende en ny forbedret Fundats af 25 Jul. Aar 1777, hvori er befalet, at paa Communitetet skal være 12 Borde og ved ethvert Bord foruden Provsten og Decani tretten Alumni, undtagen ved det øverste Bord, hvor der nu ere 14 Alumni. Præpositus Communitatis har til Introduction af hver Alumnus paa Communitetet 3 Rdlr. og af hver Alumnus til Regentsen 2 Rdlr. Exercitia paa Klosteret er nu fra Klokkeren 11 til $12\frac{3}{4}$. Under Præpositus Communitatis staae Decani, og de indsettes af ham i det Theologiske Facultets Nærverelse. Af de 12 Borde paa Klosteret, Provstens Bord iberegnet, skal sex være Theologiske, to Juridiske, et Medicinsk, to i Physiken og Mathematiken og et i Historien. Ingen maae blive Decanus, sereud han har fyldt sit 23 Aar. Decanus aflegger Eed, under aarlig 100 Rdlr., har Opsyn med Alumnorum Flid og Fremgang i Studeringer. Decani er tillige Inspectores paa Regentsen, og haver hver Decanus to Kamre paa Regentsen med Brænde, og skal de sammesteds have Opsyn med Alumnorum Sæder og Levemaade. Men Decanus har ei Deel enten i Liigbæren eller i Pengene derfor. Alumni Communitatis nyde hver for sig nu fire Mark ugentlig. Antallet paa Alumni Communitatis Regiæ, som daglig møde ved Kloster-Dvælserne, er nu omstunder 154.

Alle de
privat

privilegerede ere befriede fra Kloster-Dvellerne. Communitetet og Regentzen ere nu samlede. En Alumnus, som har Examen Philosophicum nyder begge Dele i tre Aar, men den Alumnus, som tillige tager Examen Philologicum, nyder begge Dele i fem Aar, undtagen de privilegerede, som nyde begge Dele udi fem Aar. De Privilegerede, ere Studenterne fra Færee, Island og Grønland. Syv Seminarister, som oplæres at tiene ved Missionen i Finmarken, Nordlandene og Grønland. De fire grønlandske Seminarister nyde egentlig dobbelt Portion af Communitetet, og de tre Finmarkske Seminarister nyde egentlig en enkelt Portion, men dog saaledes, at de af Legatum Steenbuckianum i alt nyde 70 Rdlr. aarslig. De privilegerede Stipendiarii ere fremdeles fire Deposituri fra Tronhiem og to fra Frideriksborgs Skole, hvilke aflegge hos Præpositus Communitatis et Prove-Specimen. Dernæst fem Præceptores adjuncti paa Weysenhuset, og to Studenter, som bruges ved astronomiske Observationer paa runde Taarn, saa og sex Landmaalere, hvoraf tre har en dobbelt Portion; Capellan og Catechet ved Trinitatis Kirke; og een Catechet ved Holmens Kirke, saa og Informator ved de 32 Mænds Skole i Kiøbenhavn. En Portner og Famulus Bibliothecæ Regiæ tre Portioner; Sognepræsten ved Trinitatis Kirke, 99 Rdlr. 2 Mk. De to Ministri Academia nyde hver 43 Rdlr. 2 Mk. Famulus Communitatis, som tillige er Ringer, har 121 Rdlr. 2 Mk. men er tillige Famulus Bibliothecæ paa Regentzen og derfor nyder 28 Rdlr. 4 Mk., som i alt er 150 Rdlr. Famulus ved Bibliotheket paa runde Taarn nyder fem Mark egentlig.

De som have været Præpositi Communitatis Regiæ eller Provster paa Klosteret, fra dets første Stiftelse indtil nærværende Tid, ere:

- 1.) Otto Einarsen eller Oddur Einarson, *Otto Einarius*, hvorom Arngrim Jonassen melder i hans Crymogæa, en Islænder af Gødsel, fød Aar 1553. Blev holdt i Skole af Guldbrand Thorslaksen sammesieds, blev sendt til Academiet, hvor han i en kort Tid blev Præpositus Communitatis Regiæ. Derefter Rector

ved Holms latinske Skole, og omfider Aar 1588 blev han Biskop i Skalholt Stift i Island. Døde Aar 1630.

- 2.) Mag. Andreas Christensen, (*Andreas Christiani*) fød i Ribe Aar 1551. Blev Provst paa Klosteret, reiste derefter udenlands. Blev Aar 1583 Doctor Medicinæ, og Aar 1584 Professor Medicinæ ved Universitetet. Var Oeconomus Communitatis fra Aar 1595 til Aar 1602, da han blev Forstander over Sorre, hvor han døde Aar 1606.
- 3.) Christen Rasmussen, (*Christianus Erasmi*)
- 4.) Esben Samsing, (*Esbernus Samsingius.*)
- 5.) Rasmus Nielsen, (*Erasmus Nicolaides.*)
- 6.) Mag. Peder Helstrup, fød Aar 1581. Blev Præpositus Communitatis Regiæ Aar 1608, men Aar 1614 Professor Literarum humaniorum, og Aar 1621 Professor Logices. Døde Aar 1630.
- 7.) Mag. Anton Hansen, (*Antonius Johannis.*) Var Provst paa Klosteret fra Aar 1611 til Aar 1614.
- 8.) Henrik Gerhard Milzov, Aar 1621.
- 9.) Mag. Theodor Rasmussen, (*Theodorus Erasmi*), var Provst fra Aar 1621 til Januari Maaned Aar 1623.
- 10.) Mag. Hans Hansen, (*Johan. Johannis*) fra Aar 1623 til Aar 1626.
- 11.) Mag. Søren Jüdicher, fra Aar 1626 til Aar 1627 den 20 Jun.
- 12.) Mag. Ole Pedersen, (*Olaus Petrus*) som allerførst forestod saavel Regentsen eller Collegium Regium, som ogsaa Convictorium Regium eller Klosteret Aar 1628.
- 13.) Johannes Olsen Bond, (*Johannes Bondæus.*) Aar 1630.
- 14.) Søren Pedersen Calundan, fød Aar 1607. Blev Provst paa Klosteret Aar 1633, derefter Con-Rector Aar 1635, og Aar 1638 Rector ved vor Frue latinske Skole i Kiøbenhavn. Om ham er meldt pag. 254 blant Rectores No. 13. Aar 1646 blev han Professor Ethices ved Universitetet.
- 15.) Mag. Hans Thommesen Ring, Aar 1635. Døde Aar 1638.
- 16.) Mag. Mogens Willadsen, (*Magnus Wilhadi*) Aar 1638. Var tillige Præst ved Regentkirken indtil Aar 1639.
- 17.) Mag. Christopher Ludvig Muntze, Aar 1639. Lilsorn Con-Rector ved vor Frue latinske Skole. See foran blant Con-Rectores Scholæ No. 9. pag. 256.

- 18.) Mag. Jens Justesen Berg, (*Janus Montanus*) Blev Provst paa Klosteret Aar 1640, var tillige Præst ved Regents-Kirken, og dernæst den første Sogne-Præst ved Trinitatis Kirke.
- 19.) Mag. Johannes Jensen Viborg, blev Præpositus Communit. Aar 1645. Tilforn Con-Recto- ved vor Frue latinske Skole. See foran blant Con-Rectores Scholæ No. 11. pag. 257.
- 20.) Mag. Christian Aagaard, fød Aar 1616. Blev Provst ved Communitetet Aar 1646, men Aar 1647 Professor Poeseos extraordinar. Aar 1651 Rector ved Ribe Skole og Aar 1658 Lector Theologiæ sammesteds.
- 21.) Mag. Peder Magni Mahler, fød i Viborg Aar 1619. Blev Præposit. Communit. Aar 1651. Blev siden Professor Theologiæ og Sognepræst i Sorø Aar 1653. Døde den 31 Aug. 1668.
- 22.) Mag. Peder Holm, blev Provst paa Klosteret Aar 1653. Siden Lector Theologiæ ved Christiania latinske Skole.
- 23.) Mag. Johannes Gregersen Lemvig, (*Joh. Gregorii Lemovicus*), blev Aar 1661 Provst paa Klosteret, i hvilket Embede han døde Aar 1664 i sit Alders 31 Aar.
- 24.) Mag. Jørgen Hammer, var først Con-Recto- ved vor Frue latinske Skole. (See foran blant Con-Rectores No. 13. pag. 257.) Blev tillige Præpositus Communitatis fra Aar 1664 til Aar 1683. Siden blev han Professor Poeseos og derefter Professor Logices ved Universitetet.
- 25.) Mag. Johannes Jakobsen Birkerød, blev Aar 1682 Vice-Præpositus Communitatis og 1683 virkelig Provst ved Klosteret. Aar 1684 blev han Professor Lingvæ Ebrææ og Aar 1692 Professor Theologiæ baade ved det Ridderlige Academie i Kiøbenhavn og ved Universitetet. Aar 1693 blev han Biskop udi Aalborg.
- 26.) Mag. Søren Glud, var først Rector i Holbeks latinske Skole, men Aar 1688 Provst paa Klosteret og tillige Professor Mathematicum inferiorum Ordinarius og Theologiæ Designatus. Aar 1691 kaldet til Sognepræst til Domkirken i Bergen. Døde Aar 1696.
- 27.) Mag. Johannes Thomsen Bartholin, blev Aar 1688 Professor Philosophiæ. Aar 1691 Præpositus Communitatis, derefter Professor Lingvæ Ebrææ Aar 1693 fik han Sæde in Facult. Theolog. Aar 1695 Doct. Theologiæ. (Døde Aar 1739.

- 28.) Mag. Stephen Reiter, blev Provst paa Klosteret Aar 1694, derefter Professor Philosophiæ designatus. Døde Aar 1701.
- 29.) Mag. Christian Wilhelm Lange, blev Præpositus Communitatis Aar 1701, men døde Aar 1702.
- 30.) Mag. Søren Jakobsen Eintrup, blev Aar 1696 Rector ved Bergens latinske Skole og tillige Professor Theologiæ & Philosophiæ designatus. Efter Bergens Byes Ildbrand blev han Aar 1704 Præpositus Communitatis Regiæ. Aar 1707 blev han Professor Eloquentiæ. Aar 1716 Professor Theologiæ Extraordinar. Aar 1720 Biskop i Viborg. Aar 1725 blev han kongelig Confessionarius og Professor Theologiæ Ordinar. Døde Aar 1731.
- 31.) Mag. Peder Hunderup, blev Aar 1714 Provst paa Klosteret. Aar 1720 Kapellan til Trinitatis Kirke. Aar 1726 Sognepræst til Garnisons Kirkes danske Menighed, og Aar 1728 Sognepræst til St. Nicolai Kirke i Kiøbenhavn. Døde Aar 1733.
- 32.) Mag. Johannes Bandal, blev Aar 1718 Professor Philosophiæ & Theologiæ designatus. Derefter Aar 1720 i Februari Provst paa Klosteret. Redlagde sit Proovste-Embede Aar 1722 den 12 Jun. Aar 1726 Sognepræst ved Laarby Menighed paa Amager. Døde Aar 1757 den 8 Mart.
- 33.) Mag. Friderik Mannelstad, blev Præpositus Communitatis Regiæ Aar 1722 den 13 Jun. Aar 1732 Stiftsprovst og Sognepræst til Domkirken i Aarhus. Aar 1742 Doctor Theologiæ. Aar 1747 Professor Theologiæ extraordinarius. Aar 1748 Biskop i Tronhiem. Aar 1758 Biskop i Christiania.
- 34.) Mag. Peder Holm, fød Aar 1706. Blev Præpositus Communitatis Regiæ Aar 1735 og Vicarius for Biskoppen i at læse og disputere. Aar 1738 Profess. Theologiæ og Philos. extraordin. Aar 1746 Professor Theologiæ Ordinar. Aar 1749 Doctor Theologiæ. Døde Aar 1777. I hans Tid blev den Bygning af Regentsen opbyggt, hvori Provsten paa Regentsen har sine Værelser.
- 35.) Doct. Johannes Otto Bang, fød Aar 1712. Blev Aar 1746 Provst ved det kongelige Communitet og Regentsen. Aar 1752 Doctor Theologiæ. Aar 1754 Professor Theologiæ Ordinarius. Døde Aar 1764. I hans Tid blev den Side-Bygning, hvori Regents-Kirken er, vendende ud til Kiøbmagergade, af ny opbyggt og indviet.

- 36.) Niels Mannestad, fød Aar 1730. Blev Provst paa Klosteret i November Aar 1754, men qvitterede i September Aar 1755, da han ved Magestifte med Professor Gummerus blev Sognepræst ved Herlufsholm. Aar 1758 blev han Profess. Lingvæ Ebrææ og Lector Theologiæ ved Gymnasium i Odense, og Aar 1766 blev han tillige residerende Kapellan til St. Knuds Kirke i Odense. Døde Aar 1782.
- 37.) Professor Johannes Ernst Gummerus, fød Aar 1718. Efterat han længe havde opholdt sig i Jena, blev han Aar 1754 kaldet til Professor Theologiæ Extraordinarius og Sognepræst ved Herlufsholm. Aar 1755 omstiftede han samme Embede med Provsten paa Klosteret og Regentsen Niels Mannestad, og tillige blev Biskoppens Vicarius til at læse og disputere. Aar 1758 i August qvitterede han, da han blev Biskop i Tronhiem.
- 38.) Mag. Jørgen Leth Skjønning, blev Provst paa Communitetet og Regentsen Aar 1758 indtil September Aar 1769, da han blev Sognepræst ved Kallehauge Menighed i Siælland.
- 39.) Professor Christian Gotthold Seydlitz, fød Aar 1738. Blev Aar 1769 i October Provst over det Kongelige Communitet eller Klosteret og Regentsen. Aar 1777 blev han Professor ved Gymnasium i Odense.
- 40.) Professor Nicolaus Christian Kall, blev Aar 1777 Præpositus Communivitatis Regiæ og Collegii Regii, og indsat i Januar Aar 1778 saag Professor Lingvæ Ebrææ ved Universitetet.
- 41.) Professor Andreas Christian Hviid, Medlem af det Kongelige Videnskabers Academie i Neapolis, er fød Aar 1749. Blev Aar 1781 Provst ved det Kongelige Communitet og Regentsen, og Biskoppens Vicarius til at læse.

Bed Siden af Communitets-Salen er nu indrettet et Bibliothek-Værelse udi den Bygning, som udi de ældre Tider, da Spisningen havde Sted, var til Deconomi Brug, men i de nyere Tider haver været beboet af nogle af Professorum Theologiæ Enker. I bemeldte Værelse indsettes Regentsens Bibliothek som hidindtil af Mangel paa anden Plads har været hensat i Skabe i Regents-Kirken. Udi samme Bygning er tillige indrettet en Forsamlings-Stue for Commissionen

missionen over Communitetet og Regentsen; ligeledes et Værelse for Stiftelsens Arkiv, og et Contoir for Deconomus.

Endnu i samme vestlige Bygnings Længde mod Hiernet af Skidenstræde ere Mar 1758 ligeledes indrettede smukke Værelser i begge Etager til da værende Pro-Kanzler Doct. Erik Pontoppidans Residens, tilligemed behørig Hauge og Gaardsrum. Efter hans Død er det et Enke-Sæde for hans Enke-Fru.

Dette Kiøbenhavnsske Universitet eier mangfoldige Jordegodser, Kirker og Tiender, af hvis aarlige Revenüer og Indkomster Professorerne nyde deres aarlige Løn og Indkomster. Den Professor, som tillige efter Fundatsen er Academiets Rentemester eller Quæstor forvarer Academiets Casse og gjør Regnskab aarlig for dets Indtægter og Udgifter. Han er befriet fra at holde Lectier, at disputere og examinere, men maae i sit Sted holde en Vicarius. Foruden sin aarlige Løn lige med de andre Philosophis, faaer han 200 Rdlr. til at lønne een som læser og disputerer for ham, samt til at holde en i Regnskabs Førelse forfaren Fuldmægtig. (See Fundatsen af 31 Mart. Mar 1732 §. 86. 91.) For at holde Lectiones publicas paa Academiet giver Kongen hver Professor aarlig 100 Rdlr. De anseelige Legata og Stipendia, som Tid efter anden ere skienkede af adskillige private Folk til de Studerendes Nytte ved Academiet, udgiøre den Capital 300000 Rdlr., hvoraf de ved Universitetet sig opholdende Studenter nyde de aarlige Renter. Man vil anføre nogle af de vigtigste Stipendier, for Exempel: Et kongeligt Stipendium, givet af Kong Friderik den Anden til fire Studenter at reise udenlands paa, nemlig tre Theologiske og en Medicinsk, for at studere ved fremmede Universiteter. Et andet kongeligt Stipendium, givet af Kong Friderik den Tredie til en medicinsk Student. Et dobbelt Frisers Stipendium, det ene givet af Cankler Johannes Friis til Hasselager, Mar 1539 paa 3000 Rdlr., hvilket siden af Arvingerne er forøget med 500 Rdlr. Det andet af Broder-Sønnen Friderik Friis som Mar 1619 den 3 Jun.

gav 2000 Rdlr. hvert Stipendium at nyde i 3 Aar. (See *Windingii Acad. Hafn.* pag. 24.) Det Skeelske Stipendium paa 3000 Rdlr. (See *Wind. Acad.* pag. 450.) Det Menzerske Stipendium, givet af Menzer Christophersen, Sognepræst i Ironhiem, stor 1000 Rdlr. Det Rosenkransske Stipendium givet Aar 1622 af Holger Rosenkrantz, stor 2500 Rdlr. til en theologisk Student at reise udenlands paa; (See *Winding. Acad.* pag. 449. 450.) Det Finke Stipendium, givet af Doctor Thomas Finke. (See *Winding. Acad.* pag. 167.) Stipendium decollatæ Virginis, stor 500 Rdlr. Legatum Refenianum Vetus Ao. 1634 & novum Ao. 1685. Legat. Bartholinianum Ao. 1629. Leg. Brochmannianum Ao. 1641. Increment. Brochmannianum Ao. 1713. Legat. Viduæ Brochmannianum Aar 1652. Legat. Longomontanum Ao. 1643. Leg. Winstrupianum Ao. 1663. Legat. Fuiresianum Ao. 1660. Legat. Thomæ Fuiresianum Ao. 1674. Legat. Höpnerianum Ao. 1675. Legat. Fossianum Ao. 1701. Legat. Grönbeckianum Ao. 1720. Legat. Bircherodianum Ao. 1729. Legat. Bornemannianum Ao. 1711. Legat. Lassenianum Ao. 1713. Legat. Gröfsianum Ao. 1748. Legat. Bingianum Ao. 1749. Legat. Holbergianum Ao. 1754. Legat. Londeman Rosenkrones Ao. 1749. Legat. Rosborg & Vosf. Ao. 1756. stor 5000 Rdlr. Alle disse Gave-Breve findes in extenso anført i Hofmanns Samling af Foundationer Tom. 1. og Tom. 9.

Universitetets Øvrighed har af Begyndelsen altid været Biskoppen af Roskilde med Capitels-Herrerne sammesteds, Prælater og Decanus. Men efter den sidste katholske Biskop Jakob Kennovs Død har altid Rigets Rådhver, tiligemed Rector og Professore baaret Omhu for Academiets, og ere regnede for Academiets Øvrighed. Dog finder man efter Reformationen, at Erkebiskop Hans Svane har været Academiets Hoved fra det Aar 1662 indtil hans Død Aar 1668. Udi den Tid bleve alle Inscriptioner saaledes stillede: Præses Consistorii Rector & Professore Civibus Academicis Salutem. Men det blev ophævet efter hans Død. Da Universitetet Aar 1755 fik Doct. Erik Pontoppidan, Biskop i Bergens Stift til Pro-Cancellarius, heder det i Pro-Rådhverens Instrux §. 17. at i Consistorio & Confess. Academicis tager Pro-Cancellarius sin Plads

næst under Rector, og i §. 19. at udi Programmata, som udi Rectores Navn til Promotioner udstædes, skal, efterat Patroni Navn er anført, settes Voluntate Ejus Nobis per illustrem Pro-Cancellarium indicata.

Man vil her anføre alle deres Navne, som have været Patroner for Universitetet.

- 1.) Ole Mortesen, *Olaus Martini*, Kongens Kansler og Biskop udi Roskild, var den allerførste Universitets-Kansler, bestikket af Kong Christian den Første ved Universitetets Oprettelse. Han bestiktede Mag. Peder Albertsen til at være Vice-Kansler ved Academiet. Denne Olaus Martini døde i Kiøbenhavn St. Augustini Dag Aar 1485. (See *Winding*. Acad. Hafn. pag. 19 *L. Wolfs* Encom. Dan. pag. 471.) Han var den 32 Biskop in Serie Episcop. Roschildens.
- 2.) Niels Skaufve, Biskop i Roskild. Døde Martini Dag Aar 1493. (See *Winding*. Acad. pag. 19. *Wolfs* Encom. Dan. pag. 472.)
- 3.) Johannes Jakobsen Jbsen, fød i Ravensborg (Johannes Jacobi Ravensbergenfis) var tilforn Forstander i Dalby Kloster, derefter Kong Hanses Kansler; Siden Envoje i Engeland og Skotland; Tilfaldt Biskop i Roskild og Academiets Kansler Aar 1500. Døde Aar 1512. (See *Winding*. Acad. Hafn. pag. 20. 21. *L. Wolfs* Encom. Dan. pag. 472.)
- 4.) Lauge Urne, Doctor Juris og Rigets Kansler, derefter Biskop udi Roskilde Aar 1512. Døde den 20 Apr. Aar 1529. (See *Winding*. Acad. pag. 21. 22. *Wolfs* Encom. pag. 473.)
- 5.) Jakob Rønnow, var ved Hoffet hos Kong Friderik den Første, siden Biskop i Roskild. Han var den sidste af de katholske Bisper, blev assat ved Reformationens Indførsel af Kong Christian den tredie. Han døde som en Fange udi Fængsel paa Kiøbenhavns Slot Aar 1544. (See *Holbergs* Danm. Hist. Tom. 2. pag. 370. *Winding*. Acad. pag. 23.) Siden have efter Kong Christian den Tredies Fundas Kanslerne allene været Universitetets Patroner, nemlig:
- 6.) Johannes Friis, til Hasselager, var Vice-Kansler hos Kong Friderik den Anden, derefter blev han Kong Christian den Tredies Kansler. Efter Reformatio-

- nen blev han Aar 1539 beskikket at være Universitetets Ransler og Conservator, som skulle paasee Fundagens og Ordinanzens bestandige Esterlevelse. (See *N. Cragii Annales Hist. Christiani III.*) Han døde i Kiøge Aar 1570. (See *Winding. Acad. pag. 24. 25.*)
- 7.) Niels Raas til Torupgaard, var Rigets Ransler i Kong Friderik den Andens Tid Aar 1573 og en af de fire Regierings-Raadere i Kong Christian den Fierdes Mindre-Narighed. (See *Holbergs Danm. Hist. Tom. 2. pag. 513 og 553.* Han døde Aar 1594. (See *Winding. Acad. pag. 25 — 29.*)
- 8.) Christian Friis til Borrebye, en Broder til forommeldte Johannes Friis, var Kong Christian den Fierdes Ransler Aar 1596. Døde Aar 1616. (See *Winding. Acad. pag. 30—35.* Professor Chr. Longomontanus har udstædt Liig-Programma over ham).
- 9.) Christian Friis til Kragerup, Ridder, Kongens Ransler og Regierings-Raad hos Kronprinds Christian den Femte i Kong Christian den Fierdes Graværelse. (See *Holbergs Danm. Hist. Tom. 2. pag. 655 og 724.*) Han døde Aar 1639. (See *Winding. Acad. pag. 36 — 41.* Professor Claus Mum som Rector har udstædt Liig-Programma over ham).
- 10.) Christen Thommesen Sehestedt til Stangaard, Ridder, var Rigs-Ransler og den fornemste Rigens Raad. Døde Aar 1657. (See *Winding. Acad. pag. 41 — 49.*)
- 11.) Joachim Gersdorff til Lundbyholm, Ridder, Rigets Hofmester Aar 1652. Siden blev han Rigets Drost og Præsident in Collegio Status Aar 1660. Om trent Aar 1658 blev han Academiets Conservator. Han døde Aar 1661. *Winding.* i sin Acad. Havn. har gaaet ham forbi.
- 12.) Peder Reeh, til Thurebyholm ic. Ridder, Rigs-Ransler og Rigens Raad. Døde Aar 1674.
- 13.) Peder Griffensfelt, tilforn kaldet Schumacher, Ridder af Elefanten, Greve og Rigs-Ransler.
- 14.) Greve Friderik Ahlefeld til Langeland og Rixingen, Ridder, Ransler, Statholder i Slesvig og Holsteen.
- 15.) Mikael Vibe til Freyensfelt, Ridder, Geheimeraad, var Hofmester hos Kronprinds Friderik, eller siden Kong Friderik den Fierde. Han døde Aar 1690.

- 16.) Grev Conrad Reventlau til Klausholm, Kalløe &c. Ridder af Elefanten, Gros-Kansler og Ober-Jægermester.
- 17.) Ditlev Wibe til Freyensfelt, Ridder af Elefanten, Geheimeraad, Ober-Secretair i det danske Cancellie, Academiets Patron indtil Aar 1721. Blev Vice-Statholder i Norge.
- 18.) Grev Ulrik Adolph af Holstein til Holstenborg, Ridder af Elefanten, Gros-Kansler &c.
- 19.) Jvvar Rosenkrants, Geheimeraad.
- 20.) Grev Johan Ludvig von Holstein, til Lethraborg.
- 21.) Grev Otto Thott til Gaunøe, Geheime-Stads-Minister &c.

(D) Den søndre Side af Universitetet vender ud til store Kanikestræde eller vor Frue Kirke. Paa denne Længde er Hoved-Indgangen eller Indkørselen til Universitetets anseelige Studiigaard igiennem to Porte, nemlig en Port ved hver Ende af samme søndre Længde. Midt imellem disse tvende Porte er opført en liden grundmured Bygning, hvori Communitetets Famulus boer, hvis Forretning blant andet ogsaa er at lade Academiets Klokkeringe til Lectiers og Disputakers Holdelse, saa og at have Opsigt med Studiigaarden. Paa selv samme Sted, hvor Famulus nu boer, stod for Nædebranden det forhen ommeldte Anatomie-Huus eller Theatrum Anatomicum.

Næst op til Universitetets østlige Længde, ligger en Professor-Residens, hvilken Gaard Kong Christian den Fierde Aar 1600 forærede til Universitetet, tilligemed den derhos bag ved liggende Haugeplads, som nu er indrettet til Academiets medicinske eller botaniske Hauge, der er indhegnet med en Brandmuur, vendende ud til Skidenstræde. Udi Nærheden af Universitetet ligger i alt tolv Professor-Residenser, hvilke ere af Kongernes Gævmildhed forærede siden Reformationen til Universitetet, til Professorernes frie Beboelse. Af disse ligger de otte i begge Kanikestræder og Fiolstræde, hvilke i fordem Tid have været Kanik-Boliger. (See forhen pag. 139.) Dernæst een Professor-Residens i St. Pedersstræde og tre Residenser i Studiistræde, af hvilke Biskoppen i Sieland qua Professor Theologiæ altid beboer den ene som Bispe-Residens, fordi han
 efter

efter Academiets Fundat, er tillige Professor Theologiæ ved Universitetet, og bestandig Decanus Facultatis Theologicæ. Samme Gaard var af Kong Hans Aar 1512 opbyggt og indrettet til et Rectorium og Universitets- eller Studiigaard. (See forhen pag. 13.) Desuden ere i Universitetets vestlige Længde Aar 1758 næst ved Communitetet indrettet en smuk Residents for da værende Pro-Cancellarius.

Fra Universitetets første Stiftelse og Begyndelse, have mange lærde og berømmelige Mænd været Professores Ordinarii i alle Faculteter ved dette Universitet. Doct. og Professor Theologiæ & Medicinæ Caspar Berthelsen Bartholin har i sin Oratio de Ortu, Progressu & Incrementis Academiae Hafniensis, trykt Hafn. 1620. in 4. og Witteb. Ao. 1625. in 4. opregnet alle de Herrer Professorer, som have levet ved Academiets fra dets Stiftelse indtil Aar 1620. Og Professor Rasmus Winding i sit Skrift: Academia Hafniensis, trykt Hafn. Ao. 1665. in 4. har anført de Professores Levnets-Bog, som have levet ved Academiets indtil Aar 1665. Det er at beklage, at dette Skrift ei er siden af nogen blevet continueret, hvorudover mange lærde og berømmelige Mænds Hukommelse ved Tidens Længde vil blive udslettet. Vel har Alb. Thura i sin Idea Hist. Liter. pag. 143. til 209. givet os en Continuations- Fortegnelse paa de Professorer i alle Faculteter, som have levet fra Aar 1665 til 1720; men efter det Aar have ingen videre Fortsettelse. Man vil derfor her korteligen anføre de Professorers Navne, som have levet fra Aar 1665 indtil Aar 1781.

Professores Theologiæ Ordinarii.

Iblant dem henføre allerførst Biskopperne i Siellands Stift, som tillige ere Decani Facultatis Theologicæ. Disse ere alle anførte forhen pag. 14. Men især finder Læseren en fuldstændig og udførlig Efterretning om dem alle i D. Zwergs Siellandske Cleresie, trykt Kbhv. Aar 1754. in 4.

De øvrige Professores Theologiæ Ordinarii.

- 1.) Doct. Hans Bahdal, Professor Theologiæ fra 1665 til Aar 1668, da han blev Biskop i Sielland. (See blant Biskopperne i Sielland No. 10. pag. 16.)

- 2.) Doct. Christian Nold, Professor Theologiæ fra Aar 1664 den 9 May. Døde den 22 Aug. Aar 1683 i sit Alders 83 Aar.
- 3.) Doct. Jens Birkerød, tilforn Professor Linguae Græcæ, blev Professor Theologiæ Aar 1668 efter Biskop Hans Bandal. Døde den 12 Sept. Aar 1686 i sit Alders 62 Aar, og ligger begravet i Trinitatis Kirke.
- 4.) Doct. Mauritz Koning, fød i Norge Aar 1637. Blev Aar 1666 i May Adjunctus Theologiæ, og strax Aar 1667 Prof. Theolog. Ordin. Aar 1668 Doctor Bullatus, og samme Aar den 13 Dec. Biskop i Aalborg Stift. Døde den 2 May Aar 1672.
- 5.) Georg Wigleben, fød i Thüringen Aar 1616, blev Aar 1644 Prof. Theologiæ ved Sorøe Academie, og Sognepræst sammesteds. Aar 1646 blev han Doctor Theologiæ. Da Sorøe Academie blev nedlagt, blev hans Professor Theologiæ ved Kiøbenhavn's Universitet. Døde Aar 1676 den 11 Sept. i sit Alders 60 Aar.
- 6.) Doct. Matthias Foss, fød i Lund i Skaane Aar 1627 den 12 Oct. Blev Aar 1660 af Kong Friderik den Tredie kaldet til Hofpræst ved Kiøbenhavn's Slot. Aar 1665 den 22 Jun. blev han Prof. Theologiæ. Aar 1672 Biskop i Aalborg Stift. Aar 1675 Doct. Theolog. Døde Aar 1683 den 8 Jul. (See om ham i Zwergs Cleresse pag. 645. sqv.)
- 7.) Doct. Christopher Schletter, fød i Halmstad i Halland Aar 1629. Blev Rector ved Hertussholm Aar 1658. Siden Aar 1668 Lector Theologiæ ved Gymnasium i Roskild, og Canonicus sammesteds. Efter uysommeldte Doct. Matth. Fosses Død skulle han være Biskop i Aalborg Stift, men tog imod at være Prof. Theologiæ ved Universitetet i Kiøbenhavn. Aar 1678 blev han Biskop i Tronhiem. Døde Aar 1688.
- 8.) Doct. Johannes Lassenius, fød i Pommern Aar 1636. Blev Doct. Theol. i Grypswald Aar 1667. Derefter Aar 1669 Hofprædikant hos Grev Ditlef Rangow Statholder i Holstein. Aar 1676 Sognepræst til St. Petri tydske Kirke i Kiøbenhavn. Aar 1678 Professor Theologiæ ved Universitetet efter Biskop Schletter. Døde den 29 Aug. Aar 1692.
- 9.) Doct. Jens Birkerød, fød i Odense Aar 1658. Blev Præpositus Communitatis Regiæ Aar 1683. Derefter Aar 1684 Professor Linguae Ebrææ ved Universitetet. Aar 1687 Adjunctus Facultat. Theolog. Aar 1692 Professor Theologiæ

- logiæ ved det ridderlige Academie i Kiøbenhavn, men samme Aar den 29 Aug. Professor Theologiæ ved Universitetet efter Doct. Lassenti Død. Omfirdt Aar 1694 Biskop i Aalborg Stift, og Doctor Bullatus Aar 1698. Døde Aar 1708 den 8 Dec.
- 10.) Doct. Hector Gottfried Masius, fød i det Raseborgiske Aar 1653, var Legations-Præst Aar 1682 hos den danske Envoje ved det franke Hof. Blev Aar 1683 Professor Theologiæ Extraord. og tydsk Hofprædikant. Aar 1686 Prof. Theologiæ Ordin. Aar 1687 Doctor Theolog. Døde den 20 Sept. Aar 1709 i sit Alders 56 Aar, paa sin Herregaard Raunstrup i Sieland.
- 11.) Doct. Hans Bandal, fød i Kiøbenhavn den 14 Jan. Aar 1656. Blev Rector ved Sorø Skole Aar 1680, men Aar 1683 Prof. Linguar. Oriental. og samme Aar efter Prof. Rolds Død, blev han Professor Theologiæ. Døde den 10 Mart. Aar 1710 i sit Alders 54 Aar.
- 12.) Doct. Hans Bartholin, fød i Kiøbenhavn Aar 1665. Blev Aar 1688 Prof. Philos. og Theologiæ Adjunctus. Siden blev han Aar 1691 Probst, paa Klosteret og Regentsen. Derefter Professor Linguae Ebraeæ, og Aar 1693 Profess. Theologiæ Ordin. Aar 1695 Doctor Theolog. Aar 1731 resignerede han fra Academiet for Alderdoms Skyld. Døde Aar 1739.
- 13.) Prof. Hans Steenbuck, fød i Kiøbenhavn Aar 1664. Blev Profess. Linguae Ebraeæ Aar 1693, og Aar 1709 Professor Theologiæ. Døde i enlig Stand Aar 1740 den 21 Jun. Han var den sidste, som førte Navn af Summus Theologus.
- 14.) Prof. Johannes Trelund, fød i Kiøbenhavn Aar 1669. Blev Lector Theologiæ i Christiania, derfra kaldet til Geltprovst ved de danske Tropper i Italien, hos Hans Hoie Excellence Christian Gyldenløve. Aar 1705 blev han Professor Eloquentiæ ved Universitetet i Kiøbenhavn. Derefter Stiftsprovst og Sognepræst i Christiania Aar 1707. Blev Professor Theologiæ efter Prof. Worm, som blev Biskop i Kiøbenhavn Aar 1711, og Aar 1725 Biskop i Viborg. Døde Aar 1735 den 12 Jun.
- 15.) Dr. Marcus Wetbife, fød Aar 1699 den 25 Nov. Blev Aar 1728 Sognepræst i Warde i Jylland. Aar 1731 Professor Theologiæ i Kiøbenhavn. Aar 1736 Doctor Theologiæ. Aar 1734 Assessor i Missions-Collegio. Døde Aar 1750 den 26 Sept.

- 16.) Doct. Jeremias Friderik Neuss, fød Aar 1700 i Hertugdømmet Würtemberg. Aar 1732 blev han tydsk Hofpræst i Kiøbenhavn og Professor Theologiæ Ordin. ved Universitetet. Aar 1742 Doctor Theologiæ. Aar 1749 General-Superintendent i Hertugdømmene Slesvig og Holstein. Aar 1757 Kanzler ved Academiet i Tübingen.
- 17.) Prof. Søren Bloch, fød Aar 1696. Blev Aar 1730 Sognepræst til Barret i Narhuus Stift. Aar 1741 Professor Theologiæ ved Universitetet i Kiøbenhavn. Aar 1746 Stiftsprovst og Sognepræst til Budolphi Menighed i Aalborg, og Aar 1747 Stiftsprovst og Sognepræst til vor Frue Kirke i Kiøbenhavn. Døde Aar 1753.
- 18.) Doct. Peder Holm, fød Aar 1706. Blev Aar 1735 Præpositus Communitatis Regiæ & Collegii Regii. Aar 1738 Professor Theologiæ Extraord. Aar 1746 Professor Theologiæ Ordin. Aar 1749 Doctor Theolog. Døde ugift Aar 1777. (See tillige forhen blant Provsterne paa Klosteret No. 34. pag. 294.
- 19.) Doct. Johannes Otto Bang, fød Aar 1712. Blev Aar 1746 Provst paa Klosteret og Regentsen. Aar 1752 Doctor Theolog. Aar 1754 Profess. Theologiæ Ordin. Døde Aar 1764 ugift.
- 20.) Prof. Christian Beverlin Studsgaard, fød i Kiøbenhavn. Blev Aar 1759 Sognepræst ved Herlufsholm og Lector Theologiæ ved den adelige Skole sammesteds. Aar 1769 Professor Theologiæ Ordin. ved Kiøbenhavns Universitet. Aar 1773 Sognepræst til Budolphi Kirke i Aalborg. Aar 1778. blev han Biskop sammesteds.
- 21.) Doct. Nikolai Edinger Valle, fød i Lolland. Blev Aar 1771 Sognepræst til Kiettrup og Siottrup Menigheder i Aalborg Stift. Efter saa Maaneders Forløb kaldet 1772 til Professor Theologiæ Ordin. ved Universitetet i Kiøbenhavn. Aar 1774 Doctor Theolog. Samme Aar den 11 May dansk Hofprædikant.
- 22.) Prof. Lorenz Ancker, fød i Kiøbenhavn. Blev Professor Theologiæ Ordin. Aar 1773 ved Universitetet i Kiøbenhavn. Samme Aar Stiftsprovst og Sognepræst ved St. Knuds Kirke i Odense.
- 23.) Prof. Herman Tressov, blev Aar 1773 Professor Theologiæ Ordin. ved Universitetet i Kiøbenhavn, men Aar 1775 kaldet til Sognepræst ved Garnisons-Kirkens danske Menighed i Kiøbenhavn.

- 24.) Doct. Hector Jansen, blev Aar 1766 kaldet til tydsk Slotspræst ved Christiansborgs Slots-Kapel, derefter tydsk Hofprædikant. Men Aar 1774 beskikket at være tillige Professor Theologiæ Ordinarius ved Kiøbenhavns Universitet, og samme Aar Doctor Theologiæ.
- 25.) Doct. Claus Grees Hornemann, blev Aar 1776 Professor Theologiæ, og Aaret efter Prof. Theol. Ordin. ved Universitetet. Aar 1779 Doctor Theologiæ. Professores Juris, Medicinæ & Philosophiæ.
- 1.) Prof. Peder Lauridsen Scavenius, fød Aar 1623. Blev Aar 1657 Profess. Juris og Doctor Juris Utr. Aar 1660 General-Procureur og Assessor i Høieste Ret. Aar 1684 Etatsraad. Døde Aar 1685.
- 2.) Doct. Cosmus Bornemann, fød i Hadersleb Aar 1637. Blev Aar 1667 Prof. Juris ved Universitetet. Aar 1668 Doctor Juris. Aar 1684 Borgemeester i Kiøbenhavn. Aar 1685 Assessor i Høieste Ret. Døde Aar 1692.
- 3.) Prof. Thomas Thomesen Bartholin, fød Aar 1659. Blev Aar 1677 Prof. Design. Politices & Histor. Patriæ. Aar 1684 Antiquarius Regius. Aar 1685 Professor Juris. Døde Aar 1690.
- 4.) Prof. Christian Neher, fød i Kiøbenhavn Aar 1665. Blev Aar 1689 Prof. Juris Design. ved Universitetet. Aar 1709 Assessor i Høieste Ret og Justitsraad. Aar 1721 Etatsraad. Aar 1722 Stiftamtmand i Ironhjem, og Aar 1726 Stiftamtmand i Aalborg. Døde Aar 1736 i Flensborg.
- 5.) Doct. Henrik Weghorst, fød i Kiel Aar 1653. Blev Aar 1692 Professor Philosophiæ Moralis ved det Ridderlige Academie i Kiøbenhavn, og kort derefter tillige Professor Metaphys. Ordin. og Juris Extraord. ved Universitetet. Aar 1697 Cansellieraad og Assessor i Hof-Retten. Døde Aar 1722.
- 6.) Prof. Christian Ludvig Scheld, var først Professor Juris Extraord. i Göttingen, men Aar 1738 kaldet til Professor Juris Civilis & Patriæ ved Universitetet i Kiøbenhavn. Aar 1739 Profess. Juris Naturæ, Gentium & Publici. Aar 1746 Justitsraad. Aar 1749 forlod han Danmark og blev Hofraad og Bibliothecarius i Hanover, hvor han døde Aar 1761.
- 7.) Doct. Christian Ostensfeld, Doctor Medicinæ. Blev Aar 1656 Professor Medicinæ. Aar 1661 Bibliothecarius Universitatis. Aar 1670 Assessor i Høieste Ret. Døde Aar 1671. (See foran om ham ved hans Monument pag. 225.)

- 8.) Doct. Thomas Casp. Bartholin, fød Aar 1616. Blev Aar 1647 Professor Mathematicum. Aar 1648 Professor Anatomia & Medicina. Døde Aar 1680. (See om ham ved hans Monument pag. 208.)
- 9.) Doct. Rasmus Casp. Bartholin, fød Aar 1625. Blev Aar 1656 Professor Geometria. Aar 1657 Professor Medicina. Aar 1675 Assessor i Høieste Ret. Aar 1684 Justitsraad. Aar 1694 Etatsraad. Døde Aar 1698.
- 10.) Doct. Wilhelm Olsen Worm, fød Aar 1633 i Kjøbenhavn. Blev Aar 1662 Professor Physices Experimentalis, siden Professor Medicina. Aar 1679 Assessor i Høieste Ret, Bibliothecarius og Historiographus Regius. Aar 1687 Justitsraad. Aar 1690 Justitiarius i Høieste Ret. Aar 1694 Conferensraad. Døde Aar 1704.
- 11.) Doct. Matthias Jacobæus, fød Aar 1637. Blev Aar 1664 Professor Historiar. & Geograph. Aar 1668 Professor Græcæ Lingua, og omsider Professor Medicina. Døde Aar 1688.
- 12.) Doct. Ole Borck, fød Aar 1626. Blev Aar 1660 Professor Philologia & Chémico-Botanicus. Aar 1686 Assessor i Høieste Ret. Aar 1689 Cancellieraad. Døde ugift Aar 1690. (See om ham forhen ved hans Monument pag. 214.)
- 13.) Doct. Jens Jacobæus, fød Aar 1646. Blev Professor Medicina Aar 1685. Døde Aar 1698.
- 14.) Doct. Oligerus Jacobæus, fød Aar 1650. Blev Aar 1679 Professor Medicina ved Universitetet. Aar 1693 Assessor i Høieste Ret og Justitsraad. Døde Aar 1701.
- 15.) Doct. Ole Worm (den yngre) fød Aar 1667. Blev Aar 1688 Professor Philosophia. Aar 1691 Professor Eloquentia. Aar 1704 Professor Medicina ved Universitetet. Døde Aar 1708.
- 16.) Prof. Hans Mikfelsen Mühle, fød i Tjen. Blev Aar 1677 Professor Medicina. Døde Aar 1712.
- 17.) Prof. Andreas Aagaard, var først Professor Logices, siden Professor Medicina & Chirurgia, resignerede Aar 1699. Blev Justitsraad.
- 18.) Prof. Jørgen Seerup, fød i Ribe Aar 1660. Blev Aar 1699 Professor Philosophia & Medicina ved Universitetet. Aar 1700 Doctor Medicina. Døde Aar 1701.

- 19.) Prof. Hans Adolph Hoffterter, var Professor Medicinæ ved Universitetet Kongelig Liv-Medicus og Justitsraad.
- 20.) Prof. Georg Frank de Franckenau, fød Aar 1644. Blev Kongelig dansk Liv-Medicus Aar 1695. Justitsraad Aar 1697. Døde Aar 1704.
- 21.) Prof. Georg Friderik Frank de Franckenau, fød Aar 1669. Blev Aar 1701 Professor Medicinæ & Philos. designat. ved Universitetet. Aar 1708 virkelig Professor Medicinæ, siden Assessor i Høieste Ret. Døde Aar 1732.
- 22.) Prof. Johannes de Buchwald, fød Aar 1658. Blev Kongelig Liv-Medicus Aar 1707. Siden Professor Medicinæ ved Universitetet Aar 1717 og Justitsraad. Aar 1728 Etatsraad. Døde Aar 1738.
- 23.) Prof. Balthasar Johannes de Buchwald, fød Aar 1697. Blev Aar 1720 Doctor Medicinæ. Aar 1739 Professor Medicinæ ved Universitetet. Aar 1749 Justitsraad. Aar 1760 Etatsraad. Døde Aar 1763.
- 24.) Prof. Christian Lodberg Friis, fød Aar 1699. Blev Aar 1725 Doctor Medicinæ. Aar 1734 Stads-Physicus i Kiøbenhavn. Aar 1739 Professor Med. Extraord. Aar 1747 virkelig Professor Medicinæ. Aar 1760 Justitsraad. Aar 1769 Etatsraad.
- 25.) Prof. Caspar Thomesen Bartholin, fød Aar 1655. Blev Aar 1674 Professor Philosophiæ. Aar 1678 Doctor Medicinæ. Aar 1691 Assessor i Høieste Ret. Aar 1694 Justitsraad. Aar 1708 Etatsraad. Aar 1719 General-Procureur. Aar 1722 Konferensraad. Aar 1724 Deputered for Financerne. Aar 1729 Ridder af Dannebrog. Døde Aar 1738.
- 26.) Prof. Johannes Jensen Birkerød, fød Aar 1663. Blev Aar 1688 Prof. Logices & Metaphys. Aar 1699 Professor Histor. & Geograph. Døde Aar 1720.
- 27.) Prof. Thomas Thom. Bartholin, (den yngre) fød Aar 1690. Blev Aar 1715 Professor Philosophiæ. Aar 1718 Assessor i Hof-Retten. Aar 1721 Assessor i Høieste Ret. Aar 1722 Justitsraad. Aar 1729 General-Procureur. Aar 1730 Etatsraad. Aar 1732 Quæstor Universit. Aar 1736 Justitiarius i Høieste Ret. Døde Aar 1737.
- 28.) Prof. Arnas Magnæus, fød i Island Aar 1663. Blev Aar 1694 Professor Antiquitatum Danicarum. Aar 1697 Kongelig Arkiv-Sekretair. Aar 1721 Bibliothecarius ved Academiets Bibliothek. Døde Aar 1730.

- 29.) Prof. Johannes Zoega, fød i Kiøbenhavn Aar 1608. Blev Aar 1644 Professor Logices & Metaphys. Døde Aar 1673.
- 30.) Prof. Henrik Bornemann, fød Aar 1646. Blev Aar 1674 Professor Logices & Metaphys. Aar 1675 Stiftsprovst. (See mere om ham blant Siellands Biskopper No. 12. pag. 17.)
- 31.) Prof. Peder Hansen Resen, fød Aar 1625. Blev Aar 1657 Professor Ethices. Aar 1662 Professor Juris. Aar 1664 Borgemeester. Aar 1672 Præsident i Kiøbenhavn. Døde Aar 1688. (Om ham er meldt forhen ved Staden Præsidenter.)
- 32.) Prof. Jørgen Hammer, fød Aar 1633, var Provst paa Klosteret, blev Professor Poeseos, derefter Professor Logices & Metaphys. (Om ham er meldt forhen blant Provstene ved Communitetet No. 24. pag. 293.)
- 33.) Prof. Christian Bagger, fød Aar 1692. Blev Aar 1715 Profess. Designat. Aar 1720 Profess. Mathem. infer. Ordin. Aar 1729 Assessor i Høieste Ret. Aar 1733 Justitsraad. Aar 1736 Doctor Juris Bullatus. Aar 1738 Stiftsamtmand i Bergen. Døde Aar 1741.
- 34.) Prof. Johannes Friderik Wandal, fød Aar 1686. Blev Aar 1708 Prof. Philosophiæ & Theologiæ design. Aar 1709 Professor Metaphys. Døde Aar 1717.
- 35.) Prof. Ludvig Holberg, fød Aar 1685. Blev Aar 1714 Profess. Extraord. Aar 1718 Professor Metaphys. Aar 1737 Professor Historiarum og Quæstor Universit. Aar 1747 blev han Baron. Han døde Aar 1754.
- 36.) Prof. Johannes Wandal, fød Aar 1694. Blev Aar 1718 Professor Philosophiæ & Theologiæ Design. Aar 1720 Provst paa Klosteret og Regentsen. (See mere om ham forhen blant Præpos. Communit. Reg. No. 32. pag. 294.)
- 37.) Prof. Christian Steenbuck, fød Aar 1625. Blev Aar 1655 Profess. Ebrææ Lingvæ ved Universitetet. Døde Aar 1665.
- 38.) Prof. Ole Eriksen Form, fød Aar 1641. Blev Aar 1666 Professor Lingvæ Ebrææ, Syriacæ ved Universitetet. Aar 1670 Slotspræst ved Frideriksborg Slot. Døde Aar 1698.
- 39.) Prof. Andreas Frølund, fød Aar 1669. Blev Aar 1702 Profess. Philosoph. designatus. Aar 1703 Professor Metaph. og Aar 1709 Professor Lingvæ Ebrææ. Døde Aar 1731.

40. Prof. Rasmus Poulsen Binding, fød Aar 1615. Blev Aar 1648 Professor Linguae Græcæ ved Universitetet, og Aar 1661 Prof. Histor. & Geograph. Aar 1660 Assessor i Høieste Ret. Aar 1670 Referendarius i Høieste Ret. Aar 1680 Justitsraad, og Aar 1684 Etatsraad. Døde Aar 1684.
41. Prof. Poul Binding, fød Aar 1658. Blev Aar 1677 Professor design. og Aar 1681 Professor Linguae Græcæ, siden Assessor i Høieste Ret, Justits, og Etatsraad. Døde Aar 1712.
42. Prof. Hans Gram, fød Aar 1685. Blev Aar 1714 Professor Linguae Græcæ. (See om ham forhen blant Con Rectores ved Frue Latinske Skole No. 22. pag. 257.)
43. Prof. Wilhelm Lange, fød Aar 1624. Blev Aar 1650 Professor Mathematicum inferiorum, kom ei til at forrette sit Professorat, thi han blev Informator hos Kronprinsens, Kong Christian den Femte og siden Landsdommer i Jylland; derefter Assessor i Høieste Ret. Døde Aar 1682.
44. Prof. Ole Kemmer, fød Aar 1644. Blev Aar 1676 Professor Matheseos design. og Aar 1681 tiltraadte sin Profession. Aar 1705 blev han Politte: og Borgemeester i Kiøbenhavn, var tillige Assessor i Høieste Ret, Justits, og Etatsraad. Døde Aar 1710.
45. Prof. Lars Skive, fød Aar 1677. Blev Aar 1710 Professor Mathematicum Superiorum ved Universitetet. Døde kort derefter.
46. Jørgen Rasch, fød i Lolland. Blev Professor Mathematicum Superiorum ved Universitetet Aar 1711. Døde Aar 1714.
47. Prof. Peder Horrebøw, fød Aar 1679. Blev Aar 1714 Professor Mathematicum Superiorum ved Universitetet. Døde Aar 1764.
48. Prof. Christian Horrebøw, fød Aar 1717. Blev Aar 1747 Professor Mathematicum design. Aar 1753 virkelig Professor Philos. Aar 1761 Justitsraad. Aar 1769 Etatsraad. Døde Aar 1776.
49. Prof. Peder Horrebøw, (den yngre) blev Aar 1763 Professor Matheseos & Phil. design. resignerede Aar 1777 med Pension.
50. Prof. Thomas Bugge, blev Professor Mathematicum Superiorum Aar 1777.
51. Prof. Matthias Ancherens, fød Aar 1682. Blev Aar 1705 Professor Theologiae & Philos. design. Aar 1709 Profess. Mathemat. inferior. ordin. Aar

- 1720 Sognepræst til Taarnbye paa Almager. Aar 1726 Sognepræst ved Trinitatis Kirke i Kiøbenhavn. Aar 1731 Biskop i Ribe. Døde Aar 1741.
52. Prof. Christian Thestrup, fød Aar 1689. Blev Aar 1719 Professor Philos. design. Aar 1722 Professor Mathem. inferior. siden Professor Philosophiæ. Aar 1731 Assessor i Høieste Ret. Aar 1735 Justitsraad. Aar 1739 Professor Juris Extraord. Aar 1749 Etatsraad. Døde Aar 1750.
53. Prof. Henrik Stampe, fød Aar 1713. Blev Aar 1740 Doctor Juris. Aar 1741 Professor Philosophiæ. Aar 1748 General-Auditor ved Søe-Statens. Aar 1753 Professor Juris Naturæ, Gentium & Publ. samt General-Procurer og Assessor i Høieste Ret. Aar 1760 Etatsraad. Aar 1766 Conferentsraad. Aar 1769 Ridder af Dannebrog. Er Quæstor Universitatis.
54. Prof. Berndhard Wollmann, fød Aar 1702. Blev Aar 1741 Professor Antiquitatum Patriæ. Aar 1748 Bibliothecarius Reg. Aar 1754 Professor Hist. & Geographiæ. Aar 1755 Justitsraad og Historiographus Reg. Aar 1768 Etatsraad. Døde Aar 1778.
55. Prof. Johan Christian Kall, fød Aar 1714. Blev Aar 1738 Professor Linguarum Orientalium ved Universitetet. Aar 1753 Justitsraad. Aar 1768 Etatsraad. Døde Aar 1775.
56. Prof. Peder Rosfod Ancher, fød Aar 1710. Blev Aar 1741 Professor Publ. Ord. Juris Civilis Patriæ. Aar 1753 General-Auditor ved Søe-Statens, Assessor i Høieste Ret, Justitsraad. Aar 1768 Etatsraad; derefter Conferentsraad.
- 57.) Prof. Joachim Friderik Ramus, fød Aar 1686. Blev Professor Mathematicum Inferiorum ved Universitetet. Aar 1738 Justitsraad. Døde Aar 1769.
- 58.) Prof. Johan Peter Anchersen, fød Aar 1700. Blev Professor Philosophiæ Aar 1736. (See mere om ham ved Con-Rectores Scholæ Hafniens. No. 24. pag. 258.)
- 59.) Prof. Georg Detharding, fød Aar 1671. Blev Aar 1733 Professor Medicinæ ved Universitetet. Aar 1743 Justitsraad. Døde Aar 1747.
- 60.) Prof. Ernst Gottlieb Ziegenbalg, fød Aar 1716. Blev Aar 1747 Professor Mathematicum Inferiorum ved Universitetet. Døde Aar 1758.
- 61.) Prof. Caspar Friderik Munthe, fød Aar 1704. Blev Professor Lingvæ Græcæ Aar 1747. (See mere om ham blant Rectores Scholæ Hafn. No. 21. pag. 255.)

- 62.) Prof. Balthazar Gebhard de Obelisk, fød Aar 1728. Blev Aar 1754 Professor Juris Design. Aar 1759 Professor Juris Ordin. Aar 1762 Justitsraad. Aar 1770 Etatsraad. Aar 1780 Conferentsraad.
- 63.) Prof. Christian Friis Rottbøll, fød Aar 1727. Blev Aar 1755 Doctor Medicinæ. Aar 1756 Professor Medicinæ Design., blev siden Justitsraad og derefter Etatsraad.
- 64.) Prof. Jens Bing Dons, fød Aar 1734. Blev Doctor Juris Aar 1767. Samme Aar Professor Juris ved Universitetet, siden Justitsraad og Laugmand i Tronhiem.
- 65.) Prof. Johan Henrich Schlegel, fød Aar 1726. Blev Aar 1760 Professor Philosophiæ Design. ved Universitetet. Aar 1770 Historiographus & Bibliothecarius Regius. Døde Aar 1780.
- 66.) Prof. Martin Hübner, blev Professor Design. ved Universitetet. Aar 1766 tiltraadte han sin Profession, blev derefter Justits-Stats- og Conferentsraad.
- 67.) Prof. Christian Friderich Wadstier, blev Aar 1747 Professor Histor. ved Sorøe Academie, men Aar 1752 Professor Poeseos ved Universitetet i Kiøbenhavn. Derefter Professor Eloquentiæ. Døde Aar 1779.
- 68.) Prof. Ole Stokfletth Pihl, blev Aar 1762 Professor Oeconomix ved Universitetet. Døde Aar 1765.
- 69.) Prof. Christian Gottlieb Krakenstein, blev Aar 1753 Professor Physica Experimentalis og Medicinæ ved Universitetet.
- 70.) Prof. Christian Hee, blev Aar 1759 Professor Matheseos og Philosophiæ ved Universitetet, og derefter Justitsraad. Døde Aar 1781.
- 71.) Prof. Børge Riisbrigh, fød Aar 1731. Blev Aar 1767 Professor Philosophiæ ved Universitetet.
- 72.) Prof. Matthias Saxtorph, fød Aar 1740. Blev Aar 1771 Doctor Medicinæ og Accoucheur. Aar 1773 Professor Medicinæ.
- 73.) Prof. Christian Johannes Berger, fød i Wien Aar 1724. Blev Aar 1761 Professor Medicinæ Design. og Professor Artis Obstetricis ved Universitetet.
- 74.) Prof. Jak. Ed. Colbjørnsen, Professor Juris Aar 1773.
- 75.) Prof. Johannes Christian Sabritius, Professor Oeconomix & Histor Naturalis Aar 1768.

- 76.) Prof. Peder Christian Abildgaard, fød Aar 1740. Blev Aar 1768 Doctor Medicinæ og derefter Professor og Stads-Physicus.
- 77.) Prof. Morten Thrane Brünnich, fød Aar 1737. Blev Aar 1769 Professor Historiæ Naturalis & Oeconomix ved Universitetet.
- 78.) Prof. Henrik Callisen, Professor Anatomix & Chirurgix Aar 1773.
- 79.) Prof. Johan Clemens Rhode, Professor Medicinæ Aar 1774.
- 80.) Prof. Abraham Kall, Professor Græcæ Lingux Aar 1770. Professor Historiæ & Geograph. Aar 1781.
- 81.) Prof. Nicolaus Kall, Professor Lingux Ebrææ Aar 1776.
- 82.) Prof. Jakob Baden, fød Aar 1735. Blev Professor extraord. Aar 1774. Professor Eloquentiæ ved Universitetet Aar 1780.
- 83.) Prof. Lars Sahl, blev Professor Lingux Græcæ Aar 1781. (See om ham ved Con-Rectores Scholæ Hafn. No. 27. pag. 258.)

Dette kongelige Universitet har fire Collegier, hvori et vist Antal Studenter nyde frie Værelser, saag tillige visse Stipendii-Penge af det Collegium, hvis Alumnus de ere, til deres Studeringers Fortsættelse. Bemeldte Collegia ere disse følgende:

S. 5.

Regentsen eller *Collegium Regium*, en stor og vidtloftig Bygning, beliggende paa Hjørnet af store Kanikestræde og Kiøbmagergade, saag Skidenstræde, saa at den vender ud til tre Gader. I de ældre Tider har en Deel af dette anseelige og rummelige Sted været en kongelig Stald, men ud til Kanikestræde har det været Rigets Kansler Christian Frisès Gaard. Aar 1618 kjøbte Kong Christian den Fierde samme Gaard og lod den hele Plads ganske opbygge og indrette til en beqvem Bolig for 120 fattige Studenter. Denne Stiftelse blev bragt i fuldkommen Stand Aar 1623, hvilket sees af en latinsk Inscription, udhuggen i Steen og ziret med forgyldte Bogstaver, (samme Steen sidder indmuret paa den Side, som vender ud til Kiøbmagergade) af følgende Indhold:

Soli potenter Coelo Terraque pollenti ac invicto Deo, Statori juxta atque unico Sospitatori dato, Jesu Christo, Domino Nostro, *Christianus Quartus*,
Daniae

Daniæ atque Septentrionis Rex Potentissimus, Hoc Pietatis Collegium, bono veræ Religionis per Regna hæc Septentrionalia feliciter fructuosiusque propagandæ dicavit sacravitque Anno ab exhibitio in Carne Christo MDCXXIII.

Bygningen blev forsynet med et Auditorium til daglige Øvelser; men siden lod Kong Christian den Fjerde opbygge en ordentlig Kirke for Studenterne i den Længde, som vender ud til Riøbmagergade. For denne Regents-Kirke blev en ordineret Præst beskikket den 21 Aug. Aar 1635. Og blev Regents-Kirken indviet solenniter i Kongens egen Nærværelse den 25 Oct. som var den 22 Søndag efter Trinitatis Aar 1635 af Professor Niels Skandorph, Stiftsprovst og Sognepræst ved vor Frue Kirke. Et offentlig Programma blev af Rector Universitatis udstedt den 2 Aug. Aar 1635 til Domus Collegiata, vulgo *Regentia* dicta, Templo Academiae Juventutis dicata. Ved Regents-Kirken har der været tre Præster, nemlig: 1.) Mag. Mogens Willadsen, fra Aar 1635 til St. Hans Dag Aar 1639, som imidlertid i Aaret 1638 var tillige Præpositus Communitatis Regiæ. (See forhen pag. 292). 2.) Hr. Otto = = var allene Præst her i et Aars Tid. 3.) Mag. Jens Justesen Berg (*Montanus*), var Præst her fra Aar 1640 den 30 Mai indtil Trinitatis Kirkes Indvielse; han var ogsaa tillige Provst paa Klosteret. (See forhen pag. 293). Man kan ogsaa efterlæse *Winding. Acad. Hafn. pag. 14.* og *J. L. Wolfs Diarium v. Calendar. Ecclesiasticum*, trykt Kbhv. 1748 in 4. pag. 585. Men da Regents-Kirken efter nogle Aars Forløb syntes at være for liden til Studenternes talrige Mængde, saa lod Kong Christian den Fjerde bygge Trinitatis Kirke. (See Professor Peder Spormanns, Rector. Univers. Programma in solennem Encæniorum Templi S. S. Trinitatis Festivitatem d. 1 Jun. Ao. 1656). Da Trinitatis Kirke kom i Stand Aar 1656, blev der ei mere prædiket i Regents-Kirken. Nu bruges denne Kirke ikkun til at holde Morgen- og Aftenbøn i af Regentstænderne, samt til at holde Disputaer og Declamationer udi for dem, som ere Stipendiarii Communitatis Regiæ eller nyde Klosteret og ei tillige ligge paa noget andet Collegium. Aar 1681 den 16 Sept. blev befalet, at Studiosi Theologiæ skulle bære Kapper, men Studiosi Juris, Medicinæ & Politicæ maae allene bære

Kaarder Udi Stadens store Ildbrand Aar 1728 leed Regents-Kirken et
 synderlig Brand-Skade. Saalange som Trinitatis Kirke stod i Bygning efter
 Stadens store Ildbrand, saa blev Brudevielser, Bærnedaaß og Skriftemaal
 af Menighedens Præster forrettede her i Regents-Kirken, men Gudstjenesten med
 Prædiken og Altergang blev i vorende Tid forrettet i Garnisons-Kirken indtil 7
 Oct. Aar 1731. Men Aar 1750 blev denne samme Kirke-Længde for sin
 Alders og Bryskældigheds Skyld ganske nedreven og af ny opbyggt, da Kirken
 atter paa samme Sted blev indrettet, den gamle Prædikestoel og Alter igien op-
 sat, som en Antiquitet. Kirken blev i samtlige Professorers Narværelse indviet
 til et Auditorium med en latinß Oration, holden paa Prædikestolen af da væ-
 rende Præpositus Communitatis & Collegii Regii Hr. Johannes Otto Bang,
 siden Professor Theologie. Ved samme solenne Act blev tillige holdet i Cate-
 dra den første Disputas i den ny opbygte Kirke af Alumnus Collegii Regii Ber-
 thel Herman Grube, nu Sognepræst i Bordingborg i Sieland, som da ogsaa tillige
 holdt en Inaugurations-Oration paa Latin. Forhen ommeldte latinße Incriptions-
 Steen blev ogsaa til en Amindelse indsat i denne ny Bygnings Muur ved Kirkes
 Binduerne ud til Kiøbmagergade. Regentsens Bibliothek var en Tid lang hen-
 sat i Skabe udi Regents-Kirken af Mangel paa anden Plads. Aar 1780 fik
 denne kongelige Stiftelse eller Collegium Regium ved kongelig Gævmildhed til sin
 udvortes Ziir og Nytte en siden Taarn-Bygning paa Kirken med Slag-Uhr udi.

De øvrige Side-Fløie af Regentsens Bygninger bleve i Stadens store Ild-
 brand Aar 1728 meget mere beskadigede og ødelagte, men efter saa Aars
 Forløb bleve Regentsens Bygninger ganske igien opbygte og forøgede. Ud til
 Kiøbmagergade sees Kong Friderik den Fierdes Navn i dobbelt Chiffre med Kro-
 ne over, altsammen forgyldt, siddende indmuret. Al denne store grundmurede
 Bygning vender ud til ovenmeldte tre Gader og har et overmaade stort Gaards-
 rum, forsynet med fersß Vand. Hoved-Længden er ud til Kanikestræde, hvori
 Porten og Indkørselen er. Aar 1748 bleve disse elleve Fag ganske af ny op-
 bygte, bestaaende af tre Etager med Kiølder under saa og en Øvst. I denne
 ny Bygning, som er 42 Alen lang til Gaden, 18 Alen høi til Taget og 26

Alen

Allen høi til Tag-Nyggjen, har Provsten paa Regentsen, som altid er tillige Præpositus Communitatis Regiæ, vel indrettede Værelser for sig selv at boe udi de ser Jag over Porten i begge Etager, men Kiokken i første Etage, samt Indgangs-Dør fra Gaden til sine Værelser. I de øvrige fem Jag paa den vestlige Side ere Kammere indrettede til Regentsianerne. Regentsens Under-Betient (men forhen Portner kaldet), har ogsaa visse frie Værelser; Han bærer Omsorg for Gaardens Reenholdelse, besørger Værelserne seiiede og Sengene at lade rede, har 72 Rdlr. 4 Mk. aarlig Løn og af hver Alumnus 1 Rdlr. i to Terminer, tre Mark til Vaaske og tre Mark til Mikkelsdag. Provsten paa Regentsen har øverst Tilsyn med de Alumnis, som ligge paa Regentsen; Under Provsten var i fordum Tid fem Inspectores, som skulde have Opsyn med Alumnis, hver Inspector i sin Gang eller Afdeling. Disse Inspectores bleve affskaffede Aar 1777, da den ny forbedrede Foundation for de tvende ved Kiøbenhavns Universitet værende kongelige Stiftelser, Communitetet og Regentsen, udkom; I Kraft af samme fik Decani Inspectionen. Regentsianernes Antal er i alt 100, blant hvilke de saldne Tiigpenge deles lige. Til syv af disse Pladser har Missions-Collegium Rettighed at denominere, hvilke tilkomme fire grønlandiske og tre finmarkiske Seminarister. Tre Pladser nydes af Videnskabernes Selskabs Landmaalere, hvortil dette Selskab denominerer; og fem Pladser nydes af Adjunctis paa Weysenhuset, hvortil Directionen for denne Stiftelse denominerer. Landmaalere og Adjuncti paa Weysenhuset have hidindtil for deres Embeds-Forretningers Skyld ligget uden for Regentsen. De øvrige Alumni ere alle forbundne til at ligge paa Regentsen; dog maae nogle af de yngste af Mangel paa Plads bie indtil ved ny Vacance dem kunde anvises Plads. Af Regentsianerne ere altid to og to Contubernaler, og have tvende maadelige Kamre tilfelles med hinanden. Det inderste Kammer er forsynet med et Sengested, en Jern Bindovn, et Bord og to Stole. Til hver Kammer gives en Favn Brænde frit. Der ere ogsaa nogle faa Stipendii-Kamre, som ved en og andens private Gavnildhed ere forsynede med Stipendiis og særdeles Donationer, hvilke de Alumni nyde, som ligge paa samme Kamre. Man seer nogle Kamres Døre, paa hvilke det der-

til henlagte Stipendium er malet. De Stipendia, som saaledes ere henlagte til Kamre paa Regentsen, hvor tvende Stipendiarii ere Contubernaler, ere følgende: A) *Stipendium Domus Regiæ* nydes af tvende Studiosis i tre Aar og bortgives af det hele Theologiske Facultet. Den første Theologus er Ephorus for samme, Capitalen var før ifkun 1200 Rdlr., men blev den 15 Marts Aar 1777 ved en kongelig Gave af 600 Rdlr. forøget til 1800 Rdlr., dog skal Renterne af dette Tillæg ikke tilkomme Stipendiariis, men anvendes til Bøgers Indkøb for Regentsens Bibliothek. Renterne ere i alt aarlig 67 Rdlr. 3 Mk. B) *Stipendium Steenbuchianum* nydes af fire Alumni i tre Aar, det bortgives af den anden Theologus, som Ephorus derfor. Capitalen er 1062 Rdlr. 3 Mk., og de aarlige Renter 39 Rdlr. 5 Mk. 1 $\frac{1}{2}$ s. C) *Stipendium Windingianum* nydes i tre Aar af tvende Studiosis og bortgives af Major og General-Adjutant Løvenørn. Capitalen er 266 Rdlr. 4 Mk. i Krøner; Renten 10 Rdlr. 4 Mk. 12 $\frac{1}{2}$ s. D) *Stipendium Masjo-Rostgaardianum* nydes i tre Aar af fire Studiosis, og bortgives af Theologo Primo som Ephoro, Capitalen er 533 Rdlr. 2 Mk. og de aarlige Renter 20 Rdlr. E) *Stipendium Holmianum*, som nydes af tvende Studiosis i tre Aar, og bortgives af den første Theologo. Capitalen er 400 Rdlr. og Renten 15 Rdlr. F) *Stipendium Nannestadianum*, som nydes af to Studiosis i tre Aar, og bortgives af anden Theologus, Capitalen er 200 Rdlr. Renten 7 Rdlr. 3 Mk. G) *Stipendium Gludianum* nydes af tvende Studiosis i fem Aar og bortgives af første Theologo, Capitalen er 666 Rdlr. 4 Mark, Renten 25 Rdlr. H) *Stipendium Anonymi* nydes af tvende Studiosis i tre Aar, og bortgives af den anden Theologus. Capitalen er 300 Rdlr. og Renten 11 Rdlr. 1 Mk. 8 $\frac{1}{2}$ s. I) *Stipendium Bingianum* nydes af to Studentere i tre Aar og bortgives af den anden Theologus. Capitalen er 434 Rdlr. Renten 16 Rdlr. 1 Mk. 8 $\frac{1}{2}$ s. Med disse ovenstaaende ni Stipendiis har det den Beskaffenhed, at den Student, som denomineres til et af dem, erholder derved tillige Plads paa Regentsen og Udgang til lige Deel i Liigpengene. Derimod ere tvende andre Stipendia henlagde til Regentsen, hvilke altid skal gives til saadanne, som allerede i Forveien have Plads der, hvilke de nyde saalænge de end

nu have Tid tilbage paa Regentsen. Disse ere: K) *Stipendium Bartholinianum*, som nydes af to Studiosis, og bortgives paa nærværende Tid af Justitsraad Bartholin. Capitalen er 300 Rdlr. i Kroner. L) *Stipendium Bingianum* hvoraf ni Studiosi nyde aarligen hver 20 Rdlr. Det bortgives af Ephorus Legati Bingiani, som paa nærværende Tid er Hr. Professor Krazenstein. De samtlige Regentsianers visse Beneficium er deres aarlige uviste Indtægt af Liigbøren, hvortil de allene siden Pestens Tid i Kiøbenhavn udi Aaret 1711 ere nu berettigede. Thi Aar 1619 har det været ved Academiet anordnet, at ingen Student maatte lade sig bruge til nogen Liigbøren, uden at det var en Literati Liig. Men da Studenterne paa Regentsen i Pestens bedrøvelige Tid Aar 1711 viste god Assistance ved de Dødes Liig, saa fik Regentsianerne fra den Tid af den Frihed, at maatte for Betaling bære alle de Liig til Jorden, som ikke henhøre til noget vist Laug eller berettiget Selskab, efter en kongelig Forordning af 21 Dec. Aar 1714, hvilket i den kongelige Fundak for Academiet af 31 Marts Aar 1732 er confirmeret. Disse Regentsianer bære alle Ministres, Rangs- og Stands- Personers, de Geistliges og Verdsliges, samt alle Stadens Indvaaneres Liig, som ikke henhøre til Krigsstanden eller noget borgerligt Laug, da deres Umage med at sette Liigkisten i en Liigvogn og tage den deraf for at nedsette det i Graven eller og med at bære Liget paa en Liigbøre til Kirkegaarden for der at begrave det, betales dem pro Persona efter en vis fastsat Tært, da Liigbørenes Antal ogsaa bestemmes efter Veiens Længde. Regentsianerne have ved Liigbøren en Formand, kaldet Studenternes Formand, som boer uden for Regentsen og beskikkes af Professorerne. Han nyder en dobbelt Portion af Liigpengene ved alle foresaldende Liig. Hos samme Formand bestiller Stadens Bedemænd al foresalden Liigbøren og erlegge Betalingen til ham, som i fordom Tid strax i Liighuset uddeelte Liigpengene til de Studenterne, som det efter omgaaende Tour tilfaldt at bortbære samme Liig. Efter en Naadsue-Placat fra Magistraten af 4 Apr. Aar 1781, maae ingen Seddel paa Jord, være sig i Kirkerne paa Stadens eller Assistent-Kirkegaardene udstædes af Kirkeværgerne eller andre Bedkommende, forinden det med Attest fra Studenternes Formand bevises, at de enten betiene

sig af Studenterne eller en af de privilegerede Lauge, eller og at han paa Stundernes Vegne har intet derimod at erindre. For at udstæde flige Attester skal Studenternes Formand være tilstede paa Regentsen om Formiddagen fra Klokken 8 til 12, og om Eftermiddagen fra Kl. 1 til 5 om Sommeren, men fra Kl. 1 til 4 om Vinteren. Men for flige Attester maae af ham ingen Betaling tages. Bemeldte Formand bestiller og tilfiger Regentskanerne, naar noget Liig skal henbæres til Jorden. Regentskanerne skifte at bære Liig efter deres Kammeres Tour. Listen paa dem, som det saaledes efter Touren tilfalder at bære Liig, bliver af Formanden udstædt og Dagen forud opslagen til Regentskanernes Estersyn i et lidet Skab med et Staaltraad-Gitterværk og Laas for, saa at enhver kan læse den opslagne Liig-Seddel, hvorpaa tillige staaer skrevet, hvilke og hvor mange Personer skal møde til det begierte Klokkeslet, saa og Gaden, hvori Liighuset er, samt om det er et Bære- eller Kiore-Liig, saa og til hvilken Kirke Liiget skal henføres. Naar Tiden er, at de skal gaae bort til Liighuset, da ringes med Regents-Klokken paa Gaarden, paa det at de Liigbærende, alle sorte anstændig paaklædte og med sorte Kapper paa, kan samtlig følges ad hen til Liighuset, da Formanden altid selv eller (naar flere Liig paa et og det samme Klokkeslet foresalder) hans Vicarius altid skal være tilstede tillige ved Liigbæren, for at eftersee, at samme skeer uden nogen Uorden. Saalænge som Baccalaurei-Grad var brugelig ved Academiet, saa laae Baccalaurei paa Regentsen i fem Aar, men de som ei havde samme Grad, kun i tre Aar. Tilforn har dette Stipendium af Liigbærens Indkomst været meget uliig for Alumnis Collegii Regii, efter som Lykken i Omgangs-Touren har truffet Manden; men ved den af Kong Christian den Syvende Aar 1777 den 25 Jul. udgivne ny forbedrede Fundas for de tvende ved Kiøbenhavn's Universitet værende kongelige Stiftelser, Communitetet og Regentsen, blev Stipendium Collegii Regii sat paa en bedre og ordentligere Fod, samt Regentsen baade med Bygninger og et Bibliothek anseelig forøget.

Thi Formanden indsamler nu de Penge, som betales for Liigbæren, hvorover han holder Bog og Protocol, og ved hver Maaned's Udgang afleverer han disse indsamlede Liigbærings-Penge til Provsten paa Regentsen, som da maaned-

lig uddeler den indkomne Summa til alle Alumni Collegii Regii. Disse Laug eller Societeter i Staden erlegge efter deres Størrelse eller Tilstand aarligen til Regentskanerne een af Magistraten fastsat Kiendelse, hvilke Recognitionens-Penge Magistraten besørger indsamlede og leverede til Provsten paa Regentsen. Nu omstunder have Alumni Collegii Regii af Liigharen aarligen omtrent 25 Rdlr. pro Persona. Desuden have de frie Brænde, som forhen meldt er, og det, som disse Laug contribuere til Regentsen, for selv at bortbære deres Dede, nemlig 210 Rdlr. 5 Mk. deles eengang om Aaret lige imellem alle Alumni af Præposito Collegii Regii. Begge de kongelige Stipendia, Communitetet og Regentsen, ere nu efter Forordningens første Paragraph altid samlede til en nogenledes flækkelig Hielp for den studerende Ungdom, som behøver Understøttelse til Fremgang i deres Studeringer, saa at naar en Student antages til at nyde Communitetet, antages han ogsaa til Regentsen. En Alumnus, som har Examen Philosophicum, nyder begge disse Beneficia ifkun i tre Aar; men den Alumnus som tillige tager Examen Philologicum, nyder begge Dele i fem Aar, undtagen de privilegerede, som nyde begge Dele i fem Aar. De privilegeredes Antal kan sees af den ny Fundas §. 21. Disse ere alle befriede fra Kloster-Bøvelserne, undtagen de sammesteds benævnedes, under Litt. a. og c. Aar 1777 blev paa Regentsen ved den østlige Ende af Vorten bygt en ny tredje Etage over hele Bygningen ud til Kannikestræde for at vinde større Plads for Alumnis, hvilket var nødvendigt, da Decani efter den ny Forordning hver skulde have tvende Kamre paa Regentsen til Beboelse. Der vandtes ved denne ny Etage ifkun 8 dobbelte Bøvelser, saa at man derfor hidindtil ikke har haft Plads til alle. Udi bemeldte Aar 1777 blev i Kraft af den ny forbedrede Fundas indrettet et Bibliothek, kaldet Regentsens Haand-Bibliothek, hvilket blev bekostet af Stipendium Domus Regiæ, som forhen var 1200 Rdlr., men ved ommeldte Fundas af 25 Jun. Aar 1777 §. 44. forøget af Kongen og det kongelige Huus med 1000 Rdlr., nemlig med 600 Rdlr. af Hans Kongelige Majestet Kong Christian den Syvende og Hendes Kongelige Majestet Enke-Dronning Juliana Maria, saa og med 400 Rdlr. af Kron-Prinds Friderik og Arve-Prinds Friderik.

Friderik. Til dette Regentsens Bibliothek blev strax indkøbt Bøger for de 400 Rdlr., men de øvrige 600 Rdlr. bleve satte ud paa Rente og for Renten kjøbes aarligen Bøger til at forege samme Bogsamling med. Regentsens Bibliothek bestaaer for nærværende Tid af 1000 Volumina. Paa Bindet af disse Bøger er sat dette Stempel med disse Bogstaver S. D. R. det er: *Stipendium Domus Regiæ*. Dette Bibliotheks Fond og Revenuer til Bøgers Indkøb ere:

a) Renten af de 600 Rdlr. hvormed *Stipendium Domus Regiæ* blev Aar 1777 foreget. b) De 400 Rdlr. som bleve skienkede af Kronprindsen og Arveprindsen, for hvilke strax blev indkøbt Bøger. c) Ere i fire Aar til Bibliotheket blevne skienkede aarlig 100 Rdlr. af en ubekjent Belgiorer, som siden fandtes at være Salig Geheimeraad Henrik Hielmstjerne. d) Fire Actier udi det topographiske Selskab, skienkede af Kongen. e) En Gave af 300 Rdlr. fra Carcelliet. f) De paa ledige Pladser paa Communitetet faldne Penge, og en tredie Deel af Muleterne. Dette Haand-Bibliothek for Decani og Alumni Communitatis er aaben alle Sognedage fra Klokken 1 til 2 Estermiddag. *Famulus Communitatis Regiæ* er tillige *Famulus* ved Regentsens Haand-Bibliothek, og derfor nyder han aarlig Pen 28 Rdlr. 4 Mk. Dette Bibliothek har hidindtil ikke haft nogen aparte Sal, men af Mangel paa anden Plads været hensat i Skabe i Regents-Kirken. Hvorudover i Aaret 1781 ved Siden af Communitets-Salen udi første Etage er nu indrettet et Værelse, hvori Regentsens Haand-Bibliothek skal henflyttes for at staae herefter opsat til Bedkommendes Nytte og Brug, hvorom er meldt pag. 295. Nu omstunder have alle Decani og Alumni paa Communitetet frie Værelser paa Regentsen i Kraft af oft ommeldte forbedrede Fundah. Decanus er Inspector og Tilsynsmand og har sine Alumni tet ved og omkring sig logerende paa Regentsen for at have Indsigt med deres Fremgang i Studeringer. Da Universitetet Aar 1778 den 31 Jan. celebrerede Hans Kongelige Majestets Fødsels-Dag ved en solemne Tale paa Universitetets store Auditorium af Professor Theologiæ, Doct. Valle, blev tillige Communitetet (efter at den ny Forandring var skeet) ved samme Leilighed indviet i Hans Kongelige Høiighed Kronprindsens og Hans Kongelige Høiighed Arveprindsens høie Nærvarrelse,

relse, da Professor Kall, blev af ham indsat til Provst for Communitetet og Regentsen, samt elleve indsatte til Decani og Inspectores paa Regentsen. Efter Talen bleve de Høie Kongelige Personer ledsagede af Rector Magnificus og Professorene over paa Communitetets Sal for at bivaane Alumnorum Dølse. I denne solenne Anledning var hele Regentsen samme Aften illumineret. Over Communitetet og Regentsen er anordnet en bestandig Commission. Men Inspection over hele Regentsen i Henseende til Oeconomien og Orden paa Regentsen har Decanus Facultatis Theologicæ. Oeconomus Communitatis har Opsigt over Regentsens Bygninger, tilligemed Communitetets Bygninger. Regentsen underholdes aarligen af Communitetets Indkomster. Regentsen har en Secretair, som tillige er Archivarius ved Regentsens Arkiv og har i sin Forvaring til foresaldne Expeditioner disse Stiftelsers eget Segl med Kongens Chiffre C7. og Omkrift: Sigillum Communitatis & Collegii Regii. Hans Løn som Secretair og Archivarius ved Regentsen er 250 Rdlr. Han er tillige Secretair og Archivarius Communitatis Regiæ, og for samme Embede nyder han 250 Rdlr. og har yder frie Værelser paa Academiet, som Oeconomus ved Communitetet, at behøve. (See tillige forhen ved Communitetet pag. 290.) I Følge et Kongeligt Rescript af 1 Nov. Aar 1781, holdes Examen Theologicum eller Attestafs for Studenterne ikkun fire gange om Aaret, nemlig i Januar, April, strax efter St. Hans Dag, og sidst i October; hvilken Indretning begyndte i April Maaaned Aar 1782. Ved Examen Theologicum fører altid Præpositus Collegii Regii Examinations-Protocollen. Provsten paa Regentsen er tillige altid Provst paa Klosteret eller Præpositus Communitatis Regiæ; Foruden sine visse og uvisse Indkomster har han af hver Alumnus, som antages til Communitetet, 3 Rdlr. til Introduction, og af hver Alumnus, som antages til Regentsen, 2 Rdlr. Eller naar det skeer til begge disse Beneficia paa eengang, 5 Rdlr. til Introduction. Alle de Mænd, som have været Provster paa Regentsen fra dens Stiftelse indtil varende Tid, findes anførte ved Communitetet eller Klosteret forhen pag. 291.

§. 6.

Elersens Collegium eller *Collegium Elerianum*, beliggende i Store Kanikestræde lige over for Regentens, er en stor grundmuret Bygning, hvis Facade er 38 Alen lang ud til Gaden, tre Etager høi med Kielder under og ziret med Pillarer imellem Binduerne. Over Porten, som er midt paa Bygningen, sees Stifterens Jorgen Elers Effigies eller Brystbillede, udbuggen i Steen og tilfælig stærk forgyldt. Bygningen er 20 Alen høi til Taget og 31 Alen høi til Tagryggen. Dette Collegium bærer Navn af sin Stifter, Etatsraad Jorgen Elers, som (efter at begge hans Døtre vare brændte i den ulykkelige Ildbrand, som opkom i Opera-Huset paa Slottet Amalienborg den 19 Apr. Aar 1689) gav i sit Testamente alle sine Midler til adskilligt gudeligt Brug, og blant andet gav han 29000 Rdlr. til dette Collegii Bygning og 16 Studenteres Underholdning i samme. Dette Collegii Fundas findes anført i Hofmanns Samling af Fundascher, Tom. 1. pag. 93 til 97. og er dateret den 29 Nov. Aar 1691. Derpaa lod Doct. Hans Wandal, som var Executor af dette Testamente opføre en kostbar og anseelig Bygning med Bærelser for 16 Studenter, alt efter det mediciske Collegii Model og Plan. Dette Collegium Elerianum kom efter nogle Aars Forsøb i Stand og blev solenniter indviet den 18 Nov. Aar 1705 udi Gros-Canklerens og Universitetets Patrons, Grev Conrad Reventlovs og de fornemste Ministres, samt alle Professorernes Nærværelse, ved en latinisk Oration, holden af Johan Sidelmann, den første Inspector i dette Collegio, mens siden Capellan ved Helliggeistes Kirke i Kiøbenhavn. Udi dette Collegio have 16 Studenter i fem Aar deres frie Bærelser. To og To ligge sammen og ere Contubernaler. De have to meget anseelige Bærelser, af hvilke det inderste er forsynet med en stor Jern-Window, et Sengested, Bord og Stole; og det yderste Bærelse med et stort Klædeskab forsynet med Laas og Nøgel. Af disse 16 Studenter ere de otte forpligtede at studere Theologie, to studere Medicinen, to Historien, Politica og Jus Publicum, to Philosophie, een Astronomien og en Geometrien. Collegii Vaaben og Sigillum er et Sindbillede, forestillende en Egern, som sidder og knekker Nødder med Dmskrift: *Nucleos non Putamina*, det er:

er: Jeg søger efter Kiernen og ikke Skallen. Neden under staaer: *Colleg. Elersian. Fundat. 18 Nov. 1705.* Dette staaer altid trykt paa Collegii Alumnorum Disputaker. Ved dette Collegium er ogsaa en smuk Hauge, hvori hver Kammer har sit tilhørende Lyst-Kvarter og sine visse Frugttræer. Haugen er omringet med en Brandmuur ud til Skindergaden, og ved et smukt Jern-Bitterverk adskilt fra Collegii anseelige Gaardsrum, der er forsynet med Springvand; her er ogsaa et chymisk Laboratorium. Ved Collegium er en Portner, som haver sit Bærelse med Udgang for sig selv, og haver Opsyn med Gaardens og Bærelsernes Reengjørelse. Udi Collegio Elersiano stod for Ildbranden Missions-Collegii Bogtrykkerie i mange Aar, saa at de første Editioner af de saa kaldte Missions-Bibler, Nye Testamenter, Psalme-Bøger og adskillige andre danske Bøger ere her trykte paa Missions-Collegii Forlag. Ligeledes var her et smukt Bibliothek, saaog et lidet Kunst- eller Naritet-Kammer, hvilket altsammen tillige med hele Collegii Bygning blev ødelagt i Stadens Ildbrand Aar 1728. Her stod ogsaa de arabiske Typer eller Bogstaver, som Conferentsraad Frederik Rostgaard havde foræret til Universitetet, hvilke dog bleve reddede fra Branden og glemmes nu paa Universitetets Bibliothek paa runde Taarn. Efter forommeldte Ildbrand blev dette Collegii Bygning bragt i fuldkommen Stand igien. Aftegningen paa dette nu værende Bygning findes i *Thuras Hafnia* Hod. Tab. CVIII. saa og i *Pontoppid.* Atlas Tom. II. Efterat dette Collegium var opbyggt igien, laae vel Alumni herinde og ned frie Bærelser, men ei noget Stipendium i nogle Aar, førend at Capitalen efter nogle Aars Forløb naaede en vis Størrelse, at deraf kunde skee nogen Distribus, hvilken tog sin Begyndelse Aar 1754. Nu nyder hver Alumnus i dette Collegio udi fem Aar aarligen 40 Rdlr. Stipendium i to Terminer, det halve til 11 Jun. og det andet halve til 11 Dec., men Inspector Collegii nyder en tredie Deel mere. Enhver af dem er forbunden at holde en aarlig Disputak paa dette Collegii Auditorium. Den øverste eller tredie Etage er paa den ene Side af Collegii Trappe indrettet til et smukt Auditorium med et Cathedra, hvor Collegianernes Disputaker holdes; og paa den anden Side af Trappen lige over for er Bibliothekets Sal, hvis Antal af Bøger

nu er voxet anseelig. En af Professorerne er altid Ephorus over dette Collegium og uddeler Stipendium til Collegianterne til hver Termin. Naar Ephorus ved Døden afgaaer, holdes altid en solenne latinſk Parentation paa Collegii Auditorium over ham af Inspector Collegii. Den ældſte Alumnus i Collegio er altid Inspector og har Opſyn med Bibliotheket.

S. 7.

Borckens Collegium kaldet *Collegium Medicum*, eſter Stifterens egen Billie i hans Fundaſ derom, dateret Kiøbenhavn den 29 Jul. Aar 1689, men ellers i daglig Tale eſter Stifterens eget Navn *Collegium Borrichianum*. Dette Collegium er beliggende i Store Kanikeſtræde og er en anseelig grundmured Bygning, tre Etager høi, tolv Fag bred, ziret med en Port midt paa Bygningen. Dens Hoved-Facade, hvorunder er en Kielder til Brænde, er ud til Gaarden 35 Alen bred, 18 Alen høi til Taget og 30 Alen høi til Tagryggen. Dette Collegium er ſtiftet Aar 1689 af den ſtore Medicus, Chymicus og Polyhiſtor Doct. Ole Borck, Cancellieraad, Aſſeſſor i Høieſte Ret og Professor Medicinæ ved Kiøbenhavns Univerſitet, ſom ved ſit Teſtament af 29 Jul. Aar 1689 gav ſin Gaard og Grund, beliggende paa ſeſvsamme Sted, ſamt 23500 Rdlr. til dette academiske Collegium og Stipendium til 16 danſke og norſke Studentere. Blant dette Antal tilholdes 10 af dem at ſtudere Theologie, een at ſtudere Matheſis, tre Philologien, og de øvrige to at ſtudere Botaniken, Medicinen og Chymien. For Chymiſternes Skyld blev ved Collegium indrettet et Laboratorium, opbyggt i Gaarden, hvilket blev forſhnet med alle de chymiſke Inſtrumenter, ſom Stifteren ſelv Doct. Ole Borck havde brugt. Dette Collegium blev høitideligen indviet den 29 Mai Aar 1691 ved to latinſke Orationer, holden paa dets Auditorium; Den første Oration af Professor Poul Binding, ſom var tillige den første Ephorus for dette Collegium, og den anden Oration af Mag. Chriſtian Arſleb, ſom da var den første Inspector i dette Collegio, men ſiden Sognepræſt til Sortrup og Otteſtrup Menigheder i Sieland. Da de Fornemſte af Rigets Miniſtrer, tilligemed alle Professorerne bivaanede denne ſolenne Act. Enhver af diſſe 16 Collegiantere eller Alumni Collegii Medicei nyder dette Stipendium

pendium ved at ligge i dette Collegio i fem Aar, da to og to ere Cöntubernaler og have frie Bærelser, nemlig to smukke Stuer, hvoraf det inderste er forsynet med en Jern-Vindovn, et Sengested, Bord og Stole, saa og tillige nyder hver Alumnus 60 Rdlr. og 2 Mk. i to Terminer, hvorfor enhver af dem er forbanden at holde en aarlig Disputas paa Collegii Auditorium. Den ældste af Alumnis i Collegio er Inspector Collegii Medicei, og nyder aarlig en halv Portion mere af Stipendio end de andre Alumni; han har Bibliotheket under sit Opsyn. Efterdi Fundator selv var dimitteret fra Ribe latinffe Skole, saa har han i sin Fundas forordnet, at iblant forommeldte 16 Alumni skal altid være to Nipenser eller to Studenter, som ere dimitterede fra Ribe latinffe Skole, hvilke altid ere berettigede til at nyde Sted i dette Collegio. Pladsen til Collegii Bygning er kun liden at regne mod den Plads, som findes til Ethersens og Walsendorffs Collegier; dog er her en liden Lysthauge, et Gaardsrum med ferff Band, saaog et chymiff Laboratorium med Instrumenter forsynet. Let op til Collegii Bygnings vestlige Side er en liden Bygning til Collegii Portner, som har Op- syn med Gaardens og Kamrenes Reengjørelse. For Ildbranden stod over Col- ligii Port Stifterens Doct. Ole Borchs Brystbillede, udbuggen i Steen; saa og saaes over Porten følgende latinffe Inscription med forgyldte Bogstaver, for- fattet af Professor Poul Winding, den allerførste Ephorus for dette Collegium: *Borrichii, Domus Hæc quamvis Medicea vocatur, In muto nescit Marmore Fa- ma mori. P. V. Collegii Vaaben og Sigillum er et Hieroglyphicum, (det er, et Eindbillede, som ikke med Ord, men med et vist Billede giver sin Hensigt til- kiende), forestillende en Drage, som udbreder sine Vinger imod Solens Straa- ler, ligesom den vilde snappe dem op. Om samme Hieroglyphicum har Mag. Ditmar Bullichius eller Bølf, siden Provst paa Samsø og Sognepræst for Bid- zer og Dnsberg Menigheder paa samme Land, i sin Oration holden paa Collegii Auditorium den 18 Jun. Aar 1696, opsat følgende latinffe Vers:*

Conspicimus Solem, succumbentemque Draconem, Hunc quasi foecundant, quas parit ille, Faces. Chemicus hinc Lapidem quærat; Sol denotat Aurum, Argentumque Draco. Phoebus utrumque parit. Nil sine Sole Draco gignit; Nil indigus Auri Gignere, nî Phæbus fullerit ille, potest.

Om samme Hieroglyphicum har ogsaa Anton Ebeling holdt en Oration paa Collegii Auditorium den 27 Febr. Aar 1697. Udi Nova Litter. Maris Balthici og September Maaned Aar 1703 pag. 134 meldes, at Mag. Peder Brink, Inspector Collegii Medicei, siden Sognepræst i Arendahl i Norge, var til Sinds at udgive Historia & Acta primi Decennii Collegii Medicei. Om Collegii Hauge findes Esterretning i *Gudmanni Postholani Flora Medicea Hafniaca*, seu Schediasma Botanico-Medicum de Viribus Plantarum, in Horto Collegii Medicei Ao. 1691 inventarum. Paa Collegii Auditorium saaes for Ildbranden de berømteste Professorers Brystbilleder, giorte i Gips, hvilke levede paa den Tid, da dette Collegium blev stiftet, nemlig: Doct. Hans Bagger, Biskop i Sieland; Doct. Hans Wandal og Doct. Hector G. Masius, Professores Theologiæ; Saa og Caspar Thommesen Bartholin, Ole Borck, Wilhelm Worm, Oliger Jacobæus, Cosmus Bornemann, Rasmus Bartholin og Poul Winding, Professores Philosophiæ. Her var ogsaa et skønt Bibliothek, der bestod af 3 til 4000 Bind, foruden 150 rare og kostbare Manuscripter, hvilke vare forærede hertil deels af Fundator Doct. Ole Borck selv, deels af Doct. Thomas Bartholin, Statsraad Poul Winding, Mag. Joh. Bruusmann og andre. Man havde ogsaa i 60 Bind en Samling af alle de Disputationer, Declamationer og Orationer, som her af Alumnis Collegii Medicei fra dets første Stiftelses Tid vare blevne holdne. Udi Vinduet næst ved Døren saae man i Glas indbrændt de fire Faculteters, nemlig det Theologiske, Juridiske, Medicinske og Philosophiske, deres Insignia. Næst ved Bibliotheket var ogsaa et anseeligt Naturalie- og Kunst-Kammer, hvor mangfoldige rare og selsomme Ting vare forvarede, for med største Forundring at betragtes. Iblant andet mærkværdigt saae man her i en Sølvæske forvaret den umaadelige store Steen, som var avlet i Blæren hos Sal. Doct. Ole Borck og forvoldte hans Død den 3 Oct. Aar 1690, tilligemed en Deel andre smaae Stene, som ogsaa fandtes hos ham. Paa Laaget af samme Sølvæske var at læse dette danske Vers og Inscription, forfattet af Biskop Thomas Ringo: Her er den Morder-Steen, der stak med Dødens Fork, Og jog til Graven Bor Udødelige

lige Borch; Den lærde Berden fik derved et Hierte-Meen. Gaf Læser, Gaf og Brød, om Du er Sels en Steen. Ligeledes har *Stephanus Dubravius* frevet paa bemeldte Sølvæsse disse latinske Vers: *Calculus Hic situs est illustri Corpore Sectus, quo sine Borrichius nil nisi Gemma fuit. Frangere cum Lacrymis Charitum Tentavit Apollo, Comminuit Gemmam, Calx tamen iste Prior. Non sic Jaspideum corrodes, Calculi Nomen Quod super Astra micans, Calculus Albus habet.* Ligeledes saae man her paa dette Karitet-Kammer hange 66 Skilderier af de berømmeligste Medici, som da levede baade i Danmark og paa udenlandske Stæder. Dette Collegium Medicum, tilsigemed det smukke Bibliothek, samt Naturalie- og Kunst-Kammeret, saa og alle Naturalierne og forommeldte Sølvæsse med Skilderierne, bleve ved Stadens Jdebrand i October Aar 1728 lagte i Aske. Nu varende Collegii grundmurede Bygning er af ny opbyggt efter ommeldte Jdebrand. (Afstegningen paa Collegium Medicum findes i *Thuras Hafn. Hod. Tab. CVII.* og i *Pontoppid. Atlas Tom. II.* Bygningens Besskaffenhed er forhen anfert. Udi den øverste Etage er i den ene Ende indrettet Collegii Auditorium, ziret med et Cathedra. Her holdes altid de aarlige Disputaker af *Alumni Collegii Medicei.* Over Cathedra sees følgende bibelske Sprog med forgyldte Bogstaver: *Μη Συζητάτε με τῷ Αἰῶνι τῷ 7ω.* det er: Bliiver ikke ligestillede med denne Berden, *Rom. 12, 2.* Paa Auditorium hænger ogsaa *Stifterens Doct. Ole Borchs* Skilderie. Lige for Cathedret er et Skab, hvori staaer forvaret et Crucifix af massiv Sølv, skienket af *Fundator selv*, hvorved læses et af *Salig Doct. Ole Borch* forfattet latinske Vers: *Anci N. Condis Me, Pateris pro Me, Scelus Omne Remittis, Prolegis, His Meritis Quis Satis Aptus Amor?* Dette Skab bliver altid oplukt hver Gang nogen Disputak holdes og var det eneste, som i Branden blev reddet. Det i *Kjøbenhavn* under *Doct. og Professor Nicol. Eding.* Balles Opsyn og Anførsel stiftede *Homiletiske Selskab* holdt af *Begyndelsen* her paa dette Auditorium i *Præfidis* og *Membrorum* Overværelse deres homiletiske *Prøve-Taler.* Lige over Auditorium i den anden Ende af samme tredie Etage er Collegii Bibliothek, som nu efter Jdebranden er voren til et talrigt Antal. En af Professorerne er af

tid Ephorus Collegii Medicei, som, naar Vacance blant Alumnos forefalder, gier Proposition eller Forslag af nogle Studentere, hvoraf een ved Pluralitet af Professorernes Vota udvælges til at faae den vacante Plads i Collegio; Samme Valgs-Maaade bruges ved alle de øvrige Collegia Academica. Naar Ephorus ved Døden afgaaer, da holder altid Inspector Collegii en Serge-Parentation over ham med Solennitet paa Collegii Auditorium i samtlige Professorers Nær-værelse.

§. 8.

Kul Torvet eller Skiden-Torv, som ogsaa kaldes Brände- og Torve-Torv, hvor Kulsvier-Bogne fra de nærmeste Skov-Egne holde med deres Kul-Læs i Sække, for at sælge Træ-Kul til Stadens Indvaanere. Ligeledes holder her ogsaa andre Bønder-Bogne fra Landet, deels med Torve-Læs, deels og med langslakt Grøne-Brände-Læs. Dette Torv eller offentlige Plads er anlagt efter Ildbranden lige for Nørre-Port for Enden af Lille Kiøbmagergade, hvor det begynder og gaaer til Frideriksborggaden. I de ældre Tider har her staaet St. Giertruds Hospital eller Kloster og Sygehuus med sin Kirkegaard, hvor Kong Christian den Anden lod Slotsherren Torben Dyrø halsbugge, da han ville unde ham et hæderligere Røttersted end det almindelige. (See derom Holbergs Danmarks Riges Hist. Tom. 3. pag. 24. Pontoppid. Orig. pag. 165.) Siden blev St. Giertruds Hospital forenet med St. Jørgens Hospital, og efter Reformationen begge indlemmede med Helliggeistes Hospital. (Pontop. loco cit.)

§. 9.

Nørre-Port er den skønneste og jærligste Port af alle Stadens fire Porte, beliggende lige for Kul-torvet. I Henseende til de ældre Tider er at agte, at Nørre-Port, Porta Aquilonaris kaldet, laae Nar 1370 midt paa Nørregade næst ved Skidenstræde. Men da Staden blev Nar 1526 paa denne Kant udvidet ved at indtage den Landsbye Serritsløvs Byemarker til Stadens Grund, hvorom er meldt forhen, og Fæstningens Volde tillige bleve flyttede længere ud, saa blev Nørre-Port forflyttet omtrent 500 Alen længere ud, og kom til at staae lige for Enden af Nørregade; hvilket det endnu i Volden tilbagestaaende Stykke

Muurverk af den gamle Nørre-Port giver tilkiende og bærer Vidne om. Paa den Tid havde Nørre-Port ligesom de øvrige af Stadens Porte et Taarn, bygt med høie Gavle og Kamme, ligesom Landsbye-Kirke-Taarne. Men Aar 1619 blev Nørre-Port ziret med et høit Taarn og Spiir, ligesom Vester-Port var ziret med; (See pag. 133). Derimod lod Kong Christian den Femte paa ny igien forflytte Nørre-Ports gamle Beliggenhed fra det Sted, hvor den tilforn stod, og lod den nu anlegge nogle hundrede Alen længere hen imod Østen, og Aar 1671 ganske af ny opmure den nu værende Nørre-Ports Bygning paa det Sted, hvor den nu staaer. Denne Ports Hvelvning er den høieste; ligeledes er Portalet det anseeligste blant alle Stadens Porte; hvilket formodentlig er skeet af den Aarsag, fordi alle høitidelige Indtoge med det Høikongelige Husets Personer sædvanligen skeer igiennem denne Port. Midt over Portalet eller Abningen af Porten ud til Landeveien sees Kong Christian den Femtes Brystbillede eller Buktum, udhuggen i Steen og omgivet med en Laurbær-Krands, og adskillige Krigs-Vres-Tegn. Paa den ene Side af Porten, seer man imellem Pillerne, som ere efter Dorisk Art, udi en Niche staaende et Billede i fuld Legems Sterrelse, som forestiller Gudfrygtighed; og paa den anden Side af Porten, seer man ligeledes imellem Pillerne af Dorisk Orden udi en Niche, staaende et Billede i fuld Legems Sterrelse, som forestiller Retfærdighed. Begge disse Billeder ere kunstig og net udhugne i Steen. Disse to Dyders Forestilling sigter til Kong Christian den Femtes sædvanlige Livsprog, som var: *Pietate & Justitia*. Allerøverst i Frontespicen staaer C 5. med Krone over, ziret med Blomsterverk. Midt imellem Kolonnerne oven over Nicherne staaer Aarstallet, saa at over den ene Niche staaer: *ANNO*, og over den anden Niche staaer: 1671. Saavel paa Gesimserne, som under Nicherne, staaer udhuggen adskillig Krigs-Armatur. Nørre-Ports Facade ud imod Marken er 21 Alen bred, Portens Brede indvendig er 7 Alen, og dens Hvide er $10\frac{1}{4}$ Alen. (Afstegningen af Nørre-Port sees i *Thuras Hafnia* Hod. Tab. VI). Aar 1771 blev i alle Stadens Porte foranstaltet Klokker med lange Klokkestrenge af Staaltraad, hvilke ingen under høi Straf maatte understaae sig at beskadige paa nogen Maade. Med disse Klokker blev

ringet af Gefreideren, som staaer ved Slagbommen for de Kiørende, da eet Træk af ham betydde: Holdt. To Træk betydde: Kiør. Men tre Træk betydde: De Kongelige Herskabs Ankomst. Men efter et Aars Tids Forløb blev det forandret, og Klokkerne med Strengene ganske borttagne. Paa Nørre-Portis Consumtions-Contoir eller Accise-Bod, (som ligger strax uden for Stadens Kavelin og yderste Fald-Bom) er i et Aar til Indførsel i Staden consumptioneret følgende: Aal (reget), 19½ Lispd. Aal (saltet), 1½ Ed. Aborrer (torre), 26 Lispd. Agerhøns, 54 Par. Agurker (grønne), 54 Edr. Dito syltede, 23 Glas. Dtinger, 2 Dtinger. Baandstager, 26300 Stkr. Bark, 252 Læs. Duer, 412 Par. Dyr, 297 Stkr. Erter (grønne), 346 Edr. Dito gule og graae, 1032 Edr. Fasaner, 18 Par. Fier og Duun, 74 Lispd. Fisketunger, 2134 Snes. Flesk, 4674 Eider. Glyndre, 700 Stykker. Frugt, 1386 Edr. Gias, 6664 Stkr. Grisfe, 926 Stkr. Gryn, 1638 Edr. Harer, 226 Stkr. Havre, 9232 Edr. Huder, 1640 Stkr. Hee og Halm, 9579 Læs. Hens, 3424 Par. Kaal (Blom-), 456 Skok. Dito grøn, 18 Læs. Dito hviid og rød, 696 Skok. Kalkonske Hens, 546 Par. Kalve (fede), 704 Stkr. Dito spæde, 327 Stkr. Kalveskind, 96 Degger. Kied, 4268 Lispd. Kirsebær, 256 Edr. Kramsfugle, 986 Snes. Kyllinger, 6806 Par. Lam, 31124 Stkr. Lammeskind, 1670 Degger. Leg, 14 Edr. Hvedemeel, 516 Lispd. Rugmeel, 604 Edr. Melk, 1342 Edr. Rødder, 36 Edr. Ost, 392 Lispd. Rødder og Roer, 608 Edr. Røveskind, 138 Stkr. Snekper, 106 Par. Smør, 208 Edr. Sviin, 908 Stkr. Tørv, 31806 Læs. Bogtømmer, 40 Læs. Urhøns, 21 Stkr. Lang Brændeved, 7212 Læs. Vov, 152 Lispd. Veg, 2948 Snes. Vender, 412 Par. Uden for alle Stadens Porte ere Aar 1780 anlagte brede Trottoirs ved Veiene, besatte med Træer paa begge Sider for Fodgængere. Ved en Raadstue-Placat af 15 Mart. Aar 1780 er bekendtgjort, at Hans Kongelige Majestet ved Rescript af 27 Oct. Aar 1779 har besalet, at Trottoirs ved Veienes nye Uulæg paa Broerne uden for Stadens Porte vorder indrettede,

og deres Bedligholdelse skal udredes af Vedkommende Huus-Eiere selv, for saa vidt enhver Huus eller Gaard strekker sig.

§. 10.

Uden for Nørre-Port er efter kongelig Resolution af 1 Dec. Aar 1769 anlagt en kongelig offentlig Inoculations-Anstalt, da ingen Børne-Koppe-Vaccination tillades i Kiøbenhavn, men skeer alle uden for Byen for den almindelige Sikkerheds Skyld. Kong Christian den Syvende har ved en nedsat Commission indrettet og anlagt denne Stiftelse paa den Gaard Solitude, som dertil blev kiøbt. Denne Inoculations-Anstalt og Stiftelse blev aabnet den 14 Jun. Aar 1770. Stedet bestaaer af to rumelige og anseelige Bygninger, hvoraf den ene Bygning er til de Præparerende, og den anden Bygning er til de Inoculerede, hvilke sidste beholde den store Hauge til fri Promenade, og de første have en gren stor Plaine med omsatte Træer til deres Promenade, saa at ingen Communication imellem Patienterne have Sted, hverken i Henseende til Husene eller Præparationer. Bærelserne ere overalt til Orden og Fornødenhed meublerede. De Betalende ere for sig selv i Corps de Logis og blive bestandig staaende til dette Brug. Ethvert Bærelse har sin egen Ind- og Udgang. Indretningen er til 48 Personer paa Gangen, saa at 16 er Betalende, og de 32 Fattige, hvilke ved deres Indkomst, og, saalænge de i Stiftelsen forblive, faae al fornøden Dragt af Uldet og Linnet, og nyde frit paa Kongens Naade Inoculation, Medicamenter, Logis, Kost og Opvartning. I Stiftelsen antages saavel af Kiøbenhavn, som af Provinzjerne, Børn og Personer fra 3 Aar til 50 Aar. Inoculations-Anstalten er fortroet en Medicus Opsigt; desuden er antaget en Chirurgus. Diæten udi Mad og Drikke, samt Keenlighed baade om Personer og i Bærelser, besørger af en Oldfrue. Til de Syges Opvartning ere Borger-Enker antagne. Til denne prisværdige Inoculations-Anstalt skienkede Kong Christian den Syvende 4000 Rdlr. hvert Aar i fem Aar.

§. 11.

Assistent-Kirkegaardene, beliggende uden for Nørre-Port, strax ved Inoculations-Stiftelsens Gaard, ere syv i Tallet, og omringede med en Brand-Muur.

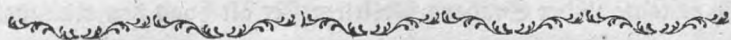
Muur. De bleve anlagte her Aar 1760 uden for Staden isteden for de tilforn i Staden hist og her værende Assistenz-Kirkegaarde, saasom i Fiolstræde, paa Gammel Myndt og i Borgegaden; hvilke Pladse bleve bebygte med Huse. Om disse nye anlagte Assistenz-Kirkegaarde er meldt forhen i det 2. Kap. §. 1. pag. 67. Ved Indgangen til dem boer en Graver, som har Opshn dermed.

§. 12.

St. Johannes Hospital og Koffets Stiftelse er en Bygning, beliggende midt imellem Vester- og Nørre-Port, og indrettet paa samme Sted, hvor Krigs-Hospitalets Ladegaard i fordum Tid var. Dette Hospital er et af Kiøbenhavns Fattiges-Væsens-Stiftelse, nemlig Pesthuset, som i forrige Tider laae uden for Vester-Port paa Vester-Fælled ved Strandskanten. Om samme Pesthusets Oprindelse og allerførste Stiftelse havest ikke nogen vis Efterretning. Det er uvist om det var det St. Jørgens Hospital, som Aar 1368 har været i Kiøbenhavn, og er blevet siden forflyttet uden for Vester-Port, og da har været forenet med Helliggeistes Hospital, eller om det Aar 1522 er blevet anlagt uden for Vester-Port af nyt, af Claus Dennen en Groshandler, for smitsomme Sygdommes Skyld. Det sidste synes at være det troligste, saasom det heder St. Johannes Hospital. Pesthusets Capitaler have været forenede med Conventhusets Midler, og derfor bleve Pesthusets Lemmer, som vare 150 til 160, underholdte af Conventhuset. En Galanteriehandler ved Navn Claudi Koffet, af Religion en Catholik, boende i Kiøbenhavn, testamenterede Aar 1749 til Pesthuset 10000 Rdlr. og Aar 1752 gjorde han den Constitution, at Lemmerne i samme Huus skulle af Capitalens Indkomster nyde et lidet Tillæg til deres Ugepenge, som var 4 ß. og et vist Antal af dem have Klæder. Denne goddædige Stifter bekostede desuden selv i sin Levetid ofte nye Skjorter, Klæder og Sengklæder, og uddelede dem til de elendigste Lemmer. I samme Pesthuus var 12 Daarekister til at indslutte galne og vanvittige Mennesker udi, og desuden 12 Forvarings-Kamre for dem, som vel ikke ere rasende og uregierlige, men dog urolige i deres Gemytter. Opsigt over Pesthuset var anbeforet Inspecteuren ved Conventhuset i Kiøbenhavn. Bemeldte Claudi Koffet forøgede siden

sin

sin forhen givne Capital med 20000, saa at Væsthuset fik 30000 Rdlr. i alt efter hans dødelige Afgang. Da dette Væsthus var baade af Ælde og stor Indretning ubrugeligt, saa bleve Væsthusets Lemmer og Indretninger forskjittede til den forrige Krigs-Hospitalets Ladegaard, som til den Ende blev kjøbt og givet det Navn: St. Hanses Hospital og Claudi Koffets Stiftelse. Udi denne Stiftelse er i alt 200 Lemmer. Her er ogsaa en Kirke, som har sin egen Præst boende i Hospitalet. Til en Erindring om Gudsindedes indsendte Hielp og Gaver til denne Indretning, er i Kirken opsat en Tavle med denne Inscription: Til Hielp at drage op isteden for det gamle, Et Væsthus nyt og stærk, man haver kundet samle Fra skystte Givere de Gaver, som her staae Paa Tavlen aabenlyst; Gid Flere følge maa. Ved dette Hospital er ogsaa en Inspecteur, som har sine sine frie Værelser her, saa og en Spisemester.

Fjerde Kapitel

om

Frimands - Qvarter.

I. **Frimands-Qvarter** i Henseende til dets forrige Inddeling og Strekning begyndte med Hiernehuset af Store Kiebmagergade og Amager-Torv, og indbefattede den østre Side af hele Amager-Torv og hele Bimmelkaster lige op til Skouboegaden, den østre Side af Skouboegaden til Skindergaden, den hele søndre Side af Skindergaden lige ud til Store Kiebmagergade omkring Hiernet og derfra den hele vestlige Side af Store Kiebmagergade lige ned til Hiernet af Amager-Torv, hvor dette Qvarter tog sin Begyndelse.

- II. Frimands-Quarteer i Henseende til den ny Inddeling efter Placaten af 3 May Aar 1771, indbefatter nu omstunder følgende Gader: 1.) Lille og Store Helliggeistesstræde. 2.) Klosterstræde. 3.) Store Riøsmagergade med David Skolemesters Gaard. 4.) Løvstræde. 5.) Tugthuus-Porten. 6.) Kofflegaden. 7.) Graabrødre-Torv. 8.) Graabrødrestræde. 9.) Kænsergaden. 10.) Trompetergangen. 11.) Skindergaden.
- III. Frimands Vorger-Compagnies Fane forestiller en flyvende Ørn eller stor Fugl med Overkrift: Flyv Værlig. Derunder staaer: Frimands Compagnie. Udi de tre Hjørner af Fanen staaer en brændende Bombe, men everst udi det fjerde Hjørne, staaer Stadens Vaaben.
- IV. Den efter Kongelig Befaling anordnede Quarteer-Commissarius og Quarteer-Betient, som er befalet at boe i Frimands-Quarteer for at skulle paaagte under Stadens Politimester alt hvad den almindelige Orden vedkommer, skal til et udvortes Distinctions-Tegn bære paa sin galunerede Hat en Cocarde eller Vaand-Sløise af blaae og hviid Couleur.
- V. Om Stadens Gader, som henhøre under Frimands-Quarteer, er følgende Merkværdigt i Henseende til de ældre Tider, saa og Egnens Situation at anføre.
- A. Bimmelskæftet, til hvis østre Side vender den søndre Side af Helliggeistes Kirke. Denne Gade Bimmelskæftet kaldet, er en af de ældste saa kaldte Udel-Gader eller almindelige Hoved-Gader i det gamle Kiøbenhavn. Den har faaet sit Navn af sine Bugter og Krumhed; thi Navnet betynder Skæftet paa en Smedlers Boer eller Bimmelmel. Den nederste Ende af Bimmelskæftet kaldtes i fordom Tid Aar 1478 Fiskergade, die Bischstrate, og Torvet derhos, som nu heder Amager-Torv, kaldtes i de allerældste Tider Fisker-Torv. (See mere siden ved S. 8.)
- B. Lille Helliggeistsstræde, som gaaer fra Bimmelskæftet op til Ulfelds-Plads. Den har sit Navn af Helliggeistes Kirke, hvis østre Ende

og Taarn vender ud til denne Gade, tilfjæmed samme Kirkes anseelige Brandmuur, som indslutter Kirkegaarden paa denne Kant. I samme Muur seer man indrettet 26 indmurede Kærrets-Boder, alle numererede, hvor Stadens Kærrets-Handlere daglig salgsode alle Slags hængjorte Kærreder og ulden Lei. Leien af disse Boder beregnes Kirken til Indtægt.

C. Tugthuus-Porten, er den korte Gade, beliggende i Vinkel med Lille Helliggeistesstræde og gaaer ud til Ulfeldsplads, og hvis ene Side udgjør Sognepræstens til Helliggeistes Kirke hans Præste-Residens No. 143. Den har faaet sit gamle Navn Tugthuusporten af et Tug- og Manufaktur-Huus, som Kong Christian den Fjerde lod Aar 1639 indrette ved den nordre Side af Helliggeistes Kirke ind til Lovstræde. Men samme Anstalt varede ikkun sex Aar, da Bygningen blev solgt og til anden Brug anvendt. (See L. Wolfs Encom. Danie pag. 372. Pontoppid. Orig. Hafn. pag. 333.) Lige til Stadens store Ildbrand Aar 1728 stod der endnu en Port af samme Bygning tværtover hele Gaden, ligesom man nu omstunder seer paa Østergade over Peder Madsens Gang. Samme Port blev kaldet Tugthuusporten, og deraf fik Gaden inden for sit Navn i daglig Tale. Men efter Stadens Ildbrand er bemeldte Navn ganske affaafet, thi nu hører denne lille Gade til Lille Helliggeistesstræde. Den østre Fløi af Helliggeistes Kirkes Fattiges Skole-Bygning, ligger paa Hjørnet af denne Gade og Koffegaden.

D. Koffegaden er anlagt i en Vinkel, og gaaer omkring Helliggeistes Kirkes vestre og nordre Side ud til Vimmelskæftet. I denne Gade ligger Kirkens Capellans Residens No. 57., samt Organistens, Klokkerens og Gravernes smukke Boliger, saa og Kirkens Fattiges Skole-Bygnings Hoved-Side. Kirkens Liig-Kapels Bygning vender ogsaa her ud ad.

- E. Store Helliggeistesstræde løber med den ene Ende ud til Store Riøbmagergade og gjør en Vinkel med Lille Helliggeistesstræde.
- F. Trompetergangen er en kort Gade, som gaaer fra Ulfeldsplads ind til Skindergaden.
- G. Keisergaden er et lidet Tverstræde fra Ulfeldsplads ind til Skindergaden. Paa den Plads imellem Trompetergangen og Keisergaden har i fordum Tid staaet Rigets Drost Hr. Joachim Gersdorfs Gaard, som han bygde i Kong Friderik den Tredies Tid paa en Deel af det nedbrudte Graabrødre Klosters tilhørende Kirkegaard og Hauge-Plads, hvorudover man ved at legge Fundamentet opgrov en Mængde Dødnings-Hoveder.
- H. Graabrødrestræde er et lidet Tverstræde fra Ulfeldsplads ind til Klosterstræde, og har sit Navn af det i fordum Tid her staaende Graabrødre-Kloster, fra hvilket her skal have været den sædvanlige Ud-gang paa denne Kant.
- I. Klosterstræde, gaaer med den ene Ende til Skindergaden og med den anden Ende ud til Vimmelskæftet. Denne Gade har faaet sit Navn af det her i fordum Tid beliggende Graabrødre-Kloster, hvis Kirke vendte ud til denne Gade. Paa Hiørnet af Klosterstræde og Skindergaden er Bryggernes anseelige Laugshuus. En stor Deel af Stadens Mester-Skoemagere boe i denne Gade.
- K. Skouboegaden, denne Gade gaaer fra Skindergaden ud til den øverste Ende af Vimmelskæftet. Man finder i Documenter fra de aller-ældste Tider, nemlig af Aar 1385, at denne Gade er kaldet Tydske-mangade. I andre Documenter af Aar 1465 er den kaldet Skuderboderne, og Aar 1514 er den kaldet Skobodernes Stræde, fordi de fleste Skomagere, som vare tydske Mestere i Lauget, have boet i denne Gade.
- L. Skindergaden, paa hvis søndre Side ligge elleve publike Slag-ter-Boder, indrettede under et Træ-Skuur med Steen Tag over og Gulvet

Gulvet belagt med Bræder, hvor Stadens Mester-Slagtere daglig falholde ferff Dre-Kalve- og Lamme-Kiød til Stadens Indvaanere. Gaden har faaet sit Navn af det gamle Ord: Skindre, det er at faae Huden af det slagtede Dvæg. I de allerældste Tider har Stadens Slagter-Boder været for Enden af Kiøbmagergaden indtil Aar 1530 da de bleve forflyttede til Skindergaden, som da blev kaldet Strædet bag Cantoris Port, men fik nu det Navn Skindergaden af Kiødboderne.

M. Store Kiøbmagergade, har mangfoldige anseelige Bygninger. Denne Gade kaldes i gamle Documenter af Aar 1364 og Aar 1407 *Tabernæ Carnificum*, eller *Carnificium Urbis*, fordi Byens Slagtere havde her deres Kiødboder og sædvanlige Slagter-Plads for Enden af Gaden og Byen, som da endtes ved Landemærket. Deraf har Staden i de ældste Tider faaet det Navn Kiødmanger-Boder Aar 1440, saa og Kiødmangerstræde Aar 1471, eller Kiødmangergade Aar 1530. Af dette gamle Ord er ved Tidens Længde og en fordervet Udtale blevet det vanskabte Ord Kiøbmagergade. Men haade i det trettende og fiortende Aarhundrede er denne Gade kaldet Biørnebroegade af en Broe, Biørnebroe kaldet, som gif over en Arm af Dufferviigs flade Strand, østen for nu værende Trinitatis Kirke; hvilken Strand blev Aar 1447 i Kong Christophers af Bayersen hans Regjerings-Tid indpælet og opfyldt, da den ganske Strekning var paa de Tider ubebyggt. Paa den vestre Side af Store Kiøbmagergade ligger: Hof- eller Elephant-Apotheket; Det Kongelige General-Post-Amtes Gaard, hvor det Kongelige Post-Huus for alle Post-Contoirer holdes; saa og den Kongelige Anatomie- og Chirurgie-Lære-Sal eller Auditorium for Bund-Læger eller Studiosis Chirurgia. Tilforn har den vestre Side af Store Kiøbmagergade fra Skindergadens Hjørne ned til Amager-Torv hørt til Frimands-Quarteer, men den østre Side til Kiøbmager-Quarteer.

VI. Udi Frimands-Quarteer forekomme følgende publice Bygninger, Kirker, Stiftelser, Torve ic. noiagtigere at beskrives:

§. I.

Helliggeistes Kirke, *Templum Sancti Spiritus*, og ikke Helliggeistes Kirke, *Templum Sanctorum Hospitum* kaldet, er beliggende omtrent midt i Staden; blant alle Stadens Sognekirker er denne vel den mindste og tillige udvortes mindst anseelige, men derimod indvendig desto mere prydet og i Ordenen den anden Sognekirke. Den er anlagt paa den nordre Side af Bimmelfkastet og har forud været en Kloster-Kirke, tilhørende det paa de Liden derhos liggende Due-Brodres- eller Hellig Aands-Kloster. Samme Kloster med Kirken er stiftet af Kong Waldemar den Tredie og hans Datter Dronning Margrethe, samt siden forøget af Dronning Christine, som var Kong Hanses Enke, (See *J. L. Wolfs* Encom. Regni Dan. pag. 371-) for de Munk, hvilke bleve kaldede Due-Brodre, *Fratres Ordinis Spiritus Sancti*, og havde en Due i deres Vaaben, ligesom man og endnu seer en Due udhuggen i Steen blant denne Kirkes Portals Firater. Endog længe for den Tid har der været de saa kaldte Hellig Aands Brodre i Kiøbenhavn, nemlig Aar 1307, til hvilke Fru Cecilia, Jon. Lilles Datter i sit Testament har skienket en Gave. (See *Pontoppid.* Orig. Hafn. pag. 161.) Og i de Bartholinske Samlinger af Mss. Hist. findes en Extract med disse Ord: Anno 1473. Hafn. intra octavam Beat. Mariæ Virginis gloriosæ tog Kong Christian Helliggeistes Kloster i Kiøbenhavn, samt alle dets Ordens Folk, Præster og Sødskende i sin Beskiærmelse. Kong Christian den Første efter sin Hiemkomst fra Rom, indrettede en Deel af dette Helliggeistes Kloster til et Hospital for 20 Fattiges Underholding Aar 1474, og da blev det kaldet Helliggeistes Hospital; hvilket har været den allerførste Oprindelse og Stiftelse til det nu værende store Wartovs Hospital, der endnu fører Navn af Helliggeistes Hospital. (See forhen Kap. 2. §. 2. om store Wartovs Hospital.) Men efter Reformationen blev denne Hellig Aands Kloster-Kirke udi Kong Christian den Tredies Tid Aar 1537 omskiftet og forordnet til en ordentlig Sogne-Kirke i Staden isteden for St. Klements Kirke i Rattesund, der da blev nedbrudt, og

af hvis Menighed endeel blev nu her anvist at holde deres Gudstieneste. Denne Helliggeistes Kirke er allerførst bygt udi Aaret 1469, og altsaa over 300 Aar gammel, hvilket man kan tilforladeligen vide af en gammel latinsk Inscription, som for Jdebranden stod paa Chor-Stolen at læse med disse Ord:

Anno Milleno CDLX que Novino Regni Danorum Christiano Sceptra tenente ac disponente Roschildensemque regente Ecclesiam, gnavo Martino, Præfule Olavo, Hæc Domus in Laudem moderatur --- Augustine Pie, Paulo parfic & Helie, Nos Tecum pone, finito Mortis Agone. Sub Præceptore Petro Plow, Laudis Honore Concrepat æterni Numinis iste Chorus.

Denne Ole Mortensen var Kong Christian den Førstes Kanceler og den 32 Biskop i Roskild. Han succederede Ole Daae, og døde Aar 1485. (See A. Hvitfeldts Bispe-Kronike pag. 47. og Wolfs Encom. pag. 471.) Udi denne Kirke lod Kong Christian den Tredie Aar 1530 anordne visse Morgen-Prædikener, som skulde kaldes Syvslæts-Prædikener, hvilke han i egen høie Person ofte besøgte. Kongen gav Sognepræsterne ved Stadens tre Hoved-Kirker, som altid selv skulde forrette disse Morgen-Prædikener, til en Belønning for dette deres Arbeide nogen Indkomst af Korn og andet Vicarie-Gods. Paa denne Kirkes Forbedring anvendte Rigets Hofmester Christopher Walckendorph Aar 1582 store Beføstninger af sine egne Midler, og lod tillige bygge Kirketaarnet; dog findes udi Raadmand Claus Nyttes Regnskab ved Kirken, at Sognemændene have givet til Taarnet 226 Rdlr., samt Tommer, Kalk og Steen Aar 1583. Udi dette Klokke-Taarn hængte to store Klokker; Paa den ene af dem stod denne latinske Inscription: In Laudem sanctissimæ & individuæ Trinitatis Campanarum Hæc impensis Templi D. Spiritus Sancti, Cujus etiam usui destinatur, fusa est Anno Jesu Christi 1640. Me Fecit Claus vani Dam. םׁ םׁ Dirige Cor Meum C4 Spiritus Sanctus. Paa den anden Klokke stod disse Ord eller latinske Vers: Anea Vox duro late intonat excita Ferro Ad Sacra Mortales quæ peragenda vocet. Sic decuit nam Corda gravi saturata Veterno Voce nimis rigida Nemo ferire potest. Borchardt Gel. Geter. Me. Fecit. Anno Domini 1589. Paa dette Kirketaarn saaes en stor Seierskive paa hver Side, som viste hver Times Klokkeslæt, og langt borte kunde sees. Kirke-Taarnets smukke og zirlige Spir blev opsat Aar 1594,

hvilket man fik at vide af den latinske Inscription, som stod paa en Kobberplade, der var lagt inden i Spirets Knap eller runde Kobber-Kugle, som efter 67 Aars Forløb, da Spiret skulde repareres, blev nedtagen, tilligemed Kronen. Inden i samme Kugle fandt man en forgyldt Kobberplade liggende, paa hvis ene Side var at læse denne latinske Inscription: Anno Christianæ Epochæ MDLXXIV ab inauguratione Christiani Quarti decimo, Pastore Ecclesiæ hujus Jona Jacobi Venufino, Ædilibus vero Severino Andrea & Henrico Rogentino Mense Quinctili summa Manus huic Operi imposta est. Da nu Spiret var sat i Stand igien og Kobber-Kuglen skulde settes op igien paa Spiret som tilforn, saa blev forbemeldte forgyldte Kobberplade lagt ind igien i Kuglen, efterat man først havde paa den anden Side af samme Plade, som var ledig og bar, ladet indgrave følgende latinske Inscription: Ne Moles Turris, quæ LXXVII Annos steterat, Ædificio Templi noceret, Cacumine ablato, hic Globus cum Corona repositus Anno Christi MDCLXXI Festo Omnium Sanctorum. Regnorum Christiani Quinti secundo, Pro-Rege Norvegiæ Uldarico Friderico Guldenlöw, Pastoribus Esaja Fleischer & Georgio Nicolai; Ædilibus Bartholomæo Johannis & Jacobo Nicolai. Da Spiret udi Stadens Ildbrand Aar 1728 i October afbrændte og nedfaldt, fandt man paa Kirkegaarden Spirets nedfaldne runde Kobberknap eller Kugle, og i samme indlagt ommeldte forgyldte Kobberplade med sine ommeldte anserte Inscriptioner paa begge Sider. Udi dette samme Kirke-Taarn lod Kong Christian den Fjerde paa sin egen Bekostning Aar 1643 opsette et smukt og velklingende Sangverk, bestaaende af 19 Sangklokker, hvilket hver halve og hele Time baade Dag og Nat spillede af sig selv et Vers af en Kirke-Psalme saa tydeligen, at enhver kunde strax høre og vide, hvilken Psalme det var. Dette Sangverk begyndte første Jule Dag Aar 1643 at spille første Gang. (See N. Slanges Historie om Kong Christian den Fjerde pag. 1203). Da Ildbranden Aar 1728 havde bespændt denne Kirke rundt omkring, blev dette Sangverk af Kirkens Organist stillet til at spille den Psalme: Breden din afvend, Herre Gud af Naade ic. og spillede Sangverket just det femte Vers: See til din Sønns blodige Død ic. da Spiret stod i fuld Brand og svingrede til at falde ned. Bes-

meldte

meldte Sangklokker vare støbte af Henrik Vestriuk Aar 1647, 1648 og 1649 ude paa Marken. Følgende latinske Inscription stod paa dem: *Laudate Dominum in Cymbalis. Soli Deo Gloria. Amor vincit Omnia. Henricus Vestriuck fecit Campis An. 1647. 1648 & 1649.*

Til Kirken blev Aar 1609 givet en ny Døbe-Funt af huggen Steen med et Lin-Bællen af Raadmand Peder Andersen; Paa samme Funt stod denne Inscription: Denne Funt og Døbested haffver Peder Andersen Randulf, Raadmand i Kiøbenhavn, ladet bekoste og giffvet til den Hellig Lands Kirke Anno 1609. Til Alteret var Aar 1654 af Borgemeester Hans Nansen givet en Sølv-Kande til Vinen, vog 185 Lod, og af Raadmand Hans Wibe var tilforn Aar 1596 givet en stor Sølvkande at hente Messe-Viin udi, vog 103 Lod. Ligeledes af Grev Peder Griffensfeldt Aar 1672 skienket en overmaade kostbar Gyldenstykkets Messe-Hagel med Guldkniplinger omkringsat og tre par Guldhager derudi med emailleerede Roser at hægte den fast med paa Axelen; bag paa Messe-Hagelen stod et broderet Crucifix af virket Guld og Sølv, tilligemed Grevens og Grevindens Navn ved Siden. Tilforn var ved Alteret en sort Fløisels Messe-Hagel med de Bilders Baaben paa, hvilket Aar 1583 af Eske Bilde var skienket til Alteret, men nu var samme opslidt.

Udi Kirken stod over Chors-Døren en stor Messing Lyse-Arm, gjort i Lignelse som en Havfrue til fem Lys, saa at et Lys stod paa dens Hoved, et i hver Haand og to udi dens Svands. Den var givn til Kirken Aar 1613 af Brygger Niels Mikkelsen, samt 100 Rdlr., for hvis Rente der skulde aarlig kjøbes Vorklys til at brænde derudi. Forommeldte Raadmand Peder Andersen havde ogsaa Aar 1609 givet til Kirken en Messing-Lysekrone med 15 Piber udi. Ligeledes var en Lyse-Arm givn af Adam Bodiker og hans Hustrue, paa hvilken stod begge deres Navne. Nok en Lysekrone, givn af Borgemeester Hans Nansen og Hustrue, paa hvilken stod disse Ord: Gud til Vre og Hellig Geistes Kirke til Bepreydelse hafver Borgemeester Hans Nansen og hans Hustrue Sophia Hans Daatter foræret denne Liuse Kronc. En ny Prædikestoel blev givn af nys forommeldte Adam Bodiker og hans Hustrue Wendele von Dre-

den; Begge deres Navne stode malede paa Prædikestolen. Siden lod hendes anden Mand, Raadmand Matthias Hansen, samme Prædikestoel smukt udstaffere. Aar 1612 blev den vestre Kirkegaards Port forferdiget af huggen Steen, givet og bekostet af Raadmand Thomas Lorek, og findes hans Navn og Merke sat derpaa. Aar 1639 lod Kong Christian den Fjerde ved den nordre Side af Helliggeistes Kirke indtil Løvsræde indrette et Tugt- og Manufaktur-Huus for uldydige Børn, lidertlige Qvindes-Personer og modvillige Betlere, og lod dem her indsette for at lære adskillige Haandverker, og blev da Hospitalet og Sygestuen lagt dertil. Kongen holdt til dem adskillige Haandverks-Mestere, som lærte dem at væve Kassa, Fleiel, Atlaff, Klæde, Bomeste, Olmerdug ic. Ligeledes gav Kongen dem en Doctor Medicinæ og en Chirurgus, som skulde have Tilsyn med de Syge. De havde ogsaa deres egen Præst, som prædikede for dem, saa og en Skolemester til at undervise Børnene i Læsning og Skrivning; Qvindes-Personerne vare for sig selv, og bleve tilholdte at spinde, knytte, kniple ic. Men denne Anstalt varede kun 6 Aar, da Kongen blev kied deraf, fordi han saae sine derpaa anvendte store Penge-Summer spildte, og de anlagte Manufakturur ilde drevne. (See *Wolfs* Encom. pag. 372. og *Pontoppid-Orig.* pag. 333.) Stadens Magistrat antog sig det siden, men det vilde ikke heller staae an til nogen synderlig Fordeel, førend et nyt Børnehuus blev bygt og anlagt paa Christianshavn Aar 1672, da alle Anstalter bleve forflyttede hertil og derud. Der nu dette forrige Tugt- og Børnehuus var blevet opgivet, saa blev dets tvende store Huse kjøbt og afhændede til Helliggeistes Kirke, nemlig det ene store Huus, som i fordum Tid havde været Hospitalets Sygestue. I forrige Tider havde ind til samme Sygestue været en stor Dør i Helliggeistes Kirke. Samme Dør blev igien muret til, da den Stue blev taget til Tugthuset og Døbefuntten blev da sat paa det Sted, hvor Døren havde været. Men da samme Sygestue-Plads blev Aar 1650 kjøbt igien til Kirken, saa blev den nu forordnet til at være herester et meget stort og herligt Liig-Kapel. Indgangen eller Døren dertil fra Kirken blev aabnet igien paa samme Sted som tilforn; hvorudover Døbe-Funtten blev forflyttet derfra og hensat paa det Sted, hvor den nu

omstunder

omstunder sees at staae. Det andet store Huus, som ligeledes fra Tugthuset blev kiobt til Kirken, laae ved Kirke-Taarnet og Sacristiet. Samme Huus blev nedbrudt i Bund og Grund, Pladsen planeret og lagt til Urtegaarden; hvorudover samme Urtegaard blev nu større og anseeligere end den tilforri havde været, hvorudi Liig begraves. Paa Kirke-Porten ud til denne Urtegaard stod denne danske Inscription: Alle Ting til Guds Ere, 1 Corinth. 10, 31. Der Hans Mansen var Borgemeester, M. Andreas Hansen Sognepræst her til Menigheden, Niis Hansen, Peder Pedersen, Jacob Andersen, Herman Svendsen, Hendrich Isachsen Raadmand, Christen Jensen Bech og Lauris Michelsen Kirkens Forstandere, alle i denne Hellig Aands Sogne residierende, er denne meget hederlig og yndelig Sted Kirken til Forvidelse, Sivt og Gavn, oc Soffve-Kammer ved Kirkens Middel kiobt og tilforhanlet.

Ved den vestre Ende af Kirken ligger det saa kaldede Liig-Kapel, hvilket er endnu en Levning af det forhen ommeldte Hellig Aands Kloster eller Hospital, og blev af Begyndelsen brugt til Hospitalets Sygestue. I dette Kloster blev det allerførste *Convictorium Regium* anlagt af Kong Christian den Tredie for 20 fattige Studenteres fri Spisning to gange om Dagen; hvilket var den allerførste Begyndelse til Communitetets Stiftelse af Kong Friderik den Anden. Og fordi *Convictorium Regium* blev saaledes anlagt i dette Kloster, saa har Communitet, endnu den Dag i Dag er, beholdt bestandig det Navn, at det gemeenlig i daglig Tale kaldes Klosteret. (See tillige foran Kap. 3. §. 4. om Universitetet pag. 287.) Udi dette Kloster stod Universitetets Bibliothek, som var samlet af Kongelige og andres Foræring, forvoaret en lang Tid fra Aar 1539 (i Følge Kong Christian den Tredies Ordination, given paa Rigsdagen i Odense den 10 Jun. Aar 1539. See Nic. Cragii Hist. Christiani III. cum Præfat. Joh. Grammii pag. 93 til 136.) indtil Aar 1605, da Kong Christian den Fjerde gav sit eget kongelige Bibliothek til dets Foregelse, og derfor lod Universitetets Bibliothek forflytte herfra hen til Studiigaarden for at faae større Rum og Plads dertil. (See tillige forhen Kap. 3. §. 4. om Universitetet.) Men om-

hder blev denne Kloster-Bygning efter nysonnelbte foresaldne Forandringer dermed indrettet Aar 1651 til et Begravelses- eller Liig-Kapel. Til samme Brug blev det høitideligen ved en Prædiken indviet den 3 Aug. Aar 1651 og blev i dette Kapel det allerførste Liig begravet den 17 Jun. Aar 1652.

Denne ældgamle Helliggeistes Kirke blev ogsaa i Stadens store Ildbrand Aar 1728 i October Maaned ødelagt af Ildens Lue, men blev dog efter kort Tids Forløb opbyggt og bragt i den ypperlige Stand, som den nu er udi. Dog har Kirken ved Forandringen tabt meget af sin udvortes Anseelse, som det smukke og jirlige Spir paa Kirketaarnet, tilligemed sine fortreffelige Sangklokkers Spil, gav Kirkens Bygning for Ildbranden. Kirkens søndre Side vender ud til Vimmelskæftet, er 88 Alen lang; dens Høide til Taget er 22 Alen, men til Tagryggen 41 Alen; dog over Choret ikkun 32 Alen til Tagryggen. Udvendig ere Kirkens tvende gothiske Portaler zirede med Billeder af Steen, samt meget Bildhugger-Arbeide med riig Forgyldning og Malning, satte i smuk Stand. Det øverste Portal er med sine Zirater 17 Alen høit, det andet Portal er 12 Alen høit. Begge disse Portaler ere endnu en overbleven Rest af Kirkens forrige Prædelse for Branden; de ere ogsaa begge zirede med en skjønde Due, i Steen udhuggen, som det Vaaben Due-Brødrene eller den Hellig Aands Brødre-Orden i fordom Tid have betient sig af; saa og zirede med Kong Christian den Fjerdes Navn en Chiffre med Krone over. Paa det største Portal sees allerøverst Kong Christian den Siettes Navn i dobbelt Træk, eftersom Kirken ved hans høipriselige Omseerg blev efter Branden sat i Stand igien. Adskillige have tilforn været af de Tanker, at Kirkens Navn var Helliggeistes Kirke, Templum Sanctorum Hospitum. Pro-Canzler E. Pontoppidan har i sine Annales Hist. Eccles. været af samme Mening, men han har igienkaldet den i sin Orig. Hafn. pag. 161. og beviist, at Kirkens rette Navn er Templum Spiritus Sancti, eller Helliggeistes Kirke. Medens Kirkens Opbyggelse efter Ildbranden varede, holdt Menigheden deres Gudstieneste i Holmens Kirke. Den første Prædiken i Helliggeistes Kirke efter Branden blev holden den 30 Nov. Aar 1732, da Kirken blev indviet af Biffop Doct. Christen Worm.

Indvendig er Kirken meget smuk og lys, har et overmaade prægtigt Altar af norsk Marmor, hvilket i forrige Tider har staaet i Kiøbenhavns gamle Kongelige Residens-Slots-Kapel. Men da samme kongelige Slot blev afbrudt Aar 1731, skienkede Kong Christian den Siette dette smukke Altar til Helliggeistes Kirke, som nu efter Branden blev opbyggt. Dette Alters Pragt blev siden efter nogle Aars Forløb mere forøget af Kong Friderik den Femte, som skienkede to prægtige Marmor-Piller til Alteret, saa ogsaa to skønne fristaaende Billeder; ligeledes to siddende Billeder af hvid italiensk Marmor i naturlig Legems Størrelse, meget smukt udarbejdede. Alt dette havde ogsaa staaet i den gamle Slots-Kirke, men man havde beholdt dem tilbage, for at ville anvende dem til andet Brug. *Vasa sacra* ved Communionens Forretning ved denne Kirkes Altar ere: En stor Sølv-Kande til Vinen, veier 185 Lod, er inden og uden paa forgyldt. Paa Laaget oven omkring staaer disse Ord: Gud til Ære og Kirken til Gavn. Og neden for ligeledes omkring denne Inscription: Hafver Borgemeester Hans Hansen oc hans Hustrue Sofia Hans Daater foræret denne Alterkande til Helliggeistes Kirke Aar 1654. En meget stor Sølv-Kalk, ligeledes inde og udvendig forgyldt, men uden paategnet Bøgt. Paa Foden deraf ere i sex Afdelinger forestillede sex bibelske Historier, udstukne i Sølv; I den første Afdeling staaer Syndefaldets Historie med Overskrift: *Lapsus Adæ*. I den anden staaer vor Frelser Jesus paa Korset, hvor Crucifixet selv af drevet Sølv med Overskrift: *J. N. R. J.* er paafæstet med Nagler; Det øvrige stuktet ud i Sølv med Overskrift: *Oblatio Christi*. I den tredje staaer Christi Opstandelses Historie med Overskrift: *Resurrectio Christi*. I den fjerde sees den Hellig Aands Nedkomst over Apostlerne med Overskrift: *Emissio Spiritus Sancti*. I den femte sees Christi Daab med Overskrift: *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacitum est.* 1579. I den siette eller sidste Afdeling sees Domme-Dag med Overskrift: *Judicium Ultimum*. Paa Knappen midt paa Kalken staaer: *J. H. E. S. V. S.* Et Sølv aflangt Ablat-Skrin af glat poleret Arbeide, veier 54 Lod $\frac{1}{2}$ Qvintin, indvendig forgyldt. Paa Laaget er fæstet Christus paa Korset af et meget net støbt Arbeide. For paa dette Sølv-Skrin er udstukket denne

danffe Inscription med latinffe Bogstaver: Til Skuebrød Jeg dette Kar op-
 ofrer og frembarer En Gave paa Guds Altar staaer, Hans Navn til evig
 Ere. Min Skerf, O Gud, lad takkes vel, Mig Sielf tag i din
 Giemme; Du mätte hver vandsmægtig Siæl, som Synd og Corrig klem-
 mer. Til Helliggeistes Kirke er dette givet af Johanne Christens Daatter
 Bruun Anno 1713. Et stort Patel eller Sølv-Tallerken, ligeledes overalt
 forgyldt. Udi Midten af Patellet sees udstuffet et Lam med en Fane. Paa
 dette Patel findes ingen Bøgt hosfat. Paa Alteret staae to prægtige Tavler,
 den ene er Kirkens og den anden de Fattiges i Sognet. Kirkens Tavle er for-
 ferdiget af Skildpade med to Sølv-Charneringer rundt omkring belagt, ziret med
 tre støbte Sølv-Zirater og en Sølv-Kloffe fastet til Tavlen med en Sølv-Boile
 og Sølv-Skruer. Indvendig i Tavlen sees den Hellig Lands Sendelse over
 Apostlerne, knælende i Bønnen. Altsammen i drevet Sølv eller ophøvet Arbej-
 de. Bag paa Tavlen sees en stor Sølv-Plade, paa hvilken er udstykket denne
 Inscription: Helliggeistes Kirkes Tavle Aar 1720 af Salig Jens Graa,
 forrige Kirke-Børge foræred. Paa de Fattiges Tavle, der ligeledes er ziret med
 en Sølv-Kloffe, hængende i en Sølv-Boile, der er skruet fast ved Tavlen, sees foran
 i udpukket Sølv Lazarus med Hundene omkring sig at slikke hans Saar; derover
 en Due i en Gloria. Bag paa Tavlen er paa en stor Sølv-Plade at læse sel-
 gende Inscription: De Fattiges Forstandere udi Hellig Geistes Sogn, som
 ere Christian Meier Riobmand, Hans Berthelsen Slagter, Hans Hen-
 rick Bechel Ijenkrammer, Jochum Wincke Brygger, haver givet of be-
 kostet denne Taule til de fattige Huusarme der i Sognet deres Almisse der-
 udi at indsamle. No. 1690 den 29 Septemb. Deromkring i en forgyldt
 Rand: Repareret No. 1723 af da værende Fattiges Forstandere Jens
 Brennicke, Bartholomæus Jacobsen, Morten Andersen, Matthias
 Busch. Øverst paa den inderste Plade: No. 1769 den 31 Martis Niels
 Wolling, Brændeviinsbrænder. Paa den Ballustrade eller Tralverk, ziret
 med korte Messing-Pillere, som adskille Choret fra Kirken, staae fire i fuld Le-
 gens Størrelse fristaaende Billeder, hvilke forestille Gudsfrugt, Troen, Seie-

ren og Opstandelsen. Magistraten, som er Kirkens Patroner, have ladet disse fire Billeder bekoste af Kirkens Midler. Prædikestolen er af Træe forferdiget meget net og beprydet med adskillige Billeder og andre Zirater, som ere rigeligen forgyldte; ellers er Prædikestolen malet efter Marmor-Art for at ligne den Marmor, hvoraf Altaret er forferdiget. Udi Kirkens Chor hænger en prægtig Lysekrone, given Aar 1750 af Bager Christian Drewis. Udi den underste store Knap neden under Lysearmene, er indfattet et Uhrværk, som baade viser og staaer Quarterer og Fuldslag til hver Klokkeslet, saa at det høres over hele Kirken. Ligeledes hænger i Kirken en anden smuk Lysekrone, given Aar 1750 af Brygger Hans Munkes Enke. Kirken har smukke Pulpiturer med indelukkede Stole; ligeledes et stort og anseeligt Orgelværk. Til Daaben, hvis Plads er med et Trælverk omgivet, hører et Solo Døbe-Fad, som veier 131 Lod, og er dertil given Aar 1682 af Assessor Hans Nielsen og hans Hustru Kirstine Røbring, hvilke begge ligge begravne neden under Daaben. Bemeldte Solo Døbe-Fad staaer paa en huul udføiet Fod, 4 Tomer høi, hvorpaa et huult Fad er fæstet med tre Skrueer i Form af et Vandbæcken med en bred Rand, hvis Giennemsnits-Linie er 15 Tomer. Paa den øverste brede Rand, $9\frac{1}{2}$ Tome bred, er Kirkens Insigne, en Due, udstykket og Skyer af trende Rader, og lige over for paa den anden Side af samme Rand i en udstykket Figur af et Gardin, optrukken paa begge Ender og nedhængende Folder, staaer denne Inscription med Initial-Bogstaver: Hans Nielsen, Assessor udi Commerce-Collegio oc hans Kiære Hustru Christina Røbring, hvis Begravelse Sted er under denne Funct, hafuer forærit dette Døbe-Fad til Hellig Geistes Kirke S. Hans Baptista Dag Anno 1682.

For Ildbranden saae man her i denne Kirke mange smukke Epitaphia og Steen-Monumenter med latinske og danske Inscriptioner, hvilke ved Ildens Magt bleve ødelagte. Mange adelige og berømte Embedsmand, især Magistrats-Personer og formuende Borgere, havde her deres Hvilested under skionne Monumenter, som vare opsatte over dem, deels i Choret deels i Kirken. Her var begravet den sidste af de katolske Biskopper i Sielland eller af Roskild Hr.

Joachim eller Jakob Konnow, som blev assat af Kong Christian den Tredie ved Reformationens Indførsel. Han døde som en Fange paa Kiøbenhavns Slot den 1 May Aar 1544. (See Holbergs Danmarks Hist. Tom. 3. pag. 370.) Og paa det kongelige Bibliothek giemmes et Manuscript, forfattet af Biskop Mogens Madsen i Lund om de danske Konger; *Magni Matthiæ* Episc. Lundensis Series Regum Dan. Mss. in 4to, som taler om Bisp Joachim Konnow. Paa den vestlige Side af Kirken staaer det forommeldte lange hvelvede Liig-Kapel, hvilket blev staaende i Ildbrandens Tid ubeskadiget af Ildens Lue, og derfor fremviser endnu nogle smukke Epitaphier. For at forevige baade de forrige i Ildbranden beskadigede, saa og de nu værende Epitaphia, vil man anføre de vigtigste Inscriptioner paa samme.

Over Hr. Otte Brahe Axlsson.

Otto Brahe Axlsson til Elwild efter mange Aars Studering och Forsøgelse i Tydskland, Italien, Franckerig, Hispanien, Engeland, Rydskland, Nederlandet och Tieneste her i Kong Christians den fjerdes Gaard, i Nederland for Capitain hos Churførsten af Brandenburg for General Oberstis Leutenant, gaff sig indtil vor naadige Konge i den Svenske Feide, der Calmar vaar Bunden, bleff han stut med denne hoshengende Kule paa et Bæorie, som han efter Kongens Befalning gjorde den 31 May Anno 1611, og saa mandelig ende sit Liff for Kongl. Mayst. oc sit Federne Rige i hans Alders 32 Aar. Hans Welb. Foreldre Axel Brahe til Elwild Danmarckis Rigis Raad og Fru Kirsten Hardenborg loed hannem som her blef nedfat den 19 Junii dette Monument til en loflig Afmindelse opsatte oc hans Liig til hans Fæderne C. . . til Elwild henføre Anno 1611. Pietas in Fine coronatur.

Over Frue Anne Rosensparre, som var Hr. Absalon Urne, Herre til Søegaard og Dnsmark, hans Frue vare følgende latinske Etegiaca at læse under hendes Skilderie paa Monumentet.

Siste parum gressum moneo, dilecte Viator!

Hic facer est sacris Ossibus, ecce, Locus.

Annæ Rosenspardæ jacet hic nam Gloria Gentis,

Quæ nituit clari Nobilitate Patris.

Maternumque Genus *Bildorum* Sangvine ducens

Extulit hoc duplici Laudis Honore Caput.

Cujus in Eximio risit pia Gratia Vultu,
 Lusit et in toto Corpore casta Venus.
 Hæc lepidas poterat Forma superare Puellas,
 Quas celebres passim docta Thalia canit.
 Argolicis non tam Nymphis, quas laudat Homerus,
 Grata fuisse puta, Lumina, Membra, Comas.
 Illius in Labiis Charites fulsere jocique,
 Gracchorum ut Mater, voce diserta fuit.
 Daniacas inter Dominas Hæc jure refulsit,
 Utpote quæ Morum Regula digna stetit.
 Si licet antiquis Rebus conferre recentes,
 Conferri priscais Matribus Illa potest.
 Talis enim fuerat Lucretia nota Latinis,
 Et Græcis merito cognita Penelope.
 Talis et Hebræo Populo celebrata Susanna,
 Et laudata vagis Hipsicratea Scythis.
 Nec tantum genere & forma & probitate micabat,
 Divitiis etiam stabat onusta suis.
 Magnificas Ædes & Prædia culta tenebat,
 Quas & honorificas Terra recludit opes.
 Purpura non Illi, rutillans non defuit aurum,
 Aut in Erythræo Gemma reperta Mari.
 Illa Ministerio viguit vallata Clientum;
 At magis auxilio claruit Illa Dei.
 Quippe Deum excepit constanti Pectore & Ore,
 Et coluit Christum non dubitante Fide.
 Dogma solutiferum Verbis Factisque professa,
 Se vivi Membrum prodidit esse Dei.
 Hanc lectam e multis Vir Nobilis *Abfalon Urne*
 Connubio casto fecit adesse Sibi.
 Abfalon Ingenii Generisque Nitore coruscus,
 Quem Sibi præfecit docta Minerva Ducem.

Felices Animæ, cælesti Numine junctæ
 Inservire simul quæ potuere Deo.
 Tam bene dilecto se junxerat Illa Marito
 Quam placidum Littus Cypria Myrtus amat.
 Quos sociavit Amor, Mors dissociavit eosdem;
 Charo etenim Sociam sustulit ipsa Viro.
 Mors nulli parcit; Sed Tu, dilecte Viator!
 Sparge Rosas Illi, quæ Rosa munda fuit.
 Mors Piorum Janua est ad Vitam & Immortalitatem.
 Disse Vers vare giorte af Johan Jørgen Sadolin, som var den første lutheriske Biskop
 i Hyens Stift efter Reformationen.

Over Hr. Knud Brne, hvis Skilderie saaes paa Monumentet tilligemed
 hans adelige Vaaben, var følgende danske Inscription i Steen udhuggen:

Her neden for hviler Erlig og Welbyrdig Mand Salig Knud Axel Brnes til
 Naamærk, som vaar Erlig og Welbyrdig Salig Axel Brnes og Salig Fru Birgete
 Knuds Søn til Søegaard i Hyen, fød i Kossilde Nar 1564 den 26 Novembr. og døde
 i Kiøbenhaffn den 7 Febr. Anno 1622 med sin fiere Frue Erlig og Welb. Fru Magre-
 ta Grubbe, som vaar Erlig og Welb. Sal. Eiler Grubbis og Salig Fru Else
 Bjørens Daatters Daatter til Lystrup fød paa Lystrup den 29 Septemb. Anno 1568
 lefde med hannem 35 Nar og fødte hannem 8 Sønner og 6 Døttre og døde Anno
 16 - - Deris Siel Gud hafve.

Over Hr. Lange Broch, hvis Træ-Monument fremviste hans Skilderie
 samt adelige Vaaben i Træe udhuggen, stod denne Inscription:

Nar efter Guds Biurd 1566 then 30 Dag October efter Middag ved 4 Slet
 paa Ngeren Mark eller Nheragger Hede imod de Suencke bleff Skat Erlig og Welb.
 Mand Lange Broch til Wemmetoft og falkede Gud hannem udi Halmsted og bleff begraf-
 ven her i Kiøbenhaffn i Hellig Geistes Kircke. Gud giffve hannem en glædelig Opstan-
 delse og lod han effter sig, mig hans bedrøffede Husfru Margrette Bilcke med tho vo-
 ris Sønner. Gud unde os saa at leffve her, at vi udi Glæden maa findes, Amen.

Paa en Piigsteen:

Her ligger begrafven Erlig og Welbiurdig Mand S. Lange Broch til Estrup.

Paa de Bilders Monument saaes Hr. Eske Bildes Etilderie med følgende Inscription, samt Forsædres Ahners Waaben.

Herr Eske Bildes Fæderne oc Moderne Woben Peder Bildis Søn aff Euanholm Danmarckts Rigis Hofmester, som her begraffven er og dode her i Kiøbenhaffn Nar effter Guds Siurd M.D.L II. den xi Dag Februarii.

Paa Liigstenen derunder:

Her ligger begrafvet Erlig Welbiurdige Mand oc strenge Ridder Herr Eske Bilde af Euanholm Danmarckts Rigis Hofmester som dode her i Kiøbenhaffn M.D.LII. then xi Dag Februarii.

Her under ligger begrafvet Erlig oc Welbiurdig Mand Niels Bilde Jørgensøn til Ellinge, som dode her i Kiøbenhaffn Anno 1590 den 16 April oc bleff her nedersat den 28 May hves Stiel Gud haaffver.

Her under hviler Erlig oc Welbiurdig nu Salige Friderich Bilde til Bourhalt, som var Erlig oc Welbiurdig Mand S. Steen Bilde til Billeschaut oc Erlig oc Welbiurdig Cal. Frue Fru Karen Skell til Baurhalt deres Søn, oc var han fød paa hans Modernegaard Bangsbou i Wenshyffel Nar 1648 in Decemb. Maanet og kaldede vor Herre hannem udi Kiøbenhaffn Nar 1665 den 8 Juli om Aftenen Kloeken imellem 10 oc 11 udi hans Alders 17 Nar. Gud gifve hannem med Guds Udvalde en glædelig og ærefuld Opstandelse paa den yderste Domme Dag.

Over Præsident Hans Nansen, (hvis Liv og Levnet læses i Nothes brave Mandts Eftermæle Tom. 1. og om hvis Midkierhed og Conduite i Stadens Beleivings-Tid Nar 1658 og ved Souverainitetens Indførsel kan læses i Holbergs Danmarks Riges Hist. Tom. 3. pag. 438 og 480.) er følgende latinske Lapidal-Inscription forfattet af P. N. Mehrn, Under-Bibliothecarius ved Universitetets Bibliothek.

Hic situs est Nobilissimus Amplissimusque Vir *Johannes Nansenius*, Reg. Maj. Consiliarius, Collegii Status Assessor, Consul Civitatis Hafniensis & primus Præses, qui Natalibus suis, quamvis per se claris, Lucem foeneravit. Ad summam Reipubl. Hafniensis Gubernationem electus Præses ingens certe Præsidium Urbi attulit æ incrementum, Consul præclare omnino communi Emolumento, quam maxime vero Conscientiæ, consuluit. Denique ne Curia Caufarum vel publici Boni incuriæ indormiret, in eo semper curæ ipsius feliciter evigilarunt.

Jam obfessa Urbe Reque inclinata ac Fortuna, ipse nequaquam fractus, prostratos plurium Animos erexit confirmavitque. Imo vero Maximo Regi Friderico Tertio in vindicanda, extollenda, stabiliendaque Majestate incredibili Solertia ac Dexteritate egregiam sane & incorruptam præstitit Fidem. Ad summam in omni Regimine, omni Rerum administratione, expressa reliquit Fidei, Prudentiæ, integritatis ac Moderationis ubique Vestigia. Tandem vero Morbo Senioque affectus, cum ipsos LXIX Annos summa cum Laude confecisset, plenus Fidei ac Spei Christianæ placidissimam Vitæ fecit Clausulam. Anno recuperatæ Gratia MDCLXVII Die XII Novembr. Vos Viduæ, Vos Orphani, quam amisistis tam Benignum, tam Beneficum; Tutorem Lugete. *P. N. Mehrn.*

Over Grevinde Catharina Griffensfeldt, som var Præsident Hans Nansens Daatter, og efter et kort Egteskab med Greve og Rigs-Canzler Peder Griffensfeldt døde Aar 1672, læses selgende latinske Inscription:

Illustrium omnis & sui Ævi Animarum grande Exemplum Domina Catharina Nansen, quæ nupta Domino Petro Griffensfeldio de Griffensfeld; Equiti Aurato, Sacræ Regiæ Majestatis a Consiliis intimis, Primario ac Intimo Status & Supremi Tribunalis Assessorî, exacta per omnes Virtutes Ætate brevem Vitam Ann. XVI, brevius Matrimonium Ann. 1. Mensis VI. Dierum XVI, brevissimum Mariti uniusque, quam peperit, Filia gaudium & cum his omnibus Mortalitem celeri oppressa Fato absolvit. Jam post depositas Exuvias Sui Parte Cælitibus adscripta huic Receptaculo Corpus, Famam Patriæ, æternum Desiderium Marito, Filia Virtutum Ideam, Omnibus Exemplum reliquit. Bene sit Animæ sanctæ & innocenti! Nata est Anno MDCLVI. Die 1 Martii. Obiit MDCLXXII. Die 1 Mensis Maji & a Puerperio XVII.

Over Nicolaus Foerat, Borger og første Boghandler i Kiebenhavn efter Reformationen.

Nicolao Foerat Chilonio, Civi Hafniensi, Viro Pietate, Eruditione & multiplici Rerum Ufu, Experientia claro, qui statim a repurgata Evangelii Doctrina fidelis Bibliopoli Officio fungens Monumenta veræ & sinceræ Doctrinæ Primus in has Terras intulit, ac tandem Vitæ Cursu pie placideque peracto ex hac Miseriarum Valle in cælestem Patriam migravit Anno Domini 1584. Die 24 Aprilis, cum vixisset Annos 72. Menses 5. Marito ac Patri desideratiss. Uxor & Liberi cum Lacrymis F. F.

Paa et Monument af Træe over Borgemeester Peder Jacobsen Munch, var følgende Inscription:

Symbolum: Alt det vi hafve, er Guds gode Gafve.

Erlig Wiis og Velact Mand Peder Munch Jacobsen, fordam Borgemeester her i Kiebenhavn hviler her neden for som Saligen hensov den 11 April Anno 1613 i hans Alders 77 Aar med hans tvende fiere Hustruer Kirsten Grandz Daatter, som hensov den 22 April Anno 1581, saa og Karen Rasmus Daatter, som hensov den 9 Decemb. Anno 1616 med nogle deres Børn, Gud forlene demnem alle en glædelig Opstandelse.

Vita mihi vivo fuit unica dedita Terris,

Sustulit hanc tetrica Parca maligna Manu.

Morte mihi geminam lucror Famæque Polique

Interea hoc Tumulo molliter Ossa cubent.

Salig Peder Munch og Karen Rasmus Daatter til en Christelig Ihukommelse haffver deres efterlevende Svogere Borgemeestere Jfver Povelsen og Jorgen Povelsen, samt deres Hustruer Karen og Kirsten Peders Døttre dette Monument ladet opsette.

Paa et Monument af Steen over Peder Kniphov, Borger og Kirke-Borger ved Helliggeistes Kirke, var hans Skilderie at see og følgende latinffe Inscription derhos:

Ao. 1624. Qui hic ab exteris venis, Siste Viator & Luge. Subtus quiescit Petrus Valentini Kniphovius, qui duodecennis huc adiit & Sexagenarius obiit 22 Janu. Anno 1624. Servus interim industrius, Civis integer Et Ædis hujus Tutor sollicitus. Is Annum attigit Vigesimalium cum Uxore svavissima Anna Christiæni Wibe, Fæmina pia & pudica, quæ Ipsi hoc Monumentum cum Mærore posuit Et pie mortua in Domino Anno 1624 - - gloriosum heic cum Ipso præstolatur Salvatoris nostri adventum. Sit ipsi Terra levis.

Paa deres Liigsteen:

Her neden for hviler Erlig og velfornemme Mand Salig Peder Kniphov, fordam Borger og Kirkeborger her sammesteds, som døde Anno 1624 den 22 Januari, saavelsom Erlig og forstandig Mand Salig Peder Carelson, fordam Raadmand herudi Byen, som hensov den 17 Septembr. Anno 1638, sampt deres fiere Hustrue Erlig, dydig og gudsværdige Qvinde Anne Christens Daatter Wibe, som Saligen døde Anno 1646 den 20 Martii. Deres Sieler Gud glæde.

D. O. M. S. *Johanni Vive Gutho*, Ædis hujus quondam Curatori & Urbis demum Senatori integerrimo, prudentissimo. Qui cum Vitæ annos LXIV compleisset, tandem placide obdormivit Annõ Christiano c1010XCIV Mensis Julii Die vigesimo Ejusque Memorix & Meritis *Christianus* ex Fratre Nepos F. F.

Paa en Ligsteen:

Tres quondam Charites æque erat *Anna Georgi*

Cum XIX Quinquennis tria Fata sunt.

Hanc exportarent Vitam nunc sæpe Parentes

Hæc Vita - - -

Obiit Die 21 Augusti Anno 1559.

Over Lars Pedersen Hesselberg, en fornemme Borger, som døde Mar 1662.

Sic maxima Rerum Momenta Momento Temporis minimo inverti Nullamque Sanctitatem iniquitatem Fatorum inhibere suo Exemplo docuit antiqua Virtute & Fide, rarissimi Exempli Vir *Laurentius Petri Hesselberg*, Civis Haunix spectatissimus, qui ex levi quidem, sed infelicissimo Unius Pedis Digiti Vulnere mortem minus speratam oppetiit. Tu Luge, Viator! Si Tumulum spectes. Hoc enim Conditorio, quod exsuendæ Mortalitati Sibi Suisque fieri Vivus curavit, conditur. Cujus condita Comitata Candore Fides Sanctitate Vita. Desine vero, si quo migraverit, cogites. Etenim qui Terris commodatus Coelo receptus est, non Tiburtina Tragemata, Speciosas Mundi Delicias, sed mellita Coeli Bel-laria, Veras vere Beatorum Epulas captat & intuetur. Obiit 1662. d. 24 Octobr.

Paa et Monument af Træe over Stadshauptmand Hans Lange, som døde Mar 1566 stod følgende plattyske Inscription:

Hir buten die Finster lichte begraves den Erlige Mann Meister Hans Lange, Bardischer und de Stadt Hopman tho Kopenhagen gewesen mit seiner Ersten Fruen Johanne Anders Dochter und seine beiden Sone Henric Lange und Powel Lange van der lesten Fraven Karen Powels Dochter geboren und hir starff am Paffe Morgen Anno 1566 des Seele Gott alle ghnedig sie Amen. Und ist hier auch begraben Meister Thomas Wandhausen Seine Ehrliche Hausfruwe Catharina Powels Dochter mit 6 Sone und starff so den 30 Martii und hatt gelebet mit Weide er Ehe Menner 44 Jar also eine Ehrliche Frawe der Seele sey Gott gnedig Anno 1607.

Da man skreff M.D. Aar L.X. oc V. det vaar. Da døde *Mag. Jensen* De hans Husfru *Karen*, De vaar bode til *Ecce* De til rante. De lefuede tilsammen foruden *Meen*. Her ligger de begrafoen under denne *Steen*. Vi thet hober de visselig trof At thi nu hoiles i then ewige *Rof*.

Paa en Liigsteen over *Hr. Peder Duus*, Sognepræst ved Helliggeistes Kirke, som døde Aar 1558.

Hic posuit Cineres post tristia Funera *Petrus*

Duusius hac olim populosa Pastor in Urbe

Atque simul Conjux Urna requiescat eadem,

Hæc Marina pio posuit Monumenta Marito.

Obiit Anno 1558 die 20 Augusti.

Paa Monumentet over *Mag. Peder Hie*, som var Sognepræst ved Helliggeistes Kirke og døde Aar 1625.

Frøct Gud, gior ret, Forslad dig ei paa Menneskene.

Mag. Petrus Petrejus Hiennius, fidelis Jesu Christi Servus Doctor Ecclesiæ sincerus. Wardingburgensem ubi quadriennium, hinc Roeschildense biennium docuisset, quinto Anno in hac. S. S. Æde exacto, Jes. Christum doctrina & Moribus sapiens post exactos in Ærumnis Mortalium XLI Annos Spiritu alacris ad cælestia emigravit D. xiii May Anno J. Christi MDCXXV. Marito desideratiff. Uxor mæstissima Pictatem testatura F. F. Hwad min Gud vil, det steer altid hans *Willie* er den beste.

Paa Liigstenen:

Petrus Petreus Hiennius C. Eruditione ac Pictate Clarus. Juventutis in III. Herloviana Magister industrius. Hinc Doctor Ecclesiæ eximius Vardingburg xiv Roeschild. II. Annos. Tum in hac S. S. Duo Ch. Fidelis Typus Gregis Lustrò exacto Pestis Ministerio cum Tribus - - Simone Sophia - - ad Cælestia - - alacri ad illa - - contendi - - corruptibili - - in Spe incorruptibilitatis Heic deposuit. J. D. May. An. J. Ch. MDCXXV. Ætatis Anno XLI Marito Dilectis. Parenti V. Liberos Desiderat. Uxor Mæstissima cum unico Filiolo Superstite F. F.

Over *Hr. Erik Monrad*, Sognepræst ved Helliggeistes Kirke, men siden Biskop over *Riber Stift*.

Dn. *Erico Monrado*, primum Ecclesiæ Medelfardensis in Fionia perquam fideli & religioso Pastori, deinde hujus sacræ Ædis primario Ecclesiastæ, tandem Ripensis Diæcesis Episcopo & S. S. Theologiæ Doctori nato MDCVII. Die Pentecostes denato v. MDCL. die xxvi Julii. dilecto Marito hoc æterni Amoris & Fidei conjugalis Monumentum Conjux *Margaretha Jo. Bangia* mæltissima posuit,
Monradi Virtus superest, Mens dia recepta

Coelo, quod Terræ est, hæc cava Tumba capit.

Over Cathrine Dancker, som var først i Ægteskab med Hans Alexander Lælius, Canonicus Roeskildensis og dernæst med Jonas Wenussinus, var følgende latinske Inscription forfattet af hendes Søn Dancker Lælius, Medicus Practicus i Kiebenhavn.

Piis Manibus Meritisque Lectissimæ *Matronæ Catharinæ Tancredi F.* Mæstus Lugensque posuit Æræ Christianæ 1610 d. 1 Augusti *Tancredus Lælius* Fil.

Hic sepultus est humanissimus *Petrus Jacobi*, Civis Hafn. qui injuste & crudeliter oppressus Christo Servatori Spiritum reddidit 1564 die April & honestissima *Anna Olai F.* quæ pie obiit Anno 15 - - - die - -

Paa Monumentet af Træe over Borgemeester Peder Andersen saaes hans Skilderie, og derhos denne danske Opkrift:

Her neden under hviler Sal. Peder Andersen, forstum Borgemeester i Kiebenhavn, som gaf denne Tunt til Hellig Geistes Sogne Kirke og bleff begraffven Anno MDCXX med sine tvende Hustruer S. Magdalene Ingvers Daatter, som døde Anno 1607 og Salig Anna Balsgers Daatter som døde Anno MDCXXII. med hendes 3 Sønner og 1 Datter, Gud giføe dennem en glædelig Opstandelse.

Paa Monumentet af Steen over Peder Francken, Kongelig Majestæts Herold, stod hans Skilderie med denne latinske Inscription.

Vivit post Funera Virtus. D. O. M. S. *Petro Francisco* Ripensi, Civi quondam hujus Reipublicæ integerrimo ac Præfecto primum Regio ad Triennium. Hinc Ejusdem Maj. Anno 16. Caduceatori fidelissimo variisque ad vicinorum Regnorum Reges ac Principes Ablegationibus clarissimo. Nec non *Kathrinæ Sybeniæ* Hafn. Johan Sybenii Aurifabri, Geographi ac Mechanici Astronomici Seren. Regum Christ. III. Frid. II. quondam solertis Filiæ ac Matronæ piissimæ. Postquam pio Conjugio fideliss. Annos xxv utrinque satisfacissent mortalesque

exuvias

exuvias ille climaterico magno 1608. Hæc Septuagenaria 1613 hic deposuissent, animamque Deo Creatori reddidissent.

In perennem filialis Obsequii memoriam optime meritis Parentibus Filius & Gener *Claudius Plumius*, J. U. D. ac Rect. Acad. Prof. Publ. Mag. *Hermannus Nicolai*, Hebr. Ling. Prof. Publ. hoc monumentum posuere.

Paa Liigstenen over dem:

Her ligger begravnen Erlig oc Welact Mand Peder Grandhen Kongl. Mayst. fordom Herold, som saligen i Herren hensoff den 27 Juli Anno 1608 samt hans kiære hustrue Erlig oc Gudfroctig Danne Dvinde Catharine Johans Datter, som oc saligen udi Herren bleff henkalded den 26 Decembris Anno 1613.

Paa Caspar von Gerßdorffs Liigsteen:

Her under hviler Erlig oc Welbiurdig Mand Caspar von Gerstorff til Hindgel, fordom høyloftig Ihukommelse Kong Christian den Tierde, saa oc nu vor regierendis allernaadigste Herris Kong Frederich den III. fordom Røgmester, som var fød paa sin Fædrenegaard udi Seichstetten Nar MDC. den 11 Martii oc kaldede Gud hannem fra denne Verden udi Kiøbenhaffn Nar MDCLVIII den viii February, der han haffde leffvet her udi denne Verden LVIII Nar, ringere 4 Vgger og 4 Dage. Gud forlene hannem med alle troende Christne paa den yderste Dag en ærefuld Opstandelse.

Her under hviler Erlig oc Welbiurdige Mand nu Salig hos Gud Hendrich Willumsen Rosenvinge til Løstagger, fordom Kongl. Mayst. Resident i Spanien, Engelland oc Nederland oc var han fød paa Segebeck 1604 den første May oc kaldede Gud hannem paa Løstagger Nar 1667 den 14 Februari i hans Alders 63 Nar 9 Maaneder oc 2 Vgger. Gud gifve hannem med alle tro Christne en glædelig oc ærefuld Opstandelse.

Paa Monumentet over Borgemester Marcus Hesz var hans Skilderie at see, og derunder denne Inscription:

Marcus Hesz, Borgemester i Kiøbenhaffn lod dette Monument oc Ihukommelse opsette sig oc sin kiære Hustru Lisebeth Birtels Datter, som leffde gudelig oc wel ud LI Nar og her neden for begravnen er til en løstlig amindelse og bleff hun af Gud henkaldet Nar 1572 den 9 Junii.

Anno 1557 den 20 Octob. lod Erlig Quinde Lisbet Bertels Daatter under denne Steen begraffve hendess Husfbonde Peder Jensen Borgemeſter udi Kiøbenhaffn. Anno 1572 den 9 Junii lod Erlig Mand Marcus Heß, Borgemeſter i Kiøbenhaffn under denne Steen begraffve hans fiere Huſfrue Lisbet Bertels Daatter.

Anno 1590 den 27 Octob. lod Erlig Quinde Margrethe Surbeck under denne Steen begraffve hendis fiere Hoffbonde Marcus Heß, Borgemeſter i Kiøbenhaffn.

Anno 1602 den 12 Septemb. lod Jfver Povelsen her begraffve ſin fiere Huſfrue Margrethe Surbeck oc lod udbugge oc nederlegge denne Steen. Gud forlene hende og alle tro Chriſtne en glædelig Opſtandſe.

Anno Domini 1587 den 17 Novembr. døde Salig Anders Lavrihſon Raadmand og ligger her begraffven.

Her ligger begraffven Erlig Wiis oc Belforſtandig Mand Sofveren Chriſtenſøn, Borgemeſter i Kiøbenhaffn, ſom døde den 13 Septemb. Anno 1596 med tvende hans Sønner Chriſten oc Jens, ſom Gud tilforn hafde heden kaldet. Gud giſſve dennem med alle tro Chriſtne en glædelig Opſtandſe.

Her ligger begraffven Erlig Belact og Forſtandig Mand Jørgen Braad, fordm Raadmand udi Kiøbenhaffn, ſom døde 1633 den 25 Novembr. udi hans Alders 63 Aar med ſin fiere Huſfrue Erlig Dydig oc Gudfryctige Quinde Karen Chriſtens Daatter Wibbe ſom døde 1637 den 17 Auguſti udi hendis Alders 68 Aar. Gud giſſve dennem en glædelig Opſtandſe.

Her under denne Steen hviler Erlig oc Belact Mand Knud Jørgenſøn, fordm Ridesogget til Kiøbenhaffns Slot og Raadmand her udi Staden ſom henſoff udi Herren den 14 Mart. Anno 1635, ſaa oc hans fiere Huſfrue Salig Anne Dirichs Daatter Nume, ſom oc ſødelige henſoff udi Herren den 28 Marti 1636. Gud giſſve dennem med deres hoffliggende Børn en glædelig Opſtandſe til det evige Liſſ.

Paa Kiøbmand Chriſtian Wibes Monument af Steen:

Chriſtianus Wibe, Civis bonus, Negotiator induſtrius, exactis inter Mortales Annis XLII. Ad immortalium gloriam gaudens Spiritu emigravi Ann. J. Chr. M^oCV Januarii iv. De me nil heic niſi caro, quæ de Terra juxta cineres Filiorum Michaelis & Claudii in ſpe vitæ confidenter quieſcit. Marito deſideratiſſ. Uxor. Liberis dilectiſſ. Mater *Elifabeth Cocchia* Lubecenſis P.

Over Hans Mandixon, som var Fader til 19 Sønner.

Ita Res sunt Mortalium, cum florent maxime, desinunt, nec novit Orbis, quidquam in se magis constans quam inconstantiam. Quod si quis dubitet, Lustum respiciat Civis hujus nostri, Cives inter Optimos suo Jure numerandi, *Johannis Mandixonii*, quem non ita dudum felicem Terra coluit, jam mortuum contegit; Fuit hic undeviginti Filiorum Parens & ad vicesimam Sobolem procreandam non tam elanguit Natura, quam non voluit, quod noluit ipse Numerum parem reddere, quia numero Deus impari gaudet. Lugent hunc omnes, qui Salem habent, quia Sales didicerat, Doctus lenire aliorum ægritudines suam solari Senectutem. Lugere discunt, qui Lacrimas dedidicere, Martis Alumni Et quis non Lugeat morti futurus victima; Immo vero ipsa Themis vitam redimeret, Reducem faceret integritas. Tu itaque, qui vel Themidem colis vel integritatem sectaris, Sparge Tumulo Cupressum nec tempera Lacrimas. Obiit 1663.

Paa det Epitaphium, som Hr. Etatsraad og Kongelig Stempel-Papirs Forvalter Friderich Adam Müller, har ladet Aar 1780 forfærdige og opsætte paa en Pille strax ved Daaben over sin Salige Frue Marthe Sophie Garboe, læses følgende latiniske Inscription, som er udhuggen med forgyldte Bogstaver paa en Marmor-Inscriptions-Table.

In Piam Memoriam Optimæ Conjugis *Marthæ Sophiæ Garboe*, Natæ D. xi. Octob. MDCCXLV. Nuptæ D. xv. Septemb. MDCCLXIII. ac Liberis quatuor progenitis, Vita in vera Virtute transacta, præmature Denatæ D. xx. Febr. MDCCLXXX. Hocce Monumentum posuit Conjux superstes *Fridericus Adamus Müller*.

Bemældte Inscription-Table er af norsk blaa Villienfkioldisk Marmor, som neden under har en indfæaeren, oven til afrundet Nabning med en sort Marmor-Steen bag ved, hvorudi staaer en Urne af hvid italiensk Marmor, paa hvilken sees en Sommerfugl, som et Sindbillede paa Sielen. Beklædningen om Tavlen er af gul- og Gøsimset oven over af hvid italiensk Marmor. Dette Monument er forfærdiget af Professor Wiedewelt.

Helliggeistes Kirke mangler til sin udvendige Prydelse og Anseelse saa smukt et Taarn, som det for Ildbranden har havt. Thi da man ved Kirkens

Istand

Istandsættelse efter Branden befandt Taarnets tilbagestaaende Mure saa svage, at man ei ville vove at besvære dem at bære et Spir, saa fik Taarnet kun en liden Kuppel eller saa kaldet Italiensk Hat. Taarn-Muren er 58 Alen høi; Til Vægtergangen 64 Alen, til Floistangen 92 Alen og Floistangen er 10 Alen høi, som er i alt 102 Alen. Udi Floiet staaer Kong Friderik den Fierdes Navn en Chiffre med Krone over. (Aftegningen paa Taarnet og Kirken sees i *Thuras Hafn. hod. Tab. LXXXVII* og *Pontoppid. Atlas Danicæ Tom. II.*) Udi Taarnet hænger tre Klokker, af hvilke den mindste kaldes Sogne-Klokken.

Helliggeistes Kirke har kun to Præster, nemlig en Sognepræst og en Capellan, som foruden Ustensangs-Prædiken besørger ogsaa Froprædiken om Søndagen, samt Løverdags Skrifte-Prædiken om Eftermiddagen. Klokken 2 forsynet ved en Student. Hver af disse Præster har sin smukke grundmurede Præste-Residence til fri Beboelse. Sognepræstens Residence er beliggende i Helliggeistes-stræde No. 143 og Capellanens Residence er i Kollégaden No. 57. Kirkens Betientere ere, en Organist, en Klokker, en Overgraver og en Undergraver, hvilke alle have frie anseelige grundmurede Huse til Beboelse lige over for Kirken i Kollégaden jevnside ved hinanden No. 137. Hver Tirsdag Formiddag Kl. 10 holdes i Kirken Catechisation, saa og hver Søndag Middag Kl. 1. Udi Helliggeistes Kirke holdes hver Mandag, Tirsdag og Torsdag Morgen de af Kong Christian den Tredie Aar 1530 Snyllets-Prædikener, hvortil ringes et Quarteer. Tilforn blev denne Prædiken holden fra Kl. 6 til 7, men Aar 1760 skeedte den Forandring, at samme Prædiken holdes en Time sildigere, saa at der nu ringes fra 7 $\frac{3}{4}$ til 8 Slet, hvorpaa Prædiken da begynder. Sangen ved denne Snyllets-Prædiken forrettes altid af Præcentor ved vor Frue latinske Skole, som derfor nyder aarlig 10 Rdlr. af Skolen og besørger denne Opvartning med Sang ved en af Skolens Disciple. Men Sangen ved Gudsstienesten om Søndag og Fredag forrettes af Hører eller Collega i fjerde Lectie i vor Frue latinske Skole, som er Degn til denne Kirke.

Magistraten i Kiøbenhavn er denne Kirkes Patroner og ved Valg kalder Kirkens Capellan. Naar Vacance existerer, udværgnes af Magistraten 5 a 6

Candidater, deels ordinerede Præster, deels Studentere til Balg-Prædikantere, af hvilke Magistraten ved Stemmernes Pluralitet kalder een til Kapellan, hvis Kaldsbrev af Kongen confirmeres. Udi fordum Tid har Magistraten ogsaa kaldet Sognepræsten, men efter Souverainiteten kalder Kongen selv Kirkens Sognepræst. Magistraten beskikker ogsaa alle Kirkens Betientere og Skolens Lærere. Kirkens Midler ere 15000 Rdlr. og derover. Kirkevergernes Regnskaber revideres af Stadens 32 Mand, og quitteres af Magistraten som Kirkens Forsvar.

Til Helliggeistes Kirkes Sogn hører følgende Gader med deres Gaarde og Huse, nemlig: 1) Amager-Torv fra No. 51. paa venstre Haand og til Løve-Apotheket No. 45. Hele Vimmelfkastet og Nyegade paa begge Sider. 2) Sydsfensstræde paa begge Sider. 3) Ladersstræde paa venstre Haand fra Sydsfensstræde indtil Kræmmer Vædgers Baghuus. 4) Compagniestræde. 5) Naboeløs paa høire Haand. 6) Stranden alt om til Kalleboderne. 7) Raadhuusstræde. 8) Nye- og Gammel-Torv til Klædeboderne paa høire Haand. 9) Skindergaden paa høire Haand til Kiebmagergaden. 10) Kiebmagergade paa høire Haand fra Skindergaden til store Helliggeiststræde. 11) Store Helliggeiststræde paa høire Haand fra Kiebmagergade til Lille Helliggeiststræde. 12) Trompetergangen. 13) Løvstræde. 14) Ulfeldsplads. 15) Keisergaden. 16) Klosterstræde. 17) Badstuestræde. 18) Snaregaden. 19) Magstræde. 20) Koflegaden. 21) Graabrodræstræde. 22) Bro-læggerstræde og 23) Knabrostræde. Ved hver Kirke-Sogn i Kiebenhavn er ved den kongelige Forordning af 16 Nov. Aar 1771 om Pleie-Anstaltens Indretning i Kiebenhavn anordnet en Fattiges Commission, bestaaende af Sognepræsten, Kirke-Bergerne, to anseelige Borgere og Rodemesteren i Quarteret. Denne Fattiges Commission holdes hver Onsdag i Sognepræstens Huus, og staaer under Directionen over den almindelige Pleie-Anstalt.

Ved Helliggeistes Kirke have siden Reformationen følgende Mand været Sognepræster, nemlig:

- 1.) Mag. Jørgen Jensen Sadolin, fød i Viborg, han bliver af nogle kalden Viberg (See danske Magazin i Tom. pag. 90.) af andre kaldes han Sadolin, (*Pontoppid. Annales Hist. Tom. III. pag. 121. Lærde Tidender Aar 1733 pag. 277.*) Var først Rector i Viborg, derefter prædikede han den evangeliske Lærdom i Odense; blev kaldet til den første lutheriske Sognepræst ved Helliggeistes Kirke; derefter blev han kaldet til første Stiftsprovst og Sognepræst ved vor Frue Kirke i Kiøbenhavn. Aar 1537 blev han den første evangeliske Biskop udi Thyen. Han var med at underskrive den danske Kirke-Ordnanz i Odense Aar 1537. Han døde Aar 1559.
- 2.) Mag. Andreas Madsen, var først Præst ved St. Peders Kirkes danske Menighed i Kiøbenhavn. Siden blev han Sognepræst ved Helliggeistes Kirke Aar 1536 og Aar 1544 blev han Biskop i Upslo eller Christiania Stift, hvortil han blev ordineret Aar 1545, og døde Aar 1548.
- 3.) Mag. Jørgen (*Georgius*) - - - Hans Tilnavn vides ikke.
- 4.) Doct. Jens Synning eller Hans Sinneson, blev Aar 1538 Professor Dialectices og Aar 1539 blev brugt med flere til at sette Universitetet i Stand igien. Aar 1544 blev han Professor og Doctor Theologiæ, og bivaanede det store Colloquium paa Universitetet. Aar 1547 blev han tillige Sognepræst ved Helliggeistes Kirke; hvilket Embede han fort derefter maatte nedlegge, paa det at hans academiske Forretninger ikke derved maatte forsømmes. Han døde Aar 1548.
- 5.) Mag. Niels Hemmingsen, (*Nicolaus Hemmingius*) blev Professor Græcæ Lingvæ ved Universitetet, og Aar 1547 tillige Sognepræst til Helliggeistes Kirke, og Aar 1557 Doctor Theologiæ. Men blev Aar 1579 affat fra sit Professorat formedelst sine kalvinistiske Meninger, dog blev han aftagt med et Canonikat i Roskilde, hvor han døde Aar 1600.
- 6.) Hr. Jens Madsen Gertorp eller Gietterup, var først Rector ved den latinske Skole i Lund udi Skaane, men siden Sognepræst ved Helliggeistes Kirke.
- 7.) Mag. Peder Duus. Døde Aar 1558. (See hans Epitaphium forhen p. 355.)
- 8.) Mag. Niels Sommer.
- 9.) Hr. Jakob Jensen Viberg, døde Aar 1564.
- 10.) Mag. Niels Hvith, (*Nicolaus Albinus*) var fød i Kiøbenhavn Aar 1535. Blev Aar 1564 Sognepræst til Helliggeistes Kirke, og Aar 1578 valgt af Capitulet til Lund Feria proxima post Octavam Epiphaniæ Domini til at være

- Superintendent i Skaane, til hvilket Embede han blev ordineret af Doct. Poul Madsen, Superintendent i Sieland *Dominica Misericordiae* samme Aar. Han døde Aar 1589.
- 11.) Mag. Peder Winstrup, (en Søn af Mag. Jens Winstrup, der var Sognepræst til St. Nicolai Kirke), fød Aar 1549, blev Lector Theologiæ i Aarhus Aar 1576, og Aar 1578 blev han Sognepræst til Helliggeistes Kirke i Kiøbenhavn. Aar 1587 blev han adjungeret Biskop i Aarhus, og Aar 1588 virkelig Biskop i Aarhus Stift. Aar 1591 blev han Biskop i Sieland og Doctor Theologiæ. Døde Aar 1614.
- 12.) Mag. Andreas Bentsen Dal eller Dallin, var først Sognepræst til Eltang Menighed ved Colding; derefter Aar 1586 Sognepræst i Colding; strax derpaa Aar 1588 Sognepræst til Helliggeistes Kirke i Kiøbenhavn. Aar 1591 blev han af Kong Christian den Fierde kaldet til Hofpræst, og var Aar 1597 med Kongen udi Engeland. Endelig blev han Aar 1601 Biskop i Opslo eller Christiania Stift. Døde Aar 1607.
- 13.) Mag. Jonas Jacobsen Venusinus, (fød paa den De Hveen, hvoraf han skrev sit Tilnavn) blev Aar 1587 Sognepræst til Helliggeistes Kirke. Aar 1600 Professor Physices ved Universitetet. Aar 1602 Professor Eloquentiæ & Historiarum, saa og Historiographus Regius. Han blev Aar 1588 for en kort Tid suspenderet, fordi han udelukte exorcismum i Daaben. I sin Ungdom var han bekiendt af en Ring, hvorudi var en Spiritus Familiaris, ved hvis Hielp han kom til stor Lærdom og Videnskab. (Holbergs Danmarks Hist. Tom. 2. pag. 603.) Han fulgte Kong Christian den Fierde paa sin Reise til Engeland Aar 1606. Han blev Forstander over Sorø Skole Aar 1607, og døde Aar 1608.
- 14.) Johannes Bang, fød i Middelfart, blev Aar 1580 Rektor i Odense Skole. Aar 1600 Sognepræst til Helliggeistes Kirke i Kiøbenhavn. Aar 1616 blev han Provst paa Samsø og Sognepræst til Vedser og Onsberg sammesteds. Han døde Aar 1620.
- 15.) Mag. Peder Sture, (*Stureus*) var først Sognepræst i Beile i Jylland, derefter Aar 1616 Sognepræst til Helliggeistes Kirke i Kiøbenhavn. Aar 1620 blev han Hofprædikant hos Kong Christian den Fierde, og samme Aar Doctor Theologiæ.

- 16.) Mag. Peder Hie, (*Hiemius*) fød Aar 1584. Blev Aar 1650 Rector i Herlufsholms Skole. Aar 1613 Sognepræst i Bordingborg. Aar 1617 Sognepræst i Roskilde. Aar 1620 Sognepræst til Helliggeistes Kirke i Kiøbenhavn, hvor han døde af Pest Aar 1625. (See hans Epitaphium anført forhen pag. 355.)
- 17.) Mag. Ole Wind, fød Aar 1590. Blev Aar 1617 Rector ved Slangerup Skole. Aar 1619 blev han Con-Rector i Roskilde Skole. Aar 1625 Rector ved vor Frue latinske Skole i Kiøbenhavn. Efter tre Maaneders Forløb blev han af Kiøbenhavns Magistrat udvalgt til at være Sognepræst til Helliggeistes Kirke. Aar 1642 blev han af Universitetets Professorer udvalgt til at være Stiftsprovst og Sognepræst ved vor Frue Kirke. Aar 1645 blev han Hosprædikant og Confessionarius Regius hos Kong Christian den Fjerde. Han døde Aar 1646 (See Zwergs siellandske Eleresie Tom. I.)
- 18.) Hr. Erik Mourad, var først Sognepræst i Middelfart i Fyen, derefter Aar 1642 den 20 Apr. Sognepræst ved Helliggeistes Kirke i Kiøbenhavn. Aar 1643 Biskop i Ribe, hvor han døde Aar 1650. (See hans Epitaphium forhen pag. 355.)
- 19.) Mag. Andreas Hansen, var Sognepræst i Høstved i Stevns Herred i Sielland, derfra kaldet Aar 1643 den 29 Apr. til Sognepræst for Helliggeistes Kirke i Kiøbenhavn. Døde Aar 1665 i Januar.
- 20.) Mag. Niels Enevoldsen Randulf, blev Aar 1661 den 7 Jun. Sognepræst i Ringe. Aar 1665 den 5 Mart. Sognepræst til Helliggeistes Kirke i Kiøbenhavn, og samme Aar Biskop i Bergens Stift. Døde Aar 1711 og var Biskop i 46 Aar.
- 21.) Mag. Esaias Fleischer, fød Aar 1633, efter 7 Aars udenlands Reise blev han ved sin Heimkomst Mag. Philol. og Aar 1665 kaldet til Sognepræst til Helliggeistes Kirke, hvor han døde Aar 1697 den 5 Febr.
- 22.) Johannes Pedersen Dorschauus, født Aar 1661. Blev Feldtpræst og Provst Aar 1689. Derefter Aar 1692 Sognepræst i Kolding. Aar 1695 Reisepræst og Confessionarius hos Prinds Christian paa hans udenlands Reise. Aar 1697 Sognepræst ved Helliggeistes Kirke i Kiøbenhavn. Aar 1698 Stiftsprovst og Sognepræst ved vor Frue Kirke, hvor han døde Aar 1706 den 19 Nov.
- 23.) Mag. Frank Thesstrup, fød Aar 1653. Blev Aar 1675 Rector i Nyborg latinske Skole. Aar 1681 adjungeret Sognepræst i Nyborg. Aar 1684 Sognepræst

- præst i Næstved i Lolland. Aar 1698 den 16 Apr. Sognepræst ved Helliggeistes Kirke i Kiøbenhavn. Aar 1709 Biskop i Aalborg Stift. Døde Aar 1735.
- 24.) Mag. Morten Reenberg, blev Sognepræst ved Helliggeistes Kirke Aar 1709 den 6 Sept. og Aar 1720 Stiftsprovst og Sognepræst ved vor Frue Kirke. (See mere om ham blant Sognepræsterne ved vor Frue Kirke No. 27. pag. 243.)
- 25.) Mag. Sølmer Dankel, blev Sognepræst ved Helliggeistes Kirke den 2 Febr. Aar 1720. Døde Aar 1726.
- 26.) Mag. Knud Commerup, blev Aar 1690 den 10 May den første Sognepræst til Garnisons-Kirkens danske Menighed. Aar 1725 blev han Sognepræst ved Helliggeistes Kirke, hvor han døde Aar 1730.
- 27.) Hr. Christian Ramus, fød Aar 1687 i Februar i Trundhiem. Blev Aar 1711 Kapellan til Holmens Kirke i Kiøbenhavn. Aar 1727 den 22 Nov. Sognepræst i Bordingborg i Sjælland, og den 25 Dec. samme Aar fik Rang med Sognepræster i Kiøbenhavn. Aar 1730 den 7 Sept. Sognepræst til Helliggeistes Kirke i Kiøbenhavn. Aar 1732 den 18 Jan. Biskop i Fyens Stift, ordineret den 25 Mart. Døde Aar 1762 den 14 Dec.
- 28.) Mag. Eiler Christopher Raasboll, fød Aar 1682 i Trundhiem. Blev Aar 1711 nederst Kapellan ved vor Frue Kirke i Kiøbenhavn. Aar 1732 den 18 Jan. blev han Sognepræst ved Helliggeistes Kirke. Døde Aar 1754 den 13 Mart.
- 29.) Doct. Poul Matthias Bildsøe, fød Aar 1710. Blev Rektor ved Svendborgs latinste Skole Aar 1730. Derefter Aar 1736 Sognepræst til Lorkildstrup paa Falster. Aar 1738 Sognepræst til Garnisons-Kirkens danske Menighed. Aar 1752 Doktor Theologiae. Aar 1754 Sognepræst til Helliggeistes Kirke. Aar 1757 Sognepræst til Nicolai Kirke. Aar 1759 Provst og Sognepræst ved Holmens Kirke. Aar 1764 Biskop i Aarhuus Stift.
- 30.) Hr. David Pontoppidan, fød i Fridericia, blev Aar 1741 Sognepræst ved Citadellet Friderichshavns Kirke. Aar 1756 Sognepræst til Helliggeistes Kirke. Døde Aar 1759. Efter ham stod Sognekalder ledigt et heelt Aar omkring.
- 31.) Hr. Jens Jakob Hegelund, (See om ham blant Stiftsprovsterne og Sognepræsterne ved vor Frue Kirke No. 33. forhen pag. 245.)
- 32.) Hr. Mourids Hansen, fød i Kiøbenhavn, blev Præst ved Sct. Døesthuset i Kiøbenhavn Aar 1752. Derefter Aar 1753 nederst Kapellan ved Holmens Kirke. Aar 1763 Sognepræst ved Helliggeistes Kirke. Døde Aar 1777.

33.) Hr. Peder Bogelius, fød Aar 1741, dimitteret til Academiet Aar 1757. Blev Aar 1773 Sognepræst til Friderichsberg og Hvidovre Menigheder, og Aar 1777 Sognepræst til Helliggeistes Kirke i Kiøbenhavn.

§. 2.

Helliggeistes Kirke har et anseeligt Skolehuus for Sognets fattige Børn. Denne danske Bæse-Regne- og Skrive-Skole er stiftet Aar 1702 af Mag. Frank Thestrup, da værende Sognepræst ved Helliggeistes Kirke, men siden Biskop i Aalborg. Den første Skole-Bygning af Bindingsværk blev fuldført Aar 1705 og kostede 978 Rdlr. Men samme blev i Stadens Ildbrand lagt i Aske den 28 Oct. Aar 1728. Derefter blev Aar 1732 opbyggt det nu værende anseelige Skolehuus, som er et grundmuret Hiørnehuus 19 Alen langt, 12 Alen bredt, to Etager høit med en Kielder, beliggende paa Hiørnet af Kofflegaden og lille Helliggeiststræde. Skolen har tre Lærere. Skoleholderen boer i den underste Etage, og Skolen holdes i den anden Etage. Skoleholderen nyder i Løn aarlig 120 Rdlr. og hans Kone for at lære Pigebørnene at sye, nyder 40 Rdlr.; til sye Favne Brænde til Skolen 30 Rdlr.; til Lys, Koste og Sand 50 Rdlr. Den øverste Hører faaer i Løn 60 Rdlr., til Huusleie 30 Rdlr. og til en Favn Brænde 5 Rdlr. Den nederste Hører, som er Regne- og Skrivemester, faaer i Løn 70 Rdlr., til Huusleie 20 Rdlr., til Skrive-Materialier 10 Rdlr., og til en Favn Brænde 5 Rdlr. Da de ved Kong Christian den Siettes landsfaderlige Omsorg anlagte Fabriker manglede Uld-Spindere, saa blev Aar 1756 i Helliggeistes Skole indrettet et Uld-Spinderie under Foranstaltning af Skolens Curator, Conferensraad og Borgemester Scrodersee, og Skoleholderen sammesteds. Til samme Uld-Spinderies Istandsettelse blev af Kong Friderik den Femte skienket 60 Rdlr., hvilkken Kongelige Gave blev anvendt til at kiøbe 24 Rokke og 24 Hasper, og derpaa den fornødne Indretning i Skolen dertil giort, saa og et tydsk Fruentimmer lønnet til at lære Skolens Pigebørn at spinde Raffmager-Uld, hvilke siden underviste de andre Skolens Pigebørn, saaat inden kort Tid 40 a 50 Børn bleve beqvemme til dette Spinde-Arbeide. Spindeeskolen avancerede saavidt, at den uden Børnenes Forsømmelse

messe i Læsning, Skrivning og Syning, aartlig leverede til Fabrikerne 3 a 400 Pund Garn for 2 til 3 Mark Pundet. Undertiden er her ogsaa spundet for Strømpevæverne fra 6 til 7 Mark Pundet. Indretningen har ikke allene gavnnet Fabrikken, men er ogsaa en Hielp for fattige Børn, saalænge de gaae i Skolen, da de selv beholde Fortienesten af hvad enhver kan spinde. Efter dette Exempel er siden bleven anlagt Uld-Spinderie i Frue og Holmens Kirkes fattige Skoler. Skolens Midler er 30000 Rdlr., hvis Administration, samt Skolens Curatorium er betroet Sognepræsten tilligemed en af Magistrats-Personerne, da Sognepræsten aflegger Regnskabet over Skolens Indtægt og Udgift, hvorefter det revideres og quitteres af Magistraten.

§. 3.

Graabrodre-Torv, eller Ulfeldts-Plads er et Torv eller stor Plads, hvortil stode fem Gader. Det første Navn af Graabrodre-Torv har denne Plads faaet af et Franciscaner Kloster, som i fordum Tid har staaet paa en Deel af Torvets Grund. Dette Graabrodre- (*Fratres Minores*) eller Franciscaner-Kloster har været det allerældste Munkel Kloster i Staden, ziret med Taarn og Spiir, og skal være stiftet Aar 1237 i Kong Baldemar den Andens Tid, thi det heder i et gammelt Manuscript saaledes: Anno 1237 acceperunt Fratres Minores Locum Hafniæ. Ao. 1238 Locus Hafniæ fundatus est. (See forhen i dette Kapitel §. 1. p. 338.) Dets Kloster Kirke laae paa Hjørnet af Skindergaden og Klosterstræde, saaat Kirken vendte ud til Klosterstræde, men dets Kirkegaard vendte ud til Skindergaden. Udi Graabrodre-Kirke lod Kong Christian den Unden begrave sin Søn, Prinds Philippus. Dette Graabrodre-Kloster eiede al den Grund imellem Skindergaden, Løvstræde og Klosterstræde; men da disse Kloster-Munkel tilligemed deres General Hans Brunnmonster, Gardianen Bernhard, og Vice-Gardianen Hans Stephensen ved Luthers Reformations Indførsel i Danmark forlode deres Kloster-Bolig; saa besalede Kong Christian den Tredie Magistraten i Kiøbenhavn Aar 1532 at tage til sig dette Graabrodre-Klosters gauffe Eiendom med Kirke, Kirkegaard, alle Huse og Hauger, som stode paa Klosterets Grund, at de skulle sælge samme

til Stadens Borgere mod Betaling eller aarlig Jordskyld, som skulde komme de Fattige i Helliggeistes Hospital til Gavn og Gode. Efter Reformationen stod denne gamle Kloster-Bygning endnu ved Magt hen ved hundrede Aars Tid og havde endnu sit Taarn og Spir at prange med. Den blev brugt deels til en offentlig latinsk Skole, indtil at vor Frue latinske Skole blev bygt Aar 1548 paa de tre Hoved-Kirkers Befostning, deels ogsaa til et Apothek. Da Joachim Gersdorf, som var Rigets Hofmester og omsider Rigsdroft, byggede sin Gaard paa en Deel af den Grund, hvor dette Kloster havde staaet, fandt man ved at grave til Grundvolden til samme Bygning, nogle tusende Dødnings-Hoveder i Jorden. (See forhen i dette Kapitel Lit. G. pag. 336). Det sidste Navn af Ulfeldsplads, har dette Torv faaet i de senere Tider af den midt paa denne Plads opreiste Skiendsels-Støtte. Da Grev Corfitz Ulfeld, som var Rigets Hofmester og Kong Christian den Fjerdes Datters Mand, viste Utroskab og Forræderie mod sin Konge, Kong Friderik den Tredie, og sit Fædreland. Til en evig Admindelse derom blev midt paa denne Plads, hvor Grev Ulfelds Gaard, der blev nedbrudt, havde staaet, opreist en Steen-Støtte i Form af en Pyramide, hvorpaa disse Ord bleve udhugne og læses paa alle fire Sider: Forræderen Corfitz Ulfeld, til ævig Spot, Skam og Skiendsel. (Læs herom Hosbergs Danm. Riges Hist. Tom. 3. pag. 568.) Da denne Støtte ved Stadens Ildbrand i Aaret 1728 var blevet noget ruineret og Dypskriften gjort ukiendelig, i det nogle Stykker af Ildens Hede vare sprungne af; saa blev efter Kong Christian den Siettes Rescript af 4 Aug. Aar 1741 samme Støtte sat i forrige Stand med forommeldte Dypskrift.

Paa dette Graabrodre-Torv eller Ulfeldsplads falsholde daglig Svineslagtere ferst Glass og Medistere under opreiste Selgeboder; ligeledes Fiskeblødere, som udsælge udblødt og ludede Bergfisk, Fjyndere ic. Man seer her ogsaa Pottehandlere, som sælge alle Slags Leerkar og Potter; Herhaglere, som sælge alle Slags grov og fin hæglet Hør; Saaog Marchandisere, der falsholde alle Slags Mands- og Fruentimmer-Gangklæder, Spænder, Stokke ic. (Aftegningen paa dette Torv og Støtten sees i *Thuras Havn. Hod. Tab. XXXIX.*)

§. 4.

Det Kongelige Hof-Apothek eller Elephant-Apotheket, beliggende paa Store Kiebmagergade No. 100. Hoved-Facaden af denne Bygning er 34 $\frac{1}{2}$ Alen bred, tre Etager hei og efter Stadens store Ildbrand Aar 1728, ligesom næsten den hele Gade, ny opbyggt; dens Aftegning findes i *Thuras Hafn. Hod. Tab. XLIII.* Over Indgangs-Døren til Apotheket forestilles en Elephant, udhuggen i Steen. Over ham sees en Seddel med disse Ord: Kongelig Hof-Apothek, saag denne latinske Opkrift: *Aegros Allievo, Morbos Probofide Pello.* Deroven over igien sees Kongens Navn en Chiffre med Krone. Over Porten midt paa Bygningen laeses følgende danske Vers. Jeg maatte segne ned for Ildens graadig Lue; Dog kunde ingen Nød mig ganske underkue. Det Haand, der fældte mig, opreiste mig igien; Gud være stedse nu mit Skjold og beste Ven. Og der under staaer disse latinske Ord: *Fidentem Ne-scit Deservisse Deus.* Anno 1736.

§. 5.

Det Kongelige General-Post-Amts Gaard, beliggende paa Hiørnet af Store Kiebmagergade og Store Helliggeiststræde No. 88. Hoved-Facaden af denne Bygning er 44 Alen bred med et smukt Portal, hvis Aftegning findes i *Thuras Hafn. Hod. Tab. XL.* Gaarden er meget dyb og af et rummeligt Begreb. Denne Gaard forte i forrige Tider i mange Aar Navn af den Kongelige Marskalks Gaard. I forrige Aarhundrede har paa dette Sted boet Gros-Cankler Grev Peder Griffenfeldt udi Kong Christian den Femtes Tid. Efter Stadens store Ildbrand blev denne Gaards Opbyggelse foretagen af Ober-Secretair Christian Moimichen; dernæst af den grevelige Frisffe Familie, og omsider af Over-Kammerherre Carl Pless. Men da Kong Christian den Siette lod afbryde det gamle Kongelige Residens-Slot, saa blev ogsaa tilligemed Slottet afbrudt alle de andre tilkøbte Huse og Gaarde, som da stode paa Slotsholmene; iblant hvilke ogsaa var den Gaard, som tilforn havde tient Over-Hof-Marskalken til Beboelse. Hvorfor denne opbygte Gaard paa Store Kiebmagergade blev af Kongen købt og indremmet Over-Hof-Marskalken til Beboelse i

Kong Christian den Siettes Regierings-Tid. Af den Marsag har denne Gaard fra den Tid af beholdt Navn af Marskalks-Gaarden. Men da Over-Hofmarskalken siden fik sine Bæreller paa det Kongelige Residens-Slot Christiansborg at beboe, blev denne Gaard overladt til andre Rangs Personer at beboe.

Men Aar 1780 blev den kjøbt og indrettet til at være General-Post-Amtets Gaard, hvor det Kongelige Posthuus for alle anlagte Poster nu holdes. Aar 1780 den 31 Mart. var General-Post-Amtet første Gang her i dets ny Gaard forsamlet og Posterne dersfra expederede. Alle Poster, ridende og agende, saa og alle vedkommende Estafetter aflegge her deres Medbringende, og herfra begynde de igien deres Vortreise. Udi den første Etage af Hoved-Facaden og begge Side-Bygningerne paa høire og venstre Side af Gaarden ere alle Post-Contoirerne, nemlig: Det Danske Post-Contoir, hvis Chef er en Post-Forvalter, saa og en Post-Controleur. Det Altonaer- og Tydske agende Post-Contoir, som dirigeres af en Postmester, en Post-Controleur og Postskriver. Det Norske Post-Contoir, hvis Chef er en Post-Inspecteur, saa og en Controleur. Det Lollandiske og Helsingøerske Post-Contoir, som conjunctim dirigeres af en Postmester, en Post-Expeditour og Post-Controleur, hvilke besørge baade den Lollandiske agende Postfører, der afgaaer hver Løverdags Eftermiddag Klokken 4 til Lolland og den daglig afgaaende Helsingørs Post. Udi de sex Sommer-Maaneder fra April-Maaneds Begyndelse til September-Maaneds Udgang tager den Lollandiske Post altid sin Tour imellem Lolland og Holssteen, og da medtager denne Post-Pakker og Reisende, som vilde følge med, fra Rodbye i Lolland til Heiligenhavn i Holssteen. Dette tog sin Begyndelse den 31 Mart. 1781. En daglig agende Post imellem Kiøbenhavn og Helsingør, som afgaae Kl. 8 hver Morgen, tog sin Begyndelse den 1 Jun. 1777. Alle til Postvæsenet henherende Kongelige Verientere have her deres bekvemmelige Contoirer, nemlig: Den Kongelige Post-Cassere, Archivarius, Revisorer. Postvæsenet er fordeelt under tre Departements, som ere: Det danske Departement, det norske Departement, og det tydske Departement. Hver Departement har sin egen Chef og disse tre Departements-Chesser ere tillige Ge-

neral Post-Amtets Directeurer og holde deres Forsamling i en dertil indrettet Sal. Den første Departements-Chef har her i Gaarden sine frie Børelse til Beboelse. Om Postvæsenet i Dannemark er at agte at det blev oprettet i Kong Christian den Fierdes Tid Aar 1624. Dog gif dette Postvæsen kun allene imellem Danmark og Norge; men samme Indretning blev dog ei bragt i ret Orden og til Guldkommenhed ferend i Kong Friderik den Tredies Tid Aar 1650, hvilket sees af Friderik den Tredies Forordning om Postvæsenet, dateret 9 Aug. Aar 1650. Det udenlandske eller Hamborgske Post-Stiftelse tog sin Begyndelse her i Danmark Aar 1653 ved General-Post-Directeurs Poul Klingenberges Flid og Arbeid, da tvende gange om Ugen blev beskiftet en ridende Post saavel i Kiøbenhavn, som i Hamborg, hvilke i mindre end 3 Dage kunde føre Breve imellem disse tvende Steder. (See Holbergs Danm. Hist. Tom. 3. pag. 153.) Tilforn var det Kongelige General-Post-Amt og Posthuset, tilligemed alle de til Postvæsenet henherende Contoirer i Side Bygningen udi den Gaard bag Børsen, hvor Land-Statens Generalitets- og Commissariats Collegium holdes; men blev derfra forflyttet og anlagt paa Store Kiøbmagergade i denne dertil kiebte Gaard hvor det tog sin Begyndelse Aar 1780. Ved en Forordning af 14 Jan. Aar 1771 blev General-Post-Amtet ophævet, men i samme Aar blev det overdraget til nye Directeurer. De for Postvæsenets Beføstninger aarlig overskydende Indkomster ere efter Kong Friderik den Fierdes Stiftelse henlagde til Missionens Hielp, deels og til Enke Pensioner for de ubemidlede Enker, hvis afdøde Mand have været Kongelige Embedsmænd og nyde Pension af Post-Kassen. Derimod ere de norske Post-Intrader henlagte af Kong Friderik den Femte til Friderichs Hospitals Stiftelse at vedligeholde.

§. 6.

Det Kongelige *Theatrum Anatomico-Chirurgicum*, stiftet til Anatomiens og Chirurgiens Opkomst af Kong Christian den Siette den 30 Apr. Aar 1736, er anlagt i den Gaard No. 103. paa Store Kiøbmagergade i anden Etage. Her holdes det Kongelige Anatomie-Collegium for alle Chirurgis eller Wund-Læger. Man seer her, samt med største Fornøielse betragter en stor Samling

af rare anatomiske Sager. Directionen og Opsigten over denne Stiftelse er antaget af en General-Directeur af Chirurgen. Alle Chirurgen eller Wund-Læger, førend de kan blive forfremmede til nogen chirurgisk Betjening i den militære eller civile Etat, maae ved dette Theatrum Anatomico-Chirurgicum have forevist deres Erfarenhed i denne deres Videnskab, baade paa Cadaveribus humanis i Anatomien og de chirurgiske Operationer, saagod i den øvrige Deel af Chirurgen, saasom ved Beenbrud, Lemmers Fordreininger af Led og allehaande Vinds Application ic. Hvilke Svælsker skeer paa en Beenrad af et Menneske, som er udstoppet og forsynet med alle sine Ledemod. Studiosi Chirurgiæ maae fire Gange om Ugen, nemlig Mandag, Tirsdag, Onsdag og Fredag om Eftermiddagen hivaane de Lectiones publicas, som Professor Chirurgiæ eller Directeuren af Chirurgen holder her publik for dem, saavel in Anatomicis, som in Chirurgicis. Disse Lectiones handle efter enhver Aarsens Tids Bessaffenhed om sine visse særdeles Artikler, saasom i Esteraaret, Winter og Foraaret, naar Cadavera foresalde og kan have, bliver Viscerologien, Myologien, Angiologien og deslige affhandlet og giennemgaaet, eller og chirurgiske Operationer forevist. Derimod om Sommeren og ellers, naar ingen Cadavera for Stankes Skyld ere at bekomme, bliver der handlet om Osteologien, Beenbrud, Lemmers Fordreining og andre Sygdomme, som henhøre til Been og Ledemod, saavel som om Saar, Svælsker, Bylder ic. Om Onsdagen blive unge Studiosi Chirurgiæ offentlig examinerede in Anatomicis og Chirurgicis. Uden saadant foregaaende Tentamen bliver ingen hverken til Reserve-Chirurgus eller til Pensionair antagen. Ved dette Kongelige Theatrum Anatomico-Chirurgicum ere fire Pensionarii, som aarliggen nyde, hver for sig, 100 Rdlr. Gratification. Hver Tirsdag og Onsdag Eftermiddag øve de unge Chirurgen sig i at applicere alle Slags Bandager paa forekommende udstoppede Beenrad eller Maskine. Eftersom adskillige Requisite og Anatomiske Præparatoria udfordres saavel til Lectiones Publicas, som til Tentamina og Examina, saa ere her indrettede tre Værelser af fuldkommen Størrelse, ethvert af dem til sit Brug. Over Indgangs-Døren til den første Sal, som er det største Værelse, læser man udbødig med forgyldte Bogstaver denne Opkrift:

Opkrift: *Amphitheatrum Anatomico-Chirurgicum Regis.* Paa denne Dør er tillige kundgiort en skriftlig Esterretning, at de i dette Theatro Anatomico værende Præparata kan tages i Diesyn af enhver paa den første Onsdag i hver Maaned. Men over samme Dør indvendig i Salen seer man Kong Friderik den Femtes Navn med Symbolum: *Prudentia & Constantia* og den Kongelige Krone derved. Strax ved Indgangen i Salen seer man en Plads, som er indstuttet i en oval Form med Bænke, hvilke ere med rødt Klæde overtrukne, og hvor der i Midten staaer det anatomiske Bord. Bænkene ere her for de examinerede Chirurgis og de Kongelige Pensionariis, saa og for andre Folk af Distinction. Bordet bruges baade ved de publice Lectioner, saagod ved alle Tentamina og Examina. Men naar Examina publica holdes, bliver endnu et andet Bord fremsat, ved hvilket Protocollen føres, og Professor Chirurgiæ, tilligemed de øvrige Coexaminatores og Assessores tage deres Sæde. Paa den høire Haand af Indgangen sees i denne Sal adskillige Bænke anlagde trappeviis, een høiere end den anden. Af disse Bænke er den allerforreste overtrukken med rødt Klæde, og er bestemt for de allerede tenterede Chirurgis, men de øvrige Bænke bag ved ere, som paa et offentligt Sted, aabne for alle Tilhørere. Paa dette Amphitheatrum kan rummes over 200 Personer. I di denne Sal sees adskillige Skabe eller saa kaldte Cabinets, forsynede med Glasdørre, hvorudi forvares mange curieuse og rare præparerte Anatomica, hvilke tiene de Studerende til stor Nytte og Underviisning in Lectionibus publicis. En Deel af disse Præparatis giemmes i mere end 60 Glas, forsynede med Spiritu Vini. Andre af dem conserveres med indsprettet præpareret Vox af forskjellige Conleurer og med en særdeles overstrøgen Fernis. Blant disse Præparata ere følgende de merkvaerdigste, nemlig: a) Tvende Uteri med en sælles Vagina af et vorent gift Fruentimmer, som havde allerede født nogle Børn til Verden. b) En lige Casus ved et nyfødt Barn. c) Et meget stort Aneurisma eller Extensio Tunicarum Arteriæ Aortæ, som begynder fra det Sted, hvor Arteria kommer frem af Ventriculo Cordis sinistri og indtager den ganske Krumhed, som kaldes Aorta ascendens. Samme Aneurisma har kundet indeholde 5 Pæle Vand danst Maal. Her findes mange flere rare

Præparata. Udi denne store Sal sees fire Skilderier af de berømmeligste Lærere udi Chirurgien, nemlig: *Langfrancus*, som allerede i det trettende Aarhundrede har underviist i Chirurgien som Professor, *Johan Pitard*, *Wilhelmus Vavassor* og *Ambrosius Pareus*. Fra denne første Sal træder man ind i den anden Sal, som er et mindre Apartement, hvor man over Indgangs-Døren seer Kong Christian den Siettes Navn en Chiffre og Symbolum: Deo & Populo, tilligemed denne Inscription: *Amphitheatrum Anatomico-Chirurgicum, Quod Summi Numinis Auxilio & Mandato Augustissimi & Clementissimi Regis Christiani Sexti Die xxx Aprilis Anno MDCCXXXVI Fuit Erectum*. Lige over for Indgangs-Døren seer man udi dette Værelse atter Kong Christian den Siettes Navn en Chiffre med denne Omskrift: *Anatomix & Chirurgix Restaurator*. Hvilke Ord ogsaa læses i Theatri Anatomico-Chirurgici Segl. Neden under dette Ornament er et Kabinet eller Skab, hvori forvares adskillige Microscopia og andre Requisita, til Anatomien hørende; Ligesledes mangfoldige chirurgiske Instrumenter, som til diverse Operationer ere fornødne, tilligemed allehaande Slags Bandager til at forbinde med. Næst derved staaer et andet stort Skab, i hvis underste Deel giemmes adskillige Sceleta eller Beenrader, men øverst i Skabet forvares mangfoldige remarquable Hoveder og Hiernesfæller, som paa adskillige Maader ere præparerede og giennemskaarne. I det tredje Skab seer man alle ossa Trunci, som deels ere samlede i et tilsammen; deels finder man ogsaa de tre Stykker, hvoraf de ere sammensatte, hvert af dem for sig selv; deels og separatim, ethvert dertil hørende Been, stykkeviis adskilt. I det fjerde Skab finder man et Sceleton af et to Aars gammelt Barn, hvis Hoved havde bekommet en usædvanlig og utrolig Størrelse formedelst en foregangen Hydrocephalo. I det femte Skab seer man et rart og mærkverdigt Sceleton af en Mands-Person, som af alle admireres i Henseende til sin usædvanlige Skønhed, Proportion og Venenes naturlige Hvidhed og Glathed, saaat det neppe har sin Lige. Næst hos dette finder man endnu et andet Sceleton, som ei giver det forrige noget efter i de foranførte Qualiteter. Disse samtlige Sceleta ere ei sammensatte ved Kunst, men henge sammen ved deres naturlige Ligamentis, hvilke ere conserverede med et

Slags

Slags Fernis. Endnu i et andet Skab eller saa kaldet Kabinet, vises Myologien, saavel paa hele Legemet, som ogsaa paa Over- og Under-Extremiteterne. Ligeledes forevises adskillige Præparata, der ere conserverede i Spiritu Vini. I et lidet Skab betragter man det menneskelige Hierte saaledes som det er dannet foran med alle dets tilhørende Vasa arteriosa, hvilke ere udsproitede med diverse couleurede Vor. Man kan ogsaa bag ved ligeledes betragte de aabnede Auriculæ Cordis med mere. Dernæst i et andet lidet Kabinet betragter man alle de brede Musculi, som ligge paa den bagerste Deel af Collo og Dorso, i deres behørigge Orden. Endelig seer man i et særdeles Lulle en meget curicus Samling af præparerede og ferniserede Legemer af nyfødte Bern, saa og endeel Sceleta Embryonum eller Skeletter, Beentrader af Fostere af adskillig Alder fra 4, 5 til 9 Maaneder gamle, saa og nogle endnu yngre Missfostre, alle bevarede i Spiritu Vini. Udi det tredie Bærelse næst ved disse to forbemeldte Sale, er opsat et skiont og meget talrigt Bibliothek, bestaaende af anatomiske, chirurgiske og andre deslige medicinske Bøger i adskillige Sprog. Dette Bibliothek tiener de unge Studiosi Chirurgiæ og Bund-Læger til deres Videnskabs Øvelse og deres Studeringers Fremgang. Det staaer aabent for dem hver Mandag og Fredag haade For- og Eftermiddag, da en af forommeldte fire Kongelige Pensionairer maae være tilstede, for at udlevere efter Catalogi Indhold de Bøger, som enhver begierer, hvilke han da paa Stedet kan benytte sig af, enten til Læsning, eller og til at ekstrahere deraf til sin egen Nytte. Endogsaa i denne Bibliothekets Sal findes adskillige anatomiske Præparata hensatte, deels aabne, deels i adskillige dertil indrettede Skabe eller Kabinetter, hvilke man ei har kundet rumme eller har havt behørig Sted og Plads til i de to forhen beskrevne Sale.

§. 7.

Bryggernes Laugshuus, beliggende paa Hiørnet af Klosterstræde og Skindergaden, er fremfor andre af Stadens Laugshuse en stor saag og anseelig grundmured Bygning, i hvis første Etage Brygger-Lauget, som bestaaer af 100 Bryggere, have deres Skriver-Contoirer, indrettede til Laugets Casserer, Bogholder x., saa og en Forsamlings-Stue. I den anden Etage ere store og

rum-

rummelige Værelser, hvorudover den store Sal har i fordum Tid ofte været brugt til Lotteriets offentlige Trækning, saa og til Concerts Holdelse af det musikalske Selskab; ligeledes ofte af Stadens Indvaanere til et stort Bal af et sluttet Selskab om Vinteren. Porten til Indkørselen vender ud til Klosterstræde, men Hovedbygningens Værelser vende ud til det rummelige Gaardsrum. Paa denne Plads, hvor nu dette Laugshuus er opbyggt, stod i fordum Tid Klosters Kirken af det nysommeldte Graabrodre- eller Franciscaner-Kloster. Ved den nordre Side af dette Laugshuus eller paa dets Fortog ud til Skindergaden er byggt et langt Skuur med Steentag over, hvorunder ere indrettede elleve numererede publike Slagterboder, hvor Stadens Mester-Slagtere hver Dag salholde ferst Dre-Kalve- og Lamme-Kiød til Indvaanerne efter en af Magistraten efter Aarets forskiellige Tider dem fastsat og i enhver Slagterbod til de Kiøbendes Esterretning paa et Bræt opslagen trykt Kiød-Taxt.

§. 8.

Amager-Torv er beliggende for Enden af Østergade og Bimmelkastet og strekker sig op til Lille Helliggeiststræde. Dette Torv stoder til sex Gader. I ældgamle Tider ere paa denne store Torveplads holdne adskillige Carrouseis og Ridderispil af Kongerne med fremmede Fyrster og Herrer ved store Solenniteter. (See *Wolfs* Encom. Dan.) Man finder, at i de allerældste Tider Aar 1400 er dette Torv kaldet Fisser-Torv, da det laae nærmere Stranden end det nu ligger; thi paa den Tid gif den overmaade brede Gammel-Strands Reservier med sin aabne Strandbredde her op, sørend at samme Strand ved Bølverk baade fra Byens og Slotsholms Side blev efterhaanden opfyldt og indpæset til en Kanal. I de Tider da Fiskeriet af Sild, Mal og Torsk var saa overflodigt ved Amager og Dragøe, og al Slags Fisk blev sammesteds indfaldet, drev man paa dette Torv (foruden Byens eget Behov) stor Kiøbmandskab og Udsørsel med Sild, Mal og Torsk, deels ferste, deels nedfaldede. Den nedre ste Ende af Bimmelkastet blev da ogsaa kaldet Fisserstræde, die Bischstrate, fordi den stødte til Torvet. Men da baade Resenius fortæller, at dette Torv er allerede i Aaret 1472 kaldet Amager-Torv, og man i gamle Documenter af

Aar 1496 og 1508 seer ligeledes, at dette Fisser-Torv er tillige blevet kaldet Amager-Torv, saa har det paa den Tid faaet samme Navn af Amager-Land, fordi dette Torv (sorend Kiebenhavn blev saa stor i sin Omkreds som den nu er) laae af andre Stadens Torve nærmest den aabne Strand, hvor Fisser-Baadene fra Amager-Land kunde legge til, og føre deres Fiske i Land for at sælge dem. Men da den berømte Fiske-Handel tog af, og Kong Christian den Anden Aar 1515 besatte Amager med en nederlandsk Colonie eller hollandsk Indbyggere, saa blev dem nu anvist denne Plads eller Torv til at sælge deres Kaal, Urter og Rødder paa. Og fra den Tid af har dette Torv bestandig haft det Navn Amager-Torv. Paa de to ugentlige Torve-Dage, nemlig Onsdag og Lørdag, seer man nu disse Amager-Koner sidde, langs med Husenes Trottoirs eller brede Fortog paa dette Torv for at sælge deres til Vogns indbragte Kiecken-Sager, Gren- og Hvidkaal, Urter, Rødder, suur Melk, Kiernemelk, frisk kiernet Smør, gemeentlig kaldet Koppe Smør, fordi det udsælges i en Træ-Koppe eller Træ-Maal, der holder omtrent et Pund Smør. Alle Amager-Bøndernes ledige Vogne ere anviste at holde paa Nye-Torv og Vandkunsten, indtil de hen imod Aften føre hjem igjen med deres Koner og medhavende Melkebetter til Amager. Til desto større Bequemmelighed for Stadens Indvaanere, at spare dem Weiens Længde hen til dette Torv, seer man hist og her i de fleste Gader nogle faa Amager-Koner at sidde, ligeledes paa Husenes Fortog for at falsholde deres sædvanlige Kiecken-Sager. Paa dette Amager-Torv, seer man ogsaa paa bemeldte ugentlige Torvedage, hele Torve-Pladsen besat med adskillige opsatte Boder, bestaaende af nogle Stænger med et Seildugs-Dække over, hvori adskillige af Byens Borgere falsholde deres Vare, saasom Hofekræmmere med uldent Gods, af jydskke Strømper, Huer, Bantser, Nat-Troier &c. Ligeledes Spekhøvere med roget og grøn saltet Flesk, saltet Kied, Gryu, Ost &c. Samt Fri-Slagtere med fersk Kied og Flesk. Enhver veed sit Stæde ved den i Broe-legningen nedlagte nummererede Steen, som de svare aarlig Leie af. Men de øvrige Dage sees Torve-Pladsen ryddelig. Omkring den paa Torvet staaende publice Vandpost sidde hver Dag nogle af Byens Hauge-Koner, som dagli-

gen falsholde alle Slags Hauge Urter, som de efter Aarets forskiellige Tider kobe af Stadens Urtegaardsmand. I de fleste Gaarde og Huse paa begge Sider af Amager-Torv, boe Silke- og Klædekrammere, hvilke have aabne Kramboder, opfyldte med alle Slags Klæde- Silke- og Kramvare, og Galanterier. Man seer her ogsaa nogle Iisenboder, hvor Isenkrammerne falsholde en utallig Mængde Isenkramvare. Prospecten af Amager-Torv sees i *Thuras* Hafn. Hod. Tab. XLIV. Stadens ny Brolegning med terningsformige Stene og Trottoirer, paa Gader, Torve og Pladser, tog sin Begyndelse Aar 1778 i Kraft af Forordningen derom af 20 Aug. Aar 1777.

Femte Kapitel

om

Snarens - Qvarter.

I. Snarens-Qvarter i Henseende til dets forrige Inddeling og Strekning begyndte med Stadens Veierhuus, og strakte sig omkring Assisenshuset og langs med Kanalen, (hvilket Stykke kaldes Nye-Broe) omkring Hjørnet og Vandmøllestrædet, samt Hjørnet af Magstræde, den østre Side af Raadhussstræde, Nye- og Gammel-Torv, den søndre Side af Bimmelkastet til Hjørnehuset af Hyskenstræde indberegnet. Dernæst fra Hjørnehuset af Hyskenstræde og Kompagniestræde, den vestlige Side af det lidet Stræde lige for Hyskenstræde, som løber ned til Veierhuset, hvor dette Qvarter tog sin Begyndelse.

II. Snarens-Qvarter i Henseende til den ny Inddeling efter Plakaten af 3 Mai Aar 1771 indbefatter nu omstunder følgende Gader: 1) Ra-

boelø.

boeløs. 2) Snaregaden. 3) Magsstræde. 4) Nye = Broe, fra Assistenshuset til Sandkisten i Hiørnet. 5) Knabrostrædene. 6) Endeløsestræde. 7) Gammel- og Nye = Torv. 8) Kompagniestræde. 9) Bandmøllestræde. 10) Naadhøusstræde. 11) Badstuestræde. 12) Broleggerstræde. 13) Skoebøegade. 14) Nygade. 15) Hele Vimmelkæftet til Amager = Torv.

III. Snarens Borger-Compagnies Fane, forestiller en Rose inden i en Krands, og derover læses denne Inscription: Bryder Du, Stikker Du. Over disse Ord sees Kong Christian den Siettes Navn i dobbelt Træk, omgivet med en Elephant-Orden og juret med en Krone. Neden under Krandsen sees adskillig Krigs-Armatur, og nederst staaer: Snarens Kompagnie. Udi de tre Hiørner af Fanen sees en brændende Bombe, og i det fjerde Hiørne sees Stadens Vaaben.

IV. Den efter kongelig Befaling anordnede Qvarkeer-Commissarius og Qvarkeer-Betient, som er befalet at boe i Snarens-Qvarkeer, for at skulle paaagte under Stadens Politimester alt hvad den almindelige Orden vedkommer, skal til et udvortes Distinctions-Tegn, bære paa sin galunerede Hat en Cocarde, eller Vaandsloise af merkeblaae Couleur.

V. Om Stadens Gader, som henhøre under Snarens-Qvarkeer, er følgende Merkværdigt i Henseende til de ældre Tider saa og Egnens Situation at anfere.

A. Snaregaden, hvori er et Sukker-Raffinaderie No. 14 og den nordlige Side af Stadens offentlige Assistenshuus. Nogle mene, at denne Gade har sit Navn af den bekjendte danske Ridder Esbern Snare, (som var en kiedelig Broder til Biskop Absolon), Kong Waldemars den Stores eller den Førstes General, og dede Aar 1201. At som den ene Broder, nemlig Erkebisp Absolon, boede paa Slottet Arelhuus paa hiin Side Stranden, saa skal den anden Broder og Helt Esbern Snare have udvalgt at boe lige over for paa denne Kant af Gammel-Strand. Men at den Mening er ganske

ske falsk og ugrundet, kan sees tydelig deraf, at paa den Tid, da Esbern Snare levede, gif endnu den vilde See eller brede aabne Strand saa høit op, at der ingen Gade har kundet være paa dette Sted; thi al den Strekning er Tid efter anden først i Kong Fridesrik den Andens Tid, (efterat Veierhuset af Christopher Walckendorff var anlagt et Stykke fra Landet ud i Seen) bleven ved Indpæling indtaget fra Strandgtunden og opfyldt til at bygge Huse paa. Men langt rimeligere og mere troligt er det, at Snaregaden meget længe derefter, (da Stranden ved Indpæling og Volwerk alt mere og mere hvert Aar er bleven opfyldt) i sildigere Tider er anlagt imellem de Aar 1489 og 1504, og da har faaet sit Navn af Stadens Raadmand Erland Jonson Snare eller Snarre, som her har haft i denne Egn endeel Eiendoms-Huse eller Palboder til at leie bort, hvilke ere kaldte Snaræs-Boder; thi hans Enke Karen Snaræs, fik Aar 1526 Kongens Brev paa at beholde den Bod hos Wand-Møllen, som hun iboer, og i et andet Brev af Aar 1528 nævnes Snaræs Gaard, efter for de Boder Karen Snare selv tilhøre og for de Boder, som høre til det danske Compagnie. (See Pontoppid. Orig. pag. 43.) Af en latinisk Inscription med Aarstal, som i fordum Tid før Ildbranden stod paa et Huis i denne Gade, maae man slutte, at Snaregaden er først bleven bebyggt med Huse i den sidste halve Deel af det sextende Aarhundrede. Bemeldte Inscription var denne: Brevis est hujus Vitæ Felicitas, Modica est hujus Seculi Gloria. Jeronymus 1579. Da den rasende Ild i Stadens Ildbrand i October Aar 1728 paa den tredie Dags Formiddag havde ødelagt hele Snaregaden og trængt sig frem ad til Gammel-Strand, ja havde allerede angrebet Bindues-Floderne og Bindues-Karmene af Hiørnehuset, der efter sin Beboer blev kaldet Hæsekers Gaard, kom Hans Majestet Kong Fridesrik den Fierde med Kronprinds Christian og sine Ministre ridende ned til Gammel-Strand imod Veierhuset, og af Ildbrandens over-

haand=

haandtagende Udbredelse, skønnede retteligen, at, om samme Hiørnehus kom i Brand, ville den øvrige Deel af Byen, tilligemed Slotet, Arsenalet, Kunstammeret, det Kongelige Bibliothek, Cancellie- og Kammer-Bygningen med alle Arkiver, Børsen og ellers hele Resten af Bygningen paa Slotsholm ogsaa legges i Aske. Saa som der da var en stor Mangel paa fersk Vand til at slukke med, og ingen tænkte paa at betiene sig af den Mængde Søevand, der findes i Kanalen omkring Slotet, efterdi man da stod i den vrang Mening, at Søevand kunde ei slukke Ilden saa got som det ferske Vand; saa sendte Kongen nogle af sine medhavende Cavalliers, een for at hente en Commando Matroser, een anden at hente en Commando Grenaderer, og den tredie efter nogle Brandfolk med Sproiter, Slange og Vandspande. Saa snart disse vare ankomne, befalede Hans Majestet sely, at Matroserne skulle fordeles i Huset og forsvare det mod Ilden, Grenadererne skulle formere to Linier fra Loftet ned i Huset over Gaden hen til Stranden, og derfra tiltrække hinanden Vandet i Spande; men Brandfolkene med Sproiter bleve posterede tæt ved Kanalen, for derfra at pompe Søevandet op i Huset ved de saa kaldede Slanger. Dette Søevand blev brugt med saa stor Nytte, at, endskient Hiørnegaarden af det mellemløbende smalle Stræde, Naboeles kaldet, som var en Bryggergaard, opfyldt med en heel Vinter-Provision af Korn, Malt og Brændevod, stod i lys Lue og opbrændte ganske i Grund, saa blev dog bemeldte Høsekers Gaard saaledes forsvaret, at Ilden der maatte standse. Kronprinds Christian efterfulgte sin Hr. Faders Kongens Exempel, posterede sig med sin Hofstat paa Vandkunsten, og der paa samme Maade og med samme Søevand af Kanalen, dæmpede den indtrængende Lue, hvorved ei allene den ene Side af Vandkunsten, men og alle bag ved liggende Huse, det Kronprindselige Palais, og samtlige Kalleboe-Qvarteer bleve frelst. Ved disse tvende

Kongens Kloge og hurtige Foranstaltning, blev den øvrige Deel af Staden reddet fra Undergang. (See E. J. Jessens Tom. 1. af Kongeriget Norges Tilstand pag. 568.)

B. Nybroe Gade, som gaaer langs med Gammel = Strands Kanal, fra Assistenthusets Hiørnegaard til Sandlisten ved Holbroe = Hiørnet. Ud til denne Gade vender Hoved = Facaden af Assistent = Huset med sin Indkørsels = Port, saaog et Sæbe = Cyderie, den sorte Hane kaldet.

C. Magstræde.

D. Vandmøllestræde, som har sit Navn af en Vandmølle, som her har lagt i den Tid, da den brede aabne Strand gik heit op, og ei endnu ved Indpæling og Bolværk gjort til en Kanal. I Documenter af Aar 1490 tales der om Munk = Gaarden i Vandmøllestræde, som paa den Tid har været en navnkundig Gaard, og vel muligt et Kloster.

E. Naboeløs. I denne Gade var før Stadens Ildebrand ingen Indgang til noget Huus, uden allene de Sidehuse fra de andre Gader, som vendte der ud til, og deraf har den endnu sit Navn.

F. Den østlige Side af Raadhuisstræde, som nu ogsaa kaldes Nye = Frideriksberggade, hvis vestlige Side afbrændte ganske Aar 1749, og er siden bleven dobbelt saa breed anlagt, som den var tilforn. (See forhen pag. 60.) Gadens vestlige Side har i forrige Tider hørt under Vester = Dvarteer.

G. Compagniestræde, saaledes kaldet af de Compagnie = Huse, som de Tydske og Danske i fordam Tid har havt. Udi Compagniestræde have de tydske Riobmand fra Lybek, Stettin, Wismar og Rosstok havt i fordam Tid deres Pakhuse efter de Hansestedske Principia, hvis Hoved = Hensigt var at narre de Danske, som ei endnu havde tænkt paa mindste Handel selv at drive, men maatte lade sig noie med de tilbragte Vare, som disse hansestedske Riobmand ville

unde dem, da disse tydske Kiebmænd lige fra Kong Knud den Siertes Tid indtil Kong Waldemars den Tredies Tid havde saa got som Monopolium paa al Handel i Kiebenhavn. Lige til Aar 1590 gik Soen af den aabne Gammel-Strand op til Compagniestræde, saa at det var særdeles beqvemt for de hansestedske Kiebmænd at udlosse deres Vare i deres her anlagte Pakhuse.

Da disse tydske Kiebmænd mod Enden af det tolvte Aarhundrede her i Rigerne oprettede Handels-Stuer og Broderskaber eller Gildes-Laug, var og eet i Kiebenhavn under dette Navn: Hvilgen Dre-dalticheits Gilde, edder Broderschap der Düdeschen Kumpanye to Copenhauen. Hellig Trefoldigheds-Gilde, eller Det Tydske Compagnies Broderskab i Kiebenhavn. Det tydske Compagnie-Huus var da i den Gaard, hvor nu Love-Apotheket lige for Helliggeistes Kirke i Wimmelskastet er. Derom finder den gunstige Læser siden vidtløstigere Esterretning i det 6 Kapitel om Strand-Quarteer §. 1.

De Danske oprettede ligeledes et Handels-Laug og Broderskab under det Navn: Hellig Trefoldigheds-Laug udi det Danske Compagnie. Begge disse Broderskaber vare ved Magt indtil under Kong Friderik den Første, da det tydske Compagnie gik under. Men det danske Compagnie forblev, og er nu Det Kongelige Kiebenhavniske Skyde-Selskab, som holder deres aarlige solenne Skydenester Napegeien paa Selskabets Gaard, Skydebanen kaldet, beliggende uden for Vester-Port.

Det forommeldte Danske Compagnie-Huus blev ogsaa kaldet Hellig Trefoldigheds Gilde-Huus. Dette Danske Compagnie-Huus laae paa Hiernet af Compagniestræde og Broeleggerstræde; Over samme Huus stod følgende Opkrift: Dette Huus kaldes det Danske Compagnie For Broderskab, som boer derudi. Hellig Trefoldigheds-Laug kaldes det og med Ære, Derfor bør

ingen

ingen uærlig der være. Gud give Dem Alle, som gaaer ind og ud At elske hverandre af Sind og Hue. Concordia Res Parvæ crescunt, Discordia Res Magnæ dilabuntur. 1591. Denne samme Inscription, som paa de Tider saaes at staae over det Danske Compagnie-Huus er bevaret til denne Dag, og til en evig Mindelse derom, sees og læses selsomme Dypskrift med forgyldte Bogstaver over Porten paa Gaarden No. 63. i Compagniestrøde. Compagnie-Broderne holdt aarligen to generale Forsamlinger, af hvilke den ene kaldtes Pintse-Drik, og den anden kaldtes Jule-Drik, da hver Gang nye Laugs-Brodre indtegnede deres Navne i Compagniets Broder-Bog. Deres Samlinger bleve kaldte Adelsstevne. Dette Danske Compagnie havde en Forstander, en Skaffer og en Tjener, som forte Navn af Degn. Udi Stadens Raadstue-Arkiv giemmes en meget zirlig skreven Bog i Folio, som serer denne Tittel: Dett Danske Compagnies Broder-Bog her udi Kiøbenhaffn, hvorudi findes andtegnit alle Compagnie-Laugs-Brodre deris Rasse, som sig udi den Hellig Trefoldigheds Laug haver indladet, siden Mand schreff efter Christi Biurd 1542. huilchen Bog er remieret oc fornyett paa Menige Laugs Brodress Bekostning den 29 Februari Mand schreff Mar 1642. Udi denne Bog er indfert en Deel af dem, som have været Lemmer af Selskabet og der tilstede, saavel Kongelige og Fyrstelige Personer, som andre Personer af alle Slags Stænder uden Forstiel, Kongens høie Ministre og Embedsmænd, Stadens Magistrat, Geistlige Mand, Kirke- og Skole-Lærere, Handels- og Haandværks-Mænd, inden og uden Rigerne boende. Thi da Broderne i det Danske Compagnie begyndte efter andre Kiøbmænds Exempel i Mechlenborg og Preussen at øve sig i at omgaaes med Skudegevar, saa forvoldte dette, at andre af Stadens Indvaanere, som ikke befattede sig med Handelen, indginge i dette Broderskab.

Kong
Christian

Christian den Tredie bifaldt Brodrenes Foretagende, og Aar 1542 indgik i Broderskabet, og lod sig i forbemeldte Broderbog antegne som Broder. Kongens høie Exempel blev efterfulgt af Nogens Raad og andre Adelige Personer, tilsammen 15 i Tallet, hvis egenhændige Navne findes indferte. Kong Christian den Tredie, for at opmuntre Stadens Indbyggere, skienkede samme Tid til Compagniet en Selve forgyldt Papegeie, veiede 13 Lod, hvilken hengte udi en Selve forgyldt Kiede. Paa Papegeiens ene Side stod Kong Christian den Tredies Bryllbillede med Glas for, og paa den anden Side under Papegeiens Vinge indfæstet en Edelsteen af det Slags, som kaldes en Calcedonier. Papegeien stod paa en Gren, paa hvilken var det Aarstal 1542, og Kunstnerens Navn betegnet med de Bogstaver J. S. Dette Verstegn blev af den, som engang om Aaret gjorde det beste Skud til Papegeien, baaret fra Skydebanen uden for Staden ind i Staden til Compagniets Huus, hvor Kongen paa den Dag lod give Skytterne et Giestebud. Ommeldte Broderbog melder, at Aar 1556 har Kong Friderik den Anden med 23 Adelsmænd indtegnat sig. Ligeledes har Kong Friderik den Anden givet Compagniet Accise = Frihed paa 10 Læster Kostocker = Ol. Aar 1595 i Pintje = Dreif, har Kong Christian den Fierde og med ham 6 Adelsmænd indtegnat sig; ligeledes Hertug Ulrik, Biskop til Schwerin. Aar 1622 den Kongelige Prinds Christianus Electus (soa kaldet, fordi han af Ständerne var udvalgt Aar 1608, og hyllet til Successor Aar 1610). Ligeledes Aar 1629 Prinds Ulrik. Aar 1642 Hertug Mauris til Saxon, Julich og Berg, Landgreve til Türingen. Aar 1650 Kong Friderik den Tredie tilligemed 20 Adelsmænd. End videre finder man i samme Bog antegnet Aar 1573 Doct. Poul Wadsen, Superintendent, Doct. Hans Francken, Doct. og Professor Juris Knubbert, Doct. Andreas Lemvig, Mag. Nasmus Ratholm, Stiftsprovst, Mag. Hans Guldsmed,

sined, Mag. Niels Hviid, Mag. Anders, Slotspræst. Aar 1581
 i Jule-Drik, Mag. Iver Stub, Mag. Hans Dirksen, Mag.
 Niels Krag. Aar 1631 Hellig Tre Kongers Aften, Doct. Claus
 Blom, Mag. Hans Resen. Aar 1639 Mag. Thomas Bang,
 Mag. Erik Olsen. Aar 1643 Doct. Niels Poulsen, Doct. Chri-
 stian Stougaard &c. Endskient Compagniet havde sit eget Huus i
 Staden, saa ciede Selskabet dog alligevel ikke nogen beleilig Plads
 til at foretage sig deres Skyde-Dvæller paa, men maatte ofte for-
 andre Skydebane. Af den Aarsag befalede Kong Christian den
 Femte Aar 1694 Politimester i Kiøbenhavn Claus Rask, at ud-
 see en beqvem Plads til Skyde-Dvæller, og blev da udvalgt den
 Plads uden for Nørre-Port, hvor den Julestang stod, som var
 brugt til at afrette Falke paa. Kongen beskikkede Politimester Rask
 at være Directeur ved Selskabet, og fire andre Mænd til Dommere,
 saag foreffrev Compagniet Love, bestaaende af 19 Artikler, hvilke
 kan læses i Samlingen af Forordninger for Aar 1694. Iføden
 for i fordom Tid Broderskabet havde holdt tvende Forsamlinger, kal-
 dede Jule-Drik og Pintse-Drik, saa blev nu anordnet tvende Slags
 Skyde-Dvæller, nemlig at skyde til Juglen to Gange om Aaret,
 nemlig Onsdagen efter Pintse-Dag, og Onsdagen efter Laurentii-
 Dag, dernæst at skyde til Skiven, som skedte hver Onsdag. Paa
 denne Skydebane, (der saaledes efter Kongelig Befaling blev ud-
 seet, som et sær synderlig Naades Kiendetegn for Kiøbenhavns Ind-
 byggere for deres Fornøielse og Dvælle i at lære med Skydegevær at
 omgaaes), indfandt Kong Christian den Femte sig den 7 Sept. Aar
 1694 tilligemed sin Høikongelige Familie og Hofstat af Cavallierer
 og Damer, og gjorde Begyndelsen med at skyde til Juglen. Paa
 samme Dag indtegnede sig i ofstommeldte Compagnie-Broderskabs-
 Bog, Kong Christian den Femte og Dronning Charlotte Amalia,
 Kronprinds Friderik, Prinds Carl, Prinds Christian og Kron-
 Prindsesse

Prindsesse Sophia Hedevig. Da den gamle Broderkog var ikke at finde, saa blev nu af Directeuren og Dommerne indrettet en ny Protocol, igiennemdragen og forseglet, paa det at man derudi kunde indføre hvad som tildrog sig, Compagnie-Broderne til Esterretning og Esterkommerne til en Underretning.

Compagniet fortsatte nu aarligen dets Skyde-Dvælses i Kong Friderik den Fierdes og Kong Christian den Siettes Regjerings Aar, dog med den Forandring, (som i de yngre Tider efter udenlandsk Skik blev indført), at den som nedskied Papegeien, skulle det Aar omkring føre Navn af Fuglekonge, (thi slig Titel i slige Compagnier udi Tydskland er brugelig) og ved Skydningen bære en Sols Papegeie i et grønt eller rødt Floiels Baand fra høire til venstre Side, hvilket Baand kaldes Konge- eller Ere-Baandet. Enhver afgaaende Fuglekonge gav en Solvplade med sit Navn og Paaskrift til Erindring om sig, hvilket Solvskildt blev sæstet paa Konge-Baandet. Adskillige Wordener begyndte nu at indsnige sig, efter som Compagniet havde ingen, som førte Navn af dets Directeur, men Fuglekongen var dets Formand, som tilligemed Dommerne forestod dette Verk og Compagnie. Men i Kong Friderik den Femtes Tid kom det i Stand igien, ved Agent Andreas Biørns, Grosserer og Tommerhandler paa Christianshavn, hans Flid og Omhyggelighed, da Skyde-Dvælserne bleve foretagne paa en af ham opfyldt og til Skibsbyggerværk anlagt Plads, efter sin Eier Biørns-Plads eller Biørnsholm kaldet, hvor Fuglestangen stod i nogle Aar opreist og Selskabets Samling blev da holdet i Skibsbyggerværks Spanthussal. Aar 1749 behagede det Hans Kongelige Majestet Kong Friderik den Femte at benaade Compagniet med sin Høie Nærvarrelse, og selv at skyde til Papegeien sammesteds. Og for at opmuntre Indbyggerne til at vedblive den i saa lang Tid brugte Dvælses og dem selv til Fornøielse, ikke allene Allernaadigst behagede at indtegne sit

Navn i Compagniets Broderbog, men ogsaa allernaadigst aarlig skienkede Fugle-Kongen 100 Rdlr. til Udgifternes Beskrivelse, hvilken aarlig kongelig Gave nu er skienket Compagniet, da Fuglekongen ei længer har saadan Udgift som i fordom Tid. Da Skydebaanen blev forflyttet fra Biernsplads paa Christianshavn uden for Stadens Vester-Port paa det Sted, hvor Compagniets Skyde-Selskab nu holder den aarlige Fugle- og Etive-Skyden, saa skienkede Kong Frederik den Femte Privilegium til Stedet, og tillod, at Eieren af Stedet blev tillagt noget aarlig af Stadens Cassé, paa det at Compagniet sig af Pladsen og Huset kunde betiene. Fra den Tid af har Compagniet Aarsag til at regne en ny Periode i det Kiøbenhavnsske Skyde-Selskabs Historie; thi Kong Frederik den Femtes store og uforglemmelige Velgierninger imod Compagniet gav det endnu langt større Anseelse end det nogentid i de ældgamle Tider har havt, saa at det Kiøbenhavnsske Skyde-Compagnie er nu det anseeligste Skyde-Compagnie, som nogensteds findes. Høibemeldte Kong Frederik den Femte gav Compagniet ligesaadan Frihed paa visse Dregehoveder Vin, som Kong Frederik den Anden havde givet paa visse Læster Rostocker-Ol, men siden isteden for Accise-Frihed 300 Rdlr. Han gav Compagniet den store og kostbare Fuglestang, paa hvilken sættes Papegeien, der nedskydes. Han confirmerede Compagniets Anordninger eller dets Love den 19 Apr. Aar 1765. Han befalede, at Stadens Over-Præsident altid skulle være Compagniets Chef. Han tillod Fugle-Kongen ved Selskabets Maaltid at have Rang for alle Undersaatterne, ja endog for fremmede Prindsler, og Fuglekongens Skaal at drikkes næst efter de Høikongelige Personers Minde under Kanoners Besning, saa og at Fuglekongen i det Aar han er Fuglekonge, har frie Ind- og Udkiørsel igiennem Stadens Porte, naar Portpenge skal betales. Dette Danske Compagnie eller Kiøbenhavnsske Skyde-Selskabs Anseelse og Velstand er

yder-

ndermere tiltaget i vor allernaadigste Konges Kong Christian den Syvendes Regierings Tid; thi han har allernaadigst tilladt Compagniet i dets Expeditioner at bruge et Segl, hvori sees i Midten en Skyde - Skive, hestet paa de korsviis satte Skyde - Geværer. Omkring Skiven henger en Perlekrands, hvorudi henger en Papegoie med udstrakte Vinger midt imellem Gevær - Skiestene. Oven paa Skiven staaer Kong Christian den Syvendes Navn en Chifre med Krone over, omringet med en Laurbærkrands. I Udsnippet staaer Aarsallet 1776. Runt omkring Skiven staaer disse Ord: Til Lyst og Fornoielse. Deruden om i Cirkelen staaer: Kongelig Kiøbenhavnsk Skyde - Selskabs Segl. Iligemaade har Kong Christian den Syvende allernaadigst tilladt Brødrene i Selskabets Forsamlinger i den under 27 Jan. Aar 1779 confimerede Anordning for Brødrene udi det Danske Compagnie at bære et Vre - Tegn, som er en i Sølv forgyldt Papegoie med udstrakte Vinger, staaende paa en Gren. Paa dens Bryst staaer disse Bogstaver D. C. det er: Dansk Compagnie. Paa den ene Side af Grenen staaer det Aarsal 1779 og paa den anden Side det Aarsal 1542. Papegoien henger udi et grønt Silkebaand med Sølvkanter, og bæres paa Brystet, den venstre Side paa Vesten i et af Knaphullerne. Udi Compagniets Broderskabs Protocol ere fra Aar 1760 følgende Høi Kongelige og Høiherlige Personer antegnede: Hans Kongelige Majestæt Kong Christian den Syvende, først som Kronprinds og siden som Konge; Hendes Kongelige Majestæt Dronning Juliana Maria, Hans Kongelige Høiherlighed Kronprinds Friderik, Hans Kongelige Høiherlighed Arveprinds Friderik, som naadigst den 11 Oct. Aar 1774 til en evig Amindelse har skienket til Compagniet en prægtig Sølv Kasse og to Sølv trearmede Vægstager, samt i sin naadigste medfulgte Skrivelse i mildeste Udtryk opmuntret Compagniet, hvilket Brev til en evig Gjenkommelse gienmes udi en dertil indrettet Sølv-

Kasse. Paa disse prægtige Kongelige Præsenter staaer Hans Kongelige Høiheds Prinds Frideriks Eshise og Waaben, samt den 11 Oct. Aar 1774. Hendes Kongelige Høihed Arveprindsesse Sophia Friderica. Alle disse Høikongelige Personer understøtte Compagniet med aarlig Gave. Prinds Wilhelm, Landgreve af Hessen-Cassel; Prinds Carl, Landgreve af Hessen-Cassel; Prinds Friderik, Landgreve af Hessen-Cassel; Hertug Friderich Henrich Wilhelm af Slesvig-Holstein-Glücksborg; Prinds Wilhelm Henrich, Hertug af Gloucester, Prinds Friderich Carl Ferdinand af Brunsvig-Lüneborg-Bevern. Paa en Side for sig selv i den forhen ommeldte gamle Broderbog i Raadstuenes Arkiv, findes de omtalte Høikongelige og Fyrstelige Personers Navne antegnede, samt hvad Tid de ere indkomne og været tilstede i Broderskabets Forsamlinger, skreven paa det ærligste med Titater uden om. Den sidste Inscription i samme gamle Bog har Justitsraad og General-Fiskal Friderik Wilhelm Bivet, som i Aaret 1770 var Fuglekonge forfattet og ladet i bemeldte Bog indskrive og lyder den saaledes: Den 5 September Aar 1770 var for dette Selskab en høitidelig og høistglædelig Dag, da Hendes Kongel. Majestet, den Stormægtigste Allernaadigste Dronning Carolina Mathilda, Dronning til Danmark og Norge ic. ikke allene var tilstede, men endog Selvfriid og traf Papegoien. Selskabet glæder sig ved at have nydt samme Raade som dets Formand i forrige Seculo ved den da regierende Dronning Charlotte Amalia Hendes Kærbarelsse den 7 Septemb. Aar 1694. Fugle-Kongen med Selskabet takker allerunderdanigst Hendes Kongl. Majestet for denne Raade, og tillige med alle Undersaattere priser Hendes Høikongelige Mildhed, samt onsker Hende at leve længe og lykkelig. Paa Skydepladsen, naar Fugleskydningen begynder, udbæres Premiernes eller Sølvs-Gevinsterne, og fremsettes paa et Bord. Disse

Gevinster ere sex, nemlig: for Kongens Nedskydelse, som Juglen har i Nabet, en Selve Saucekalk; For den høire Vinge af Papegeien, en Selve Spølkum. For den venstre Vinge, en dito Blødeskalk, For Halen, en Selve Potagekælle eller en Selve Theepotte. For Hovedet en Selve Kaffeand. Men Konge: Gevinsten er en stor Selve Terrine, og tilfalder den, som nedskyder Kroppen. Alle disse Selve Gevinster ere af prægtigt Arbejde, og alle med Kongelig Tilladelse jirede med Kongens Navn en Chifre. Paa samme Bord blant ommeldte Gevinster er ogsaa tilstede den af Brodereskabet bestode prægtige Selve Pokal, indrettet ved Laagets Aftagelse til en Pengebøsse. Denne Pokal og Pengebøsse, saasnart Compagnie: Brodrene begive sig til Bords, settes paa Spisebordet lige for Julekongen, og saasnart de Høikongelige Personers Minde under Kanoners Løsning allerunderdanigst er erindret, tager Julekongen bemeldte Pokal, aftager Laaget og giver i Bøssen efter frie Villie, og derefter gaaer den Bordet omkring fra en til anden, hvilken Collect indsamles til Skyde: Compagniets Fattig: Kasse. Men Compagniet har derved sin egen Hoved: Kasse. Paa forommeldte Selve Pokal der er indrettet til en Pengebøsse læses denne Inscription uden paa: Danmark og Norges Konning, Samt dets dyrebare Dronning, Printser og Printseserne, Ganske Konge: Husets Minde Er erindret denne Sinde! Men man skal det stedse see Krolig giemt i Hierterne. Nu en Skalk med tørre Læber, Den at gjøre Skiel vi stræber, Som til Tak ei glemmes maae, For hver har Fred i sin Næring Ved den mildeste Negering; Derfor skal den Arme faae. Herom lad Pokalen gaae. Ved Laagets Aftagelse læses paa det inderste Laag til Bøssen denne Inscription: I glade Dage huff Du paa din Næstes Noie, Som maae i Fattigdom og Sygdom meget doie; Vort Vel staaer i Guds Haand Glem derfor ei dens Gavn, Som sukker om din Hielp;

Hielp; Men giv i Jesu Navn. Foruden den aarlige hoitidelige Fugle-
 Skyden til Papegeien, som er sidst i Juli Maaned, er ogsaa den
 ugentlige Skive Skyden. Enhver Broder, som modtager Vretteg-
 net, er forbunden at give sin jirlig maledte Skive med sit Navn eller
 Baaben paa, eller og med Devise paa; hvilkken Skive til Giverens
 Ibhukommelse ophænges i Skydestuen. Foruden Skiven giver han
 tilligemed tre Sølvs-Premier, hvilkke ikke maae være under 10 Rigs-
 dalers Værd, og kaldes Prandsen, Ridderen og Lykkedaleren,
 alle i Sølvs. Nu omstunder gives gemeenlig en Sølvs Sukkerbøsse,
 af andre gives en Sølvs Kalotsske, eller en Sølvs Peberbøsse eller
 en Sølvs Punscheske til Premie for første Skud; Dernæst en Sølvs
 Gledeske til anden Premie, og en Medalje til tredje Premie. Disse
 Skud skee til Skiven. Da dette Kiøbenhavnske Skyde-Selskabs
 allerførste Chef, Hans Excellence forhen værende Over-Præsident,
 von der Lühe, var død og blev begravet den 15 Apr. Aar 1778, var
 en sørgelig Værd-Byramide for ham opsat paa Skydebanen, saag
 under hans Liig-Procession affyret her 30 Minutstid til Sørrigs-
 Legn, samt Compagniets store Flag vasede paa halv Stang. Den-
 ne sølvenne sørgelige Ceremonie blev her holdet isteden for, at man
 i de allerældste Tider i disse Broderskaber eller Gildes-Laug drak den
 Afdedes Skaal, som kaldtes Mini, det er: Erindring om den Af-
 dodes Levnet og Embeder. Aar 1781 den 10 Oct. blev udi Sky-
 destuen under Kanoners Læsning opsat Hr. Justitsraads Friderik
 Wilhelm Wivers Skilderie, som det samtlige Broderskab havde
 ladet bekoste, indfattet i en vel udarbejdet og sørgyldt Ramme med
 Inscription: Kiøbenhavns Stads Ven Friderik Wilhelm Wi-
 vet til Ære og Minde. Dette Skilderie havde det samtlige Bro-
 derskab ladet bekoste i Betsagtning af den særdeles Meie, Omhu
 og Nidkierhed, som Hr. Justitsraad Wivet, som Broder udi Selska-
 bet, haver udvist for dets Vel og Anseelse, som en gammel Indret-
 ning,

ning, der ved Hans Kongelige Majestets allernaadigste Understøttelse sigter til Stadens Forsvar, Indbyggernes Fornøielse, og indbyrdes forbindende Vennskab. Dette Kiøbenhavnske Skyde = Selskab i det Danske Compagnie dirigeres af dets Chef, som altid skal være Stadens Over = Præsident i Raadstuen, af Fuglekongen, af fire Dommere og tvende Inspecteurer. Selskabets Fattig = Kasse administreres af en Forstander, en Casserer og en Controleur. Ved Hver = Tegnets Protocol er en Secretair. Compagniet lønner en Skriver ved Skive = og Fugle = Skydningen, som tillige er Bud = dernæst en Skudviser ved Skiven. En fuldstændigere og vidtloftigere Beskrivelse om det Kiøbenhavnske Skyde = Selskab i det Danske Compagnie kan Publicum forvente udgiven af Hr. Justitsraad og Høieste Rets Advocat Friderik Wilhelm Bibet. Aar 1782 den 29 Jan., som var Kong Christian den Syvendes høie Fødsels = Fest, blev den første Grundsteen lagt til en ny og mere beqvem Bygning for Broderskabet udi det Kongelige Kiøbenhavnske Skyde = Selskab i det Danske Compagnie paa Compagniets tilhørende Skydebane uden for Stadens Vesterport. I samme Grundsteen blev af Conferensraad Hersleb, (som da tilstedeværende øverste Magistrats = Person), nedlagt en Kobberplade, paa hvilken stod indgravet følgende danske Inscription: Til Forsamling for Brodrene af det Kongelige Kiøbenhavnske Skyde = Selskab i det Danske Compagnie blev dette Sted udvalgt, for derpaa en ny Bygning at opsette og den første Steen dertil nedlagt paa Hans Kongelige Majestets Kong Christian den Syvendes høie Fødsels = Fest den 29 Januar 1782. Paa samme Tid var Compagniets Chef Hs. Excellence Hr. Geheimeraad G. A. Braem, Ridder, Over = Præsident i Kiøbenhavn. Fugle = Konge Hr. Etatsraad J. Clasen. Dommere, De Herrer C. Berg, A. Raasbøll, N. Colmann og N. Møller. Inspecteurer, De Herrer C.

Schmidt og E. F. Klemcke. Møden for Selopenge, (som ved flige betidelige Forretninger ofte nedlægges), blev i Grundstenen, nedlagt af Juglekongen Hr. Etatsraad Clasen en Daase, i hvilken fandtes et Skrift af følgende Indhold. Enhver, som denne Steen i Tiden maatte finde, Og efter Nabning seer det Skrift, den lukker inde, (I Fald Historien det skulle have glemt), Vil finde Bygningen til Nytte var bestemt. Et Kiobmands Broderskab, hvori blev fordom handlet, Til Skyde-Ovelser med Tiden blev forvandlet; Dog var fra første Tid og indtil denne Dag Det Danske Compagnie Monarchens Velbehag. Til dette Selskabs Vel Kong Friderik den Femte har første Grundvold lagt, (Han Naade aldrig glemte,) Hans Son Kong Christian den Syvende har gjort Til Større, hvad i Hans Herr Faders Tid blev stort. Da man fra Christi Byrd Aars-tallet kunde skrive Med Sytten Hundrede og To og Fjirfjindstive I Januario den Ni og Livende, I Kongens Fodfels Aar det Tre og Tredivte. Da Søyten Aar var talgt, fra Han ved Himlens Naade Til sine Nigers Gavn Regieringen tiltraade, Fra Indføds-Netten blev indfort Søy Aar fuldbragt; Blev første Grundvolds-Steen til denne Bygning lagt. Gud legge mange Aar til Kongens Leve-Alder! Gud lad vor Konges Huus bestaae til Verden falder! Gud byde dette Sted for Uheld blive frie, Men gavne mange Aar det Danske Compagnie! Gud give! Brodrene maae stedse Himlen ære, Til Kongens Tieneste og Landets rede være, Hinanden elske, var det end med eget Tab; Saa staaer vel dette Huus og dette Broderskab. F. W. Bivert.

H. Store og Lille Knabroestræde, som ogsaa før Stadens store Ildbrand er kaldet Letbroestræde. Man finder i gamle Documenter af Aar 1419, at der tales om Letbroestræde ved Stranden østen

Bandmøllen. Navnet har denne Gade faaet af en liden Broe, som laae lige ud for denne Gade tværtover Gammel-Strands Kanal, paa hvilken man kunde gaae over til den Gade, Trompetergangen kaldet, der laae paa Slotsholmen eller Slotspladsen i forrige Tider, men hvis Huse bleve af Kong Christian den Sierte kiopte af deres Eiere for at skulle nedbrydes og Grundvolden planeres til det ny Slots Christiansborgs Grundvolds Udvidelse. Denne Broe blev gemeenlig kaldet Knagbroe, fordi den paa begge Ender og i Midten var besat med Knage for at hindre Kiersef og Riden over den, hvortil den var alt for svag men tiende kun Fodgængere til Nytte og Beboernes Communication med hinanden paa begge Sider af Kanalen. Man kaldte den ogsaa Leibroe og Rodebroe, fordi den var malet rød. Aar 1724 blev denne Broe ganske borttaget.

J. Nyegade, saaledes kaldet, fordi den er ny anlagt efter Ildbebranden for Enden af Vimmelskafstet, for at have Passage fra Gammel-Torv. For Ildbebranden Aar 1728 var her tillukt med Bygninger, og da var der ingen anden Wei fra Gammel-Torv til Vimmelskafstet end den Omvei igiennem Kladeboderne og Skobogaden. Men da Staden efter Ildbebranden blev igien opbyggt, saa blev dette liden Stykke ved en ny Gades Anleggelse giennemskaaeren, for at skaffe Naboerne desto bedre Communication med hverandre og Udgang til Torvet.

VI. Udi Snarens-Quarteer forekomme selgende publice Bygninger, Stifter og Notagtigere at beskrives.

S. I.

Stadens Veierhuus, beliggende ved Gammel-Strands Kanal. Dette Veierhuus er anlagt paa dette Sted Aar 1581 udi Kong Friderik den Andens Tid af Rigets Hofmester Christopher Walskendorff saasom en stor Bygmester, dog paa Magistratens Befostning, estordi dets Indkomster ere tillagte Magistraten i Kiebenhavn. Thi i Kiebenhavns Stads-Aet, udgiwet af Kong

Friderik den Anden og dateret Koldinghuus Slot den 5 Apr. Aar 1581 heder det saaledes: "Huis Weyerhuset er anrørendis, effterdi det nu staar forfaldet oc "vil opbyggis af nye, skulle Borgemeistere oc Naad nu saavelsom i tilkommende "Tide, efter som the haffuer thennem selfver tilbødet, som oc billigt oc ret er, "selfver bygge oc forbedre forneste Weyerhuus, oc thet holde ved Magt paa the- "ris egen Bekostning, Borgerne oc Byen uden al Besværing." Det Sted, som da blev udvalgt af Hr. Christopher Walckendorff til at opbygge det ny Weyerhuus paa, var langt ude i Gammel-Strands overmaade brede Kevier, hvor han lod en stor Deel af Stranden indpøle, fylde og til Alles største Forundring opsette det ny Weyerhusets Bygning der, hvor man aldrig havde ventet den at staae og mange meente, at det ikke gik an. Men efter Christopher Walckendorffs Exempel begyndte mange flere siden Tid efter anden at pøle ind af Gammel-Strands brede Kevier paa den nordre Side. Og efterat de havde faaet opfyldt samme indpølede Strandgrund, saa opbygte de Huse og Bygninger derpaa Aar efter Aar. Dette Stadens Weyerhuus er en anseelig hei og stor grundmured Bygning, hvis Stokværker eller Etager ere indrettede til Pakloster. Det er anlagt her ved Vandet eller Gammel-Strands indpølede Kanal til desto større Magelighed og bequemmere Transport for tunge Kiebmands-Vare at bringe i Pramme eller Baade herhid for at blive veiede her i Weyerboden. Ved Weyerhuset er af Stadens Magistrat beskillet en Weiermester, som her haver sit Contoir, saaog visse ved Weyerhuset beskillede Arbeidskarle. Sammeds er ogsaa Bragbroen med sin Kran til at ophidse af Pramme og Baade did henzbragte tunge Vare med. Her blive Sild og andre deslige indpakkede-Vare eftersete, vragede og bedømmede, om det er got og forsvarligt Kiebmands-Gods, derefter ompakkede og merkede. Dertil er af Stadens Magistrat beskillet en Brager med sine der ved Broen værende Bedlere og Arbeidskarle. Ved Weyerhuset er et anseeligt Gaardsrum eller indhegnet Plads, og ved Indgangs-Porten til samme er Aar 1760 opsat en stor Skibs-Kran eller Skibs-Ankeres Prove-Maffine, som bruges til alle de Skibs-Ankeres Prove, som forfærdiges af Anker-Smedene i Kiøbenhavn. Og maae intet af dem forfærdiget

Anker udleveres under 100 Rdlrs Straf, førend det her er prøvet, stemplet og veiet. For Skibs-Ankeres Prover og Stempning skal efter Kongelig Befaling, foruden de ordinaire Veier- og Arbeids-Penge, betales 12 Sk. for Skippundet, hvoraf Sm-den betaler det halve og Kieberen betaler det andet halve. Ligeledes indtil de paa Prove-Maskinen giorte Bekostninger ere asdragne, skal betales 1 Rdlr. af et Skibs-Anker, som veier over 6 Skippund, men ikkun 3 Mark, naar det veier under 6 Skippund.

S. 2.

Ved siden af Veierhuset ud til Gaden er under et langt muret Skuur indrettet femten publice Slagter-Boder, hvor Stadens Slagtere daglig salholde og sælge fersk Ore-Kalve- og Lamme-Kiød til Stadens Indvaanere efter den af Magistraten til visse Tider af Aaret fastsatte Kiød-Tart, som findes i hver Slagter-Bod opslagen paa et Bret eller Tavle til Alles Efterretning. Aar 1781 blev disse Slagter-Boder af Grundmuur nye opførte, da de tilforn vare kun under et Bræde-Skuur indrettede, ligesom forhen meldt er i Skindergaden.

*Tram
Court
smpl.*

S. 3.

Assistentens-Huset er en meget stor og rummelig Bygning, beliggende paa Hjørnet af Snaregaden og Nybroegaden ved Kanalen, strekkende sig til tre Gader, og tilhører det Kongelige See-Dvæsthus. Bygningens Hoved-Facade vender ud til Kanalen eller Nybroe. Denne publice Stiftelse eller offentlige Laane-Huus, er allerførst anlagt i Staden den 28 Apr. Aar 1688 til Hielp for Fattige og Trængende, som behøve for en kort Tid at laane en liden Sum Penge paa gyldigt Pant. Men for at forekomme og afsværge al utilladelig privat Nagren, blev denne Stiftelse ved en Kongelig Forordning sat paa en fast Fod den 31 Jan. Aar 1699. Udi nogle Aar var det privilegerede Assistentens-Huus i private Folkes Hænder; men Aar 1753 den 1 Jun. blev det overdraget til See-Dvæsthuset, som haver Fordelen deraf. Men det Kongelige Admiraltets- og See-Commissariats-Collegium fører nu Over-Inspectionen. De Kongelige Betientere, som føre Administrationen ved Assistentens-Huset, have

deres frie Værelser til Beboelse i Gaarden, saa og deres Skriver-Contoirer. Stadens Indvaanere, som trænge til smaa Summer af nogle Rigsdaler, kunde dermed assisteres mod de forud aftrukne og fastsatte Renter, samt gyldigt Pant, være sig hvad det vil, under Vilkaar, at Vedkommende indløse det, før end Forfalds-Dagen er forbi; thi hvis ikke Pantet da løses, eller den derpaa udgivne Assistentens-Seddel fornyes paa længere Tid, da sælges ved offentlig Auction. Paa flige uindløste Pante-Gods, holdes her to Gange om Aaret Auction, i Mars og September Maaneder. Af det, som her laanes over 100 Rdlr. skal svares maanedlig $\frac{1}{2}$ Deel Procent eller 5 Mark. Af 100 Rdlr. til 50 Rdlr. maanedlig 1 Procent, og derunder $1\frac{1}{2}$ s. af hver Rigsdaler. Uden for ved Indgangen og neden for Døren af Stuen, hvor Laanet skeer, staaer opslagen en Tabelle over Assistentens-Husets Renter. Den ringeste Summa, som her kan faaes, er et par Mark; dog laanes dagligen 8 a 900 Rdlr. Udi denne store og anseelige Gaard af tre Etagers Høide er en stor Mængde af Værelser, inddeelte til de mange adskillige Panters Bevarelse, deres Sortering og Numerering.

§. 4.

Et Cæbe-Syderie, Sorte-Hanes Bælk kaldet, beliggende ved Gammel-Strands Kanal eller Nybroe No. 19. og tilhører et Interessentskab. Ved Stadens Cæbe-Syderier er af Magistraten befuldmægtiget en Kernerester.

§. 5.

Et Sukker-Raffinaderie No. 156 i Vimmelskæftet, tilhørende et Interessentskab.

Siette Kapitel

om

Strand = Qvarteer.

- I. Strand = Qvarteer i Henseende til dets forrige Inddeling og Strekning begyndte med Hiernehuset af Store Færgestræde og Stranden og strekkede sig langs ned med Gammel = Strands Kanal omkring Hiernehuset No. 19. af Hyskenstræde, samt hele Hyskenstræde paa begge Sider (undtagen Hiernehuset af Kompagniestræde og Hiernehuset af Vimmelkastet, hvilke tvende Hiernehuse henhøre til Snarens = Qvarteer som forhen pag. 378 er meldt). Dernæst den venstre Side af Amager = Torv fra Apoteket No. 45 ned forbi Hoibrostræde til Hiernet af Store Færgestræde lige til førstbemeldte Hiernehus No. 1 af Store Færgestræde og Stranden, hvor det tog sin Begyndelse.
- II. Strand = Qvarteer i Henseende til den ny Inddeling efter Placaten af 3 Mai Aar 1771 indbefatter nu omstunder følgende Gader: 1) Gammel = Strand, fra Store Færgestræde til Affisenshuset. 2) Slotspladsen. 3) For og bag Borsen. 4) Fra Proviantgaarden til Prindsens = Broe, tilligemed Prindsens = eller Nye Kongensgade og ned til Blaataarn. 5) Store Færgestræde. 6) Lærstræde. 7) Hoibroestræde. 8) Hyskenstræde. 9) Amager = Torv.
- III. Strand = Compagniets Fane forestiller en Pelikan med sine Unger, halskende sig i Brystet med Nabet. Ved Siderne af denne Fugl sees tvende Overflodigheds = Horn. Oven over staaer disse Ord: For Fred og Frelse. Allereverst sees Kong Christian den Siettes Navn i et dobbelt Træk, omgivet med Elephant = Ordenen og ziret med Kongelig Krone. Neden under Pelikanen sees ingen Krigs = Armatur, som paa de andre Compagnie = Faneer, men allene Fanens Navn: Strand = Compagnie Anno 1712.

Udi de tre Hjørner sees ligesom paa de andre Faner en brændende Lunte, men i det fjerde Hjørne sees Stadens Vaaben.

IV. Den efter Kongelig Befaling anordnede Qvarteer = Commissarius og Qvarteer = Betient, som er befalet at boe i Strand = Qvarteer for at skulle paaagte under Stadens Politimester alt hvad den almindelige Orden vedkommer, skal til et udvortes Distinctions = Tegn bære paa sin galunerede Hat en Cocarde eller Vaandsløise af Carmosin og gul Couleur.

V. Om Stadens Gader, som henhøre under Strand = Qvarteer, er følgende Merkværdigt i Henseende til de ældre Tider, saagodt Egnens Situation at anføre.

A. Lædersstræde, denne Gade finder man nævnet i gamle Documenter for Aar 1433 og 1460. I denne Gade er nu omfunder den jødiske Synagoge, hvor den jødiske Nation holder deres Gudstjeneste.

B. Hyskenstræde er en af de ældste Gader i Staden, som løb ned til Gammel = Strand og havde Communication med de sammesteds ankomne hansestædtske Skibe. Gaden har faaet sit Navn af de tydske Beboerene, som kaldte sig selv Håuschener, og Gaden i deres Sprog kaldte de Håuschen eller Håischenstræet, det er Gaden med de smaa Huse, fordi de havde her staaende nogle Hytter og Kramboeder, opslagne for en kort Tid, hvori de opholdte sig, saalænge de fulgte deres medbragte tydske Klæde, Specerier og andre Vare. De Danske kaldte den af Beboerne Tydsernes Gade, thi saaledes kaldes den i et Huus = Skiede af Aar 1429, da Wild Kruse fulgte til Berner Guldsmed sin Gaard og Kaalhave i Tydsernes Gade uorden for Fisker = Torvet i St. Nicolai Segn. (Det er allerede forhen pag. 334 meldt, at den ene Ende af Vindmøllekastet blev i fordim Tid kaldet Fiskergaden, fordi den stødte til Amager = Torv, som da blev kaldet Fisker = Torv). Men i det fiortende og femtende Aarhundrede havde de tydske Kjøbmand sea Lübel, Stettin, Ro-

stof og Wismar faaet deres Tilhold i Kompagniestræde, hvor de holdt deres Pakhuse efter Hansestedske Principia.

C. Hoibroestræde, som har faaet sit Navn af Hoibroe, som ligger for Enden af samme Gade tvært over Gammel-Strands Kanal. Formedst den sterke Passage af Kierende og Gaaende til og fra Slottet over Hoibroe, er denne Gade altid overmaade folkerig. L. Holberg i sin Danmarks Hist. Tom. 2. pag. 4. beretter, at Kong Christian den Anden som Krenprinds var af sin Hr. Fader Kong Hans, (der var en særdeles borgerlig Konge) sat i Kæst hos en Borger, ved Navn Hans Bogbinder, boende i Hoibroestræde, hvor en Canonicus navnlig Jergen Hynke informerede Kronprindsen.

D. Store Færgestræde. Denne Gade kaldes i gamle Documenter af Aar 1504, 1507, 1518 og 1527 Færiestræde, hvilket Navn Gaden har faaet af det Færgested, som lige ud for Gaden var her over Gammel-Strands brede Revier tvært over til Slotsholm, hvor man i en Færge lod sig sette over Vandet til Slotsfiden, førend at man ved Bolverk fra begge Sider gjorde Gammel-Strand til en Kanal og byggede Hoibroe. Udi Kong Hanses Regjerings-Tid var der endnu i Færgestræde mange øde Pladser og Kaalhauger, hvilke Pladse Kong Hans overlod til sine Betientere, som der ville bygge Huse. Udi Store Færgestræde er et Sukker-Raffinaderie anlagt i Gaarden No. 80.

Til Strand-Quarteret henherer ogsaa:

E. Al den vidtloftige Strekning eller District, som i de ældgamle Tider er kaldet Slotsholm, og nu omstunder indgrendses af Gammel-Strands Kanal, og den dermed sammensøiede Frideriksholms- eller Kalleboe-Kanal. Al denne Streknings Grund har af Naturen været i de alleældste Tider, nemlig i det tolvte Aarhundrede, skilt med Havets aabne See imellem Amager og Sjælland, men siden ere de smaa Der og Holme, (hvoriblant den fornemste var Tivsnæs)

næs) som her saae, blevne ved Indpæling og Dæmninger fra Havet gjort større, efterat Slottet Axelhuus af Erkebisp Absolon blev bygget der Aar 1158, da den indpælede og opfyldte Grund, hvorpaa Slottets øvrige Bygninger i de følgende Tider bleve opførte, blev altid kaldet Slotsholm. Kong Christian den Fierde lod siden med Havnens Side det anseelige store Stykke af Søen ved kostbare Dæmninger indtage og opfylde, hvor nu Børsen, de Gader Nye-Børs, bag Børsen, saa og de publice Bygninger, Generalitetets- og Land-Commissariats-Gaard, Kanselliet, Proviantgaarden, Leihuset, det Kongelige Bibliotheks- og Kunstammerets-Bygning, de Kongelige Staldbetjenters Waaninger, det forrige Kongelige Bryggerhuus og den Kongelige Vedhauge ere anlagte og indrettede. Efterat Slotsholmen havde bekommet den vidtloftige Etendue og Strekning, saa forsvandt Tid efter anden det Navn Slotsholm, saa at nu omstunder er kun en Skygge af Navnet tilbage i den Bygning, som kaldes Slotsholms Bagt.

F. Det Kongelige Residents-Slot Christiansborg, opbygget af Kong Christian den Siette, med alle dets tilhørende Fløi-Bygninger. (See §. 21.)

G. Børsen, opbygget af Kong Christian den Fierde, (hvorom findes vidtloftigere Efterretning ved §. 8.)

H. Nye-Børs eller den Rad Huse, som ligger fra Børsen lige til Christianshavns- eller Knippels-Broe.

I. Bag Børsen, eller de Gaarde, som ligge ved Slotsholms-Kanal fra Generalitets- og Commissariats-Collegii Gaard lige til det store Pakhuus, som lukker for Enden af Gaden, der bestaaer af bemeldte Gaarde.

K. Generalitets- og Commissariats-Collegii Gaard. (See ved §. 15.)

L. Kanselliet eller Rentekammeret. (See ved §. 16.)

M.

- M. Den Kongelige Proviantgaard. (See ved S. 17.)
- N. Løihuset eller Land = Statens Arsenal. (See ved S. 19.)
- O. De Kongelige Stald = Betienteres Baaninger, hvori de Kongelige Beridere, Staldskriver *ic.* have frie Børelser, er en anseelig lang Bygning, beliggende næst ved det Kongelige Løihuus. Disse Bygninger har Kong Friderik den Fjerde ladet opbygge og af den saa kaldede Stevns Klintesteen, som falder i Sielland ved Stevns = Klint, ladet forfærdige Indfatningerne om Vinduerne og andre Zirater.
- P. Den Kongelige Staldmesters Gaard er Hjørnegaarden af samme Stald = Betienteres Baaningers Bygning, vendende med sit Portal ind til Kalleboe = Kanal, hvor Facaden er 90 Alen lang. Denne Staldmester = Gaard er prydet med flere Zirater af Stevns Klintesteen og med Indfatninger om Vinduerne, end de andre Stald = Betienteres Bygnings = Længde.
- Q. Den Kongelige Stald = Arzenie = og Heste = Smidie = Gaard.
- R. Det Kongelige Bryggerhusets Magazin, men tilforn det Kongelige Bryggerhuus, som Aar 1605 var anlagt og opbyggt af Kong Christian den Fjerde til at brygge sammesteds det Øl, som behøvedes til de Kongelige Orlogs = Skibes Provision, naar de udrustes. Dette Kongelige Bryggerhuus afbrændte Aar 1632 udi November Maaned indtil den nederste Hvelvning. (See Christian 4. Hist. ved Slange pag. 747.) Men blev opbyggt igien. Det blev i Kong Christian den Siettes Tid overdraget til Bryggerlauget i Kiebenhavn. Men da dette Kongelige Bryghuus afbrændte Aar 1767 i Bund og Grund, blev det anlagt paa den anden Side af Frideriksholms = eller Kalleboe = Kanal strax ved Blaataarn. (See Kap. 2. S. 13. pag. 85). Og paa den afbrændte Plads opsat et Magazin for Bryggerhuset. Bulverket for det Kongelige Bryghuus = Magazin er 273 Alen langt.

S. Den Kongelige Bedhauge, beliggende paa Hiernet alleryderst ved Enden af Kalleboe = eller Frideriksholms = Kanal, er en overmaade stor Plads indhegnet til den Kongelige Hoffholdnings Brænde = Magazin, hvor Skibene kan lægge tet til Bolsverket for at udlosse deres indehavende Ladninger af Brænde = Leverance.

VI. Udi Strand = Qvarteer forekomme selzende publice Bygninger, Stif = teller, Torve, Broer ic. noiagtigere at beskrives.

§. I.

Løve = Apotheket, No. 45. beliggende paa Hiørnet af Hyskenstræde og Amager = Torv nær ved det Petersenske Jomfrue = Kloster. Det kaldes Løve = Apotheket, fordi der sees to sterke forgyldte Løver i naturlig Størrelse udbugne i Steen over den smukke Steen = Portal eller Indgang til Apotheket. I Hensende til de ældre Tider er her at agte, at paa det Sted, hvor nu Løve = Apothekets Gaard er, har i fordom Tid allerserst været De tydske Kiebmænds Compagnie = Hus, hvor de tydske eller hausestædske Kiebmand, som mod Enden af det tolvte Aarhundrede oprettede i disse Neger Handelsstuer og Broderskab, havde deres Gildes = Laug, som blev kaldet: Hilgen Drevalticheits Gilde, edder Broderschapp der Dudeschen Kumpange to Copenhauen, Hellig Trefoldigheds Gilde, eller Det Tydske Compagnies Broderskab i Kiebenhavn. Dette Tydske Compagnie havde sin Oldermænd og stod ved Magt omtrent i 340 Aar, thi det ophørte efterhaanden midt i det sextende Aarhundrede efter Aaret 1526. Thi da det Danske Compagnie eller Handels = Laug og Broderskab under det Navn: Hellig Trefoldigheds Laug udi det Danske Compagnie var af de danske Kiebmænd oprettet, (hvorom er meldt i det 5 Kap. Tit. G. pag. 382.) saa befalede Kong Christian den Anden Aar 1526 i August, at ingen anden end de fremmede Yebersvende, det er ugiste tydske Kiebmand maatte holde sig til det tydske Compagnie, men derimod skulle alle de tydske Borgere og Kiebmænd, som vare bosatte i Kiebenhavn og ville træde ind i sigt Broderskab, træde ind i det Danske Compagnie. (See Arild Hvidfeldts Kronike Tom. 2. pag. 1294). Herudover behøvede det Tydske Compagnie

pagnie omsider intet eget Compagnie-Huus, men dette tydske Compagnie opho-
rede nu ganske under Kong Friderik den Førstes Regiering.

Strax derefter har denne Gaard været brugt til en Archelie-Gaard, eller Toihuus, thi i Kong Friderik den Andens Tid kaldes den Archelie-Gaar-
den i Opregnelsen af de skattefrie Huse. Det er rimeligt, at dette Toihuus og
Rustkammer har paa den Tid tilhørt Byen og Borgerskabet, thi Magistraten
besørgede alt det, som angik Fæstningen og Stadens Defension lige til Kong
Christian den Tredies Tid. Man finder et Brev af Aar 1530, hvori mel-
des, at Borgemeester, Raad og Borgere i Kiøbenhavn, havde laant af Capitu-
let 600 Lod Selv, vor Frue Kirkes Alenodie, til Hielp at befæste og opholde
Stadens Mure og Vokde med, saa at Borgerskabet baade holdt Stadens Be-
fæstning ved lige, og de tillige eiede Eskyttet eller Kanonerne, som de selv havde
ladet stæbe. Derneft veed man, at Kongen har da haft paa den Tid to Toihu-
se, nemlig det ene, kaldet det gamle Toihuus, beliggende imellem Bremer-
holm og St. Nikolai Kirke paa det Sted, hvor nu Skippernes Laugshuus er.
(See Kong Christian den Tredies Brev til Borgemeester og Raadmænd i Kiøben-
havn, dateret Kiøbenhavn 23 Febr. 1557). Derneft et nyere Toihuus,
anlagt Aar 1550 ved Slettet ud til Stranden. (See Kong Christian den Tre-
dies Brev til Slotsherren Peder Gaadsk, dateret Hønsborg Tøverdagen efter
Sondag Løfars Aar 1558. Pontoppid. Orig. Hafn. pag. 330. 331.)

§. 2.

Det Petersenske Jomfrue-Kloster, en ganske ny grundmured Byg-
ning, beliggende paa Amager-Torv lige over for Helliggeistes Kirke. Dette
Kloster er stiftet ved en Fundah af 10 Dec. Aar 1755 af Kiøbmand og Klades-
kræmer Albert Petersen, som ved sit Testamente gav 90000 Rdlr. til dette
Klosters Stiftelse under Navn af De Brodres Petersens Jomfrue-Sæde
eller Kloster. Efter Fundators Død lod Curatores for St. Petri Kirke, som
Executores Testamenti, Stifterens gamle Gaard, der i Stadens store Jdebrand
var skaanet fra den fortærende Lue, ganske nedrive i Bund og Grund, og der-
paa lod de opsette denne smukke Kloster-Bygning. Aar 1768 den 25 Apr.

blev Grundstenen til dette Petersenske Jomfrue-Kloster af Grev Johan Hartvig Ernst Bernstorff, som Patron for St. Petri tydske Kirke. I samme Grundsteen blev indmuret en dertil apteret forgyldt Kobberplade, paa hvilken stod udgraven denne latinske Inscription: Monumenti Pietatis *Petersenianæ* Sacrum Lapidem posuit Illustrissimus atque Excellentissimus Heros *Johannes Hortvicius Ernestus* Comes de *Bernstorff*, Ordinis Elephantini Eques, Sacræ Regiæ Majestatis Minister Status intimus in Cubiculo Regio Parastata Claviger supremus Cancellariæ Germanicæ Secretarius &c. *Ædis Divi Petri Patroni indulgentissimus* Die 25 Aprilis Ao. MDCCLXVIII. Hvorpaa Bygningen blev opført, saa at Krandsen med Heitidelighed blev opsat samme Aar den 19 Nov. I dette Kloster nyde efter Testators Fundak 20 Jomfruer, som ere Præste- eller Kiebmænds-Dette og tillige over 35 Aar gamle, førend de indtages af Kirkens Curatores i dette Jomfrue-Sæde, ikke allene frie Bolig af visse vel indrettede Børelser til hver især, men ogsaa aartligen nyder enhver af dem 150 a 200 Rdlr. til Underholding, saa at dette borgerlige Jomfrue-Kloster overgaaer mange adelige Jomfrue-Klostere i Indkomster. Administratores ved det Petersenske Kloster, ere efter Kongelig Rescript af 14 Dec. Aar 1771 ogsaa Formyndere, efter som deres Efterladenskab, som have Sted i samme Kloster, tilfalder Klosteret efter Kongelig Confirmation af 23 Febr. Aar 1770.

§. 3.

Swane-Apotheket, beliggende paa Hjornet af Hoibrostræde og Amager-Torv No. 75. og kaldes saaledes af en Svane, som staaer udhuggen i Steen over Indgangen til Apotheket. I Henseende til de ældre Tider er at mærke, at dette Apothek er det ældste af alle Stadens Apotheker, thi i Kong Christian den Tredies Tid Aar 1536 er det allerførste-Apothek i Danmark anlagt ved Johan von Dieck, som fik bemeldte Konges Cicendoms-Brev paa halparten af det Steenhuus i Hoibrostræde, med Willkaar inden førstkommande Pinses-Dag at anrette der et forsvartligt Apothek. Samme Sted kaldes ogsaa Kongens Huus, fordi det var Kongen tilfaldet ved Confiscation efter den i Historien bekendte oprørske Borgemeester i Kiøbenhavn Ambrosius Bogbinder, som sammesteds boede,

men siden ved Forgift tog Livet af sig selv. I samme Kongens Gaard i Heibroestræde boede siden en Apotheker, ved Navn Willum Uno, som Kongen gav qvit og frie for al borgerlig Lyngde, samt frie Bolig sin Livstid, saa og Monopolium paa at selge Apotheker-Vare, som kaldtes Composita, og skulde han paa sin Besøstning holde en Svend, som skulde følge Kongen paa sine Reiser; men naar dette ikke skulde behøves, da maatte han af Gaarden betale aartligen 30 Jochums Dalere. Denne Kongens Gaard eller Steenhuus i Heibroestræde er det selvsamme Sted, som nu kaldes Svane-Apotheket. I fordum Tid var at læse her denne Inscription: Medicinam invenit Apollo, Amplificavit Esculapius, Perfecit Hippocrates. (Om de ældste Apotheker i Kiøbenhavn kan efterlæses *Th. Bartholini Cista Medica Locul. I.*)

§. 4.

Hoibroe er en stærk Broe, beliggende lige for Heibroestræde over Gammel-Strands Kanal. En idelig og stærk Passage falder altid over denne Broe fra Staden over til Slotspladsen. Denne Broe er den ældste af Stadens Broer; thi Kong Christian den Første har ladet den ombygge af ny og giere Aar 1454, (hvorom vidner hans Brev dateret in Civitate nostra Roeschildensi Fer. 3. prox. post Festum beati Pauli Conversionis. Anno MCDLIII, hvilket findes i den Walckendorffske Pergaments-Bog in Folio, som forvares i Raadstuen-Archiv, hvorom er meldt Kap. 2. §. 25. pag. 107.) I samme Brev meldes, at den skulde opbygges bedre end den hidtil havde været, og at Skipperne ei maatte binde deres Fartøier faste ved de Pæle, som Heibroe hvilede paa. Om denne Broe læser man i gamle Documenter af Aar 1373, at den er kaldet Hyskebroe og i Documenter af Aar 1433, at den kaldes Howbroe, Howebroe a Summo Ponte. (See *E. Pontopid. Orig. pag. 202.*) Aar 1665 den 8 Mart. blev det ved en Forordning af Kong Friderik den Tredie strengeligen forbudet Amagerne at fiøre over Heibroe med deres Bogne. Nu har den to grundmurede Bue-Hvelvinger at hvile paa, hvilke bleve begyndte at bygges paa Aar 1694 den 7 Apr. i Kong Christian den Femtes Tid. Den har tilforn altid været en Bindel-Broe og indrettet til at vinde op, at Skibe kunde passere derigennem, men nu er den

ei længere en Windelbroe, for desto mageligere at fiore derover. Paa Heibroe blev Rigets Hofmester Poul Larmand myrdet Aar 1502 den 22 Jun. af de tvende Herremænd Ebbe Strangesen og Biern Andersen, hvilke efter det begangne Mord kastede ham ned af Heibroe udi Stranden, sigende: Du heder Larmand, løb nu i Vandet som en Lar. (See Holbergs Danmarks Hist. Tom. 1. pag. 825.)

§. 5.

Gammel-Strands Kanal kaldes det Revier fra Børsen og lige ned igiennem Heibroe forbi Veierhuset til Storm-Droen, hvor Kalleboe- eller Frideriksholms-Kanal begynder. Alt dette Revier har for 600 Aar siden været overmaade bredt, thi Gammel-Strand har af Naturen været en Arm eller Vugt af den aabne See og flade Strandbred, som deels trængte sig ind fra den store Kanal ved Bremerholm og deels imellem Slotsholm eller den De, hvor det Kongelige Slot Axelhus stod bygt, og imellem Stadens Grund. Dette aabne Vand eller Strand gif Aar 1200 paa den nordre Side af Havnen langt op indtil Nicolai Kirke, som da blev bygt paa Bolkærket, saa at de adskillige smaae Gader, som nu ligge Sonden for samme Kirke, ere anlagte paa en opfyldt Strandgrund; endog paa den Tid gif fra Stranden nogle smaae Kanaler eller Arme af det salte Vand heiere op og trængte sig dybere ind, saa at de gjorde tre smaae Holme efter *Olig. Jacobæi Ord in Fragmentis historicis Mss.* Over dette Gammel-Strands Revier, hvis Strøm var da saa bred og dyb, at det kunde tage imod de største Skibe, var paa den Tid ingen Broe, men et Færgested, hvor man lige ud for Færgestræde lod sig i en Baad sette over Eoen fra Slotsholm til Byens Side. Midt i denne aabne Havn og brede Strøm laae Stadens Toldbod, bygt paa Slotsholm. Denne Toldbod tjente ogsaa til et Blokhus eller Befæstning for at bestierne Havnen og Slottet; det havde et heit, rundagtigt og sterkt Taarn, oven til fladt uden Spir. Denne første Toldbod og Befæstning blev siden ved Stadens Udvidelse omffistet til et Kongeligt Kansellie, hvor ogsaa Rigens Stænder havde deres Forsamling, og som et Kansellie lige ud for Slottet saaes en Deel deraf endnu i Kong Friderik den Fierdes Tid; men

ved Kong Christian den Siettes Regierings Tiltrædelse blev det altsammen, til-
 ligemed det gamle Residents-Slot afbrudt, for at opbygge det nu værende Kon-
 gelige Residents-Slot Christiansborg. Dette brede og dybe Gammel-Strands
 Revier er nu paa henved 180 Alns Tid ved Bolværk baade fra Slotsholm og fra
 Byens Side indrettet til en Kanal, og den fra dens forrige aabne Strand ved Ind-
 pæling indtagne Grund paa Byens Side opfyldt til at anlegge Huse og Gaarde
 paa. En stor Deel af denne store Kanal, som nu holdes aarlig ved lige med et
 bekofteligt Bolværk af Tommer, har i fordom Tid været besat med hugne Kam-
 pesteen. Thi den ofte anførte Walskendorffske Pergament-Bog i Stadens
 Raadstue-Archiv melder, at Aar 1583 har Christopher Walskendorff begyndt
 paa Havnen her at omsætte med hugne Kampesteen, hvilke han selv forskrev
 og bestilte Steenhuggere dertil. Disse Stene bleve siden optagne igien og
 bortførte til at beklæde Amalienborg-Slots-Graver med, da samme Slot blev
 bygt af Kong Friderik den Tredie. I de ældste Tider endtes Gammel-Strands
 Kanal ved Vandkunsten, men da Frideriksholms Kanal blev gravet af Kong Fri-
 derik den Tredie, saa fik den sit Udlob i Havet ved Kalleboe-Strand. (*Pontop.*
Orig. Hafn. pag. 241.) Paa adskillige Steder i Gammel-Strands Kanal lige
 ge Pram-Spreiter at bruges i paakommende Tilfælde.

§. 6.

Fisker-Torvet er den Plads fra Heibroec af langs med Gammel-Strands
 Bolværks Fortog lige op til Pramlaugets Contoir. Her udsælges daglig af Fi-
 sker-Koner, som have deres visse Stader, alle Slags Fersk- og Salt-Vands Fi-
 ske, baade levende og døde, som indbringes til Staden saavel til Lands med
 Bønder-Bogse, som og til Vands i Baade fra Skovshoved og Snekkestenen
 mod Helsingørs Siden. Hver Formiddag indtil Kl. 10 lader Torve-Fogden her vaje
 et lidet rødt Flag paa en opreist Stang. Innebødens samme Flag henger ud, maae
 ingen Forprang skee af nogen Fisker-Kone til Skade for de Sælgende og Kjøben-
 de, men Børgerskabet allene maae kjoibe af dem, som enten til Baads eller til
 Bogse ankomme paa Torvet med Fisk at sælge; men naar Flaget er strøget og
 nedtaget, maae enhver Fisker-Kone kjoibe af dem, som vil sælge deres indbragte
 Fiske.

§. 7.

Pramlaugets Contoir, er en liden Bygning af en Stages Høide, beliggende ved Enden af Fisker-Torvet, og er bygt tvært over Fortoget af Gammel-Strands Kanal. Paa dette Contoir bestilles Ballast-Baade til Ballast af grovt Strand-Sand for udlofede Retour-Skibe; ligeledes bekommes her til Leie store og smaa Pramme til at udfiske eller indfiske Vare med. Dette Pramlaug forsyner Stadens Indvaanere saavel med hvidt Strand- eller Gulv-Sand, saa og med Muur-Sand til Kalk; hvilket altsammen hentes ved Pram-Laugets egne Sandbaade og Folk paa visse Grunde uden for Stadens Lodbod, og derefter indføres for at oplegges og bevares i de ved Stadens Kanaler indrettede store Sandkister, hvor det daglig udsælges i store og smaa Partier til Stadens Indvaanere. Pramlauget bestaaer af visse Actier, hvis aarlige Udbytte er betydeligt for Interessenterne.

§. 8.

Slotsholm indbefatter nu omstunder al den Grund, hvor det Kongelige Residents-Slot Christiansborg med alle dets tilhørende Slots-Bygninger staaer bygt paa, saa ogsaa al den af Havnen opfyldte Grund, hvor Borsen, den Række af Huse, Nye-Børs kaldet, lige til Knippels-Broe, den Række af Huse og Gaarde, bag Borsen kaldet; dernest Generalitetets Gaard, Kancelliet, Proviantgaarden, Leihusets Gaard med det Kongelige Bibliotheks og Kunstammerets Bygning, de Kongelige Stald-Verticenteres Baaninger, Staldmesterens Gaard, den Kongelige Stald-Arzenie- og Heste-Smidie-Gaard, det forrige Kongelige Bryggerhuus, den Kongelige Vedhauge, er anlagt og opbygt paa. Al denne vidtloftige Grund-Strekning indcirklles af Gammel-Strands Kanal og af Kalleboe- eller Frideriksholms-Kanal paa den ene Kant, og af Havnens Bassin paa den anden Side. Altsaa er Slotsholmen nu mere end fire gange saa stor i sin Strekning, end den i de allerældste Tider for 600 Aar siden har været.

Thi i det tolvte Aarhundrede, eller indtil Aar 1150, var midt i den aabne Strøm og Strand imellem Staden og Havnen en af Naturen omfledt Ø, Lionæss kaldet, paa hvilken var mod Havnens Side et Nættersted, besat

med mange Steiler, paa hvilke laae de opbragte og henrettede Søe-Køveres Kroppe og deres afhugne Hoveder paa Stager opsatte. Ikke langt derfra laae en liden Holm, paa hvilken Havuens Fiskere tørrede deres Fiskergarn. Bemeldte De Tiunæss ansaae Biskop Absolon at være meget beqvem til at anlegge Aar 1168 et Slot eller Fæstning paa, hvor han ville boe og have sine Krigsskibe liggende, som han brugte til at krydse med paa de vendiske Kaper og bortjage disse Søe-Køvere fra de siellandske Kyster.

Det Slot og Fæstning, som Biskop Absolon paa denne De Tiunæss opbygte, var efter de Tidens Befæstnings-Maade omgivet med en Ring-Muur og nogle Taarne, som brugtes i de Tider, da man endnu skied med Pile, saa at det tiente Rigets Fiender og Søe-Køvere i de Dage til Afbræk og stor Forstreffelse. Af Begyndelsen blev dette Slot i daglig Tale kaldet Stegelborg eller Steilborg af det derved værende Nattersted, thi *Saxo Grammaticus* siger: "Søe-Køvernes" Hoveder bleve afhugne fra deres Kroppe, og bleve sat ved Absolons Byes" Mure, fæstede fast paa de samme Steiler, som nyligen havde været beklædte" med andre Søe-Køveres Hoveder, der vare fangne af Siellandsfarere." Og *Johannes Svaningius* den yngre siger i sin *Chronologia Danica* pag. 78. "At Aar" 1168 til at bortjage Søe-Køverne fra Siellands Grendser, er af den Roskildske Biskop Absolon bygt Kiøbenhavns Slot, som i fordum Tid er kaldet" Stegelborg, men siden *Nyelhuus*." Dette sit nye Boehuus eller Slot med tilhørende Bygninger lod Biskop Absolon kalde efter sit eget Navn *Nyelhuus*, thi Bisp Absolons rette Navn var *Nyel Hvide*. I di latinske ældgamle Documenter af Aar 1299, Aar 1313 og Aar 1349, kaldes dette Absolons Slot *Castrum Hafniense*, og tilhørte de katolske Biskopper af Roskild, tillige med Staden Kiøbenhavn, hvis hele Eiendoms-Grund herte til Roskilde Bispestol. Bemeldte Slot blev Aar 1247 af de Lybske beleiret og edelagt, og Aar 1259 af den Angenske Fyrste Jarmer indtaget og nedbrudt, dog blev det snart sat i Stand igien; men især lod Kong Waldemar den Tredie, som indsaae ikke mindre end fordum Bisp Absolon, hvor vigtig denne Fæstning var for Havuens Skyld, opbygge Slottet langt fastere og bedre end tilforn. Men da Kong

Christophør af Bayern ved et Magestifte fik Staden Kiøbenhavn og Slottet fra de Moskildske Biskopper under Kronen, saa gjorde han Kiøbenhavn til sin Kongelige Residents-Stad Aar 1443, og tog sin bestandige Bolig paa Slottet, som derfor kaldes Kiøbenhavns Slot i den af ham Aar 1443 paa Calixti Dag udgivne Stads-Act, Kap. 6. Paa dette Slot har siden alle de efterfølgende heilovlige Konger resideret, da det af dem er Tid efter anden med flere Bygninger foreget, nemlig af Kong Christian den Første, som begyndte, men hans Søn og Successor Kong Hans eller Johannes fuldendte Aar 1503 den lange Bygning mod Norden til en Ridder-Sal, 86 Trin i Længden og 40 Trin i Bredden. Denne Ridder- eller Dandse-Sal var fra Gulvet op til Loftet beklædt med det kosteligste Spanske forgyldte trykt Læder paa en blaae Bund, med Engler, Dyr, Fugle og Lovverk bepyndet, og Loftet derunder udi Paneelwerk og Løv giort. Til en Erindring derom lod Kong Hans sette ved Trappen, som gik op til Ridderfalsen, tvende opreiste Steene. Paa den ene Steen var at see Kongens Billede med Krone paa, og paa den anden Steen var at see hans Dronnings Christina Billede udhugget med det Aarstal 1503 neden under. (Da dette gamle Residents-Slot blev afbrudt Aar 1731 i Kong Christian den Siettes Tid, saa bleve disse tvende Steene til en evig Mindeelse bevarede og hensesatte i den nederste Indgang til Kunstammeret). Kong Christian den Tredie gjorde Slottet mere anseeligt, baade med Graver Aar 1554 rundt omkring det, hvilke Slots-Grave vare beklædt med hvide Sandsteen; saa og ved at opføre en heiere og bedre Bygning skient ikkun efter de Tidens gotiske Smag, thi i de Aar 1553 og 1554 lod han fra Grunden af opføre den halve Deel af Cirklen eller egentlig af den femkantede Figur, som det da forestillede. Denne nye Bygning udgjorde Halvparten af den Side, som vendte ud mod Kanalen, saa og Cirkelns øvrige Dele mod Sønden lige ind til Kiockenet, hvilket blev altid staaende uforandret (endog i de følgende Kongers Tid indtil Slottets ganske Nedbrydelse Aar 1731) formodentlig af Høiagtelse for Alderdommen, da just den Deel holdtes for at være Biskop Absolons første Bygning. (See *Wolfs* Encom. Dan. pag. 145. og *Pontop.* Orig. Hafn. pag. 260.) Udi forommeldte Aar lod

Kong Christian den Tredie anlegge overalt i Grunden meget Skionne og lyse hvelvede Kieldere, og derpaa opføre fire Etager med tvende Karnaper eller smaa Taarne, foruden Kirketaarnet, som var lidt større med en maadelig Spidse. Slottet blev da ogsaa tækket med Kobber. Den ny Bygning blev anvendt til Dronningens og hendes Hof-Damers, samt adskillige Hof-Verienteres Bærelser. I samme Bygning blev ogsaa indrettet en Slots-Kirke, som laae lige mod Sønden. Efter J. L. Wolfs Beretning i hans Encom. Dan. pag. 145 og 146 skal for den Tid ingen Slots-Kirke have været paa Slottet, og medens dette Slots-Capel stod i Bygning, lod Kong Christian den Tredie holde Tolv-Prædiken i vor Frue Kirke for sig og Dronningen. (See forhen Kap. 3. pag. 154.) Man finder i et Brev udstædt af Kong Christian den Tredie Aar 1557, at den Kapellan, som holdes paa Kiøbenhavns Slot, skulle have de tvende Vicarier, som da vare ledige, nemlig St. Jørgens i Roskilde Domkirke, og St. Anna i vor Frue Kirke i Kiøbenhavn. I det lille Slots-Taarn hængte en Klokke, paa hvilken stod denne latinske Inscription: Anna Parens hujus Patrona Loci veneranda! Mox Tibi devotos protege continuo. A. 1520. Rege Christiano II. Deraf vil nogle giette, at Slots-Kapellet har været helliget til St. Anna, og at Biskop Absolon, som byggede Arelhuus, har havt samme Helgen til sin Patronesse. Imellem forommeldte Ridder-Sal og Slotsporten var et stort grundmuret Huus, hvor udi fordom Tid var Rigets Hofmesters og Rigens Raads Forsamlings-Stue; og deroven over det Gemak, hvor Kongen med Rigens Raad sad og holdt de efter forrige Regierings-Form brugelige Herredage, eller Adelens offentlige Forsamlinger til at raadslaae om Rigets almindelige Bølfærd. Den sidste Herredag blev holdet i October Aar 1660, da den kongelige Haandfæstning blev casset og Arve-Enevolds-Magt eller Souverainitet den 16 Dec. Aar 1660 af Adelen og de øvrige Stænder offereret Hans Kongelige Majestet Kong Friderik den Tredie. Strax udenfor Slottet var Raadstuen, hvor Rigens Raad forsamledes, sevend de gik ind paa Slottet, naar Herredag holdtes, eller de af Kongen vare forskrevne til at forsamles om andre vigtige Sager. Der var ogsaa det danske og tydske Rancellie, og deroven over var Kenteriet,

hvor Rentmesterne og de øverste Renteskriverne havde hørt deres Contoierer. Aar 1596 lod Kong Christian den Fierde til sin Kronings Høitidelighed opføre det store Taarn, som stod over Slotsporten, til en Zirat for Slottet, og dets dobbelte giennembrudte Spir blev zirat med tre forgyldte Kroner, den ene over den anden. I Kong Christian den Fierdes Tid var det Kongelige Apothek, saa ogsaa Mynten og Myntmesterens Værelser Aar 1644 indrettede paa Slottet. Udi samme Konges Regjerings-Tid blev Slotsholmens Størrelse anseelig udvidet paa Slottets søndre og østre Side ved indpælede og opfyldte Grunde fra Havnens Side, hvor Værten, Bolhuset, Løihuset og Proviandgaarden bleve anlagte. Slotsholms Fæstnings-Mure vare ved Skandse og Muur adskilte fra Kalleboe-Strand, hvis Banded endnu i Stadens Beleirings Tid Aar 1659 gik lige her op til. I Kong Friderik den Tredies Tid blev Slotsholmen mod Kalleboe-Siden ligeledes ved Indpæling og opfyldte Grunde fra Kalleboe-Strand gjort større. Aar 1669 lod Kong Friderik den Tredie bygge Rådhuset og Staldene bag ved Slottet. I Høibemeldte Konges Regjerings Tid bleve adskillige store Kiebmands-Gaarde opbygte paa Slotsholmens nordre Side ud mod Gammel-Strands Kanal. Paa Slotsholmen laae i de ældre Tider Stadens Toldbod omtrent lige ud for Færgestræde, hvorom er meldt forhen S. 5. pag. 408. Ligeledes laae ogsaa paa Slotsholmen lige ud for Høibroestræde en Kiebalings Plads og Brædebank til Skibenes Reparation, hvilken blev anlagt Aar 1549, hvorom findes Kong Christian den Tredies Brev, dateret Mandagen efter St. Dionysii Dag Aar 1549, hvori meldes, at Kong Christian den Tredie overlod til Byen et Ladested og Brædebank paa den Holm norden op til Slotsbold, senden til Strømmen og til Byens Ladested. Samme Brev er indført i den ofte ommeldte Walskendorffske Bog i Stadens Raadstue-Archiv. Dette gamle Kiebenhavnske Slot lod Kong Friderik den Fierde ombygge og gjorde store Beføstninger med at opføre en ny Bygning af sex Etagers Høide, og saaledes ombygge den halve Deel, der vendte ud imod Norden, men ikke til fuld Fornøielse; thi Slottets ny Bygning rettede sig efter den beholdne gamle Grund, som baade var krum og bngtet, men befandtes (skient alt for sildig) ikke at vare stærk

nok til at bære den ny Bygnings Heide, som var sat derpaa. Da Kong Christian den Siette kom paa Thronen Aar 1730, saa blev dette gamle Slot, som paa en ganske irregulair Grundvoold ved alle ommeldte Forandringer og Tilbygninger havde beholdt sin gamle Uordentlighed, tilligemed alle sine tilhørende Slots-Bygninger, ganske i Bund og Grund nedbrudt Aar 1731; og efterat de paa Slotsholmen nysommeldte staaende Gaarde og Bygninger vare for Kongelig Regning kiopte til Nedbrydelse, blev hele Pladsen planeret og derefter af Kong Christian den Siette opbyggt et regulairt nyt Kongeligt Residents-Slot, som af sin høie Bygnings-Herre blev kaldet Christiansborg. Om dette Kongelige Residents-Slot finder Læseren Efterretning siden ved S. 21.

S. 9.

Borsen er en meget lang og paa alle Sider for fuld Syn fristiggende Bygning, saa og paa begge Sider til Sikkerhed for Kiebmands-Vare mod Ildbrand omgivet med to Kanaler, nemlig Nye-Strands Kanal paa den nordre og med Bors-Kanal eller Slotsholms-Kanal paa den sydlige Side. Denne Borsens lange og prægtige Bygning af gothisk Architektur er af Kong Christian den Fierde opbyggt af ny, og Aar 1624 mestendels fuldført, men dog ei ganske fuldendt før end Aar 1640. Det er ellers mærkværdigt, at denne Bygning har været opført i Staden Calmar i Sverrig. Men da Kong Christian den Fierde havde indtaget Calmar Aar 1611, lod han samme Bygning afbryde og fere Taarnet og alle Steen-Billederne over til Kiebenhavn, hvor han brugte det allesammen til Borsens Bygning at opføre paa den Grund, som han fra den aabne Strand havde ladet ved Indpæling og Dæmning indtage, og derefter opfyldte med stor Bekostning. De to lange Facader af Borsen ere efter gothisk Bygnings-Maade prydede med en Mængde af Billedhugger-Arbejde af Sandsteens-Billeder i Form af Termes, hvilke bære begge Stokverkens Hoved-Besimsler, og ere af adskillige Figurer og Forestillinger, saa at den ene ei er den anden lig. Hver af disse Facader er 406 Fod eller 203 Allen lang, og Bredden af Borsens Bygning er 66 $\frac{1}{2}$ Fod eller 33 Allen. Begge Enderne af Borsen ere zirede med herlige Portaler; dog er det vestlige Portal, som vender imod Slottet prægtigere

end det østlige Portal, som vender ud mod Christianshavn. Fra Slotspladsen falder Hoved-Indgangen til Børsen. Fra denne vestlige Ende er Dgangen dertil ganske straae opad steensagt, samt indsluttet paa begge Sider med et opmuret Brystværn, beklædt med Sandsteen. Paa dette Brystværns ene yderste Ende mod Kancelliet sees Mercuris Steenbillede, og paa dets anden yderste Ende mod Gammel-Strands Kanal, sees Neptuns Billede, hver paa sit Postament staaende. Imellem disse to store Steen-Billeder, hvilke staae 44 Alen fra hinanden, er Dgangs-Veien meget bred af Begyndelsen, men leber snevrere og snevrere tilfammen efterhaanden opad, indtil man uden for Portalets Fortog ved fire Steen-Trin kommer op til Børsens vestlige Hoved-Portal, som haver fire fristaaende Toskafiske Piller af den rareste orientalske Marmor, hvilende paa Postementer af samme Materie. Oven over disse Pillarer læses i Steen udhuggen med forgyldte Bogstaver denne latinske Inscription: Sac. Populo: Quod Regno, Reique Publicæ ac Populo Dano Felix ac Fortunatam velit, qui ob jugem Filii Jesu Christi intercessionem Res tribuit Faustas, Quique Mercimoniis Omnique Bonæ Rei augendæ Præest, Ter Opt. Ter Maximus, Deus Pater, Filius & Spiritus Sanctus, Byrlam, quam vides, Danicam Christianus Quartus, Danorum, Norrigozum, Slavozum Gothozumque Rex potentissimus, Pater Patriæ Optimus, Boni Publici Curator Felicissimus Laudabili Regum Magnozum Exemplo & serio Studio augendi Regna Sua Vivis Censu Emporiis, Non Furtivis Mercurii & Lavernæ Artibus, Sed quod Princeps & Primum est, Divinæ Gloriæ, Et quod Proximum, Emptozum Venditozunque Fructuosis Usibus, Sacratam Dicatamque voluit. Anno a Christo Nato MDCXXIV. Oven over denne Inscription staaer Kong Christian den Fierdes Navn i Chifre med Krone over. Paa hver Side af dette smukke Portal staaer oven over hver af de to Sag Vinduer, som vende ud til denne vestlige Ende, udhuggen og forgyldt, Anno 1624. Dette smukke Portal er gjort af Hans Steenvinkel. Ved den anden eller østlige Ende af Børsen, som vender ud til Christianshavn, er Indgangs-Portalet af selvsamme gotthiske Bygningsmaade, men dette østlige Portal er ikkun af Sandsteen, men i øvrigt ganske ligt det forreste eller vestlige Portal; saa og læses her den selvsamme latinske Inscription udhuggen med forgyldte Bogstaver, und-

sagen Aarsstallet, som ligeledes staaer oven til over hver af de to Fag Vinduer, der vende ud til denne Ende, men er Anno 1640, hvoraf sluttes, at dette Portal er blevet sildigere færdigt end det første. Opgangen til Børsen fra denne østlige Side er af en Steen-Trappe, som gaaer ned til begge Sider med et Jern-Gelender eller Rækværk. Denne Steen-Trappe blev for sin Brytsfældighedsskyld af ny opmuret Aar 1774. Den hele underste Etage af Børsen er luttet hvælvede, sef Alen høie Kieldere, hvis Plan er i Horizont med Gaden, og ere indrettede til at være numererede Kramboer, hvor luttet Hørkræmmere indlægge og daglig falholde Hør, Hamp, Jern, Kaffelovne, Tiere, Beeg, Tran, tør Fisk, Sild, Salt, Humle, Slibestene ic. Eftersom Børsen ligger imellem to Kanaler, saa gaae alle disse Hørboer fra den ene Side tversigienem ud til den anden Side, eller fra den ene Kanal ud til den anden; derudover have de alle tillige den Bequemmelighed, at Farteier og Pramme kan saa got som ligge ud for hver Hørboe: Der fra begge Siderne legges til Bolverket, og der baade lade og losse de Vare, som de Handlende har kjøbt eller solgt. Paa alle disse Hørboe-Døre staae Numere malede, paa det at enhver Hørkræmmer kan vide sin Boe, og den Kjøbende kan finde til hvilken Boe, han vil. Udi de fire sidste under Børsens østlige Ende værende numererede brandfrie Hvelvinger, som ere lige under Banqven, forvares Bankens Contanter og dens pantsatte Kostbarheder. Af denne Aarsag er denne Ende altid under en militair Skildvagts Opshyn ved begge Sider, for at afværge tyvagtig Indbrud.

Den øverste og høieste Etage af Børsen er indrettet og anvendt paa følgende Maade: Allersørst naar man træder ind til Børsen fra Slotspladsen, hvor Hoved-Portalet vender ud, finder man strax den store frie Plads, som er alle Kjøbmandenes og Børselerernes daglige Forsamlings-Plads, hvilke her daglig i Middagsstunden komme sammen imellem Kl. 12. og 1., hvorfor og denne Time kaldes den sædvanlige Børs-Tid. Denne forreste frie Plads er temmelig stor og rummelig, strekkende sig tværs over til begge Sider af Børsen for Kjøbmændene at kunne gaae frem og tilbage paa for at holde Samtale om Børs-Coursen og deres Kjøbmandskab. Denne Forsamlings-Plads er affat med nogle

fristaaende Tre-Colonner, som bære Loftet. Paa disse Colonner hænger et stort Table-Bret, hvorpaa opslaaes Auctions-Placater og Skippernes Fortreknings-Skilter, som indtage Fragtgoods til fremmede Steder. Ved begge Sider af denne Indgang til Børsen ere fornødne Contoirer, saasom Søe-Assurance-Compagniets-Contoir, samt Stads-Mæglernes, Notariernes og Børs-Commissariens-Contoir ved Contracters Drettelse og Underkrivelse. Til denne Kiøbmandenes Samlings-Plads paa Børsen dens Underholdning har Kong Christian den Syvende sub dato 2 Nov. Aar 1771 befalet, at af hver Auction paa Børsen, naar det som ved Hammerflag bortselges er under 500 Rdlrs Værdie, skal Børs-Commissairen nyde 24 ß .; men naar Auctionen er over 500 Rdlr. og derover, da 3 Mark. Men Auctionerne for Kongens Regning ere befriede derfra. Paa venstre Haand eller den nordre Side af denne Forsamlings-Plads er tet ved Binduerne et apteret forhøiet Auctions-Bord, hvor der i Børstiden ofte holdes Auction over adskillige ankomne Skibs-Ladninger, diverse Kiøbmands-Gods og Skibe. Næst derved er en Nürnbergger-Handlings-Boutique. All denne Forsamlings-Plads er med et lavt Gelender-Bark af en Allens Høide adskilt fra den øvrige Part af Børsen.

Den mellemste og største Deel af Børsen er afdeelt i lutter Kiøbmands-Kramboer, saa og Boglader. De fleste af disse numererede Boer vende ud til to Giennemgange langs igiennem Børsen, og ere opfyldte med alle Slags Alnekram, Fruentimmer-Prydelser, Isekrum, Meubler af nye Komoder, Dragklister, Chatoller, Sengesteder, Speile, alle Slags Borde, Kufferter ic. Bøger i Bogladerne, Landkort, Kobberstykker, hvilke her i Mængde salgholdes. Ivers for Enden af denne mellemste Deel er Snekernes Børs, hvor Stadens Snekere sælge alle Slags nye smukke Meubler, som staae her opsatte for Liebhabernes Dine at udvælge sig, hvilke de lyst.

Den yderste eller tredie Deel af Børsen er anvendt og indrettet til lutter Contoirer paa begge Sider, nemlig paa den nordre Side mod Gammel-Holm er den Kongelige Detroierede Bærel- og Laane-Banqvens Forsamlings-Stuer for Banco-Commissarierne, samt de øvrige Skrivestuer og Contoirer for de til

Banqven henhørende Betientere. Denne for alle Negotierende beqvemme og for Staten og Publikum nyttige Banqve er oprettet af Kong Christian den Siette, som gav Banqven sin Detroi Mar 1736 den 29 Oct. Af Begyndelsen bestod Banqven af adskillige Interessenters private Midler, som dertil havde indskudt 1000 Actier, hver paa 500 Rdlr., hvilke snart bleve optagne med Begierlighed. Mar 1737 den 11 Mart. begyndte Banqven første Gang efter en Forordning af 8 Mart. 1737, som bestyrkede Banko = Sedlernes Gyldighed. Banqven indfriele strax Vexler fra Kiobmand, der havde Credit og udlaaente Penge for 4 Procent paa beste Pant; derudover nedfaldt Rente af Penge sca 5 a 6 til 4 Procent. Banqven havde en meget lykkelig Fremgang og Interessenterne fik hver 11 Mart. i Udbytte 9 til 12 Rdlr. Procent. Den Credit, som Kiøbenhavn's Banqve stedse har staaet udi, gjorde, at dens Actier altid steege aarlig i anseelig høi Pris, saa at en Actie, hvis Indskud havde været 500 Rdlr., steege til 1250 Rdlr. De første roullerende Banko = Sedler vare paa 100 Rdlr., 50 Rdlr., 40 Rdlr., 30 Rdlr., 20 Rdlr. og 10 Rdlr. Disse bleve forslitte og samtlige indkaldte ved en Forordning af 13 Sept. Mar 1748 og indløste med tre Slags andre Banko = Sedler, nemlig 100 Rdlr., 50 Rdlr. og 10 Rdlr., af hvilke hvert Slags ere trykte paa sin Maade, for derved at gjøre alt Understøb desto vanskeligere. Mar 1760 den 22 Mart. blev af Kong Friderik den Femte ved en Forordning tilladt Banqven at formere dens Fond med en ny Subscription, som tog sin Begyndelse den 31 Mart. samme Mar. I Kraft af Placaten af samme Dato blev en gammel Actie, hvis Indskud ved Banqvens første Stiftelse havde været 500 Rdlr., nu anslaget til 1000 Rdlr.; og da Indskuddet for en ny Actie var ligeledes 500 Rdlr., saa fik enhver af de gamle Interessenter sit gamle Actie = Brev udbyttet imod tvende nye Actie = Breve. Enhver Interessent kunde tegne sig for en heel, en halv eller og en fjerdedeel Actie, og dog alligevel saae sit særdeles Actie = Brev. Efter saa Mars Forløb steege saadan en ny Actie til 700 Rdlr. Mar 1762 den 4 Sept. udkom fra Banqven 1 Rigsdalers Sedlers, og Mar 1775 den 24 May 5 Rigsdalers Banko = Sedlers Forordning. Banqven fik ogsaa Kongelig

Bevilgning at have sin egen Mynt. Banquens Administration blev besørget af visse Banko-Commissarier, som dertil aarlig bleve udvalgte ved de fleste Stemmer af Interessenterne. Efter et Kongeligt Rescript af 28 May Aar 1771 blev Banquen forbunden med en Specie- eller Giro-Banque, som da samme Aar blev oprettet. Aar 1773 tog Kong Christian den Syvende Banquen til sig og indløste Interessenternes Actier. Banquens Administration forrettes ved dens Directeurer og Commissarier. De Kongelige Betientere ere Revisor, Bogholder, Casserer, Controleur og Protocollist. Ligeledes har Giro- eller Bexel-Banquen sine Directeurer, en Bogholder, og Controleur. Lige over for Banquen eller paa den Side ud til Slotsholms-Kanal er det Kongelige General-Vare-Magazins-Contoivrer, eller Oplaget for alle Slags indenlandske Fabrik-Vare af Klæde, Silketoi og diverse Stoffer, som af Fabrikeurerne i Staden forfærdiges og her forvares, hvilke Kramvare til Stadens og Provintsernes Kiobmand og Kræmmere, saa og til andre Liebhabere udsælges herfra i stort. Dette Vare-Magazin blev stiftet Aar 1738, og under dette Magazin henholder Hallen, eller det Sted i Staden, hvor Fabrikanternes Klæde prøberes og eftersees, om det er forsvarligt Kiobmands-Gods, og derefter stemples. Børsen og alle dens Kramboers og Herboers aarlige Leie er af Kong Christian den Siette overdraget til Nærsthuset, som nu nyder Leien, der udgjør aarligent 2400 Rdlr. Børsens lange Loftet bruges til Magazin-Havre for den Kongelige Liv-Gardes Heste.

Børsens Tag er af Bløe, ligesom og Børsens Taarn-Epidse. Dette Taarn, som staaer midt paa Børsens lange Bygning er af egen Indretning; thi Taarnets Spir dannes af fire Drager eller Lindorme, hvilke alle hvile paa deres Bug og vende Hovederne ned ad, hver ud til sit Verdens Hjørne, men de slynge eller snoe deres fire Haler tilsammen omkring hverandre op ad i Veiret omkring Spiret, saa at deraf paa det sidste formeres en anseelig høi Spids, som strekkes i Veiret indtil Spirets Ende, da Spidsen endes med tre Kroner, een oven over den anden, og imellem hver af dem sidder en rund Klode, og tilsidst Fløiet. Taarnets Hoide fra Gadens Horizont til Fløi-Knappen er 88 Alen. Udt

Taarnet hænger en Klokke, med hvilken i forrige Tider er ringet hver Dag, naar Børsen blev aabnet og naar den blev tillukt, men nu bruges den Skik ei. Fra Taarnets Klokke hænger et langt Reeb ned paa Gaden, i hvilket den ved Midten af Børsen staaende Skildvagt trekker og slaaer hver Times Guldsflag, saasnart Stadens Klokker slaae. Dette smukke og kunstige Spir blev for sin Brostfældigheds Skyld nedtaget Aar 1775, men af ny ganske opbyggt med sin forrige Prydelse, Aar 1777 den 20 Jun. blev Floien opsat paa det ny opbygte Børs-Taarn. Afstegningen paa Børsens tvende Portaler findes i *Thuras Hafn. Hod. Tab. XXV. og XXVI.* Ligeledes paa Børsens Facade med Taarnet *Tab. XXVII.* Ved Enden af Børsen paa Slotspladsen var Aar 1660 den 18 Oct. opsat et stort Pallads eller Theater, overtrukket med rødt Klæde, hvor Kong Friderik den Tredie (da Souverainitet eller Arve = Enevolds = Magt var ham den 16 Oct. offereret, og af alle Stænder bevilget) blev høitideligen hyltet, da Rigets Raad, Adelen, de geistlige og borgerlige Fuldmægtige, ic. aflagde deres hellige Eed og svore Hans Majestet som en Arve = Enevolds = Herre. Om denne høitidelige Arve = Hylдинг kan læses i *Holbergs Danmarks Hist. Tom. 3. pag. 476 — 478.*

§. 10.

Den liden Accise = Bøe eller Consumptions = Contoiret ved Børsen, er en liden Bygning, beliggende tæt ved Bolverket af Nye = Strands Kanal lige ud for Nedgangen af Børs = Trappen. Den er afdeelt i to Contoirer, af hvilke det ene er et Consumptions = Contoir, som forestaaes af en Consumptions = Skriver, hvor alle Told = Sedler paa udgaaende Vine, Salt ic. af Vedkommende clareres. Det andet Contoir er for tre Over = Visiteurer, hvilke siden Aar 1754 have Navn af Controleurer, og have Opsyn med de her liggende Farteiers Ladninger. Den ene af disse Controleurer er altid Controleur ved Skibsmaalingen.

§. 11.

Nye = Børs kaldes den Kogle af alle de Huse, som ligge imellem Enden af Børsen og Christianshavns = Broe. Al denne Byens Grund, bestaaende af nogle tusende Kvadrat = Allen, er indtagen fra Havnen eller den aabne Strøm

og Søe ved en lang og breed Dæmning lige fra Slotsholmen eller Slotspladsen indtil det Sted, hvor Christianshavns-Broe begynder. Derefter blev al denne indpalede Grund med stor Bekostning opfyldt i Begyndelsen af det syttende Aarhundrede indtil Aar 1620. Paa at opfylde denne indtagne Strandgrund anvendte ikke allene Kong Christian den Fierde selv, men ogsaa Rentemeester og Soldat i Kiøbenhavn, Henrik Møller, store Penge, efterdi den allermindste Plads paa dette til Kiøbmands-Handel saa beleiligt beliggende Sted nær ved Havnen var saa fordeeltigt. (See *Pontop. Orig. pag. 240.*) Adskillige Kiøbmænd, men især forommeldte Rentemeester, Henrik Møller, byggede her endeel store anseelige murede Kiøbmands-Huse med Kiældere under, og bag samme byggede de hver sit tilhørende Pakhuus ud til Bers- eller Slotsholms-Kanal. Alle disse Huse paa denne Række have den store Herlighed, at store Skibe kan ligge tæt ved Bolverket for at lade og losse lige ud for deres Døre og Vinduer. Og da disse Huse have tillige deres Pakhuus i Baghusene, som vende ud til Slotsholms Kanal, saa kan allehaande Kiøbmands-Vare med den allerførste Magelighed desto lettere ud- og indskibes fra Skibe og Pramme der ligge til Bolverket i Slotsholms Kanal, saa at alle disse Bygninger have Vandet baade for og bag ved sig. Ved Nye-Bers ligger det Guineiske Compagnie og et Sukker-Kaffinaderie.

§. 12.

Christianshavns-Broe eller Knippels-Broe, beliggende for Enden af Nye-Bers toers over Havnen eller Dybet og den stridige Strøm. Denne Broe er anlagt af Kong Christian den Fierde, og blev begyndt at bygges Aar 1618, da den ny Stad Christianshavn var af høibemeldte Konge bleven affstulken Aar 1617. Men da det dybe Hav og den stridige Strøm adskilte Amager-Land fra Kiøbenhavn og Sieland, saa at ingen kunde komme fra den ene Stad til den anden uden med Fartøier og Pramme, og Amagerne med deres Kiøkken-Utter maatte lade sig oversette i Færgebaade, naar de ville til Torvs i Kiøbenhavn, saa lod Kongen begge disse Kiøbstæder sammensøie med en lang Broe af Muur og Steen fra det ene faste Land til det andet. Midt paa den lod han giøre en stor Vindebroe, som kunde oppindes og opdrages; saa at de

første

største Orlogs-Skibe urørte og uskadede kunde gaae derigennem, naar Fornøden-
 hed det udkrævede. Da dette Verk blev begyndt, holdt mange det for et umus-
 ligt og ubestændigt Verk formedelst det dybe Svelg og den stridende Strøm, som
 løber derigennem, helst da den ikke løber den ene Dag som den anden, ja ofte
 end ikke den ene Time som den anden. Ikke desto mindre blev dog Grundpiller-
 ne under Broen saaledes med Sement opmurede og med Jern saa stærk forbundne,
 og siden med Broe og Steenkar saavel forsynede, samt med faste Hvelvinger
 oven til samlede, at hverken Storm, Strøm eller Gis have hidindtil været mæg-
 tige for at røkke den, ei heller have de forfærdelige store Tynger og Byrder, som
 derover siden ere blevne tilførte og paalagte, kundet i saa mange Aar røkke eller
 rykke den mindste Grundsteen af sit Sted. (See Slanges Historie om Kong
 Christian den Fjerde pag. 403.) Paa Broens vestlige Side ere tvende sterke
 Steenkister. Oven paa de tykke Pæle i Stranden er Veien brolagt. Denne
 Broe blev i tre Aar fuldført. Det rareste, som ved denne Broe findes, er dette,
 at det ferske Pompe-Band er Aar 1633 fra Pøblinge-Søen, (som ligger paa
 den anden Side uden for Kjøbenhavn), indlagt igiennem Staden og under den-
 ne Broe ved en forkeert Gallie af Blye ned paa Søebunden sat, og saaledes
 blev det ferske Vand indleed igiennem det dybe Hav og stridende Strøm til den
 ny anlagte Stad Christianshavn, at hver Mandes Huus dermed er blevet forsy-
 net. Bemeldte Blyrør og Rønder, hvorigiennem det ferske Vand løber, ligge
 saa dybt, at ikke de største dybstikkende Skibe, som gaae igiennem Broen, kan
 i mindste Maade beskadige dem. Om Christianshavns- eller Knippels-Broe
 udkom Aar 1660 en Broe-Anordning til dens Vedligeholdelse. Amagerne,
 som fordem indførte deres Torve-Læs til Baads, fandt ved denne Broes An-
 leggelse Leilighed til at kjøre lige ind i Kjøbenhavn, og bleve tilholdte at give aar-
 ligen 150 Rdlr. til Broens Vedligeholdelse.

§. 13.

Slotsholms Vagthuus i daglig Tale Slotsholm kaldet, er en fri-
 staaende Bygning, beliggende tværs for Enden af Bers- eller Slotsholms-Ka-
 nal. I den underste Stage af Slotsholms nordre Side er indrettet en Vagtstue

for en Officeer med sin underhavende Slotsvagt. Men i Slotsholms søndre Side er det Kongelige Maleverks Consumptions-Contoir, som administreres af en Consumptions-Skriver, en Controleur, og en Casserer. Paa dette Contoir betale Stadens Brændevinsbrændere Consumption af al den Hvede, Rug og Malt, som fraaes eller græves til Brændeviin, saa og Borgereskabet for al den Rug, som males til Meel. Den hele øverste Etage af Slotsholm er indrettet til den Kongelige Skræder-Sal, hvor alt det Kongelige Liberie til de Kongelige Pager, Lakeier, Staldfolk &c. bliver forfærdiget.

§. 14.

Børs- eller Slotsholms-Kanal er den Kanal, som ligger bag ved nyssommeldte Slotsholms Bagt imellem Nye-Børsens- og Bag-Børsens Bygninger, og tiener de i samme Huse boende Kiebmænd, saa ogsaa de under Børsen værende Herboer ved Bares Transport til største Fordeel.

§. 15.

Bag-Børsen, kaldes den hele Række af Gaarde og Bygninger, som ligge ved den søndre Side af bemeldte Slotsholm og dens Kanal. Alleryderst paa denne Side ligge:

- a) Det Islandske og Finmarkske store og anseelige Pakhuse, som lukker for Enden af denne Gade, men hvis forreste Deel vender ud til Havnens Bolwerk, hvor de største Skibe ligge og losse. Dernæst
- b) Et Sukker-Raffinaderie, tilhørende Sukker-Raffinadeur Ladiges.
- c) Det saa kaldede Salt-Compagnie, hvilken Gaard har fremfor andre skionne Paklofter til Kiebmænds-Vare at oplegge, da de største Skibe kan legge tæt til Pakhusene, hvilke alle vende ud til Havnens Bolwerk, hvor Skibenes indehavende Ladninger udlosses. Denne Gaard har sit Navn tilovers af et Salt-Handels Compagnie, som her blev oprettet og anlagt Aar 1655, og hvis Hoved-Contoir her holdtes af Interessenterne, men efter nogle Aars Forløb blev siden ophævet.
- d) Det forudm grevelige Parkiske Hotel No. 96 men nu det Stampiske, et anseeligt Pakkads, hvis Hoved-Facade til Gaden er 91. Allen bredt,

opbyggt

opbyggt ny af Grunden af Kong Christian den Siette til en Residents for Hertugen af Württemberg: Dels, men siden kiøbt af Grev Løffe og seiet til det af ham oprettede Stambuus Løffenborg. Det er en regulair Bygning, to Etager høi, forsynet med en liden Eysthauge.

En lige Linie med disse Bygninger og Gaarde ligger: §. 16.

Det Kongelige Generalitets- og Commissariats-Collegiums-Gaard, beliggende imellem nysommeldte Gaard No. 96. og Cancellie-Bygningen. Denne Gaard har i Kong Friderik den Fierdes Tid været en Fyrstelig Gaard og havde Communication med det gamle Slot igiennem en lang Vengang bag Cancelliet. Den var da beboet af Fyrstinden til Slesvig, Anna Sophia, som siden den 4 Apr. Aar 1721 blev Dronning og Hans Kongelige Majestets anden Egte-Gemalinde. Men i Kong Christian den Siettes Regierings Tid blev al den vestlige Side-Bygning inde i Gaarden gjort til det Kongelige Posthuus, hvor i den nederste Etage var indrettet det danske Post-Contoir for den ridende og for de agende hamborgske og jydskke Poster; ligeledes det lollandskke Post-Contoir saag Post-Kassererens-Contoir. Men i den anden Etage var indrettet en Sal for General-Post-Amtes Directeurer. Ligeledes Contoirer for Post-Amtes Berientere, saasom Revisores, Archivarius &c. Dette Kongelige Posthuus blev forflyttet herfra Aar 1780 til Riøbmagergade, hvor det blev anlagt i Gaarden No. 88. som dertil af Kongen blev kiøbt og indrettet. (See forhen Kap. 4. §. 5. pag. 369.) Dette forrige Posthuus er nu blevet combineret med Cancellie-Bygningen, og Aar 1781 udi November blev den almindelige Enke-Kasses Contoirer forflyttede fra Christiansborgs-Slot ned udi forrige Posthuus, saa at samme Kasses Bogholder-Contoir holdes, hvor det hamborger ridende Post-Contoir var holdet, og bemeldte Kasses Casserer-Contoir holdes, hvor Post-Casserer-Contoiret forhen var holdet. Udi samme Side-Bygning blev ogsaa i Kong Christian den Siettes Tid indrettet Børelser til General-Land-Deconomie- og Commerce-Collegium med dets Contoirer. Dette Collegium blev ophævet den 10 Jul. Aar 1771 saaledes, at alle dets Sager skulle gaae frem-

deles til Finants-Collegiet og Kammeret. (See videre siden ved Rentekammeret). I den forreste Bygning, hvis Hoved-Facade vender ud til Gaden eller Børsen, er af Kong Christian den Siette anlagt Land-Statens General-Commissariat, forsynet med bequemme Apartements og fornødne Contoirer for de Kongelige Betiente ved samme Collegium. Mar 1763 i October blev Land-Statens Krigs-Cancellie og Land-Statens General-Commissariat forenede, og deraf constitueret eet Collegium, som førte Navn af Kongelig General-Krigs-Directorium. Mar 1766 den 11 Sept. blev General-Krigs-Directorium forandret til et Collegium af Navn: Høie Krigs-Raad. Mar 1766 den 22 Det. blev Land-Statens ganske Militair-Departement, (som bestod af General-Krigs-Directorium og siden det Kongelig Høie Krigsraad) deelt i to Dele, nemlig det Høie Krigs-Raad og Land-Statens General-Commissariat. Men Mar 1767 bleve de samlede og kaldes nu Generalitets- og Commissariats-Collegium, som dirigeres af visse Deputerede. Under dette Collegium henhører et Depeche-Contoir med tvende Secretairer; dernæst fire Departements-Contoirer, et Bogholder-Contoir, en Arkivarius, og et Revisions-Contoir.

§. 17. Cancelliet er en stor vidløstlig og anseelig Hjørne-Bygning, beliggende allerførst af de nysommeldte Bygninger, som gaae ned bag Børsen, dog saa at den med begge Sider vender frie ud til Slotspladsen. Cancelliets Hoved-Facade, hvor Indkørselen er, vender ud til Børsen og er 100 Alen lang. Paa hver Side af Porten er 11 Fag Vinduer. I den store Frontispice over Porten sees allerførst Kong Friderik den Fierdes Brystbillede, udhuggen i hvid Marmor og der neden under sees det Kongelige Vaaben, prydet med begge Ridders-Ordener og holden af to Bildmand, som ere omgionne med en stor Mængde Krigs-Instrumenter, udhugne i Steen, med tre Løver, hvilende paa Gesimsen. Men Cancelliets anden eller vestlige Side, hvortil Opgangen er af en Steentrappe, vender ud til Christiansborg Slot. Denne anseelige Bygning er med stor Beløstning fra Grunden af ny opført af Kong Friderik den Fierde og er med en Løngang fœiet til Slottet, saa at Kongen kan igiennem samme Løngang

gang gaae fra Slottet over til Cancelliet. Bygningen bestaaer egentlig af tre Floie, som indslutte en rummelig Gaard, der paa den fjerde Side indelukkes af Proviantgaardens Hoved-Bygning. Kielderen under alle tre Bygninger ere hvelvede reent igiennem. Over Kielderne ere tre Etager eller Stokværker. Den fjerde eller underste Etage er ligeledes overalt i alle tre Floie reent igiennem hvelvet og brandfrie, fordi samme Etage er indrettet til de Kongelige Arkiver, og har hvert Collegium her sit særskilte Arkiv for sig selv. Saaledes finder man her det danske Cancellies Arkiv, det tydske Cancellies, Krigs-Cancelliets, men nu Generalitetets Arkiv, Rentekammerets Arkiv og Ethvert Arkiv er uden til forsynet med Jerndøre, paa hvilke er malet hvilket Arkiv det er. Indvendig ere de alle hvelvede og i Vinduerne forsynede med Jern-Vindues Luger eller Skodder. Den smukke Orden og jærlige Indretning i disse Arkiver kan bedre betragtes end beskrives. Men alle Cancelliernes Hoved-Arkiv eller det Kongelige Geheime-Arkiv er en hvelvet Bygning igiennem alle tre Etager, saa at, naar Kongen vil gaae fra Slottet over til Cancelliet igiennem forommeldte Løngang, der sammenbinder Slottet med Cancelliet, saa kommer han allerførst ind i Geheime-Arkivet, og fra dette Arkiv ind til Collegierne paa den venstre Haand; men han kommer ind til det Kongelige Bibliothek, saa og til Kunst-Kammeret paa den høire Haand.

Udi den anden Etage ere Cancellierne tilligemed de til hvert Cancellie henhørende Contoirer. Hvert Contoir paa begge Sider af Giennemgangen er afdeelt for sig, med sin egen Kaffelovn og paa Contoir-Døren er malet Contoires Navn og det Departements Navn, hvorunder det henhører. I fornum Tid var i denne Etage i den vestlige Floie ud til Slottet det Kongelige Geheime-Stats-Conseil, men samme blev af Kong Christian den Syvende ophævet ved en Kongelig Act, dateret Frederiksberg den 27 Dec. Aar 1770, og i dets Sted blev Aar 1772 den 13 Febr. oprettet et Geheime-Stats-Raad, hvis Forsamlings-Sal er paa det Kongelige Residents-Slot Christiansborg. I forrige Geheime-Conseils-Ætue blev en Tid lang holdet General-Loldkammer, indtil samme blev forflyttet i den ny Bygning, som er inelleur Cancelliet og Generalitetet.

Udi den nordre Flot er det danske Cancellie, som er stiftet Aar 1670, men fik sin første Over-Secretair Aar 1688, og har tilforn havt til Chef, en Over-Secretair, dernæst en Maitre des Requetes, fire Secretaires, og to Cancellie-Forvaltere. (See Holbergs Danm. og Norges geistl. og verdsl. Stat pag. 545.) Men Aar 1771 den 20. Marts blev efter Kongelig Befaling det danske Cancellie sat paa en anden Fod og dets Sager deelte under fire Kamre, saa at det nu skulle bestaae af fire Deputerede og ligesaa mange Departements. Under det første Departements-Contoir, hvis Chef var den første Deputerede, henhørte Sielland, Moen og Bornholm. Under det andet Departements-Contoir, hvis Chef var den anden Deputerede, henhørte Nørre-Jylland, Folland, Langeland og Falster, samt de derunder sorterende Her. Under det tredie Departements-Contoir, hvis Chef var den tredie Deputerede, henhørte Kongeriget Norge. Under det fjerde Departements-Contoir, hvis Chef var den fjerde Deputerede, henhørte Island, Grønland og Colonierne i de andre Verdens Parter, samt Lehns-Sager. De øvrige Contoirer vare: Et Depeche-Contoir og et Arkiv-Contoir med en Arkivarius og en Registrator. Denne Forretningernes Inddeling efter Distrikterne blev ophævet den 4. Mart. Aar 1773, da Hans Kongelige Majestet befalede, at det danske Cancellie skal bestaae af fire Hoved-Contoirer, nemlig to Deputeredes- og to Expeditions-Secretairs-Contoirer. Cancellie-Collegium bestaaer af de tvende Deputerede, af General-Procureuren og den første Expeditions-Secretair.

Det tydske Cancellie fik sin første Over-Secretair Aar 1688; (see Holbergs Danm. og Norges Stat pag. 548) og bestod af en Over-Secretair, en Cancellie-Forvalter, en Geheime-Registrator. Men Aar 1771 blev efter Kongelig Befaling det tydske Cancellie sat paa en anden Fod og dets Sager deelt under tre Kamre, saa at det skulle bestaae af tre Deputerede, som hver havde sit Departement at forestaae. Under det første Departements-Contoir, hvis Chef var den første Deputerede, henhørte de Slesvigiske Sager. Under det andet Departements-Contoir, hvis Chef var den anden Deputerede, henhørte de Holstenske Sager. Under det tredie Departements-Contoir, hvis Chef var

den tredie Deputerede, henhørte de Oldenborgske, Delmenhorstiske, Pinnebergiske og Altonaiske Sager. Men under Dato 28 Jul. Aar 1773 blev giort i det tydske Cancellie følgende Indretning: Forretningernes Inddeling efter Distrikterne blev ophævet. Cancellie-Collegium bestaaer af to Deputerede og Over-Procureur, samt første Expeditions-Secretair. Derneft et Expeditions-Con-
toir, et Copiist-Kammer, et Archiv-Con-
toir.

Krigs-Cancelliet er stiftet af Kong Christian den Femte Aar 1678 og fik sin første Over-Krigs-Secretair, da det forhen Aar 1660 stiftede Krigs-Collegium blev ophævet. (See Holbergs Danm. og Norges Stat pag. 548 og 549.) Men Aar 1763 blev Land-Statens Krigs-Cancellie og Land-Statens General-Commissariat forenede og deraf constitueret et Collegium, som førte Navn af Kongelig General-Krigs-Directorium. Men Aar 1766 blev samme Collegium tillagt det Navn: Høie Krigs-Raad. Den Forandring, som dermed er skeet i den følgende Tid, er anført forhen §. 16. pag. 426.

I den østlige Fløi af denne Bygnings anden Etage er Forsamlings-Salen for de Herrer Deputerede og Committerede i det Kongelige Rentekammer-Collegium. Aar 1691 begynder Rentekammerets egentlige rette Periode, thi da bleve Rentemesterne afskaffede og Kammer-Sagerne bleve dirigerede først ved en Præsæs og siden ved Deputerede og Committerede allene. Men i Kong Fridrik den Fierdes Tid blev Rentekammeret sat paa en ordenlig Fod Aar 1719, thi da blev Renteskriverens Tal forøget tilligemed Betienternes Løn, Kongelige Fuldmægtige udi alle Contoirs beskikkede, og de Deputerede udi Kammer-Collegio bleve assignerede visse Contoirs, over hvilke de skulle være Decisores. Kammer-Collegium bestod da af tre Deputerede for Financerne, af sex Tilforordnede eller Committerede udi Kammer-Collegio og to Kammer-Secretairer, hvilke forestode de tvende Contoirs paa Kammeret, som kaldes Kammer-Cancellie, hvoraf det ene kaldtes det danske og norske Kammer-Cancellie, men det andet kaldtes det tydske Kammer-Cancellie. Derneft var endnu den tredie Kammer-Secretair, som kaldtes Justits-Secretairen, hvis Forretning vedkommer Kammer-Justits-Sager. Renteskriverens Antal vare 17, nemlig 7 danske Contoirer,

5 norske Contoirer og 5 tydske Contoirer. Derneft en Bogholder og to Affignations-Contoirer, samt en Arkivarius i Kammer-Arkivs-Contoir, og en Landmaalingsskriver i Landmaalingsskriveret. Aar 1760 den 7 Jan. oprettede Kong Friderik den Femte det Bestindiske- og Guineiske-Rente- samt General-Soldkammer; Til hvilket Kammer alle Sold-Sager, saa og alle Consumptions-Folke- og Familie-Sager, som tilforn henhorte under Rentekammeret, bleve henlagte. Dette Soldkammer bestod, ligesom Rentekammeret af adskillige Deputerede og Committerede, dog var den første Deputerede i Soldkammeret tillige og den første Deputerede i Rentekammeret. Alle General-Soldkammerets Forretninger bleve henlagte til et Kammer-Cancellie og sex Renteskriveres Contoirer. (See Holbergs Danm. og Norges Stat pag. 566 og 567.) Denne Indretning vedvarede indtil Aar 1771, da Hans Kongelige Majestet Kong Christian den Syvende ved en Kongelig Kabinets-Ordre af 6 Jul. Aar 1771 oprettede et Finants-Collegium; Derneft ophævede det hidtil værende Rente- og General-Soldkammer, og tillige oprettede tre adskillte Rente-Kammere, hvilke skulde besørge de hidtil i forebemeldte Rente- og General-Soldkammer behandlede Ting, af hvilke Kammer det ene blev kaldet det danske Kammer, det andet det norske Kammer, og det tredje det tydske Kammer.

A.) Bemelte Finants-Collegium fik Bestyrelsen af alle Finants-Sager, samt Tilsyn med alle de Personer, hvis Forretninger did henhører og havde fire Deputerede, hvilke havde hver sin Secretair og Copiist. Derunder henhørte Expeditions-Secretairens Contoir; Ligeledes det danske og norske Affignations-Contoir, det tydske Affignations-Contoir, og Hoved-Bogholder-Contoiret.

B.) Det danske Kammer, som forvaltede Cammeral-Besænet i Danmark, og de uden for Europa liggende Lande, fik en Deputered og Chef med fem Committerede, hvilke hver især havde sit Bureau, altsaa fem Bureauer og hver Bureau havde sin Secretair og sin Renteskriver; Derneft en Expeditions-Secretair med sit Contoir, et Arkiv-Contoir med sin Arkivarius og Registrator; Saa og et Revisions-Contoir, Under det danske Kam-

mers første Bureau henhørte hele Jylland. Under det andet Bureau henhørte Fyn, Meen, Lolland, Falster, samt de Amter Bordingborg, Antvorskov og Corsøer. Under det tredje Bureau henhørte Hans Majestets Lande og Colonier uden for Europa, samt Brandvæsenet. Under det fjerde Bureau henhørte Siellands Stift, Bornholm indbegrebet, undtagen de tre forommeldte Amter, der henhørte under det andet Bureau. Under det femte Bureau henhørte Staden Kiøbenhavn.

C.) Det andet Kammer var det norske Kammer, som bestyrede allene Cammeral-Væsenet i Kongeriget Norge og Island, fik en Deputered og Chef med fire Committerede, hvilke hver især havde sit Bureau, altsaa var her fire Bureaux og hver Bureau havde sin Secretair og sin Renteskriver; Derneft en Expeditions-Secretair med sit Contoir, et Arkiv-Contoir med en Arkivarius og en Registrator; Saa og et Revisions-Contoir med sin Revisor. Under det norske Kammer's første Bureau henhørte Aggershuus-Stift, undtagen Nummedals- og Sandværd's Fogderier, samt Grevskaberne Laurvig og Jarlsberg, tilligemed de derudi liggende Steder, saavel som og Staden Drammen. Under det andet Bureau henhørte Trunhiems-Stift, samt Fogderiet Sundmøer og Island. Under det tredje Bureau henhørte Bergverks-Distrikterne, samt de tvende fra Aggershuus-Stift undtagne Fogderier. Under det fjerde Bureau henhørte Christiansands-Stift og Bergens-Stift, undtagen Fogderiet Sundmøer. Under det danske og norske Kammer's fælles Opsigt var endnu henlagt det danske Brand-Assurance-Contoir.

D.) Det tredje Kammer under Navn af det tydske Kammer, havde Cammeral-Væsenet i Hertugdømmet Slesvig, Holsteen og Grevskaberne Oldenborg og Delmenhorst, og havde en Deputered og Chef, tilligemed fire Committerede, hvilke hver især havde sit Bureaus altsaa var her fire Bureaux; Ethvert Bureau havde sin Secretair og sin Renteskriver. Derneft en Expeditions-Secretair med sit Contoir, et Arkiv-Contoir med en Arkivarius og en Registrator, et Revisions-Contoir med en Revisor,

saar og det tydske Brand = Assurance = Contoir. Under det tydske Kammerets første Bureau, henhørte Hertugdømmet Holsteen. Under dets andet Bureau henhørte det første Slesvigiske Distrikt, samt Grevskabene Oldenborg og Delmenhorst. Under det tredie Bureau henhørte det andet Slesvigiske Distrikt samt alle Toldsager. Under det fjerde Bureau henhørte overhoved alle Kjøbstadernes Affairer og Anliggender. Denne Indretning med disse tre Rente = Kamre vedvarede noget lidet over halvandet Aar. Thi Aar 1773 i Januar, gjorde Hans Kongelige Majestet Forandring i Finants = Collegio og Kammeret, da ved Forordning af 2 i Jan. Aar 1773 blev befaleet, hvorledes Financerne, Cammeral = og Commerce = Væsenet skulle bestyres, nemlig:

- 1.) Ved Finants = Collegium, hvorunder blev henlagt alle Penge, Banque, Mynt = og Cours = Sager, saa og Told = Intrader af Sundet. Dette Collegium har fire Deputerede. Under Finants = Collegium henhører det danske og norske Assignations = Contoir, det tydske Assignations = Contoir, Hoved = og Contra = Bogholder = Contoir, ligeledes Zahl = Kammeret, som forestaaes af en Zahl = Casserer, saa og Kjøbenhavn's Mynt, som dirigeres af en Myntmester, Mynt = Wardein, Hof = Medailleur, Stempelskriver og en Revisor.
- 2.) Rentekammer, som blev befaleet at settes paa dets forrige Fod, at skulle have samme Forretninger, som det har havt fra Aar 1760 til 1770, dog med denne Forskiel, at det almindelige Landvæsen skal legges derunder og Bergverks = Sagerne skulle tages derfra. Hvoraf følger, at de tre Kamre, nemlig det danske Kammer, det norske Kammer, og det tydske Kammer, som Aar 1771 bleve oprettede, aldeles ophæves. Rentekammeret har nu sine visse Deputerede og sine visse Committerede. De Contoirer, som høre under Rentekammeret ere, det danske og norske Kammer = Cancellie; det tydske Kammer = Cancellie, Kjøbenhavn's Contoir, Siellands Contoir, Fyns Contoir, Jyllands = Stifters Contoir, Landvæsenets Contoir, de danske og norske Kjøbstaders Contoir, norsk Sonden =

fields Contoir, Trondhiems Contoir, Bergens Contoir, det danske og norske Revisions-Contoir, første Slesvigiske Contoir, andet Slesvigiske Contoir, første hollsteenske Contoir, andet hollsteenske Contoir, Landmaalingss-Contoir, Stempelpapirs-Contoir.

3.) Vestindiske- og Guineiske-Rente- samt General-Toldkammer, hvorunder henhøre de Forretninger, som Forordningen af 7 Jan. Aar 1760 har bestemt, nemlig: a) Det hele Told- og Consumptions-Væsen i alle Kongelige Stater, samt Consumptionen af Kjøbstæderne i Danmark og Norge. b) Colonierne i Vestindien og Guinea, samt Island, Færøe og Grønland, tilligemed Finmarken for saavidt Handelen og Fiskeriet betrefter, saavel i Henseende til Cammeral- og Told- som Commerce-Væsenet. Dette General-Toldkammerets Collegium har nu sine visse Deputerede og sine visse Committerede. Under dette Collegium henhører et Kammer-Cancellie-Contoir, Siellands Told-Contoir, Jyens og Jyllands Told-Contoir, norske Told-Contoir, danske og norske Consumptions-Contoir, Vestindisk og Guineisk Contoir, Finmarksk, Islandsk, Færøisk og Grønlandsk Contoir, hvorunder de Jydskke, Jyenske og Langelands Consumptions- samt Tobaks- og Salt-Forhandlings Sager og Regnskaber, tydske Told-Contoir, norske Revisions-Contoir, det vestindiske stemplede Papiers Contoir med sin Commissarius og Controleur. Under dette Collegium henhører Kiøbenhavns Told-Væsen. For samtlige Kammer-Collegier er et Arkiv med sin Arkivarius og Registrator. General-Toldkammeret med sine Contoirer holdes i den ny Bygning, som er imellem Cancelliet og Generalitetet.

4.) Deconomie- og Commerce-Collegium, hvorunder henlægges alle Commerce-Fabrik- og Fiskerie-Sager, saavel som hvad der angaaer de til dette Collegium henhørende Lauge, saa og det hele Brand-Assurance-Væsen i begge Kongens Riger, Fyrstendømmer og Grevskaber, og bestyres som før. Dette Collegium har sine visse Deputerede og visse Committerede.

Derunder henhores det danske og norske Brand-Assurance-Contoir, det flensvigiske og holsteenske Brand-Assurance-Contoir.

5.) Bergverks-Directorium, som bestyrer alle Bergverks og didhen hørende Sager, saavel som og Saltverks-Væsenet. Dette Collegium har sine Deputerede og Assessorer. Derunder henhores et Directorii-Cancellie, et Revisions-Contoir.

I den tredje Etage af alle tre Floie af Cancellie-Bygningen har Rentekammeret, saafom det vidtloftigste Collegium alle sine Contoirer for alle Renteskriverer, Revisorer, Bogholdere, Arkivarius ic. Indgangen til alle Renteskriver-Contoirer, som er i den nordlige Længde, falder fra en lang Gang, som strekker sig langs med bemeldte nordlige Fløi og er besat med store Vindoyne, fra hvilke Varmen om Vinteren driver ind i Contoirerne paa begge Sider af Gangen. Al den Grund, hvor Cancelliet, Generalitetets- og Land-Commissariatets-Gaard med flere Bygninger nu staaer opbygte paa, er ligesledes i Kong-Christian den Fierdes Tid ved kostbare Dæmninger indtagne fra Havnens Bredda eller Soen, og derefter opfyldt til Bebyggelse. Paa det Sted, hvor nu Cancellie-Bygningen staaer, var fordm i Kong-Christian den Fierdes Tid af Rentemester og Tolder Henrik Møller, opbyggt et Boldhuus, imellem samme Boldhuus og Proviantsgaarden var bygt en Hestemølle til at male fine og grove Grøn paa til Flaadens Fornødenhed. (See *J. L. Wolfs* Encom. Dan. pag. 152.)

§. 18. Den Kongelige Proviantsgaard, beliggende næst ved Cancelliets søndre Side, er opbyggt Aar 1604 af Kong-Christian den Fierde paa af den Plads, som Kongen lod ved Indpæling og Dæmning tage ind fra Havnen eller Soen, og derefter opfyldte til Bebyggelse, da her var tilforn den aabne Strand, hvor de Kongelige Orlogs-Skibe altid fer laae bag Slottet. Denne Proviantsgaard lod Høibemeldte Konge opbygge med de Muursteen, som stode i de mange katolske Kirkers og Klosterses gamle Mure udi Kjøbstæde, hvilke bleve nedbrudte og førte herind til Kiøbenhavn, og deraf lod male Sement til at opmure Proviantsgaardens Bygninger, saa og Leihuset med. (See *Wolfs* Encom. Danica pag.

475.). Naar man nu gaaer fra Cancelliet igiennem Slots- Vengangs-Porten, saa finder man strax paa venstre Haand Indgangs-Porten til den Kongelige Proviantgaard, som er et Hoved-Magazin for adskillig Slags Provision og Forraad af Korn- og Feede-Vare til Matrosernes og den Kongelige Orlogs-Flaades fornødne Udbredning. Denne Bygning er foran ud til Gaden ikkun 42 Alen bred, men inde i Gaarden langs med den venstre eller nordlige Side sees en overmaade lang, stor og anseelig grundmured Bygning med mange store og prægtige Vøster, det ene oven over det andet, saa og hvelvede Kældere under hele Bygningen, samt tillige flere til Proviantgaarden hørende Bygninger. Udi de adskillige Kældere ligge et anseeligt stort Forraad af fede Vare, saasom Flesk, Kød, Smør, og paa Vøsterne et stort Magazin af alle Slags Kornvare, Rug, Vng, Havre, Erter, hvormed ikke allene den Kongelige Flaade provianteres, naar den udrustes, men endog den saantlige gemene Mand, baade Matroser og den faste Stof ved See-Station bliver bespiset; thi foruden deres maanedlige Besoldning under hver Mand maanedlig sin frie Kost, da han ved hver Maanedes Begyndelse under en See-Officers Tilshyn faaer efter en fastsat Tært og Vegt sin visse Maanedes-Kost af Rug, Smør, Flesk, Erter og Gryn, hvilket saaledes til hvert Compagniers Mandskab bliver udeelt. I Kong Christian den Fierdes Tid Aar 1626 blev en stor Deel af Proviant-Huset ved uhykkelig Ildbrand afbrændt. Ligeledes ogsaa Aar 1712 i Kong Friderik den Fierdes Tid. Paa Proviantgaarden boer den Kongelige Proviant-Forvalter, som har sine Contoirer i Bygningerne paa den høire Haand eller sydlige Side. I en særskilt Bygning paa denne store Proviantgaard er indrettet det Kongelige Bagerhuus, forsynet med adskillige store Bagerovne, hvor baade ugentlig bages Kamisbrod til den i Staden garnisonerende Soldatesque, saa og bages alt det haarde Skibs- og Kahyebrod til de Kongelige Orlogs-Skibe og Fregatter, naar de udrustes. Denne store Proviantgaard er til sit bestemte Brug særdeles beqvem indrettet; thi ved Bygningernes sydlige Side er anlagt en stor Havn, hvori alle Proviant-Skibene, som ankomme med Kongens Korn fra de Kongelige Amtstuer, kan ligge tæt til Bolværket næsten lige ud for hvert Magazin og udlosse deres indbehavende Ladninger. Ligeledes i denne Havn imodtage de Kongelige Barkasser eller

store Skibsbaade deres Skibs Proviand af Flessk, Erter, Bryn, Smør, &c. for at bringe samme om Bord paa de Kongelige Orlogsskibe, naar disse ligge tiltaliede paa Kiebenhavns Reed.

§. 19.

Det Kongelige Bibliothek og det Kongelige Kunstammer ere samlede udi den store og anseelige grundmurede Bygning, som ligger næst ved Proviandgaarden imellem de tvende Slottets Løngange. Denne lange og store Bygning er 136 Alen lang og tre Etager høi, fra Gaden til Gesimsen 29 Alen, men til Rygaasen 48 Alen høi. Ustegningen derpaa findes i *Thuras Hafn. Hod. Tab. XXVIII.* Men i hvor stor denne smukke Bygning end er, og i hvor skøn udvortes Anseelse den end har, saa ligner den dog ikke nær den store Pragt og de uskatterlige Klenodier, som Bygningen indvendig indbefatter.

A) Den underste Etage eller Stokverk af dette anseelige Huses hele Længde og Brede hører til det Kongelige Toihuus, og skal der nærmere blive omstændeligen beskrevet ved §. 20. Vi begive os derfor til

B) Den anden Etage eller Stokverk af denne Bygning, som Kong Friderik den Tredie Aar 1669 lod bygge og indrette til at forvare det prægtige og kostbare Kongelige Bibliothek, som indeholder en overmaade stor og rig Samling af gamle og rare Bøger og Editioner. Til dette Kongelige Bibliothek har Kong Friderik den Tredie lagt den første Grundvold, thi Begyndelsen blev allerførst gjort med den Bogsamling, som Kongen selv eiede. Denne Samling fik siden en anseelig Tilvæxt ved endel andre herlige Bibliotheker, som deels ere skienkede dertil af berømmelige Mænd, deels af Kongen kjøbte dertil, iblant hvilke især regnes: Peder Scavenii, Joachim Versdorffs, Lauritz Ulfelds, Jost Høgs, Esaiæ Puffendorfs og Christian Keisers; saa at dette Kongelige Bibliothek nu bestaaer af flere end 100000 Volumina, hvis Antal hvert Aar formeres ved Høikongelig Omsorg med de kostbareste og beste udenlandske Bøger, der Tid efter anden komme for Lyset. Saavel det Kongelige Bibliotheks Sal, som ogsaa dets Indretning ligner det bekendte og berømte Bibliotheca della Minerva i Rom. Forommeldte

prægtige

prægtige Kongelige Bibliothek staaer paa en stor Sal, som er over 200 Fod eller 100 Alen lang. Fra den ene Ende af Salen til den anden Ende er i Midten langs igiennem Salen en bred Gang, hvis Gulv er jirrlig belagt med de skønneste og fineste sorte og hvide Marmor-Fliser. Udi denne lange Sal er et skönt og lydigt Echo, som, paa hvilken Ende af Salen man end staaer og raaber, igientager tre Gange tydelig de selsamme Ord som udraabes. Paa hver Side af denne brede Gang træder man nogle Trin op til en Forhøining, som farer fort hele Salen igiennem paa begge Sider langs ned, paa hvilken Forhøining rundt om, saavel som paa begge de lange Sider, som og paa de tvende Ender, er anordnet en Række af fristaaende Corinthiske Pillarer, hvis forgyldte Capitaler bære et Gallerie, som gaar omkring hele Salen paa alle fire Sider, hvortil er Dørgang af fire Trapper, nemlig en Trappe i hvert Hjørne af Salen anlagt. Den Orden, hvori alle Bøgerne nu staae, er af Kong Christian den Femte saaledes anordnet, at i de Bogreoler, som staae under Galleriet imellem alle Vinduerne, (hvilke ere af en særdeles Heide og 10 Fag i Tallet paa hver Side af Salen), staae paa den venstre Side af Indgangen opsatte alle de Theologiske, Historiske, Ecclesiastiske, Medicinske, Politiske, Philosophiske og Philologiske Bøger in Folio. Men paa den høire Side af Indgangen staae alle de Juridiske og Historiske Foliante. I denne selsamme Orden staae ogsaa oven paa Galleriet alle de andre Bøger af Quarter, Octaver, og mindre Formater. Ved hver Ende af denne store Sal staaer paa Galleriet fire Skabe, alle forsynede med Glasdere og tilslukte under Laas og Nøgel. Udi disse fire Skabe forvares og glemmes en særdeles rar Skat af ældgamle Manuscripter, hvoriblant findes en Mængde gamle islandiske og norske Pergaments-Bøger, henhørende til den nordiske Historie og Lovkyndighed. Ligeledes glemmes her en anseelig Samling af Hebraiske, Græske og Latinske Codicibus Membranis, saafom Bibles, Patres, Auctores Classici og Poeter. Ei at tale om andre Videnskaber, hvoraf her findes mangfoldige, saavel paa Pergament,

som paa Papir skreven. Disse rare Manuscripter ere tilkiøbte og indkomne fra det Dannekiødske, Klostergaardske, Reichmanske, Grammiske, Fossiske og andre berømte Mands Bibliotheker. Dette prægtige Kongelige Bibliothek blev Aar 1764 beriget med en rar Samling af orientalske Manuscripter, hvilke af et lærdt Selskab, (som paa Kong Friderik den Femtes Beføstning, reiste til Egypten og Arabien, for at opsege Curiosa), bleve sendte fra Alexandrien hjem til Danmark. Disse Orientaliske, størstedelen paa Pergament haandskrevne Bogers Tal er 150. Deriblant findes 8 hebraiske Bibles, deels af Velde noget mutilerede, fornemmelig et Exemplar, som holdes for at være omtrent 1000 Aar gammelt formedelst dets adskillige Egenskaber, og derfor selgeligen ogsaa er det ældste i Europa, saavidt man veed. De fleste andre Codices ere Arabiske og iblant disse er en rar Commentarius over Alcoranen.

Iblant de første forømmeldte rare Pergaments-Codices, findes en Justinus, som er skreven med Erkebisp Absolons egen Haand og af ham foræret til Sorøe-Kloster. Ligeledes en Davids Psalter, zirlig og net skreven paa Pergament, som har tilhørt den norske Prindsesse Christine, Kong Haagens Datter i Norge, som blev gift til Spanien. End videre glemmes blant rare Manuscripter Kong Friderik den Tredies chymiske Samling. Ligeledes Tycho Brahes mange egenhændige Skrifter eller Autographa. Samt den belkiendte Codex Flateiensis, saaledes kaldet, fordi den er funden paa den Æ Flatey udi Island. Denne Codex indeholder de gamle norske Kongers Historie og er skreven i det ældgamle norske eller islandiske Sprog. Samme Codex holdes for at være overmaade rar og er af den berømte Antiquario Arnas Magnæus, skatteret paa mange tusende Rigsdalers Værdie. Af de allerrareste Boger paa dette Kongelige Bibliothek vil man anføre nogle faa, som regnes blant de merkvaerdigste, nemlig: En tydske Bibel, trykt til Nürnberg Aar 1483 2 Vol. hvori alle Initial- eller Begyndelses-Bogstaver ere zirede med Guld. Den tyske Bibel af Aar 1404. Lutheri tydske Bibel, Augsburg Aar 1595.

2 Vol. 3 hvilket Exemplar er trykt paa fint Pergament, zirede med ma-
 lede Figurer, indbunden i sort Karduan og Bindet beslager med en Hob
 massø Solv. Foran i den første Tome sees Doct. Luthers Portrait me-
 get konfigt og vel skildret af den berømte Lucas Cranach i Wittenberg Aar
 1525. Den Lüneborgske Bibel Aar 1641, dediceret til Kong Chris-
 tian den Tjerde, 2 Vol., trykt paa det skionnest og hvideste Pergament.
 Den Wittenbergske Bibel af Aar 1551, hvilket Exemplar har været
 Kong Friderik den Andens daglige Haand-Bibel, hvori Kongen med sin
 egen Haand har foran i Bogen tegnet, hver Gang han har begyndt at
 læse Bibelen igiennem, saasom: Anno 1.5.6.6. begunte Jeg adt lesse
 y denne Bybel den 20 Januarius pø Frederksbor den Tye der war
 Krye ymellum Danmarch och Schwerrich. Friderich. Anno
 1.5.6.7. hawer Jeg lest denne Bybel, Gut verre lowet vt pø Fre-
 dersbor den Tyedt der war Krye ymellum Danmarch och Schwerr-
 rich. Gut vnde meg den samme saa at hawe lest, Gut tyl Erre och
 myn Sel Salychheyt tyl det Bessse, Amen. Den 6 Aprilis. Fri-
 derich. Anno 1572 begunte jeg pø tet den anden gan at wylle
 lesse denne Bybel vt och war det wor Herriff Himmelfarff Dach och
 war den 15 Majus. Gut vunde meg den saa lesse Gut tyl Ere och
 min Sel tyl det Bessse. Amen. Anno 1576 hawer jeg lest denne
 Bibbel vt den 16 December, her pø Frederksbor Gut verre lobet.
 Gut vunde meg den at begunne ygen Gut tyl Erre och min Sel tyl
 det Bessse Amen. Anno 1577 hawer jeg paa det Dredy gan begunt
 at wylle lesse denne Bibel vtt och beguntte pa hylshye tre Kongger
 Dach sum war den 6 Janutarius Gut vunde mig den at lesse gut tyl
 erre och min Sel til Bessse. End videre findes her Biblia Germanico-
 Latina Pauli Eberi, Witemb, 1565 i 20 Vol. in Quarto trykt paa det
 fineste og hvideste Pergament. Rituale Syriacum, Romæ 1624. Missale
 Norwegicum secundum Ritum Nidrosiensis Ecclesiæ, Hafniæ 1519. Li-
 urgia Svecanæ Ecclesiæ 1576. Tertiges Postil, trykt i Paris paa Dansk
 Aar

Aar 1515, udgiven af Christen Pedersen, Kanik i Lund. Davids Psalter, paa Dansk udsat af Francisco Wormodo Carmelita, trykt i Klostet 1528 in 4to. Davids Psalter, trykt paa Dansk med stor Stil paa Frue Ellen Marsvins Befostning, Kbhvn. 1632. Plinii Historia Naturalis, Venet. 1472. Homeri Opera, Græce 1488. 2 Vol. En tydsk Bog, som handler om Krigs-Besættelse, med smukke Figurer, zirede med Farver, trykt i Kbhvn. Aar 1578. Foran i Bogens sees Kong Friderik den Andens Portrait og Vaaben. Dette Verk bestaaer af adskillige Traktater, hvoraf enhver Traktat har sin besynderlige Titel og Indhold. Paa nogle af Titelbladene findes det Navn Joachim Arentsche, som er formodentlig Autor til dette Verk. Bogen er ikke allene overmaade rar, men ogsaa saa meget merkværdigere, som Kong Christian den Fierde Selv med sin egen Haand har hist og her gjort sine viffe Aumerkninger, hvorsid de anførte Krigs-Kunster kunde være at sette i Verk eller ikke. Tychonis Brahe'i Astronomiæ instauratæ Mechanica, Wandenburgi 1598 med smukke Figurer. Foran i denne Bog sees Autors Tycho Brahes Portrait, tegnet efter ham Selv i levende Live med Farver. Her findes en Samling af ældgamle rare Editioner af latinske Autores, saasom: Marci Tullii Ciceronis Officiorum Liber, impress. apud Joh. Fust, Moguntinum Civem 1466. Sallustius, Venet. 1474. Julius Cæsar, Romæ 1469. Julius Cæsar, Venet. 1471. Svetonius, Venet. 1471. Justinus, Venet. 1470. Cornelius Tacitus, Romæ 1515. Livius, Romæ 1468. Livius apud Vindelinum 1470. Af denne Autor findes her paa Bibliotheket flere end 24 adskillige Editioner in Folio. Rudimentum Noviciorum, Lubecæ 1475. hvilket Exempfar har tilhørt Kantsler Niels Kaas, og Aar 1482 har Johannes Tydelini, Provisor i Gaansee-Kloster foræret det til St. Peders Kloster i Næstved. Revelationes Sanctæ Birgittæ, Lubecæ 1492. En ældgammel tydsk Oversættelse af St. Birgittæ Aabenbaringer. Man finder her Kobberstykkerne til Resenii Atlas, hvoraf Original-Manuscriptet opbrændte Aar 1728 paa Univer-

Universitetets Bibliothek i Stadens store Ildbrand. *Saxo Gramaticus* paa Plattysk, trykt imellem Aar 1480 og 1490 in 4to. *Il Decamerone di M. Giovani Boccacio* in Fiorenza 1527. in 4to. For dette Exemplar har Kong Friderik den Fierde betalt 50 Ducater i Florens paa sin Reise i Italien Aar 1709. *Canon secundum Usam Ecclesie Roschildensis*, impress. in Oppido Nyborg, 1522 in 4to. *Liber Breviarius secundum Ritu Ecclesie Slesvicensis*, Parisiis 1512 in 8vo. *Discours Evangelique* par Mr. *le Bois-Clair*, a Copenhague 1696. Autor, som var en Fransmand og nogle Gange har forandret sin Religion, har foran i denne Bog tegnet med sin egen Haand Jomfrue Maria's Billede meget næt og zirlig, tilligemed denne Overskrift: *Maria Dei Mater, Virgo post Partum*. Og neden under hendes Billede har han skrevet efterfølgende Ord: Jomfrue Maria var af tre Religioner, thi først var hun fød i den jødiske Religion; Dernæst var hun af den kalviniske Religion; og endelig var hun ogsaa af den lutheriske Religion. Det første bevises af hendes Herkomst, thi hun var fød af jødiske Forældre. Det andet bevises deraf, fordi hun svarede Engelen: *Hvorledes skal det gaae til?* Luk. 1, 34. Ligesom Kalvinisterne sige om Christi Legems sakramentaliske Nærværelse i Brødet: *Hvorledes skal det gaae til? Hvorledes?* Det tredje bevises deraf, fordi Maria begyndte at troe Guds Ord, der Engelen sagde: *Hos Gud er ingen Ting umulig*. Thi hun svarede og sagde: *See! jeg er Herrens Tienerinde, Mig skee, ligesom du haver sagt*. Det er et lutherisk Svar. Denne Mening er af trende store Doctoribus approberet. *Le Bois-Clair* Pastor scripsit, invenit & pinxit, Kiøbenhavn den 15 Apr. 1696. Denne Præst *Caspar Antonius de Bois-Clair* var fransk Hof-Prædikant i Kong Christian den Femtes Tid. Paa dette Kongelige Bibliothek glemmes ogsaa en Mængde af de kostbareste Tegninger, hvoriblant regnes især fire store Folianter, hvorudi findes en stor Mængde saavel Hauge-Blomster, som Mark-Urter, saag allehaande Frugter, hvilke alle ere meget kunstig og zirlig efter Naturen aftegnede

paa Pergament. Ligeledes forvares her en Mængde af alle Slags rare Kobberstykker og egenhændige Tegninger, som ere forfærdigede, deels af den berømte Albert Dürer, deels af andre berømte Mesters Arbeide. Den navnkundigste Bibliothecarius, som har foresaaet dette Kongelige Bibliothek var Peder Schumacher, som siden under Navn og Titel af Greve af Griffensfeldt og Rigets Stor = Cansler, har været kiendt og høit agtet i hele Europa. Om denne Herre er det mærkværdigt, at som Bibliotheket havde været et af hans første Lykkens Trip, saa blev det ogsaa hans første Arresthuus, paa den Dag da han faldt i sin Konges Unnaade. Alle de Bøger, som paa dette Kongelige Bibliothek foresandtes at være in duplo, triplo, &c. bleve efter Kong Christian den Syvendes Befaling tagne bort derfra, og af Hans Kongelige Majestet forværedt til Universitetets Bibliothek i Kiel Aar 1775. Lige oven over dette Kongelige Bibliotheks Sal er

C Udi den tredie Etage eller Stokværk af denne selvsamme Bygning at see Det Kongelige Kunst = og Naturalie = Kammer, hvilket i Henseende til Kurieternes utvrolige Mængde neppe finder sin Lige udi hele Europa. Dette Kongelige Kunstskammer er stiftet af Kong Friderik den Tredie, men er først kommet fuldkommen i Stand under Kong Christian den Femte, og opsat i Aaret 1680. Men siden er det blevet rigelig formeret af alle de efterfølgende Konger. Udi den nederste Forstue, hvorigennem Opgangen til Kunstskammeret falder, sees man adskillige mærkelige Malerier af en og anden Forestilling. Ligeledes sees man der en udstoppet Elefant, saa og en stor udstoppet Ost = Frisisk Dre, som er slagtet i Kiøbenhavn, og for sin usædvanlige Størrelses Skyld er der givet Plads. Ligeledes en liden udstoppet Hest, som i fem Qvarteer har rendt imellem Helsingør og Kiøbenhavn. Den Form, hvori Kong Christian den Femtes Statue paa Kongens Ny = Torv er støbt Aar 1687, ligger ogsaa her forværet. De tvende Stene med Kong Johannes og hans Dronnings Christines Billeder med Aarstal 1503, hvilke stode ved Trappen til Råd-

der = Salen paa det gamle Kisebenhøvnings Slot, findes ogsaa her henfattede til en evig Admindelse. (See forhen S. 8. pag. 412.) Fra Trappen træder man allerførst ind i et Forgemaal eller Forkammer, som kaldes Perspektiv-Kammeret, fordi i dette Kammer findes adskillige Skabe eller Kasser, hvorudi alle Slags af Lutheriske, Reformerte og Romerske Katholske Kirker, saa og andre Ting kunstigen indvendig forestilles i Perspektiv at see igennem et Hul paa Kassen. Ligeledes forevises her adskillige andre stilliggende Sager, som Malerne kalde det, og ellers i Admindelighed kaldes Quodlibeter, det er, som forestille allehaande livløse Ting. Disse sidste Slags ere især af en berømt Mester ved Navn Ghebrecht og andre navnkundige Mænd forfærdigede. Man seer her et Malerie, som forestiller Domkirken i Harlem indvendig; Et andet som forestiller et Selskab dansende Hollændere ic. Ligeledes vises her ogsaa adskillige Brætter med paaklignede Kobberstykker og forstukne eller skulte Sager, for at bedrage Diet. End videre vises og en Trækstol af gammelaldags og særdeles Skabning, som den danske vidberømte Astronomus Tycho Brahe har betient sig af, naar han paa sit Observatorium gjorde sine Anmerkninger. Endelig seer man og her en stor Samling af udstoppeede Trækfugle, som er fangne ved Bornholm, hvoriblant ere et Par meget store hvide Nord-Amerikanske Ugler, hvilke alle findes parviis og af forskiellig Alder sorterede. Fra dette Perspektiv-Kammer kommer man ind i det lange Gallerie, som ved første Indgang ei allene formedelst sin Længde, men endog formedelst de prægtige Malerier, hvormed Beggene ere beklædte, falder behagelig og prægtig i Øinene. Dette Billed-Gallerie er 240 Fod eller 120 Alen langt og 16 Fod bredt. Her forlyster man sig med mangfoldige kostbare og skønne Maleriers Beskuelse, hvoraf en stor Deel seldne og rare, saa kaldede gorbiske Malerier henhøre til den danske Historie. Her findes og ypperlige Original-Stykker, forfærdigede af de største og berømmeligste Klassiske Malerier i Europa, særdeles i de Italienske, Tydske og Nederlandske Skoler, saasom af von Eyt,

der først opfandt Oliefarvens Brug, *Raphael, Michael Angelo, Giulio Romano, Bath, Everding, Titiano, Guido Reni, Caraccio, Tintoretto, Rubens, Poul Veronesi, Spanjoletti, Lanfranco, Carlo Maratti*, og andre flere, som en Kiender ikke nok kan nævnte sine Dine paa. De fornemste af disse fortreffelige Malerier, holdes for at være følgende: De onde Englers Fald, Cains Mord paa sin Broder Abel, Joseph og Potiphars Husfrue, David med Goliaths Hoved, Salomons Dom, Bacchus, Ceres, Venus og Cupido, Mars og Venus i Sengen, Cato, som stikker sig selv ihjel; Et friskt Bonde-Bryllup, Johannes den Dobers Halsbuggelse, Jesu Flugt til Egypten, Jesu Fremstilling i Templet, Brylluppet i Cana i Galilæa, Christus, som forraades af Judas, den grædende Peder, Christus paa Korset, Christi Aabenbarelse efter sin Opstandelse for de Salige i Himmelen. Dette Gallerie er af den Kongelige Kunst-Forvalter afdøde Gerhard Morell ordentligere end tilforn indrettet, i det at nu i en naturlig Følge forestilles her den hele Maler-Historie fra sin Restauration i det femtende Aarhundrede igiennem alle navnkundige Skoler lige til vore Tider. Tillige seer man ogsaa her prægtigt Arbejde af berømte Skildrere, som i visse enkelte Ting især have excelleret, saasom i Landskaber, en Bath, i Eeestykker, en Bacchanssen; i Blomster, en de Heem; i Fæestykker, en Ungers. Især maae nævnes to ganske besynderlige fortreffelige Landskaber, nemlig et Italienskt af Bath og et Nordiskt af Everding, hvillke af alle rette Kiendere tilforladelig kan udgives for disse tvende store Maleres Mæsterstykker. Udi dette Billed-Gallerie sees ogsaa endeel Marmor- og Gips-Statuer, samt nogle Fyrstelige Personers Brystbilleder af Metal og Bløe.

Ligesom Perspektiv-Kammeret er ved den ene Ende af Galleriet, saa er det Kongelige Mynt- eller Medaille-Kabinet ved den anden Ende, hvor man kommer ind fra Galleriet.

Dette Medaille-Kabinet fremviser ei allene en stor Samling af alle Slags græske, persiske, syrakusiske og romerske smaae og store Mynter

og Skuepenge, deels af Sølv, deels af Metal og Kobber, som tiene til de gamle græske og romerske Historiers Oplysning. Tallet paa de gamle græske og romerske Mynter strekker sig til henved 12000. Men her sees endog en riig Samling af de sildigere Tidens og europæiske Rigers, deels Kongelige Danske, deels Keiserlige, Spanske, Franske, Engelske, Svenske, Brandenburgske, Hollandske og andre udenlandske Medailler og Skuepenge, hvoraf en stor Deel er af Guld, men den største Deel er af Sølv. Iblant Guld-Mynterne findes 30 Stykker med de Pfalskiske Churfyrsters Brystbilleder. Af disse nyere Skuepenge og andre Mynter, især Specie-Dalere, findes omtrent 1200. Efter Sigende skal omtrent 400 Danske Guld-Mynter, hvoraf nogle ere anførte udi Joh. Laurenzens *Mulæo Regio*, være overladte til Czar Peter Alexiovis den Store af Rusland til Foræring. Alle Mynter og Skuepenge ligge i en jirllig Orden, deels i de til dem indrettede Skuffer, deels ogsaa aabne med Glas-Blenduer over, hvorved findes malet denne Advarsel med forgyldte Bogstaver; *Oculis, Non Manibus*, det er: For Øinene at betragte, men ikke for Hænderne at røre ved dem. Men den meget store rige Samling af danske Mynter findes i Cancellie-Archivet. Beggene i dette Mynt-Kabinet ere ligeledes jirede med mangfoldige Portraiter, skionne Malerier og Kunststykker, forfærdigede ved de berømmeligste Skildreres Pensler. Men de ere alle af et mindre Format, end de andre Malerier, som hænge i det nys ommeldte lange Gallerie. Iblant andre sees her en fortreffelig Original, som forestiller Christi Fødsel, gjort af *Raphael d' Urbino*; Dernæst et herligt Natstykke af *Schalk*. Og andre særdeles rare Stykker af *Rembrand*, *Titiano* og *Carlo Maratti*. Endnu findes et Original Skilderie af Doctor Morten Luther, forfærdiget af *Lucas Cranach*; Ligeledes en Løge af *Dauw*. Saa og adskillige mærkværdige Portraits af berømte, af lærde og af en Deel hos Kongerne høit-agtede Mand, og ellers af en og anden extraordinair Person, alle af brave og kunstige Messere udførte. Her sees ogsaa nogle med Silke kunstigt syede Stykker.

Fra Mynt-Kabinettet føres man paa høire Haand ind i fem lige store og anseelige Gemakker eller Sale, som følge i Råd efter hinanden. Alle disse Sale ere fra øverst til nedest behængte eller besatte med litter saadanne Ting, som enten Naturen eller Kunsten, eller ogsaa en høi Alderdom, eller ogsaa en forunderlig Hændelse, have gjort særdeles mærkværdige. At opregne det altsammen var fast umuligt; Dog vil man fornøie Leseren med at anføre en stor Deel betydelige og curieuse Mariteter, som *J. Laurentzens* Musæum Regium melder om, hvis danske Oversættelse her indføres. Det første af disse fem anseelige store Gemakker eller Sale er:

I. Naturalie-Kammeret.

Udi denne Sal sees en overmaade stor, rar og curieux Samling af Naturalier, saavel af Mennecker, som af fireføddede Dyr, Fugle, Fiske, Slanger, Insekter, Vexter, Metaller, kostbare Stene, Koraller, Coqviller, Petrifikater, og ellers en uendelig Mængde af selsomme, omstiftede og monstreuse Sager; og i øvrigt hvad selsomt og forunderligt, Naturen selv har frembragt af alle Klasser. Hvilket altsammen bevares her i den skønneste Orden og bliver af den Kongelige Kunst-Forvalter foreviist enhver, som begierer at tage det Kongelige Kunst-kammer i Disyn. Man vil nu af *Laurentii* Musæo Regio Pars I. Sect. I. de Homine & Quadrupedibus anføre først en Afhandling om Mennecker og fireføddede Dyr. Man sees da her

1.) En egyptisk Mumie, fem Fod lang, i fint Linned og allehaande Lei indsvøbt, som er lagt i nogle besynderlige rundagtige Skoiser, især over Brynstet, saa og andre Figurer af forskiellig Farve, hvidt og her forgyldte. At dette er et Egyptisk Liig sees noksom af de paa samme anbragte Afguds-Billeder og hieroglyphiske Karakterer. Thi naar man noie betragter de smaae Billeder, som sees over Navlen, merker man, at de forestille egyptiske Genios, af hvilke nogle have et Hundehoved, holdende et Zepeter eller Merkurs Stav, som Kiendere af Alderdommen holde for at være Anubis. Andre Billeder forestille Katte, Uiber og Søkatte, Genios Lunares, hvilke man holder for her at være som Skyts-Guder. Paa

Hovederne have de et Slags Hres = Tegn, som i Begyndelsen var en kongelig Prydelse, men siden blev tilegnet Guderne og de Hellige. De fleste af disse Guder forestilles ligesom smaae Svøbelse = Børn i selsomme Lignelser, som Heliodor. Libr. III Ethiopic. beskriver de egyptiske Afguds = Billeder. Af dette balsommerede Legems prægtige Prydelse sees, at det fordmum maae have været en fornemme Person i Egypten. Denne Mumie skal Petrus Jonas Carilius, som var Kong Frederik den Tredies Gesandt i Nederlandene, have bragt til Danmark.

2.) Den Træ = Kasse, hvorudi bemeldte Mumie er lagt og bedækket med Bomuld, er et Stykke aflang, tyk, udhulet Træ af en gulagtig Farve og af egyptisk vild Figentræ forfærdiget. Hvilket Slags Træ, efter de nyere Skribenters Beretning, ikke nogen Tid bliver angreben af Forraadnelse eller Dremsting. Denne Kasse bestaaer af to Stykker; det Øverste forestiller et Menneske = Hoved med et Slor ligesom af strikket Arbeide. Paa det underste Stykke saavel som noget af det øverste, saag ved begge Sider sees nogle af Velde meest ulæselige Tegne og Karakterer.

3.) En mindre egyptisk Mumie tre Fod lang, svøbt i adskillige Klude og Baand, samt lagt i en liden Lade.

4.) En dansk Mumie eller udtørret Liig. Af slige i Sand udtørrede Liig har man fundet i Delstrup Kirke i Sieland en Mandes Mumie, hvis Navn har været Hans Westermann, liggende efter 56 Aars Forløb uskadt og haardt; hvorom kan læses *Th. Bartholins Hist. Anatom. Cent. I.* Ligesledes er en Qvindes Mumie funden i Tølløse = Kirke = Guld, liggende ligeledes usfortøret og haardt.

5.) Et to Hoved = Monstrum af Qvindelønnet, som i et Glas sees vel forvarret og af saadan Størrelse, som et nyfødt Barn kan være. Dette Naturens Under er den 9 Aug. Aar 1697 i Landsbyen Kongens Lyngby, beliggende næsten halvanden Miil fra Kiøbenhavn, af en Skolemesters Kone bleven bragt til Verden, og døde strax efter Fødselen. Da man anatomerede dette Monstrum, befandtes i samme to Lufst = Rør, to Epise = Rør,

Nor, to Maver og dobbelte Larme, som ved Naturens sædvanlige Udgang forenede sig. Det havde et særdeles stort Hierte, to Lunger ved hver Side, en Milt og en Lever, som og var desto større tilligemed mere usædvanligt iblant de indvendige Dele. Ryggen gaaer dobbelt ned til Lønderne; det har særdeles brede Brystbeen, to Hals. Under disse merkes noget under Huden, ligesom det tredie Skulderblad, og hvor begge Ryg-Raderne forene sig, sees udvendig en Ophævning.

6.) Et til Steen forvandlet Barn. Med dette Barn er en Skrader-Kone til Sens i Frankrige, navnlig *Colombe Charrier* i hendes 38 Aar bleven frugtsommelig, og uden sin Helbreds Forlis baaren det i 28 Aar. Efter hendes Død i Aaret 1582 er dette Barn, som var et Nigebarn med velstkabte Lemmer, blevet udfkaaren, men fandtes overalt hardet. Dette Barn var en lang Tid at see til Sens; dernæst kom det til en Kiobmand i Paris, navnlig *Prete/eigle*, derfra kom det til Venedig, og fra Italien har Kong Friderik den Tredie ladet det bringe Aar 1653 til Kiøbenhavn paa Kunstammeret. *Joh. Albofus*, som tilligemed andre var ved dette Barns Udfkærelse tilstede, vidner, at det har kostet Kongen 1000 Ducater. Dets ganske Krop er ligesom et andet ordentlig Barns, hist og her sees Knoklerne blotte, hvilket ventelig er forarsaget af den lange Tids og Veis Omflakning. Af dets haarde og sorte Hud er endnu noget her og der tilovers. Dren-Hullerne ere tomme, noget af Rindbakterne er borte, det høire Axelbeen er blottet, og det venstre er meest borte. Om dette Foster kan læses *Bartholini Histor. Anatom. Cent. II.*

7.) Et Misfoster, en Lome lang, som i et Glas er at see. Hvilket Grev Hanibal Sehested skal have bragt hertil fra Nederlandene. Dette Misfoster er ellers blevet udgivet for at være et af de 365 Børn, som Grevinde Maria af Holland efter en gammel Fortælling skal have bragt til Verden Aar 1314. I en Kirke i Leiden skal endnu være et Bekken, hvori alle disse Børn efter den Ietvøende Pøbels Mening skal være døbte. Og udi den gamle Kirke i Staden Delft er opsat en Marmor-Inscriptions-

Table,

Tavle, hvor Historien om disse Børn læses paa. (See N. Jonges Geographie Tom. 2.)

- 8.) Et udtørret Misfoster, syv Tomer langt.
- 9.) En anatomeret og tørret Lever.
- 10.) Et Menneſſe-Ribbeen.)
- 11.) En lodden Haand af en Satyr eller et Dyr, som Indianerne formedelst dets menneſſelige Geſtalt kalder *Ourang Outang*, det er: Bildmand, men Afrikanerne kalde det *Quojas Morrou*. Om dette Slags Dyr eller Abber kan efterlæses *Bomares Natur-Historie* oversat af H. von Alphelen 8 Tom. Kbhv. 1770, pag. 445. *Plinius* Libr. VII. Cap. II.
- 12.) Et Stykke Hoved-Hud med Haarene. Dette er i Helsingør ved et Slagsmaal imellem to Personer blevet afrevet, i det at den ene holdt ſaa fast i Haaret, at Huden maatte følge med. Dette Stykke Hud er af en Garver bleven beredet og bragt paa Kunstammeret af *Petro Jonas Carisius*.
- 13.) En polſk Haarpisſ, ſex Fod og tre Tomer lang, som deſaarsag holdes ſærdeles rar.
- 14.) Et Eg, som en Kone, ved Navn *Anne Amunds Datter*, *Guldbrand Erlandsens Enke*, Mar 1638 i Norge ſkal have født. Efterat hun forhen lykkelig havde gjort Barſel, blev hun paa ny frugtſommelig og med langt ſtørre Smerte end ſædvanlig frembragte to Eg, som Hønſe-Eg. Af diſſe blev det ene Eg brækket, men det andet Eg blev tilſtillet den berømte Doctor *Ole Worm* i Kiøbenhavn, og tilſidſt kom det paa Kunstammeret. Videre om diſſe Omſtændigheder læſes i *Thom. Bartholini* *Hiſtor. Anatom. Cent. I.*
- 15.) Skoe og Løſter af Menneſſe-Hud, ligeledes et Belte, ogſaa af Menneſſe-Hud, som man pleiede at ombinde *Fruentimre*, naar de ere plagede af *Moderen*.
- 16.) Uſædvanlige Nægle af Fingre, som et ungt Menneſſe, der gik om i Kiøbenhavn og betlede, ſkal have havt. Den ſtørſte Negel er af den lille Finger og $4\frac{1}{2}$ Tome lang. Paa alle Fingrene, undtagen de to mellemſte

- paa hver Haand, vare Naglene krumme som tykke Horn, og naar de bleve affkaarne af en Chirurgus, saa groede de lige lange ud igien.
- 17.) En Blære-Steen, 25 Lod vægtig. Denne Steen har Petrus Jonas Carisus leveret og derhos berettet, at den per posteriora er kommen fra en engelsk Geistlig, da Blæren i ham var sprungen, og den store Tarm ved Inflammation var bleven forraadnet. En anden Blære-Steen af en Holstener 24 Lod vægtig. Noe en Blære-Steen af et Fruentimmer, 9 Lod vægtig. Her findes ogsaa Blærestenen af Hugues von Læhov, som er af en gulagtig Farve og veier over 5 Lod. Ligeledes den Blæresteen, som er udffaaeren af Grev Griffensfeld, 7 Lod vægtig og med mange Arter; Da samme Steen var frisk, var den større end et Høuse-Eg.
- 18.) Hovedet af en brasiliansk Hest af en meget finul Tegning.
- 19.) En brasiliansk udstoppet Heste-Hud af adskillige Couleurer, som i Congo Zebra ellers bliver kaldet et Skov-Esel, og er Nr 1701 af et af de danske Compagnies Skibe bleven bragt hertil fra Cap de bonne Esperance. Om Skov-Eselet eller Zebra kan efterlæses Bomares Natur-Historie Tom. 1. pag. 148.
- 20.) En ung udstoppet Elephant. Denne har Nr 1681 været i Grevskabet Oldenborg, og har kundet skide en Pistol af, holde en Fane og svinge den, saa og giere en Compliment ved at falde ned paa Knæerne. Da den blev af sin Herre, som lod ham see, bortført andensteds hen, blev den træt ved Offenbjergene; og da en Vogn med fire Heste kom her kiserende tilbage, blev Elephanten med Vognmandens Lilladelse bunden bag til Vognen. Men da Hestene løb temmelig stærk ned af Bierget, kunde Elephanten ikke følge med, men faldt ned paa Jorden og kort derefter døde.
- 21.) Dret af en Elephant $3\frac{1}{2}$ Fod lang og $2\frac{1}{2}$ Fod bred. Denne Elephant har Kaptein Magnus Jakobsen Nr 1675 den 1 Dec. skudt paa Cap de bonne Esperance med en Kugle, som traf tæt ved Dret. Kapiteinen

var

- var den Tid kommen fra Kysten Koromandel, og reiste til Kiøbenhavn. Da dette Øre var frisk, veiede det 44 Pund.
- 22.) To Elephant=Lænder eller Horn, hvoraf hver veier 150 Pund. Disse Horn ere af de allerstørste, da de ved Roden er halvanden Fod brede og otte Fod lange.
- 23.) To Elephant=Lænder fra Angola, mere hvide og glindsende end de forrige. Hver af dem veier 88 Pund.
- 24.) Fem egentlige Elephant=Lænder, hver $6\frac{1}{2}$ Pund vægtig.
- 25.) To Elephant=Numper, hver halvtredie Fod lang, med særdeles tætte Haar saa tykke som smaae Skiel, sorte og glindsende.
- 26.) To Elephant=Houve eller Fødder, hver af dem er 18 Tomer lang og 9 Tomer bred.
- 27.) Horn af en Hest. Denne Hest, som var af lysgraae Farve og middelsmaadig Størrelse, har tilhørt Kong Friderik den Tredie. Ved hvert Øre paa samme Hest var udvokset et krumt spits Horn, $2\frac{1}{2}$ Tome lang og saa tyk som en Svanesier. Disse Horn ere fra Begyndelsen indtil Midten lysgraae, lodne og ujevne, men bedre frem ere de hvidagtige og ud mod Spidsen ere de sorte. Til visse Tider faldt de af, da andre af selv samme Længde igien vorte ud. Og har det venstre Horn paa samme Hest stedse været tykkere end det høire. Mere herom læses i *O. Wormii Musæo* og *Th. Bartholini Hist. Anatom. Cent. II.*
- 28.) Et Faar, fra hvis høire Side er udvokset et Horn. Dette Faar har været i Dronning Sophia Amaliae Stald. I den høire Side paa samme Faar ved det korte Ribbeen er udvokset et Horn, som var 1 Fod langt og 6 Tomer bredt, meest kegelrundt. Dette Horn, da det var friskt, har *Th. Bartholin* i sin *Hist. Anatom. Cent. I.* beskrevet at være af en hvid Farve med sorte Pletter. Ved den yderste Ende var det saa blødt, som om det kunde være huult indvendig. Da det ved Roden var bleven noget brækket, døde Faaret, som nogle Gange havde født Lam.

- 29.) Hiernesfallen af en *Babrousa*. Dette Dyr har fire lange krumme udstaende Tænder, som Bæderhorn, nemlig to i den underste og to i den øverste Kindballe; de øvrige Kind-Tænder ere som *Svine-Tænder*. Hovedet af dette Dyr er mestendeels som et *Svine-Hoved*. Livet ligner en Hund, Fødderne ere ligesom paa en Gied. Paa Den Java er dette Dyr bleven afmalet Aar 1650, og hænger her ved Siden af Hiernesfallen. Man beretter, at dette Dyr findes paa Den Bouro 30 Mile fra Amboina i Ostindien, og er saa stor som en middelmaadig Hund og tillige af en graa Farve.
- 30.) To Horn af *Strepsicerot*, eller *Indiansk vild Gied*. Hver Horn er $2\frac{1}{2}$ Fod lang, sort og fra Begyndelsen ud til Midten ligesom med Ringe belagt, men fra Midten ud til Spidsen er det glat.
- 31.) Et dobbelt Horn af en *Rhinoceros* eller *Næsehorn*. Det ene Horn som det spidsfeste, er to Fod; og det andet Horn er to Fod langt. Det Dyr, som har havt disse Horn, er dræbt i den store Moguls Dyrhauge, hvorfra det Ostindiske Compagnie i Kiøbenhavn har bekommet bemeldte Horn hjem med deres Skibe og foræret dem til Kong Christian den Femte.
- 32.) Udskillige Horn af *Rhinoceros* eller *Næsehorn* af forskjellig Længde, iblant hvilke det fornemste Horn er særdeles stort og glindsende, saa og 3 Fod og 3 Tomer langt.
- 33.) En Hud af en *Rhinoceros* eller *Næsehorn*, særdeles tyk og skrumpet.
- 34.) Udskillige Tænder af *Søeheste* (*Hippopotamus*) af en forskjellig Længde. Den største Tand er 9 Tomer lang. Disse Søeheste holde sig op udi Nilstrømmen og ere af en særdeles Størrelse.
- 35.) Hornene af Giedden *Bezoar*, en halv Fod lang, sortagtig med Knopper hist og her, og spids ved Enden. Det Dyr, som har baaret disse Horn, er en Art af et Slags vilde Giedder, og kaldes paa Persisk *Pezahar* af de Stene, som samle sig i deres Mave.
- 36.) En broget og udstoppet Hiort, som Aar 1688 er bragt her til Danmark fra Ostindien, havende hvide Tæller, hvilke den har to Gange stødt af i

Maret 1691, nemlig den høire Takke den 29 Jan. og den venstre Takke den 1 Febr. og atter igien den høire Takke den 17 Dec. og den venstre Takke den 19 Ejsudem.

- 37.) En Hiorte-Takke med en tredobbelst Stamme.
- 38.) Gevierte eller Takkerne af en Hiort, som Aar 1611 den 28 Dec. er bleven fangen i Calmar Stad i Sverrig. Derhos sees følgende Inscription i Træ med forgyldte Bogstaver: Anno 1611 den 28 December blev Jeg fangen i Calmar Bye, Og gjorde der først Allarm og Rye. Dette skedte i de Tider, Kong Christian den Fierde førte Krig med de Svenske, og udi samme Aar den 27 Mai erobrede de Danske Staden Calmar, som den Tid var de Svenskes vigtigste Fæstning, og den 3 Aug. næst efter indtog de Castellet. Men da de Svenske den 28 Dec. derefter uformerket ville foretage en Beseiring, blev denne Hiort af Forvildelse jaget ind i Byen, og sovaarsagede en stor Tumult. Ved hvilken Leilighed de Danske merkede, at Svensken nærmede sig. Og gav denne Hiort de Danske paa saadan Maade den hurtigste Efterretning om Fiendens Ankomst.
- 39.) To Hiorte-Takker i hinanden sammenvillede.
- 40.) To store Hiorte-Horn, chymisk calcinerede.
- 41.) To Hiorte-Takker saaledes sammenviklede, at de ere uadskillelige.
- 42.) En stor Hiortetak med Hiernesfalken, i hvis venstre Kant sidder et stort Stykke Egetræ, og er bleven Kong Friderik den Tredie foræret af Hertugen af Würtemberg. Saadant er formodentlig skeet ved det at Hiorte-Takken er bleven spaltet og Træet i samme Takke bleven afbrudt, som siden Tid efter anden er tilsammenvokset med Hiortetakken.
- 43.) To Hiorte-Takker med mange Ender, udtaget af et Stykke Egetræ.
- 44.) Adskillige af Naturen besynderlige krumme Hiorte-Takker, saa og nogle vanskabte Hiorte-Fodder.
- 45.) Ribbenene af en Hiort, som skal være fangen med en Kiede om Halsen. Ligesaadan en Historie læser man om Kong Carl den Siette i Frankrige,

som skal have fanget en Hiort med en Kiede om Halsen, hvorpaa skal have staaet disse Ord: *Hac Cæsar Me donavit*, det er: Denne Kiede har Cæsar skienket mig.

46.) Hornene af et Elsdyr. Dette Dyr er større end en Hest og findes i Norge, Rusland, Nord-Amerika, saavel som og i andre nordlige Lande. Deres Horn ere særdeles brede, to Fingre tykke med korte Ender. De falde deres Horn ligesom Hiorte paa visse Tider. Saavel deres Horn, som deres Klover holder man for at være et Middel mod Slag eller faldende Syge.

47.) Hare-Horn med et Stykke af Hierneffallen vedhængende, hvormed bevises, at disse Horn ikke ere af noget andet Dyr. Fra Hierneffallen staaer en Knude ud, hvorpaa Hornene sidde, som rødagtige og spidse til Enden. Saadanne Hare-Horn ere rare at overkomme.

48.) Hierneffallen af et Elsdyr med Hornene, af hvilke det ene haver dobbelte Ender.

49.) Tvende Gevier eller Hiorte-Talker med Hierne-Skallerne, fast i hinanden sammenviklede. Begge disse Hiorter, som have baaret disse Horn, have været i den Kongelige Wildbane, Kloster-Kiis kalden ved Kronborg, og have i Brunstiden saaledes kæmpet med hinanden, at Hornene ere saa stærk blevne indviklede, at de ei kunde komme igien fra hverandre. De ere siden derefter den 18 Sept. Aar 1697 blevne fundne døde liggende, med Talkerne sammenviklede.

50.) Den underste Kindbakke af en Hest, siddende i et Stykke Egetræ, hvilken Træet er ganske omvoren. Den er halvanden Fod lang og staaer med den forreste Deel tre Tomer ud fra Træet, saa at 6 Fortænder kan sees. Den bagerste Deel staaer 10 Tomer ud fra Træet, hvorpaa sees 4 Kindtænder ved hver Side.

51.) En udstoppet Hest, som er plettet ligesom en Tiger, vel skabt og har været Kong Christian den Femtes Hest, derhos været saa raff til at løbe, at den ei har havt sin Lige.

- 52.) Scelettet af en Hest, som har været Kong Christian den Fierdes Liv-Hest, som han reed paa den 30 Oct. Aar 1603, da Hamborg aflagde sin Hylsings-Eed til ham.
- 53.) En udstoppet Løve. Denne Løve skal tapper have kæmpet med en Tiger.
- 54.) Scelettet af en afrikansk Løve, som var til Enden af Rumpen sex og en halv Fod lang. Denne Løve har været længe i Kiøbenhavn, men da den Aar 1671 ilde skamferede en Sommermand, som reparerede Løvens Huus, blev den ihjelskudt af H. D. von Winterfeldt, og derefter blev den anatomeret. Den skal ellers have været saa tam, at dens Eier eller Herre kunde stikke sin Haand ind i dens Mund.
- 55.) Hierneskallen af en Løve, som Kong Friderik den Tredie har skudt.
- 56.) Scelettet af et særdeles stort Wildsvin.
- 57.) Ribbenene af en Bøver.
- 58.) Et dobbelt Horn af et Skov-Esel. Franz Marquis af Magellan, en Afrikaner og Gesandt fra en Konge i Guinea til Hertugen af Curland, har forsikret, da han var i Kiøbenhavn Aar 1652, at i Afrika fandtes Eser saavel vilde som taarne med to Horn, hvilke Afrikanerne kaldte *Tiribina*, det er, et hornet Dyr. Man slutter, at dette Horn er virkelig af saadant et Dyr. Ved Roden synes det at have været to Horn, som i Enden ere sammenvorne og blevne til en Spids.
- 59.) Scelettet af en Hund, som har holdt Vagt i Kong Christian den Fierdes Sove-Kabinet og været kaldet Tyrk. Den samme Hund er at see indvirket i Tapeherier paa Frideriksborg med denne Underskrift: Den Belagte og dydige Tyrk.
- 60.) En meget stor hvid Næve med røde Øren, som er bleven fangen Aar 1690 paa Holmegaard Gods i Sieland. Det er ellers meget rart at finde hvide Næve i Danmark, men i Island, Norge og andre nordiske Lande fanges ofte hvide Næve, især om Vinteren.
- 61.) Huden af et italiensk Vindsvin, fuld med lange Pigger, som deels ere hvide og deels sorte, samt meget spidse, hvoraf de fleste sidde paa Ryggen og ved Siderne.

- 62.) Huden af en indianst Rotte med sorte Haar.
- 63.) Atten Rotte = Unger, hvilke ligesom ved Kunst ere sammenviklede med Numperne i hinanden, saa at de see Samsons Næve ikke ulige. De ere alle lige store og kun fire Tomer lange, saa man maae slutte, at de ere fødte paa engang. Disse ere saaledes sammenviklede med hinanden blevne fundne Aar 1696 den 7 Febr. paa Kongsberg i et Fad Erter. Deres Numper eller Haler ere saa sterkt sammensnoede, at de ikke kunde drages fra hinanden, uden at miste samme Haler. Den som fangede dem, slog dem strax ihjel af Frygt for de skulde undløbe; ved hvilken Leilighed en af dem ogsaa undkom, men med den største Deel af Numpens Fortis.
- 64.) En vasskabt Hare med 7 Fodder, nemlig 4 foran, 2 bag til og 1 Fod midt paa Ryggen. Den er $5\frac{1}{2}$ Tome lang og er fangen den 18 Mart. Aar 1682 i Aalborg Stift paa H. F. v. Schwanevelts Gods ved Landsbyen Sønder-Basborg, og i samme Aar overbragt til det Kongelige Kunstsammer.
- 65.) En norsk Muus, *Leming* eller *Lemend* kaldet. Der fortælles, at dette Slags Muus undertiden falder ned af Himmelen og fortærer baade Korn og Græs. Disse Muus har Doct. Ole Worm beskrevet i et eget Skrift under Titel: *Historia Animalis, quod in Norvagia quandoque e Nubibus decidit*, Havn. 1653. in 4to. De see mestendeels ud som en anden Muus, dog ere Numperne paa dem mindre end paa andre Muus. De ere 5 Tomer lange og have fine og korte Haar. Underdelen af Hovedet er sortagtig, Overdelen er gulagtig, Halsen og Boverne ere sorte. Og den øvrige Deel af Kroppen er rød med smaae sorte Pletter lige ud til Numpen, som kun er en halv Tome lang, besat med mørkebrune Haar. Hovedet er spidsagtigt og omkring Munden sees endeel stive Haar som Knevelsbarter, af hvilke 12 ved hver Side ere stivere og længere end de andre. I en af disse Muus, som af Doct. Th. Bartholin er bleven opskaaet, ere fundne saadanne Tegne, hvoraf kan sluttes, at de blive fødte ligesom

- ligesom andre Dyr, og ventelig blive ved sterke Stormvinde hidførte fra Biergene i andre Lande, eller ogsaa fordrevne ved Regn ud af deres Huller.
- 66.) To Hensdyrs Horn. Om Hensdyret læs Bomares Natur-Historie, 6 Deel pag. 493.
- 67.) To Horn af en Steengied, 10 Lomer lange, sorte og glatte, og deres høs ganske lige. Ved Roden ere de hule paa en Lomes Brede, og ud til Enden blive de krumme. Af disse Creature gives der en Mængde i Kärnten, Tyrol og paa de alpske Bierge.
- 68.) Abesødder, som ere igiennemtrukne med en Strikke. Da Indbyggerne i Indien meget plages af den store Mængde Abekatter, saa ansees det for en Ære, naar nogen kan overleve til fornemme Folk enten Hovederne eller Fødderne af saadanne Dyr; hvorfor en Frier pleier i disse Lande at forære sin Kiereste saadanne Abesødder.
- 69.) Et Belte af Tigerkloer, hvilke ere hvidagtige og giennemsigtige, samt meget skarpe ligesom Katteskloer.
- 70.) Huden af et Dyr, kaldet *Tamandua Gracu*, paa Dansk Myre-Veder. Dette Dyr haver stridde, gunstige Haar med sorte Pletter, og skal efter Historieffrievæges Beretning have en meget lang Tunge, som dette Dyr stikker ind i Myre-Tuene, og holder sin Tunge saalænge i Tuen, indtil den er fuld af Myrer; hvorpaa dette Dyr drager Tungen tilbage til sig og fortærer sin Fangst. Om *Tamandua*, som ogsaa kaldes Myrebjørn kan efterlæses Bomares Natur-Historie 5 Deel pag. 509.
- 71.) Vandeskallen af et Slags Abekatte, som kaldes *Fabian* eller *Mamometh*. Dette Dyr er af en vanskabt og usædvanlig Dannelse. Af disse Dyr har man havt et levende i Kiøbenhavn. Dets Anatomie er beskrevet i *Actis Medicis & Philosophicis Havn.* Vol. 1. Anno 1670.
- 72.) Et stort Laarbeen, som er over 3 Fod langt og veier næsten 20 Pund. Det er saa gammelt, at det af Ælde er bleven ligesom steenagtigt. Nogle
- M m m
- mene

- mene, at det er et Been af en Kæmpe; men hvad enten det er saa eller ikke, er Skabningen dog usædvanlig.
- 73.) En Menneske-Land, som i Aaret 1693 er opgravet af en Høi ved Virkerød i Siælland, og af den da værende Sognepræst Hr. Henrik Gerner, som siden blev Biskop i Viborg, indleveret paa det Kongelige Kunstkammer. Denne Land er over to Tomer lang. Og skal man giøre en Slutning og Beregning fra Landens Størrelse til Legemets Proportion, da vil Legemets Høide blive henimod 9 Fod.
- 74.) En Krokodil fra Nilstrømmen, 6 Fod lang.
- 75.) En Krokodil fra Ostindien, 6 Fod og 6 Tomer lang.
- 76.) To Krokodiler, som i October Aar 1669 ere bragte levende til Kiøbenhavn, hvilket man ei veed at være fæet forhen. Den ene af disse Krokodiler er 3 Fod og 5 Tomer lang. Den anden Krokodil er 4 Fod lang. De ere begge blevne anatomerede af Liv-Medicus Doct. Simon Pauli den Ældre. Herforuden findes endnu 6 Krokodiler paa Kunstkammeret, som ere af forskjellig Størrelse.
- 77.) Udskillige Haar-Stene, eller Stene, bestaaende af lutter Haar, som ere indviklede og med hverandre sammenhængende. Disse Stene ere deels runde og deels aflange, overtrukne med en brunagtig Skorpe, som i Henseende til Farven ligner en Bezoar-Steen. Saadanne Stene skal ofte findes i Mave paa Stude, Kieer, Kalve, Faar og andre Creature; hvilket ikke synes urimeligt, naar man betænker, at disse Creature ofte slikke sig med Tungen; ved hvilken Leilighed der ofte kan blive Haar sidende paa Tungen, og siden nedsynkes, da de ved Mavens Bevægelse kan vikles tilfammen og blive til Kugler eller saadanne Stene.
- 78.) En Armadill, eller brasiliansk Tatou. Navnet Armadill reiser sig af en haard hsegul Skal, hvormed dette Dyr bedekkes, ligesom med et Skjold. Det er saa stort som et lidet Svin og haver en Svine-Tryne. Hvorfor det ogsaa kaldes paa Hollandsk Schildvaerken eller Skjoldsvin. Kiedet bliver holdt for en Delicatsse i Braslien. Dets Længde, Kumpen iberegnet,

- regnet, er 3 Fod. Rumpen bestaaer af 12 Led, som ud til den yderste Ende bliver alt mindre og mindre. Bugen, Halsen og endeel af Laarene bedekkes ei af ovenmeldte Skal, men derimod er stærk besat med Haar.
- 79.) En *Iguana*, eller brasiliansk *Senembi*. Det er et Slags Fjirbeen, som af mange er vidtloftig beskrevet.
- 80.) Udskillige *Iguaner* af forskjellig Størrelse og Farve, saasom grønne, spraglede og askefarvede.
- 81.) En stor Fjirbeen, hvis Krop næsten overalt er beklædt med en tet og haard rynket Hud af mørkegul Farve. Ved denne hænger en mindre Fjirbeen med rynket Hud.
- 82.) En Fjirbeen fra *Bologne*. Denne er ifkun en sædvanlig Fjirbeen, dog overgaaer den de andre Fjirbeen baade i Henseende til Længden og Farven, som er deilig grøn. Af disse gives der en Mængde i Eggen omkring *Bologne*.
- 83.) En *Chamaeleon*, 6 Tomer lang af askegraa Farve.
- 84.) En *Salamander*, næsten 6 Tomer lang, som ogsaa er et Slags Fjirbeen, om hvilke de gamle troede, at de kunde leve i Jlden. Vel er det sandt, at de i Begyndelsen nok kan modstaae Jlden og slukke de nærmeste Bløder, efterdi deres hele Hud er overtrukken med et Slags Liim, som glindser ligesom Fernis, men tilsidst maae de dog omkomme i Jlden, ligesom alle andre Dyr.
- 85.) En stor ostindisk Skilpade, 6 Fod eller 3 Alen lang og $2\frac{1}{2}$ Fod bred.
- 86.) En Land-Skilpade, hvilken som en Unge er bragt Mar 1670 herhid fra Ostindien med et af det Asiatiske Compagnies Skibe, og haver levet over 36 Aar hos den da værende Kunstforvalter Grottschilling.
- 87.) Skallen af en Skilpade, 4 Fod 6 Tomer i Længden, 2 Fod og 6 Tomer i Bredden. Christian Cornelisen, Gouverneur paa Christiansborg i Guinea, haver ved sin Hiemkomst til Kiøbenhavn i Aaret 1667 fortalt, at en ung Løve, (hvilket Dyr især ved Natte-Tider setter efter Skilpadene og deres Eg) havde oversaldt en Skilpade, som laae ved Strand-

bredden, og faaet fat med Kloerne paa dens Hoved og det ene Forbeen, som det havde strakt ud af Skallen, saa at Skilpaden ikke kunde trekke det til sig igien. Skilpaden havde derpaa styrket sig ud i Havet og draget Løven med sig, hvor Løven da druknede og Skilpaden omkom formedelst de Saar, den havde faaet af Løvens Kloe. Siden havde Vandet kastet dem begge to ind paa Landet, hvor de fantes tilsammen ligesom før. Hvorudover Gouverneuren til Amindelse derom tog Skallen af Skilpaden hjem til sig. Ellers findes her endnu adskillige mindre Skilpader.

88.) En *Scincus Marinus*, eller Jord-Krokodil, som er saa stor som en ordinair Fårbeen, en Tome tyk og en halv Fod lang, graaeagtig og fuld af smaae Knopper, som gaaer fra Rumpen til Hovedet, hvorpaa just dette Dyr skilles fra Krokodilen, som ellers er et Amphibium, da dette derimod lever allene paa Landjorden. Det andet haver en rund Kump, et langagtigt Hoved og en spids Snude, og opholder sig i Hobetal i Nilstrømmen. *Plinius* kalder dette Slags den lille Krokodil, og den bruges paa Apotheket.

89.) En hvid Søekat udstoppet. Dette Dyr er død Aar 1687 og har tilhørt Dronning Charlotte Amalie. Af flige Søekatte findes en Mængde ved Bnapour i Ostindien. De sorte Søekatte derimod falde paa de malabariske Kyster og paa Kysten Calicut.

90.) En Loyert, som er et amerikansk Dyr saa stor som en Kow med rødsladne Haar næsten som Biernehaar, er 3 Fod og $1\frac{1}{2}$ Tome lang, og haver lange Kløer, med hvilke det kan holde sterkt. Formedelst dets Langsomhed i at gaae kaldes dette Dyr en Loyert, thi efter Skribenteres Beretning, behøver det en heel Dag til at krybe 10 Skridt frem. Og naar det skal op i et Træ, hvor det helst opholder sig og gnaver alle Frugter og Grenene af, da gaaer der to Dage bort, inden det kommer op og ligesaa mange Dage, inden det kan komme ned igien. Dette Slags Dyr kaldes *Ai*, eller *Tardigradus Ceylanicus*, og regnes blant Abelattens Stægter. Derom kan læses *Bonnars Natur-Historie* Tom. 1. pag. 17. og 18.

91.) En hvid udstoppet Naabul, som er bleven kastet af en rød Hind i Dyres-Haugen ved Jagersborg Nar 1694.

Ligeledes vil man ogsaa af *Laurentzens* Musæum Regium anføre en Afhandling om Fugle og hvad dertil henhører. Man seer da her:

1.) En magellanisk Gaas eller *Pinguin*, det er en Søefugl som en Gaas, dog er Nebbet anderledes, hvilket gjør Forskiel imellem dem. Oven paa ere Fiedrene sorte, glatte og derhos saa bløde som Fleiel. Neden til ere de sneehvide. Snabelen eller Nebbet er større end en Ravens og i Overdelen af samme ere nogle krumme Streger. Omkring Diet haver den en hvid Ring og ligeledes omkring Halsen, som ikkun er kort og tyk. Vingerne ere ganske smaa og bestaae af sorte og hvide Fiedre med en hvid Rand paa Enden, hvilke hielpse det til at svømme hastig. Fødderne ere sorte og af samme Skabning som Gaasfødder, undtagen at de bagerste Tæer fattes. Paa Færre gives der en Mængde af dette Slags Fugle, hvilke ere meget graadige, og nære sig af Fisk. Navnet *Pinguin* haver denne Fugl faaet af Hollænderne formedelsd dens Fedme, thi den veier undertiden 16 Pund.

2.) En *Columbus Arcticus* eller Nord-Due, som ellers i Norge kaldes Loom. Denne smukke Fugl, som falder udi Mængde i Norge og Island, er spraglet med sorte og hvide Fiedre, og saa stor som en And, har et sortagtigt og spids Neb og Fødder, hvormed den vel kan svømme, men ikke snyderlig gaae, fordi Fødderne sidde alt for langt bag ud, og Laarene sidde ind i Kroppen. Derfor kaldes den Loom eller Lam, fordi den er uskicket til at gaae. Naar den vil i sin Rede, som den gjerne bygger ved Vandet, saa stikker den Nebbet i Jorden og haver Kroppen i Beiret, indtil den kan naae sin Rede. Den er en hurtig Duffler, og kan hastigere end andre Fugle skinle sig i Vandet, naar nogen vil skyde den. Man anseer denne Fugl for en Spaamaand i Henseende til Veirliget, thi mod forestaaende Storm giver den en uheldig Lyd og Skrig fra sig; derimod er dens Nest behagelig imod forestaaende klart Veirligt. Dette kalder

Nordmanden at Loomen fangler. For samme Aarsags Skyld ansees denne Fugl af Almuen for heilig, og Laplænderne smykke deres Hoved med Bingerne og Hovedet af samme Fugl. Om denne Fugl kan efterlæses Bomares Natur-Historie 5 Tom. pag. 123. 124. Strøms Søndermørs Beskrivelse Første Part pag. 236. og Trondhiemske Selskabs Skrifter.

- 3.) Nebbet af en Pelikan med sin Kroe. Dette Neb er langagtigt og krumt i Enden, derhos $1\frac{1}{2}$ Fod langt, neden for hænger et rummeligt Giemme, som lader sig forferdeligen udvide, saa at derudi kan efter Sigende rummes 30 Pund Vand. Denne Fugl findes i Mængde ved det caspiske Hav og det magellanske Sund, og skal kunne leve meget længe, saa at Aldrovarius beretter, at der udi Keiser Maximilians Tid har været en Pelikan i Mecheln, der var 80 Aar gammel. Denne Pelikan, som her giemmes, have de moskovitiske Gesandtere iblant andre Forøringer overbragt levende i et Buur til Kong Friderik den Tredie Aar 1662 i December Maaned.
- 4.) Nebbet af den Fugl *Sentenda*. Dette Neb er af en Haandbreds Længde, meget spids og inden til huult, saa og guulagtigt af Farve. Oven paa Nebbet er en oval Bule, som er guul for til og ellers rundt omkring rød. Ved Nebbet haver tilforn Hovedet siddet med sine Fiedre og Dienhuller. Men saameget som man kan slutte sig til af de overblevne Fiedre, maae Fuglen være mørkerød af Farve, hvilket ogsaa den Person har berettet, som paa Kysterne af Koromandel har skudt Fuglen, og ved sin Hjemkomst til Kiøbenhavn foræret den til Admiral Ove Giedde. Den samme Person berettede, at samme Fugl er saa stor som en Svane, og skal have endnu længere Hals, samt lange røde Been, og at Lærerne paa Fødderne ere adskilte fra hinanden. D. Worm beretter, at denne Fugl er modig og krigsk, og flyver paa den, der vil skyde efter den, for at hevne sig.
- 5.) En sort Dompap af Han-Slags. Den haver et kort, sort og krumt Neb, brune Fødder og sorte Kloer. Brystet og Halsen har været rød,
Bugen

Bugen hvid, Ryggen graae og rød, Hovedet ogvingerne blaae. Den haver været i Buur med andre Hun-Fugle af Dompapper hos Prindsesse Sophie Hedevig; men da alle Hunnerne døde i Aaret 1691, blev den fort derefter, da han fællede sine Fiedre, ganske sort og døde.

- 6.) Nebbet af en brasiliansk Skade, 9 Tomer lang og $3\frac{1}{2}$ Tome bred, hvilken Fugls hele Krop er ikke saa stor som Nebbet er. Brasilianerne kalde den *Taucau*. Om denne Fugl læses i Bomares Natur-Historie Tome 7. pag. 201.
- 7.) Nebbet af en *Ibis*, hvilken Fugl har været her at see udstoppet ganske heel og holden, men er nu, ligesom andre udstoppede Fugle, fortæret af Mælk. Den har af Længde og Brede været ligesaa stor som en Stork og ellers ingen Forstiel, undtagen at Nebbet er krumt. Det er en egyptisk Fugl, som de gamle holdt for at være hellig, fordi den æder Slanges. See Bomares Natur-Historie Tom. 4. pag. 18.
- 8.) Nebbet af en Rhinoceros-Fugl. Dette Neb er meget let og huult, saa og omtrent 9 Tomer langt. Paa Overdelen af Nebbet stikker noget frem, ligesom et Horn, hvoras den kaldes Rhinoceros-Fugl. Den er større end en Ravn, haver et tykt Hoved og Hals, store Vine og et middelmaadigt krumt Neb, som en Korfugl. Udi Indien kaldes denne Fugl *Topau*.
- 9.) Fire mindre Neb af samme Slags Fugl.
- 10.) Nebbet af en Skee-Gaas, saaledes kaldet, fordi Nebbet er dannet som en Skee. Udi det brede af Nebbet, som inden til er glat, ere af Naturen 14 smaa Huller. Denne Fugl falder ved det kaspiske Hav, saa og paa Færøe. Den er beskrevet i Museo Wormiano. Paa Tydsk kaldes den *Lepfel-Gans*, *Platelea*.
- 11.) En brasiliansk Fugl, ved Navn *Guara*. Denne Fugl levede ligesaa vel paa Landet som i Vandet og har en heirød Couleur. Hr. Christopher Lindenau har bragt den med sig fra Brasilien. Den haver et langt og hseguult Neb, som er krumt mod Enden og ligner meest en Lee. Derhos

sorte Dine og en meget kort Kump, som ikke naaer længere end til Enden af Vingerne, hvis yderste Spidse er sort. Laarene ere meget lange og den øverste halve Deel er begroet med Fier. Den nederste Deel derimod er ligesom Fodderne ganske blot og lysegraae af Couleur. Denne Fugl er af Begyndelsen sortagtig, siden askegraa, dernæst hvid, og saa bliver den efterhaanden rød, indtil den bliver to Aar gammel. Derefter forandres Farven til gulgrøn og rød. Jo ældre den bliver, jo rødere bliver den: Ole Worm i sit Musæum har beskrevet den vidtløstigere. See ogsaa Bomares Natur-Historie Tom. 3. pag. 177.

12.) En Skade fra Bantam saa stor som en Hane. Den har skionne røde Fier saa bløde som Floiel, af hvilke de Indianske Konger lade sig giøre Kioles og Kapper, hvilke man seer siden i den indianske Sal. Om denne Fugl kan efterlæses Bomares Natur-Historie Tom. 7. pag. 201.

13.) En Paradis-Fugl. Dette Slags Fugle findes i Overflodighed paa de mollukkiske Øer, hvor den bliver kaldet *Manucodiata* eller den guddommelige Fugl. Den kaldes ogsaa *Burung Aru* af den Ø, paa hvilken dette Slags Fugle-meest opholder sig. De findes ogsaa paa den søndre Kant af Indien. Men de største og smukkeste Paradis-Fugle falde paa Øen Aru, og de mindre, som ere gule og hvide, falde i Nye-Guinea. De ere ikkun smaa Fugle, der ei ere større end en Due og derhos i de første 9 Maaneder uden Fiedre, i hvilken Tid de ikke flyve ud. Derimod lade de sig see i Flokkeviis udi September og October Maaneder, da de blive skudte, opskaarne og røgede til at sælges. De, som falde ved Guinea, have i det tynde af Bugen ikke saa skionne lange Fiedre som de andre. Om disse Fugle læses Bomares Natur-Historie 6 Tom. pag. 165. og 166.

14.) En liden Konge-Paradis-Fugl, thi hver af disse (det store og lille Slags) har sin Konge. Den har røde Fiedre, men paa Halsen er den grøn og gul. Den er saa stor som en Spurre og paa Enden af Kumpen sidde tre Haar ligesom Hestehaar, der ere krumme ved Enden. Indbyggerne

paa de molukkiske Der pleie at bære Fiere af disse Slags Fugle hos sig, fordi de indbilde sig, at de ved Hielp af disse Fuglefiere ere skudfrie og sikre for fiendtlige Slud, endsskiont de i Feldtslaget staae i de første Gelede for de andre.

15.) Et smaae brasilianske Fugle, *Guinumbi* eller *Guinambi* kaldede. Disse ere de allermindste Fugle, som gives. Thi deres hele Længde fra Nebbet indtil det yderste af Rumpen er neppe halvtredie Toms lang. Og Kroppen tilligemed Fierene er ikke større end en Oliven. Nebbet er halvanden Tom lang, derhos spids og lige, dog bøier det sig lidet i den yderste Ende og hos nogle er det lidet krumt. Farven af Fierene er overalt gulgrønt og guult.

16.) To hvide Spurrer, som ere fangede i Sielland. Paa visse Steder udi Norge ere alle Spurrene hvide om Vinteren. Om hvide Spurrer taler *Aldrovandus* Libr. XV. Ornith. Cap. X.

17.) En Ravn fra Færøe af adskillige Colurer og større end Ravnene i disse Lande. Hovedet omkring Nebbet og Dinene er hvid, Bissen sort, saag Halsen, Brystet og Ryggen. De store Fiere i Vingerne ere hvide, men de mindre mod Brystet, ere sorte. Rygraden og den øvrige Deel af Bugen, nærmest Halen, er hvid.

18.) To indianske Astenbakker, en Han og Hun. Enhver af dem er saa stor som en Ravn eller Høne, hver er en Fod lang fra Hovedet indtil den yderste Ende af Halen, og halvanden Fod bred, naar Vingerne ere udstrakte, tværs over fra den yderste Ende af den ene Ende til den yderste Ende af den anden Binge. Hovedet er fuldkommen som en Maus, men har fire Øren, saa at de to store indbefatte de to mindre; Vingerne ere bruskede, Fodderne ere spaltede med fem Fingre, hvorpaa sidde Næer.

19.) En udstoppet Falk, lidt hvidagtig med røde og sorte Pletter. Af den Inscription, som er fæstet paa den, sees, at den i Junii Maaned Mar 1682 er skøiet fra Haag i Holland, sit Fødested, og omfiden er fangen levende ved Hadersleb i Fyrstendømmet Slesvig den 4 Apr. Mar 1684.

- Bed dens Fodder hænger endnu en Selvplade, hvorpaa staaer Wilhelm af Dranien, som siden blev Konge i Storbritannien.
- 20.) En udstoppet norssk Søe = Fugl, kalden Knyffva eller Lynfva, som falder i Mængde i Nordlandene i Fosodens Fogderie.
- 21.) En Søefugl, Lunde kalden, som falder i Mængde i Nordlandene paa de Der Kysten og Berg i Fosodens Fogderie.
- 22.) En stor færøisk Ildbrim, paa Islandsk Himbryne kalden, Tisfugl, *Halcyon*.
- 23.) Hovedet af en Flammant eller *Phoenicoptere*, en rar afrikansk Fugl med røsenrøde Fiere. See Bomares Natur = Historie Tom. 2. pag. 415.
- 24.) Fugle = Neder fra Kysten Koromandel i Ostindien.
- Ligeledes en overmaade stor Mængde af adskillige Fiske og visse Dete af dem, saasom:
- 25.) Et stort Hoved af en Narhval med dobbelte Horn, paa Grønlandsk *Towak*, Eenhiorning, som falder ved Spitsbergen og Nova Zembla. Dens Hoved med samt to lange Horn veier 150 Pund. Den er Nar 1684 fort fra Grønland til Kiebenhavn med en hamborgsk Skipper, Wilhelm Kohn.
- 26.) Hovedskallen af en *Turcio* eller *Phocæna*, Grinde = Hval, Marsvin.
- 27.) En Haarfisk eller Haarkjæring, *Carcharies*.
- 28.) En Kosmar eller Hvalros.
- 29.) En Sirene. En Haalar. En Savefisk, *Pristin*. En Svamfisk. En Trolchval eller Sprud = Hval. En Fierling, paa Hollandsk *Pietermann*, eller Søedrage. En Sverdfisk. En Lacert. En Søe = Hane. En *Centrine* eller Hav = Muns. En Marmelle. En Hav = Tasse. En Hammer = Fisk, som falder overmaade stelden ic. ic.
- En Neunauge, (en Slynder) af en overordentlig Størrelse, hvis Lige aldrig endnu er seet. Thi den er 1 Alen og 16 Tomer dansk Maal lang og derhos saa tyk, som en fører Mands Arm, og veier 3 Pund og 3 Fierdingspund. Denne besynderlige Fisk er fangen Nar 1769 i Elven ved Hamborg.

En udstoppet amerikansk Slange, *Tangedor Boicinga*, paa Hol-
landsk Kartel: Slange kalden, den giftigste af alle Slags Slanger. En afri-
kansk Slange eller See:Orm, 22 Fod eller 11 Alen lang, og tillige meget
tyk. Foruden mangfoldige store og smaa Slanger, som ere samlede fra alle
Verdens Kanter; saasom en *Scolopendra* eller Skol:Orm med 24 Par Fødder,
nemlig 24 Fødder paa hver Side, og en Mængde af Insekter, saasom: en
Gryllo Talpa, en apulisk *Turantula*, &c. &c.

Af Plante: Riget findes iblant andre Selsomheder en Blok af Ege-
træ, hvorudi ved Kløvningen, da man flakte Træet, er fundet en sort Skrift,
2 Tomer dybt inde i Træet; hvilken Skrift har i Begyndelsen formodentlig væ-
ret sfaaren ind igieennem Barken, og siden er Barken med Tidens Længde voren
uden om Skriften.

Man seer her ogsaa Naturens Spil ved Planter og Mineralier.
For Exempel: En Steen, som har en ganske ugemeen Lighed med et Brød.
Saa og de naturlige Bedragerier, saasom: Plante: Lammet eller *Agnus Scythi-*
cus, *Boramek*, *Altraun-Roden*.

Af Mineralier, forevies mange store kostbare riigagtige Guld: og
Solv:Erz: Stuffer, nedbragte fra de norske Biergverker paa Kongsberg. Iblant
andre vises: 1.) En heel Gediegen, som veier 111 Pund. 2.) En næsten
Gediegen, som veier 110 Pund. Men især admireres af alle Bierglyndige
3.) et stort Stykke Solv:Erz, eller massiv Solv:Stuffe i Mands Størrelse.
Det er 5 Fod langt, veier 560 Pund paa 1120 Mark og vurderes for 5000
Rdtr. Samme Stykke er brudt Nar 1666 i Solv: Biergverket ved Kongs-
berg i Norge. Man har endnu aldrig nogensteds i hele Europa fundet Mage
til dette Stykke; ja ikke engang er funden Lige til de mindre Haandstene, som
her forvares af 304 til 245 Pund. 4.) Et i Jylland ved Strandkanten
fundet Stykke hvidt Bernsteen, som veier 9 Pund og 10 Lod; hvilket formo-
dentlig er det stærke Slags Bernstene, som nogensteds er fundet, og derhos saa
meget besynderligere, som det Slags egentlig opfiskes ved de preussiske og polske

Grendser i Østerseen. Nogle ungeriske Mineralier og et Stykke sort Glas-
Agat eller egentlig Lava af Hecla, vægtigt over 100 Pund.

Iblant Petrefacta eller forstenede Ting, det er, adskillige curieuse Sa-
ger, som til Stene ere omstiftede, forevises de meest seldne Stykker, forvarede
udi Skabe. Man seer her utallige Selsomheder af Naturen, hvilke alle noie
bevares udi de med Glasdøre tillukte Skabe, som findes i denne Sal. I et
Skab findes lutter kostbare Edelstene, Diamanter liggende i Moderen, Jaspis,
Turkoser, Agater, hvori adskillige selsomme og forunderlige Udbildinger ere
dannede af Naturen. Saaledes seer man her udi et Stykke Agat ganske tyde-
lig og grangivelig Christum paa Korsset, tilligemed Maria og Johannes, hvil-
ket er voret saaledes i Stenen. Udi et andet Skab finder man allehaande Arter
af Koraller, Koralliter og rare Soeverter. Conchyliæ-Samlingen er rig indtil
den aller største Overflodighed. Af Coquiller fra Nautalis Major af indtil de al-
termindste Sorter findes et herligt Forraad. Af nogle store Nagle-Muslinger
som i Form af en Pyramide ere opstillede, veier den største 448 Pund og har
hatsfierde Fod i Giennemsnit, men er halvniende Fod i Omkreds. Man vil
forbigaae at spregne mange Selsomheder, og alleneste anføre endnu to Nariteter,
nemlig, at her forevises et stort Stykke Sindel, hvilket, naar det udbredes,
viser den korsfæstede Frelser Christum at have været efter Foralling indsvøbt i
samme Linklæde ved sin Begravelse og sees en efterladt blodig Tegning eller Mær-
ker af hans blodige Ribler og Saar afbildet overalt i samme fine Linklæde. Der-
næst forevises her ogsaa en Mands Skiorte og en Fruentimmer Serk, og ved den-
ne sidste hænger endnu tre Berne-Skiorter, som alle ere vævede i et eneste Styk-
ke, og det endda med Rynker om Halsen og om Hænderne, forfærdiget af en norsk
Linvæver, og er altsammen uden Syning.

Da man nu i denne første Sal paa det Kongelige Kunstammer har seet
Naturens Frembringende, saa seer man dernæst i den anden Sal Kunsten, som
er Naturens Efteraber. Denne anden Sal kaldes

H. Artificiel - Kammeret.

Aldi denne Sal findes alle Slags kunstige Materier, som ere forferdigede af de berømmeligste Mestere baade ældre og yngre. Et Antal af de udvalgte Kabinets-Materier, som Diet knap kan trættes ved at see og stirre nok saa længe paa. Iblant andre seer man her en løsende Eremit, gjort af Damp, En gammel Mand, uforlignelig smuk gjort af Demmer. Deels og en stor Mængde af Kunst-Sager; et stort Antal af herlige og kunstige Mesterstykker, meget prægtig, net og fint udskaarne i Træ, Elfenbeen, Guld, Sølv, Bernsteen, Perlemoer, Steen og i andre kostbare Materier, og derhos med kostbare ægte Stene indlagte og besatte; hvilke Stykker ere forferdigede af store og fortreffelige Mestere. Man forefinder her et sterkt Antal af mangfoldige i Elfenbeen paa det netteste og fineste udskaarne Historie-Stykker, deels med halvt og deels med heelt ophøiet Arbeide, hvoriblant er et kunstigt udskaaen Beger eller Pokal, som er forferdiget af en 12 Aars gammel norsk Dreng, ved Navn Magnus Berg. Denne samme Berg, som siden med Alder og Aarene tiltog mere og mere i større Jutkommenhed i sin Kunst og Videnskab, er ogsaa Mester af den store Vase, som findes i denne Sal og er udarbeidet af Elfenbeen og Sølv. Denne Vase har bemeldte Magnus Berg fuldført i hans høieste Alderdom, som af alle Kiendere og Kunstnere holdes høit i Agt og Værdie. Desuden er endeel herlige historiske Stykker i Elfenbeen udskaarne og forferdigede af samme Berg. Om ham kan læses Danske Magazins 1 Tom. pag. 226. Man seer her ligeledes en meget fortreffelig Samling af de beundringsværdigste dreiede Kunststykker i alle Materier. Deriblant en Lysekrone af Nav med 12 Arme. Man seer her ogsaa adskillige af Konger og høie Personer i Elfenbeen, Nav og Koraller kunstig egenhændig udskaarne og dreiede Kunststykker, som til Almindelse om dem ere forærede hertil. Ligeledes mange Guld- og Sølv-Begere og Skaal, hvorudi de rareste ægte Stene af stor Værdie ere indfattede. En meget stor Skaal af Agat med Sølvfad; en Sølv Globus. Ja med et Død: Her findes en utrolig Mængde af deslige kunstige Ting, som alle ere af lige saa stor Næthed som Kostbarhed. Iblant saadanne maae man med Rette regne

et kunstig med Elfenbeen og adskillige Slags rart Træ indlagt Skab, som er gjort af en stoffblind Snedker, der med sine Fingre kunde føle, af hvad Slags Couleur det Træ var, som han havde i Arbeid. Af Inscriptionen paa dette Skab sees, at denne blinde Snedker, ved Navn Hans Bielefeldt fra Oldenborg, har været blind fra sit Alders 10 Aar, har lært sin Kunst i Hamborg, og har gjort dette Skab i Kiøbenhavn Aar 1673. Udi Skabene, som findes i denne Sal, sees staaende en kostbar Samling af de rareste, kunstigste og merkværdigste Ting. Iblant andet et lidet Alter omtrent en haandbred høit, som er meget fint og net udskaaen i Træ af den berømte Albert Dürer. St. Johannes den Døbers Hoved meget kunstig udskaaet af den vidtbekjendte romerske Cavalliero Bernini. Saa og adskillige Skibe, som med Seil, fuld Takelage og alt andet Tilbehør ere af Elfenbeen, Perlemoer og Ival paa det kunstigste og fineste udskaaene og forarbejdede. Iblant disse er et Krigs-Skib gjort overmaade kunstig af Elfenbeen, samt Seilene og alt staaende og løbende Redskab, som dertil hører, ligeledes forferdiget af Elfenbeen, men Kanonerne ere af Sølv. En Baad af en Sør-Eenhjørnings-Horn gjort med et Guld-Anker. Men især admireres høiligen af alle et lidet Delogs-Skib af Ival eller Bernsteen, som er en accurat Model efter Krigs-Skibet Dronning Anna Sophia, hvilket blev bygt i Kong Friderik den Fjerdes Regjerings Tid. Denne Model i saa særdeles liden Størrelse er saa skarpt og tilforladeligt efter Maalestoffken indrettet, at endog Originalens Dimensioner kan deraf udfindes. Dette prægtige Kunststykke er forferdiget af Commandeur Diderich de Thurah i hans unge Aar, og skal i sin Art være det eneste i Verden, som fortjener at have faaet Sted blant de kostbareste Mariteter i et Kongeligt Kunstskammer. Her findes ogsaa adskillige særdeles fine udskaaene Kunststykker af Elfenbeen og Ival, som ere forferdigede af Controleur Niels Nielsen i Aalborg. Blant flige fint udskaaene Mariteter af Elfenbeen fra de ældre Tider er at regne en Alter-Table af Elfenbeen, som Paven forærede Kong Christian den Første Aar 1474, da han var i Rom. Den er et Altare Portatile, forvaret i en Kiste, paa hvis Laag staaer disse Ord: Denne Alter-Table hafver Paven foræret Salig og høiløstlig Thukommelse Konning

Konning Christiern den Første Aar 1474, der hans Kongel. Majest. førte til Rom at besøge St. Povelis og Peders Kircker, som var Brug i de Dage. Alter = Tavlen forestiller i 9 Afdelinger Christi og den romerske Kirkes Helgenes Historier, dernest den hellige Oles, som var Konge i Norge, hans Mirakler. Blant de nyere kunstdreiede Sager, som her findes og forevises, er en stor Bernsteens Lysekroner, forserdiget af den Kongelige Kunstforvalter og Kunstdreier Hr. Spengler, i hvis fortreffelige Mesterskikke den gode Smag forenes med den heieste Grad af hans store Kunst. Ligeledes glemmes her mange Sølvbegere, besatte med Nelledalere, som Kong Christian den Fierde har vundet i Hamborg i en Ring = Kenden, hvori han har besiddet en overordentlig Ferdigbed. Ligeledes sees her Kong Christian den Fierdes Afbildning til Hest imellem to Geuler eller Støtter, paa hvilke alle Med = Kendernes Vaaben ere stukne i Sølv og forgyldte. End videre seer man her en Stol, saa kunstig med en Springstier indrettet, at den uventet indslutter og fængsler den, som setter sig ned i den, i det at Stolen smækker til og den Siddende ei kan komme op af Stolen, forend han lukkes ud deraf. Man seer her ogsaa adskillige i Bort poufferede Kunststykker, og Kongelige Personer, meget livagtig i Bort poufferede, saasom Kong Christian den Tjente og hans Dronning Charlotta Amalia, Dronning Sophia Amalia, Prinds Jorgen, Prindsesse Sophia Hedevig, Kong Ludvig den Tiortende og hans Dronning Maria Theresia i Frankrige ic. En Haar = Opsats eller Parnk af spundet Glas. Ligeledes seer man ogsaa smukke Drikke = Kar, hvilke ere af norske Bønder saa jirlig og net udskaarne i haardt Træ, at man maae hoiligen forundre sig over deres smukke og nette Arbeider. Man seer her et Præste = Skilderie, meget smukt malet af Kong Friderik den Tredie, medens han var Erkebisp i Stift Bremen; bag paa samme Skilderie staaer disse Ord: *Fridericus Tertius* hat diss *Contrafaj* gemacht, als er *Erz Bischoff* gewesen im *Stift Bremen*, dieser *Pastor* ist *Prediger* gewesen zum *Torek* im *Stift*. Her forevises nogle Prøver af den rareste og netteste Skrift, hvoraf een er skreven af Johan Kühn, som havde ifkun en Finger paa hver Haand. Man seer af ham paa Pergament skreven den hele Katekismus paa Tydsck Aar

1646 i hans Alders 41 Aar; derunder har han skrevet sit Navn i dette Vers. Johann Kuhn wird Ich genant; Hat nur ein Finger an jeder Handt. Nok en meger net Skrift af Matthias Buchinger, som af Moders Liv var fødte baade uden Hænder og Fødder, men skrev med Albuen, som han krummede og paa den Maade holdt Pennen, hvormed han skrev den zirligste Haand og hastigere end nogen kunde ellers skrive med sin rette Haand. Bemeldte Skrift er et Brev, hvori han allerundantigst inviterer Kong Friderik den Fierde til sit Dyrskup, som han holdt i Kiøbenhavn Aar 1703. Neden under har han sat disse Ord: Matthias Buchinger hat diff ohne Hand und Fusse geschrieben und gezeichnet Copenhagen Anno 1703. Her findes utallige rare Ting mere, hvilke for deres Vidtsøstigheds Skyld ei kan synkleviis opregnes. Vi træde nu ind i

III. Den Indianiske Sal.

Den tredie store Sal kaldes den indianiske Sal, fordi begge Indternes Mariteter udgiøre en stor Deel af dens Prindelser, som derudi findes, hvilke bestaae af alle Slags indianiske Vaaben, Klædedragter og Huusgeraad, Skrifster, overtroiske Ting ic. Man forefinder her mange chinesiske, japaniske og Grønlandernes Vaaben, saasom Dolke, Kastespyd, forgiftede Sabler og deslige baade af sydlig og nordlig Armatur, som de Wilde betiene sig af saavel til deres Forsvar, som og ellers paa Jagten. Laplandiske Rune-Bommer, Hæres eller Troldoms-Trømmer. Man finder her en grønlandsk Vaad, en Kajakke kalden, 19 Fod lang, 2 $\frac{1}{2}$ Fod bred, 1 $\frac{1}{2}$ Fod hei, bygt af Hvalfiske-Been og overtrukken med Sælhundestind, undtagen det Hul, hvor Grønlanderen selv sidder indsnoret med sin Aare. Man seer her ogsaa alle Slags grønlandiske Fiske-Redskab, Pile, Buer, Spyde, Klædedragter. Et Par temmelig velconserverede amerikanske Klædninger af Fiere. Her sees og Afbildninger af adskillige vestindiske og andre vilde Mennesker, deels i deres naturlige Afbildning, deels ogsaa i Skildrier, malede af Trost, som fulgte med Prindsen af Oranien til Brasillien. Her findes ogsaa to prægtige broderede Dildertøier, som ere sendte Kong Friderik den Tienite til Foræring fra Republikken Lunis. Sliges

maade seer man her ogsaa allehaande fortreffeligt og skönt chinesisst og japanst lakeret Arbeide paa Skabe, Borde, Chatoller og deslige, som i de gamle og nyere Tider ere bragte herhid fra China med de danske chinesiske Skibe. En Model til et indiansk Fartoi, nogle paaklædte chinesiske Mandariner, chinesiske Lysthuse, to temmelig store chinesiske Taarne af Perlemoer ic. Vi vil nu træde videre ind i den fjerde Sal, som kaldes

IV. Antiquitet = Salen.

Om denne Sal kan man med Sandhed sige, at den indeholder utallige Ting, som baade i Henseende til Kostbarheden, Kunsten og Alderdommen ere aldeles usfatterlige. Man vil først betragte de kostbare Ting, som findes i denne Sal, hvorved en Antiquarius og Esser af Oldsager eller gamle Curiositeter finder Velilighed i allerhøieste Grad til at forlyste sit kunstbegierlige Sind med at betragte, for Exempel: Et Halsmykke, som er et Kors, der er giort af en Rosmars- eller Rosmuls-Land, er 1 i Tomer lang og $8\frac{1}{2}$ Tome bred, hvilket har været Kong Magni Svend Estridsens Datters Helena Halsmykke. Paa dette Kors ere adskillige Figurer og Bogstaver udgravede. For paa sees i Midten den korsfæstede Christus hængende med Inscription: IHS NAZAREN, REX JUDEORUM. Øverst paa de fire udløbende Ender af Korset sidde 4 Billeder, som kaldes *Vita* paa den øverste, *Ecclesia* paa den høire Ende og *Synagoga* paa den venstre Ende af Korsets Tvertræe, men *Mors* ved den nederste Ende af Korset. Men bag paa Korset sees Verdens Frelser siddende at holde en Bog i Skjødet med de Bogstaver paategnet A & Ω. Der omkring læses disse Ord udgravne med latinske Munkes-Bogstaver: *Videte Manus Meas Et Pedes meos dic. Dns.* Ved hans høire Side en Konge og Dronning med Børn, ved hvis venstre Side staer en Biskop med Inscription: *Venite Benedicti Patris mei.* Ved Christi venstre Side sees nogle hylende Mennecker med Inscription: *Discidite a me Maledicti in ignem.* Paa den øverste Ende sees Abraham og nogle Helgene med disse Ord: *Fili recordare, quia recepisti bona in vita tua.* Neden til sees Helvede med denne Inscription: *Pat. Abraham, miserere mei Et mitte Lazar. ut tingvat extremum Digiti sui in aquam refrig.* Paa den ene Kant af Korset ved

den høire Side staer: *Q. Me cernit pro Helena, Magni Suenonis Regis Filia, XPM oret E.Q. me ad memoriam Dnice Passionis parari fecerat.* Paa den anden Kant ved den venstre Side: *Q. XPM crucifixum credit Liutgeri memoriam orando faciat. Q me sculpserat rogatu Helene que E Gunhild vocatr.* Dette Halsmykke henger ved en forgyldt Selvliede og er af en meget høi Alder tilbage i Tiden. Det har i de ældre Tider været eiet og giemt af Hr. Holger Rosenkrantes Frue Sophia Brahe i hendes Smykke = Skab. See *J. Svaningii* Chronolog. Dan. pag. 73. Et Sølv = Altar, der er forireffelig udarbejdet af den berømte Gølg, hvilket fordm har staaet i Slotskirken i Husum. Mange kunstige Pokaler og Begere af Guld og Sølv, som tildeels have Hentydning til visse Tids = Punkter i den danske Historie, og ere besatte med derhen hørende Skuepenge. Sølv = Weltkugler, en Model af en Bierg = Fæstning af Sølv. Alle Slags Uhrer, som ere mærkverdige enten i Henseende til Kostbarheden eller Kunsten; Nogle Uhrer med kantede Hiul. Udi et Par Uhrer sees Drivestedrene at være lutter Kugler, som løbe i Sneglegange. Nok et meget kunstigt Uhr i Form af en Pyramide, som viser en Mængde Bevægelser &c. Derneft forefindes her ligeledes en stor Mængde af kunstige Ting, nemlig adskillige kunstige mathematiske, mechanicke og physiske Instrumenter. En Himmel = Klode, Globus Caelestis, som er 2 Alen og $\frac{3}{4}$ Alen i Gienneemst, tilligemed Planet = Systemet, som bliver drevet ved et Uhr, der ligger forborgen i Foden, men samme Uhr er ikke i sin fuldkomne Stand. Denne Himmel = Klode har tilhørt den danske Astronomus Tycho Brahe. En Deel Staal = Instrumenter, som ere opfundne af Cartesius. Et Par Opfindelser af Perpetuum Mobile. Et optisk Forvandlings = Billede, hvor man sees med bare Dine Kong Christian den Femtes Gemalinde, Dronning Charlotta Amalia. Men derimod sees man Kongen selv igiennem et Glas, der har mange Sider. Nogle cylindriske Speile med Malerier. Endelig sees man her Oldsager eller Antiquiteter, baade hedenske og christelige, dog for den største Deel nordiske. Saaledes sees man her en heel Deel ældgamle Guld = Armbaand, Ringe, Dronning Margrethes Mundbeger og andre hendes Smykker. Dronning Isabelles, (Kong Christian den Andens Gemalindes) Trolovs =

velfes Ring af Guld med en usleben Saphir. Gamle Sigiller, saa og mangfoldige særdeles rare Reliquier og mærkværdige Stykker, som ere fundne i Kongelige, Biskoppelige og andre Begravelses-Høie i Marken, eller og i Kirker og paa andre Steder, hvilke fra ældgamle hedenske Tider har ligget skjulte i Jorden, men ere Tid efter anden opgravne og fundne, saasom: Offer-Skaaler, Urner med det derudi fundne Guld og Glas-Løi, Græde-Glas og deslige Antiquiteter i Mængde. Deriblant ere 6 Guld-Urner, som ere opgravede i Fyent og fundne den 16 Apr. Aar 1685 paa Egskov Gods (da tilhørende Geheime-raad Niels Krag) af en Bonde paa hans Uger paa Munkøe. En Crystallin Begravelses-Urne, oven til belagt med en dobbelt Krands af det fineste Guld, der veier 16 Lod, funden Aar 1673 udi Tronhiems Stift, Nordmørs Fogderie nær ved Bræmsnæs Kirke. Saa og nogle Metal-Sverd, som ere særdeles mærkværdige, især et Metal-Sverd 22 Tomer langt, fundet i en Gravhøi. Ligeledes Kong Baldemars Sporer, som levede i det 12 Aarhundrede. Samt en Mængde andre gamle Rustninger, Geværer, Hellebarder og Vaaben, som man for mere end 1000 Aar siden har betient sig af. Runestave eller Kalendere og andre Mindes Skrifter, som de gamle nordiske Folk udskære i Træstave. Man seer ogsaa her den, saavel af sin Forstand baade i Kirken og Staten, som og af sin Tapperhed udi Krigen vidtberømte nordiske Erkebiskop Absolons Hovedskal og endeel af hans Been, som ere tagne ud af hans Grav i Sorø Kirke, hvor han ligger begravet, samt hans Ornater, saasom Bispe-Hue af Sølvs forgyldt, ziret med en stor kostbar Saphir og rundt omkring besat med Perler og Edelstene. Ligeledes forevises hans Bispe-Stav gjort af et Enhjørnings-Horn, $4\frac{1}{2}$ Fod langt; Knappen eller Hovedet paa denne Bispestav er krum. Ligeledes en anden Bispestav af forgyldt Kobber 6 Fod lang, hvis Knap eller Hoved er krumt og ombeiet. Inderst i Omboiningen sees et forgyldt Lam staaende med denne Inscription: Agnus Dei. Qui. Tollit. Peccata. Mundi. Miserere. Da. Nobis. Pacem. Men paa den krumme Knap staaer disse Ord: Non. Dominantes. in. Cleros. Et. Forma. Facti. Gregis. Ex. Animo. Her sees ogsaa en mindre Bispe-Stav af Elfenbeen. Ligeledes Bisp Absolons Commando-Stav, to Sverd,

af hvilke det ene er forgyldt, men det andet rustet og fundet i hans Grav. To Stokke, hvis Knappe ere to brede og runde Kobberplader, paa hvilke sees de sædvanlige fire symboliske Figurer af Evangelisterne udgravne. Biskop Absolons Drikke-Horn, hans prægtige Hue og Silke-Tøsser, hans præstelige Velt med et Spænde af et Enhjørnings-Horn; Biskop Absolons Portrait, udgravet i en Ugat. Et Repertorium eller Skrin, hvori adskillige af Biskop Absolons Ornamenter have lagt forvarede. Saa og hans Misale eller Altar-Bog, meget zirlig og net skrevet paa Pergament og prydet med fortreffelige Malerier. For samme Altar-Bog skal engang været budet 1000 Rdlr. af en fremmed Minister for at sende samme Bog til det vatikanske Bibliothek i Rom, men hans Tilbud blev ei imodtaget. Over alle disse Erkebisp Absolons Efterladenskaber læses følgende latiniske Inscription: Absalon, Archiepiscopus Lundensis, Aeternatus Anno Christi MCCI. Has Nobis mortales reliquit Exuvias. Quas cum olim suspexerit ipse, eas nunc despicit ipse. Cernite Argumentum Vanitatis. Man sees her Casaris Brystbillede af Erh, Keiser Antonini Brystbillede, Helena Hoved i $\frac{2}{3}$ naturlig Størrelse af Elfenbeen, græs Arbeide. End videre sees her det i al Verden bekendte og berømte Oldenborgske Horn, eller Drikke-Kar, som er udarbejdet af Sølv og Guld med mange Figurer. Det veier 61 Unzer eller nesten 4 Pund. Dette Horn, som er gjort af det fineste Sølv, forgyldt og hift og her deels med grøn, deels med fiolet Farve overtrukket, blev i mangfoldige Aar forvaret og giemt udi Staden Oldenborg, men siden blev det ført til Kiøbenhavn for at glemmes paa det Kongelige Kunstammer. Man vil anføre hvad Hammelmann i sin Kronike om dette Horn beretter: "Da Otto den Første, Greve af Oldenborg, som var en stor Elsker af Jagten med sine Hof-Folk begav sig en Dag paa Jagt og jagede i en Skov, som kaldes Vermsuer-Skov, forfulgte han et Stykke Wildt lige til det Bierg, som kaldes Offenbierg. Og da han havde naaet det Øverste af Bierget holdt han lidet stille, for at kalde sine Jagthunde sammen. Greven, som reed paa en hvid Hest og imidlertid var af Hede og Arbeide sterkt bleven udmattet, ønskede hiertelig at han kunde faae en Drif Vand at ledse sig paa. I det samme aabnede Offenbierget sig

"og

" og en deilig Jomfrue lod sig tilshyne, som var klædt paa det prægtigste med ud-
 " flaget Haar og en Krands paa Hovedet. Hun bar et Sølv forgyldt Horn i
 " Haanden, hvorpaa adskillige Karakterer og Figurer vare udarbejdede. Dette
 " Horn, som var opfyldt med et Slags Drik, rakte hun Greven med en me-
 " get mild og venlig Mine, og bød ham tillige, at han vilde med den derudi væ-
 " rende Nectar slukke sin Tørst. Greven tog imod Hornet, men da han mærkede,
 " at Liqueuren var ikke klar, ville han ikke drikke deraf. Hvorndover hun sagde
 " til Greven: Drik kun uden nogen Frygt paa mine Ord, denne Drik skader
 " dig intet, men er snarere dig og dine til stor Fordeel; thi dersom du drikker
 " det, som jeg her byder dig, da skal det oldenborgske Huus blive i Bestandig-
 " hed og Flor, og det skal gaae dig og din Afkom stedse vel. Men dersom du
 " ikke drikker, da skal Splid og Uenighed forstyrre dit Huus, og det skal gaae
 " din Familie ilde. Greven vilde ikke samtykke hendes Begiering, men slog
 " Drikken ud bag over sin Nys, og saavidt som deraf blev spildt paa Hesten,
 " gik Haarene strax af. Da Jomfruen saae det, begierede hun sit Horn tilbage,
 " men Greven gav Hesten af Sporerne og ilede af al Magt at komme til sine Folk,
 " og fortalte dem, hvad ham var haendet; og til Bevis derpaa foreviste han dem
 " Hornet, men imidlertid forsvandt Jomfruen." Skient den gammeldags Ste-
 " be-Kunst lader sig tilshyne i dette Horn og bærer Vidne om dets Velde, saa er
 " det dog ei vel rimeligt, at det kan være saa gammelt, som Hammelmann Part.
 " 1. pag. 19, 20 og 21. vil foregive. Man vil ei just imodsig det, som Ham-
 " melmann beretter, at et Horn kan være offereret den oldenborgske Greve, da
 " han paa Jagten tørstede, af en Jomfrue, som kom ud af Bierget omtrent Aar
 " 989, som Winckelmann in Histor. Oldenb. Pars I. Cap. III. bekræfter, men
 " det er rimeligt, at Hammelmann har sammensnudet den største Deel af denne
 " Historie udaf gamle Fabler. For Resten, at Hornet er et oldenborgsk Horn,
 " sees tydelig af de Oldenborg-Delmenhorstiske Skjolde, som derpaa findes,
 " hvorudi Biellerne og Korset af det Oldenborg-Delmenhorstiske Huus ere udskaar-
 " ne. Men nesten alle Oldenborgske Historieffrivere komme overeens deri, at
 " det Oldenborgske Waaben hverken i Ottes den Førstes Tid eller forhen nogenstunde

Har været prydet med Bieller, men at de Bieller, eller rettere at sige, Streger af Løveblod efter Frideriks, Hunonis Sous Strid med Løven, ere omsider blevne tillagte denne berømmelige Hjørn, som den Tid var det Hellige Romerske Riges Skibsbygmester, af Keiser Henrik den Fjerde, som regierede i det ellefte Aarhundrede; hvilket Hammelmann og selv tilstaaer i hans Chron. Part. I. pag. 35 og 37. Følgelig er det faldet og ugrundet, naar man siger, at dette Horn skulle være offereret Otto den Første, som levede for de Tider. Men samme Horn er forfærdiget nogle hundrede Aar efter hans Tid; thi hverken kan det Burgundiske Fyrstendoms Skjold, som er paa dette Horn, hvorudi de franske Lillier allerførst (efter Olivarii Vredii Beretning i hans Werk de Sigillis Com. Flandr. pag. 63 til 67.) i det fiortende og femtende Aarhundrede i Philippi Audacis og Maria Maleanae Tid ere blevne indsatte, ei heller de paa Hornet udgravede Bogstavers Form bevise Hornets høiere Alder, allerhøjest Bogstaverne ere saa accurat og net udgravede, at de ingenlunde give mindste Tegn til at være udgravne sildigere end Hornet er støbt. Men de, som foregive, at Laaget, Foden og Skjoldet er sildigere bleven støbt og tilsat, (hvilket Hoppelius og andre vil paaستااع) maae betænke, hvor vanskeligt det var at efterfølge Støbningen saa accurat og net, at ingen skulle kunne merkeligen kiende, at saadan Tilsetning var en nyere Kunstners Arbeide, og at de i Kunsten erfarne ei skulle kunne merke mindste Forskiel imellem gammelt og nyere Arbeid. Naar man derfor noie vil betragte dette herlige Begers kunstige Arbeide, som rundt omkring er prydet med prægtige Taarne, hvorfra kommer ud sommesteds Fodfolk, sommesteds Ryttere, sommesteds Løver, saa gjør man deraf den Slutning, at ved Rytteren til Hest, som sees øverst paa Laaget, sigtes til Ditmarsken, at ved tre af de fire Løver forestilles Danmark, og ved den fjerde Løve forstaaes Norge. Derforuden møde os de, til hvis Ære og Hukommelse dette prægtige og kostbare Horn er forfærdiget paa saa kunstig en Maade, som ere de tre vise eller Hellige Tre Konger, hvis Navne sees omkring Kanden af Laaget saaledes: Balthazar, Gaspar, Melchior. Naar man betragter Overdelen af Hjørnet, da finde vi adskillige Baaben, hvorpaa staaer det Romerske-Katholske Duffe, O Mater Dei,

Memento Mei! Den sorte flakte Drn forestiller det Romerske: Keiserlige Waaben. Det andet Skjold med de tre Løver forestiller det Danske Waaben. Det tredje Skjold med Lillierne forestiller det Burgundiske Waaben. Det fjerde og femte Waaben med to Løver, hvoraf den ene Løve efter Winckelmanns Afriidning i hans Histor. Oldenburg. Part. I. Cap. III. er hvid og nu er forslidt, saaat den ei kan sees, betyder Hertugdømmet Brabant, og den anden Løve er sort og betyder Grevskabet Flandern. (thi saaledes findes Waabenet i Caroli Audacis, Hertugs til Burgundien, hans Stam-Signet, deels efter Olivarii Vredii Beretning pag. 94, 99, 100, in Sigill. Comit. Flandr. Deels efter Hammelmans Beretning, Part. 3. pag. 279.) Og hver andet Skjold er prydet med en Biskops:Hue. Dette Slags Drikke:Kor synes at være det Slags megest ligst, som den danske Konge Christian den Første efter A. Hvitfelds Beretning i hans danske Krønike, Part. 5. Fol. 945. skal have conserveret til de Helliglige Tre Konger, som foregives at ligge begravne i Celn, da han paa Hellig Tre Kongers Dag Aar 1475 var der tilstede. Thi som Hammelmann i hans Chron. pag. 274 og Hvitfeld i hans danske Krønike, Part. 5. Fol. 909 melder, at denne Konge har været i Forbund med Hertug Carl af Burgundien i den Burgundiske Traktat med Kongens Broder Gerhards Animoso. Saa er han og omtrent paa samme Tid kaldet didhen af Keiser Friderik den Tredie, (af hvilken han nyligen tilforn havde faaet Ditmarsken), saa og af denne Burgundiske Fyrste for at være Mediatour og biledge den Strid og Uenighed, som var imellem denne Hertug af Burgundien, der havde belagt Neus og Eriftet Celn, hvorudi den pavelige Legat, Biskop Alexander de Forolivio, skulde være ham behielgelig, som Hammelmann beretter i hans Chron. pag. 211. 212. 214. Til en evig Erindring om denne Sag lod Kongen seie disse Skjolde og Billeder til dette Horn, hvorpaa han lod ogsaa vekselsvis sette de fornemste Waaben, hvoriblandt Keiser Friderik den Tredies findes, som er en flakt Drn, tilligemed Christian den Førstes, Kongens af Danmark, som er de tre Løver; og Hertugens af Burgundien Caroli Audacis, som ere de adspredte Lillier, og paa hver Side hans tvende Løver, en paa hver sit Skjold. Og endelig i Henseende til Biskop Alexander

de Forolivio, (som kan sees af *Ughelli Ital. Sac. Tom. II. pag. 624.*) en Biskops Hat paa hver andet Skold.

Desuden er dette Horn efter Kongelig Befaling prydet, nemlig i Midten paa den forreste Side med disse Ord: *In Hopen ic Lewe.* Paa den høire Side med disse Ord: *Io Beghere.* Paa den venstre Side: *Im Ghenöghen.* Og paa den bagerste Side med *Ave Maria.* Paa hvilken Maade det er bleven consecreret de Hellige Tre Konger i Coln paa deres Fest. Og endskiønt Carolus Audax, efterat han var kommen til sine myndige Aar, lod allene indføre i hans Stamme-Baaben de tre Lillier, som ham af hans Fader ved hans Daab Aar 1433 vare tiltænkte, saa forandrede han det dog siden derhen, at et uvist Tal af Lillier blev hist og her anbragt paa Skjoldet, som Olivierus Bredius viser, at denne Fyrstes Sigillum af det gentiske Arkiv saaledes med adspredte Lillier har været ziret i hans Sigill. Comit. Flandr. pag. 100. Hvilke efter gammel Sædvane derefter saaledes adspredte ere forblevne i det Burgundiske Husets Baaben. Naar vi saaledes nøie betragte alting, finde vi af de gamle Historier, hverken ældre eller nyere Forbund, eller Venstabs-Forbindelser imellem Keiseren, Kongen af Danmark, Hertugen af Burgundien og Greven af Oldenborg, der saaledes som denne til Punkt og Prikke er overeensstemmende med alt det, som paa dette vort Horn er afbildet. Den øverste Spids samt de store Fodder paa Hornet, som ere afbrudte, hænge endnu derved. Men de mindre Fodder, hvorpaa Hornet hviler, forestille to suldkomne Grisve; hvoraf ei uthdelig sees, at Magnus, Hertug til Meyland, som førte denne opdigtede Fugl i sit Baaben, har fulgt Kongen paa denne Reise. Derforuden vidne og de fem Skolde, som bæres af Baabendragere neden under Stafferingen af Spidsen paa Hornet, hvorefter af de fire af Ælde ere nesten forslidte og udgaaene, at Friderik af Brunsvig, Johannes af Sarsen, Hertug Magnus af Meyland, Grev Gerhard af Oldenborg og Grev Jakob af Rupin have med deres høie Narvarelse bivaanet dette Tog; hvilket og de næst oven for sig befindende fem Jagere til Hest give tilkiende, thi det er af Historien bekiendt, at disse fem Herrer have været med Kongen. Endelig seer man paa den øverste Spids en Jomfrue, som med begge Hænder

holder

holder en Seddel, hvorpaa staaer skrevet: *Drinc all vt.* Hvilket giver tilkiende, til hvad Brug dette Horn egentlig har været. Af alt dette Foregaaende slutter man da, at dette Beger har været gjort og indrettet af den danske Konge, Christian den Første, de Hellige tre Konger til Ære, og at Kongen over Taffelet og ved Giestebud har betient sig deraf at bringe sine Allierede og Reise-Compagnons en god Skaal Viin til Livs deraf til de tre Bises Erindring, da Hans Majestet paa denne Fest opholdt sig i Cöln. Dette er en Oversættelse af den Forklaring derover, som findes i *J. Laurentzens Musæum Regium.* Den gunstige Læser kan selv giøre en Slutning heraf, hvorvidt den først fortalte fabelagtige Historie, som endnu troes af den gemene Mand om Hornets Oprindelse, er at fæste Troe til eller ikke.

Dernæst forvares her de to prægtige og kostbare Guldhorn, som begge ere fundne i Jorden ved Tøndern næsten paa et Sted, men dog paa forskjellige Lieder.

Man betragter først det ældste Guldhorn, som blev fundet den 20 Jul. Aar 1639 af en Bondepige, og veier 6 Pund 13 Lod Guld. Historien, som beretter, hvorledes dette Horn blev fundet af hende, er denne: En Bondepige, navnlig Cathrine, fød i en Landsbye, kaldet Østerbye, ei langt fra Gallehuus ved Tønder, var Aar 1639 gaaet til Møgel-Tønder og første Gang havde ved Gallehuus seet dette Horn stikke frem af Skarnet paa Beien, hvilket hun uden nogen Estertanke gif forbi, menende, at det var et stykke Rod af et gammelt Træ. Men 8 Dage, som var den 20 Jul. da hun igien ville gaae hen til Møgel-Tønder og atter med Foden stodte an paa Enden af Hornet, har hun først nøie betragtet denne tilshyne kommende Ende. Dernæst tog hun fat derpaa og arbejdede saalænge dermed, indtil hun fik det reent ud af Jorden. Hvorpaa hun raaber til sit Følge-Selskab, som imidlertid var gaaet noget forud fra hende, og foreviser dem denne fundne Skat. Enhver af de andre beffuede det nøie, og de meente alle, at det var et gammelt udueligt Jægerhorn og derfor ville, at hun skulle kaste det bort fra sig. Men Pigen ville ikke samtykke derudi, alierhøst det havde kostet hende saa stor Umage at faae det rykket ud af Jorden. Hun

ville derfor først tage det med sig til Tøndern, for at faae der nærmere Kundskab om hvad det var af. Hun gif derfor hen til den nærmeste Bæk, hun fandt, toede Skarnet og Ureenligheden af Hornet, da Guldets Glands lod sig strax tilsyne, men desuagtet ansaae hun det kun for Messing endnu. Endelig gif hun tilbage til sit Hiem, hvor hun paa ny gav sig til at rensé og reengjøre denne sin fundne Skat, hvorudover de øvrige Huusfolk loe hende ud, og bespottede hende for al hendes anvendte Umage. Men paa det hun dog kunde faae fuldkommen Underretning, om Hornet var af Guld eller ei, gif hun ud til Staden Tønder og viste en Guldsmed et lidet Stykke eller en Ring deraf. Og da Guldsmeden havde prøberet det og forsikret hende, at det var virkelig Guld, blev hun derover meget glad og fornøiet. Paa saadan en Maade er dette Guldhorn blevet opdaget og bekiendt. Saasnart Amtmanden i Tøndern havde faaet Kundskab herom, lod han Pigen kalde til sig for at bringe det fundne Horn med sig. Og da han havde betragtet det, sendte han Pigen med sit Horn til Stiftamtmanden i Ribe. Og da han ogsaa ligeledes havde noie beseet Hornet og udforsket meget omstændeligen en fuldkommen Underretning af Pigen, paa hvad Tid og ved hvad Leilighed hun havde fundet dette Guldhorn, saa sendte han Folk med hende, hvilke paa det samme Sted, hvor dette Horn af Pigen var fundet, skulde videre grave og eftersøge, om der ikke maatte mulig ligge en større Skat skjult nede i Jorden. Men al deres Arbeide var forgjæves, og der fandtes intet videre, i hvor meget de end ved at grave undersøgte noie. Imidlertid udbrededes Rygtet om dette fundne Guldhorn over det ganske Land, og kom endelig Kong Christian den Fjerde for Øren, som just tilligemed hans Prinds Christian den Femte opholdt sig i Glückstadt. Kongen lod strax forommeldte Pige med sin fundne Skat komme til sig, og hørte af hende selv, hvorledes dermed var tilgaaet. Kongen besaae tillige og betragtede dette fundne Guldhorn med særdeles stor Fornøielse og Agtsomhed. Derpaa forøvede Kongen det til sin Kronprinds, og Pigen blev benaadet med en anseelig kongelig Gave. Dette Horn er af det allerfinessé og renessé ungarfské Guld, ja endog fortreffeligere end ungarfské Guld, hvorimod andet Dukat Guld er snart at ansee som Messing. Hornet bestaaer af to temmelig tykke Guld-

Plader.

Plader. Den inderste Guldplade er af et heelt Stykke uden nogen Afdeling og derhos glat. Men den yderste Guldplade bestaaer af 11 adskillige Stykker, hvoraf den er sammensat, og paa den indvendige Guldplade rundt om jirlig giort fast. Enhver af disse Afdelinger er med en forhoiet Ring deelt fra hverandre. Paa de 7 første Afdelinger fra Hornets store Ende at regne ere alle Slags Billeder udstukne af en selsom Skabning, saasom Slinger, Satyrer, Fiske, Nove Fugle, Dyr med Menneke-Hoveder og andre mangfoldige deslige selsomme Positioner. Men de øvrige Afdelinger til Enden ere glatte og uden saadanne Forsstillinger. Dette Guldhorn veier, som allerede forhen er meldt, $102\frac{1}{2}$ Unzer eller 6 Pund 13 Lod Guld. Dets Længde er 2 Fod og 9 Tomer og kan indeholde $2\frac{1}{2}$ Pot efter vort danske Maal. Dette Guldhorn blev af Prinds Christian giemt blant hans kostbareste og rareste Sager, og af ham holden i høieste Afgt og Ære. Men som dette Horn ei kunde bruges til andet end til et Drickekar, saa brugte og Prindsen det dertil, derved lod han sette i Mundhullet, hvorudi ellers blev blæst, end Skrue af Guld. Og endskjønt Skruen blev giort af det fineste Dukat-Guld, saa dog alligevel saae den ud som Messing imod det gamle Guld. Paa det at man i Fremtiden kunde vide, at denne Skrue var i de nyere Tider bleven giort og sat til, lod Prindsen sette disse Ord paa den: Denne Skrue er giort af ny Aar 1639. Dette kostbare Guldhorn findes aftegnet og stuktet i Kobber udi adskillige Verker og Traktater, saasom i *Laurentzens Museum Regium*. Trogill Arnkiells Traktat om Guldhornet. O. Worms Traktat om dette Guldhorn er udgivet for sig selv, og trykt in Fol. Aar 1641 i Kiøbenhavn. Siden er samme Traktat indrykt af ham i hans Monument. Dan. 5 Bog. End videre kan læses *Eenvold Nic. Randulfs Tuba Danica. Petr. Winstrupii Cornicen Danicus, seu Carmen de aureo Cornu Principis electi Christiani Quinti*, Hafn. 1644 in Folio. Hvilket er oversat paa danske Vers af Peder Hermansen, og trykt Aar 1644 under Titel: Den danske Hornblæser. Georg Sorterups Anmerkninger om hvis der behøves til at faae en fuldkommen Forklaring over de Figurer, som ere paa det Aar 1639 fundne Guldhorn, Kbhv. Aar 1717 in 8vo.

Vi betragte nu dernæst det andet ligesaa prægtige og kostbare Guld-Horn, som er fundet i Kong Christian den Siettes Tid Aar 1734 den 2 Apr. og veier 7 Pund 11 Lod. Dette sidste fundne Guldhorn ligner ikke allene det nys forommeldte først fundne Guldhorn i Alderdommen, men endog overgaaer det i Begten. Historien og paa hvad Maade det er blevet fundet, er denne: Aar 1734 den 2 Apr. gif en fattig Bonde, ved Navn Jerch Lassen eller Erik Lauridsen, boende i Landsbyen Gallehuus paa Grevskaftet Skalkenborgs Grund i Sønder-Jylland, ud af sit Huus for at grave Leer. Stedet hvor han foretog sig dette Arbeide, er i Møgeltønder Sogn, en halv Mil Nordost fra Tønder. Didhen havde han fra sit iboende Huus og det gamle Sted, (hvor Aar 1639 det første Guldhorn for 94 Aar tilforn var blevet fundet) regnes kun paa 25 Skridt. Ligesaa regnes imellem det gamle og det ny Sted, hvor han begyndte at grave, at have været $3\frac{1}{2}$ Skridt videre henimod Sydost. Her har bemeldte Bonde efter hans egen Beretning ikke gravet dybere end et Quarteer i Jorden, ferend han allerede med Spaden stødte an paa Hornet, da og Guldets Glands, som hist og her glimrede frem, opmuntrede ham til at efterforske noiere, hvad det maatte være. Ved hvilken Estersegning han fandt dette Horn liggende paa Siden, vendende den store Ende mod Norden og den liden Ende mod Sønden. Hvorpaa han tog det op, ligesom det var fyldt med Jord og besudlet med Leer og bragte det hjem, gav sin Datter det, at hun skulle toe det reent. Da sligt var skeet, var han endnu uvis paa, om det var Guld eller Messing. Men som han endnu samme Dag havde at ferrette i Tønder, tog han et Stykke af denne fundne Metal med sig og gav sin Sen, som der i Staden stod i Lære hos en Nebflager, samme Prøvestykke, at han skulle gaae hen med samme Stykke til en Guldsmed og forhøre, om det var Metal eller Guld. Og da Bonden fik at vide, at det var fint Guld, har han strax overleveret Hornet til sin Grund-Herre, Greven af Schack, som siden allerunderdanigst præsenterede dette Guldhorn til Kong Christian den Siette, som skienkede Bonden en Sum Penge til Belønning. Dette Guldhorn er ligesom det forhen i Aaret 1639 fundne Guldhorn, af det allerfinessste Guld, og veier,

som

som meldt er, 7 Pund 11 Lod, uagtet at den spidse Ende fattes, og altsaa holder det 30 Lod mere i Vægt end det ældre Guldhorn, som først blev fundet. Det er saavel i Henseende til de adskillige hieroglyphiske Figurer, som overalt sees derpaa, nestendeels ligt det første Guldhorn af Aar 1639. Det er altsaa ikke af mindre Værdi, ja vel maaskee ældre og selgelig ikke mindre rart end det første Guldhorn. Dette nyere Guldhorn have følgende Mænd beskrevet: Joachim Richard Pauli Abriß des 1734 gefundenen guldenen Horn, Køn. i Fol. 1735. Er siden udgivet paa Dansk under Titel: Tilforladelig Tegning paa det Aar 1734 i Jylland fundne Guldhorn, Køn. 1735 in Fol. Grauers Erklärung der alten heydnischen Götzen-Bilder 2c. und Gotth. Kunischen Characteren, welche auf den bey Gallehuus 1734 gefundenen guldenen Horn befindlich, Tondern 1737 in 4to. Ligeledes haves Lachmans Beschreibung des guldenen Horns 1734. in 4to. Johann. Christoph. Neuchs Clavis Emblematicum in aureis Cornibus occurrentium, Program. tria, Hafn. 1770, 1771. in 4to.

En Antiquarius og Elsker af ældgamle Antiquiteter finder altsaa en uendelig Mængde af rare, mærkværdige og selsomme Ting at betragte med største Fornøielse, hvilke den høie Alderdom har her efterladt os, og som findes her samlede tilhobe paa et Sted i denne Sal. Ligeledes sees her en ganske besynderlig Sielendehed, nemlig to Bøger, hvis Blade ere af Træ, overtrukne med Vox, og i disse Blade er indgravet en tydsk Skrift, som dog er ulæselig. Man sees her ogsaa to japanske Soldater, som ere paa det fineste lakerede. Et stort og zirligt Skab med et Musik-Uhr af Fleiter og et Clavicimbal. Dog af slige Musik-Uhrer blive nu omstunder mange i den største Guldkommenhed forferdigede af Kabinets-Snedker Speer i Kiøbenhavn.

Man sees her ogsaa med Forundring under Vøstet ophængt det lidet Skibs-Anker, som ved Guds Besskiermesse reddede Kong Christian den Femte fra Skibbrud og fra Døden, da Hans Kongelige Majestet engang var i Østersøen og ved en forstreffelig paakommende Storm og Uveir alle udkastede Ankere bleve tabte og løstrevne, undtagen dette eneste, som var det allermindste og som holdt Skibet, indtil Stormen lagde sig, da Kongen derefter kom til Lands.

Makeret er forgyldt og til en evig Ihusommelse om Guds Baretægt over Kongen her ophængt, hvorhos læses dette danske Vers, forfattet af Biskop Thomas Ringo: Gud holdt paa Mig og Jeg holdt Christian den Femte, Der en forvildet Storm i Øster = Søe ham klemte. To Rigers Liv og Død paa to Jern = Hager laae; Jeg derfor her skal til et evigt Minde staae. Samme Vers har Professor Poul Binding oversat paa Latin saaledes: *Me Deus, At Tenui Christianum, Hæc Anchora, Quintum, Cum Gravis Eoo Surgeret Unda Mari. Sceptra Duo in Ferro Tremuere injecta Bisulco; Hinc rutila ad Seros Anchora Stabo Dies.*

Her vises og de Trophæer eller Seierstegn, som den berømte Danske Admiral Cort Adler, da han var i venetiansk Tjeneste, erhvervede sig i en stor Victorie, som han erholdt over Tyrkerne. Disse forvares her til denne store Søe = Helts evige Berømmelse og Ihusommelse. Til hvilken Ende og en hollandsk Pen har hos bemeldte Trophæer opsat og antegnet følgende Linier i hollandske Vers, hvilke med forgyldte Bogstaver læses paa en Tavle:

Ode op den Grooten Gulden Staendaert, Den Turcksen Admirael Affghewonnen Anno 1658. Door Den Eed. Admirael Cort *Adelaer* op syn Coö. Mayst. Const. Caemer t' syner Eere Opgehungen.

Een Norder *Adelaer* in Snee en Ys ghebooren,

Sint Marcks ghevlerecte Leew verplicht en dier verwooren,

Met owermoedich Hart vlooch Mahomet int Haer,

Hoe wel gheen Adel blonck noch was de Manhaft daer.

En door verfft soo de See, dort Dondren fyns Cartouwen,

Ghemenght met Breyn en Bloet, dat Selfs de Braaffte grouwen,

Door Doots ghenaeckbre Schric, en gaff so dapper Vonck,

Dat Archeipelago tot gants naer Mecha klonck,

Den Bassa Ybrahim tot Opperhofft vercooren,

En als van Moeders Lyff int Harrenas ghebooren

Hielt Stand by Dardanell, recht onder Tenedos

Betrapt hem *Adelaer*, en soo voorts op hem los.

Hoe wel syn Gallyoën voert oover t' sestigh Stucken.

En by de duy sendt Mann, soo woud het doch ghelucken

Aen ons Brewycker Held, die stapt hem over Boort
 En spat door Vier en Vlam int heeste van de Moort.
 Den Turcksen Admirael comt hem oft Lyff ghespronghen,
 De Saabel vast bevuyft, en soo t hem waer ghelongen,
 Was Adelaer ontsielt, dat d'een hier wil bestaen
 Met een verwende Slach, dat werdt hem Selffs ghedaen.
 Daer rolt der Bassen Kopp door Adelaeren Deegen,
 En met een Noorisen Houw bevecht soo grooten Seegen:
 Hoc wêl ghewondt, most sien syn Brodder in de Ly
 In Stucken houwen, en noch even aen syn Sy.
 Siet hier tot Zeegheprael den gouden Staendaert brommen,
 Gheciert med halve Maen, Turckois en Heylicghdommen,
 De Peertsteert op de Topp. Beschout aen d'ander Kant
 De Saabel ingheleyt met Gout, die door syn Hant.
 Een Reedlyck voor de Vuyft, der Bassen Vuyft ontwonghen
 De Worppieck, Javelyn, die met veel cromme Spronghen
 Om t felle Stael ghewrocht van Silver en van Gout,
 Men hier tot syner Eer in grooten Weerden hout.
 Deels hefft vor Christenheyd der Turcken Vloot gheslaeghen,
 Maer tot syn eyghen Roem den Staendaert wech ghedraeghen.
 Wat woorts en goede Saeck, en stoud Soldaet vermach,
 Geefft dees roemwaerde Daet de Weereldt aen den Dach.

Om denne store Sør-Helt Cort Alder, som var i Venetianernes Tien-
 neste og ved sine mandige Bedrifter og udmerkede Tapperhed gjorde sig i sin Tid
 saa berømmelig, og for Tyrkerne saa forskreffelig, læses i L. Holbergs Daan-
 Historie, Tom. 3. pag. 624. Om General-Admiral-Lieutenant og Ridder af
 St. Marco Cort Alders Begravelse i vor Frue Kirke, er meldt om Kap. 3.
 pag. 176.

Denne Beskrivelse over det Kongelige Kunstammer, i hvor vidtlos-
 tig den end synes at være, saa dog alligevel er det kun lidet i Betragtning af det
 ganske, thi til at betragte næiere de mangfoldige Ting, som Alderdommen her
 har efterladt os, og som her paa et Sted ere samlede, onsker en Antiquarius

at maatte (i denne Sal allene) tilbringe nogle Uger med Fornøielse. Endelig træder man ind i den femte og sidste Sal, som kaldes

V. Helte = Kammeret.

Udi denne Sal sees adskillige i Vox pousserede og kostelig udflødte, deels danske, deels udenlandske Kongelige Personers Billeder, hvis Vox = Masquer efter Originalerne ere tagne, og frem for alle Malninger ere bequemme til at forestille deres Ansigtens naturlige Skikkelse indtil den mindste Mine. Disse Vox = Billeder sees staaende i Skabe, der med Speilglas ere rundt om tillukte. Man seer saaledes her alle danske Konger og Dronninger fra Friderik den Tredie afbildede i Vox. Derforuden seer man her mange skildrede Portraiter af Kongelige Personer, især af danske Konger af den oldenborgske Stamme med deres Dronninger. Man seer et Skilderie, paa hvilket forestilles det himmelske Syn, som Kong Christian den Fierde saae paa Slottet Rodenburg, da han i en andægtig Bøn paa sine Kne i et Gemak had saa vemodig og inderlig til Gud for sin evangeliske Kirkes Beste, og under Bønnens Forretning aabenbarede den Herre Christus sig for Kongen saaledes som han i Pilati Domhuus blev til Spot fremviist, bestenkt med Blod og holdende et Kær i Haanden. Paa dette Skilderie læses følgende Ord, som Kong Christian den Fierde selv har skrevet meget net og bekræfter denne Fortællings Troverdighed. Dysser Gestalt ist mir den 8 Decemb. aufm Hauße Rodenburg, Morgens frühe gezeit der Hohn und Spott so unser Erlöser und Seeligmacher Christus Jesus, unserthalben gelitten, bey währendem Gebeth zu Gott, für die Noth der ganzen Evangelischen Kirchen No. 1.6.2.5. *Christianus III. D. G. Rex Danicæ & Norvegiæ. Ma. pro. S.*

Bag paa et Skilderie, som forestiller Kong Christian den Fierde og er offereret Arveprinds Christian den Femte, (som ved Døbe = Acten blev holden over Daaben af sin Hr. Farfader), læses følgende danske Vers tegnede, hvori Farfaderen synes at tiltale sin Sønne = Sen saaledes: Min Sønne = Son og Største Nafne, Du ligner mig i Magt og Moed. Ach lad det nu min Levning gafne, Du og som Jeg est Naade = goed. Det er ganske troligt,

at Frue Eleonora Welfeld har i sit Fængsel skrevet dette, da hun ofte saa sundrig, men derhos paa en skilt Maade bad om sin Frihed. Paa et Skilderie, som forestiller en Heltinde, læser man disse Ord, tegnede med en Haand langt sildigere i Tiden, end Skildriet er gjort: Jungfrau Heta hat an König Haralds Hoffe gedienet für eine Krieges Fürstin mit 100 Skoldmoer; Das sind Jungfrauen gewesen, die sich im Kriege haben lassen gebrauchen, wie andere Krieges Leut. Iligemaade finder man en Deel Portraits af de berømmeligste Statsmand, Generaler og Admiraler i Europa, som fra mange Aar af have erhvervet sig Ære og Berømmelse for deres tappe Bedristers Skyld. Man finder iblant andre den svenske General Steenbocks, (som ved Staden Lönningens Erobring blev tagen til Fange med 11000 Mand) hans Portrait, skildret af ham selv i sit Fængsel, og hvor han forestiller sig selv skrivende disse tydske Ord: Herr, Hilf den Gefangenen los. I denne Sal seer man Portraitterne af alle de fremmede saavel europæiske som tartariske og andre Gesandtere, som lykønskede Kong Friderik den Tredie til den erholdne Souverainitet eller Enevolds Magt. De prægtige Skrivelser, som det tartariske Gesandskab bragte med sig til Kongen fra den store Chans Moder og Broder, ere alle skrevne paa glindsende fransk Papiir og indrullede udi smalle Silkepunge og forsattede udi heitravende orientalske Complimenter, skrevne paa en arabisk Dialect, som da var brugelig ved det tartariske Hof. See L. Holbergs Danmarks Riges Historie Tom. 3. pag. 547. et seqv. Paa den ene Veg i denne Sal læser man følgende Inscription paa fransk Vers: Tout. ce. qu'. a. la. Nature. ou. l' Art. de. curieux. Par. les. Soins. de. deux. Rois. se. rassemble. en. ces. Lieux. Christian. commença. cet. illustre. Assemblage. Frederic. de. nos. jours. a. couronné. l' Ouvrage. De. tant. de. Raretés. les. Spectateurs. surpris. En. benissant. le. Pere. admireront. le. Fils. Anno MDCCXXII. Det er: Alt hvad Natur og Kunst har selsomt forebragt, Ved tvende Kongers Flid paa dette Sted er lagt. Den rare Samling først Kong Christian tillaver; Men Fridrich dette Verk omsider kronet haver. Saa hver som denne Skat beseer i vores Tid, Maae takke Faberen og prise Sonnens Flid. Anno 1722.

Oven over Kunstskammeret er det Kongelige Model=Kammer, hvor man finder adskillige meget zirlige, nette og til deels meget kostbare Modeller, forfærdigede i Træ. Iblant andre ere de store og vel udforte Modeller værd at beskue, som af adskillige Personer paa adskillige Maader ere anordnede, for derved at bygge et nyt Slot paa Amalienborg=Plads isteden for det Slot, som Aar 1689 blev lagt i Aske. Iblant disse bærer den kostbare Model Prisen, som af Greve Tessin, (fordum berømmelig Kongelig Svensk General=Bygmester) til samme Ende er forfærdiget. Men ingen af disse Modeller ere blevne efterfulgt, eftersom der siden ei videre er bleven tænkt paa at opbygge dette afbrændte Amalienborg Slot igien. Her sees endnu mange andre Modeller af Palladser, Kirker, Møller og andre curieuse mechaniske Indretninger, som ere værd noie at betragte. Den herlige Model, som til det nu værende Kongelige Residenc=Slot Christiansborg blev forfærdiget, har formedelt sin Størrelse ei fundet faae Plads paa dette Sted, og er derfor hensat i Forvaring paa et andet Sted.

§. 20.

Det Kongelige Leihuus eller Land=Etatens Arsenal, beliggende ved Siden af den Kongelige Proviantgaard og indtager al den store Grund og vidtloftige Strekning, som er bag ved den anseelige store Bygnings hele Længde, hvor det ommeldte Kongelige Bibliothek og Kunstskammer i den anden og tredie Etage befindes, men hvis underste Etage eller Stokverk, som er i lige Plan med Horizonten, horer til Leihuset. (See dette Kapitel §. 19. A.) Over Porten, som aabner Veien ind til den Kongelige Leihuus=Gaard og dets Bygninger, læses følgende Inscription: Tempore Pacis de Bello cogitasse, Neminem pœnituit. Coacti Belli Iusta Causa. Det er: Ingen fortryder nogentid at have i Freds=Tider tænkt paa Krig, thi naar man er nødt til Krig, er der retmessig Marsag dertil. Uden for denne Port sees man en Corps de Garde, eller en Vagt af nogle Artillerister. Udi forommeldte Kongelige Kunstskammers anseelige Bygnings nederste Etage, (som bestaaer af lutter høie Hvelvinger under det Kongelige Bibliothek, og indtager Husets hele Længde og Brede) staaer

det Kongelige prægtige Feldt-Artillerie med sine Pavetter og Tilbehør rangeret i en skion Orden. Paa denne nederste Etage ere 10 store Porte, hver 6 Alen høie, ud til Gaden, hvilke altid staae tillukte og ikke aabnes uden i fornødent Tilfælde af Artilleriets Transport. Man betragter her iblant andre Merkværdigheder to Kanoner og en Mortier eller Mørser, hvilke begge ere støbte i Staden Benedig Aar 1708 i Kong Friderik den Fierdes høie Nærværelse, da Hans Kongelige Majestet opholdt sig i samme Stad. Disse Kanoner, samt Mørseren ere stærk forgyldte og bleve siden som en Foræring af Republiken Benedig oversendt til Kiøbenhavn til Kong Friderik den Fierde. Paa den største Kanon staaer denne latinske Inscription: Pax Ridet Dextra, Terret Bellona Sinistra, Atque Cyclops Telis Sudat Utrique Vigil. A. S. MDCCVIII. Venetiis Adventa Felicissimo Daniae & Norvegiae Regis Monumentum. Pax Tibi, Marce, Evangelista Meus! Johannis de Mazzarolis Opus. Paa den anden, men mindre Kanon staaer denne latinske Inscription: Daniae & Norvegiae Regi Hospiti Maximo Aut Rehoet in Plausu Aut Tonet in Fœdere. S. C. Anno Salutis MDCCVIII. Pax Tibi, Marce, Evangelista Meus! Jo. Bap. Albergeti. Paa Mørseren læses denne Inscription: Pax Tibi Marce, Evangelista Meus! Fridericus IV. D. G. Rex Dan. Nor. Vand. Goth. Dux. Slesv. Hollat. Storm. Dyttm. Comes Old. & Delm. Daniae & Norvegiae Regis Fortissimi Præsensia Bellicum Opus Sensit & Festinavit S. C. A. D. MDCCVIII. Ligeledes seer man her en Kanon, paa hvilken er støbt det Oldenborgske Stamme-Træ. En Elsker af Artillerie-Kunsten seer her ogsaa mange besynderlige Opfindelser af Kanoner. I en anden meget stor og anseelig Bygning, (som er Arsenalet selv, staaende paa tværs og indslutter Løihuus-Gaarden paa den anden Side) sees i det nederste Stokværk eller Etage som er hvelvet, staaende alle Kanon-Pavetter, Rustvogne og deslige til Feldttog henherende Ting. Her finder man og en overordentlig stor Bismers Begt, som for sin usædvanlige Størrelses Skyld er værd at legge Mærke til. Den skal af Kong Christian den Fierde være indrettet til at veie Kanoner og sver Last paa. Men rimeligere er det, at den bare til Curiositet er forfærdiget. Udi den anden Etage af denne Bygning er det herlige og anseelige Rustkammer i en

Sal, 300 Alen lang, hvorudi en stor Mængde af allehaande smaa Gevær, saasom Flinter, Bajonetter, Kaarder, Pistoler og deslige, rangeret i en zirlig og fortreffelig Orden. Samme anseelige Sal er rundt om prydet med mangfoldige Faner og Standarter, som i Krigstider ere Landets Fiender fratagne og ei lidet forøge denne store Sals Zirat og Herlighed. Man seer her og mange Slags gamle og besynderlige Skydegevær. Oven over denne Sal forvares alle Slags Krigs-Kedskaber, samt gamle Vaaben. Uden for i Tøihuus-Gaarden finder man liggende i sin behørig Orden en stor Forraad af det grove Skyt, nemlig en anseelig Mængde Jern-Kanoner af alle Slags Calibre; ligeledes nogle hundrede Metal-Kanoner, tilligemed Kanonlugler af forskiellig Størrelse, alle ordentlig oplagte og rangerede. Ligeledes endeel Mørsere, hvoriblant findes firehundredepund Mørsere. Iblant andre Kanoner seer man her en Metal-Kanon liggende paa sin Lavet, hvilken for sin besynderlige Længdes Skyld legges Merke til. Denne Kanon serer Navn af den sterke Samson, og holder 23 Fod i Længden. Paa samme Metal-Kanon læses følgende plattyske Inscription: De Starcke Samson min Name is, Ick Schete geweldichlich, und Rame Gewis. Anno Domini MVLVIII. Jar. Da Got Mi Matias van Norenborch, Dat is War. Antonies Grave tho Oldenborg und Delmenhorst het Mi Laten Geten. Ved Tøihuset ere og adskillige Verksteder, samt en Sal for Artillerie-Cadet-Skolen og et Artillerie-Bibliothek. Tøihuus-Gaarden gaaer lige ud til Søen eller det Bassin af Havnen, som er imellem Knippels- og Lange-Broe. Langs med Volverket staaer altid plantet 27 Kanoner, hvilke ved store Solenniteter altid ferst affyres, førend Kanonerne paa Voldene affyres. Ved Volverket staaer ogsaa en Skibs-Krahn til at transportere Kanoner i Pramme til og fra Tøihuset. Ligeledes er imellem Tøihuset og Proviantgaarden en liden Havn eller et sirkantet Bassin, indpælet med behørig Volverk, hvor Ammunitions-Skibene ligesaavel som Proviant-Skibene kan legge ind for at losses eller tillades med den største Magelighed. Tøihusets anseelige Bygning og alt hvad som hører til Tøihuset af andre Bygninger, er opbygget af Kong Christian den Fierde Aar 1604 af de i Kossilde nedbrudte Kloster-Mure, efterat Kongen havde med stor Beskøftning

Køstning ladet al den Grund, hoorpaa Tøihuset staaer, ved Indpøling indtage fra Havet og derefter opfylde. Aar 1647 den 19 Febr. blev den ganske øverste Deel af Husene i Tøihusene af Ildbrand fortæret, da Ilden kom fra dem, som fyldede nogle Granater og stode Kakkellovnen derinde for nær; thi udi de Tider var Laboratorium, som man kaldte Verkstedet eller Verkhuset tillige i Tøihuset. Nogle Mennesker bleve brændte og nogle fik Skade. (See Kong Christian den Fierdes Historie ved Slange pag. 1464).

§. 21.

Kiøbenhavn's Bartegn er en høi Columne eller rund Støtte af heelt Steen, staaende paa et Steen-Postament i Havet lige ud for det Kongelige Tøihuus imellem Christianshavns- og Lange-Broe, og er opsat paa en meget liden med Bolværk indpølet Holm. Paa bemeldte høie runde Støtte forestilles et Fruentimmer, staaende ganske nøgen i naturlig Størrelse og havende hos sig en Svane, der stikker sit Neb ind i hendes Mund; altsammen af Steen, meget net og jirlig udhuggen. Man kalder denne Støtte Kiøbenhavn's Bartegn eller rettere Bartegn, fordi Aarsagen, hvorfor Billedet er sat paa dette Sted i Søen, formenes at være denne, at den skal tiene til et Tegn for at vise, at deromkring ere høiere Grunde i Vandet, og at Skibe og Fartøier skal vaere og vogte sig for samme høie Grunde i Fjrvandet, og ikke komme for nær derhen, paa det at de ikke skal komme til at staae paa Grund. I daglig Tale og af Seesfolk bliver denne Støtte kaldet Havfruen. Man finder at P. Resenius kalder dette Billede ogsaa Havfruen, og han beretter tillige, at det blev ført fra Lund i Skaane til Malmø, siden blev det Aar 1610 ført fra Malmø igien over Isen til Kiøbenhavn og blev efter Kong Christian den Fierdes Befaling opsat paa dette Sted. Samme Billede har i fordum Tid staaet i Staden Calmar. Men da Kong Christian den Fierde i den Svenske Krig iblant andre Steder ogsaa erobrede Staden Calmar Aar 1611, foresandt han der dette Billede med sin Steenstøtte, hvilket han lod tilligemed andre Bygnings-Sager, (som han sammesteds foresandt, og hvoraf en stor Deel blev anvendt til Børsens Bygning), overbringe til Kiøbenhavn. Men hvad der egentlig eller i Calmar har givet

Anledning til at forfærdige et Billede af saa besynderlig en Skikkelse, vides ikke. Det er troligt, at dette Steen=Billede i Kraft af Mythologien forestiller Kong Tyndars Hustru, som Jupiter besvangrede under Skikkelse af en Svane.

§. 22.

Det Kongelige Residens=Slot Christiansborg, er et af de største og prægtigste Slotte i hele Verden, og er fra Grunden af opbyggt ganske nyt af Kong Christian den Siette, og derfor efter sin høie Byg=Herre kaldet Christiansborg. Dette Kongelige Residens=Slot med alle sine Forbygninger ligger for et ganske frit og aabent Syn.

Det gamle Residens=Slot, som i fordom Tid her stod og var byggt af Erkebisp Absolon i det tolvte Aarhundrede, blev formedelsf sin Irregularitet af Kong Christian den Siette strax efter hans Regjerings Tiltrædelse nedbrudt først i October Maaned Aar 1731, tilligemed alle det gamle Slots Stald=Bygninger, saa og Ridehuset og Boldhuset; hvorpaa hele Grunden blev planeret og jævnet, Slotsgravene opfyldte. Men da al den Grund ikke befandt sig stor nok til at tage imod den Plan, man havde foresat sig, eftersom det nye Slot skulle være større og vidtløftigere end det gamle Slot havde været. Saa købte Kong Christian den Siette alle de private store Borgerhuse og Gaarde, som da laae langs med Gammelstrands Kanal, Besten for Hoibroe tæt ved og omkring det gamle Slot paa Slotsholmen inden for bemeldte Kanal. Alle disse tilkøbte Bygninger bleve ogsaa i Bund og Grund nedbrudte og det nye Slots Grund blev foreget med alle disse tilkøbte Pladser.

Til at legge en urygkelig Grundvold under dette ny Slots høie og tykke Bygninger, blev mange tusende Bøge=Træers Stammer, (hvilke alle bleve fældede i det Bordingborgske Rytter=Distrikts Skove i Sieland), nedrammede saa dybt ned i Jorden, at deres øverste Ende kom 3 Alen under Horizonten, hvorpaa begyndtes at mure, først med store Kampestene og siden med brændte Steen. Aar 1732 den 1 Oct. blev den allerførste Pæl nedrammet under det ny Slots Grundvold, og den allersidste Pæl blev nedslagen den 17 Oct. 1733.

Altsaa blev dette Arbeide med Nedpalingen til Grundvolden fuldbragt

fuldbragt paa et eneste Aars Tid. Under Slottets fire Hovedsøie ere nedbragte mede 9225 Pæle, som ere deels af 5, deels af 10 og 11, ja paa adskillige Steder formedelst Grundens Ulighed af 48 Fods Længde. Paa disse nedbragte Pæle begyndtes at mure først med store Kampestenene og siden med brændte Muursteen, hvilke meest bleve førte fra Flensborg og Sønderborg. Endogsaa i selvsamme Aar, før end alle Pælene vare komne ned i Grunden, blev paa nogle Sider allerede giort Begyndelse med Muur- Arbeidet; thi Aar 1733 den 21. Apr. lagde Kong Christian den Siette selv den første Grundsteen paa Slottets yderste søndre Hjørne. Samme Steen veiede 448 Pund og blev den af Kongen ved Hielp af et dertil forferdiget Kunstværk, ordentlig lagt paa sit Sted. Udi samme Steen var udhugget et Hul, hvori Kongen efterat Stenen var kommen paa sin Plads at ligge, nedlagde to Skuepenge, nemlig en af Guld og en af Sølv. Hvorefter Hullet blev tillukt med et derudi rigtig passende Stykke Steen, som blev befæstet med Jern-Klammere i Bløe. Endnu i samme Aar, medens Kong Christian den Siette var i Norge, blev midt under den Side af Slots-Taarnet, som vender imod Riddersalen, den første Grundsteen lagt den 9 Jul. af Kronprinds Friderik. Samme Steen veiede 320 Pund og blev den ligeledes ved Hielp af et Kunstværk nedlagt, og i samme Steen bleve indlagte og indmurede to Skuepenge. Paa denne store og mægtige Slotsbygning blev Muur- Arbeidet lige fra den 21 Apr. Aar 1733 fortsat, uagtet Slots-Murenes usædvanlige Tykkelse og endsskiont alle Murene bleve udvendig beklædte med hvide Sandsteen, hvilke bleve førte ikke allene fra Gulland, men endogsaa fra Sarsen og Westphalen igiennem Bremen og Lybek med usigelig Omkostning fortsat med saadan utrolig Iver, saa at Sparre-Berket paa Slotsbygningen blev opreist Aar 1738 og den sædvanlige Krands efter Tømmer-Haandværks Brug blev opsat med største Høitidelighed den 18 Jun. Aar 1738. Som Bygmeister ved Slottets Bygning blev beskicket Generalmajor Heussler; desuden var anordnet en egen Bygnings-Commission til at overveie og approbere, eller og forandre de giorte Forslag. Efter forennelede Tid blev Gemakernes Istandsettelse med den til ethvert Gemaks hørende Kongelige Pragt med ligesaa stor

Jver, Hastighed og Flid bragt til Fuldkommenhed, saa at Kong Christian den Siette med det hele Kongelige Huus holdt sit Indtog og tog sin Residenz paa dette ny opbygte Slot Evedagen den 26 Nov. Aar 1740. Da dette høitidelige Indtog holdtes, gav hele Stadens Indvaanere deres store Glæde tilkiende i tre Aftener ved mangfoldige smukke Illuminationer. Dette ny Kongelige Residenz-Slot blev beæret med Kongens eget Høie Navn og kaldet Christiansborg. Den prægtige Slotskirke eller Slotskapel blev den næstfølgende Dag, som var den 27 Nov. eller første Advents-Søndag med stor Pragt indviet af Biskoppen i Sieland Mag. Peder Hersleb. Efter Prædiken, medens den Psalme: O store Gud! vi love dig ic. blev med Instrumental-Musik affunget, bleve 27 Kanoner, hvilke stode plantede paa Slotspladsen, affyrede. Til en evig Amindelse om dette store og prægtige Kongelige Slots Fuldsørelse bleve slagne tre Medailler eller Skuepenge i Guld og Sølv af følgende Præg. Paa den ene Medaille sees paa den ene Side Kong Christian den Siettes Brystbillede med en Laurbærkrands om Hovedet, tilligemed denne Omskrift: Christianus VI. D. G. Rex. Dan. Norv. Vand. Goth. Paa Aversen eller den anden Side er Christiansborg Slot i Prospect at see med denne Omskrift: Regia Hafn. Exstructa & Ampliata. Og neden under staaer disse Ord: Divinis Auspiciis Octo Annorum Opere Felicissime consummata Anno MDCCXL. Die xxix Nov. Paa den anden Medaille sees en Facade af Christiansborg Slot med denne Inscription: Augusto tantum Domino minor. Og neden under staaer disse Ord: Edificavit Domum Domino & Palatium Sibi. Paa Aversen eller den anden Side læses følgende Inscription: Palatium Hafniense, Vetustam Septentrionalium Regum Sedem, Christianus VI. Ex. integro. Denuo. Augustiore. Ambitu. Splendidiore. Cultu. Grandiore. Mole. Exædificatum. Cujus. Primi. Fundamenti. Lapidem. Anno. MDCCXXXIII. D. xxi April. Dedicavit. Stupenda. Magnificentia. Et Reg. Sump. tu. Seu. Proprio. Nec. Uno. Quidem. Obulo. E. Loculis. Civium. Expresso. Consummavit. Anno MDCCXL. D. xxviii Nov. Den tredie Medaille er en Sammenblanding af de to forrige, thi paa den ene Side af den læses denne sidst anførte Inscription, og paa den anden Side sees samme Prospect af Christiansborg

borg Slot, som paa den først anførte Medaille, og med samme Inscription, som derpaa findes.

Slottets Hoved-Bygning bestaaer af fire Hovedfløie, som udgiøre en Firkant og indstutte den indvendige Slotsgaard, som er retvinklig, men dog ei ligesidig, thi alle fire Fløies Dybde er af adskilligt Maal. Den forreste Facade ud til den ny Slotsbroe eller Vigantsgade, saa og den bagerste Facade ud til den gamle Slotsplads eller Parade-Plads, er hver af dem uden til 367 Fod $4\frac{1}{2}$ Tome lang. Og de to Side-Bygninger er hver 389 Fod lang. Den Fløi imod Hoved-Indgangen, hvor Taarnet er, er 111 Fod 2 Tomer dyb. Derimod er den Fløi imod den gamle Slotsplads 87 Fod 2 Tomer dyb. De to Side-Fløie er hver af dem 75 Fod dyb. Hvoraf følger, at Slotsgaarden er en Parallelogram, der er 217 Fod $4\frac{1}{2}$ Tome lang, og 190 Fod 8 Tomer bred, alt uden at regne Murenes Forspring. Paa alle Sider af Slottet er anbragt den romerske Orden, men paa alle fire store Portaler er anbragt den joniske Orden. Murenes usædvanlige Tykkelse i alle Etager viser tydelig den Styrke og Solidite, som er taget i Agt ved dette prægtige Slots Bygning; thi i Kielderne ere Murene 10 Fod eller 5 Alen og 4 Tomer tykke. Udi det første Stokværk eller Etage ere Murene 8 Fod eller 4 Alen og 4 Tomer tykke. Udi Mezzanin-Etagen ere Murene 8 Fod 4 Tomer. Udi Kongens Etage ere de 5 Fod 2 Tomer tykke. Og i Kronprindsens Etage 4 Fod 6 Tomer, uden engang at regne Murenes Forspring i Midten og Hjørnerne, hvor de endnu falde saa meget sterkere, som Forspringet forarsager det.

Den hele Slots-Bygning, som fra nederst til øverst er beklædt med Sandsteen og prydet med tilhørende Zivater, nemlig nederst med rustik og derpaa med korinttisk Arbejde, har hele og halve Etager, tilsammen fem foruden Kielderne, hvilke ere høie nok til at forestille den siette Etage. Kieldernes Høide fra deres Plan indtil Overkanten af det første Stokværk holder 18 Fod, men fra Horizonten til Overkanten af bemeldte første Stokværk holder den 11 Fod 8 Tomer. Det første Stokværk indtil Planen af Mezzanin-Etagen er 18 Fod høit. Mezzaninen er $10\frac{1}{2}$ Fod, Kongens Etage er $21\frac{1}{2}$ Fod, Kronprindsens Etage er

19 Fod høi. Den øverste Mezzanins Etage, som formeres af Slottets Hoved-Gesims, er $9\frac{1}{2}$ Fod, alt at regne fra en Etages Plan til en anden. Slots-Taget er fra Loftet af til dets Brækning $13\frac{1}{2}$ Fod; og fra Brækningen til det øverste 10 Fod 9 Tomer. Hvoraf sees, at Slottets Høide fra Horizonten indtil det øverste af Taget udgør i alt 114 Fod 5 Tomer. Og naar man omtrent regner 5 Tomer paa et Trappetrins Høide, saa bliver der fra Kielderen til Loftet over 230 Trappetrin at stige. Det er at agte, at Hoved-Indkørselen til dette Kongelige Residens-Slot er mod Vesten fra Vigantsgaden over den med hugne Steen paa begge Sider belagte prægtige Slotsbroe, hvis Beskrivelse er allerede anført i det 2 Kap. S. 21. pag. 91. Den gunstige Kaser ville tillade, at man begynder med dette prægtige Kongelige Residens-Slots Beskrivelse fra den østlige Hovedflei af Slottet, som vender ud til Slotspladsen.

Paa denne østlige Side mod Gammel-Strands Kanal haver Christiansborg Slot sin allerførste Længde og Anseelse, fordi Slottets Hoved-Bygning, formedelst to Coridorer eller Længange, samles paa den ene Side med Slotskirken mod Høibroe og paa den anden Side med Cancelliet, saa at denne ganske Længde mod Slotspladsen udgør 680 rhinlandske Fod eller 340 sielandiske Alen. Slottets begge Porte, (nemlig den mod Osten ud til Slotspladsen og den mod Vesten ud til den ny Slotsbroe) ere lige for hinanden, og ere baade udvendig og indvendig prydede med anseelige Portaler af jonisk Orden. Men Giennemfarten, som aabnes i dem begge og gaaer tværs igiennem Slottets Brede, har paa hver Side en Arcade af frisksaaende doriske Pillarer og give en meget herlig Anseelse. Ved Indgangen af denne østlige Slotsport har vi først at betragte:

A. Kielder-Etagen.

I Kielder-Etagen af Slottets Hoved-Bygning ere indrettede de Kongelige Vin-Kieldere, Kiøkkener, Epise-Kamre, Proviant-Skriverie, Solo-Kamre og Conditorie, samt Brænde-Kieldere med videre, saa og de til Hof-Deconomien hørende Vertenteres Værelser. Over disse høie Kielderes Hvelvinger er det første Stokverk, som kaldes

B. Damernes Etage.

Udi Damernes Etage i Slottets Hoved-Bygning ere: To Contoirer for Skatlammeret; de Kongelige Zahl-Kammer-Contoirer, for den Kongelige Zahl-Casserer. Denne Kongelige Kasse forvares her paa Slottet, men hører under Finans-Collegium. Iligemaade er her den Kongelige Particulair-Casses Contoirer for den Kongelige Casserer ved Particulair-Cassen. Slots-Fogdens Contoir. Den Kongelige Hof-Stue for Hoffskriveren. Malerstuen for Hof-Skildrer Juel, samt tvende Malerstuer for Hof-Theater-Maleren, Bruun.

Udi Damernes Etage logerer: Hans Kongelige Høiheds Kronprindsens Over-Hofmester med Betiente. Hendes Majestets Dronningens Over-Hofmesterinde med Betientere og Domestiker. Hendes Kongelige Høiheds, Prindsesse Charlotta Amalia Hofmester, har et Kammer. Den Kongelige Hof-Inspecteur, som har tvende Kamre. Hof-Cassereren, som har tvende Kamre. En Deel af de Kongelige Kammerjunkere, Kammer- og Hof-Fourerens Kammer, Kielder-Skriveren, Hoffskriverens Fuldmægtig, Vasker-Pigerne ved de Høikongelige Herstaders sine Vask, Pigen ved Taffel-Lintoiet, og endeel andre Betientere, som til Hoffet henhøre. Udi visse store Værelser blev i forrige Tider holden Hof-Ketten og Borger-Ketten, men samme tvende Jurisdictioner ophøredede, da Hof- og Stads-Ketten blev oprettet Aar 1771. Vi begive os nu til den anden Etage, som kaldes

C. Den nederste Mezzanin-Etage.

I den nederste Mezzanin-Etage i Slottets Hovedbygning logerer: Den Kongelige Bibliothekarius ved Kongens Haand-Bibliothek, hvilket er indrettet i trende Kamre i denne Mezzanin-Etage, tilligemed en Amanuensis ved dette Bibliothek. (Dette Kongelige Haand-Bibliothek indeholder mange kostbare Verker saavel af historiske Bøger, (hvilke indtage et eneste heelt Værelse) som ogsaa af mathematiske Skrifter, og som angaae Natur-Historien. Ligeledes glemmes her en sterkt Samling af ypperlige Kobberstykker.) Hans Majestet Kongens Lector. Hans Majestet Kongens Kammertiener og Kammer-Laquan, samt Garderobe-Betientere. Hans Kongelige Høiheds Kronprindsens Infor-

mator, Kammertiener, Kammerlaquay samt Garderobe-Beriente. Secretairen ved Hans Kongelige Majestets Chatol-Casse. Hendes Majestets Dronningens Cabinets-Secretairs Fuldmægtig. Hendes Majestets Dronningens og Hans Kongelige Høiheds Prinds Frideriks og Høistfamnes Gemals Pager med deres Hofmester. De samtlige Pagers Spisestue, tvende Spisestuer for de Kongelige Kammer-Berientere og Hof-Damernes Jomfruer. I denne Etage har den Kongelige Bygnings-Direction sin Forsamlings-Stue og Contoir. Og i den vestre Fløi ud til Ridebanen ere de Kongelige Meubel-Kamre, hvori Slots-Fogden forvarer alt hvad som til Slottets Meublering henhører og ei er i Brug; hvorover han ligesom over al Slottets Meublering fører Inventarii-Regnskab, som aflegges til det Kongelige Rentekammer, hvor det revideres og dernæst af Hans Kongelige Majestet quitteres. Derpaa følger den tredie, som er Hoved-Etagen og kaldes

D. Kongens Etage.

Den Kongelige Etage beboes af de Høie Kongelige Personer selv, begge deres Majesteter, Kongen og Dronningen, Hans Kongelige Høihed Kron-Prindsen. Alle de til deres Kongelige Hofstat hørende Kabinetter, Gemakker, Audienz-Gemakker, Parade-Gemakker, ere alle store og anseelige, og tillige af saadan en Høide, der stemmer overeens med deres Størrelse; og er intet spart af alt, hvad udkræves til en kongelig Residences Pragt og Herlighed i alle de Kongelige Gemakker. De almindelige Gulve i disse Gemakker ere af Egetræ, indlagte i Tævl og polerede saa glatte som et Speil, saa at man med største Forsigtighed maae trine paa dem, at man ikke glider. Udi de prægtigere Gemakker ere Gulvene indlagte deels med rart Træ, deels med andet Træ af adskillige Slags og af forskiellige Couleurer. Løfterne i de Kongelige Gemakker ere næsten efter een Gout, dog overalt efter adskillige Tegninger indrettede, nemlig udi Midten ere de overklædte med glat Gibs og rundt omkring over Gesimsen og i Hjørnerne (i de rigere Gemakker ere de ogsaa i Midten) beprydede med Bøvverk af lidt ophøiet Stukkatur-Arbejde, der overalt med Glands-guld er rigt forgyldt. Malerier under Løfterne findes ikkun i saa Gemakker, og de

Malerier,

Malerier, som findes, ere endnu af den berømte danske Skildrers Cancellieraad Krochs Arbeide. Men over alle Dørene i de Kongelige Gemakker findes fortreffelige Malerier, som ere forferdigede deels af berømte Mestere i Kiøbenhavn, deels og i Paris. Ligeledes over Kaminerne findes hyperlige Malerier af Italiens og Frankriges største Mestere, nemlig: Nattoire, Parocel, du Mont le Romain, Jeurat, Lancrede, Hvillot, Potereau, Buizot, Chavanes, L'enfant, Chantreau, Vermansal, Galloche, Vanlo, Bouche, Restout, &c. Paneiser og Døre ere i Almindelighed i de Kongelige Gemakker hvidt lakerede med glandsforgyldte Lister. I de prægtigere Gemakker ere en stor Mængde kunstigt Billedhugger: Arbeide anbragt derpaa, som er forshuet med rig Forgyldning. Alle Binduer i den Kongelige Etage ere af store Speilglas: Ruder. For Resten er Pragten i de Kongelige Gemakker i Henseende til store og herlige Trumeaux eller Speise, fortreffelige Tapeter, kostbare Mobilier, kunstigt Billedhugger: Arbeide og andre Zirater snart ubeskriveligt og i høieste Maader kongeligt. Udi de Kongelige Kabinetter sees en utallig Mængde af de kostbareste Kunstsager af Uhre Daaser, Porcelain, dreiede og udskaarne Stykker ic. I Kongens Etage boer Hans Kongelige Majestet i den østre Fløi ud til Slotspladsen, og har følgende Gemakker:

I denne Etage bliver altsaa her at bemerke:

Høieste Rettes Sal i Slottets nordlige Sidesløj ud til Kunstskammeret. Denne høieste Rets Sal paa 7 Fag er meget stor og anseelig, den er bestrucken med virkede Tapeter. Man betragter i denne Sal den store Plafond eller Malerie under Loftet, som er malet paa Gips med Oliefarve: saa og det fortreffelige Stukkatur: Arbeide, hvormed Maleriet er omgivet, da i Høih: Kæhlen forestilles 21 Danske Kongers Brystbilleder i Gips en bas relief. Paa denne store Plafond eller Loft: Dækket i Høieste Rets Sal forestilles (allegorice malet med Figurer) Easternes og Uretfærdigheds Flugt bort fra den retfærdige Guds Ansigt. Denne Plafond er gjort af en Italiener ved Navn Mitani, hvis Arbeide findes ogsaa andensteds paa Slottet. Dog er ingen Plafond efter rette Kienderes Omdømme af alle, som kan siges at overgaae de Plafonds, som

ere giorte af den danske Skildrer Kroch, hvorfor ogsaa alle de Plafonds af samme berømte Mands Arbeide, bleve fra det forrige Residenz-Slots Gemalter nedtagne og gienste for at blive brugte paa det ny Residenz-Slot, hvor de hist og her forefindes. I denne Sal holdes Landets Høieste Ret. Denne Ret kaldes med Billighed den høieste Ret, deels formedelst den Majestet, hvormed den holdes, deels og fordi den ogsaa virkelig er den allerøverste og høieste Ret i Landet, hvorfra ei kan appelleres videre til nogen høiere Ret, thi Høieste Retts Domme ere uomstødelige. Denne Høieste Ret er allerførst stiftet og anordnet af Kong Friderik den Tredie, efterat Souverainiteten var bleven indført og er dens Instrux ved Trykken bleven publiceret Aar 1661 den 14 Febr.; men dens nyere Instrux er udgivet af Kong Christian den Siette den 23 Febr. Aar 1731. Høieste Ret tager aarlig sin Begyndelse gemeenslig paa den første Torsdag i Marts Maaned. Søndagen tilforn, førend Retten i følgende Uge skal tage sin Begyndelse, bliver om Eftermiddagen imellem 3 og 4 Slet udraabt og bekendtgjort paa Stadens Torve, fornemste Pladser og i de største Gader, hvad Dag Høieste Ret skal begyndes. Denne heitidelige Forkyndelse skeer ved to Kongelige Hof-Fourerer til Hest, klædte i fuld Herolds-Drage, bærende hver sin Herolds-Stav i Haanden, ledsagede af de kongelige Hof-Trompetere og Pauker, alle ligeledes til Hest, saa og omgivne med en Commando af 24 Mand af den Kongelige Livgarde til Hest. Den allerførste Dag, naar Høieste Ret begyndes, præsiderer Kongen selv, siddende paa sin Kongelige Trone. Paa samme første Dag er Uffessorernes Antal altid større end sædvanligen. Thi foruden de virkelige tilforordnede Uffessorer i Høieste Ret, bliver til den Dags Session udnævnte adskillige af de høieste Stands og andre Personer, som sidde paa den høire og venstre Side af Tronen, saa at Høieste Ret den Dag sædvanlig bestaaer af mere end 40 Personer. Siden holdes denne Høieste Ret i tre Sessioner, hver Segnedag fra Klokken 9 til 2, undtagen Fredag og Ordens-Dage og Kongens Fødsels-Dag. Den første Session begynder ved Rettens Aabning i Marts og vedvarer til sidst i Junii Maaned. Den anden Session begynder fra 1 Oct. og varer til Juul. Den tredie Session naaer fra første Mandag efter Hellig Tre Kongers

Kongers Dag indtil Paaske. Men udi de tre Sommer-Maaneder, nemlig Julii, August og September, hører Høieste Rets Sessjoner aldeles op. Denne store og anseelige Sal er afdeelt med Skranke ved den nederste Ende. Uden for disse Skranke er det enhver tilladt at staae og høre paa, hvorledes Sagerne ageres af Procuratorerne, som staae i en apteret særskilt Skranke lige ned for den Kongelige Trone. Men inden for disse Skranke sees ved den øverste Ende af Salen den Kongelige Trone, behængt og udziret med lange røde Floiels Gardiner, besat med brede Guldgaloner, tilligemed et Bord, staaende for ved Tronen og beklædt med rødt Floiel og Guldgaloner, men hvilende paa en Sølv Elephant. Denne Trone er den samme, som Kong Christian den Siette betiente sig af ved sin Salving. Paa begge Sider af denne store Sal staaer to lange Borde, nemlig et Bord paa hver Side af den Kongelige Trone, ved hvilke sidde de samtlige høie Herrer Assessores. Der ere ogsaa aparte Borde for Justits-Secretairen og for Secretairerne, som fører Protocollen. Alle disse Borde ere med rødt blommet Plyds beklædte. De ordentlige Assessores i høieste Ret, hvoraf i det allermindste skal være 9 tilstede, sidde tildeels hele Aaret igiennem i Retten, saalange dens Sessjoner vedvare, deels have efter deres andre Embeders Omstændigheder ikkun visse Maaneder at sidde i Retten, og skifte siden med andre. Assessorerens Dragt, saalange de sidde i Retten, er forskjellig efter enhver Rang. Ridderne af Elephanten og Dannebrog, og de, som med dem have Rang, saag og Kammerherrerne bære lange Talarer af carmosinrødt Floiel med violet Underføer og et bredt Slag af violet Sarge de Soje paa begge Sider fra Halsen ned til Fødderne. De øvrige Assessores have ligedan Dragt, dog med den Forskiel, at Talarerne ere af carmosinrød Damask. Assessores Auscultantes og Secretairerne bære Talarer af rødt gros de tour og Procuratorerne af sort gros de tour. Denne Dragt for hver især er anordnet af Kong Christian den Femte. Hver Dag, saalange Høieste Ret holdes, have to Kongelige Drabantere, iførte deres sædvanlige Drabant-Dragt og med deres Hellebarder i Haanden altid Vagt inde i Salen ved Skrankerne. Men den første Dag udi Marts, naar Retten aabnes og Kongen selv i allerhøieste Person tager Sæde paa sin Kongelige Trone

og præsiderer i Retten, da er det hele Drabant-Corps tilstede. Men uden for Høieste Rets Sal ved Døren eller Indgangen til Salen, staaer en Commando af den Kongelige Livgarde til Hest. Saalænge Procuratorerne tale eller agere en Sag, er det enhver frit tilladt at gaae ind i Salen og være tilstede for at høre paa, at Sagerne blive agerede af dem. Men naar Sagen er udageret, og medens Boteringen skeer, maae alle tilligemed Procuratorerne træde ud og Dørene lukkes i Laas. Men naar Dommen i Sagen skal affiges, da oplukkes Dørene igien, og det tillades alle igien at komme ind for at høre paa Dommen, som oplæses af Justitiarius. Høieste Ret har sine egne Advocater, de maae mundtlig foredrage deres Sag og altid tale til Kongen som Dommer, omendsskiønt han ikke er tilstede. Der maae ingen nye Beviser føres for denne Ret, med mindre det bevises, at det ikke har været muligt at skaffe dem ved Under-Retten. Domme over Misdædere maae ikke erøveres, førend de ere indsendte til Kongen til Bekræftelse eller Formildelse.

Hernæst anføres Hans Kongelige Majestets daglige Gemakker i følgende Orden:

- 1.) Den saa kaldede Garder-Sal, hvor Liv-Garden til Hest har Vagt, er paa 5 Fag i Slottets nordre Floi ud til Kunstskammeret. Beggene i denne Sal ere overalt marmorede og med forgyldte Denamenter udjirede. Over Kaminerne sees to Malerier, malede af Italieneren Miani. Over Dørene sees fire Malerier, malede af Parocell.
- 2.) Hans Kongelige Majestets Laquay-Gemak ud til Slotspladsen paa tre Fag. Her sees tre Landskabs-Malerier eller Dørstykker malede af L'Enfant.
- 3.) Hans Majestets første Forgemaal, paa 5 Fag ud til Slotspladsen. I dette Forgemaal spiser de Høikongelige Herskaber daglig til Middag og om Mandag Aften efter Apartement spises her ved Tasselet af 50 Couverts. Beggene i dette Gemak ere betrukne med vævede Haute Vice franske Tappeter, som forestille en Deel af de Ovidiske Metamorphoses eller Forvandlinger, forferdigede af Dydri. Under Loftet er en meget stor Plafond,

som er malet af Cancellieraad Kroch med Forestillinger af Olympus eller Gudernes Forsamling. Over Doren ere fire Malerier, malede af Huillot, og forestille de fire Marsens Lيدر med Blomster og Frugter.

4.) Hans Majestets inderste Forgemaal, Cavaleer-Gemallet kaldet, paa fire Sæg ud til Slotspladsen. I dette Gemal forsamler sig hver Fredag de fremmede Ministre, samt Stands- og Rangs-Personer, som komme til Cour hos Hans Kongelige Majestet, som i dette Gemal giver offentlig Audience. Beggene ere betrukne med kostbare Haute Lice Tapeter, som ere forferdigede paa Gobelins Fabrik, og ere Hans Majestet forærede, da Hoistsamme i Aaret 1768 paa sin udenlandske Reise var nærværende paa bemeldte Fabrik. Disse Tapeter forestille endeel af Dronning Esthers Historie med Inscription: Circumdata est Gloria sua. Dona Mihi Animam, pro qua rogo. Fecit Eam Regnare. Solus Mardocheus non Fledebat Genu. Rex illum Voluit Honorare. De ere forferdigede af Audran efter originale Malerier, som Aar 1740 ere malede i Rom af Detroy. I Gipsdækket er en stor Plafond, som er malet af Kuffer, og forestiller en Tyrk, som af Fruentimmer opvartes med Musik, Sang og Dands. Over Doren sees fire skildrede Frugtsykker.

5.) Hans Majestets Audience-Gemal paa 3 Sæg ud til Slotspladsen. I dette Gemal seer de ceremonielle Audiencer af fremmede Ministre og Gesandtere, som hertil ankomme og af Over-Hof-Marsskallen til Audience hos Hans Kongelige Majestet anmeldes. Beggene i dette Gemal ere betrukne med fire Stykker kostbare franske Haute Lice Tapeter, hvilke ere forferdigede paa Gobelins Fabrik, og forestiller endeel af Alexandri Magni Bedrifter, og paa Stykkerne findes følgende Inscriptioner: Alexander Babylonem Triumphans ingreditur. Alexander Copias Darii ad Arbela Fundit. Alexander Reginarum Tabernaculum Adit. Alexander Granicum Transit. Man seer her en Baldaquin af Purpur-Floiel med Kapper, som overalt er meget rigt broderet med Guld og med Guld-Galloner og Guld-Cantille Franger udziret og ligeledes Rysztykket, som hænger ned paa

Beggene. Gulvet i dette Audience = Gemak er beklædt med et tyrkisk Au-
 dience = God = Delfen, hvorpaa staaer en Audience = Stol af Sølv med
 Purpur = Floiels Betræl, udziret med Guldgaloner. Vindues = Gardi-
 nerne ere ligeledes af Purpur = Floiel med Guld broderede og med Cantille-
 Franger udzirede. I dette Gemak ere tre store Trumeaux eller Speile
 med massive Sølv = Rammer. Ligeledes to Consol = Borde af Sølv, fire
 store Sølv = Gueridoner; paa hver staaer en stor Girandol Sølv Lysestage til
 1 Lys. For Kaminen staaer en Sølv = Skjerm paa Sølvfod med en mas-
 siv Stang. Solstgiet i dette Audience = Gemak veier 23600 Lod Sølv.
 Og paa Beggene ere tre Par massive Sølv Lysearme, hver med to Piber.
 I dette Gemak staaer paa en Piedestal af hvid italiensk Marmor et kost-
 bart Sanguhr i et Futteral eller Dystalt af Dronze, som i Jlden er ægte
 forgyldt med allegoriske Sindbilleder paa Algerdyrkning, Handelen, Søe-
 farten, Kunster og Videnskaber. Samme er inventeret og modelleret af
 Pajou og executeret af de St. Germain i Paris, og af Kiendere beundres
 for det derpaa værende Arbeide. Dette Uhr er af Hans Kongelige Majes-
 tet Kong Friderik den Femte anskaffet og betalt med en anseelig Summa.
 I dette Gemak hænger en stor Lysekrone af ungersk Berg = Krystal med
 fløide Pændeloquer og Zirater, og med tolv polerte og udgraverede Staal
 Lyse = Arme. Samme Lysekrone er af stor Værdie og foræret af Dronning-
 en af Ungern Maria Theresia. Over Døren i dette Gemak (hvis Orna-
 menter saavel paa Gips = Delfenet som paa Panelerne og Dørene ere for-
 gyldte med ægte Glands-guld) findes følgende Malerier som ere forferdigede
 af Monsieur Mattoire, nemlig: 1.) En Fyrstes Døes, ledsaget af Udø-
 belighed. 2.) Fred og Overflødighed. 3.) Magten og Forsigtighe-
 den. 4.) Venskab og Trofskab. La Gloire du Prince, accompagnée
 de l'immortalité, La Paix & l'Abondance, La Force & la Prudence, l'Ami-
 tié & la Fidelité.
 5.) Hans Majestets Conseil = Gemak paa tre Sag ud til Slotspladsen, nu
 det Geheime = Stads = Raads Gemak; thi i dette Gemak forsamles det
 Kongelige

Kongelige Geheime-Stads-Raad tre Gange om Ugen. Dette Gemak er betrukket med couleurt fransk Floiel og forsynet med Bindues-Gardiner af samme Slags Floiel. I dette Gemak ere tre store Speile eller Trumeaux. Over Gemakts Dorene ere Gips-Medaillons med allegoriske Forestillinger en bas relief.

Nar 1772 den 13 Febr. blev af hans Kongelige Majestet Kong Christian den Syvende oprettet Det Geheime-Stads-Raad; hvorudi Kongen selv præsiderer, og under ham Kongens Hr. Broder, Hans Kongelige Hojhed Arveprinds Friderik, og bestaar der desuden af fire Raadslemmer, som ere Geheime-Stads-Ministre. Her gives Hans Kongelige Majestet af Chefene for Departementerne allerunderdanigst Forestilling om Nigers Sager til allerunderdanigst Resolution. Dette Collegium er ikke allene for Nigere, men ogsaa for Tyrkendsammerne; det haver en almindelig Opsigt over alle Ting, alt hvad som angaaer Stats-Sager; Krig, Fred og Nigers almindelige Bestyring afgives og overlegges der. (Se Suhms historiske Udtog pag. 163.)

7.) Hans Majestets Cabinet eller Iklæde-Gemak, paa to Fag ud til Slotspladsen. Veggene ere betrukne med fint Lerred, som er grøn lakeret, hvorpaa er klisset en stor Mængde af kostbare Kobberstykker, hvoriblandt findes Samlinger af Hoyarts satyriske Kobbere. En Samling af adskillige Landskaber, Heste, Dyr og andre deslige Kobbere, hvilke gjøre dette Cabinet muntert og amusant; Kobberstykkerne ere forsynede med forgyldte Rammer, hængende i røde Sleifer, som paa Lerredet ere malede. Over Dorene i dette Gemak ere to Malerier med Blomster-Krands og i Midten et Landskab. I Binduerne henge adskillige Kobberstykker i forgyldte Rammer med Glas for og et Oval-Stykke i Haute Litter, som skal forestille Rubens Moder, er forferdiget paa Gobelins Fabrik af Audran, indfattet i en oval forgyldt Ramme med Glas for. To store Speile eller Trumeaux sidde over Kaminerne og et Trumeau paa Bindues-Pillen.

8.) Hans Majestets Retirade-Gemak paa 2 Fag ud til Slotspladsen, er betrukket med pailleguul Velask, hvorpaa er en couleurt skildret Bord med grønne Krands og Blomster. Bindues-Gardinerne i dette Gemak ere

af paille Atlass med dito Silke-Fryndser og Quaster. Paa Bindues-Pillen og lige over for Kaminen ere to overmaade store Speile eller Trumeaux med forgyldte Billedhugger-Kammer. Over Dorene ere fire runde Malerier, som forestille de fire Elementer, malede af Professor Mandelberg.

9.) Det Kongelige Gove-Gemak paa 2 Fag ud til Slotspladsen. Begge ne ere overalt med Paneel og Billedhuggerie, som paa Ornamenterne ere forgyldte med ægte Glands-guld; og Loftet er prydet med meget Stukkatur-Arbeide, som ligeledes er ægte forgyldt. I Enden af Gemakket er en Afdeling med et Gallerie eller Ballustrade af Dukkeverk og Postamenter med meget Billedhuggerie, som er ægte forgyldt; hvorpaa staaer fire store riflede Pillere med Kapitæler, som overalt ere ægte forgyldte; denne Afdeling udgier en Alcove, hvor Kongens Seng staaer. Beggene ere bestrukne med grøn Meubel-Damass og med forgyldte Lister udjirede. Parquet-Gulvet i dette Gemak er med Løwerk og adskillige Ornementer af couleurt Træ indlagt, og forøger dette Gemaks prægtige og majestetiske Anseelse. I en Niche paa den ene Side i dette Gemak staaer en stor Pyramidal-Porcelains-Dyn, og lige over for paa den anden Side er en stor Niche, som i Bagdelen er forsynet med et meget stort Speil eller Trumeaux med ægte forgyldte Zirater og paa Siderne i Nichen er Speilglas i to Rækker indfattet. I denne Niche staaer en Sofa af Billedhugger-Arbeide ægte forgyldt med grønne Damasses Puder. Over Dorene i dette Gemak ere tvende runde Malerier, af hvilke det ene forestiller Sønnen og det andet afbilder Hvilen. Samme Malerier ere forferdigede af Professor Abildgaard. Meublerne i dette Gemak ere overeensstemmende med Gemaklets øvrige Pragt.

10.) Den Kongelige Apartement-Sal paa 9 Fag ind til Slotsgaarden er 64 Alen lang og 17 Alen bred. I samme ere Beggene udjirede med følgende Malerier, som ere indfattede i forgyldte Kammer: Et Skilderie af Kroch, forestillende Kong Christian den Siette i Salvings-Habit tillige

med

med alle Provincerne. Et Skilderie præsenterer Kong Christian den Femte til Hest i fuld Corpus, samt en Søe-Bataille. Et Skilderie præsenterer Kong Christian den Fierde, ligeledes til Hest i fuld Corpus med Staden Calmars Besleiring, forferdiget af Carl von Mandern. Sex Skildrier, hvorpaa forestilles i oval Kong Christian den Siette, Prinsesse Charlotte Amalia, Kong Friderik den Fierde, Dronning Lovise, Prinds Carl og Prinds Wilhelm, alle forferdigede af D'Agard. Sex Skildrier af poetiske Historier. Et Skilderie, hvorpaa præsenteres Kong Friderik den Tredie og hans Dronning Sophia Amalia, tilligemed de Kongelige Børn i fuld Corpus, samt Kong Christian den Femte, Friderik den Fierde, Christian den Siette og Friderik den Femte i smaa Bryst-Stykker. Et Skilderie, som er et Familie-Stykke af det Hertugelige Holsteen-Gottorfiske Huus, malet af Dvens. Over Gemaks-Dørene ere følgende Malerier. Apollo og Daphnis, Pan og Sphinx, malede af de Troy. Fire dito Malerier over de øvrige Døre, som forestille Europa, Asia, Africa og America. I denne Sal hænger fem store Chrystal-Lyse-Kroner. Paa Vindues-Villerne ere 8 store Speile eller Trumeaux, indfattede i Panelet, med forgyldte Billedhugger-Kammer forzjrede. Dette Gemak bruges ugentlig til Apartements og Bal, samt til Concerter, og paa Geburts-Dagene holdes sammesteds Kongelig Taffel til Middag og Aften.

11.) Eremitage-Gemakket paa 3 Jag ind til Slotsgaarden. I dette Gemak, som omkring paa alle Veggene er udziret med Pilar-Beskræft af Speilglas med forgyldte Kapitaler, spiser de Høifongelige Herskaber til Aften. Over Dørene ere følgende syv runde Malerier eller Jagt-Stykker malede af Dudri. En Høns-Hund, staaende for en Urhøne. En Ørn, som nedstiger for at tage to Bildender i Bandet. En Hund, staaende ved en liden død Raabul. To arrige Hunde ved et Wildsvine-Hoved. Tvende Hunde, som jage efter en Bøver. En Papegoie ved et Fiskergarn. En Kæv med en Hane i sin Kloe. Tvende Malerier over Kaminen og Con-

ful-Bordet, af hvilke det ene forestiller Alexander Magnus, som begjæ-
rer at ride Bucephalus, og det andet forestiller M. Curtius, som ri-
dende paa en Hest styrter sig frivillig i den stinkende Pel eller Hul for at
frelse Romerne, hvoraf Stedet siden blev kaldet Lacus Curtius.

Ridder-Salen ud til Ridebanen.

Denne Ridder-Sal er anlagt i Laarn-Fløien eller Slottets vestlige
Hovedfløi. Ridder-Salens Høide gaaer igiennem tre Etager, nemlig Kon-
gens Etage, Kronprindsens Etage og den øverste Mezzanin-Etage, og bruges
til høie Festsititeter. Denne Ridder-Sal blev af Kong Christian den Syvende
fuldført med sine Udprydelse til Hans Majestets Hoikongelige Vilager med Dron-
ning Carolina Mathilda den 8 Nov. Aar 1766. Alle disse Udprydelse ere
fuldførte ved Monsieur Nicolas Henry Jardin, da værende øverste Bygme-
ster og Intendant over de Kongelige Bygninger, samt Professor ved det Konge-
lige Bygnings-Maler- og Billedhugger-Academie. Denne prægtige Riders-
Sal er 128 Fod i Længden, henimod 62 Fod i Bredden og 48 Fod i Høiden.
Den bestaaer af to store Etager og en Mezzanin-Etage og har et Gallerie som
hviler paa 44 riflede Støtter. Forgyldningen overalt er overmaade rig. Den
første Deel er prydet med korinthiske Støtter og Pillastrer inde ved Muren, alle
riflede. Disse Støtter staae paa store Fødder, som ere udzirede med Bloms-
ter-Krandse af Egeblade og bære Hoved-Bielkerne med Sprinkelvekter, som ud-
gier et Gallerie rundt omkring Salen. Oven paa Fodstykkerne af Sprinkel- eller
Tralverket ere store Vaser, hvilke baade tiene som Zirater og til at sette Lys paa.
Imellem Fodstykkerne staae Love-Hoveder, af hvilke de, som ere oven for Mu-
rene imellem Binduerne, holde de Neb, hvorudi de store tre Etage-Lysekroner
af Krystal hænge. Imellem de store Mellem-Støtter sees hele Buer, hvoraf
de dreiede Buer ere zirede med Festoner af Laurbær-Blade. Igiennem disse
Buer falder paa den ene Side Dagens Lys ned i Salen og de andre Sider ere
prydede med Skilderier, som skulle have forestillet de vigtigste Bedrifter i den
danske Historie udi den oldenborgske Stamme; men Tidens Omstændigheder,
da Formølingen saa hastig skulle gaae for sig, tillod for Tiden ikke at male andet

end Landskaber, hvoraf nogle har Allegorie eller Henseende paa den Kongelige Formølings-Dag. Samme ere maalede af Hr. Jens Petersen Lund, Kongelig Majestets Hof-Landskabs-Maler. Siden er af Hr. Professor Abildgaard maalede tre historiske Malerier, nemlig: Kong Christian den Første, Kong Friderik den Første og Kong Friderik den Anden med Allegorier til deres Historier, hvilke nu ere anbragte i bemeldte Sal. I Arcaden midt paa den ene Ende af Salen sidder et Skilderie, som forestiller Kong Christian den Syvende i fuld Sterrelse, hvilket er malet af Professor Als ved Maler-Academiet paa Charlottenborg. Og oven over i Arcadens fulde Strekning er et stort Vas relief en Bronze, forferdiget ved Hr. Carl Friderik Stanley, Professor ved Maler-Academiet og Hof-Billedhugger, samt Medlem af det Florentinske Academie. Man seer der tvende Genier, som forestille Retferdighed og Fred; disse Genier holde en oval Medaillon oppe, som forestiller Gouvernementet eller Regjeringen, der hensigter paa Kong Christian den Syvendes Tronbestigelse, og neden under læses: xiv Januarii MDCCLXVI. I Arcaden lige for dette Skilderie er en stor Dør, hvorigennem man gaaer ind i de Gemakker, som nyligen ere decorerede. Oven over denne Dør i Arcadens fulde Centro er et andet stort Vas relief en Bronze af Professor Stanleys Arbeide. Samme forestiller tvende Kierligheds-Guder med deres Sindbilleder, holdende en Blomster-Krands, hvormed de krone en oval Medaillon, som forestiller Hymen med tvende Fakler, hvilke tænde den ene den anden an. Neden under staaer: viii Novembris MDCCLXVI. I de fulde centralske Dele af Arcaderne, hvor der ere Døre med Gesimsen over, ere paa nogle af samme anbragte Dverfstedigheds-Horn, Cornu Copiæ, som afbilde Marets Tider, og paa andre ere anbragte Trophæer. Under disse Karnisser og oven over en af disse Døre er et Vas relief en Bronze, som er forarbejdet ved Hr. Professor Wiedewelt. Samme afbilder Fortieneste og Dyd, hvilke ofre paa eet og samme Altar. Oven over de andre sex Døre ere følgende latinske Dverfkrifter udgravne i hvide Marmor-Tavler med forgyldte Bogstaver. 1.) Paa den første staaer: Quod incepit Rex Pater Fridericus Quintus, Mortalitatem paulo post Exuens MDCCLXVI. 2.) Paa den anden staaer: Perfecit Heic Filius, Rex

Rex *Christianus Septimus*, Solium Afcendens Avitum MDCCLXVI. 3.) Paa den tredie Tavle staaer: *Nuptiæ Christiani Septimi cum Carolina Mathilda*, Britannica MDCCLXVI. 4.) Paa den fjerde staaer: *Nuptiæ Sophiæ Magdalensæ cum Gustavo Svecico* MDCCLXVI. 5.) Paa den femte: *Nuptiæ Ludovicæ cum Carolo Hassico* MDCCLXVI. 6.) Paa den siette Tavle staaer: *Fœdera cum Vicinis* MDCCLXVI. Alle Kapitælerne, Fodstykkerne, Hovedbielkerne, Kammerne, Træl- eller Gitterværkerne og i Almindelighed alle Ziraterne ere forgyldte. Paa de to store Kammer ere Karmer af blaåt Marmor med Zirater af forgyldt Bronze; og de store Borde lige ud for Kammerne ere af samme Marmor med forgyldte Fødder.

Den anden Afdeling begynder ved Gallerie-Gitterværket. Oven over de Arcader, igiennem hvilke Dagen falder ned paa Salen, ere store Uabninger, hvorigiennem Dagens Lys falder paa denne anden Deel. Lige ud for disse Vinduer og omkring i Salen sees Skilderier, der forestille, ligesom neden under, adskillige Prospekter, indtil at der komme andre, hvilke, ligesom de nederste, skulde afbilde de fornemste Begivenheder og Bedrifter, ved det nu regierende Kongelige Huus. Paa de to store Sider ere der tolv runde Medaillons paa Muren imellem Vinduerne; samme forestille de danske Konger af det oldenborgske Huus med store allegoriske Trophæer, og paa de øvrige Rum paa samme Sider ere Trumeaux eller Speile anbragte, hvoraf Kammerne forestille et oprykket Gevandt. Eigesfor Speilene hænge store Lyskroner, ligesom de neden under. Ziraterne imellem Vinduerne paa de andre to Sider og tet ved Hjørnerne afbilde følgende Afhandlinger: Fire Trophæer med Pyramider: 1.) Lyksalighed. 2.) Fred. 3.) Nøgtet, og 4.) Gæmildhed. Fire Trophæer med Palmegrene: 1.) Mildhed. 2.) Trofskab. 3.) Sikkerhed, og 4.) Nølighed. Otte Trophæer tet ved Hjørnerne: 1.) Mægtighed. 2.) Fædrenelandets Forsvar. 3.) Soemagten. 4.) Den heroiske Dyd. 5.) Krigskunsten. 6.) De smukke Kunster. 7.) Agerdyrkningen, og 8.) Handelen. Alle disse Trophæer ere giorte af Hr. Professor Wiedewelt.

Oven over Dorene ere de fire Verdens Parter malede og forestillede en Vas relief ved Hr. Professor Mandelberg. Paa denne anden Afdeling findes et Entablement, paa hvilket Karnissen er sterkt besat med Sparre-Hoveder i Form af Blomster-Kurve. Dette Entablement holder en stor Hals, der er afdeelt ved indlagt Arbeide og ziret med Consoler, hvilke bære et tykt Jodstykke med Laurbærblade, der tiene som en Kamme om Plafonden.

Plafonden eller Loftet, som er altsammen malet, afbilder paa begge Enderne Rigerne Danmark og Norge med deres forskiellige Landfabers Egensfaber og Genier med Blomster-Krandse. Midt paa hver af de store Sider paa dette Loft forestilles paa den ene Deel Bestandighed og Belvillighed, og paa den anden Deel forestilles Forsigtighed og Overflodighed. Denne Plafond er malet af Professor Mandelberg.

Udi Ridder-Salen ere 8 store Krystal-Lysekroner, hver med 24 Arme i tre Rader. Derneft 4 store Krystal-Lysekroner, hver med 12 Arme. Saa og 22 Lysekroner af fint bohmissk Glas, hver med 6 Arme. Paa Galleriet er 52 store forgyldte Vaser, i hver er en Maschine af Blik med to Lyse-Piber med Drivefiedre. Tredive forgyldte Lenestole i Antique-Stil med røde Damaskes Betrak over.

Det vørige af Ridder-Salen er betrukket med et Tapiserie, hvortil Sujettet er taget af Telemaks Historie. De 22 Prospekter, som findes paa denne Kongelige Ridder-Sal ere forferdigede af Hr. Jens Petersen Lund, Hof-Landskabs-Maler. Man vil anføre følgende Forklaring over dem, hvorefter enhver Liebhaber kan nøie eftersee og betragte disse Malerier selv. Begyndelsen saavel oven, som under Galleriet er ved Binduet paa den Ende, hvor Indgangen er. Det sees tydelig, at Hr. Lund har for det første villet forestille alle Luftens Forandringer, nemlig: Morgen, Middag og Aften, Maanskin, Ildbrand, Taage, Torden og Lynild ic. Og for det andet ville han vise indsigtsfulde Kiendere, at han var ligesaa sterkt i Compositionen, som i at male efter Naturen, i det at der findes ligesaa mange componerede som virkelige Stykker. Efter Stykkernes Storrelse, som ere $7\frac{1}{2}$ Alen i Høiden og ikkun $4\frac{1}{2}$ Alen i

Breden har Hr. Lund været nødsaget til at proportionere sine Tanker, saa at han har maattet bornere sit Genie, og ikke har kundet vise det, som han vel gierne havde ønsket. For at komme til Stykkerne i sig selv, da vil man begynde paa den over Galleriet. 1.) Det første forestiller klart Soelstien, foran en Ruin af Solens Tempel, bag til i Midten et Stykke af Amphitheatro Flavio &c. 2.) Det andet forestiller en Voge inden til i forbenævnte Amphitheatro. 3.) Det tredje forestiller Constantini Trepport &c. 4.) Et Maanstien-Stykke, componeret. 5.) Et behageligt Landskald efter Naturen. 6.) Caji Cistii Grav, en stor Pyramide, situeret halv inden og halv uden for Roms Mure, Stykket er malet efter Naturen. 7.) Keiser Neros Tombeau eller Kiste, findes 6 Mile fra Rom paa Siden af Landveien. 8.) Horatii og Curatii Begravelse; fire Brødre, som blive begravne i samme Begravelse; hvorfor man seer fire smaae Pyramider oven paa, dog meget ruinerede. Findes i Albano, 14 Mile fra Rom. 9.) Et Ildbrand-Stykke, componeret. 10.) Solens Nedgang, forved en Pyramide, hvor de Tilreisende forsoie sig ind i et Telt for at tage Natte-Quarter &c., componeret. 11.) Metelli Grav. Findes 2 Mile fra Rom ved Indgangen til den berømte *Via Appia* kaldet, som staaer skrevet over Porten paa samme Stykke, forestiller Morgenstunden, hvor Saagen vil fordele sig. 12.) Det Tolvte forestiller skien Soelstien, hvor man ved Udgangen af en Catacombe seer et Stykke af de romerske Mure, fortil et behageligt Landskab, eller en Hauge &c.

Det første af de store Stykker under Galleriet begynder ligesom det øverste ved Vinduet paa Enden ved Indgangen. Disse ere: 1.) En Hauge-Prospect. Bag til sees et Stykke af en Vandledning &c. 2.) Iligemaade en Hauge-Prospect; langt borte en Pyramide, lidt nærmere en antique Triumph-Port &c. componeret. 3.) Et Winterstykke, hvor man seer de norsske Fjælde fulde af Sne, forved en Broe malet meest efter Naturen; nærmere en Veir-Saug-Mølle paa en hoi Klippe, paa Isen fiore de i Kaner og løbe paa Skoiter &c. 4.) Morgenen eller Solens Dvgang forestiller en Seehavn, bag til et behageligt Landskab, for til et Stykke af en gothisk Ruin &c. componeret. 5.) En

behagelig Hauge-Prospekt, hvor der supponeres at blive giort et Fyrverk om Aftenen, Kongen og Dronningen til Ere. Midt paa Stykket sees en Obelisqve, orneret neden til med egyptiske Figurer, saasom Obelisqver egentlig ere in-
 venterede der, skrevet med hieroglyphiske Charakterer. Ved begge Sider staae Træer, hvor der er flettet Kongens og Dronningens Navn i Træk af Blomster, nemlig C. M. hvorudi hænger en Medaillon med deres Portraiter. Paa høire Side af Obelisqven sees en Love, som forestiller Danmark, og tre allegoriske Figurer, som sigte til Kongens Dyder, nemlig Mars, Justitien og Retfærdigheden. Paa den venstre Side sees en Enbjørning, der forestiller Engeland med tre andre Figurer, som sigte til Dronningens Dyder, nemlig: Minerva, Flora og Kyndigheden med videre; componeret. 6.) Forestiller et behageligt Sted at tage sig en Middags-Hvile, nemlig at ligge i det behagelige grønne og kunde see ud i det Bilde som Byer, Skove og Klipper, og høre et Vandfald fuse, havende over sig et rødt Teppe, for ikke at være incommoderet af Solen eller andet. 7.) En Cachade eller et behageligt Vandspring. Neden til staaer skrevet: *La Cachade de Friderichsberg*, hvilket vil sige, at den enten burde have været eller ventelig kan komme paa Friderichsberg, eftersom samme Situation just er tagen. Den forestiller egentlig Neptuni Tempel. Paa Enden forestilles to Figurer i Steen, Øster- og Nord-Søen, som spruder Vand i Høiden. Neden til inde i en Grotte sees tre Søe-Nymphes, som bade sig, med videre, componeret. 8.) Et brusende Søe-Stykke med Klipper og Søe-Taarne, en tyk Torden-Luft, hvor Lynild flaaer ned i et Skib, som desuden kastes af de brusende Volger imod en Klippe. I samme Skib supponerer Hr. Lund at være malicieuse Critici. 9.) Forestiller Udgangen af en Catacombe, eller et underjordisk Opholdssted for de tilforn forfulgte Christne. Derhos seer man en Ruin af Fredens Tempel, og bag ved et behageligt Landskab med Vandfald. 10.) Tilgemaade Udgangen af en Catacombe, hvor man seer en Hvelving af et fornemme ruineret Pallais. Længere borte et Stykke af en Aquaduct eller Vandledning, og endnu længere borte et Landskab ic.

Af Hr. Professor Johannes Wiedewelts Inventioner og udforte Arbejder udi denne Ridder-Sal ere følgende at see: 1.) De første 12 danske Kongers Portraits af den oldenburgske Stamme over Legems Størrelse en Medaillons. Ethvert af disse Portraiter ere indsluttet udi en Krands af Laurberblade. 2.) Tolv Trophæer, som accompagnere bemeldte Kongers Portraiter. Man seer af de herudi anbragte Attributa, at Hr. Professor Wiedewelt dermed haver Hensigt paa enhver Konges Regiering især. Og at deriblant ere ikke løselige eller ligegyldige Ornamenter angivne, sees der af, at en Deel merkverdige Begivenheder siden den oldenburgske Stammes Regiering findes paa behørigte Steder anbragte, saameget som Compositionen udi saadan Art af Prydelse det tillader. Man vil i Korthed ikkun melde nogle af de fornemste Attributa, overladende Tilskuerne selv nærmere at eftertænke samme videre. 1.) I den første Trophæe, under Kong Christian den Første, sees i Midten en Hielm med et Zepter under, paa Siderne to Skiolde med det Oldenburgske Vaaben paa det ene og Danmarks Vaaben paa det andet Skjold. 2.) I den anden Trophæe, under Kong Hans, sees et Skjold i Midten, hvorpaa er udgraven en Pelikan med sine Unger. 3.) Under Kong Christian den Anden, en Kollert, indviklet udi en Løve-Hud. 4.) Under Kong Friderik den Første, tvende over hinanden vendte Skiolde med en Deel Krigs-Armaturer. 5.) Under Kong Christian den Tredie, udi Midten en Fachi med to Skiolde ved Siderne sammensluttede med Palmegrene, hvorpaa er udgravet, nemlig paa det ene Religionen ved et Altar, hvilket er Allusion paa Reformationens Indførsel i Nigterne, men paa det andet Skjold sees to Helte, som tale med hinanden og haver imellem dem et Vres-Feldt-Tejn, neden under hænger en Lampe ved en Bog. Disse to Helte ere Allusion paa Kong Christian den Tredie og Kong Gustav i Sverrig, som sluttede en Stilstand til Bremsebroe. 6.) I den Trophæe under Kong Friderik den Anden sees iligemaade to Skiolde, hvorpaa er udgravet paa det ene de tre Kroner og paa det andet Neptuni Attributa. Udi Midten hviler en Hielm paa et Skibs-Noer, og oven over sees en Standart med det Ditmarske Vaaben. 7.) Under Kong Christian den Fierde sees et Skjold i Midten, hvorpaa er udgravet en Løve, stridende med en Dr.

Oven paa staae tre Hjelme, bebundne med Egeblade. Paa Siderne en Deel militaire Armaturer. Neden under henge endeel udrullede Papirer, hvorpaa sees adskillige Grundtegninger af Fæstninger og andre saavel civile som militaire Bygninger. 8.) Under Kong Friderik den Tredie sees et Skjold i Midten, hvorpaa er udgravet et Billede, forestillende Souverainiteten; ved Siderne adskillig Armatur. 9.) Under Kong Christian den Femte sees Fordelen af et Krigsskib, hvorpaa staaer et Skjold med en Hjelm oven paa. Ved Siderne staae ud af Skibet to militaire Hres-Legn, hvorpaa ere udgravede adskillige Emblemata. Neden under henge to sammenbundne Skibsroer. 10.) Under Kong Friderik den Fierde sees to Skjolde, hvorpaa ere udgravede paa det ene en Colonne paahængt med en Laurbær-Krands og to Spyd. Paa det andet adskillige Attribute, Landvæsenet og Militien vedkommende. Udi Midten en Standart med det Slesvigskke Vaaben. 11.) Under Kong Christian den Sierte sees et Skjold i Midten, hvorpaa er udgravet Gudsfrygtighed; paa Siderne to Fachi, sammenbundne med Blomster-Festoner. Neden under to Cornu Copiæ, hvorved hænger et Kogelse-Kar. 12.) Under Kong Friderik den Femte sees et Skjold i Midten, hvorpaa er udgravet Forsigtighed og Bestandighed; oven paa en Hjelm; ved Siden tvende Cornu Copiæ, opfyldte med Frugter og Klenodier, som ere accompagnerede med adskillige Armaturer, neden under henge Apollinis Trefod og Lyre.

Udi Enderne af Ridder-Salen ere otte store allegoriske Trophæer, hvoraf de fire ere (som forhen er meldt) hængte paa Pyramider, nemlig: 1.) *Felicitas Seculi*, staaende imod Pyramiden, indsluttet under tvende Palmetræer; ved Siderne tvende Skibsroer med Isis Symbolum imellem. 2.) *Pax*, med den ene Haand spinger en Oliegreen omkring Pyramiden, og udi den anden Haand en Fakkell, visende til en Deel Krigs-Armaturer. 3.) *Renom'een*, skræver paa et Skjold, lenende imod Pyramiden; ved Fodderne to Løver. 4.) *Liberalitas*, staaende imod Pyramiden, som er omvunden med Egeblade; hun udstroer af et Cornu Copiæ Pluti Gaver. De fire andre Trophæer henge, (som forhen meldt er) paa Palmetræer, nemlig: 1.) *Clementia*. 2.) *Fides Exercitus*.

3.) *Securitas*. 4.) *Tranquillitas*. Figurerne ere udførte en Vas relief paa Skjolde, som paa Palme-Træerne ere paahæstede, enhver med en Hjelm over, og neden under ethvert er et Altar.

Udi Hiørnerne af Ridder-Salen findes de otte andre (ligeledes forhen ommeldte) Trophæer anbragte, af hvilke fire antyde mythologiske Attribute af visse hedenske Guder, nemlig: 1.) Af Jupiter, som er Allusion paa en souverain Regiering. 2.) Mars, som er Allusion paa Landets Forsvar. Paa Skjoldet er udgravet Bellerophon, som paa Megasi Hest strider imod et Monstrum, hentydende paa Udyder. 3.) Hercules, som er Allusion paa Heltes Dyder. 4.) Neptunus, som er Allusion paa Sømagten. Derneft de øvrige fire Trophæer antyde visse mythologiske Attribute af visse Discipliner eller Videnskaber. Saaledes er her forestillet: 5.) De militaire Videnskaber ved Minerva Skjold og Landse; at Neptuni Trident hænger neden under, hentydes paa den Seier, som Minerva vandt over Neptunus udi den Atheniensiske Areopagos. 6.) De frie Kunster ved Apollinis Attribute. Trefoden er souteneret af Fuglen Griff, hentydende paa den borealske Apollo. 7.) Landvæsenet afbildet ved Ceres, omgivet med Zodiaquen. Neden under hænger en Ploug. 8.) Handelen, afbildet ved de fire Verdens Dele. Neden under hænger Mercuri Stæv.

Over den midterste Dør neden under paa Siderne udi Salen sees et Vas relief, forestillende Ere og Dyd, staaende ved et Altar. Tanken hertil er tagen af Augusti Medailler. I hvor kort Argumenterne her meddeles, saa give de dog alligevel fuldkommen tilkiende, at Hr. Professor Wiedewelt veed i Overflodighed at indrette sine Ideer efter ethvert Steds Destination og Beskæftenhed, saa og hans Styrke og Ferdighed i at anbringe dem.

Næst ved Ridder-Salen ere tvende Parade-Forgemakker. Vi befragte hver især af dem.

1.) Det første Parade-Forgemak er paa 3 Sag og vender ud til Ridebanen. Beggene ere udjirede med følgende Portraiter i Legems Størrelse, lutter Originaler

ginaler af europæiske Regenter; alle i den Orden, som de ere komne til Regieringen, nemlig:

- 1.) Hans Kongelige Majestet Kong Ludvig den Femtende af Frankrige, malet af *Louis Michel van Loo*, nobiliteret Ridder af St. Michels-Orden, pensioneret, første Hof-Maler i Spanien og Rector ved det Kongelige Kunstners Academie i Paris.
- 2.) Hans Kongelige Majestet Carolus Emanuel den Tredie, af Sardinien og Savonen.
- 3.) Hans Kongelige Majestet Carolus den Tredie af Spanien, malet af *Anton Raphael Mengs*, nobiliteret, første Hofmaler i Spanien og ved det Ehursachsiske Hof, Professor ved det Pævelige franske Academie St. Luca i Rom.
- 4.) Hans Kongelige Majestet Friderik den Anden af Preussen, malet af *Franchc.*
- 5.) Hendes Keiserlige Majestet den romerske Keiserinde Maria Theresia, malet af *Collonitsch.*
- 6.) Hans Kongelige Majestet Kong Josephus den Første af Portugal.
- 7.) Hans Kongelige Majestet Kong Adolph Friderik af Sverrig, malet af *Pasch*, Hofmaler i Stockholm.
- 8.) Hans Kongelige Majestet Kong Ferdinandus den Fierde af Sicilien, malet af *Francis Liano.*
- 9.) Hans Kongelige Majestet Georgius den Tredie, Konge af England, malet af *Ramsay*, Kongelig Hofmaler i London.
- 10.) Hendes Keiserlige Majestet Keiserinden af Rusland Catharina den Anden, *Alexiewna*, malet af *Erichsen*, Kongelig Dansk Hofmaler.
- 11.) Hans Kongelige Majestet Kongen af Polen Stanislaus Augustus, Greve af *Poniatowsky*, malet af *Werner.*
- 12.) Hans Keiserlige Majestet, den romerske Keiser, Josephus den Anden, malet af *Palco.*

I dette Gemak ere to store Speile eller Trumeaux med forgyldte Kammer, oven til zirede med Medaillons, som forestille Dronning Sophia Magdalena og Dronning Lovisa. Derneft to store Lysekroner, samt forgyldte Lenestole med rød Damastkes Betrak og røde Damastkes Windues-Gardiner.

2.) Det andet Parade-Forgemak er paa to Fag ud til Ridebanen. Beggene ere betrukne med kostbare Haute Lice Tapeter, som ere forferdige paa Gobelins Fabrik i Paris af Neilson efter Despostes Malerier, præsenterer indianske Dyr, Fugle og Fiske. Over Kaminen er Hans Majestets, Kong Ludvig den Femtende af Frankrige, Portrait i Regens Størrelse af Haute Lice, ligeledes forferdiget paa Gobelins Fabrik. Bemeldte Portrait, saavelsom Tapeterne haver Hans Majestet Kongen af Frankrig foræret Hans Kongelige Majestet Kong Christian den Syvende, da Heistamme paa sin udenlandske Reise i Maret 1768 var paa bemeldte Fabrik. Over Dorene i dette Gemak ere tre Malerier i ægte forgyldte Billedhugger-Kammer, som forestille Foraaret, Høsten og Vinteren, malede af le Vien. (Om Gobelins Manufaktur og Fabrik kan efterlases N. Jonges Jords-Beskrivelse Tom. 1. pag. 331.)

Næst ved disse to Parade-Gemakker, ere tvende andre Gemakker, nemlig:

3.) Et Gemak paa tre Fag ud til Ridebanen, hvilket er betrukket med gult Damast. Og

4.) Et Gemak paa to Fag ud til Slotskirken. I dette sidste Gemak er en Samling af Portraiter og Malerier.

Disse tvende Gemakker, (ligeledes i Kongens Etage) ere meublerede, men staae ellers ledige, thi de pleie at bruges til fremmede Prindsfer, som her ved Hofset ankomme.

De for den regierende Dronning bestemte Gemakker i Kongens Etage ere følgende:

- 1.) Et Laquay-Gemak, ud til Slotsgaarden paa 2 Fag.
- 2.) Et Forgemak ind til Slotsgaarden paa 3 Fag, er betrukket med virkede Haute Lice Tapeter, som forestille Batailler. Over Kaminen er et Malerie, som forestiller en Fyrstes Noes ledsaget af Edelmodighed og Villighed, la Gloire du Prince accompagnée de la Generosité & de l'équité, malet af du Mont le Romain. Over Dørene sidde fire Malerier, som forestille de fire Verdens Dele, l'Europe, l'Asie, l'Afrique, l'Amerique, malede af du Mont le Romain.
- 3.) Et Dame-Forgemak ud til Slotskirken paa 3 Fag, er betrukket med rød Damass med forgyldte Billedhugger-Lister omkring. Over Dørene ere sex Malerier, som ere malede af J. B. Martin, og forestille: Falke-Jagten, Røve-Jagten, Parforce-Jagten, Sveis-Jagten, Wildsvine-Jagten, og Hare-Jagten. Vindues-Gardinerne ere af rød Damass.
- 4.) Et Audience-Gemak ud til Slots-Kirken paa 2 Fag, er betrukket med vævede Brabandske Tapeter, med Guld og Sølv indvirkede, efter van Schoors Maling forferdigede. Over Dørene ere fire runde Malerier med Vaser, Blomster og Jugle. Vindues-Gardinerne og Tabouret-Bestrækkene ere af rød Damass. Paa Vindues-Pillen og over Kaminen, er et stort Trumeaux med forgyldt Billedhugger-Kamme.
- 5.) Garderobe-Gemakket, paa 3 Fag ud til Slotskirken. Veggene ere rundt om indrettede med Skabe og Skuffer i Panelet til at giemme de Ting udi, som til daglig Iklædning behøves. Over Kaminen er et Malerie, som forestiller Scipionis Standhaftighed, la Contenance de Scipion, malet af Monse Pierre. Over Dørene ere følgende sex Stykker, nemlig: To Stykker af Collin de Vermont, forestillende Rhea Sylvia sovende og Sophonisbe. To Stykker af Vermansal, forestillende Dronning Semiramis, som gaaer i Krigen; Semiramis qui part pour la Guerre, og Dronning Cleopatra. To Stykker af Voizot, forestillende Portia, som vil sluge et gloende Kul, Portia qui avale un Charbon rouge, og Monime, som afriver det Kongelige Smykke, (Monime, qui s'arrache le Bandeau Roial.)

- 6.) Retirade - Gemakket paa to Fag ud til Slotspladsen, er betrukket med grøn Meubel - Damask, med forgyldte Lister indfattet. Trende store Speile eller Trumeaux, siddende i Beggen lige over for hinanden med forgyldte Kammer og andre Decorationer. Paa Vindues - Pallen er ligeledes et Speil eller Trumeaux, indfattet i forgyldt Billedhugger - Kamme, samme Speil naaer fra Hohl - Kehlen af Gibsdekkenet med Glasset lige ned til Gulvet til Brug ved Ikladningen. Over Dorene sees fire runde Malerier, malede af Mr. Favannes, og forestille la Magnificence, la Gloire, la Generosité, Pragten, Berømmelsen, Koesværdigheden, og Edelmødigheden. Et stort Bord af Billedhugger - Arbeide i Antiqué - Stil ægte forgyldt med et hvidt italiensk Marmor - Blad. Canopeen og Benestolen ægte forgyldte med grønt Damask betrukne.
- 7.) Et Cabinet i Gøngangen til Kirken paa 2 Fag ud til Slotspladsen, er overalt paa Beggene udjiret med Speilglas i forgyldte Kammer og andre forgyldte Ornamente og Consoler, hvorpaa er opsat en meget stor og kostbar Samling af fransk, dresdner og chineesk Porcelainer og andre Figurer, i den zierligste Orden. Ligeledes hænger i dette Gemak en stor Lysekroner med sex Arme af dresdner Porcelain. Canopeen og Tabouetterne ere ægte forgyldte og lakerede og med couleur Drap d'argent betrukne. Oven over Dorene i dette Cabinet sidde to Malerier, som forestille Narvaagenhed og Slittighed, la Vigilance, l'Etude, malede af Restout.
- 8.) Et Cabinet i Gøngangen til Kirken paa 2 Fag, ud til Slotspladsen. Beggene ere betrukne med blaae Lysstring, hvorpaa i den beste Orden ere ophængte endeel Cabinets - Stykker og andre Malerier, tildeels i Oliefarve og tildeels i Vandfarve med Glas for, alle med forgyldte Kammer. I endeel forgyldte og lakerede Skabe, med Speilglas i Dorene for, forvares en stor kostbar Samling af Figurer og Kunststykker i Bernsteen og Elfenbeen, Antiqué - Begere, Skaaler med videre, tildeels i Guld og Sølv indfattede og med ægte Stene besatte, hvilken Samling fortjener Kiens deres

deres store Opmerksomhed. Ligeledes er i dette Cabinet et Skab med Glas omkring, hvori paa et forselvet Træ er ophængt en stor Samling af ægte og vægte Antiques, til Historien hørende; hvoriblandt findes en Deel af stor Verdie. I dette Gemak er en stor Lysekrone af Nav eller Bernsteen med sex Arme, som er forferdiget af Hendes Majestet Dronning Juliane Maria, og med Heissammes Navn og Krone i Guld betegnet og jiret. Over Dørene sees tvende Malerier malede af Lamy, af hvilke det ene har denne Inscription: *Irridens Cuspide Flgo.* Og det andet har denne: *Non nisi grandia Canto.* Begge handle om Jason.

Hans Kongelige Høihed Kronprindsen har følgende Gemakker i Kongens Etage i Slottets Hovedbygning.

- 1.) Et Laquan-Gemak ind til Slotsgaarden paa tre Fag, hvor man seer et historisk Malerie over Kaminen.
- 2.) Et Forgemak ind til Slotsgaarden paa to Fag. Beggene ere betrukne med fint Lerred og malede med Antiqué Indfatning og Festonger af Mandelberg. Et Landskab-Malerie over Kaminen. Men over Dørene sees tre Malerier, af hvilke det ene forestiller en Søehavn med danske Skibe, og de tvende andre ere to Landskabs-Stykker, malede af Mr. Potereau.
- 3.) Det forgyldte Spise-Gemak paa 3 store Fag ud til Slotet kirken, er overalt paa Loftet saavel som Beggene udjiret med Stukkatur-Arbejde og Billedbuggerie, som med ægte Glands-guld er forgyldt og giver Gemakket en prægtig Glands. I dette Gemak hænger en meget stor Kryстал Lysekro-ne med 24 Arme i tre Rader. Derene, som ere lige for Vinduerne ere forsynede med folierede Speilglas-Ruder, og desuden er i dette Gemak fire store Trumeaux eller Speile.
- 4.) Hans Kongelige Høiheds Kronprindsens Audience-Gemak er betrukket med carmosinrød Meubel-Damast med forgyldte Lister omkring. I dette Gemak er en Audience-Himmel af Purpur-Floiel, med Broderie og Guld-Galoner, samt Cantille-Franger udjiret, saa og en forgyldt Audience-Stoel med Purpur-Floiels Betrak. Vindues-Gardinerne i dette

Gemak og Tabouret: Betrækkene ere af rød Damask. Paa en Viede-
 stal staaer Hendes Kongelige Majestets Dronning Julianæ Mariæ Vil-
 lede i Bryststykke af Gibs, som er forferdiget af Professor Stanley.

- 5.) Kronprindsens Retirade: og Sove: Gemak paa 3 Fag ud til Slotskir-
 ken er betrukket med Brabandske historiske Tapeter. Over Dørene i dette
 Gemak ere to Malerier med Søehavne og Skibe.
- 6.) Kronprindsens Cabinet paa et Fag ud til Slotskirken, er betrukket med
 sribet Atlas. Over Dørene ere tre Malerier, som forestille Archi-
 tectur.
- 7.) Et Gallerie bag Dronningens Trappe ud til Slotskirken paa 4 Fag. Væg-
 gene ere overalt udzirede med forgyldte Consoler, hvorpaa er endeel japaniske
 og chinesiske Porcelains Vaser og Figurer, som i fordum Tid ere hiembragte
 fra China.

Udi Kongens Etage, i Slottets Hovedbygning ere endnu følgende
 Værelser:

- 1.) Den saa kaldede Rose, hvor Hof: Damer og Cavalerer spise til Middag.
- 2.) Et Cabinet for Heieste Rets Herrer.
- 3.) Hof: Tapiserens Værksteder.
- 4.) Kronprindsens Kammerjankers, og
- 5.) Kronprindsens Liv: Tieners Kamre.

Opgangen til Hans Kongelige Majestets Kongens, og til hans Kon-
 gelige Heiheds Kronprindsens Gemakker er af de tvende Marmor-Trapper i Taarn-
 floien. Disse prægtige Trapper ere anlagte paa hver Side af Slottets vestlige
 Hoved: Indgang under Taarn: Porten, og ere meget merkværdige at betragte i
 Henseende til deres Bygningsmaade og Buespending. Den ene af disse Trap-
 per kaldes Kongens Trappe, og den anden kaldes Kronprindsens Trappe.
 De begynde begge i Slotsporten og gaae fra Kielderen 183 Trin høit igiennem
 alle Etager lige op til Loftet. Allerøverst i hver af dem er under Loftet en Uhr-
 Skive, som viser, hvad Klokken er. Begge disse prægtige Trapper hvile paa
 kunstige frie Hvelvinger, hvis Trin ere af haarde Sandstene. Beggene ere be-

klædte med herlig poleret norsk Marmor, af det blaa og hvide Slags. Paa Udsiderne ere de indsluttede med et Gelander- eller Tralverk af kunstig udarbejdet Jern, og ellers saa aabne, at man kan see fra øverst til nederst. Hvelvingerne ere prydede med en stor Mængde af fint Snukkatur-Arbejde.

E. Kron-Prindsens Etage.

I Kronprindsens Etage, boer Hendes Kongelige Majestet, Enke-Dronning Juliana Maria, Hans Kongelige Høihed Arveprinds Friderik, tilligemed hans Gemalinde Hendes Kongelige Høihed Arveprindsesse Sophia Friderika, saa og Hendes Kongelige Høihed, Prindsesse Charlotta Amalia.

Hendes Majestet Dronning Juliana Maria har i Kronprindsens Etage i Slots-Hoved-Bygingen følgende Gemakker i den nordre Fløi.

- 1.) Et Laquay-Gemak ind til Slotsgaarden paa 2 Fag.
- 2.) Et Spise-Gemak ligeledes ind til Slotsgaarden paa 2 Fag. Beggene ere betrukne med rød Damask. En Deel Portraiter af Hendes Majestets Familie henge paa Bæggen. Over Kaminen sees et Malerie, malet af Lanerede, og forestiller le Printems, Foraaret.
- 3.) Et Dame-Forgemak ud til Slotskirken paa 3 Fag, er betrukket paa Beggene med Berlinskke vævede Perspektiv-Tapeter. Under Loftet sees to Plafonds, malede af Cancellieraad Kroch med historiske Forestillinger. Over Kaminen sees et Malerie, som forestiller la Modestie, Sædelighed, og er malet af J. du Mont le Romain. Fire Malerier eller Derstykker, af hvilke de to ere malede af Mons. Delobel, og forestille Proserpinas og Cephali Bortførelse, l'Envelement de Proserpine & Cephale. Men de tvende andre ere malede af Masse, og forestille Daphnis og Apollo, Amphus og Arcthusa.
- 4.) Hendes Majestets Audience-Gemak ud til Slotskirken paa 2 Fag, er betrukket med blaa Genueser-Fløiel. Her sees en Baldaqvin eller Audience-Himmel af blaa Genueser-Fløiel, rigelig besat med Guld-Galoner og Cantille-Franger b. lagt og udjivet, samt en forgyldt Audience-Stoel med dito Betrak. Ligeledes Vindues-Gardiner af blaa Genueser-

Floiel med Guld-Galoner. En stor massiv Solv-Lysekroner med 12 Arme, samt fire massiv Solv dobbelte Lysearme paa Beggene af de tvende store Speile eller Trumeaux. Man seer over Gemaks-Dorene fire Malerier eller Dorstykker, malede af Cazes, hvilke forestille Juno, Venus, Diana og Minerva.

5.) Hendes Majestets Dronningens Retirade-Gemak ud til Slotskirken paa 2 Fag, er betrukket med blaa Chinesisk Damask. Paa Beggene ere ophængte endeel Portraiter af den Kongelige Familie. Over Kaminen sidder et Malerie, som forestiller Zephyrus og Flora, og er malet af Mse. le Clerk. Dernæst over Gemaks-Dorene sidde to Dorstykker, som forestille Bacchus med Vindruer, Cephalus og Procris, og ere malede af Boizot.

6.) Hendes Majestets Dronningens Bibliothek-Cabinet ud til Slotskirken paa et Fag, med Skabe paa Beggene, som ere malede med allegoriske Figurer, hvori Hendes Majestet har sit Haand-Bibliothek. Over Dorene ere tre Malerier malede af Gallosche, hvilke forestille Apollo og de ni Muser.

7.) Hendes Majestets Dronningens Sove-Gemak ud til Slotskirken paa 2 Fag, er betrukket med rød Damask. Udi dette Gemak er endeel kostbare Malerier og Portraiter af den Kongelige Familie. To Malerier over Dorene, malede af Gallosche.

8.) Hendes Majestets Dronningens Pretiosa-Cabinet paa 2 Fag ud til Slotspladsen, er betrukket paa Beggene med carmosin Lysiring, hvorpaa fra oven til neden ere ophængte endeel kostbare Mignatur-Malerier og Kunststykker af adskillige berømte Mestere, og iblant andet en Samling af Mignatur-Stykker i Vandfarve, som ere tegnede og malede af de Kongelige Prindsen og Prindsesser. I Skabene med Speilglas for, forvares en stor Samling af kostbare Nips og Pretiosa af Guld og Edelstene.

9.) Hendes Majestets Dronningens ny Cabinet paa 2 Fag ud til Slotspladsen. Beggene ere betrukne med fint Perred, som er pailleguul malet,

hvorpaa

hvorpaa fra oven til nedan er ophængt en stor Samling af fine Kobberstykker, af franske, italienske og engelske Mestere, indfattede i forgyldte Rammer med Glas for. Stykkerne forestille tildeels Historier, Landskaber og Perspektiver og andre Ting, som af Kiendene med stor Fornøielse betragtes, og fortjene deres Opmerksomhed. I dette Gemak er en Festeens Kaffelovn med ægte forgyldte Messing-Zirater, som forestiller et Testament med en Figur paa, inventeret af Hofbygmeisteren, Justitsraad og Professor Harsdorff.

- 10.) Hendes Majestets Dronningens blaa Cabinet ind til Slotsgaarden paa et Fag, er betrukket med blaa chineesisk Damask. Paa Beggene endeel Malerier eller Portraiter af Fyrstelige Personer af Hendes Majestets Familie. I dette Gemak staaer et kostbart Uhr med Futteral af Rosentræ, hvilket er forferdiget i Petersborg og gaaer et heelt Aar uden at det opretholdes meer end cengang.

Opgangen til Hendes Majestets Gemakker, er den store saa kaldede Steentrappe eller Dronningens Trappe med et Steen-Gelænder i den nordre Floi fra Slotsgaarden. Paa samme Trappes Uffatser er anbragt Vandspring eller Casquade, som fra Slots-Køstet drives ved Vandets Trykning af en stor Vandkum, som altid er fuld af Vand.

Hans Kongelige Høihed Arveprinds Friderik, har følgende Gemakker i Kronprindsens Etage udi den østre Floi imod Slotspladsen.

- 1.) Et Laquan-Gemak paa 2 Fag ind til Slotsgaarden.
- 2.) Et Forgemak paa 3 Fag ind til Slotsgaarden, Betrukket er malet af Professor Mandelberg, graat i graat og rodt, og forestiller Apollo med Muserne. Fire Derstykker ligeledes graat i graat en Vas relief.
- 3.) Et Malerie-Gallerie ind til Slotsgaarden paa 6 Fag. Beggene ere behængte med endeel historiske Malerier af adskillige Mestere forferdigede, og med forgyldte Rammer zirede. I dette Gemak staaer en Gips-Figur, forferdiget af Professor Stanley, forestillende Hans Kongelige Majestets Symbolum: *Gloria ex Amore Patriæ*.

4.) Et

- 4.) Et Audience=Gemak paa fire Fag ud til Slotspladsen. Beggene ere betrukne med fransk Haute Vice Tapeter, som forestille en Deel af Telemaaks Aventures. Udi dette Gemak staaer en Baldaquin eller Audiences-Himmel af rodt Fleiel med Guld=Galoner, og en Audience=Stoel med dito Betrak, saa ogsaa Vindues=Gardiner af Fleiel med Galoner udzi-rede. Sex Malerier eller Dørstykker, malede af Parocell, og forestille Batailler og militairiske Handlinger. I dette Gemak sees fire store kostbare Speile eller Trumeaur med forgyldte Kammer i Beggene indfattede.
- 5.) Et Retirade=Gemak eller Cabinet paa 2 Fag ud til Slotspladsen, er betrukket med rød Damask. I dette Gemak holdes tre Gange om Ugen Stats=Raadet, hvor Cheserne for de kongelige Collegier giøre Forestillinger i Overyærelse af Hans Kongelige Høihed Arveprindsen. Over Dørene ere fire Landskabs=Malerier, af hvilke de to ere malede af la Peigna, og de andre tvende ere malede af Bolckmann.
- 6.) Et lidet Cabinet paa et Fag ud til Slotspladsen. Beggene ere betrukne med grøn Bystring. I dette Cabinet er ophængt endeel Malerier og Cabinets=Stykker af adskillige Mestere, iblant hvilke findes et Stykke, hvorpaa er anbragt alle Kongerne af den oldenborgske Stamme og deres Dronninger i Mignatur=Maling. Over Dørene ere tvende Malerier eller Dørstykker, malede af du Mont le Romain, hvilke forestille Tapperhed og Magten, la Valeur & la Force.
- 7.) Hans Kongelige Høiheds Arveprindsens Skriv=Cabinet og Bibliothek ud til Slotspladsen. Paa Beggene er endeel Tegninger af Professor Stanley og Professor Hafner og andre i forgyldte Kammer med Glas for. I Skabene omkring paa Beggene er en stor Samling af udvalgte Bøger til Hans Kongelige Høiheds Haand=Bibliothek. Over Dørene ere fire Malerier eller Dørstykker, malede af Msr. Jeaurat, forestillende Mathe-matique, Navigation eller Seiladsen, Astrologie og Botthaniquen.

- 8.) Et Garderobe- eller Iklæde-Gemak paa 2 Fag ud til Slotspladsen. Beggene ere malede med Landskab graat i graat; paa samme hænger en Deel Malerier i Oliefarve, malede af Cramer, i forgyldte Kammer.
- 9.) Et Billard-Gemak paa 2 Fag. Beggene ere betrukne med grøn Damass. Tvende Malerier eller Dørstykker, malede af Professor Mandelberg. Et Malerie over Kaminen malet af le Clerc, forestiller Vertumnus og Pomona. Hendes Kongelige Høiheds Arde-Prindsesses, Sophia Frederica, Gemakker.
- 10.) Et Laquay-Gemak paa et Fag ud til Kunstammeret.
- 11.) Et Dame-Forgemak paa 2 Fag ud til Kunstammeret, betrukket med blåe Lysring.
- 12.) Et Audience-Gemak paa 3 Fag ud til Kunstammeret, er betrukket med røde Haute Lice Tapeter med Perspective-Landskaber og Sæbhavne med Skibe, med videre. Over Dørene ere fire Blomsterstykker.
- 13.) Et Retirade-Gemak paa 2 Fag med Vinduerne ud til Slotspladsen. Beggene ere betrukne med grøn Damass; paa samme er placeret Hendes Majestets Dronning Julianæ Mariæ Portrait i Begems Størrelse i Oliefarve, malet af den Kongelige Hof-Skildrer, Justitsraad Erichsen med megen Glid, og fortienor af Kiendene og andre at bemerkes. Over Dørene ere tvende Landskabs-Skildervier af Castellain. Et Skab med kostbar Porcelain og andre Ting.
- 14.) Et lidet Cabinet paa et Fag ud til Slotspladsen, er betrukket med grøn Lysring. Over Dørene er tvende Landskabs-Malerier.
- 15.) Et Garderobe- eller Iklæde-Gemak paa et Fag ud til Slotspladsen; her sees trende Pitoresque-Malerier eller Dørstykker malede af la Joue.
- 16.) Et Sove-Gemak paa 2 Fag ud til Slotspladsen, samme er i Mæret 1774 med megen Smag indrettet af Hr. Justitsraad og Hoffbygmester Harsdorff, og har ved en Udbygning paa Siderne faaet et god Anseelse ved rislede Besener eller forgyldte Piller med Kapitæler og Soeler. I begge

Hjørnerne staae tvende runde Postamenter af Fetssteen og Marmor med ægte forgyldte Messing: Antique: Zirater, hvorpaa er en bronzeret Figur af Gibs. Den ene af disse Postamenter er en Kaffelovn.

8.) Et Retirade: Gemak paa 2 Fag ud til Slotspladsen. Dette Gemak er efter Hr. Justitsraad og Hofbygmester Harsdorffs Tegning i Aaret 1774 blevet indrettet og decoreret. Veggene ere inddelte i adskillige Partier med Lessener og Nicher, hvorpaa er malet af Professor Mandelberg graat i graat Vas relief paa Gyllinger og Medaillons adskillige Malerier, forestillende Elementerne, og i Nicherne antique Bases med Figurer og Messing: Zirater, som med Guld er forheiet. I dette Gemak er en Kaffelovn af Fetssteen og Marmor med ægte forgyldte Zirater og forestiller et Postament med en Base paa. Over Dørene ere fire Malerier eller Dørstykker, malede en Vas relief. Hendes Kongelige Høihed, Prindsesse Charlotta Amalia har følgende Gemakker i Kronprindsens Etage.

1.) Et Laquay: Gemak ind til Slotsgaarden paa 2 Fag.

2.) Et Forgemak ind til Slotsgaarden paa 3 Fag, betrukket med Guldblader. Over Kaminerne sees to Malerier eller Blomster: Stykker malede af Ladey. Fire dito Dørstykker, malede af samme Ladey.

3.) Et Dame: Forgemak paa 3 Fag ud til Slotskirken, er betrukket med Haute: Lice Tapeter, som ere komne fra Nykøbings Slot paa Falster og forestille Jagtstykker. En Plafond under Loftet malet af Cancellieraad Kroch. Fire Malerier eller Dørstykker, malede af Dandre Bardon, hvilke forestille Daartighed, la Folie, Wiisdom, la Sagefle, Tragedie og Comedie. Over Kaminen sees et Malerie af Jeaurat, som forestiller Clitia og Solen.

4.) Hendes Kongelige Høiheds, Prindsesse Charlotta Amalia Audience: Gemak paa 3 Fag ud til Slotskirken, er betrukket med grønt blommet Berliner: Fleiel paa Guldgrund, Baldaquinen og Bindues: Gardinerne ere af grønt Fleiel, zirede med Guld: Galoner. To Speile, to Borde, fire Querie

doner, Ser Lampetter, altsammen af Sølv med Hendes Kongelige Høi- heds Navn. Over Gemaks-Dørene sees fire Malerier eller Dersstykker, malede af Carl van Loe, hvilke forestille den ægtefæbelige Trofskab, Billigheden, Edelmodigheden og Guds frygt.

5.) Retirade- eller Parade-Sove-Gemak paa 2 Fag ud til Slotskirken. Alcoven, som med et Gallerie af forgylde Piller er afdeelt, er betrukket med grøn Fleiel. I denne Alcove staaer en meget antique Tronseng med Omhæng af grøn Fleiel, riig broderet og med Galoner belagt, og paa Tøngerne af Kapperne, saavelsom Teppeet af Sengen er Hans Majestæts Kong Fridrik den Fjerdes Navn i Broderie. Denne Seng er til Høist- samme Konges Formøling bleven forferdiget. Desuden er i dette Gemak endeel Portraiter af Kongelige Personer. Over Kaminen er et Malerie, som forestiller Kong Christian den Siette i Legems Størrelse til Hest, ma- let af Parocell. Over Gemaks-Dørene sees to Malerier eller Hyrdes Stykker, Pastorales, malede af Zeaurat.

6.) Et Pretiosa-Cabinet i Hjørnet ud til Slotskirken paa 2 Fag. Begge- ne ere betrukne med blaa Damask, hvorpaa er ophængt en stor Deel Nig- niatur-Stykker og andre Malerier. I Skabene forvares Hendes Kon- gelige Høiheds Juveler, Pretiosa og andre kostbare Ting, hvoriblant er en stor Samling af Guld-Medailler. Over Dørene i dette Cabinet ere tvende Malerier, som ere malede af le Clerc; det ene af disse forestiller une jeune Vestale, en ung Bestale eller Nonne, det andet forestiller Ildens Udspring, l'origine du Feu.

7.) Hendes Kongelige Høiheds, Prindsesse Charlotta Amalia Sove-Ge- mak paa to Fag ud til Ridebanen. Beggene ere betrukne med carmosin rød Meubel-Damask, hvorpaa er ophængt endeel Portraiter af den Kon- gelige Familie, samt endeel andre Malerier og Cabinets-Stykker. Over Kaminen er et Malerie, som er malet af Zeaurat, og forestiller Angelica og Medor. Over Dørene ere to Malerier, som ere malede af Zeauratz

det ene forestiller la Douceur, Venlighed, og det andet forestiller Trostkab, la Fidelité.

Hendes Kongelige Høiheds, Prindsesse Charlotta Amalia Bibliothek paa 2 Fag ud til Ridebanen, der betrukket med malede og lakerede Tæpper, blaa i Grunden med forgyldt Bord eller Indfatning, hvorpaa ere op-hængte endeel Portraiter af Kongelige og Fyrstelige Personer, samt en Deel andre Malerier. Omkring paa Veggene ere Skabe med Glas-Døre for, hvori Hendes Kongelige Høihed har sit Bibliothek, som bestaaer af en stor og vidtledtig Samling af Bøger, i adskillige Sprog og Videns-kaber.

Opgangen til Hendes Kongelige Høiheds, Prindsesse Charlotta Ama-lia Gemakker, ere af den saa kaldede Dronningens Steen-Trappe i den nor-dre Fløi.

Udi denne Etage, som kaldes Kronprindsens Etage, logerer Hen-des Kongelige Høiheds Prindsesse Sophia Friderica, og Hendes Kongelige Høiheds Prindsesse Charlotta Amalia Kammer-Froknener, Over-Staldmesteren og Chefen ved Hans Kongelige Høiheds, Prinds Frideriks Hof-État.

Den overste Mezzanin-Etage.

I den øverste Mezzanin-Etage, hvis Værelser ere 4 Alen 20 To-mer høie, logere Hendes Majestets Dronningens og de Kongelige Prindsessers Hof-Damers tilligemed Kammer-Fruer, Kammer-Zomfruer, Dame-Zom-fruer, Gemaks-Viger og Stue-Viger med deres Betiente. De Høikongelige Personers Kammer-Tienere, Kammer-Laquayer, og øvrige dertil hørende Be-tientere. Facaden ud til Slotspladsen er det Kongelige Musikammer, som indeholder en stor Mængde af gamle antique og moderne Geværer af stor Kostbar-hed og Verdie, da endeel af dem ere beslagne med Guld og Sølv, og tildeels med agte Stene besatte, saa og med Elfenbeen og Perlemoer indlagte. Over dette Musikammer fører den Kongelige Liv-Tiener og den Kongelige Musikam-mer-Mester Mahr et ordentligt Inventarium, hvori alle Geværerne ordentlig og ved Numere ere anførte, samt dertil hørende Nummerkninger.

Fra Vinduerne i denne øverste Mezzanine falder et ugemeent rigt og deiligt Syn frie ud over alle Kiøbenhavn's Kanter, saa og ud over Seen; thi denne Etage ligger høiere end mange Kirketaarne.

Opgangen igiennem alle forommeldte fem Etager i den østlige Side af Slottet er paa begge Sider i Vorten af Træ-Trapper, som ere til den daglige og sædvanlige Brug.

Fra Christiansborgs Slots søndre og nordre Side udspringe fire Corridors eller Længange, som føre til Side-Bygningerne og sammenbinde dem med Slottet, nemlig:

Fra Slottets søndre Side udspringe to Corridors eller Længange, hvoraf den ene fører til Cancelliet og det Kongelige Geheime-Arkiv, men den anden Længang fører til det Kongelige Bibliothek og Kunstammer.

Om den Længang til Cancelliet.

Den Corridor, (det er en lav Bygning) kaldet Længangen til Cancelliet, bestaaer af Kielder-Etagen, Damernes Etage, Mezzanin-Etagen, og Kongens Etage.

- a.) I Kielder-Etagen af denne Længang er Hof-Malerens Værksted.
- b.) I Damernes Etage af denne Længang, ere trende Contoirer for Over-Skatte-Directionen, og tvende Contoirer for Bogholderen og Kassieren ved Extra-Skatten.

Aar 1767 i Januar blev Over-Skattes-Directionen begyndt paa Christiansborgs Slot. Aar 1778 fik den Navn af Stats-Balance-Direction og Over-Skatte-Directionen. Aar 1782 den 2 Apr. blev Stats-Balance- og Over-Skatte-Directionen ophævet; thi Hans Kongelige Majestet fordeelte de hidindtil ved samme Direction bestyrede og forvaltede Indretninger og Indtegte saaledes, at nogle deraf ere henlagte til Skatammeret, andre til Finants-Collegium, Rentekammeret og Bergverks-Directorium. Bankens Sager derimod henlagte til den Kongelige octroierede Bank. For aldeles at adskille Banken fra sit øvrige Finants-Væsen, ophævede Hans Kongelige Majestet Stats-Balance- og Over-Skatte-Directionen, og for Banken, der ellers bliver i sin Indretning og Forsatning uforandret, udnævnte Hans Kongelige Majestet en egen Direction, under Navn af: Over-Direction for den Kongelige octroierede Bank, som efterkommer alt

hvad forhen Stats-Balance-Directionen, for saavidt Banken angaaer, var befalet. Bemeldte Over-Direction bestaaer af Stats-Balance-Directionens syv Lemmer.

- c.) I Mezzanin-Etagen af denne Løngang har Slotsfogdens Fuldmægtige deres Kammer, hvorved er et Kammer til adskillige Meublers Bevaring. Og uden for disse Kamre er en Løngang til Cancellie- og Rentekammer-Bygningen.
- d.) I Kongens Etage af denne Løngang er anlagt det ny Kongelige Malerie-Gallerie i en stor Sal, som er 72 Alen lang med 11 Sag Binduer, ud til Slotspladsen; hvilken Sal er betrukket med rød vatret Mohr. I dette Gallerie, som henhører under Kunstammer-Forvalterens Opsigt, er placeret en stor Mængde udvalgte kostbare Malerier i forgyldte Billedhugger-Kammer, hvilke ere forferdigede af de berømteste Italienske, Nederlandske og andre Mestere i Malerkunsten, og have kostet anseelige Summer. Dette Malerie-Gallerie er i Kong Fridrik den Femtes Tid Mar 1765 bleven istandbragt under Tilsyn af da værende Kunstammer-Forvalter Morel, som ved sine udenlandske Reiser havde forhvervet sig den fornødne Kundskab, og for Hans Majestets Regning efter Ordre havde kjøbt endeel af disse kostbare Malerier, som af Kiendere med megen Opmerksomhed fortæner at betragtes. Blant disse prægtigste Skilderier, som ere 60 i Tallet, kan et lystende Die fornøie sig i høi Grad ved at tage følgende Malerier i Diesyn. En Engel visende Agar en Kilde. Nebekka og Eleasar ved Brønden, Moses ved den brændende Busk, Alexander som vil formæle sig med Roxane, Diana i Badet. Et prægtigt Bryllupsstykke, Christi Indridelse i Jerusalem, Kristus staaende for Pilatus, Christi Bespottelse, de tre Marier ved Christi Grav, Kristus og Disciplene til Bords i Emaus, Hyrderne og de Bise af Østerland ved Christi Fødsel. Et prægtigt Stykke, der forestiller et Bryllup. En Eremit, som finder den danske Prinds Svends døde Legeme paa Waldpladsen i det forjettede Land. En Tyrs Kamp med Hunde; Hunde og Bildsvine; Hunde som kæmpe med en Biern; Et See-Slag imellem de Spanske

og de Hollandske. En Søe-Bataille imellem den Hollandske og for-
 enede franske og engelske Flaade. Et Feldtslag imellem Ryttarie og Fod-
 folk. En hollandsk Kirke indvendig. Et Fruentimmer, som bedrager
 et ungt Menneffe i Kortspil, ved andres Hielp. Toth med sine to Dot-
 tre, og mange flere. Dernæst staaer i samme Gallerie følgende Bustier,
 af hvid italiensk Statuarie-Marmor, nemlig: Kong Friderik den Femtes
 Brystbillede, giort af Sally. Dronning Lovise i Antique Dragt, giort
 af Justitsraad og Professor Wiedewelt. Kong Christian den Syvende i
 romersk Dragt, giort af Professor Wiedewelt. Dronning Juliana Ma-
 ria Buste i moderne Dragt med den Kongelige Kappe, forferdiget af Pro-
 fessor Wiedewelt. Desuden sees her en Model af Statuen paa Fride-
 riks-Torv af Gips bronzeret. Saa og to Skabe med Migniatu-Male-
 rier. Om dette prægtige Kongelige Malerie-Gallerie, giver den Konge-
 lige Kunstflammer-Forvalter Hr. Spengler, hvis gode Indsigt og fortref-
 felige Genie er bekiendt, al fornøden Esterretning med megen Velvillighed,
 naar nogen vil besee dette kostbare og prægtige Malerie-Gallerie, og derom
 melder sig hos ham.

Fra Christiansborgs Slots nordre Side udspringe ogsaa to Corridors
 eller Løngange, hvoraf den ene fører til Slotskirken, men den anden Løngang
 sammensøier Slottet med Garder-Staldene og de Kongelige Vogn-Kemisser.

Om den Løngang til Slotskirken.

Den Corridor, (det er en lav Bygning) kalden Løngangen til Slots-
 Kirken, bestaaer af Kielder-Etagen, Damernes Etage, Mezzanin-Etagen og
 Kongens Etage. Formedelst denne Løngang sammensøies Slots-Kirkens Byg-
 ning, (beliggende allernærmest ved Heibroe) til Slottet.

a.) I Kielder-Etagen af denne Løngang har Material-Forvalteren sit Ma-
 gazin og Contoir.

b.) I Damernes Etage af denne Løngang logerer Hendes Kongelige Hoiheds
 Prindsesse Lovisa Augusta Hof-Dame, Kammer-Jomfruer, Dames-
 Jomfruer, Kammer-Laquay og Gemaks-Pige, samt deres Piger.

c.) I

- c.) I Mezzanin-Etagen af denne Løngang, logerer Hans Excellence Hr. Over-Hof-Marchallen.
- d.) I Kongens Etage af Løngangen til Kirken, har Hendes Kongelige Høi-hed, Prindsesse Lovisa Augusta, følgende Gemakker:
- 1.) Et Forgemak paa 2 Fag paa Hiernet ud til Høibroe, er betrukket med vævede historiske Tapeter. Tvende Malerier eller Dørstykker, forserdi-gede af Msr. Christoffe, forestillende Aurora og Diana.
 - 2.) Et Audience-Gemak paa tre Fag ud til Slotspladsen, er betrukket med vævede historiske Tapeter. I dette Gemak er en Baldaquin eller Audience-Himmel af rød Fløiel med Guld = Galoner og Fryndser, og en forgyldt Audience-Stoel med dito Betræk. Over Gemaks=Dørene sees trende Malerier Paisages histories, malede af l'Enfant.
 - 3.) Et Retirade-Gemak med 3 Fag Binduer ud til Slotspladsen, er be-trukket med grøn Damask. Over Dørene ere tvende Malerier Paisages, malede af Msr. Chavanes.
 - 4.) Et Cabinet paa 2 Fag ud til Slotspladsen, er betrukket med blaa Meu-bel-Damask. Over Dørene sees tvende Malerier Paisages pitoresques, malede af Chantreau.
 - 5.) Et Sove-Gemak paa 3 Fag ud til Slotspladsen, er betrukket med væ-vede Tapeter, som forestille Skov-Landskaber.

Næst ved disse Gemakker logerer Hendes Kongelige Høiheds Kammer-Froken, som har tre Kamre.

Opgangen til Hendes Kongelige Høiheds Gemakker, er af Trappen uden for Slotskirken i Damernes Etage i bemeldte Løngang.

Fra Slottets Hovedbygning til Slotskirken, er et Gallerie uden for Hendes Kongelige Høiheds Gemakker med 11 Fag Binduer ind til Slotskirken, eller den saa kaldede gamle Nidebane. Derpaa findes følgende Malerier i Beg-gen indsatte, nemlig: Et Stykke af Miani, forestiller Kong Pharaos Datter, som finder Moses i Rørlisten. Et Stykke af Reinberger, forestiller Christus uddrivende Jæderne af Templet. Et Stykke af Reinberger, forestiller Christus

iblant

iblant Værerne i Templet. Et Stykke af Reinberger, forestiller Joas i Templet, omringet af de ypperste Præster. Et Stykke af Miani, forestiller Kong Pharaos Datter med Moses ved Haanden.

Christiansborgs Slots-Kirke eller Slots-Capel i Henseende til sin udvortes Skikkelse, gjør den ikke meget kiendelig adskilt fra Resten af Side-Bygningerne, uden saavidt at det italienske Tag paa Slots-Kirke-Bygningen er en god Deel høiere end de øvrige. Men den indvortes Zirat og Pragt i denne Slotskirke er paa det allerprægtigste indrettet. Man seer ei andet end lutter Marmor, rigt Stukkatur- Arbeide, fortreffeligt Billedbugger- Arbeide, paa det rigeste sterkt forgyldt. Galleriet paa begge Sider i Kirken bæres af 24 fristaaende høie romerske Piller af hvid italiensk carrarisk Marmor, hvilende to og to tillige paa høie Postamenter af blaa og graa norsk Marmor, og oven til ere de prydede med sterk forgyldte corintbiske Kapitalet. Med samme Slags rare Marmor ere og alle Beggene beklædte. Af selsamme Orden og store Pragt er den østlige Side af Slotskirken, hvis Forspring indeholder i de to nederste Etager adskillige Kirke-Gemakker med Kaffelovne udi for de adelige Damer. Men i den øverste Etage er den Kongelige Kirkestoel for begge Deres Kongelige Majesteter. Paa hver Side af den Kongelige Stoel ere Apartements for de Kongelige Børn. Fra denne Kongelige Tribune udløber paa høire og venstre Haand de ommeldte to Gallerier, hvor Kirkestole ere indrettede for de Kongelige Geheime-Raadere, Riddere, Kammerherrer, Hof-Cavallerer og Officerer. Lige over for den Kongelige Tribune eller paa den vestlige Side af Slotskirken er Choret, hvor man i en perpendiculair Linie oven over hverandre seer Altaret, Pradikestolen og Orgelverket. Dette Chor er afdeelt ved Gulvets Forheielse og ved et zirligt Traasverk af Jern. Siderne have corintbiske Pilastrer af hvid Marmor og derhos nogle bibelske Historier, malede af Mr. Frank. Over Altar-Bordet, som er af sort Marmor, forestilles den Hellige Nadvere en Vas relief i hvid Marmor, meget zirligt giort, skönt lidet, da der var ikke større Rum formedels Pradikestolen, hvis Nederdeel strax møder. Vasa Sacra ved Christiansborgs Slots-Capel, ere disse: En forgyldt Altar-Kande af Sølv, vog 2 Pund 7 Lod.

En Sølv forgyldt Kalk og Duff, besat med en Turkos og syv andre Stene, hvorpaa findes udstykket Antvorskow. 1533. vog med Stene 3 Pund 12 Lod. En stor forgyldt Kalk og Duff med Kong Christian den Femtes Navn, vog 3 Pund 23 Lod. En liden Sølvkande med Danmarks Vaaben, vog 1 Pund 3 Lod. En Sølvkaffe til Ablater, vog 23 Lod. En liden Sølvkaffe paa en Pøgel med Kong Friderik den Tredies Navn, samt en Ablatekfe oven paa, vog 11 Lod. En liden Sølv forgyldt Kalk og Duff med Kong Friderik den Tredies Navn med Futteral, med foransorte Flaske, vog 15 Lod. To Sølv forgyldte Kalk og Duffe, paa samme findes udstykket Kong Friderik den Fierdes Navn og Krone over i tvende Futteraler, vog 1 Pund 13 Lod. Til Døbe-Acten er et stort udstykket Sølv Døbe-Bekken med Kong Christian den Femtes Navn, samt Narstal 1698, udstykket i Bunden, vog 5 Pund 7 Lod 2 Quintin. Men til de Kongelige Prindsers og Prindsessers Daab, bruges de Vasa Sacra, som giemmes paa det Kongelige Rosenborgs Slot og ere disse: En kostelig Piedestal eller høi Fod af drevet Sølv- Arbeide, som bærer et Sølv-Bekken eller Fad forgyldt. Indvendig er en drevet Sølvplade, med Arbeide, hvori Christus forestilles at lade sig døbe af Johannes. Paa Kanden af Fadet ere 3 smaae Plader med bibelske Historier, sigtende til Daabens Sakramente. Nævnte høie Fod, som det staaer paa, er ziret med forgyldte og andre Zirater, Kiebenhavns Arbeide. Det er bekostet af Kong Friderik den Fierde den 2 Oct. Aar 1720, og veier tilsammen 1 Pispund og 14 Pund Sølv. Til dette Sølvfad henhører et Fad af puur Guld ligeledes prægtig udarbejdet. Naar Kongelige Børn døbes, da settes dette Guld-Døbe-Fad inden i forovmeldte Sølvfad, der staaer paa den høie Sølvfod. I dette Guldfad døbes de Kongelige Børn, derefter bliver paa samme Guldfad udstykket deres høie Navn og Daabes Dags Datum. Til dette Guld-Døbefad, naar det bruges, hører ogsaa en stor Gieskande af puur Guld. Begge Dele, den store drevne Guld-Gieskande med tilhørende drevet Guld-Døbe-Fad, veier tilsammen efter den ny Guldvegt 4 Pund 31 Lod 1 Quintin. Disse tvende Guld Vasa Sacra giemmes i det Skab, hvortil Kongen selv har Nøglen, men den høie Fod af drevet Sølv- Arbeide,

som bærer Sølv-Fadet staaer for ved den ene Camin paa den lange Sal eller Ridderfalen paa Rosenborg Slot. (See herom den 2 Bog 11 Kap. §. 1.) Lige over Altaret er Prædikestolen, og over den er Orgelverket. Disse tre Ting i en perpendicular Linie lige over hverandre, giøre i Choret et meget herligt og kostbart Forspring, og er altsammen med Zirater, Billedhugger- Arbeide paa det pragtigste udstafferet, og derhos næsten ganske saa forgyldt som en Lue. Under Kirke-Løftet, som over Gesimsen rundt omkring er prydet med mangfoldigt Stukkatur-Arbeide og sterk Forgyldning, seer man et Plafond, som er det største Kunst-Malerie af den berømte danske Skildrer Cancellieraad Krochs Arbeide. Denne Plafond forestiller Opstandelsen, den yderste Domme-Dag, Himmerig og Helvede. Men formædlest Helvedes græsselige Forestillelse derpaa, er Enden og Hjørnerne deraf skjult ved visse til den Ende anbragte Zirater. Hvilken Forsigtighed er efter de nyeste Kunstdommeres i Malerier deres Raad tagen i Agt, paa det at frugtsommelige Koner ikke skal tage Skade ved at see derpaa. Denne Plafond sad i den forrige Slotskirke, men da samme med det gamle Slot blev nedbrudt, blev bemeldte Plafond nedtaget og giemt for at opsettes igien i den ny Slotskirke af Kong Christian den Siette. Kirke-Gulvet i Slotskirken er overalt belagt med store norske Marmor-Tavler af adskillige Farver, i Figurer indlagte. Slotskirken blev indviet af den Siellandske Biskop, Mag. Peder Hersteb paa første Advents Søndag eller den 27 Nov. Aar 1740, som var Dagen efter de Høikongelige Herskabers høitidelige Indtog paa Christiansborgs Slot. De Kirkestole, som staae paa Gulvet og ere bestemte for Hof-Officiantere, Vager, Laquayer og andre Tilhørere af Stadens Indvaanere, ere saaledes fastgjorte, at de kan borttages derfra, naar nogen usædvanlig Solennitet udkræver, at Gulvet skal være ryddeligt. Hvilket adskillige Gange er skeet, nemlig ved Kong Christian den Siettes høistsørgelige Dødsfald den 6 Aug. Aar 1746, ved Dronning Lovises Død den 19 Dec. Aar 1751. Kong Fride rik den Femtes Død den 14 Jan. Aar 1766 og Dronning Sophia Magdalenas Død den 27 Mai Aar 1770, for at opsette det sædvanlige Castrum Doloris eller Cataphalque, her i Slotskirken. Aar 1767 Fredagen den 1 Mai, lod

Kong Christian den Syvende sig tilligemed sin Dronning Carolina Mathilda heitideligen salve her udi Christiansborgs Slotskirke. Hvilken Salvings:Act blev forrettet af Biskoppen over Siellands Stift, Hr. Ludvig Harboe, de tvende assisterende Biskopper vare: Hr. Doct. Friderik Rannestad, Biskop over Christia:nia Stift; og Hr. Doct. Broder Brorson, Biskop over Aalborg Stift. Hvilke tre til Salvings: Ceremonierne anbefalede Biskopper, alle iførte deres Chor:Kaaber, den førstes af Guldmoor, og de tvende Assisterendes af Sølvmoor, imodtog de deres Kongelige Majesteter Kongen og Dronningen, ved Indgangen til Kirken. Den Kongelige Salving er forhen skeet sædvanlig i Frideriksborgs Slotskirke. Til Erindring om denne solenne Salvings: Fest ere myntede tvende Medailler, af hvilke den ene forestiller paa Uversen Hans Kongelige Majestets Buste med en Laurbær: Krands om Hovedet og denne Omskrift: *Christianus VII. D. G. Rex Dan. Norv. Vand. Goth.* Paa Reversen sees Hans Kongelige Majestet i fuld Corpus, iført Salvings: Dragt, knælende ned for et Altar, hvorpaa Konge: Loven ligger og nedleggende Scepter og Krone paa et ved Altaret staaende Taburet. Oven over læses de Ord: *Divinis Auspiciis*, (det er) Under guds dommelig Bistand. I Exerguen staaer: *Unctus*, det er Salvet. d. 1 Maj. *MDCCLXVII.* Dens Præg er af Medailleur Adjer. Den anden Medaille forestiller paa Uversen Hendes Kongelige Majestets Dronningens Brystbillede, Hovedhaaret paa romersk Maneer indflettet med Perler og med en Diamant foran. Om Halsen et Bevandt, mellemvirket med Kroner og Fryndser, samt hestet med en Agraffe med Omskrift: *Carolina Mathilda D. G. Reg. Dan. Norveg. Goth.* Paa Reversen sees en Piedestal af antique Architectur, paa hvis ene Side sees en Medaillon med Festons omgiven, hvorudi Hendes Majestets Navn i Chiffre staaer med Krone over. Paa Piedestalen og paa en med Galoner broderet Pude sees en Krone, omgiven med en Glorie og derover disse Ord: *Non Dignior Ulla*, det er: Ingen værdigere end hun. I Exerguen staaer: *Christianoburgi MDCCLXVII. d. 1 Maj.* af Medailleur Wolf. Af andre Høitideligheder er ogsaa at merke, at i Christiansborgs Slotskirke blev Kong Christian den Syvende copuleret med sin Dronning Carolina Mathilda den 8 Nov. Aar

1766 af Hr. Biskop Ludvig Harboe. I Anledning af denne høie Formølings-Fest er slagen en Medaille, paa hvis ene Side sees begge Deres Majesteters Brystbilleder med en Laurbærkrands om Hovedet og Omskrift: *Christianus VII. & Carolina Mathilda D. G. Rex. & Regina Dan. Norv.* Paa den anden Side sees et Sindbillede, forestillende Haabet med et Anker i den venstre Haand og en Krands i den høire Haand. Oven over læses: *Recurrentibus Signis.* Midt paa: *Lat. Aug.* Og neden under: *Connubio Juncti. D. VIII. Novembris MDCCLXVI.* Ligeledes blev den danske Kronprindsesse Sophia Magdalena, nu regierende Dronning i Sverrig, ved Procuration viet til den svenske Kronprinds Gustav, nu regierende Konge i Sverrig den 1 Oct. Aar 1766 af Hr. Biskop Ludvig Harboe her i Slotskirken. Bag Choret ere nogle Kammere for Hof-Præsterne, Hof-Cantor og øvrige Kirke-Betientere, saa og til Skriftestole indrettede.

Næst op til Slotskirkens Bygning, støder den Bygning, som er indrettet til de Kongelige Remisser, over hvilke er en stor Sal til det Kongelige Heste-Geschir. Udi den yderste Ende af denne Side-Bygning, ere de Kongelige Garder-Stalde for Liv-Bagten til Hest, og deroven over ere Bærelser til de Kongelige Staldfolk. Paa al den Grund, hvor nu Slotskirkens Bygning og de Kongelige Remisser staae opbygte paa, har i fordum Tid været en Bradvænk og Ladeplads. (See forhen pag. 414.)

Man har nu at tale om den vestlige Side eller Taarn-Siden af Christiansborgs Slot, som vender ud til Ridebanen. Dette prægtige Portal er, ligesom de øvrige tre store Portaler, opført efter jonisk Bygningsmaade. Hoved-Indgangen paa Christiansborgs Slot regnes fra denne Side. Oven over denne første Slots-Port læses følgende latinske Inscription med forguldede Bogstaver, indhugne i Steen: *CHRISTIANUS VI. Regiam Hanc intra VII Annorum Spatium absque Subditorum Onere Extruxit Sux ac Successorum Habitationi Dicavit. Occupavit Anno Sals. MDCCXL. Regn. X.* Architecturen i Indgangen af Taarn-Porten eller den vestlige Slots-Port er i alle Maader med sine fristaaende joniske Piller og øvrige Indretning lige ens med den anden Slotsport,

nden saavidt som Taarnets Mure giøre nogen Forsskiel ved denne vestlige Port. Paa hver Side af Indgangen igiennem denne Taarn-Port ligge de forhen pag. 524 ommeldte og beskrevne prægtige Marmor-Trapper, af hvilke den ene kaldes Kongens Trappe, og den anden kaldes Kronprindsens Trappe. Ege oven over denne vestlige Slotsport staaer Slots-Taarnet.

Dette Slots-Taarn holder i sin Heide fra Horizonten til Overkanten af den øverste Gesims 166 Fod, og fra Gesimsen til den øverste Spids 100 Fod. Altsaa fra Horizonten til det allerøverste i alt 266 Fod eller 133 Aln. Dets Spir er overalt tækket med Kobber, og er her og der sterkt forgyldt, og bærer foruden Floiet tre store forgyldte Kroner. Udi Taarnet hænger fem kostbare Klokker, alle af adskillig Størrelse; hver af disse Klokker har sit Navn efter hver af de Kongelige Personer, som levede i det Aar. 1739, da de bleve støbte. Paa den første, som tillige er den største og har den dybeste Tone af alle Klokkerne i Staden, staaer Kong Christian den Siettes Navn i Træk med det Kongelige Symbolum: Deo & Populo. Paa den anden staaer Dronning Sophia Magdalenas Navn. Paa den tredje staaer da værende Kronprinds Frideriks Navn. Paa den fjerde staaer Prindsesse Lovises Navn. Paa den femte staaer Prindsesse Charlotta Amalias Navn. Alle disse Klokker har en og den samme Inscription, som er denne: Me Fecit *Johann Barthold Holtzmann*, Hafniae 1739. Soli Deo Gloria. Det ganske Kongelige Slot er takt med Kobber og rundt omkring Taget er et Gallerie besat med Postamenter.

Uden for Taarn-Porten eller den nys beskrevne vestlige Slots-Port, er en anseelig stor Slots-Forgaard, som i Midten er indrettet til en Kongelig Ridebane. Denne Plads er i Længden 230 Aln og i Bredden 190 Aln. Paa Kong Christian den Syvendes høitidelige Salvings-Fest den 1 Mai Aar 1767, var denne store Slots-Forgaard eller Ridebane decoreret som en Antique-Fest med Krands- og Blomster-Festoner; alle Arcader eller Buer omviklede med Guldbaand og op hæstede ved deres Guldknapper. De firkantede Piller, som findes imellem hver Arcade, vare omvundne med grønt paa adskillige Facons. Runddelens Arcader vare udjirede med Granne-Festons

og med Blomster, hvilke tierte ligesom en Fond for en Bygning, der opreiste sig paa en høi Soele saasom af orientalsk gul Marmor, forestillende et Vinspring og caracteriserede Gratiernes Fontaine, hvilke præsenteredes i Midten, holdende en stor Kanne, saasom af Bronze eller Metal, der forestillede Hoved-Springet, som til begge Sider communicerede Vin til tvende mindre Fontainer, hvoraf virkelig udsprang rød og hvid Vin igiennem Love-Hoveder, saasom af Bronze. Oven paa bemeldte smaae Fontainer vare tvende Antique-Baser, anbragte paa en Forheining af nogle Trappetrin. Den hele Bygning var ellers udjiret med adskillige Attributioner til Vinen. Pilasterne eller Pillerne omkring bemeldte Bygning var saasom af hvid Marmor og Guld ristede og dens Grund saasom af en rød orientalsk Marmor var decoreret med architectonisk Antique-Baand, hvilke ligesom ombandt bemeldte Bygning. Oven over disse Baand vare paa begge Sider af Gratierne tvende Medaillons med tvende Bacchi-Stave i enhver, og under dem tvende Vin-Festons, saasom af Bronze. Hoved-Gesimsen var saasom af hvid Marmor og Friesen orneret med Vinranker paa en Guldgrund. Oven over bemeldte Hoved-Gesims var en Soele saasom af rød Marmor, hvorpaa var i Midten lige for en Dør paa Opsatsen udhængt et rødt Klæde med Guld-Ornamenter, Fryndser og Quaster. Paa Pladsen lige for Vinspringet blev, (saasomt det Høikongelige Herfskab var opstaaet fra Taffelet), høitideligen frembragt den Cocagna, som efter gammel Skik var tillavet til denne Fest. Fire og Tyve Karle, nemlig 12 Matroser og 12 Soldater vare, som Festens Betientere, til den Ende ifklædt paa Antique-Maade med Krandsse paa Hovederne, om Armenene, Halsen, og tvende Steder paa Strømperne, samt Skoene vare ligeledes røde Baand ombundne. Disse Fest-Betienteres Optog skede fra Nidehuset. To af dem vare ligesom Anførerere og kom gaaende en Distance forud. Nogle af de andre trak en rød Vogn med forgyldte Hjul. Oven paa denne Vogn stod den heeltægte Stud eller Staldore, som skulde gives til Pris og veiede 90 Lispund. Tungen af den veiede 9 Pund, dens Horn og Kløver vare forgyldte og den var udjiret med paasatte 4 Bedder, 10 Lam, 24 Grise, 25 Par Høns, 16 Gies og 20 Par Ender, altsammen stegt. Paa hver Side af Vognen gik

de øvrige Fæst-Betientere og bare Kurve, fulde af Brød. Oven fra Vinsprænget blev af Kammer-Foureren udkastet til Priis iblant Almuen en Sum Penge og tilsidst de tvende røde Floiels Poser, hvori Pengene havde været. Tilskuernes Mængde paa begge Siders Altaner var meget talrig.

Paa denne Ridebane blev Aar 1769 den 24 Jul. paa Dronning Carolina Mathildas Fødsels-Dag holdt Caroussel med to Quadriller om Eftermiddagen Kl. 4. paa den til dette Ridderespil indrettede Barriere. Dronningen med sin Broder, Hertugen af Glocester, stod paa Slottets Altan, som var behængt med rødt Floiel og besaa det.

Aar 1771 paa Kongens Fødsels-Dag den 29 Jan. blev atter paa Slottets Ridebane givet til Pris en stegt Dyr med mange mindre smaae stegte Dyr. Og fra den paa Banen opførte kunstige og jirlige Bygning bleve ved en af de Kongelige Herolde udkastet blant Almuen de til denne Fæstin myntede Guld- og Sølv-Penge, paa hvis ene Side var at see Kongens Brystbillede med den sædvanlige Kongelige Titel. Og paa den anden Side: Den 29 Jan. 1771, hvoromkring læses Kongens Symbolum: Gloria ex Amore Patriæ. Derefter sprang baade rød og hvid Vin. Slottets Portal over Taarn-Porten var beklædt med rødt Floiel, hvorfra de Kongelige Personer ansaae dette Skuespil. Rundt omkring fra Altanerne blev opført Feldt-Musik. Denne Decoration forestilte en publique Fontaine, decoreret i en antique Gout, den stod paa en høj Soele af orientalsk rød Marmor med en sterk Gesims kronet, som blev baaren med Krogstene, architectonisk uddeelt. Oven paa denne Soele stod bemeldte Fontaine af grøn Marmor, som var saaledes uddeelt af to store Partier paa begge Sider; imellem stod en stor firkantet Niche, hvorudi saaes en siddende Figur, holdende i den ene Haand et Frugt-Horn og i den anden Haand Krands, forestillende kongelig Gæmildhed, der sad paa en decoreret Soele, hvorudaf Vandet sprang fra alle Kanter paa Klipper, og derfra faldt i en rund Bassin. Paa begge Sider af Figuren vare anbragte to Egyptiske Løver af Bronze, som fastede Vandstraaler i samme Rum og grouperede sig med Figuren.

De Slots-Bygninger, som paa begge Sider indslutte i en Circumference denne store Forgaard eller Ridebane, ere lutter regulære Bygninger, midt i forhøiede af dobbelt Etage, hvis forreste Deel, som vender ud til Ridebanen, hviler paa en Rængde fristaende Pillere, der ere sammenføiede med Hvelvinger og aabne Buegange, saa at Fodgængere kan i Regnveir gaae i denne store Arcade frie for al Slud og Regn rundt omkring den ganske Plads lige hen til de saa kaldede Løngange, som stode til Støttets Hovedbygning. Og oven over den hele Arcade er en Altan, hvor man kan gaae omkring i fri Luft. Det underste Stokværk af disse Side-Bygninger er næsten ganske igiennem indrettet til de Kongelige Heste-Stalde, hvilke ere værd at tage i Oiesyn, og kan rumme over 200 Heste. Især er den Længde paa den nordre Side værd at betragte noie, thi alle dens Hvelvinger langs igiennem hvile paa 76 fristaende toskansse Pillere af mørkeblaae norsk Marmor og give en prægtig Anseelse, thi Hestekrybberne ere af Marmor og Murene ligeledes beklædte med Marmor, men Høe-Hækkene ere af Jern. Udi den Længde paa den nordre Side sees foruden Heste-Staldene ogsaa i Midten det store Ridehuus to Etager høit; hvilket er saa rummeligt og høit, at baade Kong Christian den Siette holdt her tre Gange offentlige Caroussels eller Ridder-Spil, nemlig Aar 1742 den 13 Apr., Aar 1744 den 28 Apr. og ligeledes Aar 1745, saa og de høilovlige følgende Konger. Til slige Caroussel er det Kongelige Ridehuus meget beqvemt. Indvendig er Ridehuset omgivet med et kunstig hængende Gallerie, som gaaer rundt omkring hele Bygningen i Horizont med anden Etage. Paa dette Gallerie kan en stor Rængde af Tilskuere staae uden Hinder at see alle Ridderspil, som i dette Ridehuus øves. Paa dette Gallerie er ogsaa indrettet en Kongelig luft Loge for det Kongelige Herskab selv til at sidde i, for at bese Caroussel. Det som lige over for paa anden eller søndre Side i Midten svarer i fuldkommen Symmetrie til Ridehusets Bygning i det andet Stokværk, er over den store Stald det Kongelige Hof-Theater, hvor der ogsaa holdes Bal paré en Domino, da Parterret skrues op i Høiden, saa at det bliver lige med Theatret eller Skuepladsen. Ferend Hof-Theatret blev her indrettet i disse Sale, var her det Kongelige Rust-Kam-

mer, som nu er anlagt i den øverste Mezzanine i Slottets Hoved-Bygning ud til Slotspladsen, hvorom allerede er meldt.

Disse Stald-Bygninger paa begge Sider af Ridebanen boie sig som et Amphitheatre omfjeder mod hverandre med en krum Linie, ladende midt for Slottet, i lige Linie med Giennemgangen igiennem Slottet lige for Taarn-Porten, en Abning til Udkiørsel igiennem to Pavillons. Disse Pavillons ere opførte af Kvaderstene; men Overdelene af dem ere prydede med fire adskillige store Sindbilleder, hvilke bære i den øverste Spidse af hver Pavillon Kong Christian den Siettes og Dronning Sophia Magdalena Navne med den Kongelige Krone prydede allerøverst. Abningen imellem disse to Pavillons er forsynet med en stor prægtig Jernport. Igiennem hver af disse Pavillons er Abning for Fodgængere at gaae igiennem og tillige Steenbænker at sidde paa, at Spadserende kan hvile sig. Lige til disse to Pavillons steder den prægtige ny Slots-Broe over Kalleboe- eller Frideriksholms-Kanal. (Samme Broe er forhen beskrevet Kap. 2. §. 21. pag. 91.)

§. 23.

Slotspladsen, er den store Plads fra Heibroe til Børsen langs med Gammel-Strands Kanal, hvor Christianborgs Slots østlige Hoved-Bygning vender ud til. Her seer man hver Formiddag den Kongelige Garde til Hest og til Fods, eller Liv-Bagten opstillet, naar den trekker op og paraderer paa Slotspladsen, førend den løser af de Bagthavende paa Slottet. Over Slotspladsen falder altid en meget sterk Passage af Gaaende og Kiørende.

Mar 1767 ved Kong Christian den Syvendes Salvings-Fest i Christiansborgs Slots Kirke Fredagen den 1 May, var fra Taarn-Porten igiennem Slotsgaarden ud over Slotspladsen og ind ad den nordre Løngangs-Port anlagt en Forheining med Rækwerk paa begge Sider, overalt betrukket med rødt Klæde, paa hvilken Forheining det heitidelige Salvings-Tog skædte. Processionen gik fra Deres Kongelige Majesteters Gemakker over Høieste-Rets-Gangen, igiennem den saa kaldte Procurator-Sal ned af Marmor-Trappen over den inderste Slotsgaard ud af Slottets østlige Hoved-Port over Slotspladsen ind igiennem

nem den nordre Løngangs-Port og op ad Trappen til Slotskirken. Hans Kongelige Majestet, Kong Christian den Syvende iført sin Kongelige Dragt med den Kongelige Krone paa Hovedet, Sverdet ved Siden, Scepteret i den høire og Rigs-Væbet i den venstre Haand, begge Ridder-Ordens-Kieder hangende over Slaget af den Kongelige Kappe, og Slæbet af Kappen blev baaren af to Riddere. I Udi Taarn-Porten stode fire Kammerherrer som vare Riddere med en rød Fløiels Himmel, prydet med Guld-Galoner, Fryndser og Zirater; saasnart Kongen havde trædet ind under samme Himmel, blev den baaren af fire Geheimeraader og Riddere af Elefanten. Næst efter Kongen, fulgte Hendes Kongelige Majestet, Dronning Carolina Mathilda med den Kongelige Krone paa Hovedet i sin Salvings-Prydelse under en rød Fløiels og kostbar prydet Himmel, baaren af fire Geheime-Conferensraader og Riddere af Dannebrog. Dronningens Slæb blev baaren af to Damer. Alle Hof-Damer en Robe. Paa begge Sider af Forheiningens-Beien paraderede i Slotsgaarden den Kongelige Liv-Bagt og uden for Slottet paraderede Garnisonen med flyvende Faner og klingende Spil og saluterede Deres Kongelige Majesteter ved Forbigaaende. Sigesom og de Kongelige Hof-Trompetere lode sig høre fra Portalet over den store Slots-Port. Ved Indgangen til Kirken bleve Deres Kongelige Majesteter modtagne af de trende til Salvings-Ceremonierne anbefalede Biskopper. Efter at Salvings-Akten var til Ende og Guds-Tjenesten sluttet, begave begge Deres Kongelige Majesteter sig i deres Salvings-Prydelse i samme Orden og over samme Bei, som Hengangen sfeedte, tilbage til Deres Kongelige Gemakker.

Var 1774 i October til Hendes Kongelige Hoiheds, Prindsesse Sophia Friderika (Hans Kongelige Hoiheds Arveprinds Frideriks Gemalinde), Hendes heitidelige Indtog, som sfeedte til Bands den 21 October, var tvært over Slotspladsen fra en Ureport, (som stod opreist tæt op til Bulverket af Gammel-Strands Kanal) anlagt en Forheiningens-Broe med Gelænder paa begge Sider og overalt haade paa Broen og Gelænder-Berket overtrukket med røde Klæde lige ned til Bandet. Hvilken Forheiningens-Broe gif over Slotspladsen lige ind i Slotsgaarden til den saa kaldte Dronningens Trappe i Slottets nordre

Flot. Saasnart Hendes Kongelige Høihed, Prindsesse Sophia Friderika ankom og steg ud af Chalouppen, blev Høifsamme af sin høie Gemal, Arveprinds Friderik paa Trappen modtagen og fert igiennem den oprettede Trepport over bemeldte Forheiningss-Broe ind paa det Kongelige Residens-Slot Christiansborg. I Anledning af Hans Kongelige Høiheds Arveprinds Frideriks Formøling med Hendes Kongelige Høihed, Prindsesse Sophia Friderika, er slagen en Medaille, som paa Uversen fremviser Prindsens og Prindsessens Brystbilleder med Omkrift: *Fridericus, Princeps Hæredit. Dan. Norveg. & Sophia Friderica, Princ. Meckl.* Neden under staaer: *D. J. Adzer Fecit.* Paa Reversen forestilles *Fortuna Muliebris*, Fruentimmer-Eykken, siddende og kronet af *Hymen*, det er: Egteskabs-Gud, saaledes som den findes paa de romerske Mynter. Oven over læses disse Ord: *Digna*, det er: Værdig. Og i Ererguen læses: *Connubio Juncta D. xxi Octobr. MDCCLXXIV.* Det er: Forenet ved Egteskab den 21 Oct. 1774.

S. 24.

Holmens Broe, over hvilken man gaaer fra Slotspladsen til Byen, er en sterk Broe og har fire af Kvadersteen opmurede Pillerer at hvile paa. Det er troligt, at denne Broe har faaet Navn af Holmens-Broe, fordi den ligger nærmest ved Bremerholm og Holmens Kirke. Denne Broe er anlagt tvært over Gammel-Strands Kanal og kan til begge Sider vindes op, paa det at de Færtoier og smaae Skibe fra Holsteen og Jylland, hvis Ladninger er Ost, Smør, Bryn, tørre Sild og Flyndre, kan komme igiennem Broen for at ligge ved Kanalens Bulverk paa den Side, der vender til Byen imellem Broen og Boldhusgaden, at selge deres Vare. Kong Friderik den Fierde lod denne Broe forbedre og udjire med fire smukke Steen-Postamenter, prydede med Kong Friderik den Fierdes Navn en Chiffre, staaende to ved hver Ende af Broen paa sin Pjedestæl.

Har 1724 den 9 Nov. blev i Gammel-Strands Kanal fra Holmens Broe til Storm-Broen holdet et grønlandsk Optog, da to Grønlandere som samme Høst vare bragte her ned til Kiøbenhavn, ved Navn Ribberok og Poof. Lode see deres Færdighed baade i at roe, hver af dem i en grønlandsk Baad med

en enkelt Være, der havde et Blad paa hver Ende, saa og i at skyde med deres Kastepile. Til den Ende vare adskillige Vender satte vidt omkring i Kanalen, hvilke de ihjelskjød med deres Pile. Dette solenne Optog skeedte under Admiral Ludichers Anførsel med Pauker og Trompeter, samt anden Musik, og ledsagede med 12 Chalouper, og blev tagen i Diesyn af det Høiføngelige Hærskab, saavel som af en stor Mængde Tilskuere.

Fra denne Holmens Broe af og et stort Stykke op i Kanalen henimod til Høibroen var Gammel-Strands Kanal paa begge Sider ved høibemeldte Prindsesses Sophia Friderika høitidelige Indtog i October Aar 1774 decoreret med et sterkt Bolværk af Steen rustique Arbeide, ziret med Love-Hoveder af Bronze med Forteinings-Ringe. Midten af dette Stykke Bulværk, som vendte mod Slottet, forestillede en magnifique See-Havn, decoreret efter antique Maade. Paa begge Sider af Trappen, som gik op i Vreporten, der var opbyggt paa denne Havn, saaes liggende paa tvende sterke Soeler to Figurer, forestillende Nord- og Øster-Seen. Begge Sider af denne Havn og i bemeldte Dpgang vare flankerede med to Kostræl-Colonner efter dorisk Maade af grønt Marmor verd-antique, hvis Basis og Capitæler af Bronze, saavel som de øvrige Zirater, bestaaende af Naval-Kroner, Proux de Vaisseaux, Ankere, Blomster og Vreskrandsc. Begge disse Colonner bare en Pyramide, opreist paa en Globus med tilhørende Postament. Piedestalerne eller Fodstykkerne, hvorpaa disse Colonner stode, vare af en graahvid italiensk Marmor, zirede med et Gesims og med Frontons, underbaarne af sterke Consoler, hvorpaa Knapper af Bronze. Witzfelen af disse Piedestaler var ziret med store Proux de Vaisseaux paa alle fire Sider. Fra disse Piedestaler vare anbragte to Balustrader af samme Marmor, som stotte tet til Vreporten, der var opført i lige Linie med Havnen og communicerede med den og forbemeldte Trappe. Vreporten var construireret af en rød orientalsk Marmor og alle dens Gesimser, Architraver, Chambranter og Piedestaler vare af hvidt italiensk Marmor og Bronze. Da Hendes Kongelige Høi-hed Prindsesse-Brud ankom og steg ud af Konge-Chaloupen, blev Høiføngelige af Hendes Gemal Arveprinds Friderik modtaget paa Trappen og ført igiennem

den oprettede Vveport over den med rødt Klæde belagte Forhojnings-Vvæe ind paa de Kongelige Gemakker paa Christiansborg Slot. Dette heitidelige Indtog sfeedte til Vvands i Procession med 24 Chalouper, afdeelte i tre Corps, hwer bestaaende af 9 Chalouper, fra det Kongelige danske Vvlogs-Skib Dannebrog, paa hvilket Hendes Kongelige Heihed var kommen fra Moskof, liggende paa Kiøbenhavn's Red med de andre en Svite værende Vvlogs-Skibe. Paa begge Sider af bemeldte Vveport laae to Kongelige Schebeller. Dette heitidelige Indtog sfeedte under Kiming med alle Stadens Kirkers Klokker og Kanoners Affyring. Fra Altanen af Vveporten lode Pouker og Trompeter sig høre. Om Gammel-Strands Kanal, som Holmens-Vvæe er bygt over, finder Læseren Esterretning forhen i det 6 Kap. S. 5. pag. 408.

Fra Holmens Vvæe og langs videre frem omkring Holmens Kanal ud til Kongens Ny-Torv, som fra Holmens-Vvæe langs omkring Gammel-Strands Kanal seer man med Fornoielse allerede nu forfærdiget den ny Gadernes Vvæelægning og Indretning med tærningsformige Stene og Trottoirer, hvilken ny Vvæelægning i Kraft af Forordningen af 20 Aug. 1777 blev begyndt Aar 1778 at foretages paa alle Gader, Torve og Pladser i Staden. Alle Trottoirer ere belagte med smaae ubearbejdede Kampestene. De store Trottoirer have tilhugne Indfatnings-Stene af 15 Tomers Brede og 12 a 13 Tomers Heide; de mindre Trottoirer andensfæds efter Gadernes Besskaffenhed forfærdiges med saadanne tilhugne Stene af 12 a 13 Tomers Brede og 9 a 10 Tomers Tykkelse. Qvæderstene indfatte Trottoirerne. Hvor Trottoirerne med Kuel-Kendestene samlet indrettes, findes til Trottoirernes Besskaffelse sat paa hver 9 Alen en Afviser tæet op til Trottoirets Indfatnings-Stene og af lige Heide med Overkanten af samme Stene. Den nu værende Gadernes Steenvæe er overalt forshynet med et Underlag af 8 Tomers Vvæesand. Denne Vvæelægning i Staden staaer under en Commission.

